

İNSANLIĞIN
ANA
YURDUNDA

BAŞKALDIRAN KÜLTÜR

Nurettin
Demirtaş

(Özgürlük Yazıları)

İNSANLIĞIN ANA YURDUNDA

BAŞKALDIRAN KÜLTÜR

(Özgürlük Yazıları)

Nurettin Demirtaş

Genç sanatçı ve kültür fedaisi **Yusuf ığ (Welat)** anısına...

Resmini asacak bir duvarım olmadı
Glşn kalbimin en narin yerinde
Resmin kanlı gömleğimin cebinde
zlersen bir çiçeğe adımı ver
Duvarları hiç sevmedim anne
Mezarım bir bahçede
Glşn duyacak kadar derinde olsun...

“Dünyada en büyük terörizm,
bir insanın ana diliyle
bağını koparmaya çalışmaktır.”

Amin Maalouf

İÇİNDEKİLER

11 ÖNSÖZ

17 Ş. WELAT'A ATFEN

23 1.BÖLÜM: VAHŞİ UYGARLIK İCADI SOYKIRIM

- 32 Soykırımın kavramsal çerçevesi
- 38 Soykırımı önceden görmek
- 43 Kapitalizm soykırımsız var olamaz
- 44 Süryani, Keldani, Hristiyan kadim halkların trajedisi
- 50 Coğrafi keşifler mi soykırım mı? Amerika'da neler oldu?
- 56 Kızılderili halklarına uygulanan soykırım yöntemleri
- 60 Özgürlük ruhu yitirilirse soykırım amacına ulaşır
- 63 Afrika: siyah ananın direnişi
- 67 Başlangıçtan gelen düş zamanı insanları Aborjinler
- 70 Ulus-devlete giden yolda Büyük Felaket
- 74 Madalyonun iki yüzü: Soykırım gerçeği ve siyonizm
- 80 21. Yüzyılda soykırım ve toplumsal direniş
- 81 Soykırımın vardığı düzey: Toplum kırım
- 84 Küresel sürüleştirme projesi: Sanal toplum

99 2.BÖLÜM: TOPLUMSAL KÜLTÜR VE ÖZGÜRLÜK

- 99 Toplum ve bireyin özgürlük tutkusu
- 103 Aklın özgürleşmesi özgürlüğün ahlakileşmesi
- 108 Dünya devrim manifestosu: Özgürlük Sosyolojisi
- 115 Marksizm ve özgürlük
- 126 Anarşizm ve özgürlük
- 139 Liberalizmin özgürlük anlayışı
- 149 Kültür emperyalizmi ve kültüre kurulan tuzaklar
- 154 Özgürlüğün yeşerdiği yer toplumsal kültür zeminidir
- 159 Demokrasi, ahlak ve politika
- 162 Tarih ve sosyolojide devrim

- 173 Demokratik uygarlık ve demokratik modernite
179 Tarih Taslağımız
186 Demokratik modernite zihniyeti direnenlerin zihniyetidir
187 Özgürlük Hareketi en büyük farktır

**201 3.BÖLÜM: EKO-SİSTEMİN NİMETLERİYLE
KENDİNİ YARATAN İNSAN**

- 201 Coğrafya ve kültür
204 Evrensel tarihte Kürdistan coğrafyasının yeri
208 Adını dağlardan alan halk

**215 4.BÖLÜM: KENTLEŞME, SÜRGÜN, GÖÇ
VE YABANCILAŞMAYA KARŞI DURUŞ**

- 215 Orta çağda bölünen Kürt toplumsallığı
219 Tasavuf ve tarikat içinde kültürünü koruma arayışı
227 Kapitalist modernitenin dağıttığı
ve soykırımı uğrattığı Kürt toplumsallığı
229 Kültürel soykırımın vatansızlaştırma hareketi: Sürgün ve göç
232 Göçler sistematik soykırım uygulamasıdır
235 Şark Islahat Planında göç
235 Arap Kemer ve göç
237 12 Eylül ve göç
239 Köy yakmalardan kent göçertmelerine
-kendi ülkesinde mülteci olmak
241 Kürdistan eko-sistemi ve yurtseverlik

**247 5.BÖLÜM:
SANAT SOSYOLOJİSİNDE KÜRDİSTAN DİYALEKTİĞİ:
DİRENİŞTEN SANATA SANATTAN ÖZGÜR YAŞAMA**

- 247 Kendisini sınırlayan her şeye başkaldıran kültür
251 Doğanın ve direnişin sanatı
256 Estetik değer yitimi ve Kürdistan'da filizlenen estetik
263 Toprağın müziğı
269 Sanata sunulan evrensel katkı ve etkileşimler
274 Kürdün dili ve sanatı inkâr edilemez
276 Sanat ideolojik mücadelenin ruhudur sınır tanımaz

- 282 Arabesk ve melankoli
- 285 Sanatını arayan halk
- 290 Sanatı örgütlemek hayatı örgütlemektir
- 292 Ali Doğan Yıldırım'la başlayan sanat yolculuğu
- 292 TEV-ÇAND
- 294 KEVANA ZÊRİN
- 301 Örgütlendikçe büyüyen ve özgürleşen sanat, birey ve toplum
- 317 Rüstem ve Zoraw'ın trajedisi
- 320 Yaşamı özgür kılan farklar ve ortak değerler
- 330 Faşizmin karanlığında gizli kalan mimari kırım!
- 337 Güvenlik barajları ve HES'ler
- 344 Ekonomi kültürü
- 352 Finans kapitalin saçlarını kesmek!
- 357 Toplumsal adalet
- 359 Demokratik ulusun yargı sistemi
- 362 Pir Hüseyin'in vasiyeti
- 367 Kürecikli Âşık Haydari
- 370 Bir yürek yangını, bir hançer, bir Şengal delisi!
- 373 Çocuklar büyürken
- 378 Gerilla güzel güler gülüşü intikam olur...
- 383 Tilili

387 6. BÖLÜM: DİPLOMASİ KÜLTÜRÜ

403 7.BÖLÜM: SÜREKLİ DİRENİŞ

- 403 Hasankeyf yalnız kalmasın!
- 404 Sur-Cizre teslim alınamaz
- 408 Köpekleri salmışlar ama taşları bağlayamazlar!
- 413 Babek'in ruhu
- 416 Soykırıma karşı çağdaş Hürremiler!
- 420 Şehrin süvarileri

425 8.BÖLÜM: TARİHTE ŞEHİR DİRENİŞLERİ

- 425 Savaş-Barış işlerini görüşen ilk şehir meclisleri
- 426 İlk surlar ve ilk seferler
- 427 Akadların saldırı savaşları

- 428 Yunan şehirleri arasındaki savaşlarda
kader tayin eden ittifaklar ve kuşatmalar
- 429 Şehir direnişlerine ilham olan Hendek Savaşı
- 432 Ortadoğu'nun radikal şehir komüncüleri Karmatiler
- 434 Avrupa'da kent direnişleri ve Paris Komünü
- 439 Şehir kuşatmasına karşı en uzun süreli,
en trajik ve en direngen örnek: Leningrad
- 440 Sokakların, evlerin, iradenin ve aklın savaşı: Stalingrad
- 443 Vietnam stratejisi halk savaşı-taktiği taarruz savaşı
- 445 İspanya iç savaşında uluslararası dayanışmanın
tarihi örneği: Uluslararası tugaylar
- 446 Şehir gerillacılığında RAF
- 448 Sonuç: Savaşan halkın zaferi

455 SON SÖZ YERİNE: XIYAXAT-TANRIÇA YOLU

ÖNSÖZ

Elinizde bulunan “Başkaldıran Kültür” adlı kitap çalışması gerçek anlamda kültür olarak başkaldırmayı salık veriyor. Söz konusu Kürdistan olduğunda nedenleri daha iyi anlaşılıyor. İsmail Beşikçi Hoca’nın deyimiyle Kürdistan devletler arası bir sömürgeci. Hem de sömürge olduğu kabul edilmeyen bir sömürge!

Sömürgecilik insanlık tarihinin ilk çatallaşmasından bu yana insanlık üzerinde bir karabasan gibi çökmüştür. Çatallaşma, iktidar güçleri ile doğal toplum arasında başlayan kavgada, galebe çalan iktidar güçlerinin yaşamı ayakları altına almasıyla başlayan bir süreç. İnsanlığın baskılanarak, ezilerek köle haline getirilmesiyle başlayan bu çatallaşma aynı zamanda sömürünün, köleciliğin dolasıyla da sömürgeciliğin başlangıcının da tarihi olmuştur. Özü itibarıyla bu yanlış bir yapılanmayı, yanlış bir yaşamı kendisiyle birlikte getirmiştir.

Bu yanlış inşa ve yaşam, 1900’lere geldiğimizde, bu topraklarda birçok halkı ve toplumsal kesimi kıyımdan geçirmişti. Kürtlere düşen ise önce fiziki bir kıyım, ardından ise yeterince ürkütüldüğüne kanaat getirildikten sonra kültürel bir kıyım olmuştu. İlkine fiziki jenosit ya da fiziki soykırım denilirken ikincisine ise kültürel soykırım denilmektedir.

Kültürel soykırımla sömürgeciliğin soykırımdan geçirdiği kültürün özü değişime uğramaktadır. Bu değişim doğal bir gelişimi değil, bir yabancılaşma durumunu, bir başkası olma durumunu ifade eder. İnsanın kendi diyalекtiğini içerisinde büyüyüp geliştiğinde ortaya çıkardığı sonuçlarla başkasının gerçekliği ile yetişip büyüdüğünde ayrı sonuçlar ortaya çıkardığı kesindir. Başkasının duygu ve düşünceleriyle büyütülme söz konusu ise orada ortaya çıkacak olan başkalarının duygu ve düşünceleri-

dir. Frantz Fanon zamanında bu durumu: “Başkasının kafasını omuzlarının üstünde taşıma” diye tanımlamıştır. Başkasının kafasını omuzlarının üstünde taşıyanların, o hale getirilenlerin, -ismi ya da cisimleri ne olursa olsun- varacakları yer taşıdıkları başın içindekileridir. Söz konusu baş da sömürgeciliğin oluşturduğu baş olduğundan o baş sömürgeciler için çalışan bir baş olmaktan kendini kurtaramayacaktır.

Sömürgecilik tümünden kendinden kaçan, hiçleşen, ikircikliği yaşayan bir kişilik yapılanmasıdır. Albert Memmi bu duruma: “Bu meşruluğun tam olabilmesi için, sömürge insanının köle olması yeterli değildir, bu rolü kabul etmesi de gerekir. Sömürgeciyle sömürgeleştirilen arasındaki bağ bu yüzden yıkıcı ve yaratıcıdır” demektir. Sömürge altına alınan, sömürge altına alınmanın bir bedeli olarak kültürel soykırıma tabi tutulan toplumların ya da toplulukların sadece köle olmaları yeterli görülmez. Köle olmanın ötesinde kendilerine benzemek, sömürgecilerin bir uzvu olmak zorundadırlar.

Bir de sömürge altına alınanın kendi öz gerçekliğinden vazgeçmesi, yeni bir gerçeği edinmesi gerekmektedir. Gerçekliği inkâr edilerek asimile edilenin gerçekliği! Bunun olabilmesi için sömürgeciler çok büyük uğraşlar verirler. Öyle ki; sömürgeciye aşık hale getirilme temel bir hedef olarak belirlenir. “Katiline âşık olma” gerçeğinin ta kendisi hedeftir.

Nasıl bir inşa ki, o inşa sömürgecilere dönmesin? Hatta o inşa gittiği her yerde sömürgecilerin zihniyetini kendisiyle taşıyarak, yeniden yeniden sömürge ilişkileri oluşturabilsin.

“Meşruiyetin sağlayıcısı zihniyettir” denilir. Sömürgeciler hem vurup ezme tarzlarıyla hem yarattıkları sömürgelelere benzeyen ya da benzeşen “asimilados” tiplerle ve de her yere yaydıkları sömürge kurumsallaşmalarıyla kendilerini kabul ettirmişlerdir. Kendi meşruiyetlerini tartışmaz hale getirmişlerdir. Boşuna, “Devlet ile eşkıya arasındaki fark zihniyetin kurumsallaştırmasıdır” denilmemektedir. Eşkıyanınki günlük ya da günü

birlik vurma biçimiyken devletinki sürekli, yedirilmiş, özümse-tilmiş ve bireye içirilmiş olan vurma değil midir?

Bunun yapılabilmesinin yolu zihinleri fethetmekten geçer. Sömürgecilik insanı beyninden vurarak, beyinsiz kılarak, omuzları arasına başka bir baş yerleştirerek gerçeği dile getirilen yanlış insanın kendisidir. Bunun da başkasına, yani sömürgeciye ait olan yanlış yaşamdan başka bir şey olmadığı ise açıktır. Adorno'nun deyişiyle, "Yanlış hayat doğru yaşanmaz."

Sözü edilen yanlış insanın yerine doğru inşa nasıl gerçekleştirilecektir? Nasıl sömürgecilerin yapımı olan bir "asimilados" olmaktan çıkılacaktır?

Hakikat kendini tanımaktan geçer. Kendini bileceksin ki yanlış düzeltilebilir. Sömürgecilik kendine göre bir inşa gerçekleştirmiştir. Diliyle, kültürüyle, zihniyetiyle, okuluyla derken yaşamın tüm sahalarında ektiği tohumlarıyla bunu yapmıştır. Bu bir gerçeklik, yarattığı bir gerçeklik.

Toplumsal gerçekler dile getirildiği gibi inşa edilmiş gerçeklerdir. İnsanı, toplumu şekillendiren insanın ve toplumun kendisidir. Kürdistan'da bu inşayı gerçekleştiren sömürgeciliktir. Yanlış inşa denilen gerçeklik budur. Bunun için öncelikli olarak bu gerçeklik görülecektir. "İlim kendini bilmek" ve "bilmek farkına varmak" ise önce bu durumu bilince çıkaracağız. Ruhumuza, duygularımıza, düşüncelerimize, kültürümüze, dilimize, yaşamımıza, maddi dünyamıza sömürgeciliğin ektiği ne kadar kirlilik ya da insanı kendisinden yabancılaştıran husus var ise önce bunlar bilince çıkarılacak.

Ardından ise kendi gerçeğimize -hakikatimize- yöneleceğiz. "Hakikat kendini görünür kılabilmemdir" deniliyor. O zaman kendi gerçekliğimizi görünür kılabilmemiz için sömürgecilerin bize ettiklerini tek tek üzerimizden atarak kendimizi öz kültürümüzle görünür kılacağız. Sömürge insanının en temel zaafının düşünmemek olduğunu Başkan Apo ifade ediyor. O zaman önce zihin dünyamızı, zihniyet dünyamızı yeniden oluşturaca-

ğiz. Yanlış inşayı aşmak için düşüneceğiz. Sömürgeciliğin yaptıklarını düşünerek kendi öz benliğimize, öz kültürümüze giden yol üzerine yeniden ve yeniden düşüneceğiz. "Kendini tanıma-ya çalışmak, kendini tanımlamaktır." Önce kendimizi tanımlayacağız.

Sapma özü itibariyle anlamsızlaştırmadır. Ve biz biliyoruz ki "doğada, sapma dışında hiçbir anlamsızlık yoktur." Çünkü anlamsızlık hiçliktir. Yokluktur. Anlamsızlık özü itibariyle bitmişliktir. Böyle olmadığımıza göre, halen ayakta durduğumuza göre o zaman bununla hesaplaşmak en anlamlı duruş olacaktır. Sömürgecilik bizi öldürmeye kalkışmış olsa da biz varız. Hem de dimdik ayaktaız. Ölmemişiz ve bizi öldürememişler. Başkan Apo'nun sözü ile ifade edecek olursak; "beni öldürmeyen şey beni güçlendirir" diyerek sömürgeciliğin yanlış inşasına karşı çok güçlü bir karşı koyuşla doğru olan inşaya yol almalıyız.

Doğru inşaya giriş kesinlikle önce öze, Sümerlerin kelimesiyle ifade edecek olursak "Amargi"ye geri dönmekle başlar. Amargi ise özgürlüktür. Anaya dönüştür. Başlangıca dönüştür. Bu ise sömürgeciliğin olmadığı zamanlara dönüştür. Sömürgeciliğin olmadığı süreç sömürgecilikten kurtulunan, sömürgeciliğin ülkemizde sökülüp atıldığı süreçtir.

"Farkındalık, farkına varmadır" derler. Önce bu gerçeğin farkına varacağız ki, sömürgeciliğe karşı isyanımız, direnişimiz ve başkaldırışımız bir kültür haline gelsin. Varlığın anlamını, varlığın gerçekliğe denk akışını devam ettirmek hakikatin kendisi ise, o zaman yapılması gereken özgür bir yaşama göz dikmektir.

Sözü uzatmadan, Hakikatin temel çıkışı; "Ben böyle yaşamayacağım, ben bu bataklıkta yüzmeyeceğim, bu diyarda gezmeyeceğim" çıkışıdır.

Bunun sömürgeciliğin yanlış inşasından kaçmak, çıkmak ve kopmak olduğu tartışmasıdır.

Kaçış, çıkış ve kopuşun her zaman tarihin tüm zamanlarında güçlü öne atılmaların başlangıcı olduğunun bilinciyle BAŞKALDIRAN KÜLTÜR kitap çalışmasını okuyacağınızı, okuduğunuzda ise, iyi ki bu çalışmayı kaleme almışsın Nurettin Demirtaş, diyeceğinize inanarak yazarın eline sağlık diyorum.

Selam ve saygılarımla

Kasım Engin

**TÜM SOYKIRIM SALDIRILARINA KARŞI
BAŞKALDIRAN KÜLTÜRÜN SEMBOLÜ
Ş. WELAT'A ATFEN**

Gölüşün Armağandır Dağlara Welat'ım

Tarihin ana rahminde can bulan yürek, adını nice zamanlardan alıp, yoldaşlığın ırmağından kana kana içtin de geldin. Dağlara sitran, ruhumuza şiir olup da sardın tüm benliğimizi. Gölüşü yeryüzüne tohum olup düşen Welat, sen yeşerip filizlendikçe, toprak sen, sen ise tüm zamanların hakikat yolcusu oldun. Firari zamanlara, karanlığın kanlı pençelerine inat, masumiyetle yıkadın tüm çirkinlikleri. Anne sütü gibi ak ve şeffaf aktın geleceğe.

Kutsal toprakta büyüyen ay yüzlü çocuk, öfken nasıl da yaşam kaynağı şimdi bir bilsen, gözleri ebruli çocuklara, o çocuklar ki gözlerinde tüm renkleriyle ülkemizin asil ve yürekli geleceklerini taşır. Elleri Welat kokar bu çocukların, toprak kokar, sen kokar, ondandır bedenlerinde atar damarları, jîn bulur umutları.

Sevdanın hakikate dönüştüğü yerde avuçlarında tarihin bin yılları ile yol aldın da geldin bize, seninle gelen rüzgâr ilkin bizim yüzümüze sonra da senin o güzel yüzüne savurdu tarihin birikimlerini. Senle beraber Welat olduk, yurt olduk. Öyle ki, yaşamın bütün kutsal değerlerini, tüm renklerini armağan ediyoruz dünya halklarına. O zaman gökyüzü göz kırptıyor insanlığa ve sen mahcup bir tebessüm ile başını kaldırıp kucak açıyorsun, kirpiklerine mavinin en şeffafı düşün diye gözlerini kapatıyorsun ya bütün insanlık bakışlarına sığınmadan edemiyor. Doğa

senle yürüyor gökyüzüne, senle beraber başkaldırırcasına haykırıyor hayat, var olmanın anlamını bir bir damıtıyor hakikatle.

Sen Welat, başkaldıran kültürün 8. notasının peşinden koşup da adına özgürlük dedin. Özgürlük notası ile alışlagelmiş ritmin ölçülerini aşıp doğanın bütün seslerinin, orkestranın öncüsü oldun. Uyum ve ahenk içinde akan sesine ses oldun. Sırrın ve gizemin buydu belki de sonsuz olana ulaşmak ve evrene en güzel ezgiyi armağan etmek! Tarihin derinliklerinde saklı “soylu müzik duygusuna ulaşmak” ve yaşama taşımak! Belki de her nota gerçeğini, tınısını bir çağdan almıştır, bizim çağımızın notası ise özgürlük...

Tarihin bağrında yetiştirdiği yiğit çocuklar vardır, bunlar zamanı aşmış, geçmiş gelecek ve anı buluşturan kahramanlardır. Güneşin sıcak ruhuyla yıkanmış dağlara yüz sürmüş yolculardır. Dağlar onları yarınlara diye saklar, korur bağrında. Onlar sanat ile soluklanır, sınır tanımadan ufuklara kanat çırpıp uçarlar. Bazen ince bir gülüş olup sararlar bizi, o gülüşler ki göçmen çocukların çığlıklarından kopar da gelir bize. Bazen açılıp kapanan gözkapaklarından süzülen bir damla gibi ıslatırlar toprağı. Asi kayalıklardan akıp gelen akarsularımızın heybetiyle duygu ve düşüncelerimizde yetişip kök salarlar. Her nefesinde özgürlüğü arşınlayan ve dağlara en güzel içten gülüşlerini armağan eden yolculardan biri de Welat’tır. Dağlar gülüşünü emanet diye saklar bağrında ki sen her zaman olduğu gibi, yine şarkılarınla gülümseyesin bize.

Sözün sustuğu yerde doğa ana anlatır ülkemi, kuşlar, nehirler, zozanlar, Cizre Botan’ın asi zirveleri anlatır. Cudi nin sevdalısı ve özgürlük yürüyüşünün yolcusu Welat hayata gözlerini direnişle açtı ve direnişini sanatla mayaladı. O sanatın çocuğuydu.

Heval Welat henüz küçük yaşlarda kültür sanat çalışmalarında yer alır. Yüzlerce çocuk ve genç eğitir. Bir süre Şitlên Azadî grubunda çalışmalar yürüttü. En son dağlara olan yolcu-

luğunda Awazê Çîya grubun'da yer alır. Dağlı duruşuyla dört mevsimin yağmurlarıyla, ruhunu gerilla yaşamının anlamına akıtır ve sevgi çağlayanı olur.

Şehit Welat Genç yaşta sorumluluk almış ve öncülük ruhuyla kültür ve sanat çalışmalarına katılmıştır. Yeni olmasına rağmen, duruş ve direnişiyle etrafına ve arkadaşlarına örnek olur. Bazen öyle anlar olur ki, yaşam bir insanda toplanır ve huzur verir. Bakışları gözlerinin ötesidir onların. Yüzleri anlamdır. Bütün anlarda dile gelir ve her arkadaşın anılarında yaşarlar. Heval Welat da o arkadaşlardan biridir. Arkadaşlığı, sevgisi ve devrim aşkı etkili ve derindir. Onun için Welat dendiğinde her arkadaşın yüzünde Welat'ın güzel gülüşü canlanır, bakışlarında gözleri parlar, sözler narince dökülür dudaklardan ve Welat anlatılır; "O yaşamın her anına anlam katarak yaşadı, soluksuz bir koşuydu onunkisi. O 'an' da kendini yaratmanın adıydı, tıpkı bir kelebeğin tutkusuyla sarıldı yaşama ve kısa zamanlara koca ömürler sığdırdı. Kelebeğin yaşama olan aşkı, tutkusuydu onunkisi, gerektiğin de özgürlük ateşin de kendisini yakabilen gerçek bir sanatçı ve militandı."

Her anını inandığı gibi yaşadı Welat. Hayallerinin peşini hiç bırakmadı, en yüksek zirvesinde yaşadı. Yer aldığı tüm çalışmalarda savaşçı ve devrimciydi. Sanat da onun en belirgin yönüydü. Onun için bir mücadele çılgılığıydı sanat. Sanat diliyle savaşır, savaşı sanat ile anlamlı kılardı. Hele sazını, o elinden hiç bırakmadığı sazını bir silah gibi kullanırdı. Bu yüzden bilirdi, savaş ve sanat bir bütündü. Yaratılan devrim değerlerini tarihe bırakma sorumluluğuyla üretti. O sanatın ve savaşın çocuğuydu. Dağda sanat yapma değerinin bilincindeydi. Awazê Çîya grubunda yer aldığı süre içinde hep şöyle derdi; "Dağlı yönümüz hep önde olmalı, çünkü biz dağların çocuklarıyız. Ancak dağın kokusuyla, uçurumların nefesiyle kendimizi yaratabiliriz, eğer adımız Awazê Çîya ise dağın kalbi olup atmalıyız. Awazê

Çiya'nın sesi ve rengiyle bütün evrene ulaşmalıyız ki evren adeta bir yeniden doğuşu yaşasın."

Bugün dağın çocukları adını kalplerine kazımışlar Welat diye, ülkem diye. Duygu ve düşüncelerin yağmur olup yağıyor toprağımıza. Tohum olup yeşeriyor, her karışında filizlenip boy veriyorsun. Kaç mevsim geçse de sen yine buradaymışsın gibi çarpıyor dağın kalbi, her atışında toprak Welat kokuyor, Welat ise Kürdistan.

Sen Welat...! Ana kucağının en sıcak ninnisi,
Sen Welat...! Çocukların dudaklarındaki gülüş,
Sen Welat...! Kuşaktan kuşağa esen dört mevsim rüzgârı
Sen Welat...! Gönlümüzün en nadide çiçeği,
Sen Welat...! Sınırsızlığın sonsuzlaştığı hayat,

Heval Welat gerillaya saziyla katılır. O dağlarda sanat yapmanın doyumsuz tadını almıştı. Bir kere bu duyguyu tadan bir daha bırakamazdı. Gerillanın sıcak ve demlenmiş zamanlarına saziyla eşlik etmiş, her bir mızrap vuruşunda yoldaşlarından bir parça yaşamına eklemişti. Bazen gecenin sessizliğinde bazen de şafağın ilk ışıklarıyla yankılanır uçurumlara çarpardı sazının sesi ve asi kayalıklara konardı. Belki de arayışlarındaki sahnenin zirvesini dağlarda bulmuştu ve bırakmak istemiyordu. Biliyordu, zirvelerde en güzel sıtranlarını çalacaktı. Sazına tutkulu ve bağlıydı. Bir süre sonra sazını öncü komutan ve yoldaşlığın abidesi olan, dağların asil duruşlu savaşçısı olarak bilinen ve içtenliğiyle gerillanın yüreğın de yer edinen Rüstem Cudi yoldaşa armağan eder. Biz her sabah eğitime gittiğimizde heval Rüstem'in mangasının önünden geçerdik. Her sabah bir ayın gibi ruhumuz Rüstem'imiz, sazının sesiyle dağlara ve yoldaşlarına roj baş çekerdi. Biz ise ezgilerini daha çok dinlemek için adımlarımızı yavaşlatıp o kısacık yol hiç bitmesin isterdik. Yüreğinden kopan müziğı nefes diye içimize çeker, yaşam diye ciğerlerimize hapsederdik. Öncü, komutan gerçeğı budur derdik. Öncü, savaşçı, sanatçı, mütevazı ve bakışları hayat veren derdik.

Ve bilirdik heval Rüstem bu gerçeğin ta kendisiydi. Sessizken bile öğreten, eğitendi. Biz ise onun sessizliğini bile dinler gizeminde kendimizi bulmaya çalışırdık. Sazının sesi dağları sardıkça Welat sevinçten uçacak gibi olurdu. “Bakın bu benim sazım, heval Rüstem’in parmaklarının arasından notalar nasılda dans edercesine ezgileri kalbinden akıtıyor” derdi.

Heval Rüstem’in şahadetinden sonra Welat çok etkilenir. O güzel yaşanmışlıklara anılara sarılır ve sürekli anlatırdı. Hisse-derdik, Welat bu özlemi mutlaka Rojava’yla buluşturacaktı. Hep genç kalır böylesi özlemler unutulmaz, gittikçe derinleşir. Garip bir sızı olur, bazen de coşku ve sevinç verir. Bizi daha çok çeker o günlere. Kavuşmak isteriz ya, düşlerle bile sınırlı olmadığı bir sıcaklıkla kucaklar bizi özlem.

İlkin heval Rüstem’in cenazesi gider Rojava ya, sonra her iki yoldaşın yaşamına tanıklık eden saz. Welat üçüncü yolcu olup yetişecekti her iki yoldaşına. Ki saz her iki yoldaşın arasındaki duygu tınısının sese dönüştüğü bağıdı. Yetişmek için bir an bile yerinde duramaz, göğüs kafesine sığmazdı yüreği Welat’ın. Rojava ya yol almadan önce şöyle derdi; “Gidiyorum, yalnız bedenim gitmeden önce ruhum gitti. Bu benim için kutsal bir yolculuk. Gidip Rüstem Cudi nin doğup büyüdüğü toprakları öpüp kucaklayacağım.”

Heval Welat 2012’ de Rojava ya geçer. Devrimin ilk dönemleridir. Kültür ve sanatın kurumsallaşmasında önemli adımlar atılır. Welat da o dönem kültür ve sanat çalışmalarının ilk öncülerindendi. Güçlü ve etkili bir katılımıla Rojava halkının kalbinde yer edinir. Ne yazık ki, 2014 Ekim ayında Tirbespîyê de DAİŞ’in gerçekleştirdiği patlamada çocukluk arkadaşı Heval Şervan şanoger ile Rojava lı sanatçı Osman şanoger ve bir grup arkadaşıyla beraber şehadete ulaşır. Heval Welat’ın vasiyeti üzerine cenazesi Cudi dağına bakan Dêrik şehitliğinde defnedilir. Tıpkı Welat’ın hayal ettiği gibi. Artık Cudi bütün heybeti ve güzelliği ile Welat’a kucak açmıştır.

Cudi, binlerce yıllık asiliğiyle, bir an bile gözünü kırpmadan bakar Welat'ın gözlerine. Derin bir hasretle avuçlar yüzünü.

Evet Welat! Murad'ı Aşklar olarak bilinen Cudi dağı, her gece sana Lawiké Xerîp masalını anlatır. Bêrivan, Argeş ve Roni'lerin destanlarını kirpiklerine nakşeder. Kim bilir belki de bu senle Cudi dağı arasındaki gizli bir sırdır. Cudi dağı, Gilgamiş destanında bu topraklarda aranan ölümsüzlüğü, sana bahşetti. Sen, Cudi ve Rüstem'in yaşam bağları bir tesadüf olmasa gerek. Üçünüz de birbirinize sevdalı, hayat suyuyla ruhunu arındıran ebedi yaşamın yolcuları. Ne tesadüf ki bizden ayrılışınız da aynı mevsim, aynı ayda oldu. Ekim ayının son demlerinde, sarı sonbaharın hüznünlü yaprakları arasında bize son kez tebessüm edip gittiniz. Şimdi dökülen her yaprak tekrardan yeşermek istercesine, ayrılığı ve hüznü aşıyor koşuyor ilkbahara. Çünkü biz gibi onlarda böyle bir gidişi kabullenemedi. Hiç durmadan son ve ilk'in mevsimi atıyor kalbimizde. Doğuş yani, diriliş yani, sonu olmayan baharlar yani. Sonun sonsuzluğu yani.

Sen, gülüşü dağlara armağan Welat! Yüreğin şad olsun, çünkü sen yoldaşlarının elleri üzerinde ve annelerin zılgıtları, çocukların umutlarıyla uğurlandın. Cudi bir anne sıcaklığıyla kucakladı seni. Senin ardından, tarihe dökülen son kelimeler ise, kutsal annenin bize miras olarak bıraktığı şu sözleri oldu: "Welatê min biçukê ber singamin bu.! Lê îro Welatê hemu gelê xwe, delalê ber dilê hevalê xwe ye. Ez gellek ser bilindim."

Bermal Çem

1.BÖLÜM

VAHŞİ UYGARLIK İCADI SOYKIRIM

Giriş

Yaşam tarzımız doğru olsaydı dünyada bu kadar baskı, eziyet, soykırım olabilir miydi?

Soykırımlara zemin olan yaşam tarzlarımız nedir, nasıldır? Yaşam tarzlarımız neye göre şekilleniyor? Kim, nasıl yön veriyor? Egemen sistemin sahibi ve üreticisi olanlardan soykırım kurbanlarına; “gemisini kurtaran kaptandır!” öğüdüyle kişisel kurtuluş peşinde koşanlardan muhalif olanlara; en pasifinden en radikaline sistem karşıtları dahil sistemin ağlarının örülmesinde ne kadar pay sahibidir? Bir edebiyat retoriği gibi cellat ve kurbanı aynılaştırmıyoruz fakat soruyoruz: Yaşam tarzımız nasıldır ve neye hizmet ediyor?

Küçücük bir umudu, herhangi bir güzel gelecek hayalini bile yok etmeye çalışan bir sistem karşısında yaşam tarzımız neden bu kadar önemlidir?

Yaşam tarzımızı, bilincimizi, duygularımızı, içinde doğup büyüdüğümüz dünyayla birlikte akliselim bir sorgulamadan geçirmek isterken önümüze çıkan zorlu bentler ve şaşırtıcı labirentleri nasıl aşacağız?

Ülkemizin en ücra köşesinden dünyanın herhangi bir coğrafyasına dek insanlığın karşılaştığı baskı sistemlerinin ortak karakteri nedir ve buna karşı sonuç alıcı mücadele tarzları nasıl olmalıdır? Bugüne dek neden yeterince cevap olunamadı? “Yeni insan” yaratma adına ortaya çıkan sonuçlar neden “dünyayı kurtarma” serüveninde tökezledi? Nedendir ölmeye öldürmeye bunca hevesli oluşumuz ama yaşama ve yaşatmaya

karşı ilgisiz kalışımız? Ve nihayetinde can alıcı soruyla karşılaşırız: Önceleri dünyayı parça parça soykırım çemberine alan; bugün ise küresel çapta soykırım uygulayan sistemden nasıl kurtulacağız?

Belki de öncelikle küresel soykırım olgusu görülebiliyor mu diye sormak gerekiyor.

Küresel soykırım sistemine hangi aşamalardan geçilerek gelindi, hangi yöntemleri uyguluyorlar? Bundan kurtulmak mümkün değil mi? Karamsarlık nasıl üretiliyor?

Bu gibi tüm yaşamsal ve kuramsal soruların cevabı öncelikle doğru bir tarih bilincinde yatmaktadır. Tarih bilinci konusunda ki kapsamlı çalışmaların bize öğrettikleri arasında tarihi tersinden okuma yöntemi bile birçok kolaylık sağlayabilir. Hani tarih boyunca nice imparatorlukların, nice devletlerin kurulduğu hep vaaz edilir ya şimdi tam tersine, kurulmaları yerine yıkılmalarını ard arda dizmekle başlayabiliriz işe:

Akad, Babil, Asur, Pers, Roma, Sasani, Abbasi, Rusya, Osmanlı imparatorlukları gibi nice devletler yıkıldı; Hitler, Mussolini, Franko, Miloseviç, Saddam gibi nice diktatörler devrildi...

Bu tarzdaki bakışın hemen ardından halkların direnişleri görünür hale gelir. Ulaşacağımız sonuç: "Halkların direniş kültürü tarihe yön vermeye devam ediyor!" şeklinde olacaktır. Fakat bu da yetmez.

Tarih devlet kitaplarında okunduğunda sadece devletler vardır, gerisi ezilip yok edilen vahşi, barbar dedikleri halklardır.

Bu tarih anlayışında insanlığa, topluma, kültürlere, özgürlüğe dair zerrece umut yoktur. Yalanlar üzerine bina edilmiştir. Bu durum karşısında sorumluluk duymak ve harekete geçmek gerekmez mi? İşte tarih bilinci tam da bu şekilde var olmaktadır. Egemenliğin yalan tarihine, halkların inkâr edilen tarihine karşı sorumluluk duymak ve harekete geçip hakikatin peşine düşmek ve hesap sormaktır tarih bilinci. Tarih bilinci, nerde bir

haksızlık varsa ona karşı direnmek, özgürlük için mücadele etmektir.

Hakikat direnenlerin tarihindedir. Anlam ve umut yüklü bir tarihtir bu ve gerçektir.

Tüm direnenlerin zihniyet deryasıdır tarih. Umut kadar öz güven kaynağıdır.

Tarihimize saldıranlar bizi küçük düşürmek için bunu yaparlar. Farkında olmayanlar küçülürken karşısında duranlar hakikat savaşıllığı gibi en yüce payelerin sahibi olurlar.

Tüm dehşet uygulamalarına rağmen insanı ayakta tutan güç nedir? Vahşetin, dehşetin, şiddetin düzeyi mi yoksa insandaki bilinç, ruh ve irade düzeyi mi sonucu belirleyecek?

Uyarılığın genel karakteri yanında yaşamın detayları, verili sosyolojik kalıpların ötesinde ele alındığında yeni ufuklara doğru yol almamız kaçınılmazdır. Tarih tanıgımız olacak biz de tarihin hem tanığı hem yargılayanı hem de küçük ama kararlı adımlarla yürüyen bir yolcusu olacağız. Ne zaman başladığımız değil nasıl başladığımız önemlidir. İlk adımımızın doğru bir adım olması, doğru başlamamışsak bile yanlışı farkettiğimiz anda adımlarımızın yönünü değiştirmemiz önemlidir. Peşinen doğru yoldayız demeyelim tarihe yaklaşımımızı gözden geçirmekle işe başlayalım.

Özgürlük, tarihe doğru yaklaşmakla başlar. Tarihe egemenlerin gözüyle baktığımız sürece düşünce ve yaşam tarzımızda farklılık oluşmayacaktır. İlk kölelik kurumları zihniyet inşasıyla başlarken köleleştirilecek olanların önüne süper yalanlara dayalı mitolojik anlatımlarla dolu bir tarih konulmuştu. İnsanın varoluşunda sınıflaşmanın olduğu ve köleliğin Tanrı buyruğu olduğu anlatılmıştı.

Tarih adına, bugün inanılan Allah'tan farklı olarak kendi krallığını güvenceye almak için kral sıfatları yüklenmiş egemenlikçi Tanrı inançları üretilmişti. Öyle ki krallar Tanrının yeryüzündeki yansıması hatta bizzat kendisi olarak tanımlanırken kul

ve köleler ise bu korkunç mitolojilerde “Tanrının pisliğinden” yaratılmıştır. Bir ideolojik kimlik inşası ancak bu kadar korkunç ve acımasız olabilir. Birinin başı hep gökyüzündeyken diğerinin psikolojisi ne kadar da ezik olur, tahmin etmek zor değil. Üstüne de mahkûmu olunan ekonomik koşullar ve zor uygulamaları eklendi mi köleleşme süreci tamamlanmış oluyor.

Yahudi mitolojisinde ise İsrail “Tanrısıyla güreşir” halde tasvir edilir ki İsrail’in anlamı da “Tanrısıyla güreşen” demektir. Biri pislikten yaratılmışken diğeri Tanrısıyla güreşiyor! Mitoloji ve tarih farkı, konumları da belirliyor.

Davut dönemi baştanbaşa savaşlarla geçiyor: Davut’un anlamı “Savaş Komutanı!” Süleyman’ın döneminde barış hakimdir. İsmi anlamı: “Barış Adamı!” Ne güzel tesadüfler! Kötülemiyoruz, akıl aracılığıyla kendi hakikatlerini inşa edenleri neden kötüleyelim ki? Açıklayıcı ve öğretici yönü güçlü bir örnek tir Yahudi kimlik inşacılığı.

Kimlik ve zihniyet inşasında tarihe baş rol oynatılıyor. Zihniyet oluşturma işi mükemmel bir çalışma gerektiriyor. Tüm toplumların yaşam düzeyini ve konumunu belirleyen zihniyet durumudur. Egemenlik mitolojileri sınıflara uygun zihniyet yaratımıyla başlamıştır. Öyküler buna göre belirlenmiştir. Tarih buna göre ele alınmıştır.

Zihniyet kırımı sayesinde toplum teslim alınıyor. Bu amaçla bugün kullanılan araç-gereçler bir hayli çoğalmış durumdadır. Yeni kölelik eski kölelikte olduğu gibi zihniyet üzerine bina ediliyor. Yabancılaşma olgusu zihniyette başlatılıyor. Öyle ki kendi gerçeğinden kaçan insan toplulukları için gerçeğin ne olduğu bir sorun olmaktan çıkıyor.

Parçalanmış akıl, parçalanmış cesetlerden daha büyük bir dehşete yol açıyor. Sınırsız ve sürekli olan küresel soykırıma karşın kanıksama, normalleşme geliyor.

Biraz farkında olan ise en iyi niyetle “ne yapabilirim ki?” de-yip kaderci bir kaçışı yaşıyor.

Fakat sorular her yerde insanın yakasına yapışıyor:

“Neden böyle rahat yaşıyorsunuz? Ülkenizde katliam var!”

Duyarlı bir Avrupa’lı insanın mücadeleden uzak Kürt ailelerini gördüğünde onlara bu yalın soruyu sorması, soykırımın farkında olmasalar bile, gerçeklerin her yerde insanın yakasına yapıştığını düşündürmektedir.

Gerçeklerden kaçılmaz; değiştirmek ise hayal gücüyle başlar, umutla...

Gerçeklerden hoşlanmayanların hayalleri olmalı yoksa gerçekleri değiştiremezler.

Hayalleri bile yok eden bir dünya düzeni karşısında gerçeklerle yüzleşmekten kaçmak insanı daha fazla insan yapmaz.

Gerçek şu ki insanlık bir toplum kırım rejimiyle karşı karşıyadır. Fakat umutsuz ve çaresiz değildir; zamanın ruhu demokratik uygarlığın değerleriyle direnmek için gerekli rüzgârı oluşturmuş durumdadır.

Hayallerinden vazgeçmediği için sürgün olduğu Paris’te yatan Ahmet Kaya’nın ölümsüz ruhunu yansıtan “Doruklara sevdalandım” dizelerinde seslendirdiği gerçektir toplum kırım:

“Haydi dedim yüreğim gidelim bu şehirden

Bu şehir koparmak istiyor beni özlemlerimden...”

Dorukların sevdalısı bir dağlı insan sayesinde bu mısralar yüreğimizin tellerine mitolojik bir kuş gibi konmuştur. O her gittiği yerde Seyit Rıza’nın, Şeyh Said’in ana-babalarının adını sorar gençlerimize, bilmediklerini görünce “ulu veya büyük” ile başlayan yabancı “büyüklerin” yedi ceddinin neden bilindiğini sorgular, sorgular. Yabancılaşmanın, farkında olmamanın üstüne dökülen buz gibi su etkisi yapar bu sorgulama. Mesela İskender’in atı bile bilinirken tüm Ortadoğu halklarının ve kadın direnişinin en muhteşem isimlerinin başında gelen Hürrem ise ya bilinmez ya da Osmanlı sarayındakiyle karıştırılır. Yabancı olan her şey özümüze aitmiş gibi bellenince nasıl yaşadığımız

da dert olmaz. Özgürlük yitimini ve belki de bundan daha çok özgürlük yanılsamasını anlatan bu durum insanlığın en dibe vurmuş halidir. Ahmet Kaya gibi tüm sürgünlerin ve ezilenlerin aradığı özgürlük ise doruklardadır.

Doruklara sevdalanmak özgürlük aşkını anlatır. Özgürlük aşkı direniş demektir. Direnişsiz ne özgürlükten ne aşktan ne de yaşamdan bahsedilebilir. Dünya böyle bir dünya...

Ne Kerbelalar ne Madımaklar ne Halepçeler ne de Roboskiler özgür yaşam tutkusunu bitirebildi. Fakat şimdi direniş her zamankinden daha fazla zorunludur, gereklidir, kaçınılmazdır. Görmek, inanmak, anlamak istemeyenler olsa da toplum kırım var, soykırım var! Bu gerçeğe yüzleşmek, hesaplaşmak ve direnmek insan olmanın gereğidir.

İnsanlığın huzursuzluk kaynağını kurutmak için en küçük bir çabanın büyük değeri vardır ve tüm bu çabalar tahmin edilemeyecek büyük sonuçlar doğurmaya adaydır. Her çabanın arkasında koca bir tarih var. Bu yüzden gücümüzün farkında olmalıyız.

Bu noktada yaklaşımımızın bilimselliğini sorgulayanlara diyeceğimiz o ki toplumsal gücü açığa çıkarmayan bir sosyolojiyle işimiz olamaz, bu tarz bilimi ne yapacağız? Gerçeği karartan yaklaşımların adına bilim denilmesindeki aldatmanın perdesi düştü.

Egemenlerce karartılan tarihin direniş sayfaları canlanmış ve yolumuzu aydınlatıyor.

İnsanlığın engin direniş kültürünü ve onun temelindeki ruhu pozitif bilimcilikle anlayamayız. Direniş gerçeğini ne laboratuvarlar ne de deneysel aklın kurguladığı sosyolojik kalıplar açığa çıkaramaz, hakkını veremez.

Baskı ve zulümle tanıştığından beri insanlık her yer ve zamanda direnmiştir. Direnişlerin en büyüğü ve en kalıcı sonuçlar doğurana ise kültür kapsamında olmuştur.

Bununla birlikte kültürel kazanımların siyasi kazanımlarla tamamlanması ve güvenceye alınması bir siyasi irade sorunu olarak hep yakıcı halde toplumların gündeminde olmuştur.

Toplumların her türlü direnişinin siyasi iradeyle taçlandırılma sorununa karşın kültürel direniş, uzun vadede belirleyici olma özelliğini korumaktadır. Bu anlamda rahatlıkla belirtilebilir ki, egemenler tarafından insanlığa karşı verilen en büyük savaş halen kültürel kapsamdadır ve en büyük direniş yine kültürel olanıdır.

Günümüzde kültürden bahsetmek doğrudan direnişten bahsetmekle eş anlamlı hale gelmiştir. Durum en sade haliyle böyle tanımlanacaksa soykırımdan bahsetmeden de neye karşı, nasıl bir direniş ve nasıl bir kültür sorularının yanıtları da verilemez.

Avrupa tarzı sosyoloji biliminin pozitivist yaklaşımlarını reddettikten sonra soykırım ve direniş konusu aydınlatılabilir. Çünkü sorguladığımız sosyolojik yaklaşımın hareket noktası toplum değil devlettir, iktidardır. Bunlar da bizi karanlığa götürmesi kesin olan sahte kılavuzlardır.

Kaynağımız tam da sosyolojinin inceleme hedefindeki toplum ve toplumsallık olmalıdır. Zaten toplum derken tarihsel toplumu, tarih derken de toplumsal tarihi ele alacağız. Yani tarih ve toplumu hiçbir şekilde birbirinden koparmayacağız.

Baskı, şiddet veya hepsinin toplamını ifade eden devletli uygarlık ve soykırım gerçeği toplumsal bir gözle incelendiğinde kimi detaylardan bile çok çarpıcı bazı genel sonuçlara ulaşılabilir.

Bu çalışmada soykırıma karşı kültürel direniş ele alınırken hareket noktası insanlığın en büyük hakikati olan toplumsallıktır.

Toplumsallık insanlığın özünü oluştururken toplumsalın karşıtı ise insanlığı boyunduruk altına almak isteyen tüm ege-

menlik anlayışları ve araçları olmaktadır. Bunların başında devlet-iktidar aygıtları ve bu aygıtlarla oluşturulan zihniyet gelir.

Tarih adına söylenmiş en büyük yalanlardan biri devletlerle toplumları özdeşleştirmektir. Oysa devletlerin tarihi, toplumların egemenlik altına alınması, sömürü düzeninin kurulması ve bunun için soykırıma varan uygulamaların tarihidir; toplumsal tarihle çelişki ve çatışma halindedir.

Tüm egemenlik düzenlerinin son temsilcisi olan kapitalizmle toplum, kapitalizmle tarih, kapitalizmle insanlık çelişki ve çatışma halindedir.

Özgürce, güven ve refah içinde bir yaşam sürmek emelinde olan toplumlar, kapitalist uygarlık ve soykırım gerçeğini yakından tanımak, hiçbir detayı atlamamak ve buna göre kendilerini savunabilecekleri alternatif sistemlerini oluşturmak dışında bir seçeneğe sahip değildir.

Olguculuğa düşmemek kaydıyla, yorumlara yön veren, hakikati saklayan veya açığa çıkaran detayların gücünü inkâr edemeyiz. Burada ifade edeceğimiz, çoğu zaman detay denilip geçilen örneklemeler devlet-iktidar mantığının zihniyetten yaşam tarzına dek bizi ne denli kuşattığını göstermeye katkı sunacaktır. Fakat öncelikle devletli uygarlığın dünya çapındaki soykırım gerçeğini gözler önüne sermek gerekiyor.

Devletli uygarlık ve iktidar tekeline dayalı sömürü düzeni ezel-ebed bir kader değildir. Soykırım rejiminin de devletli egemenlik kadar bir tarihi vardır.

Soykırımın amacı, yöntemleri ve çeşitli tarihsel kesitlerine bakıldığında devletlerin tarihiyle soykırım tarihinin oldukça iç içe geçmiş olduğu ve yine devlet sahibi olmak dışında bir alternatif sistem oluşturulduğunda soykırım gerçeğine karşı direnmenin mümkün olduğu görülecektir.

Kavram olarak yakın tarihlerde kullanılmaya başlanmış olsa da soykırımın tarihi ilk emperyalist devlet sayılabilecek Akad'lara ve ilk defa etnik soykırım uygulamış olan Asur İmpa-

ratorluğuna kadar uzanmaktadır. Bir iktidar sihirbazlığıyla sadece Hitler veya Saddam gibi diktatörlere mal edilmek istenen soykırım gerçeğinin ne olup olmadığını iktidar ve devlet olgusuyla; onların tüm birikimini ifade eden tekellilikle bağlantısı içinde görmek gerekir.

Hitler gibi fiziki yok etmelerden daha kapsamlı, yaygın ve tehlikeli olanı kültürel soykırımdır. Bugün egemenlik sistemlerinin dünyanın değişik yerlerinde kendisini “demokrasi” cılasıyla kaplamış olması kültürel soykırımdan vazgeçtikleri anlamına gelmemektedir. Büründüğü şekiller farklı da olsa kapitalizmin olduğu her yerde tekellci iktidarlar vardır; tekellci iktidarların olduğu her yerde halklara ve kültürlere karşı toplum kırım ve çeşitli soykırım saldırıları vardır.

Her yere göre farklı şekiller alan ve esasen toplumun tümüne karşı yürütölen özel savaş uygulamalarının tümü soykırım kapsamındadır. Özel savaş planlamalarında her adım, her kelime soykırıma göre şekil alır. Soykırım tarihi kendi içinde özel savaş tarihini de barındırmaktadır.

Dünyanın soykırıma uğramış halklarının hazin sonlarının sebepleri veya direnişle gelen kurtuluş süreçleri, tarihin son büyük soykırım kıskacından kurtulma mücadelesini yürüten Kürt halkı ve direnen tüm halklar açısından derslerle doludur.

Soykırımın Kavramsal Çerçevesi

*Kızıl sarı uçlarında insan figürleri, ejderhalar
Alevlere gizlenmiş eller, ayaklar, başlar
Ateş konuşuyor
Ve herkes susuyor
Kendi diliyle anlatıyor
O dilsiz acıları
Tarıfsız
Istıraplara bürünmüş
Sessizlik ve ateş...*

Devlet-iktidar uygulamalarının katliam, cinayet, talan, terör, tecrit, asimilasyon, çetecilik vb. adlarla anılmasında hiçbir gariplik yoktur. Fakat tanımlama eksiklik taşırsa sonuçları da halklar adına vahim olabilir. Dolayısıyla ortada bir soykırım ve toplumkırım gerçeği varken bunu doğru adlandırmamak “soykırıma kurban gitmek” gibi ciddi sonuçlar doğurur.

Devlet egemenliği ve iktidar tekeli adına istenildiği kadar teoriler ve stratejiler çizilsin, istenildiği kadar farklı adlar ve şekiller icat edilsin hiçbir şey toplum üzerindeki egemenliğinin toplum kırımlardan geçtiği gerçeğini değiştiremez. Çünkü egemenlik, toplumun ahlaki-politik niteliklerinin kırılması üzerine kurulmuş ve tüm devletli uygarlık bu koşulla var olmuştur.

Toplumun kültürel, sosyal, ekonomik, cinsel, etnik, dinsel, mezhepsel vb. temellerde uğradığı kırımlar soykırım olarak tanımlanır.

Kavramın ortaya çıkışı ve uluslararası hukuk metinlerinde yer edinmesi, tüm ailesini soykırımda yitirmiş olan Yahudi asıllı Polonyalı hukukçu-savcı Rafael Lemkin sayesinde olmuştur.

Lemkin, Yahudi Soykırımı üzerine 1944 yılında yayınladığı kitabında ilk kez soykırım (genocide) kavramını kullanmıştır.

Eski Yunancadan uyarlamalı olarak kullandığı genocide (Jenosit) kavramı, genos (soy, kavim) ve cidus (öldüren) kelimelerinin birleşmesinden oluşmuştur.

Lemkin henüz Almanya’da hukuk öğrenimi görürken Ermeni soykırımından etkilenmiş ve bu konu üzerine araştırmalar yaparak uluslararası hukuk düzenlemeleri için bu yönlü suç-ceza önermelerinde bulunmuştur. 1933 yılında Barbarlık ve Vandalizm Suçu başlıklı bir makale ile soykırım kavramını kullanmadan soykırımı tarif eder ve uluslararası hukukta cezalandırılması gerektiğini anlatır. Ekim 1933 yılında makalesinin bazı bölümlerini, Polonya Uluslararası Hukuki İş birliği Komisyonu sekreteri olarak katıldığı 5. Ceza Hukukunu Birleştirme Konferansına (Madrid) sunar. Devletlerin suç ortaklığının olduğu konularda karar alması zor olduğu gibi konferans bileşimi de Lemkin’in önerilerini kabul etmez.

Lemkin’i derinden etkileyen ve Yahudi soykırımının sürdüğü yıllarda bu tür olayları soykırım olarak adlandırmaya sevk eden gerçek Ermeni soykırımıdır. Dolayısıyla kavramın esas yaratıcısı, kapitalist modernite ve onunla bütünleşme serüveninde Ermeni Soykırımının son vahşi mimarı olan İttihat-Terakki Partisi ve soykırım gerçeğini inkâr eden Türk devlet geleneği olmaktadır. Rafael Lemkin sadece bu gerçeğin dile getiricisidir. Tıpkı Guernica adlı resmin yaratıcısının İspanya ve Almanya’nın faşist iktidarının olması gibi...

26 Nisan 1937 tarihinde Bask’ın Guernica kenti İspanya faşist yönetimini destekleyen Alman uçaklarınca bombardımana tutulmuş ve kadın, çocuk binden fazla sivil hayatını kaybetmiştir. Bu olayı konu alan Picasso ünlü resmine Guernica adını vermiştir. İkinci dünya savaşında Nazi işgali altındaki Paris’te bir gestapo subayı resme bakıp Picasso’ya sorar: Bu sizin eseriniz mi? Picasso Nazi subayına tarihi bir cevap verir: Hayır, sizin eseriniz! Bu öykü dünya çapında hak ettiği üne kavuşmuştur fakat bunun kadar bilinmeyen ama daha vahim olan olay Ke-

nan Evren'in Picasso'nun resmine dudak bükerek bakıp "bu da nedir, ben daha iyisini yaparım!" demiş olmasıdır! Birinin o an hazır bulunup "evet siz daha büyük soykırımlar yaptınız" demesi isabetli olurdu...

Rafael Lemkin Soykırımı açıklarken sadece savaş süreçlerinde değil barış ortamında da soykırımın uygulanabileceğini, ayrıca soykırımın belli bir hazırlıkla ve sürece yayılarak uygulandığını ifade etmiştir: "Soykırım, sadece bir milletin aniden yok edilmesi anlamına gelmiyor. Tabii eğer bir milletin hızlı bir biçimde topyekûn yok edilmesi durumu varsa bu zaten soykırım'dır. Ancak Soykırım daha çok, yaşamın esasına kasteden çeşitli aksiyonların koordineli bir biçimde ulusal bir gruba uygulanarak, bu grubun yok edilmesinin hedeflenmesi anlamına geliyor. Bu politikanın hedefleri, grubun siyasi ve sosyal örgütlerinin, kültürlerinin, dillerinin, ulusal bilinçlerinin, dinlerinin, ekonomik varlıklarının, güvenliklerinin, sağlıklarının, özgürlüklerinin, insanlık onurunun ve hatta yaşamlarının yok edilmesi anlamına geliyor. Soykırım, bir gruba karşı yapılır, o gruptaki kişinin şahsına karşı olarak değil, o gruba ait olduğu için gerçekleştirilir.

Soykırım iki aşamadan oluşur: Ezilen gruba has özelliklerin ve niteliklerin ortadan kaldırılarak yok edilmesi; ardından ezen güçlünün ulusal niteliklerinin ezilen gruba zorla kabul ettirilmesi. Bu durum yaşamasına müsaade edilen ezilen gruba uygulanır; ya da bu grubun yaşadığı bölge tamamen boşaltılarak, ezen gruba ait kişiler buralara yerleştirilerek kolonileştirme başlatılır."

Lemkin'in tarif ettiği Soykırım yöntemleri (kategorileri) sekiz başlıkta toplanmıştır:

1-Siyasi Soykırım: Bölgedeki sokaklar, caddeler, yerleşim yerleri, ilçeler ve illere kadar adlarının değiştirilmesini öngören politikaların uygulanması.

2-Sosyal Soykırım: Özellikle entelektüeller ve grubun aydınları hedeflenir; çünkü onlar grubun önderleri olarak direnişin fikrî örgütçüleridir.

3- Kültürel Soykırım: Yerel halkın dilini okullarda konuşması ve kendi dilinde yayıncılık yapması yasaklanır.

4-Ekonomik Soykırım: Grubun ekonomik gücünü elinden alınca, sadece hayatta kalabilmek için yaşama hedeflenir, böylelikle ulusal grubun kültürel gelişmesi önlenir, düşünme kapasitesi azaltılır ve ulusal problemlerle ilgilenmeleri engellenir.

5-Biyolojik Soykırım: Hedef, grubun nüfusunu azaltmak, doğumları engellemektir; diğer taraftan aileleri yetersiz beslenmeye zorlamak, gıdasız bırakmak da hem doğumların azalmasına yol açar, hem de yetersiz beslenen ailelerden doğan çocukların hayatta kalma şansları ciddi olarak azalır.

6- Fiziki Soykırım: Fiziki güçsüzlüğe yol açmak, hatta grubu ortadan kaldırmak için üç yöntem uygulanır.

a) Beslenme kısıtlanması ile ırkçı ayrımcılık: Örneğin grubun üyelerine hiç et verilmez ve protein kısıtlaması uygulanır.

b) Sağlığın ciddi tehdit altında olması: İlaç vermemek, grubun üyelerini insanlık dışı koşullarda telef olmaları amacıyla bir yerden bir yere nakletmek.

c) Sistematik yok etme (öldürme): Gruba ait üyelerin sistematik olarak öldürülmeleri. Entelektüellerin ortadan kaldırılmaları öncelikli uygulamadır; böylelikle direnişin örgütlenmesi kırılabacaktır.

7- Dinsel Soykırım: Toplumda etkin olduğuna inanıldığı için dini yasaklama, kiliselerin sistematik tahribatı.

8- Moral (ahlaki) Soykırım: Ulusal bir proje peşinde koşmak yerine, grubu çok daha kolay alanlara çekmek, alkolizme alıştı-rarak pasifize etmek gibi.

Lemkin'in tarif ettiği kategorilerin tümü Kürt halkına uygulanmış ve uygulanmaktadır. Fakat dünyanın gözleri önünde

cereyan eden bu soykırım, çıkarlar gereği görmezden gelinir ve desteklenir.

Böyle bir dünya sisteminin merkezinde olan BM Lemkin'in çalışmalarından yararlanmış ve 12 OCAK 1951'de yürürlüğe giren soykırım suçu kararını çıkarmıştır. Bu karara göre:

“Ulusal, etnik veya dinsel bir grubu kısmen veya tamamen ortadan kaldırmak amacıyla aşağıdaki fiillerden herhangi biri, Soykırım suçunu oluşturur:

- a) Gruba mensup olanların öldürülmesi;
- b) Grubun mensuplarına ciddi surette bedensel veya zihinsel zarar verilmesi;
- c) Grubun bütünüyle veya kısmen, fiziksel varlığını ortadan kaldıracak hesaplanarak, yaşam şartlarını kasten değiştirmek;
- d) Grup içinde doğumları engellemek amacıyla tedbir almak;
- e) Gruba mensup çocukları zorla başka bir gruba nakletmek.”

Bu kararlar çerçevesinde soykırım suçunun uygulandığı guruplar, milli, etnik, dini, ırki guruplar ile istikrarlı ve sabit guruplar, ekonomik ve sosyal guruplar, dilsel guruplar, cinsel guruplar, yaşlılar, bedensel veya zihinsel engelliler kategorileri olarak belirlenmiştir.

BM Soykırım tanımının kapsamını dar tutmuştur. Çünkü kutulplara bölünmüş ve çatışmalı halde olmalarına rağmen devletler, soykırım suçunu kendilerine dokunmayacak tarzda dar tutma konusunda uzlaşmışlardır.

Siyasi, kültürel, ahlaki ve ekonomik soykırım ve doğa ile kadın kırımı BM soykırım tanımı arasında ya ötelenmiş, dar tutulmuş ya da yoruma açık bir şekilde yer almaktadır. Çünkü bu yöntemler farklı düzeylerde de uygulansa, neredeyse tüm devletlerin toplum üzerinde iktidar olabilme gerçeğini yansıtır ve en büyük suçlarını oluşturur.

Hukuk, devleti koruduğu ölçüde kabul edilir ve buna göre şekillendirilir. Nitekim soykırımın uluslararası hukukta suç olarak tanımlanmasında başrolü oynayan Rafael Lemkin 59 yaşındayken (1959 yılında) kalp krizinden öldüğünde cenaze törenine sadece yedi kişinin katılmış olması devletlerin hukuk karşısındaki tutumunun bir tezahürü gibi manidar olmuştur. Sonraki yıllarda toplumsal haklara ilişkin yapılan hukuk düzenlemeleri de devletlerin inisiyatifinde kaldığı gibi toplumsal olmaktan ziyade bireysel haklar üzerinde yoğunlaşarak toplumsallığın inkârı sürdürülmüş ve soykırımların çeşitli düzeylerde uygulanabilmesine prim sunulmuştur.

Soykırıma karşı hukuk yeterli güvenceyi sağlayamazken toplumsal-kültürel direniş ve öz savunma dışında toplumun kendini koruyabilmesinin başka yolunun olmadığı tarihsel gerçeklikle kanıtlanmıştır. Bunun için soykırımın ve sonuçlarının bilince çıkarılması ilk şarttır.

Soykırımın en etkili sonuçları “unutmak, benzeşmek, farkında olmamak” kavramlarıyla sıralanırken Dori Laub çarpıcı bir tespitte bulunmuştur: **“Soykırım geride hiç tanık bırakmaz!”**

Çünkü:

“Tam da olayın içinde olma durumu... Tanığın -yani olayın meydana geldiği totaliter ve insanlıktan çıkaran referans çerçevesinin dışına çıkabilecek ve olayın gözlenebileceği bağımsız bir referans çerçevesi sunabilecek birisinin- bulunması fikrini düşünülemez hale getirmiştir.”

Yahudi soykırımı üzerinden incelemeler yaparken böylesi bir sonuca ulaşılıyorsa söz konusu Kürtler olunca -Yahudiler yok edilirken onlara Yahudi deniliyordu, Kürtler yok edilirken Kürt olduklarının bile inkâr edilmesine- ne denilmez ki!

Dori Laub şöyle devam eder: “Kişinin işitilme, bir özne olarak tanınma, yanıt alma umuduyla “sen” diyebileceği bir öteki yoktur artık. Dolayısıyla soykırımın tarihsel gerçekliği, hitap olanağını, başvurma veya danışma olanağını felsefi olarak sön-

dürmüş bir gerçeklik haline gelmiştir. Ama insan “sen” dediği birine danışmadığında, kendisine bile “sen” diyemez. Soykırım bu şekilde insanın kendi kendisine tanıklık edemediği bir dünya yaratmıştır.”

İnsan kendisini dinleyebilecek, anlayabilecek birilerine ihtiyaç duyar. “Tanıklığına tanık olabilecek birilerinin yokluğu” hissi “Tanrının ve insanın öldüğü” hissidir.

Şikâyet bile, çocukça da olsa kendisinin ve başkalarının var olma halidir. Burada aslında bir yanıt alma umudu vardır; başkalarının varlığına inanmadan şikâyetle bile bulunulamaz. Yakinında veya uzağında, bugün veya yarın, dinleyecek, anlayacak, paylaşacak kimse yoksa sen de yoksundur. Felsefik bitiş anıdır bu an. Bu nedenle soykırımı karşı toplumsallığın ve ona olan inancın korunması dışında bir seçenek yoktur.

Soykırımı Önceden Görmek

Hiçbir soykırım aniden gerçekleştirilmez. Her soykırım birçok aşamadan oluşur. Özellikle “hazırlık aşaması” sonraki tüm uygulama aşamaları için belirleyici olmaktadır.

Soykırım için yapılan hazırlıklar anlaşılmadan soykırımın da anlaşılamayacağı, tecrübelerden çıkarılan sonuçlarla genel kabul gören bir kanıdır. Soykırım için yapılan hazırlıklar soykırımın niteliğini de belirler.

En eski soykırım uygulamalarından beri işletilen bir kural vardır: Soykırımı uğratılacak olanları tehdit olarak göstermek! Bunun için gerekli olan psikolojik zemin, propaganda çalışmalarıyla hazırlanır. Siyasi, sosyal, ekonomik, kültürel vb. hazırlıklar tehdit tanımına göre yapılır. Önemli olan husus, tehdit söylemlerinin arkasında yatan hedefler, planlar, ilişkiler ve kararlardır. Tehdit söylemleri ve diğer hazırlıklara bakılarak soykırım yöntemi ve kapsamı hakkında bir fikir sahibi olunabilir. Fakat çoğu zaman soykırım uygulamasından sonra gerçekler açığa çıkar. Bu durumda bile gerçeği tam anlamak için hazırlık süreçlerinin

iyi anlaşılması gerekir. Çünkü soykırımın şifreleri hazırlık argümanlarında gizlidir.

Tarihte ilk planlı insan katletme ve emperyalist yayılmayı gerçekleştiren Akad'lar Zagros dağlarında yaşayan Gutileri tehdit olarak göstermişlerdir. Bunun için dağlarda yaşayan Kürtleri çekirge sürülerine benzetmişler; günümüzde terörist dedikleri gibi o dönemde de "barbarlar, dağların cinleri, dağların ejderhaları" biçiminde adlandırmalara tabi tutmuşlardır. Bunlar aynı zamanda ilk özel savaş uygulamalarıdır. Böylece saldırı ve katliamlarına zemin hazırlamışlardır. Fakat tarihin tekerleği istedikleri gibi dönmemiş, Akad saldırılarından bıkan ve kendilerini tehdit eden uygarlık merkezine yönelmek isteyen Gutiler varlıklarını sürdürebilmek için Akad üzerine yürümüş ve egemenliklerine son vermişlerdir.

Asur İmparatorluğu da ticari ve askeri egemenliğini katliamlar eşliğinde asimilasyon yöntemini ve etnik soykırımı devreye koyarak sağlamaya çalışmıştır. Dağlarda yaşayan Kürtleri en büyük tehdit olarak görmüş ve her fırsatta katliam seferleri düzenlemişlerdir. Binlerce Kürdü dağlardan ovalara indirip asimile etme yoluna gitmişler; buna rağmen sonuç alamayınca soykırıma yönelmişlerdir. Dağlar direniş mekânı olurken ovalar-kentler Kürtlerin boğdurulduğu alanlar olarak kullanılmıştır. Dağdaki Kürt tehdit olarak gösterilmiş ve hedef haline getirilmiştir.

Devletlerin stratejik yönelim ve planlamaları genellikle "dış düşman" veya "iç düşman" tanımlarına göre şekillenmiştir. Emperyalist yayılma durumunda bir dış düşman icat etmek temel taktik olmuştur. Fazla güçlü olmayıp risklerden kaçan ve içe kapanmacı olan devletler iç düşman tariflerine daha çok başvurmuştur. İç-dış tehditlere, yakın-uzak tehdit algı ve tanımlamaları eşlik etmiş ve birbirini tamamlar şekilde kullanılmıştır.

Düşman algısı ve tehdidin büyüklüğü ne oranda inandırıcı şekilde yansıtılmışsa soykırımlar da o oranda büyük olmuştur. Orta çağın CADİ AVİ, korkunç bir kadın kırımıdır ve bu kırımın yaygınlığı aleyhteki propaganda ölçüsünde olmuştur. Amerika yerlilerinin soykırımı onların insanlıktan, medeniyetten nasibini almamış barbarlar, dinsiz cahiller oldukları ve Yeni Dünyanın keşfi önünde engel oldukları propagandası üzerine kurulmuştur. Ermeni soykırımı Ermenilerin Türkleri katledeceği propagandası üzerine oturtulmuştur. Yahudi soykırımında propaganda için özel bakanlık kurulmuştur. Hitlerin Propaganda Bakanı Göbbels, faşist partisinin tabandan gelen bir halk hareketi olduğunu sıkça vurgulamıştır. Gerçekten de Naziler öncelikle sivil toplum içinde örgütlenmiş ve şiddet kullanmakla birlikte esasen Alman halkına hitap etmiş; Yahudileri Alman halkını yok etmek isteyen bir tehdit olarak göstermişlerdir. Aynı şekilde Slavları, Romenleri, komünistleri, eşcinselleri, engellileri Alman ırkını tehdit eden unsurlar olarak gösterip soykırım kapsamına almışlardır.

Soykırım zihniyeti, karşısındaki tüm toplumu tehdit olarak görür. Tehdit propagandası bir soykırım propagandası ve hazırlığıdır. Toplumsal psikolojiyi yönetmenin yöntemlerine sarf edilen enerji soykırım uygulaması için sarf edilen çabadan daha az değildir. Toplum terörize edilir, militarist zihniyet aşılanır ve soykırıma hazır hale getirilir.

Şiirde, yazıda, şarkıda, havada, suda, her taşın altında terör vardır! Bunun anlamı soykırımın her alanda uygulanacağıdır. Bir ses, bir bakış, bir işaret bile soykırım için kolaylıkla gerekçe olur. Küçük-büyük, kadın-çocuk, yaş-kuru demez; sonuç alıcı oluncaya kadar hiçbir ahlaki, hukuki ve siyasi engel tanımaz. Propagandayla başlayan hazırlık süreci komplolarla ve şiddet uygulamalarıyla sürdürülür. Okullar, kitaplar, gazete ve televizyonlar, ibadethaneler, hastaneler, hapishaneler vb. her şey bunun için kullanılır.

Tehdit algısı ve tanımı soykırım yöntemleri açısından belirleyici olur. Fiziki, kültürel veya diğer soykırım yöntemleri buna göre belirlenir. Devletlerin amaç ve hedefleri görünenin ötesinde analiz edilebilirse soykırım tehlikesi çok önceden görülebilir. Soykırım hazırlığı sadece propagandadan oluşmaz. Karar süreçleri uygulama safhasında genellikle komplocu bir tarza bürünür.

Genellikle de hazırlık süreci birçok soykırım uygulamasını kendi içinde barındırır. Kimi zaman doğrudan fiziki soykırım uygulanırken kimi zaman diğer yöntemlerle sonuç alınmaya çalışılır ve eğer sonuç alınamazsa tüm uygulamalar fiziki soykırımın zemini olarak kullanılıp imha aşamasına geçilir. Aslında soykırım geliyorum der fakat yapılan hazırlıkları anlamayanlar soykırım uygulamaları kapısına dayanmayana kadar ne olup bittiğini de anlamaz, hatta çoğu zaman katledilirken bile niçin katledildiklerini anlamazlar. Günümüzdeki soykırım uygulamaları çok daha fazla hazırlıklı ve kamufleli hale gelmiştir. Oysa geçen yüz yılın soykırımları bile zamanında yeterince anlaşılammış, görülememiştir.

20. yüzyıla gelindiğinde soykırım için yapılan hazırlıklar Osmanlı imparatorluğunun hasta yatağına düştüğü döneme denk gelmektedir. Osmanlı'yı hasta adam olarak tanımladıktan sonra İngiliz ve Rus devlet adamları bir araya gelip tartışılar; bu hastaya doktor gibi mi mirasçı gibi mi yaklaşmalıyız? İngilizler soruyu "mirasçı olmak" biçiminde yanıtlar ve Ruslar da bu konuda hem fikir olur. Hasta adam Birinci Dünya Savaşı sonunda ölünce Türkler küçük bir Türkiye ulus devletine mahkûm edilirken diğer halkların boynuna soykırım yaftası asılır. Önce Ermeniler ve Rumlar, sonra Kürtler...

Tek tip bir ulus yaratmayı, ulus-devlet kurmayı hedeflemek halklara karşı soykırım hazırlığı yapmak demektir. Fakat "bin yıllık kardeşlik"ten soykırım beklemeyenler yanılmışlardır. Hazırlığı anlamadıkları için soykırımı da anlamamışlardır.

Örneğin İnkalar da İspanyolları karşılarken çok saftılar; konuşarak anlaşabileceklerini sanmıştılar oysa onlar soykırıma gelmişlerdi. Medeniyet getiriyoruz diyerek girdikleri ülkelerde soykırım yapan sömürgecilere başlangıçta kucak açanlar sonuçta soykırım kurbanı olmuşlardır.

Soykırım anlaşılmadan karşısında durulamaz ve boşa çıkarılamaz. Bu durumda soykırımın zihinlerde ve yaşam tarzında yarattığı etki milyonlarca insanın öldürülmesinden daha korkunç ve silinmez izler bırakır. Bu izlerin ne kadar derin olduğunu, siyah derili bir insanın sorusu basitçe anlatır: “Hiç kendine beyaz diyen bir beyaz derili insan gördünüz mü? Neden beyazlar kendine beyaz demez?”

Beyazlar kendine beyaz demez ama dünyanın ötekilerine isimler takarak kendisini farklı kılar, dünyanın efendisi ilan eder. Bu çok önemli değildir. Asıl önemli olan ‘ötekilerin’ kendini öteki görmeye başlaması, kendini ‘beyazların’ gözüyle görmesidir. En büyük soykırım budur işte! Zihniyet kırımı; öz bilinç, öz irade, öz güven kırımı...

Fakat “beyazlar” artık eskisi kadar rahatlıkla üstünlük taslayamayacak durumdadır. Beyaz olmanın sırrı çözüldü. Toplumlar aydınlandıkça beyazlaşmamak gerektiğini anladılar. Beyazlaşmanın toplum kırımı yenilmek olduğu anlaşıldıktan sonra kırımların tarihi açığa çıkarılmaya başlandı.

Kırımların tarihi devletli uygarlık tarihi kadar eski olsa da kapitalizm çağı baştanbaşa soykırımlar çağı olmuştur. Kırımların her türlü en kapsamlı şekilde uygulanmıştır. Kapitalizm bir kırım sistemidir. Kapitalizmin dayandığı ulus-devlet aracı soykırımsız var olamaz.

Kapitalizm Soykırımsız Var Olamaz

Soykırım üzerine değerlendirme yapanlar genellikle dinsel fetih hareketlerini veya faşist diktatörlükleri sorumlu tutmuş, soykırım rejimini çözümlmekten uzak oldukları için amaçlarının tam tersine sürekli olarak yeni soykırımlara davetiye çıkarmaktan kurtulamamışlardır.

Daha da önemlisi, soykırım mekanizmasının geçmişte kaldığı algısı oluşturulmakta, günümüzde halen hükmünü icra ettiği ve aynen geçmişin devamı olduğu gözlerden kaçırılmaktadır.

Örneğin soykırımları katiyen inkâr eden Türk egemen aklının son manevrası “konuyu tarihçilere bırakalım” biçimindeki pozitivist kurnazlıktır. Hangi tarihçilere, hangi tarih anlayışına? Açık ki pozitivist aklın tarihçiliğinde hiçbir soykırım çözümlenemez. Bu anlayışta kimin kimi öldürdüğü merak konusudur. Olaylar geçmişte yaşanmış ve kapanmıştır. Sebepler çok önemli değildir, günümüzle bağlantısı ise “çıkarlar neyi gerektiriyor-sa” o kadardır! Soykırımdan hesap sormak isteyenlerin yaklaşımı ise çoğu zaman kuru kuruya devletleri suçlamaktan öteye geçmemektedir.

Yeni paradigma, evreni, doğayı, toplumu “sınıf, devlet, iktidar, bürokrasi” saptırmalarına dayalı ölçütlerle değil “demokrasi-ekoloji-kadın özgürlüğü” ölçütleriyle ele aldığından tarih bilimini bugüne kadar bilinenden farklı bir bilme tarzı ile ele almış, yaşanan felaketlerin tek suçlusunun devlet egemenlikleri olmadığını, yanlış bilme tarzlarının da buna gerekli payandayı sağladığını göstermiştir.

Bilgi ve tarihin parçalanması hakikatin kaybedilmesine yol açarken soykırımlar hükmünü her alanda süregelmıştır. Binlerce yıllık bir düstur olan “kendini ve düşmanını tanımak” maalesef kendi gözüyle-aklıyla değil düşmanının gözüyle-aklıyla tanımaya dönüşmüş, ona hizmet etmiştir.

Soykırım kavramının yaratıcısı olan Rafael Lemkin bile sadece sonuçlardan hareket etmiştir. BM ise soykırımı götüren süreçleri çözümlemek bir yana sonuçların kabulü ve cezalandırılmasını bile birçok kural ile sınırlandırmıştır. Çözümleyici olmaktan uzaktır.

Tarihsel-toplumsal analizlerin doğru kaynaklardan beslenilerek yapılması ancak Anadolu, Mezopotamya ve Kürdistan'ın kadim halklarının yaşadığı soykırımların ele alınmasıyla mümkündür. Çünkü soykırım mekanizmasını oluşturan sürecin ilk adımları burada atılmıştır.

Süryani, Keldani, Hristiyan Kadim Halkların Trajedisi

Soykırım rejimiyle ortaya çıkan çatışma ve saptırmalar yüzünden Ortadoğu'nun kadim halkları ve inançları hakkındaki bilgiler karmaşık hale gelebilmiştir. Yeni paradigmanın, halkların ve inançların gerçekliğini demokratik ulus anlayışı temelinde ele alması hepimizin ufkunu açmış, ön yargıları ortadan kaldırdığı gibi ilgi ve merakı da artırmıştır. Buna rağmen yazılı kaynaklardaki bilgilerden yararlanırken yanlışlara mahal vermek söz konusu olursa bu durumun kasti olmadığını iyice bilinmesi gerekiyor.

Halklar ve inançlar konusundaki hassasiyetimize rağmen bir terim veya kelime düzeyinde bile yanlış yapma lüksümüzün olmadığını belirtebiliriz. Buna rağmen genel bir bilgilenmeyi sağlamak amacıyla bugün yaptığımız çalışmalar yarın daha yeni bilgilerle daha doğru sonuçlara ulaşmamızı sağlayabilir. Keldanilik ve genel olarak Süryanilik ve uğradıkları soykırımın incelenmesinde de bu kapsamdaki hata paylarını göz önünde bulundurmanın yararlı olacağını ifade etmek gerekir.

Örneğin birileri **“Süryani”** adını kullanırken kendileri **“Süryoyo”** adını tercih ettiklerini belirteceklerdir. Ya da Kürdistan'daki Keldanilikten bahsederken **“Kürdistan'dakiler Keldani**

değil Süryaniliğin başka bir inancı, başka bir koludur” iddiasıyla karşılaşabiliriz. Buna benzer şekilde mesela Süryanilik ile Asur kimliği aynıymış gibi bilinir ama hem bunu milliyetçi temelde kullanan Süryani kesimler, hem de buna şiddetle karşı çıkanlar ve hatta Süryaniliği bir halk kimliği olarak değil sadece bir inanç olarak ele alanlar vardır. Yine Süryaniliği Asur ile alakalandırmayıp Arami olarak ele alanlar vardır. Özellikle 19 YY emperyalist yönelimleriyle birlikte Süryaniliğe dair politik ve dinsel yaklaşımlar daha belirgin farklılıklar göstermeye başlamıştır. Özcesi hem köken hem inanç meselesinde bölünmüş ve halen tartışmalarını sürdüren bir topluluk söz konusudur.

Tüm bu yaklaşımlar kaynağını sadece çarpıtılmış bilgi yapıları, karartılmış tarih ve inceleme yöntemindeki sorunlardan değil kısmen de Süryani toplumunun yaşadığı iç ayrılıklardan almaktadır. Buna rağmen Süryani inancı hakkında genel bir gözlemlerle şunları belirtebiliriz:

Her Hristiyan topluluk gibi Süryaniler de daha önceleri çok Tanrılı dinleri ve putperestlik aşamalarını yaşamışlardır. Bölgenin ilk Hristiyan topluluğudurlar. Öyle ki Ermenilerin de kendileri sayesinde Hristiyanlığa geçtiklerine inanırlar.

İnançlarının temelinde sevgi, barış, hoşgörü ve ölçülü yaşam vardır. İmparatorlukların baş edemediği hakikat değeri de buradan ileri gelmektedir.

Ortadoğu coğrafyasını kasıp kavuran zulüm düzenleri karşısında kendilerini ayrı bir ideolojik kimliğe kavuşturmaları zorunluydu. Başka türlü kendilerini korumaları, varlıklarını sürdürmeleri zordu. Yeni ideolojik kimliğin “Hristiyanlık” bayrağı altında şekillenmesi de bu dindeki ılımlı özelliklerden kaynaklanmıştır. Sert ve çatışmacı değil yumuşak ve uzlaşmacı bir karakter sayesinde kendi inanç ve kültürlerini yaşayabilmişlerdir. Buna rağmen onca katliama ve hatta soykırıma uğramaları, yeni kimlik inşasına yönelirken tercihlerinde ne kadar haklı olduklarını göstermiştir.

Dönemin Yahudi inancını kendine kılıf yapan üst tabakanın Roma İmparatorluğuyla uzlaşma içerisine girmesine karşılık alt tabaka veya emekçi halklar genellikle Hristiyanlığı seçmişlerdir.

Genel bir adlandırmayla Süryani'lerin inanç sistemlerinin kökeni bir olup Hristiyanlığa dayansa da kendi içinde farklı kiliselere-mezheplere bölünmüştür.

Hız. İsa'nın doğuştan "tam Tanrı" ve "tam insan" olduğu görüşünü savunanlar (MONOFİZİT) ile insan karakterini öne çıkarırlar, yani Hız. İsa'ya kelamın geldiği 30 yaşına dek normal insan olduğunu savunanlar (DİYOFİZİT) arasında kopuş gerçekleşmiş; kiliseleri de ayırmıştır.

Bu ayrışmalarda Doğu veya Batı'yı eksen alan inanç temelineki politik yaklaşımlar da etkili olmuştur. Burada bir yönüyle de Roma, Bizans, Yunan merkezli hegemonya arayışlarının inançlar üzerindeki yansıması ortaya çıkmaktadır.

Süryani Ortodoks Kilisesi monofizit görüşü savunurken Nasturiler diyofiziti savunmuştur.

Nasturiler arasında Katolikliği kabul edenler Keldani adını almışlardır. Başka bir deyişle Keldani'ler, Katolikliği kabul eden Doğu Kilisesi Hristiyanlarıdır.

Keldani ismi ile ilgili çeşitli yorumlar bulunmakla birlikte genel kabul gören iddiaya göre ismin kökeninin 6. YY'da Babil yönetimine geçen Kaldî hanedanına dayandığı ve bu ismin de Latince "occultus" (gizem) kökeninden türediği belirtilir. Yani, "gizem ile uğraşan" anlamına gelmektedir. Kitab-ı Mukaddes'te, "Keldani" ismi "yıldızbilimci" veya "kâhin" anlamlarında geçmektedir.

Keldaniler Vatikan merkezli Papa'nın otoritesini tanımakla beraber Keldani kilisesi özerk olup ibadetlerinde de özgünlüklerini korumuşlardır.

Her inancın temelinde tarihsel-toplumsal koşullar bulunmakla birlikte insan maneviyatını yansıtmaları itibarıyla evrensel karaktere sahip olduğu belirtilebilir. Coğrafyalara, kültürlere,

halklara göre değişik şekiller alsa da her inanç yaradılış, tanrı, ölüm ve yaşam, ahiret, günah ve sevap gibi dinsel konular ve toplumsal yaşama dair kurallara yaklaşımıyla tanınır, ayırt edilir.

Egemenlik ideolojileri karşısında toplumların inanç tarzı genellikle savunma, korunma, direniş eksenli birer ideolojik kimlik inşası olarak öne çıkmıştır.

İdeolojik kimlik bir inancın, bir yaşam tarzının ifadesi olup ne kadar farklı kılınırsa egemen düzen karşısında o denli toplumsallığı korur; dinsel tören ve ritüeller ise her zaman inancı pekiştirecek kadar anlamlı hale getirilmek istenir. Bunu pekiştiren diğer bir olgu da bayramlardır.

O kadar çok bayramı vardır ki aslında Süryanilere bir bayram ve sevgi halkı, inancına da bayram ve sevgi inancı demek yerinde olur.

Süryani toplumu karşılaştığı baskıların da etkisiyle uzun süre feodal düzen içinde, kapalı halde yaşamış olsa da Mardin ve Amed bölgesi başta olmak üzere yaşadıkları alanlarda kent yaşamına damgasını vurmuş ve zengin kültürleriyle tüm bölgeyi etkilemişlerdir.

Böylesine zengin kültürlü bir sevgi ve bayram halkının soykırımı uğramasının nedenleri üzerinde durmak diğer soykırımları çözümlemek aćısından da ön aćıcı olacaktır.

Soykırımı giden süreç:

Yağadığımız coğrafyanın halen kanamasının derin bir sebebi vardır. İlk egemenlik burada ortaya çıkmış ve binlerce yıl kanlı çatışmalara yol aćmıřtır. Son yüz yılda ise tüm çağların toplamı kadar büyük soykırımlar yaşanmıştır.

Kürdistan ve Anadolu topraklarında yaşayan kadim halkların birçoğu soykırım uygulamasına maruz kalmıştır. Ermeni soykırımı ile benzer özellikler gösteren soykırımların başında Süryani-Keldani soykırımı gelmektedir.

Kökenleri Ortadoğu'nun ilk imparatorlukları olan Akad, Asur ve Babil'e dayanan bu ve diğer Hristiyan halkların son iki yüzyılda uğradıkları soykırımın sebepleri incelenirken en az 4 bin yıl geriye gitmeden doğru sonuçlara ulaşılamaz. Bu halklar, MÖ 2000'li yıllarda tarihin ilk kapital sahibi olanların egemenliğinde yaşamış halklardır. Çok trajik ve kabullenmesi zor da olsa, adeta kendi soykırımcısını yaratma serüveninin ilk adımı bu şekilde atılmıştır. İlk kapital, soykırıma giden yolun ilk taşıdır!

Tartışılması gereken ikinci unsur, bu halkların Hristiyan olmasıdır. Kültürlerini ve varlıklarını hem korumalarının hem de kaybetmelerinin Hristiyanlıkla ilgisi vardır.

Şöyle ki, bölgenin hegemon gücü olmaktan çıktıktan sonra Süryani ve Keldani adını alan bu kadim halklar Roma ve Sasani İmparatorlukları karşısında güçsüz durumdayken varlıklarını sürdürebilmek, onurlarıyla yaşayabilmek için -kültürel bir dayanak oluşturmak adına- Hristiyanlığa geçmişlerdir.

Ortadoğu'da Hristiyanlaşan ilk halklar olarak zanaat, ticaret ve kültür alanında muazzam yetenekler sergilemişlerdir. Kent halkları olarak kent yaşamı ve kültürüne damgalarını vurmuşlardır. Varlıklarını sürdürmelerinde bu kültür ve yetenekleri önemli rol oynamıştır.

Kurucusu oldukları Hristiyanlık dini, köken olarak geldikleri Akad-Babil-Asur askeri kültüründen uzaklaşıp ılımlı bir karakter kazanmalarında belirleyici bir rol oynamıştır. Bu yeni din ve ona dayalı ılımlı, barışçıl karakter olmasa imparatorluklar karşısında tümenden ezilip yok olmaktan kurtulamazlardı. Fakat sonraki tarihlerde çok trajik şekilde soykırımlara uğramalarında da yine Hristiyan olmaları önemli bir rol oynamıştır.

Dönemin Yahudi üst tabakasının Roma imparatorluğuyla iş birliği içine girmesi ardından alt tabakayı oluşturan tüm halklar Hristiyanlığa sarılmışlardır. Zamanla kendi kiliselerini kuran Helen, Asur, Keldani, Ermeni halkları öncülüğündeki Hristiyan-

lık, İslamiyet'in ortaya çıkışına kadar Doğu'ya, 10. YY a kadar da Batı'ya damgasını vurmuştur.

İslamiyet'in yayılmasıyla birlikte üst tabakaların fetihçiliği nedeniyle Hristiyanlıkla çatışması kaçınılmaz hale gelmiş; bu aşamadan sonra siyasi ağırlıklarını yitirmiş halde zanaat, ticaret ve kültürel yeteneklerine dayanarak varlıklarını sürdürebilmişlerdir. 19 YY a kadar Ortadoğu'daki tablo bu şekildedir.

19. YY dünyasına bakıldığında, Avrupa'da hegemonyasını tamamlamış olan kapitalizmin Doğu'ya yönelmesi, günümüze dek damgasını vuracak gelişmelerin önünü açmıştır.

Hegemon güçlerin başında gelen İngiltere, Hindistan'a dek uzanan hattı güvenceye almak amacıyla tüm Ortadoğu'da kendisine bağlı güçler oluşturma arayışına girmiştir. Zayıf düşmüş Osmanlı imparatorluğundan bunun için gerekli desteği sağlarken yerel düzeyde ise Süryani ve Keldani'ler başta olmak üzere Hristiyan halkların milliyetçi kesimlerine hitap ederek bunlardan yararlanmaya çalışmışlardır. Bu politika Süryani-Keldani soykırımına giden süreci başlatmıştır. Öte yandan ise Rus Çarlığı benzer politikaları eş zamanlı olarak geliştirmiştir.

Erken gelişen milliyetçilik, bu Hristiyan halkların soykırımla karşılaşmalarında üçüncü unsur olmuştur. Böylece provokasyonlara da uygun zemin oluşmuş, soykırım mekanizması çalışmaya başlamıştır. 1840'larda Süryani-Keldani soykırımı, ardından Ermeni soykırımı bu tarihsel gerçekliklerle en trajik ve vahşi haliyle hayat bulmuştur.

Soykırımların baş sorumlusu kapitalist modernitedir. Azami kar ve sömürüyü elde etme ve halkları egemenliği altında tutabilmenin aracı olarak geliştirdikleri ulus-devlet anlayışının Ortadoğu'ya dayatılması, kadim kültürlerin yok edilme sürecini başlatmıştır.

Türk milliyetçiliği ve iktidar İslam'ının buradaki rolü kapitalist modernitenin işbirlikçisi ve kılıcı değildir. Arka planda ise daha köklü çözümlenmesi gereken bir olgu yani milliyetçiliğin

ve ulus-devlet aklının Hristiyanlığı tasfiye etme zihniyeti yatmaktadır. Soykırımcı karakterdeki Türk milliyetçiliğinin fikir babaları bu gerçeği yeterince kanıtlamaktadır. Anadolu ve Mezopotamya'daki Kürt, Helen, Rum, Gürcü, Çerkez, Alevi soykırımları için de aynı realite geçerlidir.

Coğrafi Keşifler mi Soykırım mı? Amerika'da Neler Oldu?

Soykırımın kökleri insanlığın doğal toplum aşamasında uğradığı hiyerarşik yarılma ve ardından devletli sistemin egemenliğine kadar dayanmaktadır.

Soykırım demek ana-kadın eksenli doğal topluma saldırı demektir. Doğal topluma ve kadına karşı yapılan her saldırı bir soykırım uygulaması olarak değerlendirilebilir. Soykırımın tarihi kökeni bu kadar eskilere gider fakat kapitalizmin uyguladığı soykırım karşısında geçmişin en gaddar kralları bile şaşa kalır. Hiçbir çağda kapitalizmin uyguladığı kadar büyük ve kapsamlı soykırımlar yaşanmamıştır.

Kapitalizmin kökleri ilk devletlere kadar dayansa da hegemonyasını kurması ve başat hale gelmesi Avrupa kıtasında 16. Yüzyıldan itibaren gerçekleşmiştir. Başlangıçta ağırlıklı olarak ticaret üzerinden gelişse de toplumun değerlerine el koyma sistemi olduğu için nerde bir zenginlik varsa oraya göz dikmiştir. Haçlı seferleri bunun çarpıcı bir tarihsel kesitidir. İngilizlerin deniz korsancılığı sermayenin nasıl bir zorbalık ve hırsızlıkla biriktirildiğine örnektir. Sınıf, din, ulus adına dayatılan bitmez tükenmez savaşlar kapitalizmin nasıl bir yıkım sistemi olduğunu anlatmaktadır. Fakat kapitalizm, kendi çağının başatlığını en çok da soykırımlar üzerinden geliştirmiştir. Azami kar hırsı, ulus-devlet sistemi ve endüstriyalizm silahıyla kurulan bir sistemden doğa ve toplum üzerinde soykırım geliştirmesinden başka bir şey beklenemez.

Kapitalizmin başatlığına zemin hazırlayan unsurlardan biri olan ve ‘coğrafi keşifler dönemi’ denilen dönem boydan boya soykırımlar dönemidir.

Coğrafi keşif denilince okul kitaplarında övgüyle söz edilen Kristof Kolomb’un gerçek yüzü tüm soykırımların karakterini yansıtması bakımından ilginç bir örnektir.

Birkaç yüz silahlı Avrupalının binlerce Amerikan yerlisini imha edebilmesinin sırrı genellikle ellerindeki barutlu silahlara bağlanmaktadır. Fakat ondan daha önemli bir unsur vardır ki kapitalizmin gerçek karakterini yansıtmaktadır. Bu da hiçbir ahlaki sınır tanımayan bir istismar sistemi olmasıdır. Bu gerçeği Kristof Kolomb’un Amerika kıtasına ulaştığında İspanya Kralı’na yazdığı not çok yalın bir şekilde göstermektedir:

“Yeryüzünde bunlardan daha iyi bir ulus bulunmadığına Majestelerinin önünde ant içebilirim. Kötülüğün ne olduğunu hiç bilmiyorlar, çalmıyorlar, öldürmüyorlar. Komşularını kendileri kadar seviyorlar, son derece tatlı ve kibarlar, konuşurken hep gülümsüyorlar. Elli adamla bu halkın hepsini boyunduruk altına alabilir ve onlara her istediğimizi yaptırabiliriz.”

Kolomb’un dile getirdiği gerçek, doğal toplumun ahlaki bir toplum olduğu ve soykırıma yabancı olduğu için de buna karşı savunma tedbirlerini geliştirmemiş olduğudur. Bu durum yerlilerin geri olduğu anlamına gelmiyordu, aksine yetenekleriyle Avrupalıları şok edecek kadar ileriydiler ki bu yüzden fiziki soykırıma uğratıldılar.

Amerika kıtasının işgali ve soykırım vahşeti ahlaksızlık üzerine kurulu bir talan sisteminin ilanı oluyordu. Önce talan amaçlı soykırımla başlayan süreç kısa sürede tüm toprakların ele geçirilmesini hedefleyen etnik soykırıma dönüşmüştür. Bu vahşetin hedefindeki halkların trajik öyküsü kapitalizmin halk düşmanlığının en açık örnekleri olarak dünyanın utanç tarihinde yerini almıştır.

Soykırım tarihinin en kanlı sayfaları Amerika kıtasında yazılmıştır.

1492 yılında Kristof Kolomb San Salvador adasından Amerika kıtasına ayak bastığında İspanya imparatorluğu için talanla elde edilecek sınırsız maddi zenginliğin, yerliler için ise tarihin en büyük soykırımlarını yaşama dönemi başlıyordu. Katledilenlere yerli deniliyor ve vahşi sayılıyorlardı, yabancılar ise kendini medeni sayıyordu.

Savaş baştan eşitsizdi, tanımlama bile kimin kazanacağına daha baştan işaret ediyordu: “vahşi” yerli, “medeni” yabancı! İnsanlığın en büyük trajedi sayfaları bu şekilde açılmıştır.

İlk on yıl içinde Taino yerlilerinden yüz binlercesi katledilmiştir. 20 yıl içerisinde 8 milyona yakın Arawaks yerlisi katliamdan geçirilmiştir. Kıta halklarının zenginliklerini görenlerin gözünü altın ve kan bürümüş, önüne geçilemez, sınırsız soykırımlar süreci başlamıştır.

Bugünün Orta Meksika’sında yaşayan 13 milyon nüfusa sahip Aztekler soykırımı hissetmiş olsalar da tedbirsiz davranmışlar ve ancak krallarının esir düşmesiyle direnişe geçmişlerdir. Öyküleri ibretliktir.

İspanya adına 500-600 kişiden oluşan özel ordusunun başında Aztek başkenti Tenochtitlan’a gelen Hernan Cortes misafir gibi karşılanmıştır. Nüfusu 300 bini bulan Başkentın misafiri olan Cortes birkaç gün sonra Aztek kralı Montezuma’yı tutsak almıştır. Halk, esir alınan kralına bağlıdır ve bu nedenle rahatlıkla ezip geçebilecekleri Cortes ve az sayıdaki adamlarına karışmamışlardır. Cortes bu sayede rahatlıkla kentte kalabilmiş ve birkaç aylık gözlemlerinden sonra Avrupa’ya dönmüştür. Ancak kente başka İspanyol ordu guruplarının saldırıları başlamıştır. Bu saldırılar karşısında Aztekler direnişe geçmiştir ve başlarında da yeni bir kral vardır. Cortes tekrar döndüğünde kralın değiştiğinden habersiz olduğu için Montezuma’yı bir kez daha esir alıp onunla birlikte halkın karşısına çıksa da halk savaşma-

ya devam etmiştir. Dört ay süren savaş sonucunda Aztek direnişi kırılmıştır.

İnka halkının yaşadıkları da Aztekler ile benzerlik göstermiştir. İspanyollar tıpkı Azteklerle yaptıkları gibi İnkaların kralını da esir alarak halkın direnişini kırmak istemişlerdir. İnka'ların ülkesi eski Roma İmparatorluğuyla kıyaslanabilecek kadar geniş ve zengindi. İnkalar komünal bir ekonomik sistem kurmuş ve yaşam tarzlarıyla Avrupa aydınlarının hayallerini süslemişlerdir. Fakat zenginlikleri de İspanyolların başını döndürmüştür. İnkaların altından yapılmış bina çatılarını gördükten sonra aç gözlü İspanyol fatihlerini hiçbir güç tutamazdı.

1532 yılında, İspanyolların sonradan Peru adını verdikleri Eldorado kent merkezine gelen küçük ordunun başındaki Pizarro, İnka kralı Atahualpa'ya tuzak kurar. Müzakere için görüşmek istediğini söyleyip dostça bir tavır takınır. Çevredeki tepelerin tümünü İnkalar kuşatır ve Kralları vadide görüşmeye iner.

İnka inanışında Güneş tanrısının adı İnti, dağların tanrısının adı ise APO'ydu. İnti ve APO'nun manevi yardımıyla, yani doğal inanışlarından aldıkları güçle işgale gelen İspanyolları geri püskürtebilirlerdi ancak kralları komployla esir alınacaktı. Onlar ülkelerine gelen yabancıların bir komplo hareketi geliştirebileceklerini, bir hile yapabileceklerini düşünmemişlerdi. Özel mülkiyet etrafında şiddetli savaşların olmadığı ülkelerinde bu kadar büyük bir kötülük nedir tanıımıyorlardı.

İnkalar az sayıdaki işgalci ile gerçekten baş edebilecek durumdadır. Fakat Aztekler'in başına gelen İnkalar'ın da başına gelir. Görüşme sırasında Pizarro, İnka Kralı Atahualpa'yı esir alarak İnkaların hareket etmesini önler. Daha sonra da kralı öldürür. Bundan sonrası ard arda gelen İspanyol akınlarıyla 8 milyonluk İnka nüfusunun soykırıma uğratılması süreci olur. İnkalar gerilla tarzına benzer şekilde direnişe geçerler fakat nüfusun yarısından fazlası katledildikten sonra 1560'lı yıllarda direnişleri kırılır.

10 bin yıldan fazla bir tarihe ve zengin bir kültüre sahip olan Maya halkları da soykırımdan paylarını almış ve yüzlerce yıla yayılmış bir soykırımdan geçmişlerdir.

Meksika'nın Güneydoğusunda beş ayrı kent devleti kurmuş olan Maya halklarının başına gelen felaketlerin hiçbirisi Avrupa'dan gelenler kadar acı verici olmamıştır. Maya kent devletleri uzun süre birbiriyle çatışarak siyasi kargaşaları yaşarken güçten düşmüş ve böyle bir zamanda İspanyol istilası başlamıştır. Buna rağmen Maya kentlerinin istilası kolay olmamıştır. Direniş mücadelesi içerisine girmelerine karşın Mayaların içindeki birlik sorunları uzun vadede İspanyol işgalcilerine yaramış ve soykırımdan kurtulamamışlardır. En son Maya kentleri de 1697'de işgal edilmiştir.

Maya soykırımı sadece fiziki soykırımla kalmamış, yüzlerce lehçeye sahip olan Maya dillerinin önemli bir kısmı yok olmuştur. Edebi eserleri de bu yıkımdan sonra kaybolmuştur. Mayalardan günümüze sadece dört tane el yazması kalmıştır. Bunların da biri ABD, biri Fransa, biri Almanya ve biri de Meksika müzelerindedir. Üstün mimarileri, sanatları, yaşam tarzlarıyla büyüleyici olan ve sırlarına henüz tam erişilemeyen bu efsanevi halktan geriye kalanlar varlıklarını yeni soykırımlardan geçerek günümüze kadar sürdürmüşlerdir. 20. Yüzyıl ortalarından sonra Maya başkaldırısından korkanlar Guatemala'da yüz binlercesini katletmişlerdir.

“Doya doya yenecek aşları
Kana kana içecek suları vardı
Ama o gün toz duman sardı her yanı
O gün sarardı soldu toprak
O gün bir bulut çöktü tepesine
O gün bir dağ geldi üzerine
O gün güçlü adamın eline geçti toprak
O gün tütmez oldu bacalar

O gün dalından koparıldı körpe yapraklar
O gün ölüme kapandı gözler
O gün üç işaret belirdi ağaçta
O gün üç nesil asıldı oracıkta
İşte o gün baş koydular savaşa
Ve dağıldılar dip bucak ormanlar arasına”

(Bir Maya Ağıdı- Popolvuh Maya Kutsal Kitabından)

Coğrafi keşiflerden yararlanıp soykırıma girişenlerin kanla çizdikleri tablo ibretliktir. Örneğin Arjantin adının anlamı olan GÜMÜŞ aynı zamanda uğradığı saldırıların da nedenini açıklamaktadır!

Soykırımlarla elde edilen altın ve gümüşler İspanya hükümdarlarınca yüz yıl içinde tüketilmişlerdir. Yüz yıllık sefahat uğruna on binlerce yıllık kültürler yok edilmiş, milyonlarca insan katliamdan geçirilmiştir. Ki kapitalist soykırımcı zihniyet, bunu bir günlük zevk için yapabilecek karakterdedir.

Soykırımcılar yok ettikleri kültürlerin büyüklüğü karşısında şaşkınlıklarını gizleyemedikleri halde onların yok edilmesi gereken vahşiler olduklarını sık sık dillendirmişlerdir.

Kızılderili halklardan kıtanın diğer bölgelerine yayılmış olanları da sonraki yıllarda yok edilmesi gereken vahşiler kategorisine alınmışlardır. Çünkü Avrupa egemenleri Haçlı Seferleriyle elde edemedikleri zenginliği yeni bir kıtayı kendilerine vatan yaparak elde etmeye göz dikmişlerdir. Bunun için ikinci Haçlı Seferleri Amerika’nın gerçek sahibi olan Kızılderili halklara karşı yapılmıştır.

Kızılderili Halklarına Uygulanan Soykırım Yöntemleri:

“İnsan tabiattan uzaklaştıkça kalbi katılaşıır”

(Kızılderili vecizesi)

Halklar kendilerini hangi adla tanımlıyorsa onu esas almak gerekir. Bazen bunun tersini yaptığımızda hiç farkında olmadan soykırım rejiminin diliyle konuşmuş oluruz. Örneğin kendilerini çoğunlukla “siyahi” diye adlandıran siyah derili insanlara “zen-ci” demek ya da Romenlere “çingene” demek gibi...

Kızılderili dediğimizde bunu kabullenenler kadar karşı çıkanlar da olacaktır. Fakat ırksal ya da tensel bir tanımlamadan ziyade bir kültür olarak ele aldığımızda Kızılderili halklarından neyi kastettiğimiz iyi anlaşılmaktadır. O kadar çok soykırıma maruz kalmışlardır ki bugün dönüp bizimle bir ad tartışması yapmayı bile gerekli görmeyebilirler. Fakat farkında olmadan yaptığımız her hata için peşinen özür dileyerek almaya çalıştığımız tedbirler de bizi sorumluluktan kurtarmaya yetmez. Soykırım makinası çalışmaya devam ediyor. O makinayı parçalamadıkça hakikatle buluşmamız hep eksik kalacaktır.

Amerika kıtasında yaşanan soykırımın tarihi henüz tüm boyutlarıyla açığa çıkmamıştır.

Resmi makamlarca katledilen insan sayısı ve soykırım reddedilse de saygın tüm tarihçilerin ortak kanısıdır ki, Amerika tarihinin, hatta dünya tarihinin en büyük soykırımında Kızılderililer başta olmak üzere milyonlarca yerli halk katledilmiştir. Kolomb’un ilk adımıyla başlayan süreç 70 milyon insanın öldürülmesiyle tamamlanmıştır. Bunların 25 milyondan fazlası Kızılderili halklardır ve onlardan da geriye bir buçuk milyondan az bir nüfus bırakılmıştır. Amerika’nın sonraki egemenleri soykırım karşısında vahşice ve utanç verici bir savunma yapmışlardır: “Sonuna kadar öldürmedikçe soykırım sayılmaz!”

Bu kadar büyük bir soykırımın izlerini silmek için Hollywood sinemalarının yaptığı kahraman kovboy ve vahşi Kızılderili filmleri yeterli olmamış bir de o kültürlerden geriye kalan isimleri kendilerine mal etmişlerdir. Kimi kabilelerin ve şeflerinin isimlerini helikopterlerine, jeeplerine, televizyonlarına, hatta lokantalarına takmışlardır: Apache, Black Hawk, Cherokee, Fox, Kentucky gibi...

Kızılderililer yani Kuzey Amerika'nın yerli halklarının binlerce yıldır yaşadıkları topraklardan koparılışı büyük bir soykırım süreciyle gerçekleşmiştir. Kıtanın Avrupa kâşifleri tarafından ilk keşfedilişle birlikte başlayan soykırım süreci ABD'nin bağımsızlığını ilan etmesiyle hızlanmış ve yüz yıl kadar bir süre içerisinde tamamlanarak "Amerika Amerikalıdır!" sloganı altında "Beyaz adamın" zaferi ilan edilmiştir.

Önce şükranlarını sundular sonra katlettiler!

Avrupa'dan ilk yerleşimcileri getiren geminin adı sempatikti (May Flower, yani Mayıs Çiçeği) ve Kızılderililer de onları sempatiyle karşılamışlardı.

Pilgrimler denilen yerleşimci ve hacılar aylarca süren deniz yolculuğundan sonra hasta ve aç haldeyken yerlilerle karşılaşır- lar. Kızılderililer misafirperverliklerini gösterip onları kurtardığı gibi mısır yetiştirmeyi ve hindi avlamayı da öğretirler.

Bu ilk karşılaşma olayının etkisiyle üç yıl sonra bu kez İngiliz vali yerliler için bir yemek töreni düzenler ve şükranlarını sunar. Yemek geleneği sonraki yıllarda devam ettirilirken 1941 yılında ABD Kongresi bu geleneği karara bağlar ve her yılın kasım ayının son perşembesi ŞÜKRAN GÜNÜ adıyla ulusal bayram ilan edilir. Şükran Günü bayramı yerli halklarla kardeşleşme adına önemli bir adımdır fakat araya soykırımlar girmiştir!

Kızılderili soykırımı için yapılan hazırlık Avrupalı kapitalistlerin uzak kıtanın zenginlikleri için kralları teşvik etmeleriyle başlamıştır. Kraliyet himayesindeki kâşifler, gezginler, din adamları, gemiler ve silahlar hazırlık sürecinin temel araçları olmuştur.

Portekiz, İspanyol ve İngilizleri diğer Avrupalılar takip etmiştir. Oralarda yaşayan vahşilere medeniyet götürülecektir! Daha sonra medeniyet götürme propagandası yerini “vahşiler yok edilmelidir” e bırakacaktır.

O zamanlar uygulanan soykırım yöntemleri incelendiğinde günümüzde yaşananların ne anlama geldiği daha iyi anlaşılır:

- Yerlilerle ilk karşılaşmada yapılan katliam denemeleriyle birlikte uygulanan temel yöntem göç ettirme olmuştur. Göçe zorlanarak topraklarından kovulan yerlilerin çoğu yollarda hayatını kaybetmiştir. Gittikleri yerler de daha sonra ellerinden alınarak vatansızlaştırılmışlardır.

- Korku salmak, boyun eğdirmek için işkence ve katletmeler sınırsızca geliştirilerek bazen cesetlerini köpeklerle yem etmişlerdir.

- Yok etme işleminin hızlı olması için yerlilere salgın hastalıklar bulaştırılmıştır. Battaniyeler, yiyecek-ıçecekler yoluyla bulaştırılan hastalıklar biyolojik silah rolünü oynamış ve toplu kırımlara yol açmıştır. Bunu bilinçli yapmadıklarını, hastalıkların kendilerinden bulaştığını ama yerlilerin bağışıklık sistemi olmadığı için etkilendiklerini iddia etseler de hiçbir tedavi çabasına girişmemiş olmaları bile nasıl planlı bir soykırımın geliştirildiğini göstermeye yetmektedir.

- Öldürmelerin yaygınlaşması ve ortada hiçbir tehdit kalmaması için toplumun tümü cinayete teşvik edilmiştir. Yerli avcılığı geliştirilmiş, kelle başına dolar ödenmiştir.

- Apaçi, Siyu ve Komançi gibi direnen kabilelere savaş açılmış, askeri teknikler sonuna kadar kullanılmıştır.

- Kara ve demir yolları hızla açılarak binlerce kilometre uzaklıkların işgali geliştirilmiştir.

- Bazı toprakların parayla satın alınması yoluna gidilmiştir.

- Madencilik teşvik edilmiş ve altına hücum seferleriyle topraklara yerleşim sağlanmıştır.

- Büyük baş hayvanlarını yok ederek, hububat depolarını yağmalayarak, doğanın sunduğu nimetlerden yararlanmasınlar diye doğa katliamına girişerek ekonomik kaynaklarını kurutmuş ve açlıkla terbiye etmişlerdir.

- Kıtalar arası köleciliği geliştirmişlerdir. Esir aldıkları yerlilerin bir kısmını kaçırıp Avrupa’da köle olarak satarken, Afrika kıtasından kaçırdıkları yerlileri de Amerika’ya köle olarak getirmişlerdir.

- Savaşçı ve direngen kabilelere boyun eğdirmek için küçük bir parça toprak rüşvetiyle yerleşik bir alanda yaşamalarına fırsat vermişlerdir. Düzen içine çekmek için teslim olanları ve kendilerine benzeşenleri desteklemişlerdir. Bir nevi “itirafçılık” ve “koruculuk” sistemini geliştirmişlerdir.

- Dinsiz oldukları propagandasıyla onlara yardım edilmesini önlemiş, katledilmeleri için “fetvalar” çıkarılmış ve öte yandan okuma-yazma ve din eğitimi adı altında asimilasyon tekniklerini kullanmışlardır. Kendi dillerini ve kültürlerini korumaya çalışanların cezalandırıldığı okul sistemleri ile soykırımdan arta kalan on binlerce Kızılderili çocuğuna asimilasyon eğitimi verilmiştir.

- Doğumla nüfusları artmasın diye kadınlara kısırlaştırıcı yöntemler uygulanmıştır.

- Çocuklar yasa yoluyla zorla hizmetçi yapılmış ve alınıp satılmıştır.

- “En iyi Kızılderili ölü Kızılderili’dir!” sözü zihinlere işlenerek toplumda korku ve nefret duyguları uyandırılmıştır.

- Soykırımdan geriye kalanlar Rezervasyon denilen toplama kamplarına alınmıştır.

Özgürlük Ruhu Yitirilirse Soykırım Amacına Ulaşır

*Düz ovaya sürülen dağlılar çok ağlardı
Bir uçurum yoktu kendilerini atacak...*

Soykırım rejimi, tarih bilincini yok edip yabancı bir zihniyet yaratmayı, yerel kültürü eritmeyi, ekonomi ve öz yönetim gücünü kırarak toplumu teslim almayı hedefler. Açık veya örtülü yürütülmesi sonucu değiştirmez. Tüm yöntemler neticede özgürlük ruhunu yok etmek için kullanılır.

Soykırım saldırıları ve uygulanan şiddet ne denli büyük olursa olsun özgürlük ruhunu koruyan bir toplum her zaman direnebilir. Sonucu uygulanan katliamların, baskıların ve şiddetin düzeyi değil direniş belirler. Direnişi canlı ve sürekli kılan olgu ise özgürlük ruhudur. Bu yüzden soykırım rejimi özgürlük ruhunu bitirmeyi hedefler. Bu gerçeği direnen son kabilenin katliamdan geçirilmesinden sonra yaşlı bir Kızılderili çarpıcı ifade etmiştir.

Bilinen son Kızılderili katliamı Lakota Siu'larına uygulanmış, 29 Aralık 1890'da 44'ü kadın, 18'i çocuk 150'den fazla Kızılderili öldürülmüştür. Tarihe Yaralı Diz Katliamı olarak geçen bu olayın gerekçesi yerlilerin yaptığı HAYALET DANSI olmuştur. Kızılderililer yitirdikleri her şeyi bu dansla tekrar kazanacaklarını umut ediyorlardı. Amerika yönetimi ise bunun bir savaş dansı olduğundan şüphelenmiş ve isyan hazırlığı olarak yorumlayıp bu dansı yapanların tutuklanması kararını çıkarmıştır. Yerliler, tutuklama amacıyla gönderilen askerlere teslim olmamış ve çıkan çatışmada katliam yapılmıştır.

Katliamdan sağ kurtulan Kara Geyik isimli Kızılderili'nin ifadeleri soykırımın en son olarak hayalleri ve özgürlük ruhunu öldürdüğünü anlatmaktadır:

"O zaman kaç kişinin öldüğünü anlayamamıştım. Şimdi kocamışlığımın şu yüksek tepesinden gerilere baktığımda, yerde birbirleri üzerinde yığılı duran boğazlanmış kadınları ve çocukları hâlâ o genç gözlerimle görebiliyorum. Ve orada, o çamurun içinde bir şeyin daha öldüğünü ve o kar fırtınasına gömüldüğünü görebiliyorum. Evet, bir halkın düşü öldü orada..."

Direnen son kişi kalıncaya dek...

Soykırma karşı direnişin sembolü olan ve direnen son savaşçı, gerçek adı Gokhlayeh olan Geronimo'dur. 1858 yılında eşi, annesi ve üç çocuğu İspanyollar tarafından katledilmiş ve o günden sonra Apaçilerin en yılmaz savaşçısı olmuştur. Defalarca yakalanmasına rağmen her seferinde kaçmayı başarmış ve savaşmaya devam etmiştir.

Ömrünün 40 yılını soykırımcılara karşı savaşmakla geçirdikten sonra beş bin Amerikan süvarisi karşısında 24 arkadaşıyla birlikte Dumanlı Dağlar'a sığınmış; askerlerin çevredeki köylerde kadın ve çocukları katletmeye başlaması üzerine halka daha fazla zarar gelmemesi için teslim olmuştur. Geronimo 1909 yılında Oklahoma'da işkence altında katledilmiştir. Halkı onun halen Dumanlı Dağlar'da yaşadığına inanmaktadır...

Soykırım, direnen son kişiye kadar devam ettirilmiştir.

Tüm soykırımcıların dilinden düşürmediği sözdür "son kişiye dek veya tek kişi kalmayana dek!" sözü. İnsanlığın tanık olabileceği en büyük vahşilik bu söz ile dile getirilmektedir. Tüm çağlarda geçerli olan prensibi anlatmaktadır, yüzlerce yıl bile sürse soykırım yarıda bırakılmak istenmez, zira "Kurdun tövbesi ölümüdür!"

Amerika yerlilerine uygulanan bu iktidar ilkesi kapitalizmin karakterini de çok çarpıcı ortaya koymaktadır. İşgalcidir, fetihçidir, sonuna dek katliamcıdır, soykırımcıdır...

Misafir gibi gelmişlerdi... Bir kez geldikten sonra bir daha gitmemişlerdi!

Bir soykırımın özetini Baba filmindeki rolünden dolayı, 1973'te Oscar Ödülü verilen Marlon Brando, Kızılderili soykırımını protesto edip ödülü red ettiğinde dile getirmiştir. Amerikalı bir sanatçının tavrı ve hakikati dile getirmiş olması sebebiyle önemli olan bir sunumdur. Ödül törenine, kendi adına konuşma yapması için genç bir Kızılderili kadını göndermiş ve hazırladığı metnin bir bölümünde şunları yazmıştır:

"200 yıl boyunca toprağı, ailesi ve özgür olma hakkı için savaşan Yerli halka şöyle dedik: "İndir silahını arkadaş gel birlikte oturalım. İndirirsen eğer silahını arkadaş senle barıştan söz ederiz, senin hayrına anlaşıyoruz birlikte." Silahlarını indirdiklerinde onları katlettik biz.

Onlara yalan söyledik. Onları topraklarından koparmak için kandırdık. Onları açlığa mahkûm ettik ki antlaşma dediğimiz ama hiçbir zamanda andımıza sadık kalmadığımız o hileli anlaşmaları zorla imzalasınlar. Onları, yalnızca yaşamın anımsayacağı kadar uzun bir süredir yaşam vermiş bu kıtada dilencilere döndürdük.

Ve tarihi istediğı kadar çarpıtılmış dahi olsa nasıl yorumlarsanız yorumlayın: Biz doğru yapmadık. Ne adil davrandık ne de dürüst. Onlara karşı ne haklarını iade etmek zorundaydık ne de anlaşmalarımıza sadık kalmak, çünkü gücümüzün üstünlüğü bize diğerlerinin haklarına saldırma, mallarını gasp etme, yalnızca yaşamlarını ve özgürlüklerini savunmaya çalışırken onların yaşamlarını ellerinden alma hakkını sağlıyordu ki onların erdemleri suça dönüşürken bizim ahlâksızlıklarımız erdem oluyordu....

Fakat öyle bir şey var ki bu sapkınlığın ulaşamayacağı, o da tarihin büyük hükmü. Emin olun ki tarih bizi yargılayacaktır. Ama umurumuzda mı? O nasıl bir ahlâki şizofrenidir ki tüm dünyanın iştiraki için ulusumuzun en tepesindeki sesle ciğerlerimiz patlayana kadar bizim taahhütlerimizi tuttuğumuzu haykırırız da tarihin tüm sayfaları, Amerikan Yerlilerinin yaşa-

mındaki son 100 yıl boyunca geçirdikleri tüm o aç, susuz günler ve geceler bu sesin dediklerinin tam zıddını söyler...”

Afrika: Siyah Ananın Direnişi

“Doğduğumda Siyahtım. Büyürken Siyahtım. Güneşe Çıktı-
ğımda Siyahtım. Korkunca Siyahtım. Hastayken Siyahtım...”
(Siyahi Çocuğun Şiiri)

1488 yılında Portekizli kâşif Bartolomeu Dias Ümit Burnunu keşfetmiş ve 1497’de yine Portekizli olan Vasco da Gama bu yoldan Hindistan’a kadar ulaşmıştı. Deniz yollarının keşfi Afrika kıtasındaki soykırımların işaret fişeği olmuştu...

Portekizlileri Hollandalılar, İngilizler ve Fransızlar takip etti. Önceleri Hindistan gibi uzak ülkeleri egemenliklerine almak için kullandıkları Afrika yolunu zamanla yerleşim alanına dönüştür-
düler.

Yol güzergâhında karaya çıkıp yerlilerden sığır satın alırlar-
ken 1652’de Hollandalılar Cape Town’da küçük bir koloni kura-
rak sığırları kendileri yetiştirmeye başladılar.

Depo ve levazım işlevini gören çiftlikler çoğaldıkça yerli halk
katledilmeye başlandı.

1700’lerin sonlarına gelindiğinde yerleşimcilerin sayısı 15
bini bulmuştu. Afrikalı yerlilerin sayısını azaltıp tehdit olmaktan
çıkarmak için onlarla savaşır topraklarından sürdükleri gibi
tıpkı Kızılderililere yaptıkları gibi salgın hastalıkları getirip toplu
ölümleri gerçekleştirdiler. Sağlıkları, ekonomileri ve toprakları
ellerinden alınan yerlileri kendi yanlarında çalışmaya mahkûm
ettiler.

Avrupalı yerleşimciler (sömürgeciler) Afrika’nın Doğusuna
yönelip oradaki yerlileri esir aldılar ve köle haline getirdiler.
Güneye getirdikleri köleleri de yanlarında çalıştırmaya başladılar.
“Kölelere” ve tüm yerlilere aşağılık gözüyle bakmaya başla-
yıp bu dönemde ırkçılığın tohumlarını attılar. Bir süre sonra

tarımcı kabilelerle karşılaştılar ve onlara savaş açtılar. Barutlu silahlar ve korkunç katliamlar karşısında tarımcı kabileler de topraklarını yitirdi ve kalanlar sömürgecilerin verdikleri işlerde çalışarak yaşamını sürdürmek zorunda kaldı.

Hollandalı işgalcilere çiftçi anlamına gelen Boer deniliyordu. 1820 yılında Boerlerin çevresine 5.000 İngiliz geldi ve İngiliz sömürgeciliğinin tohumlarını attılar. İngilizlerin etkisi arttıkça Hollandalılar biraz daha Kuzeye doğru çekildiler ve bu alanlarda iki cumhuriyet kurdular: Güney Afrika Cumhuriyeti ve Oranj Bağımsız Devleti...

İngilizler her iki iç sömürge devletle uzun süre savaş halinde olduysa da 1902’de üstünlüğünü sağladı. Bunları tazminata mahkûm etmekle beraber iki devleti de resmen tanıdı ve burarlarda Siyah derili yerli halka oy hakkı tanınmayarak ırkçı siyaset yürütölmeye başlandı. Bu arada iki ayrı devlet daha kurularak Güney Afrika dört devletli bir federasyona dönüştüröldü.

Bu döneme gelinceye kadar soykırımların en önemli bölümü gizli tutulmuştur. Bu da köle olarak Afrika’dan Amerika ve Avrupa’ya gemilerle taşınan yerli halkın trajedisidir. Çoğu yollarda ölen bu insanların sayısı bugün bile tam netleştirilebilmiş olmayıp 10 ile 30 milyon arasında bir büyük ulus nüfusu yok edilmiştir. (1891 yılında Güney Batı Afrika’yı (Namimba) Alman sömürgecileri işgal etmiş ve 132 bin yerlinin 117 binini katliamdan geçirmiştir.)

1910 yılından itibaren siyahların ve beyazların kullanım alanlarını ayırıştıran ırkçı yasalar çıkarılmaya başlanmıştır. Buna karşı yerli halk 1912 yılında ANC’nin öncülü olan Güney Afrika Yerli Kongresini kurmuştur.

1924 yılında Güney Afrika’da iktidarı ele geçiren General Herzog her konuda ırkçı kanunlar çıkartarak soykırımı meşrulaştırmaya çalışmıştır. 1948’de Dr. Molan döneminde ırkçı uygulamalar, dünyadaki tepkilere rağmen en üst seviyeye ulaşmıştır.

Bu aşamdan sonra Afrika insanının elinden hem ülkesi hem insanlığı hem de insanlık tarihi kadar eski ve köklü olan tarihi, kültürü ve bilinci alınmıştır.

Buna karşılık bilinç çalışması mücadelenin zeminini hazırlamıştır fakat sömürgecinin sınırsız şiddetini etkisiz kılacak yöntemler de zorunlu olmuştur. Orada sorun siyahlarla beyazların bir arada yaşayabilmesi sorununu çoktan aşmış, apaçık bir beyaz ırkçılığına dönüşmüştü. Bu ırkçılığı bitirecek, onları ülkeden söküp atacak bir direnişe ihtiyaç vardı.

Soykırım kısılcını parçalayan direniş:

Apartheid denilen ırkçı yönetime karşı halkın örgütlü güçleri belli bir aşamadan sonra silahlı direnişin kaçınılmazlığını görmüş ve bu yönlü kararlar almışlardır. Özellikle bir dönüm noktası olan, 1960 yılındaki Sharpeville katliamı silahlı direnişin tetikleyicisi olmuştur.

21 Mart 1960 tarihinde 7 bin civarında gösterici ırkçı rejimin paso yasasını protesto etmek için tutuklanma talebiyle karakola başvurmuş, fakat göstericilere saldırılmış ve 69 kişi katledilmiştir. Katliamın ardından halk ayaklanmaları gelişmiş ve buna karşı da iktidar 30 Mart günü olağanüstü hal ilan ederek 18 bin kişinin tutuklanmasına giden süreci başlatmıştır.

Çok geçmeden ANC ve diğer örgütler yasaklanmıştır. Bu durum karşısında direniş güçleri pasif direnişten aktif direnişe geçmeyi kararlaştırmıştır. ANC'nin askeri kanadı olan Umkhonto we Sizwe bu aşamadan sonra güçlü eylemlerle sahneye çıkmıştır.

Irkçı soykırıma karşı geliştirilen örgütlülüğü dağıtmak için 1962'de hareketin öncüsü Nelson Mandela tutuklanmıştır. Mandela'nın tutuklanmasından sonraki ilk kapsamlı tepkiler 1968'de öğrencilerin öncülüğünde geliştirilmiş ve din adamlarınca da desteklenmiştir. Buna karşı ırkçı rejim güvenlik güçlerini daha fazla güçlendirme yoluna gitmiş ve 1976'da ırkçılık

karşıtı hareketlere saldırarak yüzlerce insanı katletmiştir. Bir yıl sonra ise gençliğin sembolü olan bir lider katledilmiştir.

Mandela ile birlikte ülkenin en önemli direniş liderlerinden biri de Steve Biko'dur.

Biko "SİYAH BİLİNCİ" konusunda yaptığı çalışmalarla ve henüz 31 yaşındayken işkencede katledildiği 1977 yılına dek direnişte öncülük rolünü oynamıştır. Biko "siyah bilincini" sadece sömürgeciliğe karşı değil aynı zamanda Afrika halkının dostlarına da göstermek istemiştir. "Beyaz" bilincinin ne denli işselleştiğini ve kendi dostlarını bile etkilediğini göstermek için Afrika halkının "Beyaz" dostlarını eleştirirken hep akıl vermek yerine kendi egemenlerine karşı mücadele etmelerini öğütler.

Güney Afrika'daki tüm saldırılara rağmen direniş önleneemediği gibi ırkçı rejim uluslararası alanda da teşhir olmuş ve nihayetinde BM ile ilişkileri kopma noktasına gelmişken siyahilere sendika kurma hakkı tanınmıştır.

1989 yılında Cumhurbaşkanı olan Frederik W de Klerk döneminde direniş tüm Güney Afrika'yı sarmış ve 1990'da örgütler üzerindeki yasaklar kaldırılarak Nelson Mandela serbest bırakılmıştır. Mandela'nın özgürlüğüyle ırkçı soykırım sürecine son veren halkın direnişi tarihe başarıyla geçmiştir.

Fakat siyah derili insanlara karşı geliştirilen ırkçı politikalar Amerika başta olmak üzere dünyanın birçok bölgesinde uygulanmış ve kültürel açıdan büyük sonuçlar elde etmiştir. Direnişin güçlü temellerde gelişmediği alanlarda sonuç trajik olmuştur. Bu alanlardaki sonucu şu çarpıcı sözle özetlemişlerdir: "Derimizin renginden başka her şeyimizi kaybettik!" Bundan tüm insanlık sorumludur. Afrika otantik kültüründe toplumsallık ve doğal yaşam başattır. Yani Tüm insanlığı kurtaracak yeğane kültürdür. Bu kültüre sahip çıkmalıyız.

Siyah Ana tüm insanlığın anasıdır. Bir milyon yıl öncesine dek Afrika dışında insanlığın izine rastlanmadığını tarih bilimi

kabul ediyor; dolayısıyla siyah anayı inkâr edenlere yeryüzünün katilleri olarak bakmak gerekir!

Başlangıçtan Gelen Düş zamanı İnsanları Aborjinler

Avustralya Kıtası ve çevre adalarda yaklaşık olarak 50 bin yıldır yaşadıkları tahmin edilen yerli halklara ‘kökenden’ veya ‘başlangıçtan gelen’ anlamında Aborjin (Latince-Aborigine)denilmektedir. Tüm doğal toplumlar gibi tabiatın koynunda sömürsüz, savaşız yaşayan ve ruhlarını şarkılarla koruyan Aborjinlerin tarihi, sömürgecilikle birlikte, felaketler tarihine dönüşmüştür.

İngilizler 1770 yılında kıtayı keşfetmiş ve çok geçmeden sömürgeci yerleşimcileri göndermeye başlamıştır. Tıpkı Afrika’da olduğu gibi sömürgeciler salgın hastalıkları beraberlerinde getirmişler ve bu hastalıkları tanımayan Aborjinlerin kırımdan geçme sürecini başlatmışlardır. Bununla birlikte topraklarına ve su kaynaklarına el koyup çoğunu kurak bölgelere ve çöllere sürmüşlerdir.

Sömürgeciler soykırım uygulamalarını kendilerince ‘akla ve ahlaka uygun’ hale getirmek için Aborjinleri toprağa bağlı olmayan, dinsiz, cahil, her yerde yaşayabilecek sürü halindeki insanlar olarak değerlendirmişlerdir. İşi ırkçı bir anlayışla Sosyal Darwinciliğe vardırıp Aborjinleri, doğa kanunları gereği yok olması gereken aşağı bir ırk olarak tanımlamaya dek vardırmışlardır. Oysa onlar neolitik toplumun en neşeli, sevecen, doğacı inançlarına sahiptiler.

Aborjinler inançlarına DÜŞ ZAMANI adını vermişlerdir. İbadetleri sanatla iç içe geçmiştir. Düş zamanında şarkılar söyleyerek ata-ana ruhlarıyla buluşurlar. Bir anlamda şarkılar ölüleri diriltir. Şarkılarla ata-ana ruhları canlanır. Toplumdaki barış hali korunur. Bereket eksik olmaz. Bu kadar doğal olan ve insanlığın

komünal özünü teşkil eden toplumsal yaşamlarıyla üstün bir maneviyata sahiplerken daha fazla kar hırsının hedefi haline gelecekler ve onlar için: ‘yok olmalarından dolayı yas tutmaya değmez!’ denilecektir. Bu nedenle Aborjinler üzerindeki soykırım vahşeti sınır tanımamıştır.

Fiziki ve ekonomik soykırımı biyolojik soykırım izlemiş, gerek ilaçlarla gerekse kendi doğal dini inançlarından uzaklaştırılmaları sonucu doğum oranları bir hayli düşürülerek toplam nüfus yok edilmeye çalışılmıştır.

Süreç içerisinde arazilerini, su kaynaklarını, sahilleri kullanmak için mücadele eden her Aborjin gurubu katliamla karşılaşmıştır. Resmi kayıtlara 50-60 kişilik grupların ölümü olarak geçse de gerçek olan, tam bir soykırımın uygulandığıydı. Yüz yıl gibi kısa bir süre içerisinde Aborjin nüfusunun %90’lık bölümü yok edilmiştir.

Sömürgeci ve ırkçı uygulamalarla Aborjinler sadece fiziki katliamdan geçmemiş aynı zamanda kaynağını yaşam alanlarından alan kültürleri de tehdit altına girmiştir. Kültürel soykırım uygulamasına en fazla çocuklar maruz kalmıştır. Ailelerinden koparılan Aborjin çocukları için oluşturulan çiftliklerde asimilasyon programları uygulanmıştır. Günümüzde kardeş örgütler olan Gülen Cemaati ve AKP’nin gündemleştirdiği ‘Sevgi Evleri’ projesinin esin kaynağı olan ‘kültürel soykırım evleri’ İngiliz sömürgeciliğinin en acımasız Aborjin uygulaması olmuştur.

Aborjinlerden günümüze kalan nüfus 500 bin kadar olup kıtanın toplam nüfusunun ancak %2,4’lük bölümünü oluşturmaktadır. Bunlar arasında geleneksel Aborjin dinine bağlı klanların oranı binde üçlere düşmüştür. Bu da soykırımın sonuçlarını gözler önüne sermektedir. Ayrıca yaşam standartlarına bakıldığında halen ayrımcılığa maruz kaldıkları görülmektedir. İşsiz kalmak veya en ağır işlerde çalıştırılmak, hapisanelere tıkmak, eğitim ve sağlık hizmetlerinden mahrum olmak adeta

yenilginin kaçınılmaz sonuçları gibi yaşanmaktadır. Aborjinleri adeta bir turizm nesnesi gibi sunan dünya sistemi soykırımın ortağı olmuş ve hükümetler bir özü bile onlara çok görmüşlerdir; en sonunda Avustralya Başbakanı Kevin Rudd tüm Avustralyalılar adına Aborjinlerden özür dileyene kadar... Özür konuşmasında “ÇALINMIŞ NESİL” ifadesi dikkat çekmiştir.

Aborjin soykırımından sonra bir insanlıktan bahsetmek neredeyse mümkün değildir. Fakat her şeye rağmen büyük insanlık bitirilemedi.

İnsanlığın büyük bölümü doğal toplum özelliklerini özümsemiş olup Aborjin halkların çalınmış neslini ve düş zamanını Demokratik Uygarlık Paradigması altında yaşatma iddiasındadır. Bu sayede Aborjinler ve düşleri yaşayabilecektir. Fakat esas olarak, insanlığa bıraktıkları dualarında olduğu gibi, soykırımlara son vermek için Aborjinlerin kendi öz çabalarıyla, kültürlerini ahlaki-politik temelde canlandırmaya ihtiyaçları vardır:

“Her şey yeterli olsun! Seni ayakta tutmaya yetecek kadar güzelliklerle dolu bir yaşam sürmeni diliyorum. Aydınlık bir bakış açısına sahip olmana yetecek kadar güneş diliyorum. Güneşi daha çok sevmene yetecek kadar yağmur diliyorum. Ruhunu canlı tutmaya yetecek kadar mutluluk diliyorum. Yaşamdaki en küçük zevklerin daha büyükmüş gibi algılanmasına yetecek kadar acı diliyorum. İsteklerini tatmin etmeye yetecek kadar kazanç diliyorum. Sahip olduğun her şeyi takdir etmene yetecek kadar kayıp diliyorum. Son "elveda"yı atlatmana yetecek kadar "merhaba" diliyorum.”

Ulus-devlete Giden Yolda Büyük Felaket

“Rahatım yok, huzurum yok, uykum yok,
Gözlerimi kapayınca, hep ölümler görüyorum,
Milletimi, dostlarımı, toprağımı ve evimi kaybettim”
(Ermeni halk ağzı)

“Ulus-devletçiliğin bir soykırım rejimi olduğunu (genel olarak tarihi yadsıma, yerel kültürü ve demokratik otoriteyi yok ederek) hiçbir örnek, Ermeni ve Türkçü ulus-devlet çatışmasından daha öğretici olarak gösteremez. Ermeni halkın trajedisi; erken kapitalistleşen bir burjuvaziye, komşularının üstünde bir kültürel gelişmeye sahip olmasından ve kapitalist hegemonyacılığın acımasız oyunlarından (küçük günlük bir menfaat karşılığında binlerce yıllık bir kültürü gözden çıkarmalarından) kaynaklanmaktadır.” (A. Öcalan)

Ermeni halkının soykırıma tabi tutulması önceden yoğunlaşmaya başlamışsa da sembolik tarih genellikle Büyük Felaket’in başladığı gün olarak değerlendirilmektedir. Ermeni halk kaynakları dâhil birçok kaynakta ifade edildiği gibi sembolik bir anlam ifade etse de 24 Nisan 1915 tarihi, Ermeni halkının karşılaştığı soykırımın başlangıç tarihi olarak kayıtlara geçmiştir. Üzerinden yüz yıldan fazla zaman geçen bu tarihin önemi nedir ve o gün ne olmuştur?

1.Dünya Savaşının yaşandığı yıllardır ve Osmanlı devleti savaş halinde olduğu Rusya’ya Ermenilerin yardım edeceğinden ve isyan çıkaracaklarından “şüphelenmektedir!” Türk ırkçılığının propagandası bu temeldedir. Fakat Rus Çarlığı da Ermeni milliyetçiliğini bir şekilde kışkırtmaktadır. Bu gerekçeyle İttihat-Terakki Partisinin Dâhiliye Nazırı (İç İşleri Bakanı) Mehmet Talat imzasıyla Ermeni siyasetçileri, aydınları, sanatçıları, iş adamları ve din adamlarının tutuklanması kararı

çıkarılır. İstanbul'da yaşayan Ermeni önde gelenlerinden 2.345 kişi tutuklanıp Anadolu'ya sürgüne gönderilir. Bunların çoğu sürgünde katledilir.

27 Mayıs 1915 günü ise TEHCİR KANUNU çıkarılarak Ermenilerin zorla göç ettirilmesi genelleştirilir. Aslında bir yerlere göç etmeleri değil, yolda ölmeleri hedeflenmiştir. Türk Devleti'nin Osmanlı kayıtlarına göre kabul ettiği göç ettirilen Ermeni sayısı 400 bin civarındadır. Resmi kabule göre bir soykırım değil güvenlik tedbiri olarak göç ettirme uygulanmıştır. Ölümler ise (56 bin kadar) göç sırasında, hastalık, çete saldırıları vs. sebeplerle olmuştur.

Tarihteki soykırımları inkâr etmek, yeni soykırım planlarına sahip olmakla ilgilidir.

Resmi inkârın aksine Ermeni halkına soykırım uygulanmış ve 1 ile 1,5 milyon arası insan katledilmiştir. Soykırım kronolojisine bakıldığında bu kanıya ulaşmak zor olmamaktadır. Fakat daha önemlisi Osmanlı'nın içinde bulunduğu durum ve emperyalizmin hedeflerinin neler olduğudur ki hakikat bu noktada ortaya çıkmaktadır.

Osmanlı İmparatorluğu Balkan Savaşlarında toprak kaybetmiş ve bu yenilgiden sonra imparatorluğun birliği önce Panislamizm ve ardından Pantürkizm akımlarıyla korunmaya çalışılmıştır. Yani son soykırım planlarının başlangıcı 1912 yılına dek götürülebilir.

Abdülhamit döneminin İttihat-Terakki egemenliğiyle son bulmasından sonra Türkçülük akımının ilk hedefi Ermeni ve Kürt halkı olmuştur. Bahanesi bir yana, aslında Türk milliyetçiliğinin Ermeni ve Kürt soykırımına yönelmesi, kaybedilen toprakların alınmasıyla birlikte Çine kadar uzanan bir egemenlik hayal etmeleriyle başlamaktadır. İngiltere gibi devletler ise Türkleri bir küçük ulus-devlete mahkûm etmenin hesaplarını yapmaya başlamıştır. Her iki hesabın ortak noktası Beyaz Türk unsurlar haricindeki kesimlerin tasfiyesidir.

Türk ulus-devleti sadece 1. Dünya savaşında alınan mağlubiyetinin ardından birdenbire ortaya çıkmış bir fikir değildir. Bunun yolu çok önceden döşenmeye başlanmıştır. 19. Yüzyıl başlarından beri Hindistan’a dek uzanan alanda hâkimiyet aracı böl-yönet politikasının en etkili biçimi olan ulus-devlet inşalarıdır ve Türkiye bunun için hazırlanmıştır. “Jön Türk” hareketi bu projenin ürünü olarak geliştirilmiştir. Irka dayalı, her konuda tek tip yaratma amaçlı devlet örgütlenmesi ilk iş olarak halkların soykırımını ajandasına alacaktır. Ulus-devletçi sistemlerin tüm dünyada yaptıkları bu kez Anadolu’da en şiddetli tarzda yapılacak ve Ermeniler başta olmak üzere Türk eliti dışındaki unsurlar yok edilecektir. Ulus-devletin soykırımcı karakteri sayesinde 19 ve 20. yüzyıl, halkları boğan kan deryalarının oluşturulduğu bir dönem haline gelecektir.

Osmanlı egemenliğinde Kürt işbirlikçilerinin eğitilip katil haline getirildiği kurumlar Kürt ve Ermeni halkı başta olmak üzere bölgedeki tüm halklara karşı kullanılmıştır. Buralarda yetiştirilen işbirlikçi Kürtlerin soykırımlarda vahşet derecesinde oynadıkları rol din ve milliyet adı altındaki kışkırtmaların ne denli etkili olduğunu da göstermeye yetmektedir. Üstelik hem soykırım tetikçisi hem de kurbanı olmuşlardır: Dünya savaşı yıllarında 600 bin civarında Kürdün katledildiği tıpkı Ermeni soykırımı gibi yok sayılmaktadır.

“Oğlu kilisede diri diri yakılan Ermeni bir anne şöyle bağırdı: Ne oldu görmüyor musunuz? Tanrı aklını yitirdi...” (Musa Dağda Kırk Gün)

Soykırımın acı hatıraları, bizzat yaşayanlarca günümüze aktarılmıştır. Bu anlatılar soykırımda başvuru yöntemleri çarpıcı olarak göstermektedir. Ermenilerin tehdit olarak gösterilmesiyle Müslüman komşusu tarafından ailesi katledilenler ya da Müslüman komşu tarafından saklanarak katliamdan kurtarılan çocuklar; göç yollarında çekilen açlık, hastalık ve uğranılan

saldırıları; toplu katletmeler, güya yanlışlıkla öldürülenler; geride kalan Ermeni ocukların “Türk kszler Yurdu”nda Türkleştirilmesi...

Ermeni soykırımına giden süreçte bazı tarihçilerin ulus-devlet peşinde olan Taşnakı Ermeni milliyetçiliğinin kışkırtıcı rolünün olduğunu ve hatta bazı yerlerde Ermeni “etelerinin” Müslümanları katlettiğini belirtmeleri soykırıma bahane olamaz. Aşırı milliyetçi-Taşnakı yönlendirmeler vb. nedenlerle kimi yerlerde bu tür istisnalar yaşanmışsa bile bunlar bir halkın soykırımına ne gerekçe olabilir ne de haklılık payı kazandırabilir. Ancak dönemin Ermeni milliyetçiliğinin soykırımı nleme kabiliyetinde olmadığı, aksine objektif olarak zemin sunduğu belirtilebilir. Kapitalist hegemonyacılık, burjuva iktidarın onunla bütünleşme arayışları, milliyetçi kışkırtmalar ve ulus-devletçi zihniyet soykırımın gerçek sebebidir.

Ermeni halkının yüksek kültürel düzeyiyle baş edebilecek gte olsalar fiziki kırımdan ziyade asimilasyonu ve kültürel soykırımı esas alabilirlerdi. Fakat soykırım rejimi, kadim Ermeni halkının binlerce yıllık kültürel gücü karşısında, hızla ve sınırsız şekilde kanlı bir yok etme seferberliğini başlatmıştır.

Yeni Cumhuriyetin temellerinin soykırım mekanizmasıyla atılması sonraki gelişme seyrini de belirlemiştir. Yeni Türk ulus-devleti baştan itibaren soykırım yapan bir özel savaş devleti olarak örgütlenmiş ve bugüne dek bu şekilde gelmiş olduğundan Türkiye’de halen soykırımlar reddedilmektedir. Oysa günümüzde halkların, inanç ve kültürlerin yaşadığı sorunların kaynağında da Türk ulus-devletinin kuruluşuna damgasını vuran soykırımcı mantık bulunmaktadır. Soykırımı sürdürdükleri için Ermeni soykırımını da reddetmektedirler.

Türkçü akım Osmanlı İmparatorluğunu felaketlere sürükle-miş, topraklarının %85’ini kaybederek param parça olmasının yolunu açmıştı; aynı zihniyet bugün Türkiye’yi bitirme noktasına getirmiştir.

Ulus-devletin inşa sürecinde Ermeniler kadar Kürtler, Rumlar, Çerkezler, Gürcüler, Lazlar, Aleviler, Süryaniler, Sosyalistler ve batı ile bütünleşme adı altında Müslümanlar hedef alınmış, özünde Türklükle bağı olmayan ithal bir Türkçü milliyetçilik ya da diğer deyişle Beyaz Türkçü Faşizm Türkiye'yi soykırımlar ülkesine çevirmiştir. 12 Eylül 1980 faşist askeri darbe ardından devreye İslami kılıflı Yeşil Türkçü Faşizm sokulmuş ve soykırım bayrağını devralarak, soykırıma karşı direnen en örgütlü güç halindeki Kürt halkını yok etmeyi en temel görev olarak bellemiştir. Her iki faşist blokun ittifakı temelinde günümüzde sürdürülen Kürt soykırımı da bu çerçevede anlaşılabilir.

Madalyonun İki Yüzü: Soykırım Gerçeği ve Siyonizm

“Faşizmin birçok tahlili yapılmıştır. Başta Marksistlerce. Liberal, muhafazakâr, anarşistçe yapılanlar da dahil hepsi fena yanıltıcıdır. Hiçbiri olup-biteni dürüstçe ve doyurucu olarak açıklamak gücünde veya niyetinde değildir. Soykırımın kurbanı Yahudilerin müthiş entelektüelleri de bu yanıltmada başta gelirler. Çünkü Hitler hepsinin ortak entelektüel pisliği, siyasi pratiklerinin ortak “kusmuğudur” ...” (A. Öcalan)

Dünyada en çok bilinen, konuşulan, acısı ve dersleri büyük olan soykırımdır Yahudi soykırımı.

İkinci Dünya Savaşı yıllarında Hitler ordularının işgal ettiği Avrupa ülkelerinde Yahudiler soykırımdan geçirilmiş ve 6 Mil-yona yakın Yahudi ve bu sayıya yakın Romen ve diğer farklı kütürlerden insanlar bu amaçla katledilmiştir.

Tüm dünyanın kabul ettiği bu gerçeğin arka planı, tarihi-toplumsal koşulları, psiko-sosyal zemini, hazırlanışı, bağlantıları ve sonuçları günümüzde kapsamlı araştırmalara konu olmakta ve tartışılmaktadır. Özellikle Siyonist Yahudilerle Hitler iktidarının yakın temas içinde olduğu ve ittifak yaptığı iddiası çeşitli

komplot teorilerinin ana maddesi olmaktadır. Bu konuda, Siyonistlerin vurucu askeri güçlerinden biri olan, Avraham Stern'in kurduğu LEHI (Lomamei Herut Yisrael—İsrail'in Özgürlüğü Savışçıları) adına 1941 yılında Hitler yönetimine yapılan iş birliği teklifi gibi temaslar kanıt olarak gösterilmektedir: “Alman düşüncesine uygun olarak Avrupa'da kurulacak olan Yeni Düzen ile Yahudi ulusal hedefleri arasında ortak çıkarlar oluşturulabilir... Yeni Almanya ile İbrani âlemi arasında bir iş birliği mümkündür...”

Bir soykırımı sadece komplot teorisiyle izah etmek tarihsel-toplumsal gerçeklerle bağdaşmaz. Fakat ideolojik kurgular, iktidar hedefleri ve dünya tahayyülleri açısından Nazizmin ve Siyonizmin bazı yönleriyle kesişen noktalarını birleştirerek soykırım resmini bütünlüklü olarak ortaya çıkarma arayışlarının temelsiz olduğu söylenemez. Bunu tek düzlemdeki bir resim değil de bir madalyonun iki yüzü gibi algılamak daha gerçekçi bir yaklaşım olabilir. Çünkü sonuçta soykırımı uğramış bir halk gerçekliği ile soykırım uygulayıcılarını aynı düzlemde ele almak mümkün değildir. Ancak bu halkın içinde bir kesimin en uçta milliyetçiliğin sembolü olan Siyonizm fikriyle ortaya çıkması ve tüm milliyetçiliklere ve ulus-devlet zihniyetine örneklik oluşturması, soykırım madalyonunun öteki yüzünde bulunmasını gerektirecek kadar sorumluluk yüklemektedir.

Hitler 1. Dünya savaşından yenik çıkan Almanya'yı yeniden tarihinin büyük krallıklar dönemine ulaştırma, üçüncü Reich'i kurma iddiasıyla ortaya çıkmıştı. Daha önce kurulmuş ve yıkılmış olan iki Alman Krallığı dönemine atfen ortaya atılan III. Reich (Üçüncü Krallık) dönemi Nazi iktidarıyla kurulacak, tüm Avrupa'yı hâkimiyeti altına alacak ve bin yıl sürecektir. Bunun için saf üstün ırk olan Almanlar dışındaki herkes yok edilmelidir. İşte soykırımın işaret fişegi bu emperyal hedefle çakılmıştır. Nazi Almanyası Yahudilerle kültürel olarak boy ölçüşebilecek ve baş edebilecek durumda değildir. Bunun için temelde fiziki

soykırım esas alınmış ve hazırlığı yıllar öncesinden büyük propagandalarla başlatılmıştır.

Hitler henüz 1925 yılında, Alman ırkını tehdit eden ve her türlü kötülüğün kaynağı olan esas hedefin Yahudiler olduğunu “Kavgam” adlı kitabında vaaz etmiş ve soykırımın temellerini oluşturmaya başlamıştır. 1938’e gelindiğinde Yahudilerin dükkânlarından alış-veriş, tiyatro ve filmlerde oynamaları yasaklanmış, benzeri birçok uygulamayla tecride alınarak hedef yapılmışlardır. Böylece soykırım politikalarına Alman toplumunun destek vermesi için psikolojik temeller oluşturulmuştur. Tehdit o kadar büyük gösterilmiş ki, toplama kamplarında işkencelerle katletme yanında gaz odaları ve fırınlarda topluca imha etme yöntemine gidilerek insanlık tarihinin en büyük utanç sayfaları yazılmıştır.

Soykırım karşısında Yahudi toplumunun sergilediği kültürel direniş ile siyonizmin milliyetçi siyasal çizgisi arasına kalın bir hat çekmek gerekir.

Yahudi soykırımının en büyük derslerinden biri milliyetçiliklerin buluşma, kesişme, çatışma ve birbirini yok etme potansiyelini göstermesi bakımından olmuştur. Tarihi savunmalarında Önderlik iki milliyetçiliğin buluşmasını çok çarpıcı ifade etmiştir:

“Hitler’i doğuran Alman milliyetçiliği nasıl Alman ideolojisi, dolayısıyla aydınlanma ideolojisinde (pozitivizm ve biyolojizm) köklerini buluyorsa, Yahudi ideolojisinin aydınlanmadaki rolü ve Yahudi milliyetçiliğiyle bağlantılarıyla da bu vesileyle (aydınlanmacı ortak kök) diyalektik ilişki içindedir. Yani nasıl Yahudi kabile ve kavimciliği, Yahudi milliyetçiliğinin köklerini oluşturuyorsa, Alman kabileciliği ve kavimciliği Alman milliyetçiliğinin köklerini oluşturuyor. Almanya’daki iç içe gelişmeleri aralarında ekonomik ve siyasal tekeller nedeniyle de girift ilişkilere yol açmıştır. Tüm bu tarihsel-toplumsal gelişmeler iki milliyetçilik arasındaki bağı gayet açıkça göstermektedir. Her iki milliyetçilik

aşılmadıkça soykırım anlamlı anılamaz ve yeni türlerinden kurtulamaz.”

Kökenleri üç bin yıllık egemenlik arayışına dayanan fakat 19. yüzyılda siyasi bir çizgi halinde gündemleşen Siyonizm kendi karşıtını üretme konusunda tüm milliyetçiliklere emsal olmuştur. Siyonizmin babası sayılan Theodor Herzl, Avrupa’daki Yahudileri Filistin’e göçme konusunda isteksiz görünce, adeta antisemitizmi imdada çağırmıştır. Körüklenecek Yahudi karşıtlığı Yahudileri göçe zorlayacaktır! Kendi karşıtını objektif oluşturma potansiyelini yeterince taşıyan Siyonizm, Herzl’in elinde bilinçli bir karşıtlık yaratmaya dönüşüyor ve ileride Hitler şahsında cisimleşiyordu.

Herzl’den sonra Siyonizmin en etkili isimlerinden olan, Dünya Siyonist Örgütü (World Zionist Organization) WZO’nun lideri ve İsrail’in ilk Devlet Başkanı Chaim Weizmann’ın 1912 yılında Alman Yahudilerine yaptığı konuşmada sarf ettiği sözler madalyonun bir yüzüne yazılmak durumundadır. Şöyle diyordu Weizmann: "Her ülke, eğer mide ağırları çekmek istemiyorsa, ancak belirli sayıda Yahudi’yi hazmedebilir... Almanya’nın zaten gereğinden çok fazla Yahudi’si var!”

Bu görüşü tamamlayacak şekilde, Hitler’in akıl hocalarının başında gelen Nazi ideologu Alfred Rosenberg ise 1920 yılında ki bir yazısında şöyle demiştir: “Siyonizm, Almanya’daki Yahudi’lerin ülke dışına çıkartılarak Filistin’e gönderilmesi için aktif şekilde desteklenmelidir.”

Birbirine zıt görünmesine rağmen, Yahudi Milliyetçiliğiyle Alman Irkçılığının kesişmesindeki mantığı Siyonist hareketin ideologlarından olan Jacob Klatzkin’in 1925 yılında (Hitlerin “Kavgam” ı yazdığı aynı yılda) yazdıkları açıklamaktadır:

“Eğer bizler antisemitizmin haklı bir hareket olduğunu kabul etmezsek, kendi milliyetçiliğimizin haklılığını reddetmiş oluruz. Eğer bizim halkımız kendi öz kimliğini korumak ve kendine ait yaşam tarzını sürdürmek istiyorsa, o halde aralarında

yaşadığı uluslar içinde bir yabancısıdır. Dolayısıyla, kendi ulusal bütünlüklerini korumak için bize karşı savaşmak onların hakkıdır... Bize düşen görev, Yahudilerin sosyal haklarını azaltmak isteyen antisemitlere karşı mücadele etmek değil, Yahudilerin sosyal haklarını artırmak (dolayısıyla onları asimile etmek) isteyen dostlarımıza karşı mücadele etmektir..."

Kültürel soykırıma karşı durmak ile milliyetçilik aynı kulvarda olamaz. Milliyetçilik her koşulda devletçi kulvarlarda koşar ve karşıtını yaratmakla hız ve güç kazanır. Fakat aynı karşıtlıkla da vurulma riskini her zaman taşır. Yahudi soykırımı ve Siyonizm gerçeği açısından; görünüşte kültürel soykırıma karşı durmak adına fiziki soykırım tercih edilmiştir demek abartılı bir yargı olsa da ideolojik kesişmelerle katliamlara davetiye çıkarıldığı belirtilebilir. Siyonist fikir kimi şahsiyetlerde öylesine çarpık hal almıştır ki Yahudileri kendilerine getirdiği, öz benliklerine dönmelerini sağladığı için Hitler'i minnetle anacağını söyleyecek kadar alçalanlar bile olmuştur. Fakat bütün bunlar Yahudi soykırımından Hitler Faşizminin ve kapitalizmin sorumlu olduğu gerçeğini değiştirmez.

Yahudiler soykırımdan geçtiler fakat yaşadıkları tüm ülkelerde dillerini ve kültürlerini koruyarak yok olmadılar. Esasen fiziki soykırıma tabi tutuldular fakat büyük fiziki yıkım, ruhsal ve kültürel yıkımı da beraberinde getirebilirdi. Buna karşı Yahudi toplumu başarılı olmuştur. Fakat politik sorunlar çözülmemiş ve zamanla yeniden Ortadoğu'ya taşırılmıştır. O halde esas başarının, soykırım sistemine son verecek demokratik zihniyet dönüşümü ve demokratik uygarlığa katılımı sağlanabileceğini belirtmek gerekir.

İşte hepimizin iyi anlaması gereken çözümleme:

"Soykırıma nasıl gelindi? Soykırımın anısı ancak başka soykırımların olmamasına bağlı olduğuna göre, bu nasıl gerçekleştirilecek?

Savunmamda Yahudi örneği temelinde varabildiğim tüm sonuçları şöyle formüle edebilirim:

Yahudi kabilesi Sümer ve Mısır uygarlığına özendi. Karşılık sürgün oldu. İnatçı küçük kabile (sanki tüm kabilelerin yapmak istediğine öncülük edencesine) kıskançlığından kendi kabilecilik ideolojisini (dinini) inşa etti. Kudüs krallığını kurdu. Yıkıldı. Daha da inat etti. Dünyaya yayıldı. Kabilesine sonra kavmine yer aradı, vermediler. Sürdüler. Yenilmemek için atoma kadar indiler, uzaya kadar gittiler. Kabile bu sefer küçük ulus-devletiyle uygarlık önderliğine oynuyor. Belki de ebelik ettiği tüm Ortadoğu ve hatta dünya uygarlık ve devletini yıkabilir. Ama o zaman kendisi de kalmaz. Çünkü küçük Yahudi uygarlığı, dünya uygarlığının özüdür. Dünya uygarlığı olmadan Yahudi uygarlığı, Yahudi uygarlığı olmadan dünya uygarlığı olmaz. Yahudi soykırımının en büyük dersi budur.” (A. Öcalan)

Tüm soykırım uygulamalarına karşın Nazi iktidarı bin yıl değil birkaç yıl sonra yıkılmıştır. Geride tüm Avrupa çapında büyük yıkımlar bıraksa da Avrupa bu yıkım savaşlarından çıkardığı derslerle belli ölçülerde demokrasiye yönelirken Yahudiler ise sahip oldukları köklü kültüre dayanarak varlıklarını sürdürmeyi başarmışlardır. Varlıklarını sürdürmedeki en önemli manevi unsur, umutlarını ve düşlerini yitirmemiş olmalarıdır.

Bununla birlikte çocukların eğitime verdikleri önem oldukça belirleyici olmuştur. Her şart altında çocuklarına İbrani'ceyi öğretmeleri, dini duygularını tarih bilinciyle iç içe vermele-ri; iradeli, zeki ve bilgili yetişmelerini sağlamaları soykırım karşısında varlık mücadelesinde başarılı çıkmalarını sağlamıştır. Uçak bombardımanı altındayken bir sığınakta çocuklarının eğitimini, daktilo öğrenimine kadar aksatmamaları var olmanın sırrını açıklamaktadır. Siyasal boyutta yaşananlar ancak ikincil nedenler olarak anlam kazanabilir.

Geçmiş yüzyıllardaki sürgünler, savaşlar ve en son yaşanan soykırım sonrasındaki Yahudi varlığının günümüze dek sürdü-

rölmesini ise tek kelimeyle özetlemek mümkündür: UNUT-MAMAK!

21. Yüzyılda Soykırım ve Toplumsal Direniş

“Ya özgür yaşam ya soykırım birlikte yaşanacak bir ikilem asla olamaz. Bu suça asla böyle yaşayarak ortak olamayız.” (A. Öcalan)

Özgür yaşam ve soykırım birlikte yaşanamaz! Bu cümleyi yeniden ve yeniden okumak, anlam derinliğine varmak gerekir ki tek başına insanın hayatını değiştirmeye yetecek kadar sarsıcıdır. Halen içinde yaşadığımız durumu ve ne yapmamız gerektiğini en iyi anlatan cümledir. Egemenlik uğruna bunca soykırımı dayatanlara karşı özgürlük uğruna demokratik modernite bayrağını yükselterek cevap vermek gerekir.

Burada örneklemelerle tanımlamaya çalıştığımız soykırım gerçeği egemenlik kurmanın temel yöntemi olarak devletli uygarlığın diğer adı olmuştur.

Cezayir, Libya, Hindistan, Vietnam, Ruanda, Bosna ve daha birçok ülke halklarının karşılaştığı soykırım uygulamaları unutulmamış ve insanlığın direnen hafızasına kazınmıştır. Afganistan’da, Irak’ta, Suriye’de yaşananlar kapitalist hegemonyacılığın soykırım gerçeğini günlük olarak gözler önüne sermektedir.

20. yüzyılın en son soykırımı uğrayan ve 21. Yüzyılda buna karşı geliştirdiği direnişle tüm insanlığa ışık olan halk ise Kürtler ve Kürdistan’daki diğer halklardır.

Kürt soykırımının başlangıç tarihi olan 15 Şubat 1925’ten bugüne uygulanan yöntemler başlı başına özel savaş konusu olup gizlenen boyutları da gün geçtikçe açığa çıkmaktadır. Bu tarih Şeyh Said’in öncülük yaptığı direnişin başlangıç tarihi olarak bilinir. Fakat aynı zamanda fiziki soykırım saldırıları da başlamıştır. Esasen soykırım ve ona karşı direniş vardır. Ondan

önce Kürdün inkârı Lozan’da antlaşmaya bağlanmıştır. Sömürgecilerin çokça dillendirdiği “2023” yılında Kürt soykırımının tamamlanması hedeflenmiştir. Bu yıl da gelip geçecek ama hem Kürt halkı hem de direnenler hep olacaktır.

Kürt halkı maruz kaldığı soykırımla kendine yabancılaştırılmışken, Özgürlük Mücadelesi sayesinde kendi gerçeğiyle buluşmuş ve yeniden dirilişi yaşamıştır. Amed’de, Dersim’de, Ağrı’da, Zilan’da katledilen yüz binlerin çığlıkları kulaklardayken halen soykırım dayatılmaktadır. Ancak Kürt halkı artık soykırma karşı donanımlı hale gelmiş ve bu kısıpacı tümnden parçalayacak bir sürece girmiştir.

Soykırımın başlangıç süreçlerinden bugüne yarattığı tahribatlar az olmamıştır. Soykırım gerçeğini unutan, katiline sevdalanan bir tipolojinin ortaya çıkması soykırım tahribatının en çarpıcı sonucudur.

Soykırımın Vardığı Düzey: Toplum Kırım

“Naziler her bir Yahudi’yi öldürmek istedi. Yahudi, asimile olmuş, üç nesilden beri Hıristiyanlarla evlenmiş olabilirdi ama bunun önemi yoktu. Naziler en küçük Yahudi mirasına sahip herkesi öldürme eğilimindeydi... Almanlar savaşmada çok usta olduğu için, bu çabuk olmuştu. Hava desteği ile zırhlı saldırı sanatını mükemmelleştirmişlerdi. Buna BLİTZKRİEG, yani “yıldırım savaş” diyorlardı.” (Yahudi Tarihi-Anonim)

21. YY başında Kürt halkına karşı uygulanan “çöktürme planı” Hitler’in yıldırım savaşı tarzında uygulamaya konulmuştur.

Hitler orduları gettolarda direnen Yahudilerin bodrum katlarında toplanması karşısında binaları yıkıyor ve içindekilerle birlikte yakıyordu. Tıpkı Cizre’de olduğu gibi... Amaçları sadece direnen Yahudileri imha etmek değil tüm direnme potansiyeli ni yok etmek, başkalarına da gözdağı verip sindirmektir. “Dire-

nenlerin başına bunlar gelir” mesajını verdiklerinde direnme eğilimi gösteren birçok Yahudi “benim direnişim yüzünden başkaları zarar görmesin” diyerek sessiz kalmıştı. Oysa bu sessizlik soykırımı önlememiş aksine hızlandırmıştı.

Faşizmin sessiz kalanlara dokunmama gibi bir kuralı yoktur. Bu gerçeğin farkında olan halklar sadece dünyadaki hiçbir devlete kendi kaderlerini teslim etmez; ne pahasına olursa olsun kurtuluşlarını sağlayacak direnişi örgütlerler. Bunun için soykırımın güncellenmiş hali olan toplum kırımı iyi kavramak gerekir.

“Dayatılan savaş hali iki kanaldan yürütülmektedir: Birincisi, gerçekçi yol kanalı olan iktidar ve devlet aygıtlarının toplumun tüm gözeneklerini bir ağ gibi sarıp gözetim, denetim ve baskı altına almasıdır. İkinci yol, son elli yıl içinde niteliksel bir devrimle gelişen bilişim teknolojisi kanallarıyla (medya tekelleri) sanal toplumun gerçek toplum yerine ikame edilmesidir. Her iki savaş haline de toplum kırım demek mümkündür. Eski-nin daha sınırlı uygulanan soykırımlarıyla birlikte, bu yeni toplum kırımlar daha yoğun ve sürekli halleriyle toplumsal doğanın sonunu hazırlamaktadırlar. Belki insan türüne benzeyen yaratıklar var olmaya devam eder: Ama sürü kitle, faşizm kitlesi olarak. Toplum kırımın bilançosu soykırımlardan daha ağır olarak tüm toplumun ahlaki ve politik niteliğini yitirmesinde kendini gösterir. En ağır toplumsal ve ekolojik felaketlerde bile sorumluluk duymayan insan yığınları bu gerçeği kanıtlar. Bunalım ve kriz ötesi bir durumun yaşandığı inkâr edilemez.” (A. Öcalan)

Toplum kırım sisteminin Kürdistan’da bugünkü yürütücü gücü baskı, şiddet, katliam uygulamalarını, medya dayanaklarıyla birlikte oluşturduğu “faşizm kitlesi” sayesinde pervasızca sürdürmektedir. Bunca vahşete rağmen nasıl oluyor da toplum sessiz kalıyor sorusu da cevabını burada, yani depolitizasyon ve sürüleştirme hareketinde buluyor.

Öte yandan, istediği zaman katil olarak kullanabilecekleri bir kitle de oluşturmuş durumdadırlar. Militarizmin her türlü yöntemi sivil irade kılıfıyla uygulanmış ve bir cinnet toplumu, kravatlı mafya gurupları, fuhuş merkezleri, baş kesen cinayet şebekeleri yaratılmıştır.

Egemenlerin yarattığı savaş olgusu ise en büyük çaptaki soykırım olayıdır. Günümüzdeki savaşlarda milyonlarca sivil insanın hayatını kaybetmesi savaş aracılığıyla küresel soykırım uygulandığını kanıtlamaktadır. Toplumun belli bir kesimini de arkasına alarak gerçekleştirdikleri küresel soykırım uygulamasında geçmişin tüm deneyimlerini değerlendirdikleri gibi yeni teknolojileri de devreye koymuş ve tarihin en kapsamlı soykırım sürecini başlatmışlardır.

Buna karşı tüm toplumun sessiz kaldığı söylenemez çünkü “faşizm kitlesi” dışında kalan önemli bir toplum kesimi bulunmaktadır ki direniş potansiyeli nedeniyle soykırım rejiminin esas hedefi durumundadır.

Soykırımın hedefinde olanların neler yapabileceğinden önce soykırımın neler yaptığını, yapmak istediğini anlamak gerekiyor. Bilinmeyen bir düşmana karşı en iyi bilinen strateji ve taktikler bile boşa çıkar. Bu anlamda önceki bölümde irdelediğimiz, soykırımın uygulama aşamaları ve yöntemlerini hep göz önünde bulundurmak gerekir.

Küresel Sürüleştirme Projesi: “Sanal Toplum”

*Saklı olanı vermez dilim
Belki her harf bir diş gibi kırılır
Belki tırnaklar gibi bir bir sökölür
Boş bir sayfada kanlar dökölür
Aklın varsa vur kaç
Kitabın ortasında dünyan yıkılır...*

Toplum ve Teknik İlişkisi:

Toplum yaşamının sürdürölmesinde doğadan yararlanmak için çeşitli yöntem ve araçların geliştirilmesi tekniğin kökeni olmaktadır. Tekniği geliştiren ve ona yön veren, toplum ve toplumsal ilişkilerdir. Fakat kapitalizmin elinde teknik öyle bir hal almış ki adeta toplumun üzerinde hâkimiyet kurmaya başlamıştır.

Araç-gereç anlamındaki tekniğin toplumda oynadığı rolün olumlu ya da olumsuz olmasını, ideolojik çerçeve belirlemektedir. Basit bir tanımlamayla ifade edilirse, toplumun işlerini bir hayli kolaylaştıran teknik bir araç, kötü niyetli birinin elinde toplumu dağıtan bir araca dönüşebilmektedir. Hatta tekniğin araç olmaktan çıkarılıp amaç haline getirilmesine bile tanık olunmaktadır. Fakat bazen en iyi niyetli insanın elindeki teknik de olumsuz rol oynayabilir. Yani tekniğin “her halükârda nötr olduğunu” iddia etmeye kalktığımızda dikkatli olmalıyız. Tekniği yapan ve kullanan insan, o tekniğin esiri haline gelebiliyorsa tekniğin daha kapsamlı sorgulanması gerekir. Bu nedenle tekniğe-teknolojiye felsefik yaklaşmak, toplumla ilişkisini sadece sonuçlardan hareketle ele almamak, teknolojinin toplumu şekillendirme kapasitesini görmek ve şimdiden geleceğe damgasını vuran bir olgu olarak ele almak, daha doğru analizlere ulaşmamızı sağlayabilir.

“Dünyayı makineleştirme düzeyimiz kadar ciddi bir olgu, yaşamlarımızda toplumsal olanı teknik olandan ayırt edemeyişimizdir.” (M. Bookchin)

Hem bir araç hem de bir insan etkinliği olarak teknik, (yapım ve kullanım esnasında) ideolojik farklılıklar temelinde şekil alır. Örneğin devasa bir hidroelektrik barajı daha kuruluşundan itibaren olumsuz bir rol oynar. İnsanları adeta böcek gibi hissetmeye yönelten imar ve mimari anlayışı daha baştan toplum karşıtıdır. Ölüm pahasına insanları yer altında maden aramaya gönderen bir sistem kesinlikle toplum düşmanıdır. Nükleer santrallerin doğanın katledilmesi pahasına kurulduğunu bilmeyen yoktur. Fakat bazen en yararlı araçlar en kötü tarzda kullanılabilir. Özgürlükçü veya otoriter bir sistem bazen aynı teknik araçları kullanabilir. Onların rejimini belirleyen, kullandıkları teknik değil, toplumsal ilişkiler sistemidir. Fakat tekniğin toplumsal değişimlerde hiç rolünün olmadığını iddia etmek de yanlıştır. Geçmişte belki temel bazı dönemlerde toplumsal değişimlerde tekniğin rolü önemli olmuş ama hızı genelde yavaş olmuştur. Günümüz teknolojilerinin toplumsal yapıları ne derece hızlı değiştirdiği ise hayretle izlenmektedir.

Kullanılma amacı ve biçimine bakmadan “bilim ve teknik ne kadar çok gelişmişse bu durum insanlık için o kadar iyidir” demek zamanın sürekli iyiye, güzele, gelişmeye doğru aktığını iddia etmek kadar sığ ve yanlış bir yorumdur. Kullanılma amacı ve biçimi bir yana bırakılarak yapılan genellemeler yanıltıcıdır. Öte yandan çağımızın ulaştığı bilimsel-teknik düzeyin boyutları tüm insanlığın sorunlarını çözmeye yetebilecekken tam tersine tüm sorunların giderek daha fazla boyutlanması ve derinleşmesi, kullanım amacına ve toplumsal sistem içindeki yerine bağlı olarak sonucun değiştiğini kanıtlamaya yetmektedir.

Kapitalizmin bir numaralı kanunu, her türlü bilimsel-teknik gelişmeyi sınırsız sömürü ve kar için kullanmaktır. Teknik ve sosyal olgu arasındaki uçurum her şeyi anlatmaktadır. Üstelik

teknik hayatlarımızı doğrudan belirler düzeyde ilerlemiş ve sıkı sıkıya kar amacına bağlanmıştır. Bunun en ileri düzeydeki ifadesi endüstriyalizmdir. Endüstriyalizm, tekniğin tamamen kapitalizmin sınırsız kar kanununa endeksli olarak kullanılmasını esas alan bir ideolojidir. Kapitalizmin kullandığı araçların her birine endüstriyalist temelde bir ideolojik anlam yüklediği halde sanki hiçbir ideolojiyle ilgisi yokmuş ve insanlığın yararınaymış gibi yansıtmayı başarmış olması gücünün, çıkarlarının ve ikiyüzlü karakterinin gereğidir.

Sanal Sermayenin Sanal Toplumu:

Günümüzde kapitalizmin ulaştığı düzey finans-kapitalin vurgun-soygun tarzıyla; teknik düzey ise internetin ikna-çekim gücüyle ifade edilebilir.

Finans-kapital açısından para kazanmanın en masrafsız ve etkili yolu borsa ve kâğıt oyunlarıdır. Toplumsal psikolojiyi yönetme ve bireyleri şekillendirme konusunda ise internete benzer bir rol oynatılmaktadır. Birinde “sanal sermaye” diğ erinde “sanal toplum” olgusu geçerlidir. Sanal toplum olmadan sanal sermaye kendi çıkarları için gerekli yolları sonuna dek açamaz. Bunlar birbirinin uzantısı olan sistemlerdir.

Temelde sanallığa dayanan borsa ve kâğıt oyunlarını ekonomik faaliyetmiş gibi gösteren sistemin ikiyüzlü karakterini, internet ağlarındaki “sanal kimlik” en ileri düzeyde ifade etmekte ve ikisi birbirini tamamlamaktadır.

Finans-kapital, dijital ağlara, internete dayalı “sanal gerçeklik” oluşturulmadan bugünkü düzeyine ulaşamaz; bununla bağlantılı olarak toplumsal hakikatler bugünkü kadar ileri düzeyde aşınmaya, yabancılaşmaya uğratılamazdı. Aynı denklem tersinden ve karşıtı için kurulamaz. Mesela “internet olmadan toplum ve toplumsal devrim olmaz” gibi bir önerme geçerli sayılamaz. Toplumsal direniş ve devrimler tarihi bunu kanıtlamaktadır. Bu açıdan bakıldığında insanlığın yaşamında sağladığı

bazı kolaylıklara rağmen internetin olumsuzluğu daha fazla olmuştur. Konumuz internetin avantajları ve olumsuzluklarını sıralamak olmasa da özellikle birey üzerindeki temel etkilerini göz önüne getirmek, kapitalizmin işlerini nasıl kolaylaştırdığını, hatta yeni bir tür faşizmin küresel çapta nasıl gelişmekte olduğunu anlamak açısından gereklidir.

Türkçede “sanal âlem veya sosyal medya” şeklinde kavramlaştırılan internet ağları ve ortamı icat edilmeden önce sanalın yerinde simge, resim, yazı gibi yöntemler vardı. Haber, iletişim, yansıtma, paylaşma denilen olgunun geçmişi, ilk çağlarda yaşamış toplumların yaşam tecrübelerinden doğan duygu ve düşüncelerini mağara duvarlarına yansıtma kadar götürülebilir. Yazının bulunması, matbaanın icadı, gazete, telefon, faks, radyo ve televizyon ile devam edip günümüzde hepsini içinde barındıran internete dek hepsi bir anlamda “aktarma, yansıtma” görevini görmüştür dersek bu çerçevedeki bir “sanal” kavramının zararından ziyade faydasından bahsedilebilir. Fakat sanal olgusu topluma uyarlandığında ve zihinlerde bizzat gerçeğin yerini tutmaya başladığında tehlikeli hale gelir. İşte internet önemli ölçüde bunu başarmıştır. Bu nedenle internet öncesindeki geleneksel araçlara sanal kavramı yakıştırılmamıştır. Yine de “Sanal” olanın hâkimiyeti binlerce yıllık egemenlik geleneğiyle birikerek gelişmiştir. Şöyle ki:

1-En eski örneklerinden beri egemenlik sistemleri gerçeğin çarpıtılması üzerine kurulmuştur.

2-Gerçek olmayanlar gerçekmiş gibi kabul edilsin diye sürekli ideolojik çalışma yapılmıştır.

3-Buna rağmen gerçeğin peşinde koşanlara baskı, zor ve şiddet uygulanmıştır.

Her çağda araçlar farklılaşsa da esas hedef gerçeğin çarpıtılması, hakikatin karartılması olmuştur. Bu konuda hayli büyük sonuçlar da elde etmişlerdir. Fakat hiçbir “sanal toplum” kadar gerçeği çarpıtma, hakikati karartma gücünde olmamıştır.

Bilim-teknik alanındaki gelişmeler tüm toplumların bilgiye daha kolay ulaşmasını sağlarken bu tekniğin egemenler elinde oynadığı uğursuz rolün boyutlarını kavrama konusunda henüz büyük bir farkındalık oluşturabilmiş değiliz. “Sanal” olanın bü-yüsüne kapılmış giden bir çoğunluk var. Bu teknikte ölümcül olan her şey yaşamsal kılıfa bürünmüş, adeta kimsenin bundan kaçamayacağını iddia eder gibi de meydan okumaktadır.

Sanaldan Toplum Olmaz:

Toplumsal yerine “sanal toplum” ikamesi başarlarsa bu, insanlığın bitişi olacaktır. Toplum, insanların ortak yaşantısı sonucunda duygu ve düşünce birlikteliğinden doğan bir varoluş formudur. Ortak yaşam olmadan toplum olmaz. İnternet ağlarının bağımlılık derecesinde kullanılması ortak yaşamı geliştirmeye değil dağıtmaya yarıyor. Bu anlamda sosyalleştirici değil asosyalleştiricidir. Toplumsallaşmaya değil bireyselleşmeye yol açıyor. Üstelik yeni bir tür bağımlılık yaratıyor, internetsiz yaşam mümkün değilmiş gibi mobil aygıtlar sayesinde her gün, her dakika internette gezintiye çıkılıyor. Uzaklara gidilirken yakınlardan kopuluyor.

Bir zamanlar televizyon için sosyal ilişkileri azalttığı, hatta çeşitli sosyal sapmalara yol açtığı eleştirisi yapıldı; sanal alan ise sadece sosyal bir sapmaya değil sosyal bitişe götürüyor. Buna rağmen internet ortamı yeni bir tür sosyalleşme aracı olarak tanımlanabiliyor. Oysa adına “sosyal medya” dememiz bile kendi içinde paradoks taşıyor; hatta sosyal medya kavramı “sanal toplum” projesini meşrulaştıran bir rol oynuyor. Dolayısıyla bu kavramı kullanmamak, onun yerine dijital ağ-ortam veya internet demek daha yerinde olur. Aksi halde sanaldan toplum olabilirmiş gibi bir algıya düşülmektedir.

Milyonlarca insanın birbiriyle telefonda konuşması veya internet üzerinden haberleşmesi toplum olmak anlamına gelmez. Ahlaki ilkeler, kültürel yaratımlar, politik kurumlar olma-

dan da toplumun olabileceği iddia edilebilirse o zaman “sanal toplum” da olabilir. Ama tersi durumda sanal toplum diye bir toplum çeşidinden bahsedilemez. Bu kavramlaştırma sorunlu olmakla kalmayıp insan bilincini de çarpıtmaktadır. Geleneksel, modern, çağdaş, geri, ileri vb adlandırmalar toplum tanımlarında yer bulabilir ama sanal kavramıyla toplum bir araya getirilemez; getiriliyorsa orada farklı bir ideolojik yaklaşım aramak gerekir.

Kavram üretmek veya kavramlara farklı anlamlar yüklemek ideolojik işlerin başında gelir. “Sanal toplum” kavramlaştırması neoliberalizmin en vurucu silahlarından biri durumundadır. “Ne de olsa sanaldır, karşılığı yoktur” denilip geçilemez; sanal olandan öyle bir karşılık türetilmiştir ki tarihin hiçbir faşizan iktidarı bu derecede etkili bir toplum kırım aracı bulamamıştır. Sermayenin sanalıyla en büyük vurgunlar yapılırken toplumun sanalıyla neler yapılmaz ki?

Sanalda nasıl bir gerçeklik vardır? Sanalın hakikati nedir? Sanal sanıldığı gibi sadece sanal mıdır? Sanal, sanmaktan ileri gelmektedir. Yani sanal demek, olmayan fakat olduğu sanılan, farz edilen demektir; tanım bu tarzda dar şekilde ele alındığında internetteki bir yazı, bir resim, bir iletişim yoktur gibi bir sonuç çıkmaktadır oysa ekrana bakıldığında resim ve yazı görülmektedir, iletişim de olmaktadır; olmaması diye bir sorun bulunmamaktadır. O halde sanal denildiğinde “hiç olmayan” bir şeyden bahsetmiyoruz; olanın, yani gerçeğin kendisine değil de ister doğru ister yanlış şekilde yazı, ses ve görüntüyle oluşturulan ortama ve ortam algısına sanal gerçeklik deniliyor. Sanal ağlarla kurulan tüm iletişim ve paylaşım sistemine ise “sanal toplum” denilmektedir. Hakikat yerine konulduğunda ve insanlar buna ikna edildiğinde esas tehlikesi ortaya çıkıyor, bu da toplum ve hakikat karşıtlığıdır. Ve ne yazık ki, 1990’lardan günümüze kat ettiği mesafe küçümsenemez boyutlara varmış;

“sanal toplum” dedikleri olgu ve algı, internet kullanıcılarının büyük çoğunluğunca kabul görmüştür.

Finans-kapital ne kadar toplum dışılıktan kaynağını alıyorsa sanallığın bu kadar geliştirilmesi de aynı nedene dayanıyor. Burada sistemin çok çarpıcı bir yönü açığa çıkmakta; toplumun kendisi varken sanalına niye ihtiyaç duyduğu, kapitalizmin toplumdan dışlanma düzeyini göstermektedir. Kapitalizmin dayanağı gerçek bir toplum olsaydı sanalına ihtiyaç duymazdı. Bir neden budur. Diğerisi ise, kapitalizmin “sanal toplum” yaratma yoluyla gerçek toplumu adeta ihtiyaç olmaktan çıkarmaya çalışması, bastırması, dağıtması şeklindeki hedefidir.

Olmadığı halde varmış gibi kabul edilen bir toplum olmak aslında hiç olmamak anlamına gelir. Sanal toplum eşittir toplumun sonu! Anti-toplum karakterindeki “sanal toplum” kavramlaştırmasına herhangi bir olumlu özellik yüklemek hiç hak etmediği halde meşrulaştırmaktır. Tarih boyunca tüm saldırılara rağmen toplumu yok edemediler; gerilettiler, ezdiler, bastırdılar ama yok edemediler. “Sanal toplum” projesi toplumu yok etme projesidir.

Toplum yok edildiğinde geriye tek tek veya toplu halde sürüleştirmiş bireyler veya bireyler topluluğu kalacak; bundan asla bir toplum çıkmayacaktır. İnsanlığın bitişi, sürüleşme diyelim buna. Bilinçsiz internet kullanıcısı ve bağımlısı ne kadar çoğalırsa sürüleştirme hareketi o kadar küresel hal alacaktır. Amaçlanan budur. Fakat buradan internet gibi görsel veya yazımsal iletişim araçlarına karşı olduğumuz ve interneti her kullananın sürüleşeceğini iddia ettiğimiz gibi bir anlam çıkarılmamalıdır. Sanallığı gerçek yerine koydurmada internete oynatılan rol, şimdiden en faşizan devlet kurumlaşmalarından daha tehlikeli hale gelmiştir. Küresel düzeyde bir faşizmle karşı karşıyayız. Bunu görmek gerekiyor.

Faşizmin Küresel Hali

“Medyayı ikinci analitik akıl gibi kullandıklarından, toplumun direnme gücünü etkisizleştirmede çok etkilidirler. Bu silahla sanal toplum inşa ediliyor. Sanal toplum, toplumkırımın başka bir biçimidir.” (A. Öcalan)

İnternet veya çağın birçok teknik imkânı doğru kullanıldığında toplumun yararına olabilir. Fakat özellikle internet sistemi ve yapısallığı, toplumda yapı bozucu bir rol oynayabilecek kadar hem de hiç farkında olmadan kötü kullanıma açıktır. Bir yönüyle toplumu hayallerle avutur, bir yanıyla da hayalsiz, ütopyasız, ruhsuz bir şekillenmeye iter. Herkese sanal bir kimlik oluşturma ve hatta “durumun nedir?” gibi sorularla sahte bir şekilde kendini değerli hissetme imkânını verdiği için toplumun reflekslerini öldürür. Yaşamını felç eden düzene karşı çıkacağına internette sanal bir yaşam, sanal bir özgürlük kurmak yoluyla tepkilerinden arınır.

Sanal kimlik, olmayan kimlik anlamına gelse de varmış gibi kabul görüyor. Buna sahte kimlik demeyi tercih edenler vardır. İnternet ortamındaki ikincil kimliktir; gerçek olan kimlikle aynılık veya benzerlik taşımak zorunda değildir. Yaş, cinsiyet, sınıf, meslek gibi özelliklerin hiç biri gerçek olmak zorunda değildir. Bir sistem ancak bu kadar yapay olgu yaratabilir ve ancak bu kadar olgucu olabilir.

Yorum ve yaratıcı gücün maddeye kısırıldığı; tüm zamanların ana sıkıştırıldığı, hakikatin olguya indirgendiği iç karartıcı felsefik bir düzleme geçilmiştir. İnsan arzuları üzerinde korkunç derecede oynanmış, sahtelik-ikiyüzlülük ilk defa bu kadar değer görür olmuştur. Bir yanıyla, gerçek yaşamda hiç elde edemediği kimlik özelliklerini varmış gibi insanlara sunuyor, bir yandan da bu olanak insanları ikiyüzlü hale getirebiliyor. Hatta daha ileri gidildiğinde ikincil dediğimiz sanal kimliğin birincil,

yani asal kimliğin yerini tutması, ilkinin tamamen terk edilip ikincinin benimsenmesi mümkün olabiliyor. “Bilinmeyen kimlik” gerçek kimlikten daha cazip hale gelmişse insanın kendinden, gerçeklikten kaçışı normalleşmiş demektir.

Mesele, aslında olmayanın gerçek yerine geçmesi ve daha da vahimi bireyin buna ikna olmasıdır. Sanal olguculuk, Avrupa merkezli pozitivist aklın ulaştığı zirvedir. Olguculuk, hakikatleri maddeye indirgerken yeni sanal olguculuk insanı maddeleştirmiş, robot haline getirmiştir. Ne kadar olgun varsa o kadar insansın! Örneğin ne kadar “takipçin”, ne kadar “beğenenin” varsa o kadar varsın; ne kadar “erişim” imkânın varsa o kadar özgürsün!

Makinalaşma, ruhsuzlaşma, zihnin, ruh ve bedenin birbirinden kopması, emeğe ve ürettiklerine yabancılaşma, toplumdan kopma vb insanın yabancılaşmasına dair teorilerin en ileri sanal kimlikle oluşuyor. Sahte kimliklerin toplamından yeni bir “toplum” oluşturmayı, faşizmin küresel çaptaki en büyük projesi olarak değerlendirmek yanlış olmayacaktır. Tüketim, eğlence, şov artık her şeydir; bunlara da bireysel olarak sanal medya üzerinden ulaşmak mümkündür. Topluma gerek yoktur! Toplumla ilişki kurmadan da yaşanabileceğini sanmak ve buna inanmak insanlığın düştüğü en dip noktadır.

Neden Faşizm?

Tekniğin düzeyi ve kullanılma biçimi bazı durumlarda faşizmi cılayıp görünmez kılarsa da tank, top, uçak saldırılarından daha büyük bir toplum kırımına yol açıyorsa uygulanan rejime faşizm denilir. Üstelik tüm çağların en büyük savaş saldırılarının gerçekleştiği de ortadadır. İkisi bir arada formülü geçerlidir; hem savaşla, baskıyla, zorla, şiddetle hem de sanal ortamlar üzerinden vuruyorlar. Yani faşizmin katmerlisi ve küresel olanı yaşanıyor. Bunu herkesin görememesi de faşizmin bir başka oyunudur.

Örneğin Türkiye’deki açık faşizmi bile görmeyen, faşizmi salt sınıf temelleriyle ele alan ve bu nedenle faşizme faşizm demeyen yaklaşımlar bulunmaktadır.

Kavramlara herkes kendine göre anlamlar yüklerse ortak görüşler oluşturmak zordur fakat faşizm denilince baskı, zor, şiddet yoluyla aslında toplumu tek tipleştirme, toplumu toplum olmaktan çıkarma; bunun için sorgulamayan, sorumluluk duymayan, sadece biat eden bireyler oluşturma akla gelir; yani faşizm bir sürüleştirme hareketidir. Faşist sürü-kitle oluşturulduğunda tekelci sermayenin önünde duracak bir güç kolay bulunamaz. Sınıf temelli tahlillerde işçi sınıfının burjuvaziye zorlayan bir direnişi yoksa faşizme gerek olmaz, bu durumlarda uygulanan baskı, zor vs. faşizmle adlandırılmaz denilir. Yahudi soykırımı bile tek başına bu tezleri çürütmeye yetiyor. Günümüzde Kürt halkına uygulananlardan sonra bile faşizme faşizm demekten kaçınan bir aklın dogmalarından fazla bir sonuç çıkmaz.

Biz faşizmi tarihte olduğu kadar günümüzde de gördüğümüz ve duyumsadığımız her yerde tanıyoruz. Çağımızdaki faşizmi “İnternet faşizmi” olarak tanımlayıp basite indirgemek istemeyiz ama internetle yaratılmak istenen “sanal toplum” amacını faşizm olarak tanımlamak için birçok gerekçemiz vardır. Rüyalarınıza dek size hükmetmek isteyen bir rejim faşizmden başka bir şey olamaz.

Bu yeni faşizm türünün sadece sanal ortamda toplumu kuşattığı düşünülmemelidir. Yeni olan boyutu budur fakat hem sanal hem de gerçek yaşamda toplumu kuşatıyor.

“Sanal” Olana Karşı Özgürlükçü Toplum ve Teknik

Bazı çevrelerde “sanal toplum” sadece bir iletişim modelidir denilerek savunulabiliyor. İletişim, bilgilenme, haberleşme vb. tüm kolaylaştırıcı tekniklere amenna! Hatta bunu kullanmamak akıl işi değildir. Fakat insan ve toplum üzerinde yarattığı etkile-

rin ürkütücü boyutlarda olduğunu bilerek, gerekli alternatifleri üreterek yaklaşmak zorundayız. “İnternet çocuğu” denilen yeni bir nesil oluşuyor. Şimdilerde “internet bebeği” kavramı bile kullanılıyor. “Sanal, hayalet çılgını, medyakeş toplum” biçiminde tanımlanması olguyu daha iyi açıklayabilir.

İnsanın, özgürlüğün, anlamın bittiği yerdir “sanal âlem.” Gerçeği varken sadece sahtesiyle, taklidiyle, kopyasıyla ilgilenmek yaşamı yaşam olmaktan çıkarır. Ne kadar mükemmel kopyalar oluşturulsa da gerçeğin yerini tutamaz. Simülasyon tekniğinin bu kadar istismar edilmesi, gerçek yaşamın yerine konulmaya çalışılması ve kullanıcıların da adeta yeni bir din gibi benimsemesi, buna karşı mücadelenin hiç de kolay olmadığını göstermektedir.

Askeri alanda kullanımı biliniyor; üstelik şimdi tüketici alışkanlıklarına yön vermek kadar seçmen algılarını da internet üzerinden yönlendirmede bir hayli ilerlemiş durumdadırlar. Yüz yıl sonra ne düzeye ulaşacağını kestirmek imkânsız olsa da tedbirsiz kalındığı halde insanlığın içine saldıkları anti-kültür virüslerle bile hiç hayal edilmemiş egemenlik yöntemlerini rahatlıkla geliştirebileceklerini öngörmek mümkündür. Tüm bunlara karşı tedbirlerin kapsamlı bir alternatif şeklinde düşünülmesi gerekir.

Manevi, zihni, sosyal, kültürel etkilerini hiç sorgulamadan, tedbirleri internette günlük geçirilen sürenin kontrol edilmesine veya ebeveyn kilidi gibi denetimlere indirgemek, sadece şikâyetle bulunan kölelerin halini andırıyor. Soruna köklü yaklaşım, tüm tekniğe yaklaşım ile benzerlik arz eder. Evrene, dünyaya bakışımız tekniğe bakışımızı da belirliyor.

Tekniğin yapım ve kullanılma ölçüsü toplum ve doğaya zarar vermeyecek sınırlarda tutulduğunda insanlığın hizmetinde olabilir. Bu da ancak özgürlükçü bir toplumda mümkündür. Bu tekniğin doğru sorgulanması bile ancak sistemden kopuşunu sağlamış bir ideolojik-felsefik yaklaşımı gerektirmektedir. Sis-

temi hiç karşısına almadan, zihniyet ve yaşam kalıplarını reddetmeden, onu kuşatacak özgürlükçü bir toplum inşa etmeden sadece basit tedbirlerle tekniğin kullanılma şekline doğan zararlardan ve özellikle de “sanallık” tuzağından korunmak mümkün değildir. İnternetin bazı yerlerde devrimci gelişmeler için ivme kazandırıcı olduğu doğrudur. Hatta çok daha iyi kullanılabilir. Fakat toplumsal dayanaklar olmadan internetin her şeyi sağladığı söylenemez. Mısır gençliğini Tahrir Meydanında ve sokaklarda eyleme götüren siyasi ve toplumsal bir süreç vardır. Tek başına internet her şeyi yaptı demek toplum inkârıcılığı olur. Yine aynı şekilde Zapatista hareketinin interneti etkili şekilde kullanmış olması, binlerce komünle verdikleri toplumsal mücadeleyi görmezden gelmeye yol açmamalıdır. Hâkim medya karşısında interneti etkili şekilde kullanmayı bilmek ile toplumdan kopmak ve tekniğe mahkûm olmak aynı şey değildir.

İnternet ağlarının tüm dünyayı kapsamına alması nedeniyle yeni bir durum tespiti yaparak bu imkânın “çokluk” teorisinin uygulanmasına fırsat sunduğunu düşünen Antonio Negri ve Michael Hardt, Foucault’nun “biyoiktidar” kavramını kullanarak günümüzdeki dünya durumunu tarif etmeye çalışmışlar, postmodern durum içinden klasik sol yaklaşımı aşan yeni bir mücadele geliştirme arayışına girmişlerdir.

Buna benzer arayışların tümü iyi niyetli olmakla birlikte temel toplumsal örgütlenme ile sağlama alınmazsa sistem sınırlarını aşma gücünde olamaz.

Sonuç olarak, bilimsel-teknik gelişmeler insanlığın evrensel birikiminin ürünüdür. Kapitalizmin elinde canavara dönüştürülmesi teknikten uzak durulması anlamına gelmez. Aksine insanlığın emeğini doğru sahiplenmek için bilim ve tekniğe de toplum ve doğanın korunması temelinde özgürlükçü yaklaşım gereklidir.

Bilim ve tekniğe toplumsal akılla özgürlükçü temelde yaklaşım, onun uzantısı olmayı ve doğaya zarar vermesini reddedip eko-endüstri ve ahlaki toplum temelinde ele almayı gerektirir.

Endüstriyalizme karşı durmadan, özgürlükçü toplum hedefi olmadan alternatif olunamaz. Mevcut bilişim tekniği bile tümüyle endüstriyalizmin uzantısı durumundadır. Neoliberal ideolojiyle birlikte endüstriyalizm ve her türlü kapitalist ağ, dünyanın en küçük köyüne dek ulaştırılmak istenmektedir. Bu anlamda liberalizmin cılaladığı küreselleşme, yerelleşme vb. ne tür projeler olursa olsun kapitalizmin elinde daha fazla sömürü anlamına gelmektedir. Tersini yapmak, özgür, ekolojik, demokratik toplum anlayışını bir dünya sistemi haline getirmeyi şart kılıyor.

Yerelden evrensele uzanan karşılıklı kültürel köprüler özgürlüğün evrensel güvencesidir. Bu açıdan internet gibi küresel iletişim ve medya araçları ancak özgür bir toplum örgütlülüğü, bilinci ve eylemiyle kuşatıldığında insanlığa yararlı hale getirilebilir.

Özgür toplumun işi tekniği reddetmek, kullanmamak, yasaklamak veya geriletmek değildir. Özgür emek sayesinde her türlü bilimsel-teknik gelişmenin daha büyük ivme kazanacağından ve insanlığın sorunlarını çözmede büyük yardımda bulunacağından kuşku yoktur. Fakat toplumsal örgütlenme olmadan bunların hiçbirisi olmaz.

Toplumsal örgütlenme olmadan özgürlük, özgürlük olmadan da tekniğin doğru kullanımı söz konusu olamaz. Toplum ne kadar örgütlü ve özgür hale gelirse “sanal” denilen sahte toplum anlayışına karşı o kadar etkili bir duruş sergilenir.

Geçmişin ve günümüzün tüm filozofları toplumla bağları oranında hakikatin öncüsü, sözcüsü olmuşlardır. İnternet ne filozoftur ne de internet üzerinden filozof olunabilir. İnternetin tüm teknik kavramları ve onun etrafında oluşan sanal dil insanlık için özgürleştirici tek bir kavram veya fikir üretmemiştir.

Toplum var oldukça ve örgütlendikçe faşizmin “sanal toplum” hedefiyle mücadele edilebilir ve aynen özü gibi bir teneke olduğu herkese kavratılabilir. Bunun için internet tekniğine dayalı iletişim, haber ve bilgi olanaklarını en iyi şekilde değerlendirmek gerekir.

Sanal ağlar ve dijital platformların toplumdaki yaygın etkisini göz önünde bulundurunca bunun doğru temelde kullanılması için tüm zamanların yazılı veya görsel yayın, medya ve iletişim örgütlenmelerinden daha kapsamlı örgütlenmelere ihtiyaç vardır. Sadece bireysel çabalarla bu alanın olanakları yeterince değerlendirilemez. Geleneksel yöntemler tümüyle geçersiz hale gelmemiş olsa da çağın olanakları karşısında kaplumbağa hızıyla yürümeye benzetilmektedir. Bu anlamda karşı çıktığımız kesinlikle teknik değil onun anti-toplumsal temelde kullanılmasıdır.

Anti-toplumsallık insanlığın tüm direnç noktalarının kırılmasını sağlamaktadır. İnternet sayesinde egemenliğin sınırları kalmamıştır. Buna karşı gerekli örgütlenmeleri yapmayan devrimci demokratik hareketlerin ne yerel ne de küresel düzeyde başarılar sağlamaları çok zordur. Hatta kendilerini ve toplumlarını her boyutta savunabilmeleri bile mümkün değildir.

Kapitalist tekellilik karşısında toplumsal kültüre dayalı olarak bu alanı en verimli tarzda kullanmak kaçınılmazdır. Çağımızdaki kültürel direnişin en temel araçlarından biri olarak bakılmasa, her bireyin istediği an, istediği yerde kullanabileceği bir tekniğin olanakları örgütlü tarzda değerlendirilmezse demokraseye ve özgürlüğe alan açılması neredeyse imkansız hale gelir.

Her türlü tekniğin doğru ve yetkince kullanılabilmesi açısından kültürel direnişin toplumsal bağlamda derinlikli kavranmasına ve geçmiş deneyimlerden ortaya çıkan sonuçların irdeelenmesine ihtiyaç vardır.

Bu anlamda kültürel direniş çëşitli yönleriyle irdelemek; onun özgürlükle, demokrasiyle, ekonomiyle, ekolojiyle, kadın özgürlüğüyle, gelenekle, birey-toplum, yerel ve evrensel direnişle bağlarını ortaya koymak gerekiyor.

2.BÖLÜM: TOPLUMSAL KÜLTÜR VE ÖZGÜRLÜK

Toplum ve Bireyin Özgürlük Tutkusu

*Güneş acıyla doğdu
Sen yine baş eğme hüzne
Maviyi hiç gitmemiş say
Dağlar devrilir
Kirlenirse vicdan
Sen yine hayatın çılgını ol
Düş ol*

Aklı donduran, yüreği kurutan kapitalizmin buza kesmiş hesaplar dünyasında insan ve toplumunu yaşatan en güçlü dayanak nedir diye sorulursa hiç şüphesiz ilk yanıt özgürlük tutkusu olur. Hiç bitmeyen bir tutku!

Sürekliliğini gelenekle, kültürle bağlarından alan ve gücü de güçsüzlüğü de aynı kaynaktan gelen bir tutkudur bu. Soyut bir özgürlük söyleminden değil evreni çepeçevre kuşatan yaşamdan; uğruna binlerce yıldır sürekli bedeller ödenen yaşam tarzından bahsediyoruz.

Özgürlük adına dinlere, felsefelere, sınıf mücadelelerine sarılan; tarihin büyük devrimlerine imza atan insanlığın tutkulu arayışı bitmedi elbette. İnsanlığın sorunlarına ne dinler tam çare oldu ne savaşlar ne post modernizm ne reel sosyalizm. Bunun başta gelen nedenini Önderlik şöyle tarif etmiştir: Karşısında mücadele edilen güç kendini sistem haline getirmiş, direnenler ise sistemden yoksun kalmıştır.

Yakın zamana dek, insanlığın ilklerine, ilk kültürel yaratımlarına dair bilgiler tam bilinmiyordu. Bilme tarzı sorunluydu. Bu nedenle direnenlerin sistemi oluşmamıştı. Yine de hiçbir mücadele boşa gitmedi, insanlığın tecrübe ve kazanım hanesine yazıldı. Ne var ki dünyayı, yaşamı tehdit eden sınırsız sömürü düzeni karşısında kalıcı çareler oluşturulamadı.

Umutsuz, karamsar bir dünya karşısında insanlığın tüm maddi ve manevi birikimlerini seferber etmesi, kültür zemininde kendini adeta yeniden yaratması kaçınılmaz hale geldi. Bu yüzden insanlığın ilk kültürel kaynaklarına yönelmek tüm hakikat ve özgürlük arayışçıları için büyük çare oldu. Kürdistan'ın adeta insanlığın çare kaynağı haline gelmiş olmasının esas sırrı da buradadır, yani insanlığın ilk kültürel şekillenme alanı olmasıdır.

İnsanlığın ilk kültürel anavatanı sayesinde gerçekler açığa çıktıkça tüm eski bilme tarzları aşıyor.

Soykırım rejimi tıpkı kurtlar gibi dumanlı havayı sever. Bu havada doğrularla yanlışlar birbirine karıştırılır, yollar çetrefilleşir. Sis perdesini kaldırmadan yol almak imkânsızken bir ışık önümüze çıktı; devlet ve iktidar sorgulamalarıyla yeni bir paradigmaya ulaşıldı.

Ortadoğu ve dünya çapında Avrupa aydınlanma çağını çok çok aşan entelektüel bir devrim önümüzde duruyor. Bu devrimin odağında devlet, iktidar, sınıf, milliyet gibi dönemsel inşa edilmiş gerçeklikler değil insanın varoluşsal kaynağının ve toplumsal inşaların temelindeki kültür vardır.

Hangi kültür, nasıl bir kültür ve nasıl bir direniş büyük tarihsel arayışlara cevap olabilecek? Toplumsal kültür deyince birey karşısına dikilmekte, birey şahlanınca toplum dağılmayla karşılaşmaktadır. Bu çelişki nasıl çözülecektir?

Kültür gelenekten kopuk olmadığına göre gelenek nereye kadar özgürlüğe imkân sunar, ne kadar engeller? Kültür ile özgürlük özdeş olabilirler mi? Kültür sadece geçmiş birikimler

midir? Bir kimlik, aidiyet, köken meselesi midir? Bu vb sorulara verilecek yanıtlar kültürel direnişin anlam ve önemini, daha da önemlisi nasıldığını ortaya çıkaracaktır. Ayrıca, kültürel direnişin evrensel ve tikel, bireysel ve toplumsal düzeyde neyi ifade ettiğini de bu soruların ardından görünür kılmak mümkün olacaktır.

Özgürlüğün kaynağı toplumsal anlam ve bilince dayansa da salt toplumsallığın birey karşısındaki baskılayıcı etkisi toplumsallığı özgürlük karşısına dönüştürme potansiyelini taşır. İnsanın toplumsal bir varlık olduğu, toplumun ise komünal tarzda varoluş kazandığı gerçeği özgürlük alanı için ne kadar önemliyse toplum-birey çelişkisinin de optimal dengeyi sağlayacak bir diyalektikle çözülmesi özgürlük için o kadar önemlidir.

Toplum için özgür kalmak, kültürünü korumaktan geçer. Bunun için bireyin özgürlüğü toplumun özgürlüğüyle çelişmemeli, toplumsal kültüre-toplumsallığa zarar vermemelidir. Çünkü toplumun en büyük savunma gücü toplumsallığıdır. Doğanın getirdiği zorluklar karşısında olduğu gibi devletli uygarlık karşısında da en etkili savunma gücü toplumsallığıdır. İnsanlığın ilk kültürel yaratımı toplumsallaşmadır. Bu anlamda insan kültürel bir varlıktır, kültür ise toplumsaldır.

Toplumsallığı dağıtılmadan hiçbir toplumun egemenlik altına alınamayacağı tespiti, toplumsallığın gücünü en çarpıcı şekilde ortaya koymuştur. Toplumsallıktan, komünallikten kopmak özgürlük yitiminin başlangıcını oluşturur. Bunun da tarihi devletli egemenlik sisteminin ilk ortaya çıktığı dönemlere dek gider. Toplum bu deneyimleri yoğunca yaşamış ve özgürlüğünü ancak toplumsallığını koruduğu ölçüde sürdürebileceğini idrak etmiştir.

Toplumsallık sayesinde özgürlük tutkusu toplumsal genlerde yer etmiştir. Özgürlük tutkusu toplumsallık olmadan korunamaz. Özgürlük toplumsallık ile mümkünken zamanla top-

lumsallığın özgürlüğün karşısına dönüşmesi nasıl mümkün olabilmektedir?

Zaman ve mekân faktörü toplumsal gerçekliklerin belirlenmesinde önemli bir yere sahiptir. Doğal toplumda özellikle klan aşamasında belirgin bir kimlik farklılaşması yaşanmadığından bireyin özgürlük sorunu gündeme düşmez fakat toplumlar kendilerini bir üst aşamada yeni formlara kavuşturdıklarında farklı rol ve kimlikler devreye girer; birey faktörü önem kazanır. Merkezi uygarlığın saldırıları da devreye girince birey kimliği ve gücü toplum içinde belirleyici olmaya başlar. Fakat uzun yılların oluşturduğu ağır toplumsallık geleneği bireye fazla fırsat sunmaz. Burada birey-toplum çelişkisi yaşanmaya başlar. Toplumdan değişim talep edilir. Fikri ve manevi anlamda bir kaos durumu yaşanır. Bu kaosun aşılması bireyin sınırının belirginleşmesiyle gerçekleşir; toplumsallığı dağıtmayan, inkâr etmeyen, onunla bağıni kuran bir bireysellik çare olarak şekillenir.

Değişmesi gereken ile sürekliliği korunması gereken değerler birbirine karıştırıldı mı kaostan çıkışta toplum zarar görür ve egemenliğin her türlü saldırısına açık hale gelir.

O halde bireyin özgürlük tutkusu ile toplumun özgürlük tutkusunu çok farklı ve ayrı yerlere koymamak gerekir. Tam da bu noktada Büşra Ersanlı hocanın iki temel kavrama yaklaşımı açıklayıcı olabilir: “Değişim ve süreklilik birlikte olduğunda anlamlıdır!”

Değişim ve süreklilik kavramlarıyla toplumu, daha doğrusu tarihsel toplumu yeniden değerlendirmek gerekir. Çünkü geçmiş, gelenek ve kültür bağlantıları ancak bu iki kavram ile sorgulandığında değişen ve değişmeyen değerler ile bunun tarihsel toplumda yol açtığı sonuçlar anlaşılabilir.

İnsan ve toplum ontolojisi “değişim ve sürekliliğin” anlamlı bütünlüğünü ortaya koyduğu ölçüde bilimsel değerini kanıtlar. İnsan ve toplum değişen (pozitif veya negatif) ama süreklilikleri de olan varlıklardır. Bireyin sınırsız gelişimi bir ilerlemeye işaret

etmeyeceği gibi toplumsallığın sürekliliği de gerileme veya duraganlık anlamına gelmez. Üretici, yaratıcı, esnek bir toplumsallık evrimsel gelişme ve insanlık birikiminin vazgeçilmez gereği olarak görülebilir. Bundan sapmak insanlıktan saptaktır. Bu nedenle, kültürel tüm çabaların en başta geleni özgürlüğe, insanca yaşama olanak sunan toplumsallığın inşa edilmesidir.

İstendiği kadar çarpıtılsın toplum olmadan insanlık olamaz. Aynı şekilde birey ve toplum da birbirinden koparılamaz olgulardır.

Özgürlüğe yüklenen göreceli anlamlardan dolayı birey ve toplum değerlendirmeleri veya bunlara yüklenen anlamlar da farklı olabilmektedir. Bunlar nesnel olmayıp farklı ideolojilerle şekillenen fikirlerdir. Birey aklının toplum aklından ileri olduğunu savunan ve buna IQ ölçümleriyle bilimsel kanıt getirmeye çalışan yaklaşımlar az değildir. Özgür aklın her koşulda en ileri, en üstün akıl olduğu tartışmasızdır. Fakat en özgür aklın toplumsal mı, bireysel mi olduğu tartışmasından bireyi tanrılaştıracak yaklaşımlar çıkarmak aydınlanmanın en çelişik yanlarından biri olmuştur. Çünkü toplumsallıktan, gelenekten ve geçmişten kopan bir akıl en özgür olduğunu düşündüğü durumda bile hakikat algısında yol açtığı yanlışlardan dolayı egemenlere hizmet etmekten kurtulamaz.

Aklın Özgürleşmesi Özgürlüğün Ahlakileşmesi

Özgürlüğü geçmişten kopmak, eskiye dair tüm bağları çözüp atmak şeklinde yorumlayanlar vardır. Liberalizmden önce Avrupa'nın "yeniden doğuş" unda bu yaklaşımı görürüz. Karanlık Orta çağa tepkinin vardığı düzey yeni bir karanlık mı olacaktı yoksa insanlığı aydınlatacak mıydı? Karanlıktan çıkışta aydınlatıcı güç, yol gösterici akıl idi. Her şeye kadir bir akıl! Pozitivist bilim anlayışının akılı! Bu akıl öylesine büyütülecektir ki sanat

eserleri bile sadece aklın ürünü sayılacaktır. Sezgisi güçlü olmayandan sanatçı mı olur? Bu soru bile basitçe bir tarafa atıldı. Tarih ise günün zihniyeti ve çıkarlarına mahkûm edildi. İçte çelişkilerle dolu bir süreçtir Avrupa Rönesans ve Aydınlanmacılığı. Bir yandan geçmiş ve gelenek akıl yoluyla yeniden inşa edilirken öte yandan aynı akıl geçmiş ve geleneği mahkûm edecektir.

Rönesans hareketinin en önemli sonuçlarından biri sanatı özgür zihnin bir ürünü ve bir bilim alanı olarak görmektir. Sanatı bilim düzeyinde ele alan öncülerin başında gelen Leonardo Da Vinci sanatı bilim olarak ele almayanları zanaatçı olarak tanımlar ve bilimin de geleneklere dayalı yürütülemeyeceği farzından hareketle aslında gelenekten kopmayı savunur. Şöyle der: “Resim sanatı, ressamlar model olarak yalnızca seleflerinin resmine sahip olduğu sürece, nasıl çağdan çağa giderek geriliyor ve yok oluyor. Ressam, başkalarının yapıtlarından etkilendiği zaman daha az değerli tablolar üretir, ama bir de doğaya yönelmeye görsün, iyi sonuçlar alır. Romalıları izleyen ressamalarda bunu görüyoruz; sürekli birbirlerini taklit ettiler ve çağdan çağa sanatları geriledi. Onlardan sonra Floransalı Giotto ortaya çıktı. Yalnızca keçiler ve benzeri hayvanların uğradığı dağların yalnızlığında yetişmiş biri olarak, sanatında dosdoğru doğaya yöneldi, beslediği keçileri ve çevrede gördüğü bütün hayvanları inceleyerek, onların çeşitli duruşlarını kayalara çizdi, öyle ki, bu uzun araştırmalar sonucunda, yalnızca çağının ustalarını değil, aynı zamanda çeşitli çağlarda ortaya çıkmış ressamları da geçti. Ondan sonra, sanat yine kötüledi, çünkü hepsi de daha önce yapılan resimlerden etkileniyordu”

Taklitçilik bir dogmatizm hastalığıdır. Alışkanlıklara, tekrara ve ezbere dayalı olduğu için yaratıcı bir yanı yoktur. Fakat taklitçiliği eleştirirken geçmişi yadsımak gibi bir tuzağa düşmek en ünlüsü de olsa bir ressamı, savunduğu bilimle birlikte yargılamaktan bizi alıkoyamaz. Floransalı Giotto doğayı resmederken

yaptığı iş bir yansıtmaydı ve yansıtma anlayışı antik Yunan'dan beri sanata getirilen bir tanım olmakla birlikte Rönesans'ın da önemli sonuçlarından biriydi. Giotto rönesans resim sanatının öncüsü olarak kabul edilmektedir. Osıralar geçerli olan kuralcı ve simgesel tarzı aşıp gözlenenleri doğal haliyle resme yansıtmasıyla bazı tabuları kırmıştır. Fakat geleneğin içinden doğduğu inkâr edilebilir mi? Doğayı ve gözleneneni olduğu gibi ilk kez o mu yansıtıyordu?

İster doğrudan doğanın yansıtılması olsun isterse idealleştirilmiş doğanın yansıtılması olsun ikisi de sonuçta bir yansıtmadır ve Rönesans'tan hatta Antik Yunan'dan bile çok eskilere, ilk mağara resimlerini çizenlere kadar gider. Mağara duvarlarındaki hayvan biçimlendirmeleri ilk gerçekçi sanat olarak anılabilir. Öncesindeki mitolojik yansıtmalarda ise sezgi ve hayal gücünü görmekteyiz. Hem doğadan hem de günlük işlerden ve ilişkilerden doğan sanat duygusu insan ve toplumunun özünü ifade eder. Gelenek orada başlamıştır. Taklitçiliğin eleştirilmesi ne kadar yerindeyse sanatın sadece bilimle, gözlemlenenin yansıtılmasıyla sınırlandırılması da o kadar yanlıştır. Gelenek nereye gitti, ya hayal gücü? Buradan da anlaşılıyor ki iddia ettiğinin tam tersine Da Vinci'nin bilimi mağaradan koptuğu ölçüde Avrupalı'dır!

Başkalarının sanatından etkilenmeyi eleştirirken Giotto'nun da ilk mağara insanlarından bu yana gelen toplumdan ve onun sanat tarzından etkilendiğini hiç aklına getirmemek aşırı ben-merkezci bir yaklaşımdır ve bir hayli Avrupalıdır.

Tüm tarihini Grek ve Roma uygarlıklarına dayandıran bir bilim anlayışının Romalıları izleyen sanatçıların gerilediğini iddia etmesi –ki gerçekten gerilemiş de olabilirler- bir paradoks olarak dururken asıl sorun geleneğin yadsınmasıdır. Kaldı ki Rönesans yeniden doğuş demekti ve geçmişe yönelmekle işe başlamıştı. Bir süre sonra geçmişten kopmak fazilet olduysa da 19. YY. ın Endüstriyalizm çılgınlığı karşısında geçmişe yönelme tek-

rar başat hale gelmişti. Gel-gitleri bol olan bu dünyanın ilk akıl hocaları ne diyordu?

Platon sanatı “bir kopyayı tekrar kopya etmek, bir imgeyi tekrar imgelemek” şeklinde ele alırken bu işin bir yansıma olduğunu anlatsa da öte yandan bu işin insanları gerçek bilgidenden uzaklaştırdığını, yanıltıcı olduğunu iddia ediyordu. Platon’un tanımına bakılırsa Da Vinci’nin Giotto’su bilim yapmıyordu! Fakat Da Vinci’nin imdadına Platon’un öğrencisi Ariston’un teorisi yetişir ve sanatçının insanları kandırmadığını aksine onlara hayatı açıkladığını söyler. Ruhu eksik olsa da daha gerçekçi bir değerlendirme!

Sanatı sadece yansıma değil bir eleştiri, anlatım veya aktarım tarzı olarak ele alan yaklaşımlar da birer ekol oluşturacak kadar kapsamlıdır. Hangi sanat anlayışının hangi biçimi savunduğu konumuz olmadığından detaylara girmek gerekmiyor; temel mesele topluma, kültüre, geleneğe yaklaşımdaki farklılıklardır. Çünkü hakikat açısından sanatın neyi ifade ettiği tarih-toplum bakışına göre değişmektedir.

Adorno gibi, sanatın bir yansıtmadan ibaret olmaması, toplumun içinde ama özerk olması, toplumu eleştirmesi, rahatsız etmesi gereken bir formda olması gerektiğini savunanlar hakikatle bir bağ kurma peşinde olmuştur. Adorno sanatın hakikati açıklama gücünde olduğunu savunur. Sanat ile anlatmaya çalıştığımız, bilim aklının tek başına hakikati açıklamaya yetmediği ve geçmişin inkârı üzerinden hakikate ulaşamayacağıdır.

Bilim hakikatin bir tür açıklayıcı yöntemiye sanatı da onun estetize olmuş yöntemi olarak görmek pekâlâ mümkündür. Bilim sanattan üstün olamaz fakat altında da sayılamaz. Bilimsel, sanatsal ve toplumsal disiplinler arasında hiyerarşi kurulamaz. Birbirini tamamlayan unsurlar şeklinde ele alınması hakikatin gereğidir.

Hakikate sadece bilimle ulaşılabilceğini iddia etmek, bilimi bu kadar kutsallaştırmak sanatçıyı da kendini bilimle izah etme

arayışına sokmuştur. Oysa hakikat ne sadece bilimle ne de sadece sanatla açıklanabilir. Biri olmadan diğeri belki var olabilir ama biri tek başına hakikati tüm boyutlarıyla açıklama gücünde olamaz. Bu anlamda bilim ile sanatı hiyerarşik sıralamaya tabi tutmak, özdeşleştirmek ya da birbirinden koparmak yerine birbirine yakınlaştırmak daha anlamlı sonuçlara yol açar; birbirini tamamlayarak hakikati açıklama gücünü pekiştirirler.

Avrupa'nın en büyük devrimsel gelişmelerinden biri olan Rönesans'ın başarıları aydınlanmanın-bilimin önünü açarken bilim ise ne yazık ki toplumun önünü açamamış; kapitalizmin egemen olmasını önleyememiştir. Çünkü bu bilim anlayışı pozitivizme varan analitik akı her şeyin yerine koyuyordu; Sokrates'ten beri öne çıkan bir anlayışın zirveleşmesi oluyordu. Rönesans ve aydınlanma giderek entelektüalizme dönüşüyor, entelektüellik akıl yoluyla endüstrileşiyordu. Nietzsche'nin isyanı da bunaydı yani toplum çürütülürken aklın tanrılaştırılmasına!

Bilim alanında doğa hakkında başarılı sonuçlar elde edilirken aynı başarı toplum hakkında ortaya çıkmıyordu. Sorun buydu, çünkü toplumsal gerçeklik doğayla birebir örtüşmüyordu ve aynı bilim yasalarını topluma uyarlamaya çalışan Avrupa akı faciaların önünü açıyordu. Toplumsal gerçekliklerin inşa edilmiş gerçeklikler olduğunu görmeyen bu aklın vardığı son nokta sosyal Darwinizm olmuştur. Sebep nesne ve özne ayrımında yatıyordu. Gözleyen ve gözlenen ilişkisinde ayrıma giderken bilim fizik alanında çığır açıyorken insan ve toplumuna dair körleşmeye yol açıyordu.

Orta çağ sonlarındaki dinsel düşünce, yer-gök ayrımıyla evrensel gerçekliği perdelerken Avrupa bilimciliği de özne-nesne ayrımıyla aynı şeyi yapmış oluyordu, hem de bilimsellik adına yaptığı için daha vahim sonuçlar doğurması pahasına!

Avrupa bilimi toplumsal olguyu çözümlemekte Sümer Rahiplerinden daha ileri bir anlayışa sahip değildi. Sorun toplu-

mun sınıfsız, devletsiz düşünölememesi değil, toplumun aynen doğa kanunları gibi kanunlarının olduğuna inanılmasıydı.

Buna göre toplum sürekli bir ilerleme içindeydi ve kapitalizm bu ilerlemenin sonucuydu. Toplumun canlı bir organizma olduğu, bütönselliğinin farklılıklara dayandığı, ahlaki ve politik nitelik taşıdığı; değişen-değişmeyen, hızlı değişen-yavaş değişen yanlarının bulunduğu sorgulanmıyor, dolayısıyla toplum kültürel bir varlık değil bir endüstri ürünü derekesinde görölüyordu. Bu bakıştaki en iyi niyetli yaklaşıma göre toplumda gelenek ve kültürün yeri ancak bir üst yapı kurumunu oluşturabiliirdi. Olumlu-olumsuz ayrımı yapmadan, geleneğin gücü görölümeyince toplumu koruyan kültürün direngen karakteri de görölmemiştir. Böylece bir kez daha aklın özğürleştirilmesi sorunu gündeme geliyordu. Aklın bilimcilik elinden özğürleştirilmesi!

Dünya Devrim Manifestosu: Özğürlük Sosyolojisi!

Geleneğin yadsınması devrim sorunsalının da büyük paradoksu olmuştur. Devrim köklü alt-üst oluşu ifade eder, dolayısıyla gelenek adına ne varsa yıkıp geçer denildi! Devrime yüklenen bu anlam bağrında karşı-devrimi taşıyor olsa da Sovyetler Birliği çökene kadar buna inanılmadı. Oysa daha 20. Yüzyılın başlarında bir gurup aydın devrim adına kurulan sistemi sorguluyordu.

Almanya'nın Frankfut kentinde kurulan bir enstitüden adını alan "Frankfurt Okulu", "eleştirel kuram" dedikleri tarih, toplum, felsefe tartışmalarıyla kapitalizmi ve karşısında kurulduğu iddia edilen reel sosyalizmi sorguluyordu. Okulun önde gelen isimleri arasında bulunan Adorno eleştirel kuramını kültür endüstrisi üzerine kurmuştur. Kültürün artık bir endüstri halini aldığını; insanların kültür üretemediğini, sadece kültür endüst-

risinin nesneleri haline geldiğini iddia ediyordu. Kültür sorgulamaları Adorno'yu Marks'ın ünlü alt yapı-üst yapı ayrımını red etmeye götürmüştür. Buna göre, endüstri bir alt yapı kurumuymuşken kültür bir üst yapı kurumudur. Adorno ikisini birleştirerek "kültür endüstrisi" kavramını kullanır. İtirazında haklı olan Adorno çözümün de toplumdaki sınıf mücadelesini yadsımadan kültürel karakterde olabileceğini görmüşse de dili sürekli olumsuzlayıcıdır; olumsuzlukları göstermek dışında fazla bir seçeneği yoktur. Adorno'da sorun toplumun tümünden batmış olduğunu iddia ederken çıkışı bulamamasıdır. Bu yüzden sanattan beklentisi dünyanın kötü halini anlatmasından öte bir şey değildir. Çünkü kültür endüstrisinin rolü insanları aptallaştırmak, dünyayı olumlamak, sistemi yaşanılabilir göstermektir. O halde sanat bunun tersini yapmalı; birey olarak sanatçı dünyayı kurtarmaya soyunmalıdır! "Yanlış hayat doğru yaşanmaz" derken doğru yaşamın yolunu bulamaması onun en büyük trajedisi olmuştur. Alışlageldik ekonomik-politik eleştirilerden ziyade kültür eleştirisi üzerinde durması Adorno'yu iktidar dışı bir politik tanımlamaya kavuşturabilirdi fakat toplumda asla yok olmayacak değerleri görememişti. Soruları gibi sözlerinin de çoğu anlaşılmasız halde kalacaktı.

Doğru yanıtlar bir süre sonra Annales okulunda karşılığını bulmaya başlayacak; özellikle de Fernand Braudel'in tarih incelemeleri çığır açıcı nitelikte olacaktır.

Tarih ve toplum analizlerinde yaşanan sorunlar ve gelişmeler Önderlik için hakikat rejimi üzerinde yoğunlaşma gerekeceği olmuştur. Bunun üzerine inşa ettiği demokratik, ekolojik, kadın özgürlüğünü esas alan paradigma temelinde hem Kürdistan hem Ortadoğu hem de dünya çapında devrimci-demokratik çözüm ve alternatif sistemini tanımlamıştır. Savunmaların her bir cildini bu kapsamda ve birbirini tamamlayacak şekilde geliştirmiştir.

İlk ciltler daha çok uluslararası komploya karşı bir duruş; komployu yaratan kapitalizm analizleri, onun bilgi yapılanmalarının çözümlenmesi, doğal toplum, hakikat rejimi ve bakış açımız gibi konuları işlerken Özgürlük Sosyolojisi ile alternatif sistemimizi ortaya koymuştur.

Özgürlük Sosyolojisinin yazıldığı koşullar, onun yazılma sebepleri ve hedeflerini de ifade etmektedir:

-Kapitalizm, tarihinin en büyük krizini yaşarken Ortadoğu'ya saldırmış ve 3. Dünya Savaşını başlatmıştır. Savaşın ilk hedeflerinden biri Önder APO olmuş ve uluslararası korsanlık saldırısı bu temelde gerçekleşmiştir. Birincisi budur.

-İkinci olarak, kapitalizme karşı direnen güçlerin durumundan bahsedilebilir. Reel sosyalizmin dağılıştan sonra kapitalizm zaferini ilan etmiş olsa da kısa bir süre sonra bunun propaganda değeri bile kalmamış, tam tersine tüm maskeleri düşmüş ve derin bir krizde olduğu ortaya çıkmıştır. Buna karşın insanlığın kurtuluş arayışları yoğunlaşmış olsa da alternatifini bulamamanın getirdiği bunalımları yaşamıştır. Bunun bir çözüme kavuşturulması en büyük tarihi görev olmaktadır.

-Üçüncü olarak Ortadoğu halkları ve ülkemizdeki direniş ve son olarak da Önder APO'nun İmralı'daki tecrit koşulları belirtilebilir. Ki bu da tarihte eşine rastlanması zor koşullardır. Belki bazı benzerliklerden bahsedilebilir ama hiçbirisi bugünkü kadar ağır olmamıştır. Önder APO Özgürlük Sosyolojisini hazırlarken hücrededir ve hücrede olduğu halde dışarıyla temas edebileceği tüm kanalları kapatan ek bir tecrit cezasıyla karşılaşmış, buna bir de kalem yasağı eklenmiş. Bir kalemin bile verilmediği koşullarda bu kitap üzerine yoğunlaştığını belirtiyor. İlk fırsatta da kaleme alıyor.

Bu koşullarda hazırladığı Özgürlük Sosyolojisine **“RUHUM”** demiştir. Önder APO'nun “ruhu” tüm evreni kucaklamaktadır. Zira bu kitabı dünya devrim manifestosu olarak tanımlıyoruz. Evrensel düzeydeki alternatif sistemimizi yani demokratik mo-

derniteyi burada tanımlamış; evrensel çözüm kabiliyetini ortaya koymuştur. Yararlandığı en büyük dayanak doğal toplum ve onun halen günümüzde yaşayan özellikleri iken birçok filozof ve toplum bilimcinin kitaplarını da kaynak olarak göstermektedir.

Neolitik toplum hakkında **Gordon Childe**'in kitapları temel kaynak olmuştur. Childe henüz 1925 yılında yazdığı ilk kitabında “Ex oriente lux” yani “doğudan yükselen ışık” söylemiyle batı uygarlığının köklerinin doğuda olduğunu iddia etmiştir.

Sümerler hakkında **Samuel Noah Kramer**'den yararlanmıştır. Elbette günümüzün en ileri Sümerologları bile Önder APO'nun geliştirdiği yorumları hayranlıkla karşılamış, hatta tüm ömürlerini Sümer araştırmalarına vermiş oldukları halde bu sonuçlara neden ulaşamadıklarını sorgulamış, sempati temelinde “kıskandım” diyenler bile olmuştur.

Sınıf ve sosyalizm tahlillerinde **Marks, Engels, Lenin, Mao**; özgürlük ve hakikat değerlendirmelerinde doğu ve batı bilgelikleri, **Zerdüşt, Sokrates, Spinoza**; uygarlık ve iktidar sorgulamalarında **Nietzsche, Adorno, Foucault**, ayrıca feminist ve anarşist hareketler vb. incelemeleri olmuştur.

Annales okulunun tarihsel süreleri, **Gramsci**'nin tarihe kültürel yaklaşımı, **Wallerstein**'in kapitalist dünya-sistem analizleri ve üç temel görevimiz, **Murray Bookchin**'in ekolojik toplum değerlendirmeleri, **Andre Gunder Frank**'ın Dünya Sistemi, **Anthony Giddens**'in kapitalizmin sac ayakları ve modernite değerlendirmeleri bu kaynaklar arasında önemli yer tutmaktadır. Kadın tarihi ve direnişleri açısından verdiği isimler vardır:

Yaşadıkları koşullar açısından bazı benzerliklerden bahsedilecekse Fernand Braudel ve Antonio Gramsci'yi özellikle anmak gerekir.

Gramsci (1891-1937) İtalyan komünist partisinin kurucu üyesidir ve bir süre de liderliğini yağımıştır. Mussolini faşizminin savcısı “yirmi yıl bu beynin işlemesini durdurmalıyız” demiş ve

milletvekili dokunulmazlığı olduğu halde 1926'da tutuklanmıştır. Hapishanedeyken 30'dan fazla defter ve toplam 3 bin sayfa tarih ve analiz yazısı yazmıştır.

Braudel ise (1902-1985) Fransız tarihçidir. 1940'ta Naziler Fransa'yı işgal ettiğinde teğmendir ve esir edilip Almanya'da Nazi kampına götürülmüştür. 5 yıllık esaret sürecinde tarih hakkındaki Akdeniz kitabını orada yazmış, yoğunlaşmaları sonucunda çıktığında arkadaşlarıyla birlikte Annales Dergisi etrafında tarih okulunu kurmuşlardır. Maddi Uygarlık kitabını da buradaki yoğunlaşmaları sayesinde yazmıştır.

Braudel, zihniyetin rolüne Önderlik kadar yer vermemiş olsa da hem ekonomik analizleri hem de yöntemi öğretici olmuştur.

Dünya tarihini incelediği bir başyapıt olan "Maddi Uygarlık" kitabı tarih yorumu kadar hakikat algısında da bir dönemeç olmuştur. Zaman ve mekânı sabit olmayan, canlı olgular şeklinde değerlendirerek Newtoncu akıldan kopmuş ve toplumda değişen-değişmeyen, hızlı veya yavaş değişen değerleri inceleyerek tarihsel toplumun oluşumunu devlet-iktidar dışı bir bakış açısıyla yorumlamayı başarmıştır. En önemlisi de kapitalizmin ekonomi karşıtlığına dair tespitidir. Buna göre hakikati perdeleyen pozitivistin etkisinden kurtulmak daha bir olanaklı hale gelmiştir.

Önderlik Braudel için şöyle der: "Gerek kapitalizm tahlili gerek bütünlüklü toplum anlayışını 'tarihsel süreler' biçiminde sunması gerçekten ufuk açıcı niteliktedir. Özellikle kapitalizmin pazar karşıtlığını belirlemesi ve iktidar tekelleriyle ekonomik tekellerin benzer birikim özelliklerine sahip olduklarını vurgulaması son derece önemlidir."

Önder APO herkesten yararlanmış ve sadece sentez değil eksiklerini de giderecek bir alternatif sistem ortaya koymuştur. Önderliğin eleştirdiği herkesi "değersiz, önemsiz" gören, "onlar ne yapmışlar ki?" diyerek basitleştiren yaklaşımlar oluyor. Bu

yaklaşımın anormalliği ortadadır. Neden yapılıyor? Kafa yorup incelemek yerine kötölemek en kolayı oluyor da ondan! Hiç olmasa saygılı yaklaşmak gerekir. Daha da önemlisi, bunlar bilinecek ki Önderliğin farkı iyice anlaşılabilirsin. Yoksa nasıl farkımıza varacağız? Zaten Önderliğin yaratmak istediği de bu fark ve farkındalık değil midir?

Çünkü geline aşamada özgürlük adına ne kadar değer varsa kapitalist modernite elinde çarpıtılmış; ahlaksızlık ahlakın yerini tutmuş, bireycilik dizginsiz şekilde koşturulmuştur. Liberalizm öyle bir ideolojidir ki eleştirdikçe güçlenmiştir; tek çare alternatif sistem oluşturmaktır. Nihayetinde Önder APO yeni ve bütünlüklü bir alternatif oluşturmada bu sistemle baş edilemeyeceğini anlaşılır kılmış ve geliştirdiği paradigmayla adeta özgürlüğün evrensel şifrelerini çözümlenmiştir.

Yeni paradigma, öncelikle Ortadoğu geleneğinin ağır etkisinden kaynaklı dogmatizmi aşmış; bununla birlikte tekli uygarlık anlayışını yıkmış, devletli uygarlık karşısında ondan daha eski kökleri olan demokratik uygarlığın tarihte ana nehir olduğunu göstermiştir.

Tarih tek bir nehir akışı değil iki nehirden oluşan bir akışa sahiptir. Üstelik devletlerin tarihi bu akışta cılız olan nehri temsil etmektedir. Ana nehir demokratik uygarlık nehridir, tarihidir.

Demokratik uygarlık tarihi direnenlerin tarihidir. Buna göre tarih toplumsal tarihtir; toplum ise tarihsel toplumdur. Birbirinden ayrılmazlar. Bu tarih anlayışında geçmiş geçmişte kalmamıştır. Mlû tarih anlayışı reddedilir. Tarih şimdidir, canlıdır, yaşayandır. Olgulara boğulmamıştır; yeteri kadar olgu ve yorum, tarihi anlamaya yetmektedir.

Bu tarih anlayışı toplumu ahlaki ve politik bir olgu olarak tanımlayıp devlet ve iktidar alanının dışında ele alır. Direniş tarihini miras olarak toplumun yeniden inşasıyla da alternatifini kurar. İnşa edilecek olan, toplumun baskılanan ve geriletelen

ahlaki ve politik özellikleridir. Egemenlik sahası dışına çıkıldığında ahlaki ve politik özelliğin toplumsal kültürü oluşturan temel öğeler olduğu görülür. Yeni sosyal bilim bu özellikleri açığa çıkarmaktan sorumludur.

Toplumsal kültürü oluşturan temel öğeler ahlak ve politika olduğuna göre direniş de ahlaki ve politik olacaktır. Dolayısıyla özgürlük de ancak ahlaki ve politik olabilir. Özgürlük, toplumun kolektif vicdanı ve aklının seçenekler oluşturma ve tercihte bulunma düzeyidir. Aynı tanım kültürel direniş için yapılabilir: Toplumun ahlaki-politik özelliklerini koruma ve geliştirme çabası!

Bireyin özgürlüğü ve gelişkinliği de bu kültürel zemine yani toplumsallığın düzeyine bağlıdır. Diğer tüm yaklaşımlar, toplum karşıtlığı anlamına gelir, topraksız veya hormonlu bitkileri andırır. Liberalizmin ve tüm totaliter ideolojilerin teorileri ve çarpıtmaları burada çürümekte, toplumsal kültür karşısında yalanları açığa çıkmaktadır.

Birey olarak özgür akla sahip olmak toplumsal kültür zemininde mümkündür. Fakat tanımlamaya çalıştığımız bu toplumsallığın firavun sistemiyle alakası yoktur. Birey felsefik düşünce sayesinde bu farkı kavrayabilir ve yeni toplumsallığın inşasında öncülük yapabilir. Felsefik düşünce tarzı denildiğinde anlaşılması gereken temel bir husus, olay ve olguların esiri olmamak, onları yorumlamaktır. Bağlantı kurmak, yorumlamak, etik-estetik yargılar geliştirmek yani bir tutum sahibi olmak felsefik düşünce tarzının vazgeçilmezleridir.

Felsefe alanı özgürlüğe en çok kapı aralayan alandır. Fakat bu düşünce tarzına bile egemen sistemlerin ve özellikle de liberalizmin etkileri yansırsa sonuç “aynı klavuzlarla aynı köylere uğramaktan” öteye geçmez.

Özgürlük konusunda iddialı teoriler geliştirmiş olan Marksist ve Anarşist hareketlerin büyük bir miras yarattıkları tartışmasızdır. Fakat kapitalist düzeni, tüm boyutlarıyla ve modern-

tesiyile, yaşam tarzıyla birlikte kökten reddetmek için eleştirel yaklaşıldığında bunu “karşıtlık” olarak yorumlayanlar yanılıyorlar. “Bilimsellik” kılıfı ardına gizlenerek dogmaların savunulması yeni bir gelişme yaratmamaktadır. Mesnetsiz suçlamalara karşın net belirtebiliriz ki geleneği sahiplenme temelinde eleştirel olmak bilimselliğin ta kendisidir.

Bu anlamda temel devrimci akımların eleştirisi üzerinden liberalizmin her türlü yansımasını radikal tarzda mahkûm etmek kadar doğruya daha yakın tanımlara da ulaşmak mümkündür.

Marksizm ve Özgürlük

Marksizmin içinde yeşerdiği kültür ortamı düşünce tarzını ve özgürlüğe yaklaşımını etkilemiştir.

Dönem itibariyle Avrupa’da yaşanmış olan reform, rönesans ve aydınlanma hareketleri peş peşe tüm Avrupa’nın düşünce tarzını şekillendirmiştir. Marks ve Engels’in ezilen sınıflar adına geliştirdikleri sosyalizm tezleri de Avrupa bilimciliğinden nasibini almıştır.

Bilim adına yapılan neydi?

16. YY’ dan itibaren Bacon (İnsan, doğanın yöneticisi ve yorumcusu olarak, doğa düzeni üzerindeki gözlemlerinin izin verdiği kadar eylemde bulunabilir ve nedenleri anlayabilir. Daha ötesini ne bilir ne de bilebilir) ve Descartes (duyuları değil aklı esas alır, aynı nedenler her yerde aynı sonuçlara yol açar) öncülüğünde başlayan ve ruh-beden ikilemini gündemleştiren, giderek özne-nesne ayrımına dayalı bilim yaklaşımı en kaba bir olguculukla, pozitivistlikle sonuçlanmıştır.

Tarihin en uğursuz gelişmelerinden biri budur.

Feodalizmin din anlayışına karşı çıkılırken de laiklik adı altında putçuluk tarzında yeni bir din inşa edilmiştir. Hiç şüphe

yok ki Avrupa'daki Aydınlanma çabaları Bacon gibi saray bilimcileriyle gölgelenemez; bunlar insanlığın tarihsel birikimi sonucunda geliyordu ve adeta cennet ütopyalarına kaynaklık ediyordu. Fakat bilimin inşa edilme tarzı kapitalizmin her türden istismarına açık olmuştu.

Galileo Galilei'nin; "Ölçülebileni ölç, ölçülemeyeni ölçülebilir yap" sözü de pozitivizmin yansımasıdır.

Avrupa'da gelişen yeni düşünüş tarzı sosyalizmin öncülerini de rahatlıkla etkisine almıştır. Marks'ın tarih ve toplum çözümlemesinin sınıf temelli ve düz-ilerlemeci tarzda olması bu pozitif anlayışın bir yansımasıdır. Bunun da temelinde hakikati ararken kullanılan yöntem sorunu yatmaktadır. Çelişkilerin incelenmesinden hareket edilmesinde bir yanlışlık yoktu, yani diyalektik bir yöntem esas alınıyordu. Fakat nasıl bir diyalektik?

Diyalektik demek, hakikatlerin çelişkiler boyunca aranması demektir. Fakat çelişkilerin ve aralarındaki ilişkilerin tespit edilmesi pozitivist anlayışla ne kadar mümkün olabilecekti?

Marks, Hegel diyalektiğini ayakları üstüne oturtarak doğruya ulaşacağını düşünmüştü. Hegel, tez-antitez ve sentez üçlemesiyle diyalektik formülü çok güçlü bir şekilde ortaya koymuştu. En eski inançlarda, dinlerde, felsefelerde bu yöntemi görmek mümkündü fakat hegel'in üçlemesi bilimselliğe en yakın formül durumundaydı. Marksın da buna itirazı yoktu. İtiraz neyin belirleyici olduğu konusundaydı.

Hegel zihniyet ve maneviyatın maddi dünyanın da belirleyeni olduğunu iddia ediyordu. Marks ise maddi dünyanın belirleyici olduğunu ifade ederek Hegel'e karşı çıkmış; ünlü, alt-yapının üst yapıyı belirlediği tezini ileri sürmüştü.

Hegel diyalektiğinin baş aşağı olduğunu ve ayakları üstüne oturtmak gerektiğini savunurken ne Marks ne de ardılları, öte yandan hakikat yolunda büyük bir hataya düşüldüğünün farkında değillerdi. Yok edici bir ilişki benimsenmişti. Zıtlar-Çelişkiler birbirini yok etmek zorundaymış gibi bir yaklaşım

sosyolojik analizlerdeki hataları derinleştiriyordu. Bu hatalar zinciri devlete yaklaşımda da ortaya çıkınca politik sahada iktidar kavgaları hüküm sürmeye başlamıştı.

Ne teke, bire indirgenecek, ne de her kişiye göre çok çeşitli olabilecek bir hakikat algısı evrensel hakikat yolunda bir ilerlemeye yol açmıyordu. Hele ki hakikatin sadece çelişkilerde aranması, kuantumla kanıtlanan simbiyotik büyümeyi yok sayarak çatışmayı sürekli kılıyor ve evrenin temel karakterlerinden biri olan “uyum, aheng” ütopya olarak kalıyordu.

Çelişkiden ve mantığa uymayan her şeyden korkan bu bilimsellik anlayışında huzur sadece aklın hakimiyetiyle sağlanabilirdi. Oysa insanlığın en büyük hakikati bilgiden değil hayal gücünden doğmuştur. Hayaller tüm bilgilerden daha fazla insanlığı ilerletmiştir.

İnsanı süper olgucu hale getiren bir akıl ilerlemeye değil gerilemeye işaretler. Fakat tam tersine bunu ilerleme saymak özgürlük yanılışmasını doğurmuştu. İyi-kötü ayrımı yapmadan metafiziği reddettiler. Ekonomiye öne koyup kültürü basitleştirdiler. Çelişkilerin illaki birbirini yok edeceğinden hareketle de doğallığı reddettiler ve bununla yeni korkular türettirler.

Hakikati teke indirgeyen, her şeyi olgucu akla sığdırmaya çalışan bu yaklaşım insanı özgür kılacak yegâne yol olarak benimsenmişti. Neşesiz, ruhsuz kılınmış bir sistemin özgürlük sistemi olarak bilinmesi yanılışı böyle başlıyordu.

Devletsiz Düşünememek:

İlkler bilinmeyince hatalı analizler kaçınılmaz olmaktadır. Bunun için kimseyi suçlamaya gerek yoktur. Tarihte bilinen ilk devletlerin oluşumları Sümer belgelerinde anlatılmaktaydı. Bunlar da Asur'lardan kalma tabletler olup 1917 yılından itibaren çözülmeye başlanmışlardır. Dolayısıyla Marks zamanında ilk devletlerin oluşumları ve onların öncesindeki doğal topluma dair analizler gerekli ilk verilerden yoksun olarak geliştirilmiştir.

İngiliz ekonomi politiği, Fransız sosyolojisi ve Alman felsefesi temel kaynaklar haline gelince düşünce ve yöntem konusundaki her şey Avrupa’da başlayıp Avrupa’da bitmiştir. “Aydınlanma felsefesi” neredeyse özgürlük üzerine tüm teorilerine damgasını vurmuştur. Buna bağlı olarak, tarih, sınıfların çatışması olarak ele alınınca, sınıflaşmaya, devlete, zor olgusuna ilerici rol atfedilmiştir.

Sınıf olgusu tarih ve toplumda egemenlik sistemi çıktıktan sonra o da sadece bir boyut olarak dururken adeta her şeyin belirleyicisi şeklinde ele alınması özgürlüğe yaklaşımı çok dar bırakmış, devlet ve iktidar gücüyle özgürlüğe-sosyalizme ulaşabileceği yanılgısı öne çıkmıştır. Devletin zamanla sönümlenmesi gerektiğini ileri sürmüş olmalarına rağmen geçici de olsa devlet aygıtına başvurulmasını olağan ve gerekli görmüş olmaları büyük bir handikapa yol açmıştır. Bu tutum zamanla büyümüş, derinleşmiş ve Sovyet sisteminde proleterya diktatörlüğü şeklindeki ulus-devlete dönüşmüştür.

Devlete yaklaşım konusunda Hegel’in tutumu karşıtlarını bile etkilemiştir. Öne-nesne ayrımı tuzağına karşın Hegel zihniyete verdiği öncelikle doğruya daha yakın dururken devlet konusunda tam tersine bir faciaya adeta tapmıştır; devleti göklere çıkarmıştır.

Ulus-devlet konusunda Reel Sosyalizmin tutumu, yanlışları olan bir tarih-toplum analizinin verdiği sonuçları göstermektedir.

Merkezi bir devlet anlayışı teorisinin en tekinsiz ayağını oluşturmuştur. Devrimin öncü gücü proletaryadır, proletaryanın gelişmesi ise kapitalizm koşullarında mümkündür. Kapitalizmin gelişebilmesi için yerel, parçalı yönetimler aşılmalı merkezileşme sağlanmalıdır! Mantık böyle olunca ulus-devlet adeta devrimin zorunlu bir koşulu olarak savunulabilmiş ve yüzlerce yılın yerel özerkliklerine büyük bir darbe vurulmuştur.

Öte yandan pratik politika sahasında yaşanan gelişmeler yanlış düşüncelerin daha da katılaşmasını sağlamıştır. Paris Komünü deneyiminden hareketle proletarya diktatörlüğü fikri boy vermiş ve Sovyet devriminin temel düsturu haline gelmiştir. Oysa bu konuya Marksın yaklaşımı daha farklıdır. Devletsiz bir sistem ve komünal arayış esas aldığı doğrudur. Hatta direnişçilerin müzakere güçlerinin olmaması, diyalog eksikliği derinden hissedilmiştir. Ardıllarının tek çıkarsamasının “dikta-törlük” olması en büyük talihsizliklerden biri olmuştur.

İnsanlığı sosyalizm ve devrim fikriyle tanıştırma ve direniş gücünü açığa çıkarmada Marksizmin oynadığı rol ve bıraktığı büyük devrim mirasına rağmen özgürük (özellikle de kadın özgürlüğü) konusunda gerekli teorik analizler dar ve yetersiz kalmıştır.

Kadın özgürlüğünü “devrim sonrası” bir mesele olarak ele almaya kalkmışlar, sosyalist sistem kurulduğunda kadın özgürlük sorununun kendiliğinden çözüleceğine inanmışlardır. Aynı şekilde feminist, ekolojik ve kültürel hareketleri sınıf mücadelesi önünde engel olarak görmeleri teoride ciddi yanlışlara yol açmış ve özgürlük adına yanlışlara kapıyı aralamıştır. Gerçekleşen pratikte ise özgürlükten ziyade iktidarın ele geçirilmesi ve nasıl yönetileceği üzerinde yoğunlaşmıştır.

Sonuç, 20 YY sosyalizm, sosyal demokrasi ve ulusal kurtuluş hareketlerinin kapitalizmin mezhepleri durumuna gelmekten kurtulamamalarıdır.

İnsanlığı devrim fikriyle coşturan büyük önderlerin bile altından kalkamadığı bir meseleye yüzeysel yaklaşmamak gerekiyor. Gerçekten de farklı bir zihniyet ve alternatif bir sistem yaratılmadan bu ağır yükün altından kalkılamaz.

Tekil modernite tuzağı:

“Genelde beş bin yıllık, özelde son dört yüz yıllık uygarlık ve modernite tarihinden çıkarılabilecek ders, tüm direniş ve devrimlerin başarısızlığındaki temel etkenin karşı çıktıkları sistemle farklarını ortaya koyup karşı-sistemlerini oluşturmamalarıdır.” (A. Öcalan)

Maddi ve manevi kültürün düzeyiyle bağlantılı olarak bir çağın yaşam tarzını ifade eden modernite kavramının kapitalizme mal edilmesi ve alternatif zihniyet ve yaşam tarzı üzerinde yeterince durulmaması Reel sosyalizm ve sosyologların büyük bir yanlışı olmuştur.

Marksizm, elbette tarihi egemenlere mal etmemiştir; sınıfların mücadelesi şeklinde ele almıştır. Sınıf mücadelesi bir gerçektir. Fakat sınıf olgusu ve sınıflar arası mücadele, tarihin sadece bir kesitini ifade eder, tamamını değil. Buna rağmen en azından iki sınıfın varlığı ve mücadelesi iki ayrı modernite şeklinde ele alınabilirdi. Fakat öyle olmadı. Modernite her çağın içindeki farklı yaşam tarzları değil de “uygarlaşma” ile atbaşı gelişen ve kapitalizmle hegemonyasını kuran bir süreç olarak ele alındı.

Sınıflaşmaya ilerici rol atfedildi ve böylece devletli, merkezi uygarlığa da ilerici bir rol atfedildi. Demokrasi ile toplumun bağı ve bunlara karşıt olarak gelişen devlet-iktidar analizleri dar bir şekilde ele alındı. Toplumun karakterini kavrama çabası yoğun oldu, doğal toplum incelemelerine girildi fakat sistem hep tek yönlü ele alınınca sınıfsal bakış her şeye damgasını vurdu, doğal toplum ilkel, sınıflı toplum ilerici bir etiket kazandı.

İnsanlığın özgür yaşamını doğal toplum temsil etmektedir ve günümüze dek bu toplumun özellikleri kendini toplumsal hafıza ve kültürde yaşatmıştır.

Kapitalizmin kökleri ilk devletlere dek gider fakat demokratik modernitenin kökleri ondan öncesine, doğal topluma dek

gider. Fakat bu uzun tarihi sürecin tümüne demokratik uygarlık desek de içinde barındırdığı çeşitli dönemler çağın yaşam tarzının ifadesi olarak modernite kavramıyla karşılık bulur. Bu nedenle tek bir sınıfa hele ki kapitalist tekelciliğe asla mal edilemez. Ne varki kapitalizm kendi düşünce ve yaşam tarzını topluma dayatmış ve hegemonyasını kurmayı başarmıştır. Onun da artık temsil ettiği bir modernite vardır. Bu nedenle kapitalist tekelcilikle dünyanın geri kalan kesimleri arasındaki farkı kavramsal düzeyde “demokrasi” ile tanımlamak aydınlatıcı olmaktadır.

Kapitalizmin hegemonyasını tesis ettiği 16. YY’dan bugüne gelişen karşıt kutbun adı demokratik modernitedir.

Tek bir modernite yaklaşımı toplumun gerçek tarihinin ve özellikle de direniş tarihinin yok sayılmasını beraberinde getirmiş; toplumsal analizler de dolaylı-dolaysız olarak devlet odaklı yapılmıştır.

Sosyolojinin konusu olan toplum incelemelerinde sınıf ve devlet esas alınınca ne toplum doğru tanımlanabilmiş ne de toplumsal sorunlar. Toplumun var oluş tarzının komünal, dolayısıyla ahlaki ve politik olduğunu ve toplumsal sorunların bu komünaliteye karşıt şekilde gelişen devletli uygarlıkla birlikte başladığını görmeden hiçbir doğrunun sahibi olunamaz. Bu konuda Marksizm en kapsamlı teorileri ileri sürmüş olsa da inceleme yönteminde sınıflı toplumu esas almış, devlet-iktidar ile toplumun karşıtlığını tam çözememiş ve sonuçta devleti araç olarak benimsemiştir.

Komünalitenin temel özelliği, ahlaki ve politik oluşudur. Toplum ahlaki ve politiktir. En temel toplumsal sorun ise toplumun toplum olmaktan çıkarılması, yani ahlaki ve politik özelliklerinin baskılanması, geriletilmesidir. Anarşizm kuramında bu tespitler erkenden yer edinmiştir.

Marksizme göre kıyaslanırsa anarşimin toplum tahlili daha isabetli olarak ahlaki ve politik nitelikleri esas alan bir perspek-

tife sahiptir. Fakat anarşizm toplumun ahlaki-politik karakterine vurgu yapmış ve devleti bir araç olarak kullanmayı reddetmiş olsa da alternatifini tam oluşturamamıştır.

Markizm ve Anarşizmin bıraktığı tarihsel mirasla yeni paradigmanın temeli atılırken alternatif bir sistem, yani demokratik modernite sistemi esas alındığından kapitalizmin ve onun etkisini taşıyan düşünce ve yaşam sınırları aşılmıştır. Meselenin özüne yaklaşılmıştır. Alt yapı-üst yapı gibi ayrımlarla ya da toplumun nasıl yönetileceğiyle değil toplumun temel karakteriyle, hakikatiyle ilgilenilmiş, özgürlük sorununa derinlikli bakılmıştır. Birçok düşünceden yararlanılmış olsa da buradaki yenilik ve farkın paradigmasal olduğu görülmelidir.

Kapitalizmi bir ekonomik sistem olarak değil de ekonomiye el koyan bir talan, gasp, hırsızlık sistemi olarak ele almak topluma hakettiği değerin verilmesini doğurur. Kapitalizm toplum karşıtlığı üzerinden gelişmiştir. Toplumu savunmadan kapitalizme karşı olunamayacağı açıktır. Bu savunma nasıl gerçekleşecektir? Entelektüel, ahlaki ve politik boyutlarda hangi görevlerle karşılaşılacaktır? Marksizmin cevabı sınıf mücadelesinde, sınıfsal kurtuluştadır. Çare buna göre örgütlenmek ve burjuva devleti yıkıp proleter devleti kurmaktadır. Reel sosyalizm pratiği de bu temelde gelişmiştir. Devlet sevdalılığı yoktur ama bir araç olarak başvurulmaktan da kaçınılmamıştır. Onun iktidar üreten, biriktiren ve tekerciliğe hizmet eden karakteri pek göz önünde bulundurulmamıştır. Yine de “proleter devlet geçici bir zorunluluktur!” Devlet dışında bir çözümün bulunmaması toplumun temel karakterinin doğru tahlil edilmemesiyle ilgilidir. Devlet olmadan toplum kendini güçlü örgütleyemez, koruyamaz gibi bir algı vardır.

Toplumun örgütsüz hali güçsüzlüğünün sebebidir. Fakat alternatif örgütlenme geçici de olsa “devlet” olamaz. Devlet iktidar biriktirme aracıdır, tekerciliği doğurur. Toplumun savunulması toplumun kendisi tarafından yapılmayıp da devlet aracına

birakılırsa reel sosyalizmde yaşananların tekrarından başka bir sonuç ortaya çıkmaz. Ahlaki-politik oluşumlar devletten daha güçlü şekilde toplumun ihtiyaç duyduğu savunuyu sağlayabilir.

Kapitalizmin toplum üzerindeki en büyük tahribatı ahlaki ve politik özelliklerini aşınmaya uğratmasıdır. Tüm egemenlik sistemleri toplumsallığı dağıtmakla kendini var etmiştir. Kapitalizm ise tüm egemenlik deneyimlerini kendinde toplayıp toplumun atomizasyonunu gerçekleştirmiştir. Liberalizm adı altında bireycilik kültürü şahlandırılırken toplum ahlaki-politik olarak geriletilmiş ve savunmasız bırakılmıştır.

Toplumsallığın kendisi toplumun en büyük savunma gücüyse kapitalizmin ilk olarak bunu hedeflemesi anlaşıldır. Liberalizm sayesinde toplumsallığa vurulan darbe iradesizliği, kimiksizliği, renksizliği ve dizginsiz bir ahlaksızlığı doğurmuştur. Yaşam tanımsız hale getirilerek kölelik üzerine özgürlük elbisesi giydirilmiş ve en çekici yaşam tarzı olarak sunulmuştur.

Zihniyette başlayan yabancılaşıma, doğaya, emeğine, diline, inancına, kültürüne yabancılaşmayı doğurmuş; iradesini yitirmiş, kim olduğundan habersiz, çaresizlik içinde debelenen bir insanlık gerçekliğini karşımıza çıkarmıştır.

Hakikat yitimini doğuran unutmak ve benzeşmek olgusu bile sorgulanamaz hale gelmiştir. Sorgulamaya kalkanın sonu hapishane veya mezarlık olurken, en iyi niyetli olanın bile içtiği kapitalizm şerbeti sayesinde sonu, şaşırtıcı labirentlerden geçerken liberalizm tuzacağına düşmek olmuştur.

Bu yüzden devletli modernitenin üçlü sacayağı olan kapitalizm-endüstriyalizm ve ulus-devlet karşısında bütünlüklü bir alternatif geliştirilememiştir. Reel sosyalist pratikte görüldüğü gibi bireysel kapitalizm reddedilirken devlet kapitalizmi gelişmiş; endüstriyalizm ve ulus-devlet anlayışı ise reddedilmemiş, hatta kaba bir tekrarı ve taklidi yaşatılmıştır. Zihniyet ve devlet sisteminde olduğu gibi yaşam tarzında da köklü bir değişiklik yaratılmamıştır.

Kapitalizm reddedilirken onun modernitesine karşı alternatif geliştirilmemesi toplumsal özgürlük sorununun temel handikapı olmuştur. Özgürlük adı altında sunulan fikirler liberalizmin çeşitli versiyonları olmayı aşmamış, bu yüzden pratikte en sahte yaşam tarzları hâkim hale getirilmiştir. Öyle ki Marksizmin-Leninizmin klavuzluğunda gerçekleşen tarihin büyük devrimleri bile bundan nasibini almıştır. En büyük devrimlerin bile sistemiçileşmelerinin nedeni sistemden tümüyle kopmamaları ve alternatiflerini yaratmamalarıdır.

Sovyetler Birliği, Çin, Vietnam, Güney Afrika gibi büyük be-
dellerle yaratılan sosyalizm ve ulusal kurtuluş devrimlerinin neo-liberalizm karşısında tam anlamıyla tutunamamaları kendi alternatif sistemlerini oluşturmamışları, farklarını köklüce yaratamamışlarıyla açıklanabilir. Halen işçi sınıfı devletin, proletarya diktatörlüğünün gerekliliğini savunanlar Reel Sosyalizmin neden yıkıldığını doğru tahlil etmekten uzaktırlar. Bilimsellik adına sarıldıkları dogmalardan sıyrılmadıkça da başkalarını istedikleri kadar suçlayadursunlar kendileri bu konumlarıyla kapitalizmin değirmenine su taşımaktan öteye bir sonuç yaratamayacaklardır. Yaşananların tekrarını, tekrarın tekrarını yaşmakta ve yaşatmaktadırlar.

Oysa kapitalizm ve onun boyutları karşısında demokratik modernite görülmüş olsaydı; kapitalizmin modernite boyutlarına karşı ahlaki-politik toplum, ekolojik-ekonomik toplum, demokratik-konfederal toplum ve kadın özgürlüğü esas alınır-
dı. Bu durum özgürlük sorununa yanılgılı yaklaşımı bitirebilir ve insanlığın kaderini değiştirecek kadar tarihe farklı bir yön verebilirdi.

Bu yanılgılar silsilesi oryantalist tarzda kendisini Ortadoğu toplumsal geleneğindeki dogmatizme yansıttığında şekilcilik, şablonculuk ve taklitçilikten öteye geçmeyen uygulamalar zihniyette tüm çağların en karamsar durumunu ortaya çıkarmıştır.

1968 dünya gençlik hareketinin hem kapitalizmi hem reel sosyalizmi sorgulayan çıkışı insanlığın düşünce dünyasında yeni ufuklar açsa da bir sisteme kavuşmamıştır. Reel sosyalizmin çöküşü ardından ise sistemsel fark yaratmanın önemi daha fazla anlaşılır olmuştur. Bugün daha köklü alternatif arayışları yoğunlaşmıştır. Bu çöküş üzerinden zaferini ilan etmeye kalkan kapitalizmin gerçekliği ise kısa sürede ortaya çıkmıştır. Ortada kapitalizme ait bir zafer olmadığı gibi kapitalizmin krizli gerçekliği bugünden sonra tüm çıplaklığıyla ortaya çıkmış; 3. Dünya savaşı bu dönemde örtük bir şekilde başlamıştır.

Mesele ne sosyalizmin yenilmesi ne de devrimcilerin iddialarını kaybetmesiydi. Alternatif sistem sonuna dek, zihniyet başta olmak üzere her boyutuyla oluşturulamayınca sorgulama ve değişim kaçınılmaz olarak gündeme gelmiş, savaş içerisinde paradigmasal değişimler tartışılmaya başlanmıştır. Bu da insanlığın, tüm ezilenlerin, emekçilerin, halkların lehine bir gelişme olmuştur.

Alternatif sistem yaratmayan her düşüncenin sınırı, karşıtınca belirlenmiştir. Bu rotada hareket edenlerin kayalıklara çarpması kaçınılmazdır. Paradigma değişimi sayesinde karşıtından köklü kopuş sağlanıp özgür bir alternatif oluşturulabilir.

Bu nedenle fark yaratmak işin sırrı olmaktadır. Yoksa önündeki karanlıkta yitip gitmek ya da kayalıklara çarpıp dağılmak kaçınılmaz olur.

Bir zamanlar Türkiye'deki tüm kirli işleri ört bas etmek için Erdoğan-Fetullah ekiplerince kullanılan "Deniz Feneri" derneğiyle alakası olmayan ve değişimin önemini anlatan güzel bir "deniz feneri" öyküsü vardır:

Günlerce azgın denizde boğuşan filo sisli bir gecede limana geri dönmektedir. Amiral gemisinin kaptanı da köprüdedir ve baş iskele tarafında bir ışık görülür. Işığın yönü sabittir, gemi çarpışma rotasındadır. Kaptan hemen karşıdaki gemiye mesaj geçilmesini ister "çarpışma rotasındasınız, hemen 20 derece

rota değiştirin." Cevap gelir "20 derece rota değişikliğini sizin yapmanızı öneririm."

Kaptan sinirlenir ve hemen cevaplatır "Ben kaptanıam. Rotanı 20 derece değiştir." Cevap gecikmez, "ben bir deniz eriyim, asıl siz rotanızı değiştirin." Kaptan iyiden iyiye köpürmüştür. "Ben amiral gemisiyim ve sana derhal rotanı değiştirmeni emrediyorum." Cevap gecikmez, "ben de bir deniz feneriyim!" Filo rotasını değiştirir...

Anarşizm ve Özgürlük

Samuel Noah Kramer incelemelerinde önemli bir bulguya rastlamıştı: İlk krallıklardan birine karşı direnen toplumun dilinde ilk kez özgürlük anlamına gelen "Amargi" sözcüğü kullanılmıştı. Amargi "anaya dönüş" demekti.

Anaya dönüşün ne anlama geldiği açıktı; hiyerarşik, ataerkil sistem özgürlüğü ortadan kaldırmıştı. Özgür toplum anacıl toplumdur. Yani hiyerarşinin, devletin, iktidarın olmadığı toplum...

Ana kadın düzeniyle oluşan ortak yaşama dayalı köy sisteminin dışına çıkarak egemenliğin tesis sürecini başlatan kurnaz ve güçlü erkektir. Bunun "kulübe" olayıyla bağlantısına "Bir Halkı Savunmak"ta yer verilmiştir. Köy dışında bir kulübe yapan kurnaz erkek burada yoğunlaşacağını, örneğin şifacılık, doktorluk yapacağını iddia ederek toplumun tepkilerinin önüne geçmiş; kadın düzenine karşı yaşlı, genç ittifakları burada örgütlemiştir. Bu anlamda o kulübe ilk dedikodu merkezi, ilk gladio üssü, ilk soykırım ve komlo tezgahının kurulduğu yer olarak tanımlanabilir.

Anaya dönüş, egemenliksiz, komplosuz yaşama dönüştür. Egemenliğin olduğu yerde özgürlükten bahsedilemez. Fakat egemenlik ile toplumdaki doğal otoritenin birbirine karıştırıl-

maması gerekir. Fakat otorite karşıtlığı anarşizmin temel ilkesi olmuştur.

Dogmalara hapsolmamıř, yaratıcılıęa açık bir dűřünce ve inanç sistemi zgűrlűk doęurmaya en yakın adaydır. Anarřizm bu karaktere en yakın akımlardan birisi olmakla birlikte zgűrlűk pratięini geliřtirememesi teorik dűzeyde de derin sorgulamalara konu olmuř ve yeni arayıřlarla yenilenmek için de bir zemin oluřturmuřtur. Latin Amerika, İtalya, Almanya, Fransa ve daha birçok űlkenin anti fařist ve anarřist hareketleri paradigmalarını gözden geçirme ihtiyaını duyuyorsa bunda elbette paradigmamızın katkısı vardır. Eleřtirilerimizin dostça olduęunu en iyi onlar bilirler.

Anarřizm kavramının kökeninde zgűrlűęe vurgu anlamında otorite ve egemenlięin reddi vardır. Yunanca anarcohs “yöneteni olmayan” veya “hűkűmetin olmaması hali” demektir. Kropotkin anarřizmi “otorite karřıtlığı” olarak tanımlar. Anarřizmin “Kaos” kavramı ile bir tutulması doęru deęildir. Otoritenin iktidar doęuracaęına inandıkları için karřıdırlar.

İnsan toplumsal bir varlıktır ve toplumun doęal hali otoritenin olmadığı haldir. Anarřist iddia böyle olunca toplumsal rgűtlenmedeki manevi gű ve yaptırım gűcű hakkıyla deęerlendirilemez. Toplumun kendini savunabildięi doęal bir otoritesi vardır. űstelik anarřist teori toplumun yaptırım gűcűnün olması gerektięini kabul eder. Yaptırım uygulamak otoritesiz műmkűn deęildir. Toplumun otoritesi olmadan yaptırım kararını kim alacak ve nasıl uygulayacak sorusunun tutarlı bir yanıtı bulunmamaktadır. Bu durum teorinin çeliřik yanlarından biri olsa da hangi çeřidinden bahsedilirse edilsin anarřizm denilince ilk akla gelen ortak payda devlet, iktidar ve otorite karřısındaki ret tutumudur.

1840'ta anarşist sıfatına sahip çıkan ve kendini anarşist ilan eden ilk kişi olan Proudhon anarşizmi “Toplumun yapısında temel değişiklikler yapmayı, özellikle otoriter devletin yerine

özgür bireyler arasındaki hükümet olmayan bir iş birliği biçimini koymayı hedefleyen bir toplumsal düşünce sistemi” olarak tanımlamıştır. Bu tanımlamada hem otoritenin kaynağına - devlete, hükümete- bir gönderme vardır hem de özgürlük hedefine nasıl ulaşılabileceğine dair yöntem vurgusu vardır.

Anarşizmin tanımı özgürlüğe yaklaşımını da kendi içinde taşımaktadır. Özgürlük devletin, iktidarın ve otoritenin olmadığı bir toplumsal iş bölümü sayesinde sağlanacaktır. Özgürlük karşılarındaki en büyük engel böylece ortaya konulmuş olmaktadır. Bu engelin en büyük kitle protestosu şeklinde ortaya konulması Anarşizmin önderlerinden Kropotkin’in hemen ölümü ardından gerçekleşmiştir.

Kropotkin’in cenaze töreninde, beş kilometreyi bulan kortejdeki anarşistlerin taşıdığı pankartlarda yazan slogan anarşizmin özgürlüğe yaklaşımını özetler gibidir: “Otoritenin olduğu yerde özgürlük yoktur!”

Bu sözden hareketle, otoriteye karşı olan herkes anarşisttir veya özgürlükçüdür anlamı çıkarılamaz. Yine de Sebastien Faure gibi, bu kapsamda olan herkesi anarşist sayanlar da vardır:

“Her kim ki otoriteyi yadsır ve ona karşı savaşırsa o bir anarşisttir.”

Anarşizme birçok tanım yüklenmişse de ne bazı iddialarda olduğu gibi terör ile anılabilir ne de isteyeninin istediğini yaptığı bir kargaşa halidir. Anarşizmin hedefinde toplumsal değişim vardır. Bunun sağlanma yöntemi ise devlet ve iktidarın ortadan kaldırılmasıdır.

Toplumlar tarihi dinsel veya pozitivist paradigmaların dışında, özgürlükçü bir yorumla ele alındığında insanın, toplumun, özgürlüğün ve hatta doğanın en büyük düşmanının devlet ve iktidar kaynaklı olduğu tartışmasıdır.

Anarşist teorilerin, toplumu ahlaki-politik bir oluşum olarak niteledikten sonra –her ne kadar bazı anarşist teorilerde otoriteye yol açıyor diye politikaya karşıtlık yapılsa da- devlet ve

iktidarın en büyük kötülük olduğunu iddia etmeleri oldukça yerinde ve anlamlıdır. Fakat her türlü otoriteyi reddetmesi, alternatif oluşturma konusunda tıkanıklığa yol açmıştır. Oysa yaşamda tam bir karşılığı yoktur bu teorinin çünkü ne mutlak otoritesizlik ne de mutlak özgürlük diye bir şey vardır.

Otoriteye yaklaşımdaki problem nedeniyle, toplumu reddetmediği halde anarşizmin toplumsal değil bireysel karakterde olduğu; bireysel özgürlüğü esas aldığı yargısı gelişmiştir. Bu yargıda haklılık payı olsa da tümüyle bireysel olmadığını belirtmek gerekir. Nitekim öncülerinin söylemlerindeki “toplumsal sözleşme” ifadesi bile anarşizmin toplumsallığın inkârı olmadığını ortaya koymaya yetmektedir.

Toplumsallıktaki özgürleştirici öğeleri -ahlak ve politika reddetmeyen anarşizm özgürlüğü tehdit eden öğeleri ise toplum mühendisliği anlamına gelen her türlü anlayış ve kurumlaşmada görür. Bireylerin özgürlüğünden hareketle toplumsal özgürlüğün inşa edilebileceğini ve birey özgürlüğünü güvenceye alan bir toplumsal sözleşmenin toplumu da özgür kılacağını savunurlar. Hem birey hem toplum özgür olmalı ama nasıl? Anarşizmin esas karakteri de bu sorunun yanıtında bulunmaktadır.

Toplumun ve bireyin özgürlüğünü sağlamak amacıyla önerdiği yöntem anarşizmi diğer ideolojik akımlardan farklı kılar.

Proudhon “Mülkiyet nedir?” kitabını yazmış ve “Mülkiyet hırsızlıktır” diye cevaplamıştır. Bu yönüyle Marksizmden ayrılmadığı düşünülebilir. Zaten Marks onun bu yönlü değerlendirmelerinden övgüyle söz etmiştir. Gelgelelim söz konusu sınıf, devlet, iktidar ve devrim meselelerine yaklaşım olunca Marks’ın tüm yergilerine maruz kalacak denli aykırıdır ve bu düşüncelerle anarşizmin temellerini atmıştır: Hükûmetsizlik, partizisizlik, otoritesizlik!

Fransız Devriminin çocuğu olan Proudhon sınıfların tümüne karşı durur, her türlü otoriteyi reddeder. Devlet ve iktidarı or-

tadan kaldırmak “mülkiyet hırsızlığını” da ortadan kaldırır; toplumun özgürlüğünün önünü açar. Fakat bu amaç aynı zamanda partisiz ve otoritesiz olmayı gerektirdiğinden örgütlenme konusu anarşizmin temel handikaplarından biri olmuştur.

Proudhon partilerin de egemenlik aracı olduğunu ileri sürer: “İstisnasız tüm partiler iktidar peşinde koştukları için mutlakiyetçiliğin çeşitlemeleridir.” Buna karşın toplumun nasıl, kimin eliyle değişeceği sorusu topluma yaklaşımla kendini belli eder.

Anarşizm, insanı toplumsal bir varlık olarak; toplumu ise kendi doğal işleyişleri olan, kötülük üretmeyen, ahlaki ve politik nitelikte bir oluşum olarak görür. İnsandaki yaratıcı öz ve irade bir araya gelmeye yeter; bunun için bir otoriteye ihtiyaç yoktur. Yani bazı iddialarda olduğu gibi anarşist teori toplumu reddetmez. Sorun toplum üzerinde egemenlik kuran anlayış ve kurumlardadır. Bu nedenle devlet ve iktidar ortadan kaldırılmakla beraber toplum yeniden inşa edilmelidir. Bu yaklaşımı Proudhon’un şu sözlerinde çok net görmek mümkündür:

“...Özgür kalabilmem, kendiminkinden başka hiçbir yasaya tabi olmamam ve kendi kendime hâkim olabilmem için toplum yeniden Sözleşme düşüncesi üzerinde inşa edilmelidir.”

Bu tavrıyla Proudhon özünde bireyselliği aşırı öne çıkaran anarşist eğilimi aşmıştır fakat birey-toplum dengesini sağlayabilecek kadar derin bir teoriye sahip değildir.

İfadelerinde yer alan “Sözleşme” kavramı toplumsallık olmadan bir şey ifade etmez; elbette o bunun farkındaydı ve sözleşme kavramıyla sadece bir yöntemi değil her türlü dış dayatma ve yasaların ötesine geçen bir anlayışı da ortaya koymuştur: Özgür irade ve gönüllülük!

Otoritenin olmadığı bir toplumsallığa katılım gönüllülüğü şart kılar. Gönüllü katılım yoksa baskı var demektir ve anarşizm “baskıyı” bir şartla kabul eder: Anarşizmin öngördüğü toplumsal yaşama gönüllü katılmaya hazır olmayanın ayrılma hakkı

vardır ama bunun yerine o topluma zarar vermeye kalkarsa toplumun kendini savunma hakkı doğar ve o bireye karşı baskı ve yaptırım uygular. Ki bu tür bir baskı özgürlüğün korunması için gereklidir.

Devlet ve iktidarın şiddetine karşı şiddet uygulamayı savunanından pasif mücadeleyi savunanına dek tüm anarşist eğilimler özgürlüğün korunması için toplumsal baskıyı gerekli görmekle toplumun demokratik otoritesini tanımış olmaktadır. Fakat teorideki gedikler bu farkındalığı yeterince oluşturmamıştır.

Teorideki eksiklerin kaynaklarına inildiğinde öncülerinin sınıf temellerinden demokrasiye yaklaşıma dek bir dizi belirleyici koşut ile karşılaşırız. Buna geçmeden önce özgür insan ve toplum tasavvurunda en kapsamlı teoriyi geliştirmiş olan Bakunin'in düşüncelerine bakmak gerekir.

Manifesto kavramının tırnak içinde belirtilmesinin sebebi anarşizmin ortak kabul ettiği, tek bir manifesto olarak gördüğü bir eserin olmamasıdır. Fakat Bakunin'in özgürlük üzerine değerlendirmelerinin bir "manifesto" değerinde olduğu belirtilebilir.

Anarşizmin önemli bir önderi olan Mihail Aleksandroviç Bakunin'in 1866 yılına ait "Revolutionary Catechism" başlığını taşıyan "devrimci el kitabı" metni anarşizm açısından gerçekten bir manifesto niteliğinde olup özgürlükle ilgili bölümleri konumuz açısından bir hayli aydınlatıcıdır. Bakunin'in manifestosundan sadece ilgili bölümleri yeniden maddeleştirirsek bu ilkeleri 7 madde halinde sıralayabiliriz:

1-Adaletin temeli olarak insan bilincini; toplumdaki düzenin tek kaynağı olarak bireysel ve ortaklaşmacı özgürlüğü öneriyoruz.

2-Eylemleri için kendi bilinçleri ve kendi akıllarından başka hiçbir onay arayışına girmeme, öncelikle kendilerine ve daha

sonra gönüllü olarak kabul ettikleri topluma karşı sorumlu olma özgürlüğü, her erişkin kadının ve erkeğin mutlak hakkıdır.

3-Bir insanın özgürlüğünün bir başka insanın özgürlüğüyle sınırlandığı doğru değildir. İnsan, tümüyle hemcinslerinin serbest rızasıyla akseden ve tanınan kendi özgürlüğünce gerçekten özgürdür, onların özgürlüğünde doğrulama ve genişleme bulur. İnsan yalnızca eşitçe özgür insanlar arasında gerçekten özgürdür; bir tek insanın bile köleliği tüm insanlığı çiğner ve herkesin özgürlüğünü etkisiz hale getirir.

4-Herkesin özgürlüğü bu nedenle yalnızca herkesin eşitliği halinde gerçekleşebilir. Özgürlüğün eşitlikle gerçekleşmesi hem ilkece hem de gerçekte, adalettir.

5-Eğer insan ahlakının bir temel ilkesi varsa, o da özgürlüktür. Hemcinslerinin özgürlüğüne saygı duymak görevdir, onları sevmek, onlara yardım etmek, hizmet etmek ise erdemdir.

6-Devletin çıkarı için özgürlüğü feda eden de dahil tüm yetkelerin mutlak reddi. İkel toplumun hiçbir özgürlük kavrayışı yoktu ve toplum geliştikçe, insan, akılcılığının ve özgürlüğünün tam uyanışından önce, insani ve kutsal yetke tarafından denetlenen bir evreden geçti. Toplumun siyasi ve ekonomik yapısı şimdi özgürlük temelinde yeniden örgütlenmelidir. Bundan böyle, toplum düzeni toplumsal örgütlenmedeki tüm katmanların özgürlüğü denli bireysel özgürlüğün en büyük olası gerçekleşmesinden doğmalıdır.

7-Özgürlük yalnızca özgürlükle savunulabilir ve yalnızca özgürlükle savunulmalıdır: savunulmasını bahane ederek özgürlüğü sınırlandırma yandaşı kesilmek tehlikeli bir yanılsamadır. Ahlakın başka hiçbir kaynağı olmadığından, başka hiçbir nesnesi, özgürlükten başka bir uyarıcısı olmadığından ahlakı korumak için düzenlenen tüm özgürlük kısıtlamaları ahlâkın zararınadır.

Bakunin “özgürlüğün yalnızca özgürlükle savunulabileceğini” belirttikten sonra toplumun özgürlüğünü korumanın ilkelelerini sıralar:

a) Toplumunu eksiksiz bir özgürlük, eşitlik ve adalet -herkes için iş ve insana saygıdan esinlenmiş, aydınlanmış bir eğitimi saymaya gerek yok- temelinde yeniden kurduktan sonra kamuoyu yeni insanlığı yansıtacak ve en mutlak özgürlüğün doğal koruyucusu haline gelecektir.

b) Bununla birlikte toplum, kendini kötü amaçlı ve parazit bireylere karşı tümüyle savunmasız bırakamaz. Çalışmak tüm siyasi hakların temeli olmalıdır. Toplumun birimleri, her biri kendi yargılama yetkisi içinde (yaşlı, hasta ve bireysel ya da kamusal desteğe bağımlı olanlar hariç) tüm benzeri topluma zararlı erişkinleri siyasi haklardan yoksun tutabilir ve kendi emekleriyle yaşamaya başlar başlamaz siyasi haklarını yeniden kazanırlar.”

c) Her insanın özgürlüğü vazgeçilemezdir ve toplum hiçbir zaman hiçbir bireyden kendi özgürlüğünü sınırlamasını ya da başka bireylerle tümüyle eşitlik ve karşılıklılık temelinde olanlar dışında sözleşmeler imzalamasını istemeyecektir. Toplum, kişisel saygınlıktan yoksun olarak kendini başka bir bireye gönüllü hizmet eden bir konuma yerleştiren hiçbir kadını ya da erkeği zor kullanarak engelleyemez.

d) Siyasi haklarını yitiren kişiler çocuklarına bakma hakkını da yitirirler. Gönüllü anlaşmaları çiğneyenler, çalanlar, bedensel yaralara yol açanlar, hepsinden ötesi, herhangi bir bireyin özgürlüğünü sınırlayanlar, ister yerli ister yabancı olsun, toplumun kendi yasalarına göre cezalandırılacaktır.

e) Herhangi bir birliğin (komün, il, bölge, ya da ulus) yasalarınca mahkûm edilen bireyler bu birlikten ayrılmak istediklerini ilan ederek cezadan kurtulma haklarını korurlar. Ancak bu durumda, birliğin de eşit derecede onu kovma ve birlik savunması ve korunması dışına attıklarını ilan etme hakkı vardır.

Bu tanımlamalardan anlaşıldığı kadarıyla anarşizm aslında radikal bir demokrasi uygulamasını bağrında taşımaktadır. Devletsiz, hükümeteşiz bir toplum hedefi bunu göstermektedir. Za-

ten Bakunin “iktidar mutlak kötülüktür” diyerek devleti geçici de olsa, proleterlere ait de olsa kabul eden Marks’ı eleştirmiştir. Bu bir yaşam tarzı olarak kendini yönetmeye, kendi kendisinin hâkimi olmaya, toplumsal düzeyde ise özyönetime teka-bül etse de anarşizmin erken dönemlerinde tarif ve tanımları bu düzeyde yapılmamıştır. Öte yandan toplumsallıkla çelişik halde bir liberal demokrasi anlayışını da bağrında taşımaktadır ki bireye yaptığı vurgu anarşizmi liberalizme yaklaştıracak denli aşırı ve ileridedir.

Kendini anarşist ilan ederken Proudhon demokrasiye karşı da açıkça tavır aldığını belirten cümleler kurmuştu. Fakat bir zaman sonra demokrasiyi kabul ettiğini belirttiği gibi seçimleri “öküzün kasabını seçmesi” olarak tanımladığı halde seçimle Fransa parlamentosuna vekil olarak girebilecek kadar savunduğu teorilerle çelişen pratikleri de olmuştur. Bu durumu, zaman içinde fikir değiştirmesinin doğal olduğunu iddia ederek normal görenlerin olduğunu da belirtmek gerekir.

Ayrıca, Bakunin’in aristokratik kökeni ve yaşamının belli aşamalarındaki çelişkiler de (Rus Çar’ının affıyla Rusya’da yaşamasına izin verilmesi, milliyetçiliğe karşı oldukları halde birçok anarşistin yaptığı gibi anti-Semitik söylemlerde bulunması gibi tutumlar) hatırlanabilir.

Anarşist teorinin birçok sağlam tezi olmasına rağmen maa-lesef ne toplumla bütünleşmeyi başarmış ne de kapitalizm karşısında bütünlüklü ve sistematik bir alternatif oluşturabilmiştir. Belki de şöyle bir tespit daha açıklayıcı olabilir: Sonuna dek tutarlı bir yaşamı yoksa bir öncünün, sonuna dek tutarlı bir teori de geliştiremez.

Proudhon devletin yerine neyin geçmesi gerektiğini tanımladığı şu ifadesiyle karşıtı olduğunu iddia ettiği demokrasiye açıkça kapı aralamıştır: “Demokratik ve toplumsal cumhuriyet ortak paydası etrafında birleşmiş birlik ve grupların geniş fede-

rasyonu” Buna rağmen demokrasiyi reddetmeleri nereden kaynaklanıyor bakalım.

Anarşizm, Demokrasi ve Kadın Özgürlüğü

Tarihsel toplum değerlendirmelerinde sosyoloji biliminin Avrupalı kaynakları demokrasiyi Atina devletiyle başlatmış ve devlet ile demokrasi kavramının birbirinin antagonisti olduğunu görmeyerek demokrasiyi devlete bahşetmiş ve daha da önemlisi bu sayede devleti hiç hak etmediği şekilde meşrulaştırmıştır.

Sosyal bilimlerdeki pozitivist yaklaşım Avrupa Rönesans’ı ve aydınlanmasına damgasını vurmakla birlikte anarşizmi de etkisine almış, toplumsal birçok değer devlete mal edilmiş ve bu sebeple, sahiplenilmesi gerekirken reddedilmiştir. Demokrasi kavramı da bunlardan bir tanesi olup özgürlüğe yanılıklı yaklaşıma da kaynaklık etmiştir.

Demokrasi devlet dışında toplumun kendini yönetmesi anlamına gelmektedir. Devletin olduğu her yerde demokrasi baskı altında olur; demokrasinin gelişkin olduğu yerde ise devletin alanı daralır. Karşılıklı bir itim ilişkisi içindeyken demokrasiyi “egemenlik” kavramıyla ele almak, bir “azınlığın çoğunluğa tabi olması” “ya da azınlığın haklarına saygı gösteren çoğunluk idaresi” meselesine indirgemek ilk dönem anarşizminin de demokrasiyi reddetmesine yol açmıştır. Oysa demokrasi anarşizmin doğasına aykırı olmadığı gibi öngörülen özgürlüğe kavuşulmasında bir sigorta niteliğindedir. Buna rağmen demokrasi karşıtlığına düşülmesi anarşizmi sisteme eklemlenmiş pratiklere sürüklemiştir.

Anarşizm adlı kitabında George Woodcock anarşist öncülerin aristokrat kökenlerine de gönderme yaparak demokrasiye yaklaşımlarını çarpıcı şekilde ifade etmiştir:

“Anarşizm demokrasiyi reddeder, demokrasi halkın egemenliğidir, oysa anarşizm kişinin egemenliğidir. / ...Anarşizm ideali, mantıksal sonucuna kadar götürülen demokrasi olmak bir yana, evrenselleştirilmiş ve saflaştırılmış aristokrasiye çok daha yakındır. Aristokrasinin soyluların özgürlüğünü talep ettiği noktada anarşizm her zaman özgür insanların soyluluğunu ilan etti. Nihai anarşi görüşünde bu özgür insanlar tanrılara ve kral-lara benzerler.”

1930’lu yıllara dek İtalya’da anarşizmin öncülerinde olan Errico Malatesta emekçilerin örgütlenmesini öğütlerken özün-de savunduğu bir demokrasi uygulamasıydı ama demokrasiye karşıtmış gibi görünüyordu; Bakunin bile kitleleri yönlendirecek gizli örgütlenmelerin gerekliliğinden bahsederken bir nevi demokrasi savunuculuğu yaptığıının farkında bile olmamıştır. Çünkü demokrasi demek toplumun örgütlü hareket etmesi; birlikte tartışıp birlikte karar alması ve birlikte uygulaması demektir. Anarşist pratik -nispeten daha küçük gruplar halinde de olsa- örgütsüz şekilde ve belirtilen örneklerin dışında gelişme-miştir ki demokrasiyi reddetmesinin tutarlı bir tarafı olsun!

Neticede günümüze doğru anarşizmin birçok öncüsü demokrasinin ve demokratik siyasetin vazgeçilmezliğini vurgulamakta; özgürlükle demokrasi bağlantısını, özgürlükle toplumsallık, birey-toplum dengesi, özgürlükle özgür zihniyet ve yaşam tarzı bağlantısını değerlendiren derinlikli ve kapsamlı ku-ramlar geliştirmektedirler. Bunların en başta geleni de 2006 yılında hayata gözlerini yuman, ezilen tüm halkların ve tabi Kürt halkının samimi dostu olan, ekolojik yorumuyla tutarlı teoriler geliştiren Murray Bookchin’dır.

Bookchin ekolojik bir dünyanın nasıl olması gerektiğinden toplumsal örgütlenme modeline dek birçok özgürlük sorununa ufuk açıcı yanıtlar oluşturmıştır. O’nun belediyelere dayalı komün örgütlenmesinin her alana ne kadar uyarlanabileceği tartışılabilir fakat özgürlüğe en açık bir model önerme arayışın-

da olduğu kesindir. Bu anlamda anarşist örgütlenmeye “konfederal” tarz ile en geniş yanıt oluşturarak demokrasinin gerekliliği ve uygulama sahasındaki tanımlarını da açmıştır.

Ne tür kurumların özgürlük önünde engel olmayacağını tartışırken Bookchin şöyle der: “Cinsel, etnik, hiyerarşik önyargılardan kurtulmuş bir doğrudan demokrasi yaratmaya çalışmadıkça, hiçbir zaman bu sorulara yanıt vermeye muktedir olmayız. Tarih, bize ziyadesiyle özgürlükçü biçimlerin bir dizi örneğini sunuyor. En önemli nokta, bireyin kendi kendini yöneten bir yurttaş olma yeterliliğine ilişkin radikal anlayışı kabul edip etmediğimizdir.” Yani kurumlardan önce zihniyet esas olmaktadır ve kurumları, formları ve uygulamaları da belirlemektedir.

Bookchin demokrasiye hak ettiği yeri vermiş ve böylece anarşist teorinin en temel çelişkilerinden birine yanıt oluşturma adına adeta son noktayı koymuştur: “Özgür toplum ya demokrat olacaktır ya da asla başarılmayacaktır!”

Anarşizmin yetersiz kaldığı temel bir konu ise kadın özgürlüğüne yaklaşım tarzı olmuştur. Büyük mücadeleler sonucunda bugün artık genel kabul görmektedir ki, kadın özgürlüğü olmadan hiçbir özgürlük hakiki özgürlük değildir. Bunun tarihsel-toplumsal nedenleri en kapsamlı analizleri gerektirirken anarşizmin “babaları” -özellikle de Proudhon- bu konuda sınıfta kalmışlardır. Hatta Proudhon’un tutumu hakaret düzeyindedir.

Proudhon dışındaki öncüler kadın-erkek eşitliğini savunsalar da genel geçer ifadeler kadın özgürlüğü için ufuk açmamıştır. Anarşist harekette bu konuyla ilk kez ciddi anlamda feminist anarşistler veya tam adıyla Anarko-Feministler ilgilenmişlerdir.

“Mülkiyet Hırsızlıktır” ama ilk hırsızlık kadına karşı yapılmış, değerleri “kurnaz ve güçlü erkek” tarafından çalındığı gibi ilk mülkleştirme girişimi de kadın üzerinde yapılmıştır. Ne zaman ki kadın anarşistler özgürlük adımlarını atmaya başlamışsa asıl

o zaman anarşist teoride kadının yeri gerçek anlamda olmuştur.

Anarşizm cins mücadelesini reel sosyalizmde olduğu gibi sınıf mücadelesi önünde bir engel veya devrim sonrasına erteleyecek bir sorun olarak görmemiştir. Bu anlamda ondan daha ileride bir konum arz ettiği bir gerçektir.

Anarşist pratiğin en parlak örneklerinden biri olan İspanya İç Savaşı sırasındaki direnişe damgasını vuranlar kadınların oluşturduğu birlikler ve örgütlü hareket olmuştur. Buna benzer pratiklere rağmen anarşist teorinin bireyci yönü kadını toplumsal bir olgu olarak ele almada yetersizliği doğurmuş; özgür kadın tanımı öncelikle ekonomi ve üretim ilişkileriyle bağı temelinde ele alınmış; “üretim ve yeniden üretim alanındaki sömürünün ortadan kaldırılması” özgürlük için belirleyici önemde görülmüştür.

Cinsler arası ilişki düzeninde ise “özgür cinsellik, özgür birliktelik, özgür aşk” gibi kavramlarla ifade edilebilecek olan devlet, iktidar ve kutsal ailenin, kadının emeği ve bedeni üzerine kurduğu tahakkümün reddedilmesi esas alınmıştır. Bu ifadelere dayanarak anarşizmin cinsler arası ilişkilere yaklaşımı hakkında birçok yalan, spekülasyon, çarpıtma ve karalama yaklaşımına girilmiştir.

Burada ileri sürülen özgür ilişki anlamındaki tanımlamalar burjuva anlamda “maddi, çoklu, keyfi, güdüsel, tüketici ilişki” değil; cinslerin karşılıklı iradesine, bilincine, saygı ve sevgisine dayanan; birbirini yücelten, geliştiren, bağımlılaştırmayan, araçsallaştırmayan, mülkleştirmeyen ilişki tarzıdır ki bunu “anarşizmin politik projesi” olarak tanımlayanlar da vardır.

Emma Goldman bahsini ettiğimiz feminist anarşizmin hem kuramcı hem eylemci sembol isimlerinden biri olmuştur. Goldman anarşizmi şöyle tanımlamıştır: “Anarşizm, insan aklının dinin tahakkümünden; insan bedeninin mülkiyetin tahakkümünden, hükümetin prangalarından ve sınırlılığından özgür-

leşmesini amaçlar. Anarşizm, gerçek toplumsal zenginliği üretmek amacıyla özgür bireylerin bir araya gelmesine dayanan bir toplumsal düzeni; bireysel arzu, zevk ve eğilimlere göre, her insanın yeryüzüne özgür erişimini ve yaşamın tüm gerekliliklerinden tam [olarak] zevk almasını garanti eden bir düzeni amaçlar.”

Kızıl Emma lakaplı Goldman’ın en meşhur sözlerinden birinin renkli ve özgürlükçü kişiliğini yansıttığı gibi anarşizm içindeki erkek egemen zihniyete karşı kadınca duruşu, isyanı ve özgürlük çizgisini de sanatsal tarzda ifade etmektedir: “Dans edemediğim devrim benim devrimim değildir!”

Devrimler ve öncülerinin kadın özgürlüğü konusunda gösterdiği tutuculuk karşısında Goldman’ın isyanı anlamlı olsa da devrimlerin özgürlük getirmesine yetmemiştir.

Anarşizmin teorideki yetmezliği ve alternatif sistem oluşturmaması liberalizmin değirmenine su taşımaktan kurtulamasına yol açmıştır. Tarihsel bir miras oluşturdıkları ve direniş teori ve pratiğine katkı sundukları inkâr edilemez. Ancak her türlü geleneği otoriter saymaları ve her türlü otoriteye karşı çıkmaları anarşistlere mükemmel bir özgürlük tanımı yaptıklarını ve yolunu bulduklarını düşündürmüş olsa da hayatın gerçeklikleri aynı iddiada olmamıştır.

Liberalizmin özgürlük anlayışı

Liberalizm, 17. yy’da John Locke tarafından teorize edilen kapitalizmin ideolojisidir: Her insanın hayat, özgürlük ve mülkiyet haklarına sahip olduğunu, hükümetlerin bu hakları ihlal etmemesi gerektiğini savunmuştur.

20 yy’a dek liberalizmin ekonomi fikri: Laissez faire, laissez passer: **Bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler!** Sloganına da-

yanmıştır. (Bununla birlikte renkler ve zevkler tartışılmaz sloganı geliştirilmiştir.)

1929 krizi sonrasında ABD’de sosyal liberalizm savunulmuş; İngiltere’de Keynes öncülüğünde devletin müdahaleciliği temelinde karma ekonomi adı altında bir tez ileri sürülmüştür. Fakat 1970’lere gelindiğinde bu tezlerle kapitalizmin yeterince yürüyemediği iddia edilmiş ve klasik ilkeye yani ilk liberal anlayışa dönüşmesi temelinde neoliberalizm geliştirilmiştir.

“Kendin ol! Yap gitsin” sloganlarının yerini şimdi “ne yaparsan yap yanlış yapacaksın ama bizim tavsiyemize uyup tekrar denesen iyi olur!” sloganı almıştır.

“Seçim bolluğu” artık “özgürlük zulmü” haline gelmiştir. Fikirler, imgeler alınıp satılıyor. Zaman metalaştırılıyor. Özgürlük artık internete erişim olanağıyla ölçülüyor. “Sanal özgürlük” gerçeğinin yerini alarak toplumu-toplumsallığı öldürüyor.

Kültür Emperyalizmi ve Kültüre Kurulan Tuzaklar

*Her yalanla kavgam olacak
Gerilla sözüm var
Vurup kaçacağım
Esiri olmayayım diye
Kapısını çalıp kaçtığım dünya gibi
Asla içeri girmeyeceğim...*

“Yayılmacı” karakter taşıyan tüm iktidar biçimleri emperyalizm kavramıyla açıklanabilir. Yayılmacılık ya da diğer deyişle işgal hareketi, kadim öncülleri olan ilk imparatorluklardan günümüze tüm tekeli güçlerin temel karakteridir. Bu yayılmacılık askeri, siyasi, ekonomik olduğu kadar ideolojik ve daha genel anlamda kültürelidir. Kültürel yayılmacılık tüm yayılmacılık bi-

çimlerinin en tehlikelisi dir çünkü toplumlar aleyhine köklü ve kalıcı etkilerde bulunur, düşünce ve yaşam tarzlarını değiştiren tüm karşı koyma iradesini felce uğratır.

Başka bir kültürü asimile etmek, kendisine benzeştirmek kültürel emperyalizm olarak adlandırılır. Kültürel emperyalizm eski çağlarda da rastlanmıştır fakat hiçbir dönemde kapitalist hegemonyacılık dönemindeki kadar güçlü ve etkili olmamıştır. Öyle ki askeri işgallerden daha fazla kültürel işgallere önem verilmiştir. Geçmişteki işgal ve yayılmacılıktan farkı kültürel yayılmacılığın başat hale gelmesidir.

Kültüre verdiği önemle klasik sol yaklaşımlardan belli ölçüde ayrıışan Antonio Gramsci kültür yapısının devletin zor kullanma tekeline daha fazla etkili olduğunu ifade etmiştir.

“Kültür” toplumsal varoluşun karakteridir, insanlığın maddi-manevi tüm üretimini ifade eder. Toplum ile kültür özdeş ele alınabilecek kadar iç içedir. Toplumun ürettiğı her şey bir kültürü ifade etmektedir. Egemenlik sistemleri ise başından itibaren toplum karşıtlığıyla yani kültür karşıtlığıyla var olmuştur. Bunun için toplumun kültürel değerlerini çarpıtmaya yarayacak her türlü maddi-manevi olgu araçsallaştırılmıştır. Özellikle kapitalizmin hegemonyasını inşa etme süreci yapay kültür üretimiyle at başı gelişmiştir.

Kültür alanı günümüzün yüksek yoğunluklu ama en uzun süreli çatışma alanıdır. Yüksek yoğunluklu savaşlar kısa süre kapsamında mümkün olmakta fakat kültürel alanda yürütölen savaş, yoğunluğu kadar uzun süreli olmasıyla da farklı bir karakter çizer. Fakat bu çatışma Huntington’ın Batı için yeni düşmanlar tanımlamak için “Medeniyetler Çatışması” tezinde ileri sürdüğü gibi “Batı ile Diğerleri”, “Batı ile Çin” ya da “Batı ile İslamiyet” çatışması değildir. Küresel kapitalizmin toplumlara dayattığı bir “küresel benzeşme, tek tipleşme” hareketinden bahsediyoruz. Uyguladıkları temel yöntem kültür endüstrisidir.

Kapitalizm teslim alamadığı kültürleri yok etmeye yönelirken, tehlikeli bir yöntem olarak kültür endüstrisini devreye koymuştur. Kültür endüstrisini siyasal egemenliğin diğer araçlarıyla tamamlamaya çalışan kapitalizm, geçtiğimiz yüzyılda ulus-devlet siyaseti ve ardından finans kapitalin küresel aldatıcı diliyle; özgürlük, eşitlik, adalet söylemleriyle tutunmaya çalışmaktadır.

Küresel kapitalizmin yeni liberal teorisi “her yerel kültürün yaşamasını desteklemek” biçimindedir. Bu politikanın arkasında her yerele varıncaya dek sömürünün taşırılması ve her yerin kültürünün küresel kapitalizmin kültürünün bir parçası haline getirilmesi amacı vardır. Yani kültür emperyalizmiyle tekçi kültürün her yere taşırılması hedeflenmektedir.

Buna karşın içe kapanmayı esas alan ya da diğer kültürlerle bir arada yaşamayı sadece “hoşgörü” düzeyine indirgeyen yaklaşımlar da en tutucu göründükleri anda bile liberalizmin bir tek fiskeyle yıkılıp gidecek kadar zayıf kalmaya mahkûmdurlar. Çünkü insanlığın ortak kültüründen ve diğer halkların kültürleriyle paylaşım ve etkileşim içinde olmaktan kendilerini koparmışlardır. Bu yüzden de dar, zayıf ve güçsüzdürler. Hatta milliyetçiliğe oldukça açık bir zemin sunarak egemenlik sistemleriyle bütünleşirler. “Kültür fetişine saygı göstermek, kültürlerin içinde özgürleşme ve değişim için bir potansiyel bulmaya çalışmak yerine onları insanlık müzesinde saygın bir yere koymayı istemek demektir. Birilerinin sapkın kültür tanımına hizmet etmek için homofobiyi ve cinsiyetçiliği, sınıf zulmünü ve ırkçılığı kabul etmemiz gerekir.” (Vijay Prashad)

Ayrıca tarihte birçok örneğinde görüldüğü gibi, kültür konusuna dar sınırlar çizmek, baskıcı siyasal rejim oluşturmanın bir aracı olarak da kullanılmıştır.

Kültür emperyalizmiyle tekçi kültürün her yere taşırılması hedeflenmektedir. Bu sayede karşısında hiçbir direniş odağının kalmaması sağlanacaktır. Bu hedefe doğru giderken uygulanan

yöntemler sadece kapitalist kar önündeki engelleri ortadan kaldırmıyor, toplumsal kültür üzerindeki etkileriyle insanlığı yeni bir evreye taşıyor: İnsan ilk kez bu derecede insan olmaktan çıkarılırken en iyi insan tanımı buymuş gibi herkese benimsetiliyor. Arzu ve istekler öylesine kışkırtılıyor ki mutlulukla köleliğe koşarken özgürlük şarkıları söyleyen bir insanlık durumu ortaya çıkıyor. Michel Foucault'un "biyoiktidar" olarak adlandırdığı bedenler üzerine kurulan iktidar tekniği kültür emperyalizminin bir icadıdır. Buna karşın toplumu ve çelişkileri sadece sınıf tahlilleriyle ele almak sömürüyü ortadan kaldırmamıştır.

Günümüz kapitalizmi mal-meta ve emek sömürsünden daha çok kültür endüstrisiyle kendini ayakta tutmaktadır. Kültür metalaştırılıyor, insanın ruhu, zihni, iradesi, zamanı metalaştırılıyor. Bundan daha derin bir kapitalizm görülmemiştir.

Sinsice bir yöntem olan kültür endüstrisi ve onun küresel dilinin kullanımı, kültür olmayanı kültür olarak sunma, insanların kültürel üretimi yerine kendi imalathanesinde hazırladığı sahte kültürü dayatma, insanı-toplumu yeniden sürüleştirme hareketidir.

İlk uygarlıklar arasında kültürel karakteriyle öne çıkan Babil, hukuku fethetme aracı olarak kullanır. Hammurabi yasaları çarpıcı bir örnektir. Kölelik düzeninin evrensel meşrulaştırma aracı olan bu yasaların mutluluk ve adalet getirdiği söylenir. O kadar kalıcı bir yanılgıya yol açmıştır ki günümüzün en demokrat geçinenleri bile hukuk olmadan toplumsal düzenin sürdürülelemeyeceğini ileri sürerler.

Hukuk uygulamasının ilk kaynağına bakıldığında algı oluşturma ve korku siyasetiyle birlikte devreye konulduğu görülmüştür. Asur tabletlerinde okunduğu üzere, kral yaptığı katliamlarla, baş kesmelerle, tecavüzlerle, köle sayısıyla övünür, korku salarak yönetmeye çalışır. Toplumsal ilerleme sağlandıkça korku ve hukuk kıskacına sahte bir şefkat siyaseti eklenir.

Romayla başlayan “barbarların” terbiye edilmesi, onlara medeniyet götürülmesi söylemi Amerika ve Afrika kıtalarının işgalinde devam eder.

Toplum ahlakı ve moral değerleri, korkuyu yenebilecek güçtedir. Fakat aldatıcı sevgi gösterileriyle toplumun ahlakına- vicdanına-direnışine karşı çok ince ağılar örölür. Rus Çariçesi Katerina Fransız devriminden nefret eder ama Fransız aydınlarıyla yazışmaktan geri durmaz. Polonya’yı işgal ederken “size özgürlük getiriyoruz” diyebilecek kadar Fransız edebiyatından yararlanır. Tıpkı ABD’nin Somali, Afganistan veya Irak işgalinde olduğı gibi yeni söylem özgürlükçü lafazanlık olur.

Liberalizmin dincilik, bilimcilik, milliyetçilik, cinsiyetçilik gibi tezgâhlarında örölen ağılar tüm toplumu sarmaya başladığında bir içselleştirme olgusu yaşanır. Yabancılaşma artık yabancılaşma olarak görölmez; yabancılaşma, benzeşme olgusu ilerlemenin, çağdaş olmanın, hatta nerdeyse insan olmanın tek ölçütü haline getirilir.

Bir dönem Fransız diline ve modasına olan özenti daha sonra Amerikanlaşmaya dönüştü. Amerikan markası ve yaşam tarzı Dallas türü dizi filmler eşliğinde topluma benimsetilirken günümüzde dünyanın en ücra köşesindeki toplumların bile artık kendilerine ait dizi filmleri, markaları, yerel kılıflı ama kapitalist karakterli idolleri bulunuyor. Yani neredeyse herkes kendi kimliğiyle, içselleştirerek, hiç karşı koymadan liberalizmi yaşamaya başladı. Bunun yanında küresel idollerin üretildiğı filmleri izlemek kültürlü olmanın ölçütü haline getirildi. “Game of Thrones” izlememişsen entelektüel değilsindir! İktidar uğruna ve nihayetinde hedeflediğı bireyci tipoloji için muazzam-dev bütçeli projeler üretilirken fethedilmedik alan bırakılmaz.

Batının bireycilik üzerinden fethi nispeten kolay olurken Doğı buna karşı yine toplumsal kültürün gücüyle direnir. Di-rendikçe sopa sırtından eksik edilmez. Ama Doğı yine direnir; kapitalizmi içselleştirmez. Devreye yeni kültür ajanları sokulur.

Bunların başında ulus-devletler gelir. Ulus-devletler eliyle kültürler yıkıma uğratılmaya çalışılır. Ulus-devlet kaleleri yetmez olunca devreye Truva atları sokulur. Türkiye’de AKP gerçeği Truva atı olarak inşa edilir. İlimli İslam söylencesi bir kültürel fetih aracı olarak devreye konulur. AKP bir marka haline getirilir. Bunu besleyen diğer marka -istedikleri kadar çatışır görününler- ruh ikizi oldukları Fethullah Gülen olur. Markalaştırdıktan sonra her türlü vurucu güçle donatılır; marka tüm kötülükleri gizlemeye yarar. Markalaştırma özel savaş merkezlerinin eliyle sol yelpazeyi de kapsamına alır. Efsanevi gerilla komutanı Che markalaştırılmaya çalışılır. Faşistler Che resimli tişörtler giyer, Küba purosuyla poz verir. Markalaştırma hareketiyle, devrimlerin ve toplumların değerleri özünden boşaltılmak istenir.

Kapitalizm bir markalaştırma hareketi olarak toplumun en kutsal addettiği değerlere el uzatmaktan çekinmez. Din, dil, ulus, ahlak, kadın birer pazar aracı haline getirilerek toplum içten fethedilmeye çalışılır. Özgürlük söylemi kullanılarak en vahşi çürütme siyaseti bile erdemlilik olarak sunulur. Apolitik, duyarsız, renksiz, güvensiz bir dünya yaratılır. Benzeşme olgusu herkesi herkesin kurdu haline getirir.

20. YY’ın iki büyük dünya savaşından çıkarılan derslerle emperyalizm daha incelikli stratejiler üretmiştir. Mc ile başlayan markalar, Hollywood imzalı filmler dönemi “soğuk savaş” stratejileriyle sürdürülmüş ve küresel çapta psikolojik harp uzmanlığı gelişmiştir. “Gerginlik”, “Küçük Sızıları”, “Dolaylı Tutum”, “Genişleyen Sel”, “İstikrarsızlık” vb. adlarla yüzlerce askeri-politik ve sosyal strateji oluşturulmuştur. Her biri farklı yollarla zafer elde etmenin kurallarını anlatmakta fakat hepsinde toplum bir av olarak görülmekte ve avcı gibi yaklaşılmaktadır.

Günümüzde insanlığın tüm moral değerlerine saldıran bir “gölge savaşçılar ordusu” türemiş bulunuyor. “Görünmez el”

teorisini ileri sürmüyoruz. “Gölge savaşıçılar ordusu” kapitalizmin icadıdır, kaynağı nettir. Deyim yerindeyse kültür yutucu bir canavar gölgesi olsa da insan gölgesine karıştığı için ayırt edilmesi zordur.

Kapitalist modernitenin topluma karşı saldırıları genellikle iç-dış düşman tanımlamalarıyla gerçekleşmektedir. Geçen yüz yıla damgasını vuran “komünist düşman” tanımına uygun olarak komünizmle mücadele adına toplumların içine ajan yerleştirilirdi. Günümüzde düşman tanımı değiştiği gibi içe yerleştirilen (inplant) ajan yöntemi de değişikliğe uğramıştır. Teknolojik düzey yöntemleri bir hayli çeşitlendirmiştir. Sinemadan bir örnek verilirse daha iyi anlaşılır olacaktır.

Bugün itibarıyla sinema filminin bir saniyesi için 24 kare gerekiyor. Sinema tekniğinde 25. Kare olarak da adlandırılan “subliminal mesaj” (bilinçaltı mesaj) yöntemi film ve reklam endüstrisinde bolca kullanılmaktadır. Bu yöntemle bilinçaltına hitap edilmekte ve algılar, tercihler yönlendirilmektedir. Böylece kapitalizm mesaj yöntemiyle, her eve ve izleyen herkesin zihnine girmektedir. Şimdilerde bunu bir tren seyahatinde cama başınızı dayayıp uyuduğunuzda rüyanıza girme düzeyine ulaştırmışlardır. Başınızı dayadığınız camın içinden yazılar, resimler geçmektedir de ondan! Bu da subliminal mesajdır.

Subliminal mesajlar, bilinçli dikkatle bile hemen fark edilmeyen mesajlardır. Fark edilse bile artık bilinçaltına etkide bulunmuş, hedefine ulaşmış sayılmaktadır. Günümüz olanaklarıyla bunun gibi birçok etkili ajan kullanılmaktadır. Esas hedef toplum ve bireyinin kültürüne tesirde bulunmak, kapitalizmin üzerinde rahatlıkla at koşturacağı zemin haline getirmektir.

Nerden bakılırsa bakılsın çağın mücadelesi kültür üzerinde yoğunlaşmıştır. Dolayısıyla çağın ajanlığı da kültürel ajanlık biçiminde olmaktadır. Öyle ki “içe yerleştirme” yöntemi artık dışsal bir olgu olmayı aşmakta, gerçekten ve kalıcı olarak içselleşmektedir.

Geleneksel ajanlarla baş etmek zor değildi fakat kültürel ajanlık, toplumların farkında olmadan ve kendi elleriyle “yeni-den üretim” süreciyle geliştirildiğinden buna karşı mücadele etmek bir gölgeyle savaşmak kadar zordur, hele ki bu gölge kendi gölgeniz haline gelmişse!

Bu durumda okumayan, araştırmayan, çalışmayan, yoğunlaşmayan, derinleşmeyen bir “sanatçı” nasıl sanatçı olur ve kültür savaşına nasıl öncülük yapabilir?

Ortadoğu’ya sokulmuş Truva Atlarının -ulus devletlerin- yerini “gölge ordular” yani kapitalizmin kültürel ajanları almaktadır. Bu da yeni bir ideolojik işgal demektir. Uygarlık içinde Kürdün yeri olmasa da şimdi neo liberalizmin teorisi halk kimliklerinin, inanç ve kültürlerinin tümünden inkârı değil, sistem içine çekilmesi üzerine kuruludur. Yani örneğin Kürtler var olabilir ama hangi Kürtler, hangi ideoloji, hangi çizgi, hangi kültürle?

Modernizm kavramı ortaya atıldığından beri toplumsal kültür inkâr ediliyor, bireycilik şahlandırılıyor. Kapitalizmin halklara, inançlara, kültürle yaklaşımı, kabul veya red etmesi bu ölçüyle gelişiyor. Ne kadar toplumsal anlayışın varsa o kadar düşman görülürsün ne kadar bireyciysen o kadar kapitalizme yakınsındır.

Bu tanımlamaya göre kapitalizme en uzak olan alan sanattır. Çünkü sanat özü gereği toplumsaldır. Sanat doğal olarak kapitalizme karşıttır. Kapitalizmin elinde kullanım malzemesine dönüştürülmesi sanatın özüyle oynandıktan sonra mümkün olabilmiştir.

Sanat doğanın, toplumun, insanın özünden koparılışına, yabancılaşmaya karşı bir duruştur. Kapitalizm bu nedenle en fazla sanata saldırır; sahte sanat anlayışıyla toplumsallığın karşısına dikilir.

Kapitalist hegemonya döneminden önceki tarih iyi incelense sanatın genellikle topluma hizmet ettiği ama son 400 yıldır bu durumun tersine çevrildiği görülür. Kapitalizm sanatın

gücünü görmüş ve bu alana her şeyden çok el atmış, her tarafına tuzaklar döşemiştir. Sanat adına yürütülen birçok tartışmanın kendisi bile tuzak olarak örülmüştür.

Çeşitli sanat alanları ve akımlarıyla ilgili tartışmaların estetik değerlerle bağlantılı belli bir anlamı olabilir fakat bu bile etikle, toplumsal ahlak bilinciyle ele alınmadığında sanatın özüne ihanetle sonuçlanacak tartışmalara hizmet etmekten öteye geçmez. Kapitalizm bunu bilinçli yaratmıştır.

Sanat tartışmalarının çoğu sanatın doğasını karartmaya dönüktür. Yakın tarihte yaşanan bazı örnekler sanat adına atılan bazı adımların nasıl sanat karşıtlığına dönüştüğünü göstermiştir. Örneğin sanatta kural arayanlarla buna karşı olanların tartışması ibretliktir. Kuralcılığın kapitalist mantıktan kaynaklandığını iddia edenler çok da bunun dışında değillerdi. Sanatta kesinlikli ölçülere, kurallara tepki olarak ortaya çıkan akımlar bile bireyciliği derinleştirmekten başka sonuç vermediler. Bahsini ettiğimiz bu dünyanın “tuvaleti” bile sanat eseri olarak üne kavuşturulmuştur!

20. Yüzyılın başlarında Avrupa ve Kuzey Amerika’nın en önemli sanatçısı bireysel anarşist olarak anılan ve “anti sanat” sayılan “eserler” yapan Marcel Duchamp’tır. İnsan ürünü herhangi bir hazır eşyaya imzasını atıyor ve sanat dünyasında sansasyon yaratıyor. “Çeşme” adını verdiği baş aşağı duran bir pisuar en meşhur sanat eserleri arasına giriyordu.

Güya burjuva olanın “iğrençliğini” ortaya koyma adına, kılıpçılığa, kuralcılığa karşı geliyor ama pop kültürün gelişim sürecini de başlatmış oluyordu. Dadaizmin 1922 yılından sonra etkisini yitirdiği iddia ediliyor ama günümüzün pop ve tüketim kültüründe yeniden üretildiği ve bir hayli rağbet gördüğü görülüyor. Hatta daha absürd hale gelmiş bulunuyor: İnsanın iç organları, bağırsakları, cinsel organları sanat eseri diye sunulabiliyor. Pop’un vardıği düzey tam da Dadaizmin karşı çıktığı dü-

zey oluyor: Pop ve dolayısıyla kültür emperyalizmine katkısını inkâr edemeyiz!

Özcesi kültür emperyalizmi kendiliğinden bir süreç değildir; kurnazlıkla, hileyle, aldatmayla kurulmuş kapsamlı planlamalarla geliştirilir. Kendisine karşıt olanları bile kendi hizmetine sokacak bu planlamalar için insan, felsefe, sosyoloji, teknoloji, ekonomi, ekoloji, sanat ve yaşamın her alanı sınırsızca kullanılır.

Kültür emperyaliminde kullanılan yöntemleri

şu şekilde özetleyebiliriz:

- Kendini merkez olarak kabul ettirmek, çevrenin ona uymasını sağlamak
- Kafa karışıklığı yaratarak toplumu düşünemez ve şaşkın hale getirmek
 - Toplumsal ilgileri önemsiz konulara çekmek
 - Toplumsallığın dağıtılması, bireyciliğin şahlandırılması
 - Tüketim ve şov toplumunun yaratılması
 - Kültür olmayanın kültür olarak sunulması
- Kendisine ait olmayanın kendisine aitmiş gibi benimsetilmesi
 - Ürünlerin standartlaştırılması
 - Yerel değerlerin ve farklılıkların marjinalleştirilmesi
 - Tek tipleştirmenin “moda” aracılığıyla gizlenmesi
 - Herkes sanal bir kimlik verilmesi, sanal özgürlükle oylanmanın sağlanması
 - Seçim ve analiz olanağının ortadan kaldırılması
 - Sanal ihtiyaçların icat edilmesi ve gerçek ihtiyaçların yerini alması
 - Algı ve ilgilerin yönlendirilmesi
 - Siyasi, sosyal her türlü seçim tercihlerinin yönlendirilmesi
 - Ölçülebilen değerler dışında hiçbir değer yargısının tanınmaması, maddi başarının tüm başarıların babası haline getirilmesi.

“Coğrafi keşifler” adı altında geliştirilen vahşi sömürgeciliğe eşlik eden misyoner faaliyetlerinde silahın yanında “özverili” din adamları rol oynamıştı. Zamanla kazandıkları tecrübe sayesinde bu kadar özveriye gerek kalmadan işlerini yürütmeyi başarmışlardır. Özellikle iletişim araçları gelişip yaygınlık kazandıkça kültür emperyalizmi daha etkili hale gelmiştir. Böylece kapitalist modernite tüm insanlığı kuşatan evrensel bir din olma yoluna girmiştir. Nasıl mı? “Cennet anahtarı” yerine herkeşe küçük bir parça “iktidar” dağıtarak!

Herkesin elindeki küçük iktidar sayesinde de “denetim toplumu” kendi kendini denetleyen bir topluma dönüştürülmüştür. Bu olguya kapitalizmin en büyük başarılarından biri olarak bakılabilir. Son büyük icatları olan sanal sermaye ve sanal toplum olgusunu geçerli hale getiren internet tekniği sayesinde de yüzlerce yılda yaptıkları tahribattan daha büyüğünü sadece birkaç yıl içinde gerçekleştirmişlerdir.

Sanal algılarla yaratılan sanal düşünce ve sanal dil sayesinde hakikati adea imkânsız hale getirmeye çalışmışlardır.

Kültürün en temel ögesi olan dil çok kapsamlı tartışmalara konu olmuştur. Fakat “sanal dil” günümüzde en fazla incelenmesi gereken yeni bir alan olmaktadır. Tüm sahtelikler bu dil üzerine kurulmakta ve toplumda hızla yayılmaktadır.

Dil’in iktidarcı niteliklerden arındırılması ve ana dilin bununla birlikte aynı önemde ele alınması kültürel çalışmaların başında gelmekteyken şimdi insanlık “sanal dil” gibi çok hızlı yayılan başka bir virüsle karşıya kalmıştır.

İngiliz yazar John Ruskin’in sözleriyle ifade edersek: “Bir aydın dil bilmesede olur, çok kitap okumasına da ihtiyaç yok. Yeter ki ana dilini gerçekten bilsin. Kelimeleri şecereleriyle tanısin. Asıl olanları âdilerinden ayırsın. Karanlık kelimeler vardır, arılar gibi vızıldayan kelimeler. Taşıdıkları hiçbir düşünce yoktur, kimse tarafından anlaşılmazlar. Ama yine de herkesin ağzındadırlar. Onlar için yaşanır, onlar için ölünür: Hayalimizin

rengine bürünürler. Göremeyiz onları, pusudadırlar. Ve bir atılışta parçalar bizi. Dilimizin her kelimesi başka bir dilden gelmiştir. Nice ülkeler dolaşmıştır bize gelinceye kadar... Her dilden lügatlar bulunmalı kütüphanemizde. Okuduğunuz metinde hiçbir karanlık kelime kalmamalı.”

Dil bizzat dilin sahibi tarafından ihanete uğramışken hakikatin dili olamaz. Hakikati ifade etmeyen bir dil hangi ulusun dili olursa olsun tuzaklarla doludur. “Sanal dil” ise bir ulusun değil yeni emperyal tekniğin dilidir ve toplum karşıtlığında tüm zamanların en cüretkâr rolünü oynamaktadır. Bir yandan küresel sözlüklerle insanlara istediği dili kullanma olanağını sunup kendi ana dilini gereksiz hale getirmeye çalışıyor bir yandan da küresel bir sanal dil oluşturarak insanlığı kendi sahte kültür havuzunda toplamaya çalışıyor.

“Sanal Toplum” projesinin dili, dijital ağlarla küresel çapta insanlığın beynine ulaşmakta ve toplumsal kültür ruhunu bir asit gibi eritme becerisini göstermektedir.

Sevilen, benimsenen bir tuzaktan daha tehlikelisi yoktur.

Dildeki tuzaklar kültürün temeline konulmuş dinamit gibidir. Onun üzerine inşa edilecek her yapı tehlikededir.

Dilin ulus-devlet ve ardından internet teknolojisi sürecinde yaşadığı serüvene benzer şekilde tüm kültürel soykırım yöntemleri göz önüne getirildiğinde direnişin kültüre odaklanmasının önemi daha iyi anlaşılır.

Devlet ve iktidar hedefli direnişlerin, karşıtına benzeşerek kaybetmeye mahkûm olmak kadar sistemi yeniden ürettiği artık aşikârdır. Dolayısıyla kültürel soykırıma karşı kültürel direniş toplumsal kurtuluştaki başarılı olmanın en önemli şartı haline gelmiştir.

Kültürü kültürsüzlük haline getiren, yaşamı ise yaşanamaz kılan kapitalizmin ideolojisini aşamayan tüm hareketler objektif olarak kapitalizme hizmet etmiştir. Çünkü öyle bir sistemdir ki, karşıtlarını bile kendine bağlamanın yöntemini bulmuş; al-

ternatifini oluşturmada kapitalizmin eleştirilmesi bile zayıflamasına değil güçlenmesine yol açmıştır.

Yaşama kasteden zulüm düzeni karşısında Nietzsche Tanrının, Adorno ise insanın öldüğünü ilan ediyordu. Din egemenlerin elinde olumsuz rol oynamaya başlamış, toplum çürütölmüş, insan insan olmaktan çıkarılmıştır. Yaşanılan gerçeklik budur ve buna karşılık onların dile getirdiği “ölüm” bir anlamda, çaresiz kalan aklın ve vicdanın ölümüydü. Adorno “yanlış hayat doğru yaşanmaz” diyerek büyük çelişkiler karşısındaki çaresizliği çok çarpıcı anlatmıştı.

Çok trajik olaylardan biri de şair Nilgün Marmara intihar ettiğinde geride bıraktığı notta açığa çıkmıştı: “Yaşamın neresinden dönülürse kardır!” Demek ki yaşamı acılardan ibaret görmüştü. Kimisi eleştirdi, kimisi imrendi ama aslında Adorno ile aynı kaderi paylaşıyordu: Çaresizlik!

Yaşam karşısında çözümsüz kalmak kapitalist modernitenin etkisinden kurtulamayan tüm entellektüellerin ve sanatçıların ortak trajedisi oluyordu. 20. yüzyılı “depresyon çağı” olarak tanımlayanlar haksız sayılmaz; 21. yüzyılın “şizofreni” çağı olduğunu iddia edenler de haksız sayılmazlar fakat depresyonu da şizofreniyi de yaratan kapitalizmin kendisi olduğuna göre koca iki yüz yılı kapitalizme mal etmek büyük haksızlık olur. O halde mesele nedir? Dünya çapında iki büyük savaş yaşanmış olması ilk akla gelen gerekçe gibi görünüyor ama daha derinlerde yatan nedenler vardı ki bunlar günümüzü de şekillendirmişlerdir.

Dünyanın bilinmesinin antik çağlara dek giden bir geçmişi olsa da sanayi devrimine dek dünyanın bilinmezleri çok fazlaydı. Bilgi ve iletişim hızla geliştiği halde dünyanın sınıflara bölünmüş “yaşanılmaz” hali büyük bir çelişki oluşturuyordu. Bunalımların esas sebebi buydu. Bunalımları aşmak adına “kutsallar” üretildi ve herkes bunlara sarıldı. Fakat sadece korkularını bastırdılar. Sarıldıkları şey aslında gemide usta bir kaptanın

bulunduğu hissinin yarattığı güvendi. Bu güvenin sahte olduğunu bilenlerin arayışı vardı ama tam bir sonuca gidememenin derin hüsraniyla karşılaştıkça “depresyonlar” intiharlara davetiye çıkarmaya başladı.

Sürü halinde okyanusa dalıp intihar eden kuşların varlığı biliniyor. Uzun araştırmalar sonunda okyanusun o noktasındaki derinliklerde kuşların anayurdu olan bir adanın yattığı öğrenildi. Ölüm pahasına anayurda dönüş ne demektir? Kuşların sezgisi onları anayurda yönlendirirken belki öleceklerini bilmiyorlardır, amaçları intihar değildir. Fakat insanlar bir gerçeğin peşine düştüklerinde sonunda ölüm olabileceğini bile bile yürürler. Çarmıhlara gerilen ve yakılan hakikat savaşçıları gibi...

Kuşlar sezgiyle insanlar akıl yoluyla gerçeklerin kaybedildiği yerde aranması gerektiğini öğrendiler. Yaşam nerede kaybedildi, nerede yaşanılmaz hale geldi? Nerede, nasıl çözülecek? Nice dinler, nice felsefeler insanlığın sorunlarına çözüm aradı, hakikat adına çok önemli katkılar sundular ama tam bir sonuca ulaşamadı. Çözümler sorunların kaynağında aranmalıydı ama tam olarak bu rotaya girilemedi. Çünkü insanlığın anayurdu keşfedilmemişti de ondan!

İlk alet kullanımı, ilk sözcüklerin dile gelişi, ilk yerleşik yaşam ve ilk tarımla başlayan nice ilklerin yurdu olan Kürdistan ülkesi sömürge altında olmasa belki de yüz yıl önce insanlık aradığını bulacaktı. Ne var ki ancak Özgürlük Hareketinin direnişi sayesinde Kürdistan’ın, Ortadoğu’nun, insanlığın hakikatleri gün yüzüne çıkmaktadır.

İnsanlığın anayurdu moral yurdudur, hakikat yurdudur. Açığa çıkarılan tarih toplumsal kültürde varlığını sürdüren ve yaşayan tarihtir. Bu nedenle çağımızı bir yönüyle, hakikat çağı ya da moral çağı olarak adlandırabiliriz. Bu da öze dönüş sayesinde gerçekleşmektedir.

Moralin kaynağında “bilmek” vardır, kendi hakikatiyle tanışmak vardır.

Öze dönüş derken kastedilen eski çağların klan yaşamına dönmek değildir. Klan yaşamında insanlığın özü saklıdır, toplumun çekirdeğidir. Bu öz inkâr edilmemelidir fakat insanlığın binlerce yıllık deneyim ve birikimleri bunun üzerine eklenmiştir.

Bu deneyim ve birikimleri sahiplenmedir öze dönüş. Çünkü egemenlik sistemleri insanlığın bu değerlerine el koymuş, çalmış, insanı kendi değerlerine yabancılaştırmıştır. Öze dönüş bu yabancılaşmadan kurtulmadır. Yabancılaşma nerede, nasıl başladıysa o kaynak artık çözümlenmiştir. Alternatifin inşa edilmesi bu nedenle mümkün hale gelmiştir.

Özgürlüğün Yeşerdiği Yer Toplumsal Kültür Zeminidir

Evrenin özgürlük eğilimi nedeniyle özgürlüğü salt insan merkezli ele almak yanlış olur. Fakat mikro evren olan insandan hareketle özgürlüğü kavramamız mümkün olabilir.

Spinoza **“Anlamak özgürlüktür”** diyerek özlü ve ufuk açıcı bir tanımlama yapmıştır. “Anlamak” edimi evrensel zekanın insandaki en üst temsili olmaktadır. Evren kendini insanda ifade etmiş ve anlamlı hale getirmiştir. Bu nedenle insanı anlamak evreni anlamaktır. Özgürlük sorunu ilk ortaya çıktığında insan zihniyetiyle oynanmış, anlam dünyasından koparılmış, anlamaktan, bilmekten uzaklaştırılmıştır. Özgürlük enerjyise kölelik o enerjinin tüketilmesi üzerine kurulmuştur. Anlamak enerji akışkanlığına sahip olmaktır. Akışkanlık durdurulduğunda anlamamanın yerini ezberlere dayalı yanlış bilmeler alır.

Bilmek, farkında olmak, anlamak gibi kavramlar özgürlüğün bitimsiz enerjisi olarak rol oynarken bu enerjinin sürekli hareket halinde olması değişim olgusunu da sürekli kılmaktadır.

Değişimle karşı karşıya olan toplumun karakteri en fazla geleceğe nasıl yaklaşıldığıyla şekillenmektedir. Gelenek kendi

başına her şey değildir ne devrimcidir ne de devrimlerle yıkılması gerekendir. Gelenek, kültür kavramı kapsamında ele alınabilir, tümüyle ondan ayrı değildir fakat toplumsal genlere hafızaya kazınmış, inanç, örf-adet, davranış, alışkanlık haline gelmiş ve katılaştırmış olan kültür biçiminde tanımlanabilir.

Bu anlamda gelenek, sürdürülebilir, baskılanabilir, bozulmaya uğratılabilir; bizzat kendisi toplumsal gelişme önünde engel haline gelebilir ve her zaman yeniden inşa edilebilir. Gelenegi red etmek toplumu inkâr etmektir ama geleneği olduğu gibi kabullenmek de toplumsal gelişmeyi dondurmak veya zorlamak anlamına gelir.

Gelenek ile kültür kavramlarının bu derece birbirine yakın ve iç içe olması nedeniyle, kültürde olduğu gibi gelenekte de süreklilik ve değişimin bir arada olduğundan bahsedebiliriz. Fakat bu değişim evrimsel olup çok uzun vadeye yayılır. Kendiliğinden değişimin insanlık gelişimi için yeterli olacağı iddia edilemez; bu ancak kadercı bir anlayışla boyun eğmeyi doğurur. İnşa çabası, temel oluşturunca güçtür.

Geleneksel toplum veya birey denildiğinde, yeni bir amaç peşinde koşmayan, örgütlü olmayan, devlet ile örgütlü toplum arasında kalan, egemenlikçi anlayışlarla iç-içe yaşayan, özgürleşmemiş ve özgürleşme sorununu gündemine almamış toplum ve bireyi anlaşılır. Gelenekten tümüyle kopmuş toplum ve bireyin durumu ise yabancılaşma kavramıyla izah edilebilir.

Toplum inkârcısı olunmak istenmiyorsa, gelenek red edilemez fakat dönüştürülebilir. Neyin nasıl ve ne kadar değişmesi gerektiğine kim karar verecek? Değişmesi gerekenle sürekliliği olan değerleri toplumun ahlaki-politik iradesi, ihtiyaçları, teknik ve bilinç düzeyi belirler. Devrimlerin görevi de toplumun ahlaki-politik iradeleşmesine ve maddi-manevi yönden yeniden inşasına hizmet etmektir. Gelenek-kültür ve devrimin buluştuğu nokta, toplumun ahlaki ve politik niteliği olmaktadır. Ahlak ve politika, bir toplumu özgür ve yenilmez kılabilecek, birbirine

bağlı yegâne iki özelliştir. Ahlak ve politika harcıyla örölmüş gelenek, çağın gerektirdiğı demokratik muhtevayla yoğrulduğunda toplum ve birey açısından özgürlüklerin önü açılır. Kültür devrimi denilen olay da budur; özgürlük kültür devriminden, yaşam devriminden geçiyor. Bu nedenle kültürel direniş ve toplumsal kültüre dayalı devrim anlayışı toplumlar lehine en kalıcı sonuçlar yaratacak evrensel çözüm eğilimidir.

Tarihi savunmalarda kültürel direniş üzerine yapılan değerlendirmeler insanlık adına umut yüklüdür: “Gelenek ve kültürün kendisi direniş demektir. Ya yok edilirler ya da yaşarlar, teslim olmayı bilmezler. Böyle bir özellikleri vardır. Fırsat buldular mı, daha yoğun direniş sergilemeleri özleri gereğidir. Ulus-devlet faşizminin hesaplayamadığı gerçeklik budur. Bastırmak, hatta asimile etmek bitmeleri anlamına gelmez. Kültürlerin direniş kayaları delerek varlıklarını kanıtlayan çiçekler misalini andırır. Kendilerinin üzerine geçirilen modernite betonlarını parçalayarak tekrar gün ışığına çıkmaları bu gerçekliği kanıtlar.”

Bu değerlendirmeler evrensel karakterde moral değerler oluşturmakla birlikte insanlığın kendi yaratımı olan kültüre, demokratik uygarlık çizgisine sahip çıkmasının da kapitalizm karşısında başarının kilidi olduğunu göstermektedir. Kültürler dışarıdan müdahalelerle, karşılaşma veya zorbalıkla tamamen yok edilemezler ama çağına cevap olmadığında yok olmayla karşılaşabilirler dolayısıyla yenilenmek zorundadırlar. Bu anlamda yeni paradigma bizim için yeni bir kültür demektir. Yani, tüm insanlık için kökleri çok eski ama her gün yenilenen bir güneş doğmaktadır: Demokratik Uygarlık Kültürü!

Demokratik uygarlık, köklerini doğal toplumdan alan, devlet-iktidar dışı toplumun maddi-manevi tüm değerlerini ifade eden toplam kültürüdür. Bu kültürün ilk devrimsel yaratımları Neolitik çağda filizlenirken günümüze dek toplumların ve bu arada karşıt uygarlığın ana beslenme kaynağı olmuştur. Karşıt

uygarlık ondan egemenlik temelinde yararlanırken toplumlar açısından hep bir varoluş kaynağı ve direniş feneri olmuştur. Bu öyle bir kaynaktır ki bilince çıkarmamış toplumlar için bile vardır, yaşamaktadır; çünkü binlerce yılın birikimiyle oluşmuş, adeta toplumsal genlere işlemiştir; temel düşünüş ve yaşam tarzına yön veren odur.

Kapitalist modernitenin betonladığı neolitik veya doğal toplum değerleri her fırsatta gün yüzüne çıkarken yok olmadığını kanıtlamaktadır. Dinlerde, felsefelerde, etnik ve yerel direnişlerde, sanat ve bilimde yaşayan en canlı değer olarak bu doğal toplum özelliğini yani toplumsal kültürü görmeden kültürün direngen gücü anlaşılamaz.

Günümüzde nerede ekolojik ve ahlaki bir yaşam belirtisi varsa kaynağı doğal toplumdur. Nerede bir demokratik gelişme yaşıyorsa kaynağı yine doğal toplumdur. Kirlenmenin, ahlak-sızlığın, hırsızlığın, despotizmin kaynağı ise doğal toplumdaki kopuşu yaratan kapitalizmdir.

Demokratik uygarlık ne denli toplumsallığı üretiyor ne denli özgür birey ve demokratik toplumu inşa ediyor ve kültür üretiyorsa kapitalist uygarlık da o denli toplumsallığı dağıtıyor, özgürlüğü ve kültürü yok ediyor.

Kapitalizm sadece insanı ve kültürünü değil doğayı da yok etmekte sınır tanımıyor. Birçok köyde halen çöplük yoktur, çünkü çöp yoktur. Kapitalizm oraya girmediği için bu böyledir. Kapitalizmin girdiği her yerde bir çöplüğe ihtiyaç duyulur çünkü kapitalizm çöp üretir. Kapitalizm çöplük demektir. Doğa ve toplumda yarattığı tahribat sınırsızdır. Kapitalizmin hâkim hale gelmediği yerde sömürü ve hırsızlık yoktur; işsizlik ve yoksulluk yoktur. Bunların anlamı her kötülüğü kapitalizme yüklemek değil; kapitalizme karşı direnmemenin de bir kötülük olduğunu bilmek gerekse de kapitalizmin kendisinin bir kötülük, insanlığın başına gelen en büyük felaket olduğudur.

Kapitalizm, toplumsal özgürlüğü yok etmenin ideolojisidir. Toplumsal tüm çeşitlilikleri, farklılaşmaları inkâr eden ve çarpıtarak yok eden bir saldırı sistemidir.

Önderlik “Özgürlüğü evrendeki çoğullaşma, çeşitlenme ve farklılaşma olarak tanımlamak, toplumsal ahlâkı açıklamada da kolaylık sağlar. Çoğullaşma, çeşitlenme ve farklılaşma, zımnen de olsa, hep bağrında taşıdığı zeki bir varlığın seçim yapma kabiliyetini düşündürür.” Şeklinde tanımlar ve devamla:

“Para, enerjinin zıddı olan maddi parçacık rolündedir. Bilincin her zaman özgürlüğe daha yakın olduğu söylenebilir. Gerçeklik üzerine bilinç her zaman özgürlüğe ufuk açar. Bilincin hep enerji akışkanlığı olarak tarif edilmesi de bu nedenledir” der.

Yine:

“Özgürlüğü toplumsal inşa gücü olarak da tanımlayabiliriz.”

“Asıl özgürlüğün bireysellik kadar her tür topluluğun (kabile, kavim, ulus, sınıf, meslek grubu vb.) kimliğini belirlemek, çıkarlarını sağlama almak ve güvenliğini savunmaktan geçtiğini, özgürlüğün ancak bu temellerde anlam bulabileceğini önemle belirtmeliyiz. Bireysel ve kolektif özgürlükler ancak bu temelde uyumlulaştığında başarılı bir optimal özgür toplum düzeninden bahsedebiliriz.” Bu değerlendirmeler özgürlüğe toplumsal-kültürel yaklaşımın önemini anlatmaktaya yetmektedir.

Bir toplum için en büyük felaket düşünce gücünü, ruhunu, dilini, yaratıcı kabiliyetini ve kendine ait yaşam tarzını kısacası kültürünü kaybetmesidir. Kültürel soykırım denilen olgu kapitalizmin, toplumların başına gelmiş en büyük felaket olduğunu göstermektedir. Çünkü hiçbir egemenlik biçimi kapitalizm kadar toplumu toplum olmaktan çıkaramamış, hiçbiri toplumu çevresi-doğasıyla birlikte bu kadar tahribata uğratamamıştır. Sebebi sınırsız egemenlik, sınırsız sömürü ve kazanç elde etme arzusu ve bunun için yöntem geliştirmede sınır tanımamadır. Bu gerçekliğe karşı direnen güç olarak aşiretler, etnik, mezhep-

sel yapılar, örgütler, partiler sıralanabilir fakat bunların hepsini kuşatan daha evrensel bir gerçeklik vardır ki o da doğal direnme karakterinde olan kültürdür.

Kapitalizm karşısında direnişin doğal bir toplumsal refleks olarak ortaya çıkmasını sağlayan olgu kültürdür. Bunu söylerken insan iradesinden bağımsız bir kültürden bahsetmiyoruz; kültürün kendisi insan iradesinin yaratımlarıdır zaten. Fakat söz konusu olan orta vadeli zaman dilimi değil uzun süre kapsamındaki toplumsal direniştir ve bu da kültürel karakterde olup kültür dışında başka bir olgu kendinde bu kadar uzun vadeli ve güçlü bir direniş ve dönüşüm kapasitesini taşıyamaz. Çünkü kültürün oluşumu yüz yılları, bin yılları kapsadığı gibi toplumun varoluş tarzı olarak, yaşam karakteri olarak gerçekleştiği için her şeyden daha fazla direngendir.

Kültür, toplum yaşamını oluşturan maddi ve manevi tüm yaratımların toplamı ve ortak karakteridir; toplumsal bir yaşam karakteridir. Toplumlar siyasi ve askeri yenilgiye uğrasa bile kültür kolay yenilmez, direnir. Tarihte çokça rastlanan “yenilenlerin yenilenlerin kültürü içinde erimesi” olgusu kültürün gücünü anlatır. Bunun farkına varmış olan kapitalist modernite topluma karşı en büyük savaşını kültürel alanda vermektedir.

Demokrasi, Ahlak ve Politika

Tarihte demokrasinin anavatanı olarak Yunanistan’ın gösterilmesi tümüyle temelsiz olmasa da doğudaki öncüllerini ve doğal toplumdaki doğal varlığını görmediği için haksız ve yanlış bir yaklaşımdır.

Bu yaklaşımın temelinde sadece Avrupa benmerkezciliği yoktur aynı zamanda demokrasiye yüklenen anlamların da bunda payı vardır.

Kelimenin Yunancada “demos” yani halk ve “kratos” yani yönetim kavramlarının birleştirilmesinden doğduğu ve halkın yönetimi anlamında kullanıldığı biliniyor. Öncesinde Solon “ti-mokrası” kavramını geliştirmiş; paralı soyluların yönetiminde reformlar yapmış, ondan sonra gelenler de demokrasi uygulamalarını geliştirmeye çalışmışlardır. Bu konuda en belirgin dönem ise Perikles dönemidir denilebilir. Eşi **Aspasia** hakkında çeşitli spekülasyonlar olsa da dönemin demokrasisi köleleri ve kadınları dışladığından anlaşılırdır. Oysa Aspasia’nın Sokrates dahil birçok kişiye hocalık yaptığı, Sokrates’e diyalog yöntemini kendisinin öğrettiği ve Perikles’in ünlü demokrasi söylevlerini kendisinin hazırladığı belirtilir. Bu örnekte olduğu gibi egemenlikçi-benmerkezci yaklaşımlar nedeniyle hakikatlerin karartıldığını hep göz önünde bulundurmalıyız.

Demokrasiyi tarihsel süreçlerde izlediğimizde karşımıza en temel sorun olarak çıkan husus devlet ile bağı olmaktadır. Eğer Atina öncesine gidilirse doğal toplumda halkın kendi kendini yönetmesi olgusuyla karşılaşılır; buna demokrasinin en katışık-sız hali demek mümkündür. Demokrasi halkın yönetimiye halk ve devletin birbiriyle alakasını sorgulamak gerekir. O zaman görülür ki demokrasinin devletle ilgisi olamaz. Demokrasi gerçekten halkın yönetimidir ama sadece bir yönetim tarzı olarak da ele almamak gerekir, aynı zamanda bir yaşam tarzıdır, çünkü yönetim olgusu halkın tümünü ilgilendirmektedir.

Demokrasinin birçok yorumu ve çeşidinden bahsedilir. Bizim esas aldığımız, kavramın özüne uygun olan ve toplumsal doğayı en iyi ifade eden komünal demokrasidir. Buna **radikal demokrasi** de diyoruz. Fakat radikal demokrasi kavramlaştırması dünyada biraz farklı algılanıyor.

“Ezilenlerin Pedagojisi” kitabının yazarında bu kavram - radikal demokrasi kavramı- vardır. Amerikalı kadın aktivist ve yazar Bell Hooks aynı şekilde radikal demokrat bir eğitim için kitap yazmıştır.

Esas olarak Arjantinli Ernesto Laclau ile Belçikalı Chantal Mouffe 1985 yılında bu kavramı kullanarak bazı tanımlamalar geliştirmişlerdir. Onlara göre radikal demokrasi topluma uygulanan baskıya karşı toplumdaki farklılıkları ve muhalefeti esas alan, onlara dayanan bir demokrasidir. Fakat köklü bir değişikliği ön görmemektedir, mesela öz savunma olgusuna rastlanmamaktadır.

Frantz Fanon, Roza Luxemburg, İtalyan demokratlar, Zapatistalar ve daha birçok çevrede radikal demokrasi savunuculuğunu görebiliriz. Fakat Önderlikteki temel fark devlet ile demokrasiyi tamamen birbirinden ayırması, birbirinin zıddı olarak ele alması ve demokrasiyi mutlaka öz savunmalı temelde değerlendirmesidir.

Demokrasinin önüne bir niteleme sıfatı ekleyelim ya da eklemeyelim fark etmez; onu devlet dışında toplumun kendi kendisini yönetmesi ve yaşam tarzı olarak ele alıyoruz.

Burada hemen politika ilkesini de değerlendirebiliriz. Politika da tıpkı demokrasi gibi devletin değil toplumun işidir. Hukuk ise ahlak karşısında ikame edilmiştir.

Savunmalardan hareketle kısaca şunu belirtebiliriz: Günlük işlerin tartışılması, karara bağlanması ve yürütülmesi politika olmaktadır. Topluma yararlı en iyi işleri bulmak politikayı, bu işlerin en iyi şekilde yürütülmesini sağlamak da ahlaki tanımlamaktadır.

“Ahlaka özgürlüğün katılmış hali, geleneği veya kuralı da diyebiliriz.”

“Ahlak aynı zamanda bir özgürlük seçimi, imkânı olarak yorumlanabilir.”

“Ahlak toplumun kolektif vicdanı, politika ise toplumun kolektif aklıdır.”

Toplumsal politikanın olmadığı yerde özgürlük olmaz. Politikleşmek özgürlüğün ana biçimidir. Politika demokratik olduğu kadar özgürlüklere yol açar.

Eşitlik ise daha çok bir hukuk kavramı olsa da farklılıkları esas aldığı anda anlamlı olabilir.

Tarih ve Sosyolojide Devrim

Tarih ve toplumu birbirinden ayrı ele almıyoruz. Toplumsal sorunları tarihsel bir yaklaşımla ele almak sosyolojinin temel bir yöntemidir. Fakat “belirleyici olan” sorun tanımı herkeste farklıdır. Tanım, tespit önemlidir. Çünkü ona göre strateji-taktik, ona göre mücadele yöntemleri ve hedefleri belirleniyor. Kimisine göre devlet, kimisine göre iktidar, kimisine göre ekonomi, savaş, otorite, sınıf ya da kadın sorunu temel sorundur.

Önder APO en temel toplumsal sorunun “toplumun toplum olmaktan çıkarılması” biçiminde tanımlamıştır.

Toplum ahlaki ve politik olduğuna göre toplumun toplum olmaktan çıkarılması bu temel niteliklerinden uzaklaştırılması anlamına gelmektedir. Çözüm ise buna bağlı olarak toplumun yeniden ahlaki-politik niteliklerine kavuşmasıyla ifade edilmektedir. Devlet-iktidar bunun neresindedir? Kuşkusuz ki karşısındadır, karşıtıdır!

Devletsiz-iktidarsız bir alandan bahsediyoruz. Bunların dışında bir toplumsal özgürlük nasıl olacak? Olursa kendini nasıl koruyacak? Savunma sistemi nasıl olacak? Ekonomisi nasıl olacak? Kendi içinde sınıflara nasıl yaklaşacak? Devlet kurmaktan vazgeçmişiz, iktidardan uzak duruyoruz; ahlaki-politik toplumun inşasını gerçekleştirmek istiyoruz dediğimizde amacımızı kısaca formüle etmiş oluruz fakat hemen beraberinde ilk elden az önce saydıklarımız gibi daha birçok soru ve sorunla karşılaş-

rız. Rojava’da bu deneyimi yaşamaktayız. O kadar kolay olmadığı görüldü. Hele ki eski bilgi yapısı ve zihniyet ile bunlara yanıt oluşturmak mümkün değildir.

Alışıldık kalıpların dışında düşünmek zordur. Onun dışında konuşmak, birkaç kelime etmek bile çok zordur. Bir sigara alışkanlığı bile kolay bırakılamıyor. Davranışlarımız, kullandığımız kelimeler, iş yapma tarzlarımız kolay kolay değişmiyor. Bir savaş taktiğini, bir serhıldanı, bir halk çalışmasını ne kadar kolay değiştirebiliyoruz? Bunların en zor olanı düşüncedeki alışkanlıklardır, ezberlerdir. Dogmatizmden bahsediyoruz. Bir yönü inanç ile ilgilidir, fazla olumsuz değildir ama bir yönü de ezber ve sürekli tekrarla ilgilidir. İşte bunlar kolay kolay bırakamadığımız hususlar oluyor. Kimisi buna “alıştırılmış akıl” diyor. Önyargılara, kesinliklere dayalıdır. Özgür aklın karşıtıdır. Öğretilmiştir. Bunun dışına çıkıldığında ne yapılacağı bilinmez. Pusula yitirilir. Tarih ve toplum hakkındaki bilgilerimiz de biraz böyledir. Öğrendiklerimiz değişmezmiş gibi yaklaşabiliyoruz. Önderlik “toplumsal gerçeklikler inşa edilmiş gerçekliklerdir” diyor. Yaşanan her şey görüldüğü gibi olmayabilir; bugün doğru olan yarın yanlış olabilir. Fakat her şey değişir dersek bir yalancı konumuna düşebiliriz. Bu konuda da uyarı yapıyor. Değişen ve değişmeyen değerlerin iyi tespit edilmesi gerekir. Önderlik insanlık tarihi kadar eski ve değişmeyen değerlerin olduğunu belirtiyor. Bunun ölçütü genellikle toplumsal yarar ile açıklanır.

Toplum için iyi, güzel, doğru ve yararlı olanı kim belirliyor? Toplumun kendisi belirliyorsa tamam buna itirazımız yoktur deriz ama ya o toplumda aşırı bozulma yaşanmışsa ve gerilikler had safhadaysa? O zaman demokratikleşme gündemimize girer.

Toplumlar kendilerine en yararlı olanı totem kabul etmişti. Bu, putlaştırmadan farklıydı. Sonradan putlar icat edildi ve toplumsal yararın yerini sınıfsal çıkar aldı. İdeolojik kimlikler bu temelde geliştirildi. Tarih bu temelde yazıldı. Son iki yüz yıldır

neredeyse herkese ezberletilen bir tarih anlayışı vardır. Kimse bunun dışına çıkmamalıdır. Tehlikelidir!

Türkiye’de milliyetçi bir parti olan BBP’nin kurucusu olan ve genel başkanlığını yapan bir isim vardı, **Muhsin Yazıcıoğlu**: 2009 yılında memleketi Maraş’ta helikopteri düşürülerek öldürüldü. İlginçti, olaydan önce barış çalışmalarına katılan akademisyen Baskın Oran ile görüşmek istemiş, bazı yerlerde Kürtlerle yanlış yaklaşımımız tarihe yanlış yaklaşmamızdan ileri geliyor demiştir. Bu kadarı ölüm fermanını imzalaması için yeterli olmuştur. Gerçi bu kişilik devleti, resmi ideolojiyi sorgulayacak biri değildi ama siyaseten bile elini güçlendirmek adına tarihe yanlış yaklaşmış olduğundan bahsetmesi onu ölüme götürmüştür.

Resmi ideoloji sorgulanamaz, sorgulayanlar ölümü göze almak zorundadır. Devlet öldürmese de toplumdaki yerleşik algılar öldürmeye yeter. Mesela **1453-İstanbul’un fethi** diye bir olay var. Şimdi kalkıp böyle bir olayın olmadığını iddia etmek kolay mıdır? Yaşananın bir fetih değil de bir anlaşmayla el değiştirme olmadığı ne malum? DAIŞ Musul’u fetih mi etmişti? Ortada ne bir savaş ne de küçük bir çatışma vardı; bir el değiştirme olayıydı. Her şey oradaki Türk konsolosluğundan idare edildi. Bizans idaresi Avrupa baskılarından bıkmış, içte yoğunca sorunlar var, bir de Osmanlı ile zaman zaman çatışmaları var, yıpranmış durumdadır. 21 yaşındaki sultan Mehmet’e haber gönderirler ve İstanbul’u ona teslim ederler. Fakat fetih efsanesi yerli yerine otursun diye padişahın emriyle gemilerin karadan yürütüldüğü iddia edilmiştir. Belki de olayın gerçekliği budur. Şimdi bunları kimse sorgulamaz. Anlatılanlar böyle yaşanmıştır. O kadar oturmuştur ki aksi hiç düşünülemez.

İdeolojik kimlik, tarih bilinciyle yerli yerine oturtulur. Başka türlü fark yaratmak mümkün olmaz. Şimdilerde güncel siyasette bile çok etkili kullanılıyor tarih. Moda, popüler kitaplar, filmler bu işin araçları oluyor.

2017’de yapılan bir Hollwood filminde **Kürtlerin 7 bin yıldır mücadele ettiği söyleniyor**. Batı sinemasında bu bir ilktir. Hollwood’un yüz yıllık bir tarihi vardır; yani Kürdün son yüz yıldaki katı inkâr tarihi kadar. Halkımızı, kimliğimizi, tarihimizi inkâr ederlerdi. Hele ki 7 bin yıllık bir tarihimizin olduğunu asla düşünmezlerdi bile. Filmde bir Kürt kızı Saddam sonrası Kürt halkının özgürleşeceğinden, dolayısıyla şimdiki mücadelenin önemli olduğundan bahsederken Amerikalı bu cevabı verir: “Kürtler 7 bin yıldır mücadele ediyor!” Olumlu-olumsuz iç içe çağrışımlar yapan bir ifade. Bu ayrı bir tartışma konusu fakat bu tür filmlerin artması ve verilen mesajlar ABD’nin bölge politikalarıyla bağlantılıdır.

İsrail örneği daha da çarpıcıdır: Bir Davut, bir de Süleyman krallar dönemi vardır. Kral Davut’un dönemi baştan başa savaştır. Adının anlamı da savaş komutanıdır. Kral Süleyman’ın dönemi ise barış dönemidir. Aşiretleri, evlilikler yoluyla birleştirmiştir. 700 kadınla evlendiği iddia edilmektedir. Böylece barışı sağlamıştır. Adının anlamı ise barış adamı demektir. Bunlar bu kadar tesadüf olabilir mi? Kendileri için iyi olanı yapmış, bir tarih yazmışlardır. İdeolojik kimlik ancak tarihsel arka planla yerli yerine oturuyor, meşruluk, geçerlilik kazanıyor.

Kendini farklılaştırmanın adıdır ideolojik kimlik; tanrısıyla güreşiyor İsrail! Bundan daha büyük bir iradeleşme mi olur? Güreşen kişi İbrahim’in torunudur, İshak’ın oğlu Yakup’tur. O yüzden ona İsrail adı veriliyor. İsrail’in iki anlamı vardır; tanrıya doğru ve tanrıyla güreşen! Bir de Sümer egemenliğinin oluşturduğu mitolojiyi hatırlayalım: İnsan Tanrının pislüğünden yaratılmıştır! Tanrı dedikleri kralın kendisidir. Bundan yaratılan insanda irade olur mu? Birinde tanrısıyla güreşen insan, diğerinde tanrının pislüğünden yaratılan insan! Fark ortadadır.

Zerdüş’tün çıkışı da Aryen toplumları açısından “iradeye kavuşma” çıkışıdır. Etrafında bir mitoloji oluşturmadan onu tari-

himizin en değerli yerine oturtabiliyoruz. Halen o irade sayesinde yaşıyoruz.

O halde tarih geçmişte yaşanmış olaylardan ibaret değildir. Canlıdır, geçmiş ve bugünün toplamıdır ve geleceğe de yön verendir. Bu temelde Önderlik yaklaşımı sadedir: Yeteri kadar olgu ve yorum!

Pozitivizm ya da olguculuk tarihi en çok çarpıtıcı yaklaşımdır. Hiç olgu olmasa da olur diyemeyiz fakat her şeyi olguyla ele alırsak tarihte Kürt diye bir halkın varlığını ve hele ki neolitiğe öncülük yaptığını ortaya koymak kolay değildir. Bazı veriler vardır fakat bunlardan hareketle, günün bilinci sayesinde yorum yapılabilir. Bu bizim için yeterli bir yaklaşımdır. Fakat bunu pozitivist akılla şekillenmiş dünyaya anlatabilmek kolay değildir.

Tarihte neyin belirleyici olduğuna dair bir tartışmada olguculuğun mantıksızlığını ortaya sermek için bir örnek verilir: Kleopatra'nın burnundan bahsedilir, bir olgu olarak. Hem Sezar hem de Antonius ona aşık olmuştur çünkü burnu çok güzelmış de ondan! Bu da tarihin yönünü değiştirmiştir. Olguculuk budur işte. Bu yüzden tarih hep yazılı belgelere, aşırı olgulara boğulmuş, yine de yalanın tarihi olmaktan kurtulamamıştır. Egemenler ve tarihi istedikleri gibi yazmışlardır.

Tarihle bu şekilde oynanmıştır. Bu yüzden egemenlerin tarihi için yalanların tarihi denilmektedir.

Tarihe yaklaşımlar çok çeşitli olsa da belli başlılarını şu şekilde sıralamak mümkündür:

-Tarihi kendisiyle başlatanlar: Buna Avrupa benmerkezciliği örnek verilebilir. Bu yaklaşım, bir yandan Doğu'yu inkâr etmenin bir yandan da kendini dünya hâkimi yerine koymanın sonucudur. Benmerkezciliği haklı çıkarmak için coğrafyaya ve iklime dayalı toplumsal ve yönetsel tanımlamalar yapılmıştır.

-Tarihi devletlerle başlatanlar: Devlet öncesinde bir tarih yokmuş gibi yaklaşırlar. Devleti yüceltmenin en iyi yoludur. Devletin yoksa bir tarihin yoktur. İnsan bile sayılmazsın! Başı sonu belli olan bir tarih anlayışıdır. Bu anlayışa göre tarih Greko-Romen'le başlamış Napolyon'la tamamlanmıştır.

-Tarihi kahramanlarla ele alanlar: Tarihte kahramanların rolü vardır fakat sadece onlara dayalı anlatımlar sonuçta toplumların inkarına yol açar. Tarihi toplumsal olmaktan çıkarıp bireylerin -erkeklerin- yiğitliğine ve oradan da devlet kuruluşlarına bağlar. Devlet kurmayı başaramayanlar için de göz yaşı dökülür.

-Tarihi hikayeci tarzda ele alanlar: Herodot buna örnek verilebilir. Yaşanan olayların gözlemi ve anlatımına dayalıdır. Geçmişle bağı ve toplumsal analizleri zayıftır. Olay ve hikâye anlatımı esastır. Belki bazı veriler sunması bakımından faydalıdır ama bir başına ele alındığında neticede devletçi tarih anlayışına götürür. Örneğin bugünkü biyolojik saldırı sadece bir salgın hastalık vakası olarak görülür ve yaşanan olaylar, ölüm rakamları, eve kapanmalar, sokağa çıkma yasakları filan anlatılır. Nedenleri fazla sorgulanmaz.

-Tarihi sınıf çatışmalarıyla ele alanlar: Marksizm'in temel yaklaşımı olduğu biliniyor. Toplumda sınıflar vardır ve aralarındaki çelişki, çatışma ve ilişkilerin tarihe yön verdiği de doğrudur. Fakat toplum sadece sınıflardan ve toplumsal çelişkiler de sadece sınıfsal çelişkilerden ibaret değildir. Sınıfların ne zaman ortaya çıktığı biliniyor. Bu durumda sınıf öncesi toplumun tarihi ne olacak? Bir de toplumda sınıf çelişkileri yanında hatta ondan daha köklü şekilde cins çelişkileri vardır. Bu ne olacak? Ekolojik çelişkiler ne olacak? Ulusal-etnik çelişkiler vardır. Hepsini getirip sınıflara bağlarsan ortaya çıkacak sonuç reel sosyalizmden başka bir şey olmaz.

"Belki de tarihe sınıf savaşı yerine kabile direniş savaşı olarak bakılsaydı, çok gerçekçi yaklaşılmış olurdu."

(Önderlik)

-Tarihi düz-ilerlemeci tarzda ele alanlar: Buna göre tarih hep ileriye doğru, hep iyiye ve gelişmeye doğru gider. Sınıf yaklaşımında da biraz bu vardır. Bu yüzden ilkel komünal, köleci, feodal, kapitalist ve sosyalist toplum sıralamaları yapılır; biri diğerinden ileridir ve hep böyle olacaktır. Alt yapı-üst yapı ayırımına giderler; belirleyici olan alt yapıdır derler. Ak-kara mantığı hakimdir. Metafiziği reddeder, çelişkilere yaklaşımı kutuplaştırıcı ve yıkıcı tarzdadır.

-Tarihi hep döngüsel sayanlar: Dinlerde görülen dogmatik, kaderci yaklaşım buna örnektir. Tarihi tekrardan ibaret sayar. Kesinlikçidir, sorgulamaz, dinsel inancı tüm tarih yerine koyar. Çoğulculuğu reddeder, tekçidir. Çelişkileri örtbas eder ve çarpıtır.

-Tarihi yazının bulunuşuyla başlatanlar: Yazılı tarih dışındaki tarihi yok sayma eğilimindedirler. Tarihi Sümer'le başlatan yaklaşım da devletlere dayanmaktadır fakat burada Samuel Noah Kramer'in kitabının adı olduğu halde bu yaklaşımda olmadığını belirtmek gerekir. Muhtemelen Avrupa benmerkezçiliğine karşı çıkmak adına kitabına "Tarih Sümer'de Başlar" adını vermiştir.

-Tarihi cinsiyetçi tarzda ele alanlar: Erkek (devlet ve iktidar) egemenliğini tesis edenlerdir.

-Tarihi insan merkezli ele alanlar: Pozitivizmde ve din merkezli yaklaşımlarda bunlar vardır, hem topluma hem de doğaya hükmetmeyi esas alırlar.

Tarih'e bu tarz yaklaşımların yanlış olduğunun farkına varan Annales ekolü, ufuk açıcı bir yöntem geliştirmiştir. Bu yöntem tarihi belirli sürelerle ele alma, devletlerin yalan tarihini ifşa

etme ve direnişçilerin yitık tarihini açığa çıkarma temelinde geliştirilmiştir.

Tarihsel Süreler:

-En uzun süre: Temel kültürel toplumu tanımlar, sosyolojik olarak da temel kültür sosyolojisidir. İnsanın başından itibaren kültürel varoluşunu, etnisite, din, dil, zihniyet oluşumlarını inceler. Böylece tarihi, ard arda gelen olay ve olgular yığını olmaktan kurtarır!

-Yapısal-uzun-süre: Yapısal sosyoloji denilir. Toplumsal yapısalılıkları; hiyerarşi, sınıflar, kurumlar, mülkiyet vb. kuruluşları, yıkılışları, dönüşümleri, yapılanmaları inceler.

Annales okulunun esas aldığı süreler bu ikisidir.

-Agust Comte öncülüğünde gelişen pozitif sosyoloji kısa süre kapsamındadır. Yapısalılıklar, kurumlar içindeki günlük değişimleri, olay ve olguları inceler.

-En kısa süre ya da andaki oluşumlar ise yaratılış sosyolojisinin kapsamındadır. Kaos aralığı ya da kuantum anı ile ifade edilen değişim süreçlerini kapsadığı için yaratıcılığa en açık sosyolojidir. Kuantomik özelliktedir. An içinde yaratılan küçük etkiler büyük sonuçlara yol açabilir. Özgürlük doğuran anlardır. Bu özelliğinden dolayı özgürlük sosyolojisi olarak da tanımlanabilir.

-Önderlik son olarak astronomik süreden bahseder. Evrendeki göksel düzeydeki oluşumlar, olası değişimler, genişleme ve daralmalar, paralel evren olasılıkları bu süre kapsamındadır.

Evrensel tarih, toplumların doğasını, tüm maddi-manevi yaratımlarını ve küresel benzerliklerini ve yayılımını ele alan tarih anlayışıdır. Tikellikleri reddetmez. Her şey zaman ve mekân içinde gerçekleşir.

Önderliğin tarihe yaklaşım konusunda ifade ettiği bazı tespitler:

"Toplumsal doğanın tarihi bilinmeden, gerçeklik hiç anlaşılmayacak bir şeydir. Kapitalist modernitenin etkisi altında uzun süre tarihe karamsar baktığım için, kendimi asla affetmeyeceğim. Çünkü gerçek bir insanlık mahşeri olan tarihi bilmeden, bunun gereği olarak ahlaki ve politik toplum gerçeğine bağlı olmadan, en saygısız ve alçakça konumlara düşmekten kurtulamayız. Tarihsel olabildiğin kadar gerçekle birliktesin. Tarih ise, ancak demokratik uygarlık anlamındaysa, toplumsal gerçeklikle bağ kurabilir."

"Eğer toplumlar tarihsel varlıklar ise anlamları da tarihseldir. Anlam ise toplumsal yaşamın özüdür. Amacı, ruhu ve zihni olarak da belirtilebilir. Hakikat ise; bu Tarihsel Toplum varlığının teşkil ettiği anlamlılığın mitolojik, dinsel, sanatsal bilgelik ve bilimsellik olarak dile, ifadeye ve biçime kavuşturulmasıdır."

"Tarih varoluşun, gerçekleşen sürecin yorumudur. Ne kadar farklı varoluşlar varsa, o kadar tarih de olacaktır."

"Tarihsel akış tekrarlardan ibaret bir döngüler sistemi olmadığı gibi, çizgisel bir ilerlemecilik de değildir. Kendi içinde ne kadar zihniyet ve yapısal hareket oluşturduysa o ağırlıkta paylar taşıyan, bütünsellik kazanmış bilinç ve eylemler hareketinin toplamıdır."

"Özgür insan doğasının en temel özelliği, kendi tarihini seçebilmesi ve tarihle yaşamayı bilmesidir."

"Kendi özgürlük tarihlerini doğru yazamayanlar özgür yaşamazlar"

"Tarih günümüzde gizli, biz tarihin başlangıcında gizliyiz."

Odesa destanında Odesa'nın Truva savaşıdan geri dönüş maceraları anlatılır. Truva savaşına gidip ölenler ölmüş, kalanlar dönmüş, bir tek Odesa geri gelmemiştir. Eşi Penelope sarayda oğluyla kalmıştır. Çevredeki diğer krallar saraylarına girip

Penelope'yi aralarından birini seçip evlenmeye zorlarlar. O da çare olarak ortaya bir dokuma tezgâhı koyar ve örgüsü bitene dek Odesa dönmezse aralarından birini seçeceğini söyler. Gündüzleri ördüğünü geceleri sökerek zaman kazanır.

Penelope'nin tezgâhı tarihe yaklaşıırken geçmiş ve bugün arasında bağ kurmak konusunda örnek olarak verilir. Hikâyenin gerisi bu konuyu ilgilendirmiyor fakat kısaca gelişimi şöyledir:

Odesa'nın başı sürekli belaya girdiği için gecikmiştir. Zaten adının anlamı da bela demektir (Başı belaya giren ve bela getiren) Döndüğünde sarayında olup bitenleri öğrenir. Sarayına musallat olanlar Penelope'nin örgü tezgahında yaptıklarını fark etmiş ve bunun üzerine Penelope başka bir çare düşünmüştür. Odesa'ya hediye edilmiş bir ok ve yay saraydadır. O yayı gerip oku atmaya başaranla evleneceğini söyler. Zira tüm denemelerine rağmen hiçbirini bunu başaramaz. Fakat ihtiyar bir dilenci kılığıyla saraya giren Odesa yayı gerip oku atınca onun kim olduğu anlaşılır. Fakat önceden oğlunu tembihlemiştir. Sarayın kapı ve pencerelerini kapatır. Tüm rakiplerini öldürür.

Dünü ve bugünü birbirinden koparan yaklaşım pozitivist sosyolojinin temel sorunudur.

Demokratik Uygarlık ve Demokratik Modernite

Uygarlık kavramı Türkçedir, Arapçası medeniyet, Kürtçesi şaristani, İngilizcesi civilization'dur. Yine İngilizce aynı anlamda urbaneness ya da urnabity kelimesi vardır: Medenilik, kibarlık, nezaket anlamlarına da gelir.

"Çağdaş" kavramı da kullanılır. Aynı çağda yaşayanlar veya ileri, uygar, medeni olanlar anlamına gelir.

Köylü olmayla kentli olma, barbar olmayla uygar olma gibi karşılaştırmalar yapılabilir. Ailelerin köylü olmaktan utanır hale getirilmesi, insan olmanın egemenlerin koyduğu kural, konuş-

ma ve davranış kalıplarıyla ölçülmesi durumu anlaşılır kılmaktadır!

"Uygar topluma yakıştırılan kibarlık, incelik, centilmen, kurallara saygılı, ölçülü, planlı, akıllı, haklara bağlı, barışçıl gibi sıfatlar tamamen yakıştırmacadır ve propaganda değeri taşır. Uygar toplumun gerçek yüzü, şiddet, yalan, kandırma, kabalık, entrika, savaş, talan, esaret, yok etmeler, kulluk, vefasızlık, gasp, talan vicdansızlık, hukuk tanımama, güç ilkesine tapma, tecavüzler, cinsiyetçi toplumsallık, bir taraf mal ve mülke boşulmuşken diğer tarafta açlık ve sefaletten ölme, geniş köle yığınları, avare köylüler, işsiz işçiler gibi yaşamın doğasına aykırı toplumsal hastalık ve çarpıklıklarla yüklüdür." (Önderlik)

Kent-sınıf-devlet üçlüsünün birleşmesinden doğan uygarlık, kendinden önceki toplumların değerleri ve reddi üzerine kurulu olduğu için Önderlik bu kavramı koşullu kullanır; karşıt kutbunu tarif etmek için kolaylaştırıcıdır.

Uygarlık tek başına kullanıldığında devletli, merkezi uygarlık akla gelir. Karşısında her zaman ve yerde demokratik uygarlık vardır. Kökleri ondan daha eskidir ve günümüze dek hep çelişki halinde gelmiştir.

Savunmalarda demokratik uygarlık tanımı:

"Toplumsal doğanın varoluş hali ve gelişiminin ahlaki ve politik toplum temelinde incelenmesini varsayan sosyal bilim okulunu demokratik uygarlık sistemi olarak tanımlamak mümkündür."

"Tanımı gereği, demokratik uygarlığı hem bir düşünce sistemi, düşünce birikimi, hem de ahlaki kurallar ve politik organların bütünlüğü olarak ifade ediyorum. Ne sadece bir düşünce tarihinden ne de ahlaki ve politik gelişme içindeki toplumsal realiteden bahsediyorum. Tartışma iç içe olacak şekilde her iki konuyu da kapsamaktadır."

Bu tanımlara göre demokratik uygarlık, devlet dışında kalan toplumun tarihi, sosyolojisi ve alternatif sistemi olmaktadır:

"Demokratik uygarlık kavramını, kent-sınıf-devlet sistemi olarak uygarlığa karşı, içte köleci sınıflaştırmaya karşı, dıştan kabile kavim kimliklerine yönelik baskı, talan ve köleleştirmelere karşı, daimî direniş halinde olan kent içi emekçi, özgürlükçü güçlerle, kırsal komünal güçlerin oluşturduğu dünyayı" tanımlamakta kullanıyoruz.

Tekrar hatırlatmak gerekir ki tarihte ikili akış vardır ve ana bölüm, ana nehir reddedilmiş ve kendisini tarihselleştirememiş, sistemleştirememiştir ki bu kesim toplumun yüzde 90'ını oluşturmaktadır. Demokratik uygarlık bu kesimin tarihini, paradigmasını, sistemini ifade etmektedir.

Demokratik uygarlığın temel özellikleri:

- Tarım ve köy toplumunun politikleşmesini esas alır
- Demokrasile yönetilen kentleri esas alır
- Tekelciliği reddeder
- Toplumu başlangıcından sonuna dek ahlaki-politik olarak değerlendirir
- Toplum mühendisliğini reddeder, demokratik siyaseti ve inşayı esas alır
- Merkezi devletli uygarlıkla koşullu barış ve uzlaşısı içinde yaşayabilir
- Devlet dışı tüm toplum kesimlerinin tarihini esas alır
- Direnenlerin tarihini açığa çıkarmayı ve sistematikğini açığa çıkarmayı ve kurmayı hedefler
- Yerel, bölgesel ve dünya çapında halkların, toplumların, devlet dışı kesimlerin demokratik konfederal birliğini, partilerini, sivil toplum örgütlerini geliştirmeyi hedefler.

Demokratik uygarlığın görünür olması ancak özgürlük sosyolojisi sayesinde mümkündür. Bunun için pozitivist sosyolojinin aşılması gerekir.

Sosyoloji, toplumu inceleyen bilimdir. Toplum ve bireyin yönelimlerini, değerler sistemini, kültürel varoluşunu, diğer

toplumlarla ve doğayla etkileşimini, değişim süreçlerini, ilerleme ve gerileme dönemlerini, hakikatlerini inceleyen bilim dalıdır. Fakat pozitivizmin elinde egemenlere hizmet eden bir sosyoloji anlayışı geliştirilmiştir. Bu böyledir diye sosyolojiden vazgeçmiyoruz.

Önderlik sosyolojiyi tüm bilimlerin tanrıçası olarak tarif ediyor. Toplumsal hakikati açıklamanın bilimidir diyor. Diğer tüm bilimler sosyoloji bilimiyle doğru bir bağ kurabildiği ölçüde hakikat değeri taşıyabilirler. Bu anlamda sosyoloji vazgeçilmez esaslı bir bilim olmaktadır fakat Önderlik mevcut olanı eleştirerek, sosyolojiyi baş köşeye oturtturarak diğer bilimleri de onunla bağlantılı kılarak yeni bir sosyal bilim anlayışını geliştirmiştir. (Tarih, antropoloji, arkeoloji, filoloji, ekonomi, psikoloji, etnografya, demografi, sanat, felsefe, teoloji vb)

Avrupa merkezli sosyolojiye yaptığı eleştiriler temelinde bu yeni sosyoloji anlayışını geliştirmiş ve adına da özgürlük sosyolojisi demiştir. Bu eleştiriler özetle şöyledir:

-Din ve metafiziğe yönelik eleştiriler geliştiren ve yargılamalarda bulunan pozitivizmin kendisi de bir nevi din ve metafizik olmaktan öteye gidememiştir. Bunu yadırgamamak gerekir. İnsan kültürünün kendisi metafizik olmak durumundadır. Önemli olan, iyi ve kötü metafizik arasında ayırım yapmaktır.

Metafiziğin sözlük anlamı: Doğa üstü, fizik ötesi'dir. Metafizik ruhsal, manevi alanla ilgilidir; bu nedenle iyi ve kötü olanı arasında ayırım yapılabilir. Kendisini reddetmek doğru bir yaklaşım değildir.

-Toplumu ilkel-modern, kapitalist-sosyalist, sanayici-tarımcı, ilerici-gerici, sınıflı-sınıfsız, devletli-devletsiz ikilemler halinde sunmak, toplumsal doğanın hakikate yakın tanımını daha fazla perdeler. Bu tür ikilemler toplumsal hakikatten uzaklaştırır.

-Toplumu yeniden yaratmak modern tanrıçılıktan başka anlam ifade etmez.

-Devrimler toplumu yeniden yaratma eylemleri değildir; toplumu aşırı sermaye ve iktidar yükünden arındırdıkları oranda, toplumsal devrim olarak tanımlanabilirler.

-Devrimcilerin görevi, projelendirdikleri herhangi bir toplum modelini yaratmak olarak belirlenemez. Ancak ahlaki ve politik toplumun gelişimine yaptıkları katkı oranında, doğru bir görev tanımlanmasını hak ederler.

-Topluma uygulanacak yöntemler ve paradigmlar, doğa'ya ilişkin olanlarla aynılaştırılmaz.

Doğa'ya ilişkin evrenselci yaklaşım hakikate daha yakın sonuçlara yol açarken, Topluma ilişkin görecelik, gerçeğe daha yakın durur. Evren ne sonsuz evrenselci düz çizgisel anlatımla ne de sonsuz benzer dairesel döngülerle izah edilebilir.

Özgürlük Sosyolojisinde

yeni sosyal bilim sistematığının esasları:

-Toplumsal doğayı mitolojik, dinsel, metafizik ve bilimsel (pozitivizm) anlam örüntüleriyle katı evrenselci hakikat olarak sunmak yerine, süre ve mekân koşuluna bağlı zengin farklılıklarla temel evrensel varoluşların en esnek bir biçimi olarak anlamlandırmak, hakikate daha yakın sunumlara yol açar.

- Toplumu tanımlarken sıkça kullanılan ilkel, modern, feodal, köleci, kapitalist, sosyalist, sınai, tarımsal, ticari, paracıl, devletli, uluslu, hegemon vb. nitelemelerin hiçbirisi toplumsal doğanın belirleyici niteliğini ifade etmez. Toplum ahlaki-politiktir.

-Devrimler ancak toplumun ahlaki ve politik işlevini özgürce yerine getirmesi ve sürdürmesi katı biçimde engellendiği zaman başvurulacak toplumsal eylem biçimleridir. Devrimler yeni toplumlar, uluslar ve devletler yaratmak için değil, ancak ahlaki ve politik toplumu özgürce gelişme işlevine kavuşturmak için geliştirildiğinde, toplumca meşru kabul edilebilir ve kabul edilmelidir.

-Devrimci kahramanlık, ahlaki ve politik topluma yaptığı katkılarla anlam bulmalıdır. Bu anlamı taşımayan her tür eylem, çapı ve süresi ne olursa olsun, devrimci toplum kahramanlığı olarak tanımlanamaz. Toplumda bireylerin rolünü olumlu anlamda belirleyen şey, ahlaki ve politik toplumun gelişimindeki katkılarıdır.

-Bu ana özellikleri derinliğine araştırma ve inceleme konusu yaparak geliştirilmesi gereken sosyal bilim ne evrenselci düz çizgisel ilerlemeciliği ne de sonsuz döngüsel tekilci göreliliği esas alabilir. Son tahlilde uygarlık tarihindeki sermaye ve iktidarın kümülâtif birikimlerini meşrulaştırmaya hizmet eden bu dogmatik kalıpsal yaklaşımlar yerine, analitik ve duygusal zekânın uyumunu ifade eden, katı öznellik ve nesnellik kalıplarını aşan, yok edici olmayan bir diyalektik yöntemi esas alan sosyal bilim geliştirilmelidir.

Önderlik buna bir de jineolojiyi eklemiş; sosyal bilimin esas görevinin kadın özgürlüğü alanında olduğunu belirtmiştir.

Demokratik uygarlığın temel birimi olan ahlaki politik toplumun özellikleri:

1- Ahlaki ve politik toplum, insan toplumunun başlangıcından bitimine kadar devamlı aranması gereken temel özelliğidir. Toplum esas olarak ahlaki ve politiktir.

2- Ahlaki ve politik toplum, kent-sınıf-devlet (daha önceleri hiyerarşik yapı) üçlüsü üzerinde yükselen uygarlık sistemlerinin karşı kutbunda yer alır.

3- Ahlaki ve politik toplum, toplumsal doğanın tarihi olarak demokratik uygarlık sistemiyle uyum içinde gelişir.

4- Ahlaki ve politik toplum en özgür toplumdur. Ahlaki ve politik doku ve organların çalışması kadar toplumu özgürleştiren, özgür tutan başka belirleyici bir dinamik söz konusu değildir. Devrimler ve kahramanların hiçbirisi, ahlaki ve politik boyut kadar toplumu özgürleştirme yeteneğinde olamaz. Kaldı ki,

devrimler ve kahramanları ancak ahlaki ve politik topluma katkıda bulundukları oranda belirleyici rol oynayabilirler.

5- Ahlaki ve politik toplum demokratik toplumdur. Demokrasi ancak açık ve özgür toplum olan ahlaki ve politik toplumun varoluşu temelinde anlam kazanabilir. Birey ve grupların içinde özneleştikleri demokratik toplum, ahlaki ve politik toplumu en çok geliştiren yönetim biçimine karşılık gelir. Daha doğrusu, politik toplumun işlevselliğine zaten demokrasi diyoruz. Gerçek anlamda politika ile demokrasi özdeş kavramlardır. Eğer özgürlük politikanın kendini ifade ettiği iklimsel alansa, demokrasi de bu alanda politikanın icra tarzıdır. Özgürlük, politika ve demokrasi üçlüsü, ahlaki temelden yoksun olamazlar. Ahlâka özgürlük, politika ve demokrasinin kurumsallaşmış geleneksel hali de diyebiliriz.

6- Ahlaki ve politik toplumlar sermaye, mülkiyet ve iktidarın her biçiminin resmi ifadesi olan devletle diyalektik çelişki içindedir. Devlet sürekli olarak ahlâk yerine hukuku, politika yerine bürokratik idareyi ikame etmek ister. Tarih boyunca devam eden bu çelişkinin iki ucunda resmi devletli uygarlıkla gayri resmi demokratik uygarlık sistematığı gelişir. İki ayrı anlam tipolojisi ortaya çıkar. Çelişkiler ya çok şiddetlenerek savaşa ya da uzlaşmaya girerek barışa yol açabilir.

7- Barış, ahlaki ve politik toplum güçleriyle devletli tekel güçlerinin silahsız, öldürmesiz bir arada yaşama iradeleriyle mümkündür. Toplumun devleti, devletin toplumu yok etmesinden ziyade, demokratik uzlaşa denilen koşullu barış durumları tarihte yaşanan durumlardır. Tarih ne tümüyle ahlaki ve politik toplumun ifadesi olarak demokratik uygarlık, ne de tümüyle sınıflı ve devletli toplumun ifadesi olarak uygarlık sistemleri biçiminde yaşanır. İç içe yoğun ilişki ve çelişkiler ile savaş ve barış hallerinin birbirini kovaladığı durumlar olarak yaşanır. En az beş bin yıldan beri süren bu durumu acil devrimlerle hemen ortadan kaldırmak ütöpik olmakla birlikte, geçmiş-

ten beri süregelen akışı kadermiş gibi benimseyip, akış seyrine müdahale etmemek de doğru ahlaki ve politik tutum olamaz. Sistemlerin mücadelesinin uzun süreceğini bilerek, ahlaki ve politik toplumun özgürlüksel ve demokratik alanını genişletecek stratejik ve taktik yaklaşımlar geliştirmek daha anlamlı ve sonuç alıcıdır.

8- Ahlaki ve politik toplumu birbirini takip eden komünal, köleci, feodal, kapitalist ve sosyalist sıfatlarla tanımlamak, açıklayıcı olmak yerine perdeleyici rol oynar. Şüphesiz ahlaki ve politik toplumda köleci, feodal ve kapitalist sıfatlarla anlatılan güçlere yer olmamakla birlikte, ilkeli uzlaşa içinde bu güçlere mesafeli, sınırlı ve kontrollü yaklaşmak mümkündür. Önemli olan ne onları yok etmek ne de onlar tarafından yutulmaktır; ahlaki ve politik toplumun üstünlüğüyle sürekli onların alan ve güçlerini sınırlandırmaktır. Komünal ve sosyalist sistemler demokratik oldukları oranda, ahlaki ve politik toplumla özdeşleşebilirler. Devlet hali olarak özdeşleşme olamaz.

9- Ahlaki ve politik toplumun acil hedef olarak ulus-devlet olmak, bir dinsel tercih yapmak, demokrasi dışında rejim peşinde koşmak gibi hedefleri olamaz. Toplumun hedef ve niteliklerini belirleme hakkını ancak ahlaki ve politik toplumun özgür iradesi belirler. Güncel tartışma ve kararlar kadar, stratejik kararları da toplumun ahlaki ve politik iradesi ve ifadesi belirler. Esas olan, tartışmak ve karar gücü olabilmektir. Bu gücü elinde bulunduran toplum, tercihlerini en sağlıklı şekilde belirleyebilir. Hiçbir fert ve güç, ahlaki ve politik toplum adına karar alma yetkisine sahip değildir. Ahlaki ve politik toplumlarda toplum mühendisliği geçerli olamaz.

Önderliğin maddeler halinde sıraladığı bu özellikler demokratik uygarlığın temel birimini ifade ettiği gibi amaca yürürken esas almamız gereken ilkeleri de belirlemiştir.

Tarih Taslağımız:

a-Klan toplumu ve özellikleri: Toplumun kök hücresidir, 25-30 kişilik gruplar halinde ortak yaşarlar, ahlaki-politik birimlerdirler ve günümüzdeki toplumsal formlar içinde kendilerini sürdürürler.

Ardından tarım ve köy devrimi, neolitik dönem gelişir.

b-Hiyerarşik yarılma, kent-sınıf-devlet üçlüsü üzerinden gelişen uygarlık şebekesi ve bunun karşısında, bu uygarlıkla çelişki halinde gelişen demokratik uygarlık vardır. Sınıf çelişkisi yanında aşiretlerin, kabilelerin, halkların savaşları vardır. Bununla birlikte tekel güçlerinin pay kapma savaşlarının yaşandığı ve merkezi uygarlığın oluştuğu dönemdir.

c-Dinsel gelenek, İbrahimi dinlerin çıkışı:

1-Tanrı-kralların yönettiğı tarihin ve dönemin ilk iki büyük uygarlığına karşı çıkmaktadır. Kulların tanrıya ilk başkaldırısıdır.

2- Yeni bir ideolojik ifade yaratılmaktadır. Tanrı-kralların da basit insanlar oldukları, tanrının ise insan olmadığı, her şeyin asıl yaratıcısının O olduğu (Ünlü “Bu O’dur” sözü, bu büyük esinin ürünüdür), ancak O’nun Tanrı, Rab (efendi) olabileceğı söylemleştirmektedir.

3- Tanrı-kral’a değil, ancak O’na boyun eğilebilir.

Yeni ideolojinin ana ilkeleri böyledir. İbrahimi dinler dediğimiz müthiş geleneğin temelinde Önderliğin bu üç maddede özetlediğı ifadeler yatmaktadır. Mısır ve sümer toplumundan kopmaya cesaret etmiş ve kendi özgün toplumlarını kurmaya yönelmişlerdir. Önemi buradadır ve bu sayede yeni bir gelenek yaratmışlardır.

d-Grek-Roma uygarlığı: Bu dönemi önderlik şöyle değerlendrir:

“Geleneksel tanrı-krallar dönemi, her iki yarımada uygarlığın ilk aşamasını teşkil etmiştir. Grek-Roma mitolojisi, Sümer ve Mısır orijinlerinin sonuncu türevidir. Etrüsk ve Isparta Krallıkları döneminde, mitolojik gelenek (Olympos’taki Zeus, Roma’daki Jüpiter) son büyük çağını yaşamıştır. Roma Cumhuriyeti (M.Ö. 508-44) ve Atina Demokrasisi (M.Ö. 500-300) döneminde mitolojik anlatım giderek sönerken, felsefi gelenek öne çıkmaktadır. Sokrates ve Cicero, bu dönemin ünlü filozofu ve hatibidir. Eski özgür geleneklerini kolay terk etmek istemeyen Atina ve Roma vatandaşları, halen ahlaki ve politik toplum geleneğine oldukça bağlıdır. Krallık ve imparatorluk sistemiyle yoğun mücadele etmişlerdir. Atina’nın Sparta, Romalı aristokrasinin önde gelenlerinin de Sezar’la giriştikleri mücadele bu gerçeği yansıtır.

Roma Cumhuriyeti ve Atina Demokrasisinin Augustus ve İskender’in imparatorluk deneyimlerine yenik düşmeleri önemli bir gerilemeyi ifade eder.

Üçüncü gelenek olan Hristiyanlığın başlangıçta imparatorluktaki rolü yıkıcıdır. Hristiyanlık, Roma İmparatorluğu’nun yıkılışına (M.S. 476) kadar, saldırı halindeki Germen kabile boy-larıyla birlikte, demokratik uygarlığın güçlü bir bileşeni olmuştur. Bizans’ın imparatorluk olarak yükselişiyle birlikte, devletli resmi uygarlığın gerici bir temsilcisi konumuna düşer. Fakat İsevilik temsil eden çok güçlü muhalif mezheplerin varlığı, Hristiyanlığın demokratik uygarlığın gelişimindeki pozitif rolünü sürdürdüğünü göstermektedir.”

"Roma'nın çöküşünden sonra geçen yaklaşık bin yıllık süre, yani M.S. 500-1500 dönemini maddi kültürün üstünlüğünü devam ettirmek isteyen eğilimle, ideolojik kültürün üstünlüğünden vazgeçmek istemeyen eğilim arasındaki büyük çekişme, çatışma ve uzlaşmalar dönemi"

e-İslamiyet:

Çıkışı itibariyle demokratik uygarlığın devamı olsa da iktidarlaştığı dönemde iki kola ayrılır ve iktidar İslamı klasik uygarlığı temsil eder. Bu konuda farklı görüşler de vardır. İslamiyetin doğuşunda da gerici olduğu ve devletli uygarlıktan sayılması gerektiğini belirtenler vardır. Önderlik konunun zor olduğunu belirtmekle birlikte çıkış koşullarına özel vurgu yaparak ikili yaklaşımı geliştirir.

Hız Muhammed dönemin koşullarını iyi okumuş, diğer dinlerden yararlanmış ve Arap kavmiyetini yeni bir ideoloji altında birleştirmeyi başarmıştır. Önderliğin İslamiyet konusundaki bazı değerlendirmelerini burada ifade edecek olursak yaklaşım farkı belirgin olarak görülür:

“Allah kavramının içeriği 99 isim temelinde çözümlenirse, en değme bir toplumsal ütopyanın inşa edilmeye çalışıldığı anlaşılabacaktır. Siyasi bir güç haline geldiği Medine döneminde, ütopyasını daha da netleştirmiştir.”

“Hz. Muhammed’in Medine’deki çalışma tarzı, konumuz açısından çok daha büyük önem taşımaktadır. Cami denilen yer, aslında demokratik meclis işlevi görmektedir. Başlangıçta tüm toplumsal sorunların tartışılıp çözüm yollarının arandığı toplantılar camide yapılmaktadır. Cami, Muhammed’in ölümüne kadar bu rolünü sürdürmüştür. İbadet ritüelleri ise (namaz, oruç, zekât), kişiliği güçlendirmeyi hedefleyen eğitim faaliyetleri kapsamındadır. İslâmiyet’in özünde böylesi bir çıkış olduğunu hiç kimse inkâr edemez. Tamamen dinsel örtü altında da olsa, ahlaki ve politik toplumun güçlü bir dinamizmle canlandırıldığı çok açıktır. Dolayısıyla gerçek bir Muhammedî Hareketten, İslâmiyet’ten bahsedeceksek, bunun katılımcı demokrasi temelinde, ahlaki ve politik toplumu temel sorunlarını aşmış olarak yeniden inşa etmekten geçtiği inkâr edilemez bir gerçekliktir demeliyiz.”

“Hz. Muhammed’in bazı eylemlerinde aşırıya kaçtığı, bu eylemlere girerken çok tereddüt geçirdiği bilinmektedir. Özellikle

le Yahudiler, Kible meselesi ve Kureyş aristokrasisi ile işbirliği yaptıkları için Yahudi Kurayza kabilesinin bütün erkeklerinin kılıçtan geçirilmesi gibi. Bu konuda doğru çözüm bulunabilseydi, belki de o dönemde Arap-İbrani ilişkisi çözümlenebilecek ve İslâmiyet çok daha gelişebilecekti.”

“Fakat İslâmiyet’in bir bütün olarak demokratik, özgürlükçü ve eşitliğe yakın bir hareket olarak nitelendirilmesi mümkündür. Çok kısa sürede eski uygarlık alanlarının büyük kısmında yayılması, sadece silah-kılıç zoruna bağlanamaz. İslâmiyet’in talihsizliği, Musevi ve İsevi Harekete kıyasla çok daha kısa sürede uygarlıkçı güçlere alet edilmesidir.”

“Doğuşunun üzerinden daha elli yıl geçmeden, Şam’da Muaviye sülalesi ile birlikte klasik bir uygarlık gücüne âdeta yama rolüne dönüştürülmüştür. Ehlîbeyt’in katledilmesi, İslâmiyet’in içeriğindeki birçok olumlu özelliğin de katledilmesidir. Bence İslâmiyet o dönemde bitirilmiştir.”

Hız. Muhammed’in ölümünden sonra 632-661 arası 4 halife dönemi olduğu bilinmektedir: Ebu Bekir, Ömer, Osman, Ali’dir.

Kürdistan Ömer döneminden itibaren işgal edilir. Bunun öncülüğünü yapan Ömer’in emrindeki Halid Bin Velid savaşçı bir Kureyş kabilesinde yetişmiştir. Uhud savaşında Müslümanları yenilgiye uğratandır. Onun oğlu Süleyman, Amed’i Arap egemenliğine alandır. Ardından kendisi de oraya ayak basmıştır. Şimdi Amed’de Sur içinde Hız. Süleyman adıyla bir cami vardır. Süleyman’ın da dahil olduğu 27 Arap Sahabe’nin (Sahabe: Hız. Muhammed’i görenler, yoldaşlar, arkadaşlar) mezarı oradadır. Millet, onları her cuma günü ziyaret etmekte, dualar okumaktadır, kim olduklarını, oraya niye geldiklerini, orada niye yattıklarını bilmeden!

İktidar kavgaları yüzünden dört halife dönemi de kısa sürmüştür. 30 yıllık bir sürenin ardından Emevi hanedanlığı İslamiyeti ele geçirecektir.

Yaşanan iktidar kavgaları döneminde bir grup Ali taraftarı olur. Bir grup ise Peygamber zamanına geri dönülmesini savunur. Bunlar yaşanan kavgalara karşı olan yaşlı, dürüst, özlü sahabelerdir. Diğer bir grup Mekke'nin zengini Ümmeyelerdir. Peygamberin soyu olan Haşimiler yoksuldur ve onlara karşıdır. Sonradan devlet kuracak olan Emevilerdir. Yaşanan kavgaları iyi izlemişler ve kendi zamanların beklemişlerdir. Diğer Haricilerdir. Yoksul kesimdir, iç kavgalara karşıdır ve bunun sürdüren herkesi hedef alacaklarını söylerler. Ali, Osman ve Amr Bin As'ı öldürmeyi planlar ama sadece Ali'yi öldürürler.

Amr Bin As her dört halife döneminde komutanlık yapmış, Filistin ve mısır'ı islam topraklarına katmış, önce Ali'yi sonra Muaviye'yi tutmuş ve Emeviler döneminde de Mısır'a valilik yapmış biridir.

Ali'nin ölümü ardından Muaviye'ye yol açılır. Osman zamanında Şam valisi yapılmış biridir. Uzun süre Peygambere karşı savaşmış olan Ebu Süfyan'ın oğludur. 661-750 arası Şam merkezli Emevi hanedanlığı-devleti dönemi olur.

Ali taraftarları Kufe taraflarına yerleşmiştir. Daha sonra çocuklarını ve tüm taraftarlarını oraya davet ederler. Onlar yoldayken Kerbela yakınlarına yetiştiklerinde Muaviye'nin oğlu Yezit tarafından katledilerek soyları kurutulmak istenir. Kerbela katliamı, iktidar İslam'ının faşizme evrilmesinin miladıdır.

“Ehlibeyt'in Şia kolu İran'da Safevi Hanedanlığı'ndan itibaren resmi uygarlık yoluna girerek, anti-uygarlıkçı özünü boşaltmıştır.”

İran'ın Şialığı seçmesi hem Arap milliyetçiliğine karşı Fars milliyetçiliği için bir kimlik oluşturmayı hem de Hürremi hareket karşısında topluma hitap etmeyi, kendi yanına çekmeyi hedeflemiştir.

Tasavvuf ve Batınlık

İslamiyet iktidarın elinde zor aracı olarak kullanılmaya başlanınca halkların alternatifi kendisini tasavvuf yoluyla tarikatlar şeklinde ortaya çıkmıştır.

İslam açısından tasavvuf ya da sufi anlayışı İslamiyet'i içsel ya da mistik olarak algılama geleneğini tanımlamaktadır. Sufizm, hakikatin sezgiyle ve manevi güçle aranması yoludur; kişinin her türlü kötülükten arınması ve insan-ı kâmil olmasıdır.

Hz. Muhammed'in Hira Dağındaki mağarada yaşadığı inziva bu kapsamda değerlendirilir. Sahabeler ve takipçileri, İmam Ali ve takipçileri hep bu temelde değerlendirilir.

Sufizm bir yaşam tarzı, bir bakış açısıdır. Kendi başına bir felsefi ekol olmamakla beraber bir inanç ve düşünce sistemidir; sufizmin felsefesi hakikatin sadece akıl yoluyla değil sezgiyle, iç görüyle elde edilebileceği şeklindedir. Akıllı reddetmez fakat maneviyatı, inancı, arınmış ruhu bilgiye ulaşmada baş köşeye oturtur. Doğru yaşamının ilkelerini bu temelde geliştirir.

Kadiriliğin kurucusu A. Kadir Geylani sufiliğin söz ile ele geçmeyeceğini söyler ve bir hal olarak tanımlar. Tarikatını da sufiliğin kurumlaşması üzerine inşa etmiştir.

Tarikat ise sufizm esası temelinde oluşturulan kurumlaşmadır, örgütlenmedir.

İktidarcılığa karşı en anlamlı duruş Ebu Zer ve Rabia tarafından sergilenmiştir. Onların duruşunu, tasavvufun ve tarikatın temeli olarak değerlendirebiliriz.

EbuZer'in doğumu tam bilinmese de ölümü 652'dir.

İlk sahabelerdendir, Ali taraftarlığını yapmış, Osman'a muhalif olmuştur. Bu yüzden Şam'a gönderilmiş, orada da Muaviye'ye muhalif olunca tekrar Medineye gönderilmiş, muhalifliği

sürünce en son olarak 90 yaşlarındayken Medine çölü yakınlarındaki El Rabaza kentine sürgün edilmiş, orada ölmüştür.

Rabia ise (714-18 Basra-801?) Çocukken köle edilmiş, sonra azad edilmiş, hiç evlenmemiştir. İlahi aşk öğretisinin öncüsüdür.

Bir elinde meşale -cenneti yakacağını söyler- bir elinde bir kova su -cehennemi söndüreceğini söyler- böylece insanlar Allah'ı cennet ya da cehennem için değil kendisi için sevsinler. Bu duruşu onu İslam tarihinde özel bir yere koymuştur.

Devletleşen İslam karşısında İslam'ın özünü temsil eden bu gibi duruşlar tarih boyunca hiç eksik olmamıştır.

Emevilerden sonra Abbasiler başa geçmişlerdir. Zulüm onların döneminde doruğa çıkmış ama direniş de doruklarda seyretmiştir. İslamiyet içindeki son filozofik çabalara da bu dönemde rastlanmıştır (El Kindi, El Farabi, Suhreverdi, İbn-i Haldun vd.)

Onlardan sonra ise artık Avrupa tarihinden bahsetmek gerekir ki merkezi uygarlık Ortadoğu'dan Avrupa'ya kaymıştır. Burjuvazi öncülüğünde gerçekleşen demokratik devrimler, köylü isyanları, işçi direnişleri, köy ve kentlerdeki komün direnişleri bu tarihin hep direnen tarafı olmuşlardır.

Ayrıca o zamana dek uygarlık güçlerine karşı halkların yürüttükleri direnişleri ve bunlara temellik eden düşünce akımlarını tarih taslağına yerleştirmek gerekir. (Zerdüş, Mani, Mazdek ve Hürrem, Hürremi Hareketler, Ebu Müslim, Babek, Hasan Sabbah, Karmatiler, Hallac-ı Mansur, Zenc isyanları, Babailer, Şeyh Bedreddin vb.)

Tarihin yaşayan ruhu bu direnişlerdedir. Onları yok sayan anlayış tarihi kendisiyle başlatıp kendisiyle biritniş, öldürmüştür. Onu canlandırmak, yeniden açığa çıkarmak günümüzdeki direnenlere kalmıştır.

Demokratik Modernite Zihniyeti Direnenlerin Zihniyetidir

Demokratik uygarlık insan toplumunun başlangıcından günümüze dek varlığını sürüdüirse de merkezi-devletli uygarlığın çıkışından günümüze hep karşıt kutup olarak değerlendirilmiştir. Karşıt kutup olmak her konuda alternatif olmayı ifade etmektedir. Fakat her dönemin de kendine göre bir yaşam tarzı vardır. Bunu da modernite kavramıyla ifade etmek mümkündür.

Toplumların yaşam tarzı her dönemde devlet egemenliğinin dışında köklü farklılıklar arz etmiştir. Modernite kavramı esasen toplumların her çağda sergilediği yaşam tarzını anlatmaktadır. Toplumların çağı, çağın zihniyeti ve yaşam tarzı olmaktadır.

Her dönemin bir modernitesi vardır. Sasani'lerin, Roma'nın, İslamiyet'in, komünal direnişlerin vb.

Kapitalizmin hegemonyasını sağladığı son 400 yıllık dönemdeki kapitalist modernite karşısında toplumların modernitesini demokratik modernite olarak tanımlayabiliriz.

Daha önce de ifade ettiğimiz gibi bir dönem içinde iki modernitenin olamayacağını iddia etmek toplumların özgürlük tarihi adına büyük bir yanlış olmuştur.

Modernite bir çağın yaşam tarzı ise onu kapitalizme mal etmenin yanlışlığı tüm insani değerleri ona mal etmek ve toplumun farkını ortadan kaldırmak kadar büyük bir yanlıştır. Buradan ortaya bir fark çıkmaz, sistemin içinde erimek kaçınılmaz olur.

Demokratik modernite tüm zihniyet ve yaşam kalıplarıyla kapitalizmin köklüce reddi üzerine kurulmuş ve farkını her yönüyle alternatif olmakla kanıtlamıştır. Bu anlamda direniş ve yeniden inşa esastır. İnşanın kapsamı geniştir fakat üç temel ayağı vardır:

Kapitalizmin üçlü sac ayağı olan sermayecilik, endüstriyalizm ve ulus-devlet karşısında demokratik-ahlaki toplum, eko-endüstri ve demokratik ulus boyutları demokratik modernitenin farkını ortaya koymaktadır.

Özgürlük Hareketi En Büyük Farktır

“Farkındalığı kavramak özgürlüktür.”
(Bodhidharma)

İtalyan savcının “yirmi yıl bu beynin işlemesini durdurmalıyız” dediği Gramsci hapishanede el yazması üç bin sayfa ve 30 defterle karşılık verdiği gibi insana getirdiği tanımla filozofik tutumunu özetlemiştir. Ona göre **“İNSAN ZİHNİYETTİR!”**

Sümerlerden beri insanı egemenlik altına almanın en temel yöntemi zihniyet yaratma operasyonları olmuştur.

Bir gasp ve tekel sistemi olan kapitalizm, toplumlar üzerindeki hakimiyetini zihniyet ve yaşam tarzı üzerindeki etkisiyle sağlama konusunda uzmanlaşmıştır.

Kapitalizm “unutturur ve benzeştirir” buna karşın tarihsel savunmalar “hatırlamak ve farkını yaratmak” rolünü üstlenmiştir.

Özgürlüğü “farkında olmak” şeklinde tanımlayan hocalar da önemli bir hususa dikkat çekmişlerdir. Buna “fark yaratmak” kavramını da eklediğimizde alternatif bir anlama-bilme ve yaşam yoluna girmek mümkün olabilir.

Genelde devletli uygarlığın, özelde son görünümü olan kapitalist modernitenin egemenliğini her alanda tesis etmek için oluşturduğu zihniyet ve yaşam tarzı aşılmadıkça onun kısılcından kurtulmak mümkün değildir. Bu öyle bir kısaçtır ki karşısında en radikal görüneni bile kendi hizmetinde kullanabilmiş-

tir. Fakat bu ne büyü işidir ne de aşılmaz bir kaderdir. Tüm mesele hakikatin farkında olmak ve farkını yaratmaktır.

Beş bin yıllık bir egemenlik sisteminin ve bu birikime dayalı olarak gelişen kapitalizmin zihniyet ve yaşam kalıplarından sıyrılmayı söz düzeyinde ifade etmek kolay olabilir. Fakat sadece son yüz elli yılın sosyalizm ve ulusal kurtuluş mücadelelerinin - tüm kahramanca direnişlere rağmen- yaşadığı trajediye baktığımızda bile bu işin çok da kolay olmadığı görülmektedir.

Tüm yönleriyle alternatif bir sistem oluşturmak ve bunun için tüm çağların en büyük hakikat savaşını göze almak gerekiyordu. Önderlik bu savaşı tarihin tüm büyük bilgeleri gibi “KENDİNİ BİL!” emriyle ve sistem güçlerine karşı “SİZ KİMSİNİZ?” sorgulamasıyla başlattı. Tarihsel savunmalarının neticesinde şu kaniya ulaştı:

“Uygarlık kutsalları hiçbir ahlaki ve politik sınır tanımadan üzerimden geçmeye çalışırken bu satırlarla kendilerini sorgulamam, beni tutkulu bir şölen havası içinde kişiliğim, geleneklerim, halkım, bölgem, insanlığım ve evrenimle tanıştırdı. Tanışmak, farkında olmaktır. Bu ise yaşamı olanca zenginliği içinde korkusuzca yaşamak ve güçlü savunmaktır!”

Kişiliğimiz, geleneklerimiz, halkımız, bölgemiz, insanlığımız ve evrenimizle tanışmamız, farkında olmamız önünde bin bir türlü tuzaklar ve şaşırtıcı labirentler örülmüştür. Kapitalizmin esas rolünü burada, yani kendimize dair hakikatleri karartmasında aramak gerekir. Oysa evrenin zekâsı insanda kendisini ifadelendirmektedir. Dolayısıyla insan, hakikati hem bilen hem de inşa eden varlık olarak tüm evrenin sorumluluğunu taşımaktadır. Bu gerçeği 2500 yıl önce ortaya çıkmış olan Taoizm felsefesinde görmekteyiz. Özünü şu sözler anlatır:

“Tao taşta uyur
Çiçekte rüya görür
Hayvanda uyanır
İnsanda uyandığının farkına varır.”

Tao yoldur, hakikattir. Evrensel özgürlük ve yaşam felsefesini özetleyen bu sözler hakikati aramada rehber niteliğindedir. Taşta, çiçekte, hayvanda insanı bulmak zordur ama insanda hepsini bulmak mümkündür. İnsanı mikro evren olarak tanımlamak hakikati kendinde aramayı anlamlı kılmaktadır. Kendini tıpkı evren gibi hareket halinde tutabilen insan toplumu da harekete geçirmeyi başarır.

Hakikat Önderliği der ki “hakikat, hareket halindeki anlamlı yaşamdır. Anlam bir kişide güçlü yaşanabilir fakat örgütlenip hareketlendikçe bir toplumsal hakikat haline gelebilir... Bir insanın yaşamında, yaşadığı gerçekliklerin hakikatine varmak kadar daha değerli bir şey olamaz. Hakikat arayışılığı en değerli insan faaliyetidir. İnsanı özetlemek gerekirse hakikati mümkün kılan varlıktır.”

“Hakikati mümkün kılan varlık” olan insanın başına getirilen en büyük felaket hakikat yitimi olmuştur.

Egemenlik düzenleri öylesine derin çarpıtmalar yapmıştır ki yalanlar hakikat olarak kabul edilebilmiştir.

Hakikat yitiminin tarihi devletli uygarlığın ortaya çıkışına kadar uzanır. Bu konu, kölenin nasıl yaratıldığı öyküsüyle sorusuyla çok çarpıcı tarzda irdelenmiştir. Tüm egemenlik inşasının başında gelen zihniyet çalışması olmadan, sadece zor aygıtlarıyla veya ekonomik koşullarla insan köle haline getirilemezdi. Bu olgu, çağdaş kölelerin yaratılması işinde de geçerlidir.

Kölenin bir geçmişi yoktur; O, tanrının ve esasen yeryüzündeki temsilcisi olan kralın basit bir kuludur. Tanrı-kral düzenine hizmet etmekle mükelleftir. Hangi toplumdan geldiğini, geleceklerini, özgür geçmişini bilmez. Köle doğmuş, köle yaşayıp, köle ölecektir. Çocukları da köle olacaktır! Bunu insana kabul ettirmenin sırrı tüm egemenlik sistemlerinin ve tarihin sırrı olmaktadır. Bu sırrın şifresi toplumundan koparılan insan üzerinde yaratılan zihniyettir. Egemenlerin en büyük tuzağıdır

unutturmak. Unutturmanın, bellek yitiminin ardından egemenin istediği akıl hâkim kılınır. Zihniyet bir kere oluşturuldu mu kölece yaşama katlanmamak diye bir sorun olmaz.

Çağdaş kölenin yaratılması sürecinde kapitalizmin ideolojisi olan liberalizm devreye girer. Bireycilik şahlandırılarak insan toplumsallıktan koparılır. Toplumsallıktan kopan insan güçsüzdür. Artık üzerinde her türlü operasyon yapılabilir. Tarihi, kültürü, kimliği, kişiliği tezgâhta yaratılır. Bu tezgâhların en büyüğü ulus-devlettir.

Hiçbir sistem ulus-devlet kadar kitlesel halde köle-sürü yaratma gücünde olmamıştır. Liberalizm ve onun en vurucu silahı olan ulus-devlet toplumdaki tüm farklılıkları tek potada eritme gücünü gösterirken moda adı altında bolca farklılık yaratma oyunuyla da kendini gizleyebilmiştir. Toplumun demir kafese alınması ile ilk kölelerin yaratılması süreci arasında nicelik dışında fark yoktur.

Toplum kocaman bir açık hava hapisanesine alınmış ve faşizmin tezgâhında şekillendirilmeye başlanmıştır. Total Kurumlar olarak adlandırılan hiyerarşi tezgâhların yanına bir de balla kaplanmış zehir oyunlarını da eklediğimizde toplum üzerinde her türlü denetim sağlanmış olur. Özellikle popüler kültür alanında sağlanan gelişmeyle birlikte geçmişin tanrı-krallarından daha tehlikeli bir egemenlik kültürü inşa edilmiştir. Geçmişin korku salan kralı bugün bisikletiyle insanların arasında gezip sempati toplayan başkana-başbakana dönüşmüştür. Ona da gerek kalmamış, devletler şirketleşmiş-şirketler devletleşmiş; iktidar ise tüm topluma yayılmıştır.

Liberalizmin ideolojik versiyonları olan bilimcilik, dincilik, milliyetçilik ve cinsiyetçilik sayesinde toplumda modernizm bataklığına batmamış birey bırakılmamıştır.

Kendini, kimliğini, ahlakını unutan toplum köleleştirilir, kolay yönetilir. Bu gerçeklik savunmalarda şöyle değerlendirilir: “Toplumsal anlam, zihniyet, estetik yitiminin sonuçları daha da

vahimdir. Adeta başı uçurulmuş canlı varlıklar gibi ancak çırpınmadan bahsedilebilir. Zihniyet ve estetik dünyasını yitiren bir toplum çürümeye, vahşice parçalanmaya, yenmeye terk edilmiş bir leş misalindedir.” Anlam, zihniyet, estetik yitimi kapitalizmin unutturma ve benzeştirme faaliyetinin vardığı düzeyi anlatmaya yetmektedir.

Neolitiğin anlam dolu şiirsel yaşamından, tüm doğayı kendisi gibi canlı düşünen zihniyetinden, toplumsal ahlakının konuşturduğu estetiğinden umutsuzca, kölece, çirkince yaşama geçişin öyküsü bilinmeden hiçbir bilmeden bahsedilemez. İşte kapitalizmin yaptığı şey tüm bu bilmeleri birer bilinmezliğe götürme, şaşırtma ve kendi hakikatini tek hakikat olarak sunma ve kabul ettirmedir. Bu konuda Avrupa bilimciliğinin oynadığı rol başat durumdadır. Bilgiyle oynanırken tarihle, toplumla, insanla ve doğayla oynanmıştır. Bilgi parçalanırken tüm evren parçalanmış ve evrenin temel karakteri olan “farklılıkların birliği” yerini koyu bir tekçiliğe bırakmıştır. Bu nedenle esas devrimcilik farklılığı açığa çıkarmak ve kesinlikle bununla yetinmeyip bu temelde farkındalık yaratmaktır. Farkındalık aslında alternatif sistem oluşturmak anlamına geliyor ki bu ki aksi halde sistem içinde de farklılıklar bir arada yaşayabilir yanılışına düşülebilir.

Farklılığın oluştuğu an, özgürlük anı olarak tarif edilebilir. Bilimde bu oluşum anının kaos aralığına tekabül ettiği kuantum fiziği sayesinde açıklığa kavuşmuş bulunmaktadır. Toplumsal kaos aralığı da farklılığın oluşumu için gerekli ortamı sunar. Bu an özgürlüğün oluştuğu andır. Önderlik, an içindeki oluşumun özgürlük oluşumu olduğunu ortaya koyduktan sonra ruhum dediği savunmasını ÖZGÜRLÜK SOSYOLOJİSİ olarak adlandırdı. Bu adlandırma aynı zamanda o büyük yaratıcılığa açık olan özgürlük anının incelenmesini varsayan sosyolojinin adı oluyordu.

Üstelik mutlak tecrit koşullarında, hücrede ve hatta kalem yasağı altındaki yoğunlaşmalarıyla bu kitabın oluşturulması

anlamını daha da artırmıştır. İmralı koşullarının esiri değil, bilgece karşılanması, insanlığa yeni bir sosyal bilim anlayışını ve yeni bir paradigmayı kazandırmıştır. Bu anlamda “Özgürlük-Sosyolojisi” dünya devrim manifestosu olarak okunabilir. Buna tüm insanlığa armağan edilmiş “özgürlük sanatı” da diyebiliriz.

Özgürlük Sosyolojisi sadece sosyolojik yaklaşımlar arasında bir fark değil, hakikati ideolojik ve yaşamsal pratikle bütünlüklü ele almada bir fark oluşturmıştır. Bu yön Ortadoğu çözümlemesinde nasıl yaşamalı, ne yapmalı ve nereden başlamalı sorularına verilen yanıtlarla şöyle dile getirilmiştir:

“Nasıl yaşamalı, ne yapmalı ve nereden başlamalı sorularına verilecek ilk ortak cevap, sistem içinden ve sisteme karşıtlık temelinde başlamalıdır. Fakat sistemin içinden sisteme karşıtlık eski bilgiler düzeyinde her an ölüm pahasına hakikat savaşığını gerektirir. Nasıl yaşamalı nereden başlamalıyla iç içe olarak modernitenin bir zırh gibi giydirdiği deli gömleğini çıkarır gibi nefret ederek bu yaşamdan vazgeçeceksin. Gerektiğinde her an kusarak içindeki bu yaşamdan mideni, beynini, bedenini arındıracaksın. Sana dünya güzeli gibi kendini sunsa bile içini kusarak yanıt vereceksin. Ne yapmalı sorusuna diğer iki soruyla iç içe olarak sisteme karşı hep eylemlilik biçiminde bir yanıtla karşılık vereceksin. Ne yapmalının cevabı bilinçli ve örgütlü pratiktir.”

Ortadoğu tarihi fikir-zikir-eylem birlikteliği açısından zengin bir kültüre sahiptir. Kapitalist moderniteye direnen geleneğin gücü, direnen halklar gerçekliği ve yeni zihniyet devrimi Ortadoğu aydınlanmasını gündemleştirmiştir. Kendisini demokratik uluslaşmayla, ekonomik-ekolojik ve kadın özgürlüğüne dayalı toplumla ifadeye kavuşturan yeni paradigmatik yaklaşım kapitalizme karşı kalıcı, bütünlüklü ve köklü bir alternatif oluşturmıştır. Yeni zihniyet ve paradigmanın öncülüğü ise Özgürlük Hareketinde somutlaşmaktadır.

Anlam gücünü açığa çıkaran, hakikate dönüştüren her hareket, tarihin özgürlük sayfalarında onurlu yerini almıştır. İnsanlığın tüm direniş mirasını devralan Özgürlük Hareketi evrenin, doğanın, toplumun, insanın taşıdığı anlamı açığa çıkararak hakikat gücü ve alternatif bir sistem haline gelmiş ve yenilmezliğini de bu özelliğine dayandırmıştır. Bu anlamda Özgürlük Hareketi, evrensel karakteriyle bir insanlık hareketidir. Ahlaki özellikleri ve yaşam anlayışıyla ve söz-pratik birlikteliğiyle ilk doğduğu andan itibaren sistemden kopuşu gerçekleştiren Özgürlük Hareketi, alternatif olabilecek zihniyet ve paradigma değişimiyle de insanlığın umudu haline gelmiştir.

Haki Karer'ler, Mazlum Doğan'lar, Ferhat Kurtay'lar, Kemal Pir'ler, Mahsum Korkmaz'lar, Gülnaz Karataş'lar, Zeynep Kınacı'lar, Sakine Cansız'lar ve günümüze dek direnişle süregelen şehitler gerçeği Özgürlük Hareketi kültürünü şekillendiren en temel değerler olmuştur. Yeni paradigma bu kültürün kalıcı başarısı ve zaferi için gerekli bilinç formunu ve donanımı oluşturmuştur.

Özgürlük Hareketi içinde temel doğrultu ve ilke haline gelmiş olan tüm şehitlerin bileşkesi sayılan Önderlik gerçekliğiyle buluşmak veya başka bir ifadeyle Partileşmek fark yaratmanın tek yolu olmaktadır. Başka literatürlerde partileşmek veya parti kültürü kavramı böyle bir anlam taşımaz. Öncü parti veya öncü kadro gibi kavramların toplum mühendisliği alanına girdiği iddialarına karşın Özgürlük Hareketinin kültürünü tanımak gerekir. Bu gibi kavramların çeşitli tarihsel deneyimlerden sonra çağrıştırdığı olumsuz anlamlar, özellikle de toplum mühendisliğini çağrıştırmaması Özgürlük Hareketinin yüklediği anlamlardan çok uzaktır.

Özgürlük Hareketinin geliştirdiği kültür ve ona dayalı dil ve kavramlar sistematigi bilinmeden, özellikle de yaşam tarzı görülmeyen bu hareketin toplum mühendisliğine karşı olduğunu tam anlamıyla kavramak mümkün olmadığı gibi, düzen karşı-

sında ne denli köklü bir fark yaratmış olduğu da yeterince anlaşılamaz. Söz konusu olan ortak kültür ve öncülük rolü için gereken araçlardır; bunlar da kapitalizm ve soykırım rejimi karşısında özgür bir yaşam inşa etmenin vazgeçilmezleridirler. Kapitalist mantıkta sonuç aracı meşru kılar. Özgürlük kültüründe, amacı zedeleyecek her araç reddedildiği gibi söylem-kavram literatürü de buna göre şekillendirilir. Kavramlar zamanla değışebilir, zenginleşebilir, özü daha iyi yansıtacak hale gelebilir. Fakat kelimelerden hareketle kasıtlı olarak hakikati ifade etmeyen anlamlar yüklemek Özgürlük Hareketine karşıtlık için yapılmaktadır.

Bilinçli çarpıtmalar bir yana bırakılırsa, Özgürlük Hareketinde komünal kültür ve ona dayalı öncülük gerçekliği insanlığın en saf özünü ifade etmektedir. İnsanlığın özüne dayalı olarak çağın kimliği olan demokratik modernitenin kişiliği ve yaşam tarzına ulaşmak bu mücadelenin esas hedefi durumundadır.

Bu kültürde fark yaratma veya farklı olma adına liberalizm etkili tutum ve davranışlar popülizm, kariyerizm, bencillik gibi anlamlar taşıyıp ideolojik mücadele gerekçesi olur.

Öte yandan alışkanlıklara ve katı dogmatizme dayalı gelişen yaşam tarzı da demokratik dönüşüm önündeki en temel engeller olmaktadır. Bu konu bir eğitim, değışim-dönüşüm ve mücadele gerekçesi durumundadır. Bu hedefin yani demokratik dönüşümün gerçekleşmiş şekli “Parti kimliği ve kişiliği” olarak tarif edilmektedir.

Farkını en iyi ortaya koyabilen kişilik partileşmiş kişiliktir. Kendi şahsında öncü parti özelliklerini yaşatır ve yansıtır. Bu da ulus-devlet particiliğini aşmış, yeni paradigma doğrultusunda şekillenmiş olan parti özelliklerini kazanmayı gerektirir.

Ulus-devlet ideolojisini aşarak demokratik, ekolojik ve kadın özgürlüğüne dayalı yeni ideolojik doğrultusuyla kendini yeniden inşa eden Özgürlük Hareketi bu sayede büyük bir fark yaratmıştır. Kapitalizmin unutturma ve benzeştirme çabasına

karşılık Özgürlük Hareketi bir hatırlama, anlama ve fark yaratma hareketi olmuştur.

Hatırlanan ya da açığa çıkarılan şey, toplumun özgür doğasıdır, devletsiz tarihi ve yaşamıdır. Toplumsal değerler ve hakikatlerdir. Kim olduğunu hatırlamaktır. Fark yaratmak kim olduğunu hatırlamakla başlamış, kendi varlığına anlam vermek, yaşamı için seçenekler belirlemek, tercihte bulunmakla sürmüş ve demokratik uygarlık sistemiyle toplumsal inşa sürecine girmiştir.

Yabancılaşmaya uğramış kişisel ve toplumsal bellek emek verilmeksizin kendiliğinden onarılamaz. Bazen küçük bir anının hatırlanması belleğin ufkunu açabilir fakat bütünlük oluşturabilmesi, analiz ve bağlantı kurabilme yetisiyle, tarih bilinciyle, kendine dair yorumlarla ve kabul-red ölçülerinin gelişmesiyle şekillenecek bir süreç işidir.

Toplumların nasıl anımsadığı üzerine çalışma yapan Paul Connerton “her türlü başlangıcın içinde bir anımsama ögesi yatar” der. Biz tarihe de böyle bakarız. Geçmiş bugünün içinde yaşar. Geçmiş bugünü, bugün geçmişi ve geleceği şekillendirir. Anımsama ise “hiçbir biçimde geçmiş olayları birbirleriyle bağlantılı olmaksızın, tek tek anımsamak değildir; onlardan anlamlı bir anlatı dizisi oluşturabilmektir.” Connerton’ın tezi, toplumların anımsamasının özellikle törensel etkinlik ve uygulamalarla gerçekleştiği üzerinedir.

Toplumsal hafıza aynı zamanda kültürel havuzdur. Birey de bu havuzda toplanmış değerlerle şekillenmiştir. Dolayısıyla kişinin kendini ele alışında olaycı, hikayeci ve nihayetinde pozitivist yaklaşıma karşı kültürel yaklaşım daha doğru ve çözümleyici olmaktadır. Tarihsel-toplumsal bağlamına oturtulmayan her olay çözümlemesi yanlış sonuçlara götürür. Bu kadar bireyci ele alış ancak Froydçuluk olarak adlandırılabilir. Gerçekten de bu bireyci yaklaşımı insanlığın başına salmada psikanalitik kuramın kurucusu olan Sigmund Freud önemli bir rol oynamış-

tır. Psikanalizin bedensel olanla zihinsel ve kültürel olanın ke-
siştiği yerde devreye girmesi ve diğer disiplinlerle bağ kurması
da sorunu çözmiyor. Bilim tarzında olguculuk oldukça tüm
yollar yanlışla gidecektir. Freud'un kendini ele alışı bile ibretlik-
tir. Çocukken kendisinin başından geçen birkaç olayı anlatır ve
tüm kişiliğinin ve yaşamının şekillenmesinde bu olayların etkili
olduğunu belirtir. Kuşkusuz ki olaylar önemlidir fakat tarih ve
toplumdan bu kadar yalıtık ele alınması tam da günümüzdeki
psikolojik bozuklukların kaynağındaki yanlış bilmeleri ve yanlış
yaşamı anlatır. Toplumsal hafızadan yoksun kaldıkça tüm be-
şerî bilimler bilinmezliği kanıtlamaktan başka sonuç vermeye-
cektir.

Toplumsal hafıza -ne denli bastırılmış olsa da- tüm maddi
ve manevi kültürde yaşar. Onu bulup açığa çıkarmak define
avcılığında olduğu gibi haritalarla da mümkün değildir. Define
avcılığında elde harita sürekli denemeler yapılır ama her sefe-
rinde eli boş dönülür. Yine de vaz geçimez! Bazen de tesadüfler
sayesinde hedefe ulaşılır. Israrlı olmak iyidir fakat kültürel dö-
nüşümlerde haritalar yol göstermez. Esasen öze dair kaybolan
bir şey yoktur sadece biz onu görmüyoruzdur; bilinç ve irade o
saklı hazineyi açığa çıkardığı, görünür kıldığı gibi çağın gerekle-
rine göre yeniden şekillendirir, inşa eder.

Toplum yok olmadığına göre hafızası da tümünden yok olma-
mıştır. Yitip giden birçok değerden bahsedilebilir ama toplum-
sal öz ontolojik bir karakterdedir, ona sıkı sıkıya sarılmak burju-
va lafazanlığında ıskellikle yaftalanmıştır. Bundan etkilenen her
düşünce akımı kendine ihanet etmiştir. Toplumsal öz vardı ve
gerçektir. İnsan olarak varoluşun ve yaşamı sürdürmenin top-
lumsal özle bağı tüm biyolojik ve fiziki yaklaşımların ötesinde
bir anlama sahiptir. Sözün özü, birey olmak ancak ortak yaşamı
ifade eden toplumsallık ile mümkündür. Toplumsallığı redde-
dip birey olma peşinde koşmak, burjuvazinin insan haralarında,
yarış için tımarlanmaktan farklı değildir.

Devlet, iktidar, egemenlik sistemleri toplumu ve onun değerlerini istediği kadar bastırmış ve hatta çarpıtmış olsun toplum her zaman toplum olarak kalma eğiliminde olmuş; bilinç ve iradenin yarattığı her fırsatta da devrimler, direnişler şeklinde kendisini kanıtlamıştır.

Direnişler hiç eksik olmazken eksik olan şey kendini bir sisteme kavuşturmamak ve bazen de devlet-iktidar sahibi olmakla toplumsal kurtuluşun gerçekleşeceğini sanmaktır. Bu yanılgı özellikle ulus-devlet döneminde adeta amentü halini almış ama yine ulus-devlet zorbalığıyla da yanlışlığını ortaya koymuştur.

Ulus-devletlerin fiziksel, zihinsel, kültürel tektipleştirici soykırımlarına karşı verilebilecek en anlamlı yanıt toplumun tüm farklılıklarını birlik içinde yaşatabileceği devletsiz bir toplumsal savunma ve özgürlük sistemidir.

Tarihi, kültürü, ekonomisi elinden alınan, ahlaki ve politik iradede yoksun kılınan halklar gerçekliğine karşı direnişlerin sonuç alıcılığı devlet ve iktidar alanına uzak durulduğu ölçüde mümkündür. Özgürlük Hareketi bu anlayışın temsilcisi olarak devlete ve iktidar aracına başvurmadan, aksine onunla demokratik mücadele içerisinde toplumsal özgürlük alanını savunmakta ve geliştirmektedir. Kendini halk meclisleriyle, komünlerle, kooperatif ve akademilerle örgütleyen ve saldırılara karşı öz savunmayla cevap veren toplum kendini yönetme, üretme ve geliştirme şansına kavuşmaktadır. Bu sayede halklar kendi diline, inancına, kültürüne, kimliğine sahip çıkmaktadır.

Bu anlayış toplumsal tüm farklılıkların kendini özgürce ifade etmesini ve yaşatmasını beraberinde getirmektedir. Deyim yerindeyse tüm yitikler harabelerinden çıkıyor; kaybedilen tarih, doğa ve toplum yeniden canlanıyor.

Toplumun kazandığı farkındalık sayesinde kapitalist modernite can çekiyor. Doğuş ve gelişme aşamalarını geride bırakıp çürüme aşamasına giren kapitalizm kendini yeni hegemonya savaşlarıyla yaşatmaya çalışıyor. Emperyalizmin 1990'lı

yıllardan bu yana Ortadoğu üzerinde yürüttüğü savaş ve saldırılar kapitalizmin kendini yaşatma adına son hamlesi durumundadır. Daha uzunca bir süre kapitalist moderniteyle mücadele halinde olaksa da süreç demokratik modernitenin başarısı doğrultusunda gelişmektedir. Zirveden düşüşe geçen ve derin krizde olan kapitalizmdir.

Buna rağmen kapitalist modernitenin binlerce yıllık egemen kültürüyle şekillendirilen toplum ve bireyinin özgür akıl mücadelesi başta olmak üzere büyük bir hakikat savaşını yürütmesi kaçınılmazdır.

Bozuntuya uğramış kültürel zeminin kişide yarattığı erozyondan kurtulmak bir yana bunun farkına varmak bile dervişane bir yoğunlaşmayı gerektirmektedir. Gramsci'nin devrim anlayışının kültür üzerinde yoğunlaşması yaşanan yabancılaşmayı derinliğine farketmesinden kaynaklanmıştır. Bozuntuya uğramış kültür ortamında yeni insanlar çıkmaz; bu ancak ondan kopuşla gerçekleşebilir.

Egemenlik sisteminin şekillendirdiği kültür ortamından devrimsel kopuş haricinde özgür kişilikler çıkmaz. Kırk kez zemzem suyuyla yıkansa bile egemenlik sistemi çok incelikli halde kendini sürdürür. Tek çare toplumsal kültür zemininde kendini yeniden ve adeta küllerinden yaratırcasına var etmektir. Önderliğin henüz mücadelenin ilk dönemlerinde Kürdistan'da kişilik sorunu üzerine yoğunlaşmasının anlamı bugün herkesçe daha iyi anlaşılmaktadır. Kişiliğe dönüşmeyen kültür kendi kültürümüz olamaz.

Öz kültürün, mutlaka yaşamımızı değiştiren kültür olduğu tezinden hareketle yaşam biçimi haline gelmeyen ve pratikleşmeyen teorilerin de faydasız olduğu sonucu çıkmaktadır.

Nitekim demokratik uluslaşma perspektifini dilinden düşürmediği halde bunu halka taşırmayan ve pratik inşaya dönüştürmeyen herkes inanç, kültür, sanat çalışmalarını bile sadece siyasi bir yaklaşımla, hatta iktidar perspektifiyle ele almaktadır.

Bundan dolayı, toplumsal farklılıkların kendini ifade etme zeminini bulacağı bir birlik anlayışı yerine toplumsal kesimlerin karşı karşıya geldiği, çatıştığı iktidar alanları üretilmektedir. Bozulmaya uğramış kültür zemininden çıkılmadığından sonuç değişmemektedir.

Aynı zihniyet halk meclislerini işlevsiz bırakmış, çoğu zaman komite ve komisyonların göstermelik olmasına yol açmıştır. Topluma toplum gibi değil, dolayısıyla hizmet edilecek bir kut-sallık olarak değil, yönetilecek bir iktidar zemini gibi üstten yaklaşan zihniyet bundan sorumludur. İnsiyatifi, girişkenliği, yaratıcılığı ve farklılığı öldüren bu tutumlar kuşkusuz sistemin zihniyetini ve yaşam etkilerini terk etmemekten kaynaklanmaktadır. Tüm bunlar, toplumsal kütürden uzaklığın, yabancılaşmanın işaretidir.

Toplumsal kültürle buluşmak bireysel zaafların, ailenin, aşı-
etin, dar ilişkilerin, çevrenin, memleketin sınırlandırıcı karakterini aşmakla mümkündür. Bazen toplumun birer unsuru olan bu formların içinde-sınırlarında yaşamakla “toplumsallaşma” birbirine karıştırılır. Bu durum düşüncedeki geriliği, özellikle de zaman ve mekân algısının gelişkin olmadığını gösterir.

Demokratik ulus çağında toplumsallaşmanın kapsamı geçmişin dar sınırlarıyla ele alınamaz. Hele ki evrensel karakter hiç kazanılamaz. Büyük insanlık ailesiyle bu şekilde buluşulamaz. Dar sınırların aşılması kültürel dönüşümün ana konusudur.

BÖLÜM KAYNAKLARI:

- Bakunin on Anarchy (Sam Dolgff, Vintage Books, 1971)
- Anarşizm: Bir düşünce ve hareketin tarihi (George Woodcock)
- Pyotr Kropotkin (Anarşi felsefesi-ideali)
- Anarşizm: Feminist bağlantı (Peggy Kornegger)
- Özgürlüğün ekolojisi (Murray Bookchin)
- Savunmalar (A. Öcalan)

3.BÖLÜM

EKO-SİSTEMİN NİMETLERİYLE KENDİNİ YARATAN İNSAN

Coğrafya ve Kültür

*Bütün aşkların yandığı
İki nehir arasında büyüdük
Akdenizde yaz olurken
Bizde dört mevsim aşk olur
Dört mevsim ölüm*

Toplumların yaşam tarzlarını belirleyen kültürlerin oluşumunda, yaşadıkları coğrafyanın rolü önemli bir yer tutmaktadır. Öyle ki coğrafyanın kendisi bile insanla temas ettiği andan itibaren bir nevi kültür olarak adlandırılır.

Coğrafyanın toplum üzerindeki etkilerini incelerken bilimin kullandığı kavramlaştırmalar ve ölçütler “ekonomik”, “stratejik”, “politik”, “tarihsel”, “toplumsal”, “kültürel” vb. şeklinde sürüp gider. Bilimin kavramlaştırmalarına kaynaklık eden coğrafyanın, en genel anlamda fiziki, siyasi ve beşerî olarak üç ana özelliğinden bahsedebiliriz.

Fiziki coğrafya, arazi yapısını (çöller, ovalar, dağlar, nehirler, denizler), iklimsel koşullarını (sıcaklıklar, yağışlar, rüzgârlar) ve doğal kaynakları (bitki örtüsü, hayvanlar, meralar, ekilebilir araziler, sular, madenler, ormanlar, enerji kaynakları vb.) kapsamaktadır.

Siyasi coğrafya, dünya üzerindeki ve komşu bölgeler arasındaki konumu ve toplumlar arasındaki etkileşimi anlatmaktadır.

Beşerî coğrafya ise, o topraklar üzerinde yaşayan insanların, toplumların özelliklerini anlatır.

Sadece bu tanımlamalara baktığımızda bile, coğrafyanın toplum yaşamıyla ayrılmaz bağlar oluşturduğunu ve her üç boyutun da kültürü ifade ettiğini görebiliriz.

Coğrafyayı ekolojik bir tanımlamayla, tüm canlıların yaşadığı doğal ortam biçiminde ele alırsak, bu doğal ortama en iyi şekilde uyum sağlayan ve değiştirme gücünü gösterebilen canlıların insan türü olduğu açıktır. Bu uyum, diğer bazı canlılarda olduğu gibi, fizyolojik değil, kültürelidir. “İnsan türü fizyolojik olarak kendini hiçbir özel çevreye uydurmuş değildir. İnsanın çevreye uyması, bedeninin bir parçası olmayan aletler, giysiler, evler ve benzeri donatımlarla sağlanır. Bulunduğu çevreye elverişli donatımlar yaparak bir insan toplumu, kendini hemen her türlü koşula uydurabilir. Ateş, giyim, kuşam, barınaklar, uygun yiyecekler, insanlara kuzey kutbunun soğuğu kadar, tropik bölgelerin sıcaklığına da dayanabilme yeteneği verir.” (1)

Toplumların maddi kültürlerinin ilk temelleri, hem doğadan nasıl yararlanacaklarının bilgisi ve tekniklerini, hem de doğanın beklenmedik değişimlerini karşılayabilme yeteneklerini geliştirmek zorunda oldukları koşullarda oluşmaya başlamıştır. “Maddi kültür, geniş ölçüde bir çevreye karşı gösterilen bir tepkidir. Bu tepki belli bir bölgede yerel yiyecek kaynaklarından yararlanmak ve vahşi hayvanlardan, sellerden ya da diğer tehlikelerden korunmak yolunda o bölgenin özel iklim koşullarının yol açtığı ihtiyaçları karşılamak için geliştirilen düzenleri içerir. Farklı topluluklar farklı icatlar geliştirmeye, yiyecek, yakacak, barınak ve alet sağlama yolunda, farklı doğal kaynakları nasıl kullanmaları gerektiğini keşfetmeye zorlanmışlardır. (1)

Burada hemen belirtmek gerekir ki maddi kültür tek başına toplumların hayatta kalmasını sağlayamazdı. Manevi kültür olmadan toplumsallaşma olgusu gelişme sağlayamaz ve toplumsallaşma gerçekleşmeden de insanın tür olarak varlığını sürdürmesi mümkün olamazdı; olsa bile doğada önemli hiçbir farklılaşmaya uğramadan hayvan türü olarak kalırdı.

Doğada farklılaşmayı başaran fakat ekolojik koşulların değişimleri nedeniyle yeryüzünden silinip giden birçok toplum bulunmaktadır. Maddi ve manevi kültür yaratımlarıyla insanlık tarihine yön vermiş olan toplumlar ise bunu öncelikle, yaşadıkları ekolojik ortamın cömertliğine borçludurlar. Bir bölgede sağlanan kültürel ve sosyal gelişme, diğer bölgeleri de etkileyerek tarihin çarkını döndürmüştür. Aynı koşulların her yerde aynı sonuçlara yol açtığını iddia eden determinist yaklaşıma göre, insanlığın kültürel bir başlangıç kaynağı yoktur; dünyanın her yerinde, birbirinden kopuk topluluklar, benzer koşullar gereği benzer kültürleri inşa etmişlerdir! Bu genelleme, tüm zamanlar için geçerli olamayacağı halde özellikle Ortadoğu tarihsel kültürünün inkârı yolunda ısrarla savunulmaktadır.

Dünyanın farklı bölgelerinde, birbirinden kopuk olduğu halde, benzer kültürleri inşa etmiş toplumlar vardır. Hatta bir zamanlar tüm klan toplulukları, hiç birbiriyle iletişim halinde olmadığı halde benzer yaşam tarzlarını sürdürmüşlerdir. Bu aşamalar, toplumsal ve kültürel farklılıklara kaynaklık eden büyük değişimlerin olmadığı aşamalardır. Fakat büyük değişimler, tüm dünyada bir defada ortaya çıkmış değildir. Örneğin neolitik devrim, tek bir yerde gerçekleşmemiştir, bu nedenle birçok neolitik kültürden bahsedilmektedir. Fakat her neolitik kültürün belirleyici ortak özellikleri olduğu gibi tarihsel zaman açısından ilk neolitik devrimlerin Mezopotamya topraklarında yaşanmış olduğu da bir gerçektir. Bu durumda, “ilk kaynak” veya “ilk kaynaklar” kavramını kullanmak yanlış değildir. Önemli olan bu kaynaklar arasında “ana kaynak” haline gelmiş

olanıdır ki, ana kaynak hem kendi yatağında hem de tüm kaynaklardan beslenerek oluşur ve insanlık tarihine yön verir.

Özetle, farklı toplumların becerileri kültürel paylaşım sayesinde diğer toplumlara da geçebilmiş ve insanlığın büyük kültürel birikimleri bu sayede ortaklaşabilmiştir. Farklı kültürel akımlar, bir ana kültür nehrine doğru akma eğiliminde olmuşlardır. İşte bu ana nehirlerin başında gelen Mezopotamya kültür geleneği, insanlığın beşiği olarak tanımlanmayı hak edecek gelişmelere damgasını vurmuştur.

Bu tanımlamalardan hareketle, insanlığa beşiklik etmiş, birçok halka anavatan olmuş Kürdistan coğrafyasının toplumsal yaşam ve kültür üzerindeki etkilerini değerlendirecek olursak, fiziki, siyasi ve beşeri özellikleriyle -geçmişte ve günümüzde- insanlığı etkileyen özellikler taşıdığını belirtebilir ve evrensel kültüre katkısını tanımlayabiliriz.

Evrensel Tarihte Kürdistan Coğrafyasının Yeri

Avrupa benmerkezciliğine göre evrensel olan Avrupalı olandır. Bu iddiayı doğrudan dillendirmediklerinde bile “evrensel” kavramıyla batının doğu karşısındaki üstünlüğüne ironik göndermelerde bulunurlar. Bu aklın kurnazlığından şüphe yoktur fakat evrensel değerler arasında yeri yoktur. Avrupa’nın evrensel değerler arasında yeri vardır ama Avrupa benmerkezciliği kapitalist sömürüyü gizleme aracından başka bir şey değildir. Evrensel demek tüm insanlığı ilgilendiren ve etkileyen demektir. Bu tanıma göre Kürdistan’ın konumuna baktığımızda neden sömürgecilik tarafından hep yok sayıldığı daha iyi anlaşılacaktır.

Kürt halkı başta olmak üzere üzerinde yaşayan tüm halkların hem avantajı hem dezavantajı durumunda olan Kürdistan coğrafyasının önemini ve kültür üzerindeki etkilerini anlamak

için evrensel tarihteki yerini doğru belirlemek gerekmektedir. Bu konuda ortaya konulmuş tarihi kanıtlar, Kürdistan coğrafyasının önemi hakkında daha belirgin tanımlamaların geliştirilmesine olanak sunmaktadır. Öncelikle vurgulanacak husus, tüm insanlığı derinliğine etkilemiş olan büyük değişimlerin bu topraklarda başladığıdır.

İki milyon yıla yakın bir tarihlenmenin yapıldığı paleolitik çağ içerisinde insanın varlığıyla karşılaşmaktadır. Avcı ve toplayıcı insan topluluklarının dönemidir. Yaklaşık bir milyon yıl önce Afrika'dan Ortadoğuya doğru yayılan insanlığın köklü değişimler yaratması için ise yüz binlerce yıl daha çeşitli deneyimler yaşaması gerekmiş fakat uygun coğrafya ve iklim koşullarıyla karşılaşınca ilk devrimlere imzasını atmayı başarmıştır.

Doğada kendini farklı kılabilen tür olarak insanın ilk evrensel başarısı, simgesel-soyut düşünce gücünü geliştirmesidir ki bu sayede Homo Sapiens çıkışı gerçekleşmiştir. Bu başarının ilk sağlandığı alan Toros-Zagros hattıdır. İnsanı, doğal koşullara mahkûm olmaktan çıkaran ilk devrim ise neolitik tarım ve köy devrimi olup ilk gerçekleşme alanı yine aynı bölgedir.

Bu devrimlerin kaynağına inildiğinde yine “altın hilal” veya “bereketli hilal” olarak adlandırılan coğrafyanın sunduğu avantajlarla karşılaşılacaktır.

Homo Sapiens (düşünen insan), kurgusal düşünce ve simgesel dil yeteneğiyle günümüzün insan türünün başlangıcını teşkil etmiştir. Neolitik devrim ise, ilk ekim işi, ilk köylerin kuruluşu ve bununla bağlantılı birçok devrimsel nitelikte ilkin yaşanmasını ifade etmektedir. Her iki gelişmenin Aryen toplulukların yaşadıkları topraklarda boy vermesi, bulundukları coğrafyanın özelliğiyle ilgilidir: “Karşılarında hep iki farklı dil ve kültür grubu buldular. Güneyden Afrika kökenleriyle daha yakından bağlantılı olan Semitik gruplarla (çöl ve sıcak alan kültürü) kuzeyden Sibiryâ eteklerinden kaynaklı Ural-Altay gruplarına (Tundra ve soğuk alan kültürü) nazaran durumu en avantajlı

gruplar orta alandakilerdi. Coğrafi avantaj belirleyici rol oynadı. Tarihen gözlemlenen büyük çıkışların gerçekleşmesinde bu nedenle orta alan grupları damgasını vurdu.” (2)

ORTA ALAN hem yüksek ekolojik düzeyi hem de ekolojinin sağladığı güvenlik olanakları açısından, henüz neolitik aşamaya varmadan önce, insanlığa beşiklik etmeye başlamıştır. Ekolojik koşulların orta alan insanına sunduğu bereket sayesinde, Neolitik aşamada artık tüm insanlığı besleyecek olan ana kültür nehri akmaya başlayacaktır.

“Arkeoloji, etimoloji ve etnolojinin mukayeseli bir değerlendirmesi, neolitik toplumun tarihte ilk defa yaklaşık olarak M.Ö 12 binlerden beri Toros-Zağros dağ sisteminin iç ve dış çeperlerinde, ovayla dağlık alanın birleştiği ve su kaynaklarına yakın yarı tepelik bölgelerde gelişim gösterdiğini kanıtlamaktadır. Bunun temel nedeni, bitki ve hayvan kültürlerinin ekim ve evcilleştirilmeye uygun zenginliği ve iç içe olması ile adeta doğal bir sulamaya benzeyen yağış rejimidir. Mevcut tüm tahılların, küçük ve orta boy hayvanların yabani örnekleri bu bölgede bolca bulunmaktadır. Bölge ayrıca uzun buzul dönemleri boyunca üç kıtanın birleştiği bir alan olup, Afrika’nın doğusundan çıkan insan türünün tüm dünyaya en güvenilir yayılma alanı olarak burayı seçtiğini göstermektedir. Uygun beslenme ve iklimle güvenlik bunda temel rol oynamaktadır. Tüm paleolitik dönemle mezolitik dönemin yaşandığını gösteren kanıtlar bulunmaktadır. Mezolitik dönemin aletleri ve mağara resimleri, halkın canlı izlerini gösteren örnekler sunmaktadır.” (3)

Bu durumda Kürt kültür zemininin binlerce yıllık gelişmelerle belirlenmiş olduğunu belirtebiliriz. Fakat neolitik öncesi gelişmeler (Paleolitik ve Mezolitik) ne denli önemli olsa da hem evrensel tarih açısından hem de Kürtler açısından ayırt edici ve belirleyici özellikleri bulunmadığı için, dolayısıyla görece zayıf ve durağan bir tarih olduğu için, Kürt kültürel başlangıç zamanını doğal toplumun önceki aşamalarını reddetmeden ve onun

bir devamı olarak neolitikle belirlemek daha isabetli bir yaklaşımdır.

“Denilebilir ki, hiçbir halk Kürtlerin orijinleri, asılları kadar neolitik çağı hem yaratıp hem en derinliğine yaşamak durumunda kalmamıştır. Bu özgünlük süre ve kapsam itibariyle en yoğun biçimde Kürt olgusunda yaşanmıştır. Bu özgünlüğün etkileri günümüze kadar sürmektedir. Kürtler bütün güç ve enerjilerini bu çağdan alıp bu çağa vermişlerdir. Bugünkü Kürt zihniyet yapısının çok geri kalması da esas olarak neolitik çağda takılıp kalmalarından, adeta orada gönüllü bırakılmalarından ileri gelmektedir. Sanıldığıının aksine, neolitik çağın etkileri halen dünyada küçümsenmeyecek ölçülerde varlığını sürdürmektedir. Köylülük, maddi yaşam ve zihniyet olarak neolitikten kalma bir toplumdur. Tarım kültürü, başta gelen özelliklerini bu çağda kazanmıştır.” (3) Kürdistan coğrafyasını özel kılan, orta alan konumu ve elverişli iklimsel koşulları sayesinde gerçekleşen toplumsal yapıdaki değişimlere ev sahipliği yapmasıdır. Evrensel tarihe yaptığı katkının ikinci aşaması ise uygarlığın gelişmesinde oynadığı roldür. Kente dayalı modernitenin tüm temel yaratımlarının kaynağında neolitik kültür vardır. Kent ve modernitesi, neolitik devrim olmadan düşünülemez. Bunun üzerine çöreklenmiş olan devletli uygarlık bile neolitiksiz düşünülemez.

Neolitik kültürün tek bir merkezden, Kürdistan’dan yayıldığını iddia etmek bir abartı gibi gelebilir fakat birçok farklı alanda ortaya çıkan neolitik kültürlerin en eskisinin büyük olasılıkla Kürdistan coğrafyasında bulunduğu günümüz araştırmacılarının ortak kanısı durumuna gelmiştir. Bu coğrafya’da yaşayan tek halk Kürt halkı değildir kuşkusuz, Aryenik birçok halkın varlığı tartışmasızdır. Bunlar arasında Kürt halkının adının öne çıkması, en eski Sümer belgelerine (yaşayan Kürt dili ve kültürünün bu belgelerle uyumluluğuna) ve Diyarbakır, Batman, Urfa

gibi Kürt kentlerinde yapılan çeşitli arkeolojik bulgulara dayanmaktadır.

Neolitiğin taşıyıcısı olduğu gibi, olumlu-olumsuz bir değer atfetmeden belirtebiliriz ki uygarlığın taşıyıcısı olma unvanı da Kürt halkına aittir. Kürdistan'ın tüm uygarlıkların geçiş hattında olması bu özelliğini kanıtlamaktadır.

Tüm bu değerlendirmelerden çıkan sonuç bir cümleyle özetlenirse; uygarlığı kendine mal eden kapitalist modernitenin tarih çarpıtmaları bir yana bırakılırsa, Kürt coğrafyasının sadece Kürt kültürünün oluşumunda değil evrensel kültürün oluşumunda da belirleyici bir rolünün olduğu belirtilebilir.

Adını Dağlardan Alan Halk

*Öyle bir yer ki
Yerle gök birbirine karışmış
Bulutların üstünde yürüyüp
Yıldızlara dokunabilir
Gözlerin kapalı yeşili hissedebilirsin
Dünyanın eşsiz güzelliklerinin toplandığı dağlar
Kürdistan dağları
Çimenlerden karlı zirvelere efsanelerin dolaştığı
Kahramanların efsunlu pınarlarda yıkandığı
Ölümsüzlerin diyarı...*

Adıyla birlikte var olup olmadığı üzerine bile tartışma yapılan Kürt halkını Türk, Fars, Ermeni, Gürcü vb. sayan birçok sözde bilimsel yayın çıkarılmıştır. Bu tartışmalar bir yana bırakılırsa Kürt ve Kürdistan üzerine yazan herkes farklı şekillerde de olsa, dağlarından ve dağlı insanlarından bahsetmiştir:

“...Dağlar Kürt tarihini, halkını, kültürünü ve geleneklerini biçimlendirmiştir. Kürdistan arazisi ovaların başladığı yerde aniden biter... William Eagleton'un deyimiyle, burası 'kükreyen

akarsuların, gölgeli kanyonların ve asma köprülerin' ülkesidir.”
(4)

“... Dağlar ve geçitlerle, karlı zirveler ve hoş göllerle dolu...
İçinde insanlardan çok ayıların ve kurtların bulunduğu, çok romantik, geniş sıradağ ülkesi!” (5)

“...Başka kimsenin edemeyeceği kadar eşsiz ateş edebilen adamlar!” in ülkesi. (5)

“... Dağların cinleri, dağların ejderhaları!” (6)

Sümerlerden günümüzün sömürgeci devletlerine kadar binlerce yıldır Kürt halkının özgürlük iradesiyle özdeşleşmiş olan dağların kültürümüzdeki yerini belirlerken, adı dağ, çöl veya deniz olan başka bir halka kolay rastlanmazken Kürt orijininin dağ anlamına geldiğini ve dağlarla özdeşleşmiş bir halk gerçekliğimizin bulunduğunu hatırd tutmak gerekir.

Sümer belgelerinde Proto-Kürtler, KURTİ (Kur=Dağ), yani dağlı veya dağlı halk olarak geçmektedir. Bundan binlerce yıl sonra bile Kürt halkını herkes dağlı halk olarak bilmektedir. Çünkü gerçekten de dağlarla bu kadar özdeşleşmiş başka bir halka ender rastlanabilir.

Önderliğin bu konudaki değerlendirmelerine bakalım:

“Binlerce yıl geçmiş olmasına rağmen Kürdistan’ın dağlık kesiminde Gutilerin, Mittanilerin, Urartuların oluşturduğu tarihsel-toplumsal kültür, aslında çok değişime uğramadan varlığını sürdürmektedir. Binlerce yıl geçmiş olmasına rağmen, öyle fazla değişim olmadan Guti, Mittani, Urartulardan bu yana ulaşmış kültür; varlığını, sürekliliğini fazla değişime uğramadan sürmektedir. Kürdistan’ın dağlık kesiminde yaşayan Kürtlerin, günlük yaşam kültürleri incelenirse; aslında Gutilerin, Mittanilerin, Urartuların, yani Kürtlerin binlerce yıl önce nasıl bir durumlarının olduğunu rahatlıkla anlayabiliriz. Öyle aslında çok da değişen bir şey Kürtlerin kültüründe yoktur.

Kürtlerin ova kesimlerinde ise bu konuda, belirli bir değişim yaşanmıştır. Ova kesimi işgallere, istilalara sürekli açık oldu-

ğundan, zaman içerisinde bunun yarattığı etkiler, sonuçlar olmuştur. Ova Kürtleri, dağ Kürtleri gibi saflıklarını koruyamamışlardır. Ama dağ Kürtleri, her boyutta saflıklarını korumuşlardır. Dağ kesimindeki Kürtler, bu kadar saf biçimde kültürlerini, fiziki yapılarını koruyarak sürdürebilmişlerdir. Gutilerin nasıl bir kültürleri, yaşam tarzları, fiziki yapıları vardıysa bu, günümüze dek değişmeden saflığını koruyarak, bugüne kadar gelebilmiştir. Binlerce yıl önceki Kürtlük neyse, bugünkü Kürtlük de o temelde yaşamaktadır. Böylesine bir gerçeklik, varlığını sürdürmektedir. Bunun bilincinde olmak, durumu bu bağlamda anlamak, anlamlandırmak gerekiyor.”

Bugün de dağ deyince, Kürtlerin güvenlik alanı, sığınağı, direniş kaleleri anlaşılmaktadır. Bunca soykırıma rağmen varlığını korumasında dağların yerini gerilla komutanı Murat Karayılan “Bir Savaşın Anatomisi” adlı kitabında “Kürt halkının en önemli müttefiki dağlardır!” biçiminde tanımlamıştır. Dün olduğu gibi bugün de dağlar olmadan Kürt yaşayamaz. Ovada, şehirde yaşayanlar da dağ sayesinde yaşayabilmekte, kaynak her daim dağ olmaktadır. Bu kadar nettir Kürdün coğrafyayla bağı.

Fakat bu coğrafyanın tek rolü savunmada oynadığı rol değildir. Kürdistan dağları, aralarındaki vadiler, etraflarındaki ovalarla birlikte “tarihin en büyük olayı” olan neolitik devrime analık etmesiyle anılır. Bu nedenle Kürdistan’a KÜLTÜR ÜLKESİ demek yerinde bir tanımlama olur.

“Neolitik devrimin merkezleri olarak Dicle, Fırat ve Zap ile kendilerine katılan kolların oluşturduğu en elverişli, ekin ve evcillığe uygun, yabancı bitki ve hayvanların anayurdu olarak dağ ve ovaların birleştiği yarı tepelik ovalar ve vadilerdir. Bu ova, vadi ve dağların sihri, tarih yaratmanın beşiği olmalarından ileri gelmektedir.” (3) Kürdistan dağlarını çevresiyle birlikte değerlendirmek gerekir. Yakın çevre, dağın yaşam kaynakları olurken, görece uzak çevre ise devletli uygarlık güçlerinin saldırı merkezleri durumundadır.

Kürdistan coğrafyası, verimli ovalarıyla, su ve bitki kaynaklarıyla yaşam sunarken, dağlar ise hep korunma alanları olmuştur. Etraflarını kuşatan devletler, gözlerini sürekli olarak bu zenginliklere dikmiştir ve bu yüzden dağlar stratejik bir rol oynamıştır. Bu olgu, günümüzdeki gerilla mücadelesinde capcanlı yaşamaktadır.

“Bu bölgelerin topluluklarının en amansız saldırı dönemlerinde bile dağların ve ormanların içlerine çekilerek varlıklarını korudukları tüm tarihsel belgelerce kanıtlamaktadır. Halkları yerinden yurdundan etmede en ileri düzeyde rol oynayan Asur imparatorları bile, bizzat yazdıkları kaya yazılarında ve çok sayıda tabletlerde, bölgeye sefer yaptıklarını ama başaramadıklarını açıkça belirtmektedirler. Bu husus tüm istilacılar açısından geçerlidir ve belgelidir.” (3)

Kürt halkının en temel stratejik gücünün dağlar olması, beraberinde toplumsal yapının da savunmayı kolaylaştıracak tarzda kabile ve aşiret düzeninde sürdürülmesini koşullamıştır. “Uygarlık tarihinin hep çatışma alanında yaşaması varlığını ancak dağların doruklarında koruyabilmesini beraberinde getirmiştir. En eski halk olma unvanını dağ yaşamına borçludur. Olumsuz sonucu ise kent kültürüne bünyesinde fazla yer vermemesidir. Kent uygarlığıyla sürekli zıtlık içinde olmuştur. Kenti, kendini yutan bir karşı barbar olarak görmüştür. Dolayısıyla geleneksel kabile ve aşiret kültürü, varlığını günümüze kadar koruyabilmiştir.” (3)

Kürt halkının aşiret formunda örgütlenmesinin 7-8 bin yıllık bir geçmişi bulunmaktadır. Bu tarihin sadece 3-4 bin yıl kadar olduğu iddialarının geçerli olmadığını neolitiğin Tel-Halaf denilen dönemi kanıtlamaya yetmektedir.

Bu denli eski geçmişi olan aşiretler ve çok daha eski olan kabileler bağrında sınıflaşmaya ve sömürüye fırsat tanımayan özelliğiyle özgür yaşamının vazgeçilmez unsurları olmuşlardır. Ayrıca sürekli tehdit ve saldırı altında olmaları nedeniyle mer-

kezi bir organizasyon kurmaları güç olmuştur. Aşiret konfederasyonları tarzındaki örgütlenmelere yöneldiklerinde bile temel yönlendirici güç ve amaç, savunma olgusudur.

Kürt halkı farklı dinsel ideolojilerle karşılaştığında ise bir kesimi dağlara çakilerek kendi kültür ve inancını sürdürmüştür; zorunlu kabul durumunda bile kendi kültürünü-inancını bir şekilde yaşatmanın aracı olarak çeşitli mezhep ve tarikatlara başvurmuştur. Kürt toplumundaki mezhep ve tarikatlarda görülen Zerdüştî etkiler bunun kanıtı olmaktadır.

Tüm bu durumlar, halk kültüründe ikili bir sonuç doğurmuştur. Bir yandan baskı ve zulümle özdeşleştirdikleri devlet gibi olmayan, devlet kurmaya meyiletmeyen özgürlükçü demokratik karaktere sahip, diğer yandan soykırım rejimlerinin saldırısı altında kültürünü istediği gibi yaşatabilecekleri siyasal organizasyonlara bir türlü kavuşamayan bir halk gerçekliği ortaya çıkmıştır.

“Anadolu Hitit İmparatorluğu ile Sümer ardılı Babil-Asur İmparatorluğu arasındaki Yukarı ve Orta Mezopotamya’nın (Luwice Gondwana, Sümerce Hurrit=yüksek memleket) zengin maden yatakları ve Doğu-Batı geçiş noktasında yer alması, ayrıca tarım ve hayvancılığın en verimli sahalarına ve doğal sulama gibi bir iklime sahip olması, onun adeta tarihin “doğuran anası”, büyüten beşiği rolünü kaçınılmaz kılmıştır. Bu özelliği aynı zamanda dört taraftan ve sürekli istila ve talan alanına dönmesine yol açmıştır. Uygarlık doğuran temel alan olmasına rağmen, merkezi yapılar ve kurumlara kalıcı olarak sahip olamaması da bu özellikleriyle yakından bağlantılıdır. Tampon bir geçiş bölgesi olmaktan kurtulamamaktadır. Hâlbuki günümüze kadar buradan beslenmeyen uygarlık yok gibidir. Bu özelliği, onun günümüzde dilini bile hayvan sesi kadar özgürce kullanamamasının nedenini de izah etmektedir.” (3)

BÖLÜM KAYNAKLARI:

- 1-Gordon Childe-Kendini Yaratan İnsan
- 2-Abdullah Öcalan-Kürt Sorunu ve Demokratik Ulus Çözümü
- 3-Abdullah Öcalan-AİHM Savunmaları
- 4-Mehrdad R. Izady-Kürtler
- 5-Gottfried Müller-Yanan Doğu'da
- 6-Kaynak Yayınları-Asur İmparatorluğu

4.BÖLÜM

KENTLEŞME, SÜRGÜN, GÖÇ

ve YABANCILAŞMAYA KARŞI DURUŞ

Orta Çağda Bölünen Kürt Toplumsallığı

Devletli uygarlığın saldırılarından sonra Kürt halkının kırsal yaşama sıkı sıkıya sarılması kesinleşmiştir.

Egemenlerin elinde kentlerin oynadığı uğursuz rolü yakından bilen Kürt halkı kente karşı hep mesafeli olmuştur. Hatta bunun farkında olan egemenler de Kürtleri dağlardan ne kadar uzaklaştırsalar o kadar çok egemenliklerini tesis edebileceklerini düşünmüşlerdir. Örneğin Asur imparatorluğunun, 150 bin Kürdü kırsal bölgeden ova ve kent bölgelerine zorla yerleştir-mesi, direnişçi ruhu yok etmek, asimilasyonu gerçekleştirmek amacını taşıyordu. Dağlar ve dağlı halk asla zapt edilememiştir: Ne ilk devletler ne sonrakiler ne İskender orduları ne de uçaklı, kimyasal silahlı ordular! Fakat Kürt halk direnişini zayıf düşüren bazı önemli tarihi süreçler yaşanmış ve toplumsal-kültürel özellikleri değişime uğradıkça, direnmek dışında seçeneği olmadığı halde hiçbir zaman tam sonuca da ulaşamamıştır.

Coğrafyası yerinde durduğu halde, direnişlerin tam sonuca gitmemesinin en önemli sebebi, Kürtlerin sınıflaşmayla, kentleşmeyle ve yabancı dinsel-ideolojik sistemlerle karşılaşması; neticede zihinsel, sosyal, kültürel yönden olumsuz yönü ağır basan değişimlerden geçmesidir.

İlk çağ boyunca kabile ve aşiret kültürüyle yaşayan Kürt halkı özgürlükçü karakterini sürekli korumayı bilmiştir. Çok

köklü olan kabile kültürü adeta yenilmez bir nitelik taşımıştır, çünkü doğal demokratik yapısı bunu koşullamıştır.

Kürdün özgür yaşam koşullarında zihniyet dünyasını şekillendiren temel olgu, içinde yaşadığı coğrafya ve kendi ekolojik doğası olmuştur. Mitolojik yaratımlarında tanrı-tanrıça figürleri ana kadın kültürü ekseninde şekillenmiş; inanç sistemi doğacı ve sevecen karakterde gelişmiştir. Dağlarda sert geçen yaşam ve direniş koşullarında cesaret, yiğitlik gibi temel özellikler öne çıkarken kabile-aşiret kültürü gaspa, hırsızlığa, gaddarlığa, yıkıcılığa, sömürüye fırsat vermeyen doğal demokratik ve ahlaki bir şekillenmenin gelişmesine yol açmıştır.

İnsan iradesini esas alan, kullaşmaya karşı sonuna kadar direnen, doğayla ve tüm canlılarla dost olan, özgür yaşam timsali halindeki inanç sistemi, Kürt kültürünün özünü teşkil etmiştir. Bunun somutlaşmış hali Zerdüştlükte görülmektedir. Zerdüşt geleneği, Kürt halkının ahlaki-politik kültürünü en ileri düzeyde yansıtmaktadır. Kürt yurtseverliğinin ve toplumcu karakterinin temel kaynağı burada aranmalıdır. Mani, Mazdek ve Hüremi gelenek temelinde gelişen direnişler demokratik toplumcu karakterin en güzel örnekleridir.

Kürt toplumsallığının farklı bir aşamaya taşınması, daha doğrusu bölünmeye uğraması dini kendi iktidarı için araç olarak kullanan egemenler nedeniyle olmuştur. Bu konuda en başta Zerdüştlüğü resmi din haline getiren İran devleti ve onun iktidarcı rahipleri olumsuz rol oynamıştır. Ardından farklı sömürgeci saldırılar ve dışarıdan dayatılan dinsel ideolojiler sebebiyle de toplumsal bölünme adeta kaçınılmaz olmuştur. Özellikle iktidarcı İslam'ın fethiyle karşılaşan Kürt kabile ve aşiretlerinin üst kesimleri devletleşmeye zorlanırken ağalık, beylik düzeni ortaya çıkmaya başlamış, diğer kesimleri ise kendilerini savunmak adına ya aşiretlerine sıkı sıkıya sarılmış ya da muhalif kimlikli tarikat örgütlenmelerine yönelmiştir.

İktidar İslam'ının Kürt özgürlük iradesi ve toplumunda yol açtığı bölünme ve kırılmaya karşın Kürt kültürü, özgürlükte ısrar eden aşiretlerle, tasavvufa yönelen İslami akımlarla birlikte Ehl-i Hak (Yarsanilik-Kakailik) ve çok daha eski köklere sahip olan Kürt Réya-Haq-Alevilik, Êzidilik gibi birçok inanç, mezhep ve tarikat (sivil toplum) örgütlenmesiyle kendini savunmuştur. Egemenlerin hem özgür aşiretlere hem Zerdüştlüğe hem kültürel İslamı tercih eden cemaatlara hem de Alevilik, Yarsanilik ve Êzidiliğe saldırmalarının esas sebebi, bu kültürlerin kullaşmaya karşı durmaları, özgürlük ahlakını esas almalarıdır. Kürt kültürünün özünü bu inançlar ve özgürlükçü aşiretler temsil etmiştir.

Kürt halkının İslamiyet döneminde İran egemenliğinin Zerdüştlüğü bozulmaya uğratan etkilerinden kurtulması mümkünken Emevi ve özellikle de Abbasi iktidarlara döneminde daha büyük saldırılarla karşılaşması toplumsal birliğini korumada büyük güçlüklerle karşılaşmasına yol açmıştır. Buna rağmen toplumsal kültürünü ve inanç sistemini sürdürecektir toplumsal ve inançsal formlara yönelmiştir.

Genel olarak ifade edilebilir ki kültürlerin dış etkilerle, farklı kültürel karşılaşmalarla ya da zor yoluyla tümünden ortadan kaldırılmaları mümkün değildir; esasen kendi zamanlarına, çağlarına cevap veremeyecek durumda olan yani kendini yenileyemeyen kültürler ortadan kalkabilirler ama bu durumda bile etkilerini başka kültürler içinde sürdürürler.

Yaratılan hiçbir değer tümünden ortadan kalkmaz, yok olmaz ama farklı şekillerde farklı değerler içinde varlığını sürdürür. Kürt halkının kadim inancı olan Zerdüşti dini ve inancı da kendisini farklı kültür ve inançlar içerisinde sürdürmüştür.

Geçmişten günümüze birçok kültür ve inançta Zerdüştlüğün ve genel olarak Kürt halkının eski doğal inanç sistemlerinin etkileri görülebilir. Kul-köle olmaya karşı insan iradesine verdiği büyük önemle; kadın-erkek eşitliğiyle; teori-pratik birlikteliğiyle;

le; düalist felsefesiyle, korkutan ve cezalandıran değil yardımcı ve sevecen Tanrı inancıyla, doğacı karakterleriyle her yerde Zerdüştlük ve eski inanç sistemlerinin izleriyle karşılaşmak mümkündür. Etkilerinin çok güçlü olması bu inanç sistemleri etrafında kurulan sosyal düzenin çok güçlü gelişmesi ve toplumlara ilham kaynağı olmasıyla ilgilidir. Hatta Zerdüştlüğün etkisi o denli güçlü olmuş ki İran devleti resmi din olarak kabul etmek durumunda kalmıştır. Fakat devlet dini haline gelen her din gibi iktidarla karşılaşınca Zerdüştlüğün de özünden uzaklaştırılması kaçınılmaz olmuştur.

Zerdüş inancı İran'ın resmi dini haline getirilip belli bir zümrenin çıkarlarına hizmet edecek tarzda değiştirilerek, bozuntuya uğratarak kullanıldığı halde toplumda temel prensipleri varlığını sürdürmüştür. Sadece Kürt toplumunu ve inançlarını değil ilk büyük üç dini de etkisine almıştır. Musevilik, Hristiyanlık ve İslam dininde Zerdüştlüğün etkileri vardır. Bununla birlikte Hindistan'dan Avrupa'ya dek dünyanın her yerindeki inançlar ve fikirler üzerinde Zerdüşti etkiler görülebilir.

Zerdüştlük, etkisinin olduğu her yerde toplumların iyi, güzel, özgür yaşamaları için rehber olmuştur. Bu nedenle her yerde iktidar sahiplerinin saldırısına uğramış ya da kendi emellerine göre çarpıtılarak kullanılmak istenmiştir. Kök veya kaynak alanda Zerdüş inancı diğer dinlerle birlikte hoşgörü içinde yaşarken ne zamanki iktidar sahipleri güçlerini büyütmüşlerse ona saldırmışlardır. Saldırıların yoğunluğu Zerdüştlüğün toplumcu karakteri nedeniyledir.

Kürt halkı dağlı bir halk olmakla birlikte toprağı ekip biçme işindeki eskiliğı nedeniyle aynı zamanda bir tarım halkıdır. İklim, coğrafya, inanç ve yaşam tarzları birbirini koşullamıştır. Ortak üretim etrafında gelişen ortak yaşam kültürünün öncüsü kadındır. Ana-Tanrıça kültürü ve inancıyla şekillenen Kürt halkının aşiret ve kabile yapılanmaları sınıflaşmaya fazla fırsat vermemiş; doğal demokratik karakterde ve eşitlikçi bir toplum

anlayışı gelişmiştir. Kürt halkı bu özellikleriyle Aryen kültürünün başta gelen temsilcisi olmuştur.

Devletlerin egemenlik saldırıları tanrıça kültürünü gerilettiği gibi toplumsal yaşam ve inanç sisteminde de değişimlere yol açmıştır. Buna rağmen dağlara dayalı eski Tanrıça kültürünün izleri tümenden yok olmamış Zerdüştlük başta olmak üzere çeşitli inanç formlarında açığa çıkmıştır.

Tasavuf ve Tarikat İçinde Kültürünü Koruma Arayışı

Zerdüş inancı İslamiyet dönemine kadar bir yandan İran resmi devlet dini halinde sürmüş diğer yandan da iktidar dışı toplumların direnişlerinde Manicilikte, Mazdekilikte ve Hüremi hareketlerde varlığını çok güçlü şekilde göstermiştir.

İslamiyet'in devlet eliyle iktidarcı tarzda yayıldığı dönemde Kürt halkı çoğunlukta Zerdüşti veya eski Réya Heqiyé ve kolları temelinde bir inanç sistemine sahipti. İslamiyet'in Kürt halkına zorla kabul ettirildiği genel bir kanıdır.

HZ. Muhammed'in "Allah'ın Kılıcı" sıfatını verdiği komutanlarından Halid Bin Velid zamanında Kürdistan İslamiyet'le karşılaşmıştır. Fakat uzun zaman din değişimi gerçekleşmemiş; Muaviye döneminde devletleşen İslam Abbasiler döneminde Zerdüştlüğü tümenden ortadan kaldırmaya yönelmiştir.

Egemenlerce Zerdüş inancına, nispeten hoş görü çerçevesinde yaklaşılan dönemler iktidarlarını sağlamlaştırmaya çalıştıkları dönemler olmuştur. Bunun dışında tamamen yok etmeye çalışmışlardır. İslamiyet'i katliamlar pahasına kabul etmeyip direnen kesimler olmuştur fakat İslamiyet'e geçtiği halde kendi inanış tarzını bir şekilde İslam içinde de yaşatmak isteyenler çıkmıştır.

Devlet ve iktidar dışında kalan toplum kesimlerinin zorbalık karşısında buldukları bir çare de İslamiyet'i kabul etmekle bir-

likte kendi toplumsal kültür ve inançlarına uydurmaya çalışmak ve bu temelde örgütlenmek olmuştur. İslamiyet dönemindeki ilk tarikatlar bu anlayış temelinde ortaya çıkmıştır. İslamiyet öncesi dinler döneminde de mezhep ve tarikat olguları hep bu anlayışla ortaya çıkmış; çeşitli toplumsal kesimlerin kendi kültürel farklılıklarını ve siyasi otoritelerini korumak esas yönlendirici amaç olmuştur.

Zorla veya gönüllü kabul etmiş kesimler olsun Kürt halkının İslamiyet'i kendi kültürel inancına belli ölçüde uydurmaya çalışması tarikat ve tasavvuf yoluyla gerçekleşmiştir. İslamiyet'e dayalı olarak Arap kavimciliğinin öne çıktığı dönemde sadece aşirete dayalı olarak etnik temelde örgütlenmenin zora girdiği anda devreye giren formül bir nevi siyasi partileşme olan tarikat kuruluşudur. Tasavvuf sayesinde ise fikri yönden kendi yorumlarını geliştirebilmişlerdir. İslam genel bir ideolojik kimlik çatısı olsa da tümünden erimemek için tarikat içinde kültürel kimliğin ve siyasal çıkarların korunması sağlanmaya çalışılmıştır. Kürt toplumunda ilk tarikatlardan olan İşrakilik ve Kadirilik bu temelde gelişim göstermişlerdir.

Tarikatların felsefesinde, inanç ve uygulama sisteminde Zerdüştlüğün birçok yansıması olmuş ve İslami değerlerle birlikte içselleşmiştir. İslamiyet'in henüz ilk döneminde tarikat ve tasavvuf yolunu evliya katında sayılan Rabia Adevviye atmıştır. Onun bir elinde su kovanı bir elinde meşaleyle sokaklarda gezerken bunun nedenini soranlara verdiği cevap aslında tasavvufun ilk prensibini ifade etmektedir: "Suyla cehennem söndüreceğim, ateşle de cenneti yakacağım ki insanlar Allah'ı sırf cehennem korkusuyla ya da cennete gitmek için sevmek durumundan çıksınlar!" dinsel inancı bir çıkar hesabıyla, korkuyla ya da biçimde değil özde yaşamak; görünenin ötesine geçmek ve karşılıksız yaklaşmak hakikat yolunda önemli bir yaklaşımı ifade etmektedir. Arap toplumunda yaşanan bu sufi eğilimle Zerdüştî inanç karakteri arasında belli bir uyum bulunuyordu.

Zerdüşt inancının sosyal karakterine ek olarak inançsal yapısında yani özünde de bu ilkeler vardır.

Kürt halkının belli bir kesimi İslamiyeti katiben kabul etmiştir. Kabul eden belli bir kesimin ise İslamiyet kimliğine Zerdüşti öğeleri taşımış olması İslamiyet'i sadece bir korunma aracı olarak kabul edip gizliden tümüyle Zerdüşt inancını yaşamak biçiminde olmamıştır. İslamiyet'i kendi kültürel özgünlüğüne uyarlayarak yaşamışlardır. İnanç öğeleriyle sosyal ve kültürel olgunun buluşturulmasında tarikat yöntemi devreye girmiştir. Örneğin sosyal örgütlenmede Zerdüşt tarzının varlığı tarikatlarda da sürmüştür; Zerdüştlükte dini ve toplumsal önder olan Magilerin yerini Şeyhler ve Pirler almıştır.

Zerdüştlükte olduğu gibi tarikatlarda kadınlar yer almış; kimisinde tüm dinsel etkinliklere, merasimlere katılma ve hatta öncülük yapma konumunu kazanmıştır.

Günümüzde bile hem fikir hem de uygulama düzeyinde İran Şia'lığından Arap ve Kürt dünyasındaki Sünni tarikatlara dek İslamiyet'in çeşitli alanlarında Zerdüştlüğün birçok etkisi görülmektedir. Güneşe, toprağa, suya, ateşe, ekmeğe kutsallık atfetme; dualarında başkasına öncelik verme, kimseye beddua etmeme gibi özellikler bunlardan bir kaçıdır. Yine yıldızlara göre kullanılan takvimden ay adlarına İslamiyet'te olmayan Newroz kutlamasından düalist tanımlamalara dek birçok Zerdüşti özellik yaşamaktadır. Kürt halkının devlet ve iktidar karşısında kendini koruyabilmek için seçtiği yollardan biri olan tarikat oluşumları da ilk başlarda Zerdüştlüğün yoğun etkisini taşıdığı gibi kendisini günümüze dek çeşitli yönleriyle taşıdığı da belirtilebilir. İşrakilik'te ve tasavvuf'ta görülen birçok inançsal ve felsefik özellik bunun kanıtı olmaktadır.

Zerdüşti geleneğin İslamiyet içindeki etkisi en belirgin tarzda İşrakilik başta olmak üzere tasavvuf (süfilik) yolunda ilerleyen tarikat yapılanmalarında görülmüştür.

“İşrak” kelimesinin anlamı bile Zerdüştlüğün doğrudan yansımadır: Işığın ya da Güneşin doğması anlamındadır ve hakikatin doğrudan yansımasını anlatmaktadır. Aydınlanmaya, hakikate sezgisel yoldan ulaşılabilceği iddiasındadır. Temel kaynağı Zerdüştî felsefenin iyi bir takipçisi olan Mazdek’tir. İşrakilik inancında beden karanlık, ruh ise aydınlıktır, ışıktır. Zerdüştî etki bundan daha açık olamaz.

Zerdüştî geçmişte olduğu gibi İşrakiye felsefesinin kurucusu olan Şahabeddin Suhreverdi de iktidarın takibine uğramış ve katledilmiştir. Katledilmeye sebep olacak kadar toplum ve hakikat yanlısı olmuş ve buna rağmen zaman içinde felsefik etkisini sürdürmüştür.

Tasavvuf geleneğini oluşturan sufi anlayışı da eski kökenlere sahip olup Suhreverdi’yi de etkilemiştir. İslam açısından sufi anlayışı İslamiyet’i içsel ya da mistik olarak algılama geleneğini tanımlamaktadır. Sufizm, hakikatin sezgiyle ve manevi güçle aranması yoludur; kişinin her türlü kötülükten arınması ve insan-ı kâmil olmasıdır.

Hallac’ın “En El Hak!” şeklinde dile getirdiği felsefesi bunu en iyi şekilde açıklamaktadır.

Kadiriliğin kurucusu A. Kadir Geylani ise sufizmin söz ile ele geçmeyeceğini söyler ve bir hal olarak tanımlar. Tarikatını da sufiliğin kurumlaşması üzerine inşa etmiştir.

Sufizm bir yaşam tarzı, bir bakış açıdır. Kendi başına bir felsefi ekol olmamakla beraber sufizmin felsefesi hakikatin sadece akıl yoluyla değil sezgiyle, iç görüyle elde edilebileceği şeklindedir. Aklı reddetmez fakat maneviyatı, inancı, arınmış ruhu bilgiye ulaşmada baş köşeye oturtur. Doğru yaşamının ilkelerini bu temelde geliştirir.

Tarikat ise sufizm esası temelinde oluşturulan kurumlaşmadır, örgütlenmedir. İşte bu tanımlamalar Kürt halkının tarikat olayına neden yöneldiğini açıklamaktadır.

Tekrar belirtmek gerekir ki Kürt halkı İslami geleneğin iktidar dışındaki kültürel özünü kabul etmekle beraber kendi toplumsal kültürünü koruyabilmek için sufizme dayalı tarikat kurumlaşmasına baş vurmuştur. Bu nedenle tarikatlar üzerinde Zerdüşti etkilerin olması kaçınılmaz olmuştur.

İnanç olayı bir maneviyat olduğu kadar bir yaşam tarzını, bir kültürü ifade eden ideolojik kimliğin de temelidir. Din ve inanç farklılaşması ideolojik kimliğin yani yaşam tarzının, kültürün farklılaşması anlamına gelmektedir. Farklı din ve inançların dayatmaları karşısında bu denli köklü bir değişimi yaşamak zorunda kalan toplumlar yabancılaşmayı yaşarlar. Kürt halkı yabancılaşma kışkacına bir yandan dayatılan inanç bir yandan da merkezi devlet baskısıyla alınmıştır. Kürt halkının bu yabancılaşma kışkacının iki tarafıyla da kolayca bütünleşmesi düşünülemezdi. Binlerce yıllık Aryenik inanış ve kültürlerinden bir den vazgeçmeleri mümkün olamazdı. Hiçbir inanç biçimi Aryenik toplumlar üzerinde bu denli kuvvetli bir cazibe sergileyemezdi hele ki Semitik kökenliyse! Öte yandan Kürt halkının devletle bir olması da düşünülemezdi. Ne egemenlerin devleti-iktidarı Kürtlerle paylaşmaya niyeti vardı ne de halkın böylesi bir tarihsel eğilimi ve kültürü! Dolayısıyla kışkacın iki ucu da Kürt halkını zorlayacaktı. Bu zorlanma karşısında tarikat olayı bir nefes aldirabilirdi ve kendi farkını bu sayede yaratabilirdi.

İslamiyet'in fetihler yoluyla maddi dünyaya yayılması karşısında tasavvuf ehlinin manevi dünyaya yönelmesi manidardır ve Kürt halkı bu eğilimi tarihsel olarak taşımaktadır. Dolayısıyla tarikat kuruluşu onun için bir kurtuluş olduğu gibi tarihsel-sosyal eğiliminin zamana göre bir gerçekleşme biçimidir. Fakat bunun da uzun tarihi süreçte ne derece etkili olabildiği tartışmalıdır.

İnanç sistemleri sadece manevi bir dünya üzerine inşa edilmemiştir; sosyal ve siyasal yaşamın iz düşümleri ve bazen de belirleyicileri olarak ele alınmaları gerekir. Her inanç siste-

minin manevi olduđu kadar felsefik, dűşünsel, sosyal ve siyasal boyutlarda ne ifade ettiđi sosyal bilimin esas inceleme konusu olmalıdır.

Sosyal-siyasal açıdan ele alınmayan inanç sistemlerinin anlaşılması mümkün değildir. Bu açıdan yaşanan zamandan ve mekândan bağımsız değerlendirilemezler. Dağ, ova, çöl ya da deniz halklarının inanç sistemlerinde coğrafya ve iklimin önemli bir etkisi olmuştur. Zaman açısından da aralarında binlerce yıl fark olan inanç sistemlerinin aynı sosyal sonuçları doğurduğu, doğurabileceği iddia edilemez. Yine doğal toplumdaki ortak yaşam anlayışı ile inanç sistemleri birbirine bağlıdır. Hiyerarşi, sınıf, devlet, iktidar olguları ile dinsel inanışların muhtevası arasında yoğun bağ vardır. Bu anlamda inanç sistemlerinin toplumsal duruma göre kendini sürdürme, yok olmayla karşı karşıya kalma; direniş, teslimiyet veya işbirlikçi karakterde dönüşümlerden geçmesi her zaman mümkündür. Buradan “her toplum inanç sistemini kendi varlığına hizmet ettiği ölçüde sürdürür yoksa hemen bundan vazgeçer” gibi bir anlam çıkarılmamalıdır. Din ve inanç sistemleri genellikle uzun vadede oluşan, katı kurallarla belirlenmiş, kolay değişmeyen dogmalara sahip sistemlerdir. Kırımlardan geçseler bile toplum üzerindeki etkileri birden yok olmaz.

Kürt halkının yaşadığı coğrafya sürekli istila ve işgallere maruz kalmış ayrıca yüzlerce farklı kültürle tanışmıştır. Buna rağmen kültürel ve inançsal varlığını binlerce yıl olduğu gibi korumuştur. Tanrıça kültürünün darbelendiği Babil-Marduk sürecine benzer bir süreç İslamiyet’in etkisi altında yaşanmıştır. Buna karşın İslamiyet’in mezhepleri arasında çeşitli seçimler yapıp kendi toplumsal kültürünü yaşatma arayışına tarikatlar da eklenmiştir. Örneğin İran’daki Şia’lık İslamiyet’i kendi kültürel zemininde yaşamak adına bir farklılık olarak tercih edilmiş ve bu da İran’ın sosyal, siyasal yaşamı açısından bir avantaj olmuş-

tur. Kürt toplumunda da böylesi arayışlar olmuş ve tarikatlar bu temelde gelişim göstermiştir.

Kürt toplumunda onlarca, yüzlerce tarikat kurulmuştur. Kimisi çok dar kimisi çok geniş cemaatler oluşturmuştur. Kimisi uzun süre yaşayabilmiş kimisi toplumsal-siyasal sorunlara cevap oluşturabildiği ölçüde farklı tarikatlara yerini bırakmıştır. Egemenlerin tarikatlara yaklaşımı ise ya yok etmek ya da kendi yanına çekmeye çalışmak ve kullanmak şeklinde olmuştur.

İşrakkiye felsefesiyle kurulan bir yaşam tarzı egemenlerin doğrudan saldırısına sebep olmuş, din dışı sayılıp imha edilmesi mubah görülmüştür. O denli radikal bir farklılık arz etmektedir ki ortadan kaldırmayı tek yol bellemişlerdir. Kadirilik, Nakşilik gibi tarikatları ise kendi denetimlerine almanın yollarını geliştirmeyi çıkarlarına daha uygun bulmuşlardır. Bu anlamda Kürt toplumunda İslamiyet adı altında bin yıl önce girilen tarikat denemesi varlığını günümüze dek sürdürdüğü halde Kürt kültürü ve toplumsallığını korumaya yetmemiş; direniş karakteri zamanla yerini teslimiyete ve iş birliğine bırakmıştır. Bunda üst kesimlerin eğilimi kadar inancın toplumsal öğelerinin zayıflayıp sınıfsal ayrışmaları güçlendiren şekli yaklaşımlarının gelişmesi de belirleyici rol oynamıştır. Başka bir sebep ise Zerdüşť geleceğinin özünden uzaklaşılmasıyla ilgilidir.

Zerdüşť ve diğer eski Kürt inançlarında egemenlere karşı teslim olmak yoktur; ahlak ve iradeyi esas alıp sonuna dek direniş karakterindedir. Sınıflaşmaya fazla açık değildir. Fakat hem İran devlet geleneğinin yarattığı bozulma hem de İslam'la karşılaşmasındaki etkileşimler halkın eski inanç sistemlerinin tarikatlar üzerindeki etkisini de zayıflatmıştır. Bütün bu sebepler Kürt toplumsallığındaki direniş öğelerinin zayıflamasına ve egemenlerin sömürgeci politikalarına karşı alternatif ideolojik kimliğin inşasında başarılı olmamaya yol açmıştır.

İdeolojik kimlik inşasında gerekli başarıyı sağlayamayan önderliklerin toplumsal ve ulusal mücadeleyi de başarıya götür-

meleri mümkün olmamıştır. Buna rağmen tarikat gerçekliğinin Kürt toplumunda sadece olumsuz rol oynadığını belirtmek yanlış olacaktır. Egemenler bilgiyi kendi elinde tutarken tarikatlar Kürt halkının eğitim ocağı olmuştur; egemenlerin saldırılarına karşı birliğini koruma ve onlara karşı bir baskı oluşturma görevini görmüştür. Kadim inanç sistemlerinin etkileri sayesinde Kürt toplumundaki tarikatların belli düzeylerde direniş karakteri gösterdikleri belirtilebilir.

Uzun süre Kürt toplumsallığını koruyan bir dinamik olan tarikatların başkalaşım süreçlerinin ise egemenlerle iş birliğine zemin sunduğunu, toplumdan koptuğunu, özellikle de ulusal parçalanmaya yol açarak büyük zararlar verdiğini belirtebiliriz.

Kadirilik halk arasında daha fazla ve yaygın kabul görürken Nakşilik üst tabaka arasında daha fazla ilgi görmüştür. Her iki tarikatın da zamanla kadim Zerdüştî ilkelerle bağı zayıflamış, kimi ayin ve törenlerdeki şekli yaklaşımla sınırlı kalmıştır. Örneğin Kadirilikteki veya birçok tarikattaki “derviş” yaşam tarzı, zikir ve ayinleri sufi gelenekle Zerdüştülüğün etkilerini taşımakla beraber özde birçok değişime uğramıştır.

Nakşibendi tarikatı da Kadiri tarikatında olduğu gibi tasavvuf yolunu esas almış; eğitim sistemini kurmuş, cemaatini birçok ülkede oluşturduğu gibi Kürdistan kolu da kendi toplumsallığını kurma temelinde geliştirilmiştir. Osmanlı Devleti’nin gerilemeye başladığı döneme dek Kadirilik Kürt toplumunda daha fazla etkili olurken bu aşamadan sonra Nakşibendi tarikatı devletle dirsek teması halinde Kadiriliği de geriletecek kadar çok etkili hale gelmiştir.

Bozulmaya uğrayan tarikatların işbirlikçilik temelinde rol oynamaya başlamaları yüzünden toplumda yarattıkları çürütücü etkileri çok büyük olmuştur. Bu nedenle tarikatların yozlaşmış, iktidara bulaşmış haliyle özdeki çıkışları da ayrıştırılmalıdır. Bozulmaların kaynağında devlet olduğu halde Kürt toplumsallığına ve inanç sistemine saldırmaktan da geri durmazlar.

Bugün Zerdüştlük, Êzidilik, Kürt Aleviliği başta olmak üzere kadim inançlara her türlü hakaret eşliğinde saldıran egemenlerin din adına uyguladıklarının gerçek İslamiyet’le alakası yoktur. Oysa İslam’ı kültürel olarak yaşayan Kürt toplumsal kesimlerinin samimiyyetinin kaynağında bile bu eski inançların etkileri vardır. Bu sayede siyasal İslam’ın iktidarcı tarzda kullanılmasına tavır alan Kürt halkının önemli bir kesimi İslam’ın özüne de en büyük katkıyı sağlamaktadır. İktidarın kullanım malzemesi olmaktan öteye gitmeyen en gerici din anlayışları karşısında diğer dinlere, mezheplere ve inançlara en saygılı yaklaşımın yine eski inanç sistemi ve toplumsal etkilerini tümünden yitirmemiş olan Kürt halkından gelmesi manidardır. Bu kesim kimdir denilirse cevabı devlet-iktidar işbirlikçisi olmayan tüm toplumdur.

Kapitalist Modernitenin Dağıttığı ve Soykırıma Uğrattığı Kürt Toplumsallığı

Kürt halkı, sürekli savaş ve işgal saldırıları altında, siyasi olarak egemenlerin kurumlaşmaları karşısında tutunamazken, toplumsal olarak diğer tüm gurupları kendi içine alacak kadar güçlü olmuştur.

Tarihin ilk çağlarından günümüze dek, İskitlerden Helenlere, Semitik kökenlilerden Türki kökenlilere kadar birçok etnik gurubun Kürt sosyalitesi içinde erimeleri, hatta Kürtleşmeleri, Kürt kültürü ve toplumsal yapısının gücünü ortaya koymaktadır. Kapitalizmin başat hale geldiği ve Ortadoğu’ya sızdığı 20. Yüzyıla kadar da bu olgu geçerliliğini korumuş, sonrasında ise tam tersi bir durum yaşanmıştır. Bu aşamadan itibaren Kürt sosyal yapısında büyük bir erime, yabancılaşma başlamıştır.

Kürt halk kültürüne en ağır darbeyi kapitalist modernite (işbirlikçisi Türkiye, Irak, Suriye ve İran ulus-devletleri eliyle) vurmuştur. Kürt dilini bile yasaklayan, fiziki ve kültürel soykırım

yöntemlerini en acımasız tarzda sergileyen ulus-devlet egemenleri, karşılarında güçlü bir direniş görmeyince Kürt varlığını bile inkâr etmiştir. Bu süreç, tüm başkaldırlara rağmen, Kürt halkı açısından erime ve yok olma sürecidir.

20. yüzyılda Kürt soykırımının baş sorumlusu İngiltere öncülüğündeki Avrupa'dır. Avrupa'nın oynadığı uğursuz rol, tarihin en büyük insanlık suçunu oluşturmaktadır. Sadece Kürdistan ülkesinin dörde bölünmesinde değil, toplumsal yapısının da parçalanması, dağıtılmasında Avrupa başrolü oynamıştır. Ulus-devlet acenteliğine soyunan devletlerin rolü taşeronluk tarzındadır. Hükümetlerin iktidarda kalması küresel sermayeye verim sağladıkları ölçüde olmuştur.

Kültürel soykırımın sınırsız uygulanması Avrupa hegemonik yaklaşımları ve Ortadoğu üzerindeki işgalci emelleri olmadan mümkün değildi.

Maddi ve manevi kültürün ulus-devlet cenderesine alınması, asimilasyon ve soykırım uygulamalarının önemli düzeyde sonuç almasını sağlamıştır. Kürt halkı hiçbir dönemde, ulus-devletli egemenlik döneminde olduğu kadar kültürel soykırımdan geçmemiş, hiç bu kadar kendine yabancılaşmamıştır.

Yurtseverlik adına öne çıkan isimler milliyetçi bir tepki vermenin ötesine geçememiş, tüm onurlu çabalarına karşın sonuç almayan, zayıf direnişleri yüzünden, objektif ve diyalektiksel olarak soykırım rejiminin elini güçlendirmişlerdir. Bundan sonra ise yurtsever direnişçi kültür aşınmaya uğrayınca Kürt toplumsallığı dağılmayı yaşamış, çeşitli sosyal tabakalar (Aşiret aristokrasisi, beylik düzeni ve dini otoriteler) öne çıkarak toplumsal parçalanma adeta normalleşmiştir.

Her ne kadar bu dönemde de kabile ve aşiret adları kullanılmışsa da özgür Kürt toplumsallığını oluşturan kabile ve aşiret düzeniyle kıyaslandığında, bu toplumsallık, sırf yorgunluktan ölüm döşeginde can çekişen hantal bir insan gibidir. Bu insan gerçek insan, özgür insan değildir; bu aşiret ve tarikatlar da

gerçek ve özgürlükçü değildir. Hakikat değerini yitirmiş bir durumdadırlar. Kürt halkının tarihsel özgürlük eğilimi ve direniş kültürüne dayalı olan yurtseverlikten geriye eser kalmamışken, cılız milliyetçi bazı oluşumlara ileri düzeyde yurtseverlik payesi vermek, özgür tarihimizin inkârı anlamına gelir.

Soykırım rejimi sadece katliam yapmamış, Kürdün vatan bilincini de yok etmeye çalışmıştır. Bu nedenle yurtseverlik değerlerinden uzaklaşma yaşanmıştır. Birçok özel savaş uygulamasıyla bilinç ve kültür çarpıtılırken özellikle göç olgusu sayesinde soykırımın sonuçlarının kalıcı hale gelmesi amaçlanmıştır. Bu nedenle göç politikalarını daha detaylıca ele almak gerekmektedir.

Kültürel Soykırımın Vatansızlaştırma Hareketi Sürgün ve Göç

*Eğilmeyen başımızdan
Paramparça cesetlerimizden
İşte geriye kalan gözyaşlarımız
Ah o da kurudu
O da unuttu bizi
O da herkesler gibi...*

Dünya genelinde göç olgusunun tarihi incelendiğinde ekonomik, sosyal, siyasal, psikolojik birçok sebeple karşılaşılacaktır. Kürdistan’da yaşanan göç hareketlerini sosyolojinin kategorileştirdiği birçok sebeple izah etmek, hakikate ulaşmada en uzun ve çetrefili yollara girip esas nedenin gözden kaybolmasını beraberinde getirme riskini taşır. Çok açık ve ayırt edici neden üzerinde durmak daha çözümleyici bir yaklaşım olacaktır ki bu da sömürgecilik olgusudur. Kürdistan’da göçlerin geli-

şimi esas olarak sömürgeciliğin tarihiyle paralellik arz etmektedir ve tamamen bir özel savaş uygulaması olarak geliştirilmiştir.

Kürdistan coğrafyasının dağlık olması ve direnişlerde stratejik önem taşıması nedeniyle ilk hedef her zaman dağlık alanlar olmuştur. Asur imparatorluğundan beri Kürdistan’da dağlık alanlardaki direniş gücünün kırılması ve asimilasyonun uygulanması amacıyla ovaya göç ettirme politikaları esas alınmıştır.

Sömürgeci egemenliğin göç konusunda her dönem sistematik bir uygulamaya sahip olması bu alanda büyük birikim ve tecrübe kazanarak adeta uzmanlaşmalarını sağlamıştır.

Kürdistan tarihinde en büyük sömürgeleştirme hareketleri son iki yüz yıl içinde gerçekleştirilmiş, dolayısıyla en kapsamlı göç hareketlerine de bu iki yüz yılda rastlanmıştır.

Kürdistan coğrafyası ve halklarının neolitik tarım ve köy devrimine öncülük yaptığı bilinmektedir. Zengin kaynakları ve çok kültürlü yapısı sayesinde sömürgeci politikalar hâkim olana dek göç etmeyi zorunlu hale getirecek bir sebeple karşılaşmamıştır. Öncesinde yaşanan sınırlı göçler sosyolojik genellemelere konu olacak kapsamda değildir. Oysa sadece 20. Yüzyılda en az 15 milyon Kürdistanlının yurdundan göçertilmiş olması konunun ne denli sistematik olduğunu anlatmaya yetmektedir.

Klasik sömürgecilik işgal ettiği ülke halklarının yer altı-yer üstü zenginliklerini gasp ettiği gibi emek gücünü de köleci uygulamalarla sömürmüştür. Kürdistan’da uygulanan temel politika ise statüsüz bırakılan ülkenin adı ve tarihiyle beraber yok edilmesi ve bunun için coğrafyasının insansızlaştırması olmuştur. Böylece direniş alanlarını boşaltmak ve göç ettirilenleri asimilasyona tabi tutmak hedeflenmiştir. Fiziki yok etmeyle birlikte uygulanan soykırım yöntemi ağırlıklı olarak kültürel soykırımdır ve ulus-devletçi uygulamalar döneminde dünyada eşine az rastlanır yöntemlerle Önderliğin “kültürel kadavra” olarak tanımladığı bir sonucu ortaya çıkarmıştır:

“Kapitalist modernitenin ajan kurum ve acentası niteliğindeki Arap, Türk, İran ulus-devletleri geleneksel iktidar yapılarından yararlanarak Kürt kültürünü tam bir cendereye almış, tüm ana dil eğitimlerinden mahrum bırakmış, geleneksel medrese düzenlerini de yıkıp, yasaklayarak geriye ulus-devletlerin hâkim dil ve kültür kurumlarından imhaya terk edilmiştir... Özellikle isyan döneminden sonra ekonomi, hukuk ve siyaset en etkili tasfiye silahları olarak kullanılmıştır. Geriye kendinden vazgeçmiş, yanına yaklaşılmaması bile başa en büyük belayı getirecek olan bir Kürt kültürel kadavra kalmıştır. Hazmettikçe tüketilen bir kadavra! Tabi ki leş kargasından geriye kalan unsurların çürümesi gibi!” (1)

Kürt kültürünün bir kadavraya dönüştürülmesi sürecinde göçertme politikalarının önemli bir yeri bulunmaktadır. Özellikle isyan süreçlerinde, katliamla bastırma ve ardından göçertme, geriye kalanları da korku, açlık, işsizlik cenderesine alma yoğunca uygulanmıştır. Sadece 1990-1995 yılları arasında 4.500 köyün yakılması ve milyonlarca insanın göçe zorlanması uygulanan politikaların düzeyini göstermeye yetmektedir.

Kürdistan’da bazı bölgeler ise çifte göç olgusuyla karşılaşmıştır. Bu gibi bölgelere Hakkâri örnek verilebilir. Orada yaşayan Nasturiler hem soykırıma hem de göçe tabi tutulmuş yerlerine yerleşen Kürtler de aynı akıbete uğramaktan kurtulamamıştır. Bölgede boş kalan köyler gerçeğinin bir yüzü de budur.

Göçler Sistematik Soykırım Uygulamasıdır

Genel olarak toplumsal kültürün direngen bir karakteri bulunmaktadır. Kürt kültürü de direngenliğini tüm çağlarda göstermiş; kapitalist modernitenin egemenliğini tesis ettiği son iki yüz yıla dek siyasal olarak baskın gelmese de kültürel olarak hep baskın gelmiş ama bu tarihten sonra durum tersine dönmüştür.

Kürdistan’da göçün tek anlamı soykırımdır. Dayatılan zorunlu göç, dayatılan imha ve inkâr olmuş; göçertilen Kürtlük göçertilen ve çökertilen kültür olmuştur. Bu uygulamalar lokal, dolaylı veya dönemsel olmayıp sistematik tarzda geliştirilmiştir.

Bu sürecin nasıl işlediği birçok tarihi belgeyle de kanıtlıdır. Özellikle bir soykırım belgesi olan 1925 Şark Islahat Planı Türk devletinin uluslararası ceza mahkemelerinde soykırım suçundan yargılanması ve mahkûm edilmesi için tek başına yeterli olan bir delil niteliğindedir. Belgede nasıl bir soykırım ve asimilasyonun uygulanacağı yer isimlerine varıncaya dek açıkça ortaya konulmuştur.

Planın göçle ilgili bölümü sömürgeci, işgalci, soykırımcı zihniyeti gözler önüne sermektedir.

Şark Islahat Planında Göç

Bir soykırım belgesi olan Şark Islahat Planının 5. Maddesinde göçertme politikası ele alınmıştır.

“Van şehri ile Midyat arasındaki hattın batısında Ermenilerden boşaltılan arazilerde Türk muhacirleri yerleştirilecektir. Bunun için bu plan dâhilindeki vilayette bulunan Ermenilerden ele geçirilen varlıklar satılmayacak ve hatta Kürtlere kiraya dahi verilmeyecektir. Yugoslavya’dan gelen Türk ve Arnavutlar ile İran ve Kafkasya’dan gelecek olan göçmenler, öncelikle Elaziz - Ergani - Diyarıbekir, Elaziz - Palu - Kiğı, Palu - Muş arasındaki Murat vadisi, Bingöl dağı’nın Doğu ve Güneyi ve Hınıs, Murat vadileri, Muş ovası, Van gölü havzası, Diyarıbekir - Garzan - Bitlis hatlarında iskan edilecektir.

Bunlardan başka Rize, Trabzon vilayetleriyle Erzurum vilayetinin Kuzeydoğu kazalarında yerleşik yerel halktan insanlar da istemeleri ve şartları yerine getirmeleri halinde Hınıs çayı ve Murat vadisi’ne ve Van gölü’nün kuzey mıntıkasına nakledilebileceklerdir.

Doğuya yerleştirilecek göçmenler ve yerli Türklerin iskan edilecekleri mıntıkalara kadar hükümet bunların ulaştırılması, yol iaşeleri ve bir senelik iaşelerini sağlayacaktır. Ayrıca evlerini inşa edecek, hayvan ve ziraat araç-gereçlerini de karşılayacaktır.

Türk muhacirinin yerleştirileceği Ermeni mülklerini ne sebeple olursa olsun ellerinde tutan Kürtler çıkarılarak geldikleri eski yerlerine gönderilmeleri veya istemeleri halinde Batı'da hükümetin göstereceği mahallere nakledilmeleri sağlanacaktır. Söz konusu mıntıkalara yerleştirilecek Türklerin, Kürtlerin taarruzundan korunmaları için özel tedbirler alınacaktır.

1925 yılında en fazla 50 bin nüfus sevk ve iskân edilecektir.

10 yıl içerisinde Yugoslavya, Bulgaristan, Kafkasya ve Azerbaycan'dan beş yüz bin göçmen getirilip Doğuya yerleştirilecektir.

6.Madde: Bu mıntıkada (Doğuda) araziler maliye bakanlığı tarafından acilen devlet mülkiyetine geçirilecektir.

9. Madde: İsyanı teşvik ve idare etmiş olanlar ile bunların akraba, yakınları ve aşiretleri Batıda hükümetin göstereceği mahallere nakledilecektir. Terk edecekleri emval ve arazi hükümetçe satın alınarak bedeli nakden ita veya nakledilecekleri mahallerde aynı kıymette emlak ve arazi tefviz olunacaktır.

İsyan harekâtı esnasında hükümete arz-ı hizmet ve sadakat edenlerden hükümetle beraber bizzat isyan aleyhinde hareket etmiş olan rüesanın nakilleri tehir olunacaktır.”

Şark Islahat Planının göç ile ilgili bölümleri direnen Kürtlüğün tamamen yok edilmesini esas alırken işbirlikçilerin bile göçünün sadece ertelenmesini öngörmüştür. Esasen onlara da fiilen yönelim gerçekleştirilmiş, korunacaklarına dair söz verilenler bile katledilmiştir.

El konulan arazilere ve evlere farklı milliyetlerden insanların yerleştirilmesi suretiyle de hem ülke demografisiyle oynanmış

hem de asimilasyon için kültürel imha çeperleri oluşturulmuştur.

1934 yılına gelindiğinde Türk devletinin göçertme politikası Mecburi İskân Kanunuyla resmileştirilmiş; yerleşim yerleri yeniden belirlenerek göç politikası sistematik şekilde uygulanmıştır.

1935 yılında çıkarılan Tunceli Kanunu da göçe dayalı politika temelinde, özerk şekilde yaşayan Dersim bölgesini hedef almıştır. Köylerin boşaltılması, aşiretlerin dağıtılması ve sürgün edilmesi göç politikasının esasını oluşturmuştur.

Zorla göç ettirme politikaları çeşitli dönemlerde kanunlara bağlanarak uygulanırken bunun süreklilik arz ettiği ve sistematik uygulandığının altını çizmek gerekir. Ayrıca, göç politikaları sadece göç ettirme ve yerine başkasını yerleştirme şeklinde olmamış, ekonomik, askeri, sosyal, kültürel, psikolojik saldırılarla birlikte uygulanmıştır. Öyle ki kimin kiminle evlendirileceğine kadar detaylı bir uygulama gerçekleştirilmiştir.

Dersimde uygulanan göç politikasının nasıl bir fiziki ve kültürel soykırıma dönüştürüldüğü bilinmektedir. Benzer uygulamalar Cumhuriyet tarihi boyunca sürdürülmüştür. Yozgat, Aydın, Konya, Ankara gibi kentlerdeki uzun süreli Kürt yerleşim yerlerinin varlığı, Osmanlı dönemine dek uzanan bir göç politikasının olduğunu göstermektedir. Fakat yeni ulus-devletin kuruluşuyla göç politikaları tamamen vahşi bir soykırım uygulaması halini almıştır. Günümüze doğru, Kürt halkının direnişi karşısında uygulanan göç politikalarına bakıldığında Şark İslahat Planının sürekli yenilenerek sürdürüldüğü görülmektedir. Bütün uygulamalar bu plan kapsamındadır, yüz yıllık plan sonuca götürülmek istenmektedir, bu nedenle güncellenmektedir.

Arap Kemerı ve Göç

1961 yılında Cizre’de çalışan binbaşı rütbesinde, Kürdistan masasından sorumlu koyu Arap milliyetçisi bir istihbarat (El Muhabarat) subayı Muhammed Talip Hilal’in 1965 yılında Baas rejimine sunduğu konseptten kaynağını alan Arap Kemerı projesi (Arapça ismi El Hizam El Arabi - Xızama Arabi ya da Kemera Arabi; geçmişteki ismiyle 10’luk hat olarak da bilinir) Şark İslahat Planının Arap versiyonu olduğu belirtilebilir. İlk uygulamaları 1974 yılında Türkiye-Suriye sınırında başlatılmıştır. Planın özeti şu şekildedir:

1-Kürtleri sınır kesimlerden tehcir etmek ve içeriye doğru göç ettirmek,

2-Asimilasyon politikalarına hız vermek bunun için Arapça okullar açmak ve okula gitmeleri için hızla teşvik etmek(o güne kadar hiçbir Kürt Arapça bilmiyormuş)

3-Cizre’de oturan Kürtlerin çoğunluğu sürgün ve isyan nedenleri ile Kürdistan’ın diğer parçalarından geldikleri için bunları tespit edip geldikleri ülkelere teslim etmek,

4-Çalışma imkânlarının ortadan kaldırılması, ziraat için toprakların tümünden Kürtlerin elinden alınması ve bu toprakların Kürtler tarafından kiralama veya satın alınmasının önüne geçecek kanunların çıkarılması,

5-Araplar içerisinde büyük bir propaganda sürecinin başlatılması ve Kürtlerin kendi varlıkları için ne kadar tehlikeli olduklarının anlatılması; Araplar aracılığı ile Kürtler üzerinde bir baskı oluşturularak Kürtlerin sürekli kaygı ve telaş içinde bırakılması, böylece Kürtlerin hiçbir zaman bu topraklarda kalıcı kalmayı düşünmemelerinin sağlanması,

6-Kürtler içindeki dini ve ulusal bilinci olan Kürt şeyhlerinin sürülmesi, yerlerine Arap şeyhlerinin getirilmesi,

7-Kürt aşiretleri içine çelişki ve fitne koyarak bunların birbirleriyle çatıştırılması,

8-Arapların sınır boylarınca yerleştirilmesi, bunlar içinde de en fakir olan Şamar aşiretinin getirilip yerleştirmesi ve bunun stratejik önemde ele alınması,

9-Cizre bölgesindeki sınır hattını askeri bir alan olarak ilan etme; sınırlara yerleştirilecek Arapların korunması,

10-Bu topraklara yerleştirilecek Araplar için geniş topraklar ayrılması, bu topraklar üzerine Arap köylerinin kurulması ve bu Arapların askeri alanda eğitilip silahlandırılması,

11-Arapça konuşmayanların seçme ve seçilme hakkının elinden alınması,

12-Bu alanlarda kalan Kürtlere kesinlikle vatandaşlık hakkının verilmemesi, kimliksiz bırakılmaları.

Bu plan dönemin Suriye hükümetince kabul edilmiş fakat karşıt tepkileri önlemek için ilk uygulamalar dolaylı yollarla gerçekleştirilmiştir. 1974 yılında karşılaşılan ilk uygulamada Rakka bölgesine bir baraj yapılıp Tabka ve çevresindeki Arap köyleri su altında bırakılmış ve bunlar Kürt bölgelerindeki topraklara yerleştirilmişlerdir. Serékaniye'den Cizre'ye kadar olan sınır hattına paralel toprakların kimi yerlerinde içe doğru 10, kimi yerlerinde 20 km.lik bölümüne devlet tarafından el konulmuş, ama bu işgal hamlesi baraj bahanesiyle perdelenmek istenmiştir. Hükümet bu baraja El Sevre yani Devrim adını vermiştir. Böylece, Kürt halkına karşı başlattıkları karşı-devrim hareketini bu barajın adı üzerinden sembolleştirmiş oluyorlardı.

Kürtlerin elindeki verimli topraklara Arap köyleri kurulunca ekonomik darboğaz başlatılmış ve böylece Kürtlerin Şam, Halep, Hama, Humus, Lazkiye gibi şehirlere göçleri sağlanmıştır. Amaç Kuzey Kürdistan'la bağların koparılması ve asimilasyonun gerçekleştirilmesidir.

Bir işgal hareketi değil de toprak reformu gibi sunulan bu planla Kürtleri yavaş yavaş işgale alıştırmaya hedeflenmiş ve so-

nuçta halk arasında bunun sömürgeci, düşmanca bir uygulama olduğu bilinci zayıflatılmıştır.

Kürt topraklarına yerleştirilen Araplar arasında şovenizm geliştirilmek istenmiş, köylere Baas rejiminin sembolik günlerinin adları verilmiş, adeta Kürtlerin işgal ettiği topraklar geri alınmış gibi bir çarpıtmayla Kürt düşmanlığı geliştirilmiştir. Kürt halkı ise topraklarına yerleşen bu Arapları düşman olarak görmemiş, devletin zorunlu uygulamasıyla gelen insanlar gibi yaklaşmış, meselenin ulusal boyutundaki tehlikelere karşı bilinç ve tepki ise çok cılız kalmıştır.

Arap milliyetçiliğine karşı Kürt milliyetçiliğinin gelişmemesi olası bir halklar boğazlaşmasını önlemiştir fakat Kürt halkının demokratik ulusal bilincinin gelişmemesi ise sömürgeci güçlerin işini kolaylaştırmış ve göç politikaları belli oranda sonuç almıştır. Bu durum Özgürlük Hareketinin alana girişine dek devam etmiş, ardından köklü bir tarzda ulusal bilinç uyanmaya başlamıştır.

12 Eylül ve Göç

12 Eylül askeri darbe döneminde göçertme uygulamaları özellikle yurtsever halkın yoğunlaştığı Kürt-Alevi kimlikli Güneybatı bölgesinde yoğunlaşmıştır. Katliamlarla yaratılan korkuya bir de ekonomik baskılar eklenmiş ve göçün önünü açacak teşviklerle Avrupa adeta kurtuluş kapısı gibi sunulmuştur.

Turgut Özal'ın iktidarında göç politikası batı sınırlarında yoğunlaştırılmış, Elâzığ, Maraş, Bingöl kentlerinden Avrupa'ya göç kitlesel düzeyde ve sistematik şekilde gerçekleştirilmiştir. Ayrıca, dağlık bölgelerde direniş güçlerine desteğin kesilmesi için köylerin boşaltılması, batıya göçün sağlanması ve boşaltılan alanlarda korucuların hâkimiyetinin sağlanması için detaylı bir planlama devreye konulmuştur.

Turgut Özal'ın Cumhurbaşkanlığı döneminde zamanın Başbakanı Süleyman Demirel'e gönderilen bir plan notu 1993'te

Özal'ın ölümünden sonra Turkish Daily News & Turkish Probe'da yayınlanmıştır. Şark Islahat Planının güncellenmiş hali olan bu nota göre plan şu şekildedir:

“-En sorunlu kuşaktan başlayarak, dağlık bölgedeki köyler ve mezralar kademeli olarak boşaltılmalıdır. Sayıları 150,000 ile 200,000'i geçmeyen PKK destekçisi grubun dikkatli bir plânla mayla ülkenin batısında yeniden iskân edilmesiyle PKK'nin lojistik desteği kesilmiş ve bu insanların hayat standartı yükselmiş olacaktır. Bu gruba iş bulmada öncelik tanınmalıdır.

-Dağlardaki yerleşim yerlerinin boşaltılması ile terörist örgüt izole edilmiş olacaktır. Güvenlik güçleri bu tip bölgelere derhal girmeli ve tam bir kontrol sağlamalıdır. Yöre insanların bölgelerine dönmelerinin önüne geçilmesinde, uygun yerlere çok sayıda baraj yapılması ayrıca bir alternatif olabilir.

-PKK'nin lojistik desteğini kesmek için, yerel halk devlet safalarına kazanılmalıdır. Uzak dağ köy ve mezralarına yerleşmiş halk daha büyük yerleşim alanlarına gitmeye teşvik edilmelidir.

-Yöre insanının ülkenin batısına göç etme eğilimine bakılırsa, görülmektedir ki, gelecekte sadece 2-3 milyon insan bölgede oturuyor olacaktır. Eğer bu göç düzene sokulmazsa, sadece nüfusun göreceli olarak daha varlıklı bölümü taşınmış, fakir olanlar arkada bırakılmış olacaktır. Böylece bu alan daha da fazla anarşi için besleyici bir zemine dönüşecektir. Bunun önüne geçmek için, göç mutlaka devlet tarafından düzene sokulmalıdır. Batı'da önceden belirlenmiş yerleşim yerlerine toplumun her kesimine mensup olanları içeren plânlanmış dengeli bir göç düzenlenmesi zarureti vardır.”

Bu plana bakıldığında göçün nasıl bir sistematikle ele alındığı görülmektedir. Amaç toplumun tüm direngen özelliklerinin kırılması ve hatta olası direniş potansiyelinin bile önüne geçilmesidir. Nihayetinde 1986'da uygulamaya konulan köy koruculuğu sayesinde yurtsever potansiyel çeteler eliyle tasfiye edilmeye başlandığı gibi göçlerle birlikte Êzidi ve Süryani köylerine

de köy korucularınca el konulmuş ve Kürdistan adeta bir korku ülkesine dönüştürülmek istenmiştir.

Köy Yakmalardan Kent Göçertmelerine-Kendi Ülkesinde Mülteci Olmak:

“Ez
penaberim
Navê min
Penaber e
Navê diya min
Penaber e
Navê Bavê min
Penaber e
Tu jî
penaberî
Em Hemî
Penaberin”

(Ş. Şayan Cudî-Maxmur)

Tam bir toplum kırım politikası şeklinde uygulanan göç politikaları Özal’ın ölümü ardından sınırsız vahşet düzeyinde ilerletilmiş; 1990’lı yıllar, Kürdistan’da faili meçhul adı verilen katliamlar, binlerce köyün yakılması, boşaltılması ve göç uygulamalarıyla anılan yıllar olmuştur.

Kürt kentleri ve Türkiye metropollerine göçle birlikte bugün adeta tüm Kürdistan’ın onurunu temsil eden ve Şehit Rüstem Cudi adını alan Maxmur kampı şahsında görüldüğü gibi “Kendi Ülkesinde Mülteci” olma tarzında, bir yönüyle kahramanca direniş özelliğinde, bir yönüyle de acı ve çok trajik sonuçlar da ortaya çıkmıştır. Bu mülteci kampına hem Irak Merkezi Hükümetinin hem de Federe Hükümetin yaklaşımları Türk Özel Sa-

vaş Konseptinin uzantısı olmaktan öteye olmamış; BM bile kendi sorumluluğunu bir yana bırakmıştır. Tüm bunlara karşın Botan halkının direngenliği Maxmur koşullarında bile ayakta kalmalarını sağlamıştır.

Bu dünyayı o hale getirdiler ki artık herkes her yerde mülteci gibidir. Kendi ülkende, kendi memleketinde bile mültecisin. Dünya elinden alınmıştır, her yerde sığınmacısın. Mültecilik küresel hal almıştır. Bu gerçeği Maxmur'un genç kahramanlarından Ş. Şayan Cudî yürek dağlayan şiirinde çok sade ifade etmiştir:

“Ben mülteciyim, adım mülteci, anamın adı mülteci, babamın adı mülteci, sen de mültecisin, hepimiz mülteciyiz!”

Kürdistan'da göç politikaları Türkiye, Irak, İran ve Suriye egemenlerince İngiltere, ABD ve Avrupa devletlerinin desteğiyle sürekli uygulanmıştır. Saddam'ın Enfal katliamları ve özellikle Halepçe katliamı ardından Kürtler trajedilere konu olacak şekilde göç yollarını tutmuştur. İran rejimi Kürt halkını Fars ve Azeri unsurlarca kuşatma altında tutmayı benimserken isyan edenleri katletmiş, idamlarla korku salmış ve direnen güçlerin dışarıda mülteci konumunda kalmasını sağlamıştır. Buna rağmen özellikle Önderliğin fiziki esaretine tepkiyle birlikte güçlü bir uyanış süreci başlamıştır.

Kürdistan'da Ermenilerden Êzidilere, Süryanilerden Alevilere sömürgeci, soykırımcı göç politikasından nasibini almayan kesim kalmamıştır. Kürt halkının kaderiyle tüm diğer halkların kaderi benzer olduğu gibi geleceği de birbirine bağlanmıştır. Bugün Ortadoğu'ya dayatılan mezhep çatışmaları ve Irak'ta, Suriye'de süren savaşın ortaya çıkardığı sonuçlar bu gerçeği daha çarpıcı şekilde gözler önüne sermiştir. Savaşın ilk yansıması yine göç dalgaları şeklinde ortaya çıkmıştır. Göçlerin ne boyutlara varacağı ise kestirilememektedir.

Yine “demokratik çözüm” adına geliştirilen tasfiye sürecini fırsat bilen son özel savaş hükümetinin ekolojik yıkımlar eşli-

ğinde güvenlik barajları ve karakolların yapımına hız vermesi yeni göç dalgalarının habercisi olmuş; çok geçmeden Kürt kentlerini tanklarla yıkmaya başlamışlardır. 90'lı yıllarda köyler boşaltılıp koruculara ve diğer savaş rantçılarına verilirken şimdi kentler boşaltılmakta ve işbirlikçilerin yerleşimine verilmektedir.

Ulusal bilinçten yoksun kesimler için göç etmek, vatandan koparılacak bir sorun değildir, yabancılaşmayı adeta gönüllüce kabullenmiş, sömürgeciliğin payandası durumuna gelmişlerdir. Fakat düşmanca uygulamaların farkında olan milyonlarca halkın tavrı farklıdır.

Tüm göç ve soykırım uygulamalarına rağmen Kürdistan'da uyanan bilinç, yurtseverlik ve direniş kültürü sayesinde korku duvarları yıkılmış; Avrupa'dan Rusya ve Kafkaslara, Türkiye metropollerinden Maxmur'a gidilen her yerde yaşam adeta ülke yaşamına dönüştürülmüş ve direnişin kiblesi olan anavatan Kürdistan'a dönüşün bilinç ve özlemi tüm soykırım barajlarını yıkacak kadar büyümüştür. Mültecileştirme bir köksüzleştirme, yabancılaştırma, vatansızlaştırma hareketi olarak görülmüş; tüm meşrulaştırma çabalarına karşı mücadele edilmiştir. Bu bilincin yüz binlerce, milyonlarca halka yayılması, örgütlenerek ülkeye dönüş planına dönüştürülmesi zorla dayatılan soykırımcı-sömürgeci göç politikalarının tamamen iflas etmesi, ülkeyle bütünleşme ve özgürlük anlamına gelecektir.

Kürdistan Eko-Sistemi ve Yurtseverlik

Kürt halkı ne kadar göçe uğratılmış ve parçalanmış da olsa üzerinde yaşadığı ve sürgün edildiği toprakları yurt olarak görmekte ve adına Kürdistan demektedir. Bugün Kürdistan olarak adlandırılan ülkenin ise Ermeni halkı başta olmak üzere daha birçok halkın anavatanı olduğu tartışmasızdır. Bu anlamda or-

tak vatan anlayışı daha doğru bir yaklaşım olmaktadır. Milliyetçiliğin parçalayıcı yönüne karşın toplumsal ekolojinin emri “ortak vatan” anlayışıyla ülke ve yaşamın demokratik paylaşılmasıdır.

Kürdistan yurdunun, tüm toplumsal kırımlara rağmen, var olmasının sebebi de sahip olduğu eko-sistem ve çok derin olan toplumsal gelenekleridir.

Toplumsallığının çok güçlü gelişmesine zemin oluşturan Kürdistan eko-sistemi halen tüm çekiciliğiyle zihinleri canlı tutmaktadır. Botan ve Dersim bölgesini karşılaştırmalı olarak ele aldığımızda eko-sistemin yurtseverlik üzerindeki etkisini daha iyi görebiliriz.

Botan, kapitalist sömürgeci modernitenin etkilerini en az yaşayan bölgemiz; Dersim ise, tam tersine, sınırsız vahşet ve soykırımla en çok yabancılaşmaya uğratılan bölgemiz olarak bilinmektedir. Botan ve Dersim eko-sistemleri arasında benzerlikler çoktur. Buralar, dağları, uçurumları, nehirleri, ormanları ile düşmana korku salan, dostun cenneti olan Kürdistan parçalarıdır.

Dersim soykırımdan geçirildi ve ardından asimilasyon tekniklerinin tümü büyük bir zorbalıkla uygulandı. Botan, isyanlar bölgesi olarak devlet saldırılarına maruz kalsa da asimilasyon fazla tutmadı. Botan, halen devletin şiddetine karşı görkemli bir şekilde direnmektedir. Fakat devlet Botan’da şimdi 70 adetten fazla baraj yapmaktadır ama buna karşı toplumsal kapasimde yaygın bir ekolojik direniş sergilenmemektedir. Devletin sınırsız saldırıları da bunun önüne geçmektedir. Dersim’de ise Munzur üzerine baraj yapılmak istenmektedir fakat buna karşı Dersim halkı ekolojik bir direniş sergilemektedir. Sorun sadece ekolojiyle sınırlı kalınmasında, bunun yurtseverlikle, Kürt halk varlığı ve bilinciyle buluşturulmamasındadır. Bu anlamda iki alanın birbiriyle kaynaşp birbirne verebileceği değerler vardır.

Ekoloji ile yurtseverlik arasında doğalında bir bağ vardır fakat bilinçli düzeye taşırılması gerekir. Yurtseverlik ölmemişse kökeninde ekolojik bir yaşam kültürü yattığı içindir. Dersim’de tüm soykırım uygulamalarına rağmen ekolojik duyarlılığın yok edilememiş olması, yurtseverliğin doğal özünü ilgilidir. Bunun yurtseverlik bilinciyle kuşatılması sonuç alıcı bir direnişi ortaya çıkaracaktır.

Dağlarda, zozanlarda diri olan doğal toplum kültürünü hem Botan hem de Dersim’de gözlemlemek mümkündür. Dersim’de öze dönüş potansiyeli hem inanç temelindeki kültürle hem de ekolojik duyarlılıkla açığa çıkarken demokratik uluslaşma ile bağını yeterince kurmamış olması temel yetmezlik durumundadır. Ulusal duygu ve bilinç yeterince gelişmemiştir. Bu temel bir sorundur. Fakat yurtseverliğin sadece dil ve yaşam tarzıyla sınırlı olmadığını, inanç ve ekolojik duyarlılığın da yurtseverlik duygularını beslediğini unutmamak, bu güçlü potansiyeli ulusal ve evrensel değerlerle buluşturmak gerekiyor.

Kürdistan eko-sistemi insanlık kültürünün ana kaynağıdır; deyim yerindeyse Kürt halkını yaratandır. Yurtseverlik ancak bu ekolojiye sahip çıkmakla gerçek anlamına kavuşabilir. Kürtlüğüne yabancılaşmış kişinin bile Kürdistan’ın doğal güzellikleri karşısında hayrete düştüğü, hayranlık gösterdiği bilinmektedir. Bu duygu, eko-sistemimizin yarattığı estetik duygudan kaynağını almaktadır.

Toplumun genlerinde hep yaşayan ve her fırsatta gün yüzüne çıkan ekolojik his ve zihniyet, özgürlük ahlakının temel yapı taşları arasındadır. Tabi hemen belirtmek gerekir ki ekoloji demek, sırf doğal arazi güzelliği demek değildir. Üzerinde yaşayan tüm canlıları, iklimi ve toplumsal kültürü birlikte ele aldığımızda bir yurdun eko-sistemi tarif edilebilir. Kürdistan ülkesinin, tarih boyunca insan-toplum üzerinde yarattığı şekillenme Kürt halkını ekolojik bir halk haline getirmiş; kapitalizmin yok

ettiği duyarlılıklar bile, küllenmiş köz gibi, ilk rüzgârda tekrar harlanmaktadır.

Soykırım rejimi, zihniyet ve öz yönetim yitimine yol açmakla kalmaz, estetik yitimini de çok bilinçli şekilde geliştirir. Estetik yitimine uğramış bir toplumun kendi yurduyla ilgili ekolojik bir kaygısı kalmaz. Kendi tarihi, dili, kültürü ile ilgili vurdumduymazlık peşi sıra gelir. Kendi yurdu her türlü tecavüz dayatması altındayken bile, yurduna, halkına ait hiçbir değeri savunma derdi kalmaz. Çirkin ve kötü bir yaşamı en güzel yaşam olarak beller. Düşmanın sürekli yapmak istediğini artık düşmanına gerek kalmadan kendisi yapmaya başlar. Hakikat yitiminin varlığı sonuç, “katiline sevdalanma” olur.

Yurtseverlik, yurdunu savunmaktan geçer; bu nedenledir ki yurtseverlik yerine Kürtçe’de “Welatparéz” (yurdunu savunan) sözcüğü kullanılır. Bu savunma, ideolojiktir, siyasidir, kültürel-dir, ekonomiktir, askeridir ve hepsinin toplamı olarak ekolojiktir.

Tüm iyilik-güzellik tanımlarının ana kaynağı olan ekosistemimiz, soykırım kıskacından çıkışta yine bize ilham olmaktadır. Bugün, halkımız, ulaştığı ekolojik bilinç sayesinde sadece kendi yurdunu savunmamakta, sınırlarında yaşadığı ortak vatan dahil tüm dünyayı ve insanlığı savunmakta, bunun için dünyanın en eşitsiz koşullarındaki savaşında kararlılıkla ve başarıyla mücadele vermektedir.

Yurtseverliği milliyetçilikle değil de demokratik ulusal bilinçle ifade etmemizin sadece bir kavram tercihi olmadığı açıktır. Bunun dahaöznlü sebepleri vardır. Milliyetçilik sadece milli duygulara ve bilince sahip olmak değildir. Bu tanımlamanın doğru olmadığı burjuva kapitalist egemenlik sisteminin milliyetçiliği ulus-devletin ideolojisi olarak geliştirmesi ve kullanması yeterince ortaya sermektedir. Ulusal değerlerimize milliyetçilikle değil demokratik ulus anlayışıyla çok daha köklü şekilde sahip

çıkabiliriz. Diğeri egemen sınıfın aldatmacasından başka bir şey değildir.

Bunun için milliyetçilik ve ulus-devlet anlayışı yerine demokratik uluslaşmayı ve ulusların konfederal birliğini savunmaktayız. Bu anlamda ulusal duygularını pekiştiren, vatan bilincini derinleştiren ve kültürüne sahip çıkan Kürt halkını yurtsever olduğu kadar enternasyonalist bir halk olarak tanımlayabiliriz.

“Daha çok 19. yüzyılda katı milliyetçi bir ilke haline getirilen bir karış vatan toprağı edebiyatı, çağımız koşullarında vatana hizmetten çok zarar vermektedir. Feodal beyliklerin çitlerle çevirdikleri toprak mülkiyeti ulusallaşma karşısında nasıl gerilik anlamına gelmişse, dar milliyetçi vatan anlayışı da enternasyonalizm karşısında gericilik düzeyine düşmeyi ifade etmektedir. Çağdaş yurtseverlik, yurttan ne kadar kalkınma ve zenginleşme sağlandığına bağlı olarak anlam kazanmaktadır. Gerçek yurtseverlik yurdunu zenginleştirmek, maddi ve manevi yönden yaşanmaya değer kılmak ve bunu insanlıkla paylaşmak demektir.” (3)

5.BÖLÜM

SANAT SOSYOLOJİSİNDE KÜRDİSTAN DİYALEKTİĞİ: DİRENİŞTEN SANATA SANATTAN ÖZGÜR YAŞAMA!

Kendisini Sınırlayan Her Şeye Başkaldıran Kültür

Kültürel direnişin yansıdığı haller bireylerden toplumlara çeşitli farklılıklar gösterse de hepsinin ortak anlamı kapitalist soykırım sistemine karşı olmalarıdır.

Dinsel, dilsel, mezhepsel, sınıfsal, sanatsal, etnik, bölgesel veya yerel karakterlerde görülebilen kültürel direnişler, geleceğin gücünü arkasına almakla birlikte geleneği güncelle yorumlayıp demokratik değerlerle buluşturduğu ölçüde sisteme alternatif olma kapasitesini gösterebilirler. Bu anlamda kaba direniş tek başına sonuç almaya yetmez. Aynı zamanda alternatif sistemin inşa edilmesi gerekir. Direnişlerin iktidar odaklı olmayan toplumsal alternatifini oluşturabilmesi de en başta kapitalist sistemden zihinsel, duyuşsal ve yaşamsal olarak kopuşu zorunlu kılar. Kopuş direniş demektir fakat alternatifini oluşturmadan kopuş tam anlamıyla gerçekleşemez veya kalıcı hale gelmez.

Toplumsal kültürün yeniden inşa edilmesi kapitalist moderniteyi tüm yaşam, zihniyet ve kurumsal kalıplarıyla reddettikten sonra imkân dâhiline girmektedir. Burada daha incelikli olan tuzaklara dikkat etmek gerekiyor. Biraz modernist biraz demokratik olunamaz. Biraz düzenden biraz devrimden alınarak alternatif oluşturulamaz. Ya da taklitçilikle, benzer dil ve yöntemleri kullanarak yabancılaşma aşılamaz. Bunun anlamı içe kapanmacı bir yerellik, münzevi bir yaşam ya da umutsuz bir kaba direnişçilik değildir.

Doğal toplumun anlam dolu şiirsel yaşamı, günümüzün özgürlük bilinci ve binlerce yıllık kültürel direniş geleneği sayesinde daha çok özgürce inşa edilebilir. Geçmişin tekrarı veya geçmişe özlem değil geçmişin güçlü yaşam anlayışı ile yeni olanı inşa etmekten bahsediyoruz. Bu anlayışta maneviyat kadar kendi ekonomisine, tekniğine, bilgi ve yönetim sanatına sahip olma, bütünlüklü şekilde yaşamını kurma, kendisi olma, öz güç, öz savunma ve öz yeterlilik vardır. Bu konuda yaşanan paradigmasal devrim, Sovyetler sonrasında adeta pusulasını kaybetmiş insanlığa sunulmuş en değerli armağandır.

Şimdi tüm dünyada bilgi entelektüalizmin elinden, sanayi ve doğa endüstriyalizmin elinden, ekonomi sermaye tekelsizliğinin elinden, ulus ise devletin demir kafesinden kurtarılmayı beklemektedir.

Pusulanın ibresi kültürel direnişi göstermektedir. Kültürel direniş yaşamın her alanında bütünlük sağlayan bir direnişe dönüştüğünde sonuç alıcı olabilecektir. Kapitalizme alternatif olduğu gibi iktidarcı-devlet odaklı direniş anlayışına da alternatif olmalıdır. Aksi halde kültürel direniş kendini kaplayan betonlardan çıkış yaparken bile kendi eliyle yeni beton kafesler üretmekten geri kalmaz. Bunu belki en çok iktidar olgusuyla sorgularız. Bunda bir yanlışlık da yoktur fakat iktidarcılıkta en fazla kullanılan meşrulaştırma aracının sanat olduğunu göz ardı etmemeliyiz. Sanat bile doğru ele alınmadığında özgürlüğe değil köleleşmeye götürür. Buna karşı hakikati ifade eden sanatın, kültürel direnişin en başat ögesi olduğunu belirtmek gerekir.

Nietzsche “filozof” ile “müzisyen” arasında fark görmeyenlerdendir. Farklı toplumsal boyutlar ve kesimler arasında hiyerarşi olmamalıdır. Aynı şekilde sanat alanları arasında da hiyerarşi olmamalıdır. Bunun için: “Tiyatro diğer sanatlar üzerinde egemen bir bey olmayacaktır. Tiyatro oyuncusu gerçekten sap-

tıran biri olmayacaktır. Müzik yalan söyleme sanatı olmayacaktır.” der Nietzsche.

Şiir, müzik ve dansın kardeş olduğu vurgusu birçok sanat felsefecisinin ortak görüşüdür. Bu alanları özel olarak bir köşeye koymaya gerek yoktur aslında sanat dallarının tümü kardeşlerdir. Birbirine üstünlük taslamaları bozuk düzene işaret eder; iktidarcılık sayesinde çürümüş bir kültürü yansıtır. Toplumsal kültürde iktidar, sınıf ve otoriter hiyerarşi yoktur. Sanat dalları arasında da bunlar olamaz.

Sanat olarak kültür, taşıdığı hakikat değeriyle bütün betonları yıkmaya muktedir; yeter ki kendi hakikatini taşısun, kapitalizmin sahte hakikat değerlerine ve onun yalan rüzgârlarına kapılmasın! Müzik toplumun ve doğanın ruhundan doğsun ve idealize ettiği tüm duygularla birlikte tekrar ruha dönsün, düşünceye kavuşsun, yerlerde sürüklenen vicdanı ayaklandırınsın; tiyatro parçalanmış düşünce, ruh ve bedeni birleştirtsin, hakikate götürsün, yaşamın önünü açsın, doğru yaşamı göstere, zihinlerdeki pasları söksün; sinema doğadaki, ruhtaki ve yaşamdaki kirlenmeye son versin, kaderciliğe karşı çare, karamsarlığa karşı umut olsun; resim kendini görmeyenlere ve bilmeyenlere kendini görmeyi, bilmeyi ve hayal kurmayı hatırlatsın, gelecek aynası olsun; mimari ekolojik ve kültürel yaşama nefes aldırınsın; beden ruha kavuşsun, söz anlamına, aşık da maşukuna!

Özgürlük felsefesini aşkla ve ahlakla ele aldığımızda özgürlük an içinde yaratılmış demektir, gerisi bu anlam gücünü örgütleyip pratiğe dökmektir. Pratik gelişmiyorsa iktidarın sahte aşkı damarlarda dolaşıyor demektir. İktidardan özgürleşmek için sırrı olmaktadır.

Kültürel direnişi sakatlayan en ağır hastalık iktidarcılıktır. İktidarcılık toplumsal kültür karşıtlığıdır. Bir tür virüstür. Buna bulaşan kişi veya grup, toplumu içten çürüten kurt haline gelir, fırsatını bulduğunda da tepesine biner. Tavır ve davranışları,

sözleri, mimikleri, ilişki tarzı, giyim-kuşamı, kullandığı oda, kol-tuk vb. her şeyi iktidar kokar. Soğuk, yapmacık, bürokratik ve hiyerarşiktir. Şüpheli, güvensiz ve suçlayıcıdır. Güce tapar. Elit olduğu kadar taklitçidir. Demokrasinin sadece lafzını kullanır, yaşam tarzı benmerkezci ve doyumsuzdur. Her şeyi kendinde başlatıp kendinde bitirir. Bu iktidar bazen siyasidir, bazen askeri, bazen konumunu, çevresi ve ilişkilerini, yetkisini, tecrübesini, bazen de elde ettiği bilgileri kullanma temelinde gelişir. Tıpkı kapitalist hegemonyacılık gibi insanların zaafılarından kendini var eder. İktidar gücünü elde edemeyenler de onun özentilisi olduğunda kraldan daha kralcı kesilip kültürel ajancıklar rolünü oynarlar. Bu tipolojiler, toplum için tehlikelidir, çünkü toplumun içindedir. Topluma iyiyi, doğruyu, güzeli taşıma adına belki de hiç farkında olmadan her türlü çirkinleştirici öğeyi taşıyıp durur.

Toplumun elinden alınan öz yönetimi kendisi temsilen sağlayacağını iddia edip topluma rağmen toplum adına karar alır; toplum hoşlanıyor diyerek kültür endüstrisinin ürünlerini sanat diye sunar, en yozlaşmış tarzda sahneye çıkıp uyuşturucudan daha fazla gençleri uyuşturur. Ekonomi adına yeni kapitalistler yaratır. Spor adına kapitalist pazarlar ve fanatik cemaatler oluşturur. Bilim adına bilgi yollarını kapatır.

Topluma rağmen toplumculuk olmaz. Topluma rağmen sanat, topluma rağmen ekonomi olmaz. Topluma rağmen toplumsal kültürden bahsedilemez. Burada sanat-çılık, ekonomibilik, toplum-culuk oyunu oynanıyor demektir ki bu da sanatın, seksin, sporun egemenlik aracına dönüştürülmesinden farklı bir iş yapılmadığını ortaya çıkarır.

Alternatif sistemin inşa edilmesi ne taklitle mümkündür ne geleneğin tekrarlanmasıyla ne toplum üstüçülükle ne toplum kuyrukçuluğuyla ne de egemenlerin dili ve araçlarıyla! Din olsun, siyaset olsun, sanat olsun hangi alana bakarsak bakalım geleneğin gücü ve demokratik değerlerin buluşturulması, bü-

tünlüklü bir alternatfin oluşturulmasında zengin bir alan sunar. Özgürlük alanı ve eylemi bu sayede ortaya çıkar.

Gelenek olarak din veya örf-adetler demokratik muhtevayla ele alınıp toplumsal değeri kavuşturulduğunda, siyasal olarak toplumda öz yönetim iradesi, kurum ve kurumlaşması oluşturulduğunda, zihinsel olarak pozitivist ve dogmatik kalıplar aşıldığında özgürlük bir ütopya olmaktan çıkıp her an yaşanan bir ahlaka ve kültüre dönüşecektir.

Başkaldıran kültür sadece kapitalist moderniteye değil parti, din, dil, mezhep hangi ad altında olursa olsun kendisini sınır-layan her türlü iktidarcı yaklaşıma karşı da başkaldırı içindedir.

Başkaldırı bir özgür yaşam kültürüdür. Kültürel başkaldırı, özgür yaşamın an be an inşa edilmesi, ilmek ilmek örölmesidir.

Hiçbir egemen devletin ve kapitalist modernitenin demokratik değerlerle donanmış kültürel direnişle baş etme şansı yoktur. Bunun için direnişi seçen toplum ve bireyine düşen rol kültür kalkanı, kültür militanı, fedaisi ve öncüsü olmaktadır.

Doğanın ve Direnişin Sanatı

Belki çocuksu bir oşkuya kaptırmış kendini

Ateştir

Yanmak için sebep istemez...

Sanatçının ufku sınır tanımaz fakat sanatçı kendi toplumsal toprağında yeşermişe evrensel ufuklara doğru boy atabilir, dünya şairi, dengbeji, edebiyatçısı olabilir. Yoksa hangi denizde boğulacağı bile belli olmaz.

Sanatın tüm alanlarında bireyin rolü olsa da esasen toplumsal bir faaliyetin ürünü olarak doğmuşlardır. Birey olarak yapılan iş toplumsaldır. Toplumdan kaynağını almaktadır. Toplum dışında bir birey tanımı insanlık adına en büyük arpıtmadır. Tüm sömürülerin kaynağındaki gerçek budur ve aynı za-

manda sömürünün kamufle görevini da görmektedir. Toplumsal kültür zemini dışında bir sanattan bahsedilemez. Toprak dediğimiz toplumsal kültürdür. Toplumsal kültürü şekillendiren tüm etkenler sanat sosyolojisi için bir inceleme alanıdır.

Kürdistan gerçekliğinde doğa, toplum ve direnişten kopuk bir sanattan bahsedilemez. Bunun dışında kalan bir sanat anlayışı Kürdistanı olamaz. Çeşitli sanat alanları incelendiğinde hepsinin ortak özelliğinin dayandıkları coğrafya, doğa ve toplumu yansıtıyor ya da bunlardan kaynağını alıyor olmalarıdır.

Toplumsal zeminden kopuk, onun anlam dünyasına hitap etmeyen bir kültür ve sanat anlayışının dil, din, yeme-içme, giyim-kuşam, mimari vb. yaşam alanlarında bir karşılığının olmayacağı açıktır. Bireysel ve toplumsal yaşamı birbirinden kopardıktan sonra ya tamamen toplumsalın boğucu baskısı ya da bireyselin çılgınlık derecesine varan çıkışı ile karşılaşılır. O halde optimal dengeyi yakalamak toplum ve bireyin yaşamını anlamına kavuşturabilir. Sanatçı, böyle bir toplum ortaya çıksın da o da sanat yapsın diye yoktur. Sanatçı özgür toplumun öncüsüdür, inşacıdır. Böyle bir anlayışı ve manevi gücü olmayanlar sanat ve sanatçıya dair bu tür tanımlardan kaçarlar. Sorumluluk altına girmek istemezler. Bu yaklaşımla sanat tarihi birbirine zıttır.

Sanat tarihi esasen insanlığın manevi tarihidir; sanatçı maneviyatı en yüksek insandır. Sadece yaşamın yanlışlarını dile getirmez, negatif eleştiri sınırlarında dolanmaz, yapıcıdır, inşacıdır. Beğeni ölçülerini yargılayan estetik bilinç, sanatçının eserlerinden önce ruhunun derinliklerinde yatar. O, taşı yonttuğunda taşın içindeki “at” dışarı çıkar, ruh kazanır, özgür kalır! Taştaki enerjiyi açığa çıkarandır sanatçı; taştaki, çiçekteki, insandaki...

Sanatını icra etmek ve söylemek istediklerini sanatıyla söylemek dışında sanata dair hiçbir tartışmayla ilgilenmeyenlere de saygı esastır, bu da bir duruştur. Önemli olan sanatçının

kendi konumunun farkında olması, buna göre yaşamasıdır. Mesela sanatı iyi, güzel olsun ama yaşamı değil! Bu bir çelişkidir. Sanatçı kendini tanımlamaktan kaçıp istediği gibi yaşayamaz. Sanatçının her şeyi güzel olmalıdır. Sanatçı özgürlüğü arayan insandır ve özgür olanın güzelliğinden kuşku yoktur. Sanatçı, doğayla toplumun yeniden uyumuna dayalı olarak inşa edilecek olan üçüncü doğanın temsilcisi veya prototipi olmayı başardığında özgürlüğe en büyük katkıyı sağlamış olur. Geçmişin taşıyıcısı ve geleceği kendisinde inşa edendir. Gücünü toplumdan alır güçsüzlüğü de oradan gelir; yani toplumun çizdiği sınırlara takılıp kalırsa geleneğin kurbanı haline gelebilir.

Doğru sanat anlayışı özgür, demokratik toplumsallıkla ele alınabilir. Bundan daha geliştirici ve yaratıcılığa açık bir yaklaşım olamaz. Sanatın toprağı için gerekli olan güneş ve su özgürlük ruhu ve demokratik toplum kültürüdür. Sanatçı bu toprağı kendi emeğıyle işleyendir.

Sanat elbette bireysel yetenek ister, kendine has üslup, tarz ve öz güven ister. Fakat tarih ve toplumdan kopuk bir bireysellik popüler veya endüstriyel kültürden öteye geçmez. Bireycilik toplumsal değerlerin içini kemiren kurtçuktur. Çoğu zaman ne yaptığını bile bilmez. Çark dönüyorsa ona göre her şey yolundadır. Tüketim kültürünün, piyasanın ticari çarkları arasında olduğu halde kendisiyle gurur duyan, kanatlandığını sanıp şan-şöhret aptalı haline gelmiş kibir abidesi bir tipolojinin sanatından bahsedilemez.

Bayağı örnekler o kadar çoğalmış durumdadır ki neredeyse faşizmden daha tehlikeli bir sanat-çılık düzeyi ortaya çıkmıştır. Şarkı-Türkü adına yapılan birçok klipte açıkça görüldüğü gibi duygu adına ne kadar çirkinlik varsa güzellik diye sergileniyor: Kadın yolda yürüyor. Erkek ardından koşarak onunla konuşmaya, güya sevgisini göstermeye çalışıyor. Kadın dönüp iki eliyle ve var gücüyle adamı itip yoluna hızlı adımlarla devam ediyor ama adam da ısrarlı adımlarla peşinde... Tam bir taciz sahnesi!

Traji-komik bir durum! Belli ki klibi yapanlar, taciz-tecavüz nedir hiç akıllarına getirmemişler veya bu kültürü epeyce içselleştirmişler de ne yaptıklarının farkında değiller. Böylece, faşizmin zorla yapamadığı sanat alanı kullanılarak yapılıyor. Kadını meta olarak kullanan her yaklaşım iktidarcıdır ve çirkindir. İnceltmiş tarzlarının ise daha da tehlikeli olduğunu açmaya bile gerek yoktur.

Bu işlerin özel harp merkezlerinde planlandığını düşünmek için birçok sebep vardır. Cinsiyetçi, milliyetçi, iktidarcı, faşizan karakter bazen çok etkili doğa ve toplum görüntüleriyle, etkili insan hikayeleriyle gizlenebiliyor. Görselin büyüüne kapılanlar ses ve dildeki “faşizmi” görmezden gelebiliyor. Bu şekilde normalleşme sağlanıyor.

Aynı şekilde sanatsal değerlerin toplumsal algıda neye yol açtığı iyi hesaplanmalıdır. Sanatı ve sanat eserini popülizmle sakatlamamak gerekir. Bazen “toplum seviyor” adı altında çok gerici yaklaşımlar normalleştirilebiliyor. Unutulmamalı ki bazen sanatçının “üzgün” görünümlü bir tek karesi bile çocuklar üzerinde çok ciddi psikolojik etkide bulunabilmektedir. Ses, davranış, giyim-kuşam örnek alınmaktadır. Bunların tümünün hesaba katılması gerekir. Daha kapsamlı ve derinlikli bir yaklaşım eleştiri süzgecini inceltmekten geçmektedir. Her türden yanlış eğilimi ortaya çıkarmak için sanat eserlerini değerlendirmek ve toplumda bir farkındalık oluşturmak adına basın-yayının daha etkili kullanılmasına ihtiyaç vardır. Örneğin televizyon ekranlarında veya en azından müzik kanallarında bir müzik-kritik programı yapmak, eleştirileri derinleştirmek etik-estetik-sanat tartışmalarına hayli katkı sunabilir, eğitici olabilir. Eleştirmeden, tartışmadan beğeni ölçüleri gelişmeyeceği gibi sanat adı altında geliştirilen pazarın her türden toplumsal direnişi özünden uzaklaştırması kaçınılmaz olur.

Bazıları gül yaprağında uyuyup bulutların üstünde uyanmak isteyebilirler ama ne dünya ne de ülke gerçekliğimizde böyle

tozpembe hayallerin zamanı değil, soykırım saldırılarına karşı direniş zamanıdır. Salt sloganik, özden ve biçimden yoksun veya coşkuyu, sevinci, başarıyı, güzelliği bir yana bırakıp sadece hayatın acı yönleri üzerine yoğunlaşan ve bunu da neredeyse nihilizme vardırان bazı örnekler kesinlikle eleştirilmelidir fakat “direniş kategorisi budur” deyip tersten yaklaşıma da prim verilmemelidir. Direnişten kaynağını almayan veya direnişle bağını kurmayan, hele ki özümüzden kopuk bir kültür-sanat anlayışının liberalizme hizmet dışında kıymeti olamaz.

Toplumsal kültür ve direniş gerçekliği hem saldırıların çokluğu hem de Kürdistan coğrafyasının özellikleriyle yakından bağlantılıdır. Bunların bölge halkları ve özelde de Kürt kültürü üzerindeki etkilerini hem renklilik hem de direniş boyutuyla özellikle sanat ve edebiyatında çarpıcı olarak gözlemlemek mümkündür.

Bir doğa halkı olan Kürtlerin ve aynı yurdu paylaştıkları halkların, dağlarla, kayalarla, nehirlerle, çiçeklerle, kuşlarla, renklerle haşır neşir olması, sanatını, edebiyatını, folklorunu doğrudan etkilemiştir. Bütün doğa insanlar gibi canlıdır, duyguludur, akıllıdır. Uzun kış gecelerinde anlatılan masallarda çiçekler, kuşlar, kaplanlar, ağaçlar, dağlar konuşur, ağlar, güler...

Doğa, toplum, direniş ve sanat diyalektiği Kürdistan’da estetik ölçülerin kaynaklarını da anlatır. Bu tanımlamaları yapmak için bilimsel araştırma-incelemeler yapılmaktadır, bunun gerekli olduğundan da kuşku yoktur. Fakat hepimizin paylaşacağı temel bir doğruya ulaşmak için yabancılaşan yanlarımızdan arınıp doğal bir gözle dünyaya bakmamız yetmektedir. Doğal olan güzel olandır, güzel olan da doğal olandır; insanın doğal ve güzel olana eklediği toplumsal ve sanatsal değerler estetikle etiğin buluştuğu noktadır.

Yabancılaşmaya, sınıflaşmaya, ötekileştirmeye, küçümsemeye, salt biçimciliğe burada yer yoktur, sonuna dek özlü, eşitlikçi, demokratik ve ahlakidir. Bu temelde doğa ve topluma

dayanan etik-estetik bilinç, sanat bilincinin ve duygusunun özünü oluşturur. Yapaylığa, yabancılaşmaya karşı doğallığı esas alan bir sanat anlayışı toplum-birey ve doğa dengesini hep gözetip eleştirisini de beğeni ölçülerini de bu temelde geliştirir.

Estetik Değer Yitimi ve Kürdistan’da Filizlenen Estetik Anlayış

Yabancılaşma nedeniyle çarpıklaşan beğeni ölçüleri, insan ruhunun üzerine çöken koyu bir karanlığa benzediği halde onu aydınlık gösterir, yerlerde sürüklenen duyguları yüceymiş gibi sunar, düşünceleri parçaladığı halde çok derinlikliymiş gibi ustalık işi sayar. Beğeni ölçüleri toplumsaldan bireysele doğru evrildikten sonra toplumsal olandan utanç duyularak kaçılırken bireysel olana adeta tanrısal düzeyde tapınım gerçekleşir.

Kapitalizmin insanlığa sunduğu yeni sahte dindir bireycilik. Anti toplumculuk bu sahte dinin temel özelliğidir. Bu yüzden toplumsal olan ne kadar manevi değer varsa içini boşaltıp bir kabuğa dönüştürür. Toplum nefes alamaz hale getirildikten sonra tüketim için yaşayan ve bunun için yarışan bireyler imal edilir.

İnsana sunulan beğeni ölçüleri artık fabrikada imal edilip şov ve popüler kültür sayesinde yaşamın vaz geçilmezleri haline getirildiği için ruhsuz, maneviyatsız, düşünce ve hareket kabiliyetinden yoksun, hep hazır olanı bekleyen, taş gibi ağırlaşmış standart bir tipoloji normal görülür. Maneviyat veya ruh yoksunluğu her zaman açıkça savunulmaz; çoğu zaman sahte dinsel değerlerle örtülür. İnsanlığın tüm direnci “öte dünya” hayaliyle kırılırken bu dünya egemenlerin rahatça at koşturduğu alana dönüştürülür.

Sonuçta ortaya çıkan insan, ruhunu satıp bedenini kurtaran küçük insandır. İnsanlığın düşürüldüğü bu durum bir kaos ka-

ranlıdır. Nietzsche bu tehlikeye dikkat çekerken “insan, bir an önce kargaşasını, kendine anlam veren bir düzene çevirmese, yıldız doğurtmazsa, karanlığında yok olacaktır” der.

Yıldız doğurtacak insan metaforuyla Zerdüşt kültürüne göndermede bulunmaktadır. İrade, ahlak, maneviyat, insan-ı kâmil ancak özgür yaşamla mümkündür ve bu da her türlü egemenlik düzenini reddetmeyi gerektirir.

Egemenlik ilişkilerinin olduğu yerde iyilik, doğruluk, güzellik olmaz. Zerdüşte yaklaşımıyla Batı’daki çürümüşlüğü gözler önüne serip Doğu kaynaklarına yönelen Nietzsche estetik yargılar konusunda da tartışmasız kapitalizme karşıdır. Döneminde Hristiyan değerler kapitalist sömürüyü örtmek için kullanılmış ve toplum üzerinde devasa bir ağırlık oluşturmuş; toplum “demir kafese” alınmıştır. Bunun için estetik anlayışını ortaya koyarken “İyi hafiftir. Tanrısal olan her şey narin ayaklar üzerinde tüy gibi adımlarla yürür” demiştir. Ruhsuz insan kanatlanamaz. Maddi ölçüleri esas alan insan maddiyat kimin elindeyse onun esiri haline gelir.

Toplumsal çürüme karşısında manevi anlamda yerli yerinde olan bu tanımlamalar maddi yaşam ve görünüm konusunda kapitalist modernitenin tüm sahteliklerini açığa çıkarmaktadır.

Maneviyat ve anlam gücü sayesinde insanda sınırsız gelişebilecek yaratıcılık, kapitalizmde modayla gizlenen taklitle ve maddi ölçülere dönüşmüştür. Tüm yaşamın ilkesi haline gelen maddiyata göre ölçülemeyen bir şeyin değeri yoktur!

Estetik değer kilolarla, metrelerle, derecelerle ölçülebilir birimlere dönüşmüş; en çarpıcı boyutu ise kadın bedeninin metalaşmasıyla açığa çıkmıştır. Estetik tamamen kadının fiziki güzelliğine, güzellik ise beden ölçülerine indirgenmiştir.

İktidar, cinsellik üzerinden tüm topluma bir virüs gibi yayılırken “demokrasi ve özgürlük” söylemli demogoji tüm yalanları gizleme aracı olmuştur. Kadın dışında tanımlanan tüm estetik

objeler ise sadece bu alçalmış gerçekliği meşrulaştıran süslemeler olarak kullanılmıştır.

Bilindiği gibi eski Tanrıça kültü genellikle şişman kadın figür-lüdür ve bu da güzelliğe çok özlü bir bakışı yansıtmaktadır. Öncelikle estetiğin kadına saygıyla, bereketle, üretkenlikle temsil edilmesi oldukça anlamlı olmuştur. Hele ki şişman kadın figürleri olayı çok farklı kılmıştır. Hatta bugünkü tüm beğeni ölçülerini yerle bir edecek kadar çarpıcıdır. Her çağın ayrı bir estetik yargısının olması “değişim”in içindeki “süreklilik” öğesini ortadan kaldırmaz. “Güzel” olan tümüyle bir çağla sınırlı kalmaz.

Orijinal hiçbir kültürel değer üretme becerisi ve derdi bulunmayan, tamamen bir kopyalama sistemi olan neo liberalizm tüm dünyayı adeta bir podyuma çevirmiş ve herkese göre davranabilen, herkesin dilini bilen ve herkesin beğenisini kazancak, kanatlar takmış bir “melek” görünümündeki manken olarak ortaya çıkmıştır.

Kültür emperyalizminde etik ve estetik değerler yok edilmiş ya da güdüler sınırına indirgendiği halde en özgürü, en şahane-si olarak sunulmaktadır. Bunun en temel kanıtı kadının cinsel bir obje olarak kullanılma durumunun sınırsız bir hal almış olmasıdır. Şekil verdikleri kadın şahsında toplum tasavvuru yapmakta, kadın eliyle toplumsal kültürleri kuşatmaktadırlar. Toplumun terzisi olarak yetiştirdikleri kadın eliyle tüm insanlığa ortak bir elbise biçmektedirler. Fakat bunun tek tip bir elbise olduğunu gizlemek için modanın çeşitlilik, renklilik dilini kullanmaktadırlar. Aynı tutum dünyanın en ücra köşesindeki kültürlerle yaklaşım konusunda da kendisini göstermektedir. Hepsine ulaşabilmek için hepsini desteklediklerini iddia etmektedirler. Bunun içim matematik, istatistik, demografya vb. bilimlerden yararlanarak milimetrik şaşmaz ölçülerde elbiseler dikmektedirler.

Estetik bilimi çağ ve kültür farklarına vurgu yaparak fiziki ölçümlerin gerekli olduğunu iddia edebilir. Fakat bunu kabul et-

mek zorunda değiliz. Hangi estetik bilimi? Tüm insanların kabul ettiği ortak bir estetik biliminden söz edilemez. Dahası neyin güzel olduğunu estetik bilimi değil insanlar belirler. Bunu yansıtırma biçimi ise kitaplarda yazılıp çizilenlere hiç benzemez. Estetik duygu yaşamda karşılığını kavram ve kelimelerden çok davranışlarla dile getirir. Davranıştan bahsedince bunun da biliminin olduğu ve sonuçta estetiğin bu davranış bilimiyle yani psikoloji dalıyla açıklanabileceğini iddia edenler olacaktır. Olmuştur da!

Estetiğin tamamen psikolojiye bağlı olduğu savını savunanların kanıtı güzelliğin duygu işi olduğudur. Reddetmesi kolay olmayan bir tez! Elbette “güzellik” bir “duygu” işidir. Estetiğe “güzellik duygusu” denilmesi de bundandır. Fakat duygular tarihsel-toplumsal-kültürel süreçlerde şekillenir. Dolayısıyla etik olmadan estetikten bahsedilemez. İkisi birbirinden ayrılmaz. Sanat alanı için doğru bir sosyolojik yaklaşımın önemi de buradan gelmektedir. Pozitivist bilim, yaşamı parçaladığı gibi akıllı ve duyguları da parçalamış, etiği ve estetiği ayrı yerlere koymuştur. Bu süreçleri mevcut sosyoloji açıklamaya yetmezken esas alınacak bir estetik biliminden bahsedilemez. Psikoloji bilimi ise bir başına estetik davranışların analizine asla güç getiremez. Fiziki ölçülerin güzel olup olmadığı hangi psikolojiyle açıklanabilir? Egemenlik tarihini ve analizini bir psikiyatra bırakırsak tüm sanatçıları tımarhanede bulabiliriz!

İnsanlık sınıflara bölünüp doğa ve toplum üzerinde hakimiyet kurulduğu ölçüde estetik anlayış biçimi esas almıştır. Biçime indirgenen bir “estetik akıl” yaptığı devasa binalar, gökdenlenlerle övünürken kadın bedeniyle de bir “estetisyen” titizliğiyle ilgilenir. Bu maddi dünya erkek egemen aklın damgasını vurduğu, kesip-biçmekte ustalaşmış bir “estetisyenler” dünyasıdır. Kökeni Greko-Romen kültürüne dek gider. O kültüre temellik eden Yunan mitolojisindeki tanrıça ve kadın figürleri bu erkek akıl tarafından yaratılmış ve kapitalizmin tezgahında ye-

niden işlenerek günümüz insanlığına musallat edilmiştir. Kadının karakterini tarif eden erkek akıl giysilerini de belirlemekten geri durmayacaktır. Kadının pantolon giymesi olayına da bu mitolojilerde rastlanmıştır. Truvalı Paris'in kaçırdığı Helen tarihinde ilk kez pantolon giymiş kadın olarak bilinir, Paris'in pantolonunu giymiştir. Pantolon giymek ince beden ister!

Şişman kadın heykelleri neyi anlatmakta, şimdiki ölçüler neyi? Güzellik varoluşun, yaratılışın, bereketin, sevginin, özgürlüğün ve yaşamın kaynağına atfedilen bir değer olurken şimdi milimetrik fiziki ölçümlerle ele alınmaktadır. Kadın bedeni üzerinden tüm estetik değerlerin çarpıtılması toplumsal yaşama dayatılan çirkinliklerin, etik dışı yaklaşımların kaynağı olmuştur. Bu bir süreç işidir. Birdenbire olmamıştır. Bu nedenle yapay kültürel üretimler zamanla doğalmış gibi karşılanmıştır.

Böylece toplumsal değer yargılarındaki güzel ve çirkin, doğru ve yanlış, iyi ve kötü yer değiştirmiş, estetik yargılar da buna göre şekillenmiştir.

Nietzsche kötü olan için "kişiyi kurnazca kaderciliğe sürükleyici nitelikte. Ama bu arada popüler olma özelliğini de koruyor" şeklinde bir tanımlama yapar. Günümüzdeki "çirkinlik, yanlışlık, kötülük" alabildiğine popüler olmuş, "güzel, doğru ve iyi" diye kendini pazarlama konusunda uzmanlaşmıştır.

Tüm toplumlarda olduğu gibi Kürt toplumunda da kötüye karşı iyi, güzel, doğru olan ne varsa onlar toplumsal bellekte yer edinerek temel beğeni ölçüsü haline gelmiş, bunlar kültür ve sanat anlayışına yansımıştır. Önceleri doğrudan doğadan ve toplumsal yaşamdan kaynağını alan doğal bir estetik anlayışı gelişmiş, saldırılar olunca da bu estetik anlayış direniş temelinde şekillenmiştir. Kürdistan'daki yaşamda etik ve estetik, bir bilimden ziyade bir anlayış meselesi olmuştur. Mücadele sayesinde beğeniler özgür yaşam ilkeleriyle şekillenmiştir. Öncesinde soykırım rejimi ortada hiçbir beğeni ölçüsü bırakmamış, adeta ayaklarla kafa yer değiştirmişti; beğenilmeyecek, nefret

edilecek her türlü yabancılaşma ve çirkinlik öz değer olarak belletilmişti.

Mücadele bilinci zihinlerdeki yabancılaşmayı söküp attıkça estetik adına toplumsal ve ahlaki olan ne kadar güzellik varsa açığa çıkmaya başlamış, yeniden inşa edilmiş, yeniden şekillendirilmiştir. Her değer büyük bedelle kazanıldığından her türlü yüceltmeyi ve sahiplenmeyi de hak etmiştir. Bu anlamda Kürt halkı için teoriden önce anlayış her şey olmuştur. Bu belki de insanlığın başlangıcındaki saflığa, öze dönüşe benzetilebilir. Önce söz değil anlam vardı!

Kürt halkının yaşamında “anlayış” işgalci-sömürgeci güçlere ve yabancılaşmaya karşı mücadele koşullarında şekillenmiştir. Yok olmaya karşı gelişen doğal bilinçten doğan estetik ile bozulma olgusu birbiriyle çatışmıştır. Kaderci mantıkla ortaya çıkan bozulmaya karşı toplumsal kurtuluş felsefesi hep umut kaynağı olmuştur. Ortaya çıkan sonuç hem “direniş kültürü” hem de “kültürel direniş” olmuştur. Bunca acımasız saldırıya karşı kültürün başkaldırmaması da düşünülemezdi zaten.

Sınıflı toplum gerçekliğinde, saldırı ve direniş olgusu toplumların yaşam diyalektiğini özetlese de sıklıkla uzlaşma dönemlerine rastlanmış, hatta sınırlı bir çabayla bile birçok toplum kendini koruyabilmiştir. Kürdistan üzerindeki saldırılar ise direniş dışında bir yaşamdan bahsedilemeyecek kadar ileri gitmiştir. Dolayısıyla kültür ve sanatının direnişle özdeşleşmesi de anlaşılır olmaktadır.

40 yıllık özgürlük savaşını geliştiren Önderlik gerçekliği ve uluslararası komploya karşı duruşu, Kürdistan’da kültür ve sanatın direnişle bağını yeterince açıklamaktadır. Direnişsiz tek bir nefesin alınamayacağı ülkemizde “nasıl bir direniş” sorusu Önderlik paradigmasıyla yanıtını bulmuştur. Kürdistan’da gelişen yeni sanat anlayışı da bu temelde şekillenmiştir.

Savaş, siyaseti ve yaşamı sanatsal değerlerle buluşturan Önderlik gerçekliği “Özgürlük Sosyolojisi” şahsında tüm halkla-

ra ve insanlığa özgürlük sanatını ve yeni sosyal bilim anlayışını armağan etmiştir.

Yüzeysel yaklaşımlarla; felsefesi, tarihsel-toplumsal temeli belli olmayan rastgele ve günü birlikçi tutumlarla özgürlüğün sanatı yapılamaz. Özgürlüğün sanatı toplumsal temeli en güçlü olan ve toplumsal ihtiyaçlara yanıt oluşturabilen sanattır.

Özgürlük sanatı yaşamı özgürleştirme sanattır. Bu yaklaşım her koşulda sanat yapabilmek açısından da bir ilkeyi açığa çıkarmaktadır. Yaşamın özgürleştirilmesi çabası bir anlamda sanatın ihtiyaç duyduğu her türlü zemini, havayı, olanağı kendi elleriyle yaratmak anlamına gelmektedir. Sanatın sosyolojisiyle ilgilenmeden her koşulda sanatı geliştirmek ve günümüzün sanat ve estetik sorunlarına çözüm ve yanıt oluşturabilmek mümkün değildir. Bunca çaresizliklerin, yakınmaların, içe kapanma veya kaçışların altında yatan bir gerçek de sanatın hakkını verebilecek alternatiflerin oluşturulmayışdır. Özgür ruh ve anlam derinliği sayesinde alternatif oluşturulabilir.

Özgür ruh ve özgür yaşam anlayışı yoksa hiçbir estetikten bahsedilemez. Egemenliğe, zulme, doğa katliamına, kadın kırımına karşı verilen tüm mücadeleler sanatın ve estetiğin kurtuluşuna ne kadar hizmet ediyorsa sanat ve estetik mücadelesi de yaşamı özgür ve anlamlı hale getirmekten sorumludur.

Bu anlamda bir tanımlama yapılacak olursa denilebilir ki **özgürlüğün estetiği**, insanlığın peşine düştüğü alternatif yaşamın anlamı ve ruhudur. Özgürlük sanatı beslediği gibi sanat da özgürlüğü mümkün hale getirir. Estetik yaklaşımların bu temelde derinleştirilmesine ihtiyaç vardır.

Sanatın toplumsal, dinsel, mistik, mitolojik, felsefik ve bilimsel tüm boyutlarda köken ve gelişim süreçlerinin incelenmesi, bunun okulunun geliştirilmesi gerekir. Bu temelde bir bilinçlenme olmadan toplumsal gelişmelerin ihtiyaç duyduğu estetik karşılık yetkince açığa çıkarılamaz ve çağın kültür-sanat savaşında başarılı olunamaz.

Yaşamda bir anlayış olarak şekillenen doğal estetik tutumumuzun bilinçle yoğrulması büyük bir özgürlük eylemidir.

Günümüzde icra edilen tüm sanat dallarını ve sanat anlayışını özgürlük sanatının-özgürlük sosyolojisinin ilkeleri temelinde sorgulamak, yeni estetik anlayış ve ölçüleri bu temelde geliştirmek, yanılırları giderip düzeltici olmak gerekir. Toplum-kırma karşı bu şekilde durulabilir, kapitalist sömürgecilikten kaynaklı bozulmalar da ancak bu sayede giderilebilir.

Toprağın Müziği

Şarkılar

Bizim şarkılar

Yüreklerde yangınlara su olur

Zozanlarda kuzulara çimen olur

Hangi çağda ve hangi şekilde olursa olsun Kürdün kültür ve sanatına coğrafya damgasını vurmuştur. Örneğin Kürdün hançeresi tanımlanırsa, sanki dağ şarkı söylüyor gibidir, yüksek ve çığlık çığlığadır denilebilir. Tüm sanat alanlarında bu olguyu görmek mümkündür. Fakat özellikle müzik tamamen bu topraktan çıkmıştır.

“Toprak” toplumsal kültürü ve öze dönüşü ifade eder.

Kürt insanı gibi toprağına düşman edilmiş halklar için öze dönüş hayati önemdedir. Bu da yaşadığı coğrafyanın kültür üzerindeki etkilerini anlamayı gerektiriyor. Sanatçı için çıkış noktası tam da kendisini çevreleyen sanat coğrafyası ve toplumdur.

Kürdistan coğrafyasının etkileri tüm kültüre damgasını vurmuştur. Tarım toplumu olarak adlandırılması, durumu daha anlaşılır kılmaktadır. Sanat alanında en fazla müzik ve geleneksel folklorü öne çıkmıştır. Bunların şekillenmesi de coğrafya-

sından bağımsız değildir. Örneğin dağların birbirinden ayırdığı her yörenin kendine has müziği vardır. Ulusal müzik tanımlamasını yapmak kolay değildir; tüm yerel müziklerin toplamı ulusal müziği oluşturur desek belki yerinde olur fakat ortak bazı özellikleri de vardır ki bu nedenle Kürt müziği için belli tanımlamalar yapılabilmektedir.

Ortak noktalar, kullanılan müzik aletlerinden nota düzenine, oktav-ses aralıklarından makam ve gırtlak yapısına uzanan bazı özellikler olup Kürt müziğinin farkını sağlarlar. Kurationsız değildir ama sınır tanımaz. Ses ve nota düzenindeki özgünlükler sayesinde Kürt halkının geleneksel makamı sayılan Kürt Gam'ı (Bayat-i Kurdi) oluşmuştur. Bu sistematığı oluşturanlar bin yıl önce bu coğrafyada yaşamış olan müzisyenlerdir ki bir sonraki bölümde bunlara değinilecektir. Müzik sitemlerinin bilimsel tanımlara kavuşturulması tarihte ilk kez yaşadığımız coğrafyada gerçekleşmiştir. Fakat sömürgecilik yüzünden okul sistemleri günümüze dek yetişmemiş; ancak geleneksel tarzla Kürt müziği varlığını sürdürebilmiştir.

Ses sistematığı üzerinden Kürt müziği için bilimsel tanımlamalar yapılsa da bir müziğin Kürt müziği olup olmadığına halkın kulağı aşınadır: Dili Kürtçe olmakla birlikte halk arasında “dağ gırtlak” olarak adlandırılan sesin adeta enstrüman gibi kullanılması ve yine belirli enstrümanların kullanılma tarzı Kürt müziğinin fark edilmesini sağlar.

Kürt müziğine tek bir adlandırmayla klasik müzik, halk müziği, sanat müziği, gibi adlar vermek tam isabetli olmaz ve zaten bu tür ayrımlar çok sonradan çıkmıştır. Kürt müziğinin tanımında kullanılan kavramların birçoğu orijinaldir, genel müzik kavramlaştırmalarından öğeler taşımakla beraber kendine has terminolojisi vardır. Yerel farklılıklara göre adlandırmalar müzikteki renkliliğe, çeşitliliğe işarettir. Bu yönüyle çok zengindir. Kürt müziği makamsal bir müziktir ve makam isimleri sesin kullanılma biçimine göre olmakla birlikte bazen bir inancın,

bazen bir yörenin, bazen de bir aşiretin veya bir kadının adını alır.

Geleneksel Kürt müziği dengbêjler (halk ozanları-aşıklar) ve stranbêjler (şarkıcılar) tarafından icra edilir. Cemaatin özellikle geceleri toplanıp sohbet edip şarkılar söylemesine “şevberk” (şevbihêrk) denilir. Dengbêjler esasen olay anlatıcısıdır ve hem çirokbêjleri (hikayeciler) hem de beytbêjleri (şiir okuyanlar) kapsarlar. Daha çok lirik tarzda ses ve söz gücüyle dile getirdikleri olay anlatımları birer tarihi belgedir.

Dengbêj, sesini enstrüman gibi kullanabilen insandır. Her şeyden önce sesi güzeldir. Bununla birlikte yaşamın her anına dair farklı stranlar, her içeriğe göre farklı ses tonları, farklı sesleniş ve mimikler kullanılır. Kadının erkeğe, erkeğin kadına sesleniş farklıdır. Öfke, kızgınlık anları farklı, sevinçler, sevgiler farklı ses tonları ve mimikler gerektirir. Bunların farkında olmayanlar her stran ya da klamı aynı tarzda seslendirerek hataya düşer. Bu konuda geleneğin bilinmesi ve korunması önemlidir. Yoksa anlam kaybına yol açılır.

Yaşayan dengbêjler arasında özellikle Serhat ve Botan yöresinde bu işin hâkimi olan birçok isim olmakla birlikte, kendi ülkesinde mülteci olmanın acısını yaşayan ve halen bu kamp yaşantısında Kürt kültürü adına mücadele eden kadın ve erkek dengbêjler hemen her ailede bulunmaktadır. Botan bölgesinin köy yaşantısı dahil tüm sanatını temsil etmede bir hazinedirler ve bir hayli iddialıdır, hatta yaşayan herkesten daha iddialıdır denilebilir. “Dengbêjliğin kaynağında kadın vardır” sözü de onlardan biri olan Spêrtî’lerden dengbêj Mam Ömer Demir’e aittir. İlk dengbêjlerin kadın olduğunu belirtmek Kürdistan’ın tarihsel-toplumsal dokusuna uygundur.

Dengbêjlik kültürünü onlar gibi yaşatanlar yanında bu kültürü geride bırakmak gerektiğini düşünen modernist Kürtler de vardır. Oysa dengbêjlik dün olduğu gibi bugün ve yarın da kültürümüzün özünü temsil etmeye devam edecektir. Onlar saye-

sinde dilimiz, kültürümüz ve tarihimizin önemli olayları bugüne dek gelmiştir. Onların belgeselini, sinemasını, edebiyatını yapmak da ertelenemez bir görev durumundadır. Sadece Serhat ve Botan'da değil tüm bölgelerde saklı olan hazinelerin açığa çıkarılması, tarihe kaydedilmesi ve yaşatılması en temel yurt-severlik görevlerinden biridir. Dengbêjlik üzerine burada dile getirdiklerimiz sadece Kürdistanî önemine dikkat çekmek ve taşıdığı renkli karakteri ortaya sermek içindir. Bir de dengbêjliğin tarihsel-toplumsal karakterinden kaynaklı olarak günümüzdeki sanat tartışmalarında ön açıcı olan bir yönü vardır; Çağın sorunlarına yanıt ararken başvurulacak temel bir çözüm anahtarıdır dengbêjlik.

Gerçekten anlam derinliğine varılırsa görülecektir ki genelde Kürt sanatı ve özel olarak da Kürt müziğinin birikmiş yığınla sorununa karşın dengbêjlik bir çıkış ve çözüm noktası olabilir. Her yöredeki farklılıklarına rağmen özü ve biçimiyle tarihsel, toplumsal, Kürdi, Kürdistanî olandır.

Bununla birlikte her yörenin zenginliğini yansıtan farklı tarzlarına da dikkat çekmekte yarar vardır.

Dengbejlik tarzları coğrafyaya göre değişmektedir. Botan'daki dağ kültürüne karşın Serhat bölgesinde daha çok ova kültürü etkilidir. Coğrafya ve iklimin etkileri reddedilemez bir gerçekliktir. Ses, üslup ve tarz ile kendisini hemen belli eder. Yine her bölgede kamlar, tarzlarına ve içeriklerine göre farklı isimler aldığı gibi yörelere göre de değişmektedir.

Rojhilat'ın Mukriyan bölgesinden Behdinan'a dek uzanan alanda dengbêji tarzlarından birine "lawje" denilirken bu tarzla derin acı ve hüznler işlenir kısmi kimi alanlarda ise dinsel motifler. Söyleyenine ise "lawjebêj" denilir. Ayrıca derviş müziğine de "laya" denilir.

Sevgi ve övgü şarkılarına "heyran"; güçlü sesle genelde sonbaharda söylenen şarkılara "payizok" denilir.

Günümüzde her yörede adı anılıyor olmasa da çok kısa mısralardan oluşan dans ve eğlence müziklerine “dilok” denilir.

Dengbéjliğin atışma tarzında olanları vardır. Bu atışma bazen köy yerinde çeşme başındaki genç kadına seslenen erkeğe verilen şarkılı cevabı içerir bazen sanat üzerine bazen yiğitlik üzerinedir. Bir de aşk, doğa, savaş, kahramanlık temalı, dengbejlerin doğaçlama yetenekleriyle şekillenmiş ve müzikal tadlar alarak anonim hale gelmiş olan şiir çeşidi vardır ki bunlara “lawık” ya da “lawij” denilir. Bu türleri “Ezgili şiirler” şeklinde anlamak mümkündür.

Alevi bölgelerinde ise ritim farkı dikkat çeker. Bir de bölgeler arasında toplumsal-siyasal yaşantının etkisiyle bazı farklılıklar oluşmuştur. Örneğin Doğu’daki ana temalarda trajedi-ağıt tarzına nadiren rastlanır; doğa kadar ölüm üzerine de söylenir fakat yiğitlik, sevgi ve neşe hâkim tarzıdır.

Kelhor ve Lek lehçelerinde “Hore” denilen dengbeji tarzda 72 makamın (kimi makamlar kadına kimi makamlar erkek dengbeje ait, kimisi de karma) olması burada nasıl bir zenginliğin bulunduğunu göstermektedir.

Bugün bile ayakkabı ve giysilerini kendileri üreten ve doğal toplumsal yaşamıyla dünyanın ilgisini çeken, binlerce yıllık deren kültüre sahip olan Hewraman mıntıkası başkaldıran kültürün en direngen boyununu temsil etmektedir.

Hewraman’da dengbeji tarzına “Sıyaçemane” denilir.

Horasan bölgesinde neredeyse her evde saz bulunmaktadır.

Hewlér ovasında Heyran tarzı, Kelhor bölgeleri olan Kırmanşan ve İlam’da Hore ve Mur (Ölüm ağıdı), yine Germiyan mıntıkasında Hore tarzı öne çıkmaktadır.

Ülke genelinde derviş zikri, semah gibi ayinsel törenler de müzik eşliğinde yapıp Alevilik, Yarsanilik başta olmak üzere birçok inançta yaygındır. Yarsanilikte yüzlerce kişinin birlikte saz çalması tarzında kutsal merasimler bulunmaktadır.

Kürdistan’da en çok kullanılan enstrümanlar ise dahol (davul), zurne, tembur, sétar, santur, goksım (Kürt kemani), zerb, rıbab, def, şımşal (Bilur-Ney), balaban-mey, fik, buzuk (buzuka), duzare (juzale), ud (şeşta) ve benzeri birçok farklı yerel enstrümandır.

Yöre farklılıklarına karşın tüm Kürdistan’da müzik toprağa aittir. Müziği sanatçılar değil de toprak icra ediyormuş gibi bir hissiyat vermektedir. Tılsımı da buradan gelmektedir. Felsefesi toplumsal yaşam, sevgi, umut ve direniştir. Kürdistan’da müzik, işgale uğramış toprağın isyan dilidir.

Dağ halkı ve tarım toplumunun, uğradığı saldırılar yüzünden her şeyi elinden alınınca egemenlerin kolay kolay ulaşamayacağı müziğe sıkı sıkıya sarılması kadar doğal olan başka ne olabilirdi ki? Tüm acılarını, sevinçlerini, özlemlerini müzikle dile getirmesi bir tür başkaldırıdır, kendi kültüründe ısrardır.

Govend yani halk oyunları da aynı rolü oynamıştır. Her yörenin halk oyunlarında sevinçler, üzüntüler, sevgiler, kavgalar, direnişler dile getirilmiştir. Kırgınlıklar, hatta kendini cezalandırmalar bile bu oyunların tarzına yansımıştır.

Rojhilat genelinde folklorik grup danslarına “Helperke veya Helperin” denilir. Grup başına “Serçopi” sonrakine ise “Gavani” denilir. Bölgelere göre farklı tarzlar olsa da kimisi ağır, kimisi hızlı tempolu olan oyunların her birinin tarihsel öyküleri de bulunmaktadır. Hangi mıntıkaya gidilse ayrı bir zenginlikle karşılaşılacaktır

Kürt masal anlatıcılığı ve Kürt tiyatrosu hep toplumsal yaşamın yansıdığı canlı performanslar şeklinde gelişmiştir. Toplumsallık ne denli güçlü yaşanmışsa sanat o denli büyük olmuştur.

Sanatın geneli için içerik ne kadar önemliyse müzik alanı açısından da bu farkı ortaya koymak gerekir. Halk ozanları hakikatin dillendiricisidirler. Zazaca’da “Hozan” Kurmanci’de “Xwezan” aynı anlamda olup “KENDİNİ BİLEN” demektir. Bilge-

liğin kaynağında kendini bilmek vardır. Bu anlamda dengbêjler bilge kişilerdir. Halkın içinde dolaşır, destan ve olayları müzikal seslenişle anlatır, onları bilinçlendirirler. Dügünlere katılarak eğlenmelerini de sağlarlar. Mirlik döneminde mirler, beylere danışmanlık yaptıkları ve onları övdükleri de olmuştur. Fakat eleştireldirler.

Halk kültüründe üst tabakaya biçilen değer sadece temel kültürdeğerlerine, geleneğe saygı duydukları ölçüdedir. Bazen özenme ve övme durumu gelişse de bu daha çok yabancı egemenliğe duyulan tepkiden bağımsız değildir.

Sırf yaranmak için övgü dizenler halk nezdinde hep kötülenmiştir. Bey kapısında kul-köle olan şarkıcılara halk dengbêj dememiş, onları çanak-yalayıcısı olarak anmıştır. Hatta Kürtçe’de orijinal bir kavramla anmışlardır: “Hestîkoj” (Kemik kemi-ren!)

Bu tür istisnalar dışında genel bir eğilim olarak Kürdün sanatında, toplumsallıktan kaynağını alan demokratik öz görülebilir. Demokrasiyi sadece yönetim şekliyle sınırlandırmaz, bir yaşam tarzı olarak ele alırsak sanatın özünde onu aramak gerekir.

Sanata Sunulan Evrensel Katkı ve Etkileşimler

Kürt halkının kültüre, sanata ve özelde de müziğe sunduğu katkı evrensel düzeyde olmuştur. Bir tarım toplumu olarak neolitik kültürle insanlığa sunulan katkının evrensel karakteri tartışmasızdır. Bunun önemi, kültürel soykırıma tabi tutulmamız göz önüne getirildiğinde daha iyi anlaşılır. Mesele üstünlük taslamak veya olmayanı kendine mal edip böbürlenmek değil, en geri denilip saldırılan bu kültürün insanlığa sunduğu katkıyı görüp günümüze doğru nasıl şekillendiğini anlamak ve bu öz güven zemininde katkısını yerel olmaktan çıkarıp yeniden evrensel düzeye taşırmaktır.

Yahya Ali, Safiyuddin i Urmiyeve (Safiyuddin Abdulmumin), Hoca Abdulkadir Meragi gibi birçok isim yazdıkları kitap veya verdikleri eğitimleriyle Kürt ve Ortadoğu müziğinde anılmayı hak eden katkılar sağlamışlardır. Yahya Ali Kürt müziği adına “Risale fi’l-Musiki” adlı bir müzik kitabı yazmıştır. 14. Yy da yaşamış olan Safiyuddin i Urmiyeve “sistematikçi müzik” ekolünün kurucusudur. Abdulkadir Meragi ise Bağdat dahil birçok merkezde müzik hocalığı yapmıştır. Müziğin bu öncülerinin Halifelik Sarayıyla ilişkileri eleştirilse de dönemi itibariyle bilgi ve eğitim olanaklarının toplandığı bir merkez olması nedeniyle bu merkezden yararlanmak durumunda kaldıkları belirtilebilir. Onların müzik analizleri Ortadoğu çapında ve dolayısıyla evrensel çapta katkılar sağlamıştır.

Müziğe yerel ve evrensel düzeyde en büyük katkısı ise Musuli Ailesi yapmıştır. Sonradan İslamiyet’e geçmiş Kürt Yahudilerinden olduğu iddia edilen İbrahim Musuli ve oğlu İshak tüm bölgeyi etkileyen okullar kurmuşlardır. Bu okullardan biri tarihte bir ilke imzasını atmıştır; İbrahim Musuli sadece kadınlardan oluşan bir müzik okulu kurmuştur. Onların önemli diğer bir katkısı ise sesin bilimsel çalışmadaki adlandırmalarını yapmış olmalarıdır. Bu katkılarına rağmen “bunu biz icat etmedik, zaten vardı ama yazılmamış ve bir sisteme kavuşmamıştı” derler.

Tarihte bölgeyi aşan üne kavuşmuş en önemli Kürt müzisyen ise ten rengi ve sesinden dolayı Arapların Ziryab yani Karakuş lakabını taktıkları İbrahim Musuli’den feyz alan Ebu Hasan’dır. Kürtler ona Zoraw demiştir. (Zoraw, Zaloğlu Rüstem destanında Rüstem’in oğlunun da adıdır.) 789-857 yılları arasında Bağdat’ta İshak’ın öğrencisi olarak ve ardından Endülü’s’te (Kordoba) yaşamıştır. Orada kurduğu okul kendisinden sonra da öğrencileri tarafından 300 yıl yaşatılmıştır. Doğu müzik sanatını batıya taşıran Ziryab iyi bir sentezci olduğu kadar müzikte yeni sistemlerin geliştirilmesine öncülük etmiştir. Mızrabı icat etmiş, ud’a beşinci teli eklemiş ve günümüzde en çok

Tara Caf'ın müziğinde görülen doğal terapist özelliği müziğe kazandırmıştır. İspanya'lı Yahudiler, yerli İberikler, Çingeneler, Berberiler gibi birçok halkın ortak emeğiyle şekillenmiş olan Flamenko'nun ilk kurucusu bu Kürt müzisyendir. Buradan hareketle Flamenko'nun Kürt kültürüne ait olduğu iddia edilemez ama katkısının olduğu belirtilebilir.

Kürt müzisyenlerin müziğe kazandırdıkları “sistematik” günümüzde tüm Ortadoğu'da geçerliliğini korumaktadır. Makamlara verdikleri isimler de halen yaşamaktadır: Kürdi, rasti, nihavend, düğah, segah, çargeh bunlardan bazılarıdır. Ayrıca sonradan türetildiği gibi saray müziği, sanat müziği, halk müziği gibi ayrımlar orijinalitelerinde yoktur.

Kürt halkının İslamiyetle karşılaşması ve zerdüşti geleneğe dayalı toplumsal kültürünü İslamiyet içinde yaşatmak adına kurduğu tarikatlarda tasavvufa ve derviş zikirlerine dayalı ritüelleri geliştirmeleri, doğal toplum aşamalarında olduğu gibi bir nevi Kürt müziğinin dinle buluşmasını sağlamıştır. Bu konuda Kürt müziği özellikle Alevi toplumuna çok şey borçludur.

Müziğe dair sınırlı bazı bilgileri burada tekrar etmemizin nedeni sanatımızın doğal toplum aşamalarından günümüze dek tarihsel kökenlerinin güçlü olduğunu; daha yakın tarihlerde sistematik çabalarla müziğe evrensel katkıların sunulmuş olduğunu hatırlatarak bugün de çok güçlü katkıların yapılabileceğini belirtmek, bu inanç ve iddiaya yönelme konusunda tarihimizden cesaret almayı sağlamaktır. Bu katkı faşist sömürgeci sistemler tarafından inkâr edilmiş, yok sayılmıştır. Evrensel çapta çalışmalara öncülük yapmak varken inkârcılığın etkisiyle bazı dar tartışmalara takılıp kalmak sanatımızın kaderi olamaz.

Kullanılan müzik aletleri kültüre göre değişir. Bazen farklı haklara ve kültürlerle ait olan müzik aletlerinin kullanılması üzerine tartışmalar yapılmakta fakat ya yüzeysel bir şekilde her aletin kullanımı normal görülmekte ya da dar yaklaşımlara inkâra düşülmektedir. Her kültürün kendine has müzik aletleri

bulunmaktadır. Bunları reddetmeden genel bir kaide üzerinde anlaşılabilir: Müziğin özünü belirleyen “enstrüman” mıdır yoksa onun kullanılma şekli mi? Bu soruya keskin bir yanıt vermek yerine ikisinin birlikteliğini esas almak daha anlamlı bir yaklaşım olur. Bu anlamda bazı aletlerin kabul edilip bazılarının kökten reddedilmesi evrensel akla terstir.

Örneğin gitar ve kökeni üzerine birçok tartışma bulunmaktadır. Gitarın köken itibarıyla batıya değil Doğu’ya ait bir çalgı olduğu ispatlanırsa kullanımı önünde engel kalmayacak mı? Öyleyse hemen belirtmek gerekir ki yapılan araştırmalarda ortaya çıkmıştır ki gitarın kaynağında ud, lahta gibi çalgıların prensibi bulunmaktadır. Dutar, sétar gibi sazlarda olduğu gibi gitar (giştar) kelimesinin kökeni de Kürtçe başta olmak üzere Aryenik dillere dayanmaktadır. Yani gitar aslında Batı değil Doğu kökenli bir çalgıdır denilebilir.

Gitarın kökenine dair yapılan bilimsel ya da duygusal tartışmalara karşın önemli olan nasıl ve hangi enstrümanlarla kullanılacağıdır. Çünkü yapısal olarak tek başına her müziği yansıtmaya yetmemektedir. Tek başına bir şımşal ile Kürt müziği icra edilebilir ama gitar buna yetmeyebilir.

Yine mesela kaynağında “ud” gibi farklı etkiler bulunsa da neticede Üsküp’lü Zeynel Abidin Cümbüş tarafından 1929 yılında icat edilen “cümbüş” Kürt müziği icra edilirken kullanılabilmektedir. Fakat buna bir piyano ya da gitara yapıldığı kadar fazla itiraz yapılmamaktadır. Bu bir örnektir; enstrüman, teknik veya tarzlar karşısında keskin red veya kabul tutumu yerine bütüncü, zenginleştirici ve kolaylaştırıcı yaklaşmak, öz kültürü bozuntuya uğratmayacak şekilde ele almak daha anlamlı olabilir. Müziğimizi ve genel olarak sanatımızı daraltmayı ve yerinde sayacak düzeyde tekrarlara düşmesini istemiyorsak yeniliklere açık olan zenginleştirici yaklaşımı benimsemek gerekiyor. Zira toplumsal olgunun kendisi sürekli bir akışkanlık arz etmektedir.

Müzik için ne kadar sanatsal değerlendirmeler yapılsa da onun toplumsal yaşamla bağından daha güçlü bir şekillendiricisi yoktur. Müziğin toprağı aslında toplumdur. Kürt müziğinde öne çıkan tüm isimler toprağın insanlarıdır, yani toplumsaldırlar, yurtseverdirler.

Toprak ne kadar zenginse müzik o kadar zengin olmuştur. Kürt müziğinde güncelde Mihemed Şexo, M. Arif Cizrawi, Hasan Cizrawi, Evdale Zeynike, Ayşe Şan, Tahsin Taha, Ayaz Yusuf, Aram Tigran, Baqiyé Xîdo, Meryem Xan, Cemil Horo, Bavé Salih, Şakiro, Rençber Aziz, Mahmut Kızıl, Hüseyini Faré, Salihé Şîrnexi, Êli Tico, Muhamedé Mamili, Hasan Zirek, Seyid Ali Eskeré Kurdistanî, Ali Merdan ve Sléva Yalda gibi sembolleşmiş birçok isim olmakla birlikte solo ve gurup halinde birçok yetenek, Kürt müziğini bir hayli zengin kılmıştır.

Hewramî, Soranî, Zazakî, Kelhorî gibi lehçelerde üretilen eserler sayesinde Kürt müziğı adeta zirvelerini yaşamaya başlamıştır. Elbette hiçbir eleştiriden mahrum değildir ve eleştiriyle gelişimleri sürmektedir.

Kürt müziğı konusunda Türkiye'deki yasaklara karşın Bağdat Radyosu önemli bir rol oynamıştır. Ermenistan'ın sunduğı imkanlarla Erivan radyosunun katkıları ise tarihi değerinde olmuş ve bugün de arşiv konusunda muazzam bir kaynaktır. İç içe yaşamış halklar olarak Ermeni ve Kürt halklarının kültür-sanatlarında da çok yoğun etkileşimler olmuştur. Yine Erivan radyosuna çok büyük emek veren Egidé Cîmo, Fatma İso ve sesi tarih kokan Karebeté Xaço başta olmak üzere Ermenistan'da yaşayan birçok sanatçının Kürt müziğine katkısı asla unutulamaz. Onlar öz kültürümüzün temel taşlarıdır.

Egidé Cîmo'nun eleştiri üslubuyla ifade ettiğı gibi herkes sanatçı olamaz: "Bazıları ruhlarıyla katılıyorlar, onlar sanatçılardır, bazıları da ayaklarıyla katılıyorlar, halka değil kendilerine söylüyorlar ve esasen kültürümüzü bozuyorlar, onları sanatçı sayamayız."

Bu eleştirilerle birlikte sanatçımıza sahip çıkmanın tarihsel-onursal önemini hatırlatmakta fayda vardır.

Bugün toplum karşısına çıkıp şarkı söylemek nispeten kolaydır ama Ayşe Şan bunun için neleri göze almadı ki? Annesinden başka destekleyeni yoktu. Antep'ten İstanbul, Hewler, Almanya ve İzmir'e dek süren yolculuğunda inancı, iradesi ve sanatçı ruhu en büyük yardımcısıydı. Ona zamanında, hele ki ölüm döşeğindeyken yeterince sahip çıkmamış olmanın öz eleştirisi hepimize aittir. Bugün de benzer şekilde sanatçımıza sahip çıkmamak affedilemez tarihi bir suç olur. Onlar sayesinde dilimiz, kültürümüz yaşamaktadır.

Onları yani sanatçılarımızı sahiplenmemek, onların önünü açan büyük mücadele değerlerini inkâr etmekle aynı şeydir.

Kürdün Dili ve Sanatı İnkâr Edilemez

Sanat insanlığın en eski ve ortak dilidir. Bununla birlikte her halkın bir dili vardır. Her halk kendi kültürünü, sanat ve edebiyatını kendi diliyle yaşamak hakkına sahip olmalıdır.

“Bir sanatın illaki bir halkın adıyla mı anılması gerekiyor? Sanatın evrensel bir karakteri yok mudur?” Bu gibi sorulara teorik cevaplar yetiştirmek yerine dünya çapında her halkın bir sanatından bahsediliyor da Kürde gelince bu şovenizm nedenidir diye sormak gerekiyor. Bunca vahşi saldırıya uğrayan, adı bile kabul edilmeyen bir halkın kültür ve sanatından bahsetmek elbette daha anlamlıdır. Üstelik bir halk varlık, kimlik olarak kendisi olamayınca evrenselle bağını da kuramaz ki?

Örneğin Yılmaz Güney'in sinemasının, Ahmed Arif'in şiirinin, Yaşar Kemal'in edebiyatının “Kürt” orjinli olup olmadığı birçok tartışmanın konusu yapılmaktadır. Ortaya koydukları eserlerin, içerik ve üslup itibarıyla Kürt orjinalitesiyle bağını kurmak zor değildir. Fakat dil konusunda soykırım rejiminin ve asimilasyonun etkileri hep göz önünde bulundurularak değerlendirme yapmak gerekir. Aksi halde birçok değerimize gerekli

şekilde sahip çıkamayız. Bu anlamda Mehmet Uzun'un eserlerini Kürtçe diliyle yazma ısrarı asimilasyon politikaları karşısında çok değerli bir yere sahip olmuştur. Fakat asimilasyon nedeniyle dile bu kadar hâkim olmayıp kültürünü, aidiyetini sanatlarının tarzı ve içeriğiyle ve yaşam duruşlarıyla ifade etme konusunda ilkeli davranan sanatçılar da Kürdistan'da sanatın öncüleri olarak anılmaktadırlar. Saz ve sözün gelmiş geçmiş en büyük ustalarından olan Hasret Gültekin'e, yine çağın tüm sanatçıları açısından demokrasi turnusolu olan Ahmet Kaya'ya "Kürt Sanatçı" denilmesi de bu anlamda manidardır. Üstelik öyle bir zamandayız ki ezilenlerin rengi bir, direnenlerin dili birdir. Öte yandan kültürel etkileşim diye bir olgu vardır. Bu iki yolla evrensel bağ da kurulmaktadır. Bunlar Anadilde ısrar konusuna gölge düşürmeden ele alınması gereken konulardır.

Demokratik ulus anlayışında dilin çok önemli bir yeri vardır. Bununla birlikte "demokratik zihniyet" muhtevayı belirleyen bir ölçüdür. Kültürün temel ögesi olan "dil" in orijinal ölçülerinde sözlü sanat aramak veya bulmak kolay değildir fakat bozulmaya, yabancılaşmaya karşı iz sürücü ve geliştirici ölçüler olarak bakılabilir. Bir de sanatın kendisi bir çeşit dildir zaten, bunu da unutmadan ana dil konusunda ilkesel ve tavizsiz olmak gerekiyor. Soykırım rejiminin yok etmeye çalıştığı bir dil başka türlü korunamaz.

Dil yok edilirse kültürden geriye bir şey kalmaz. Kişilik ve ruh kalmaz.

Dil doğuştan itibaren genetik olarak çocukta vardır. Büyük iddia budur ve dilbilimin evrensel karakterine göndermede bulunur. İddianın sahibi olan, politik- muhalif kimliğiyle tanındığımız Noam Chomsky'dir. Onun "evrensel dilbilgisi" teorisine yaptığı katkı sayesinde tüm dillerin binlerce ortak ilke ve parametreye sahip olduğu ortaya çıkarılmıştır. Dilin bu özelliği binlerce yıllık kültürün bir çocukta nasıl canlanabileceğini gösterdiği gibi yaratıcılığa sonsuz imkân verdiğini de anlatmaktadır.

Dilbiliminin ortaya koyduğu bu evrensel karakterle birlikte ana dil daha fazla anlam kazanmaktadır. Çünkü her toplumun bir kültür geçmişi vardır ve çocuklar o kültür havuzunda doğarlar. Ondan kopuk olması derin bir uçurumda ya da uzay boşluğunda doğmasına benzer. Bu durumda hangi zihniyet ve hangi ruhtan bahsedilebilir? Uçurum zihniyeti mi ya da boşluktaki ruh mu? Bunlar ironik ifadelerdir, gerçeklikte buna sömürgeciliğin yabancı zihniyeti, kültürü, dili demek gerekir.

Ana dilin zihniyet ve ruh üzerinde etkilerinin olduğu inkara gelmez bir gerçektir. Dil kimine göre vatandır, kimine göre varlığın evidir.

Önemi bilinmeli ve ana dil esas alınmalıdır fakat tek ölçüt olarak değil de üstüne ne eklendiği, neyi-nasıl ifade ettiği unutulmadan değerlendirilmelidir.

Zazacada “dil” ile “bilmek” aynı anlama gelir, bozulmamış dilin böyle bir bütünselliği vardır.

Hakikati ifade etmeyen bir dil ise yalana bulanmıştır. Örneğin popüler kültürün etkisiyle bozulmaya uğratılan, toplum karşısı rol oynayan, hatta Kürt soykırımı için geliştirilen TRT 6 gibi özel savaş kanallarında sunulan Kürtçe programlara ne demeli? Bu gibi durumlarda sorun öz-biçim tartışmasıyla ele alınamayacak kadar çok boyutlu ve kapsamlıdır.

Sanat İdeolojik Mücadelenin Ruhudur, Sınır Tanımaz!

İnsanı ve toplumu rahatsız eden eserlere de sanat alanında yer verilir çünkü eleştiri tarzında zülfiyare dokunma vardır. Fakat bu rahatsızlık toplum karşıtlığına hizmet eden bir anlayıştan kaynaklanıyorsa bununla mücadele edecek yaratıcılık en çok yine sanat alanında sergilenebilir.

Sanatın özünde yaratıcılık vardır. Özel savaş kapsamında kullanım malzemesi derecesine düşürülen “sanat” karşısında tüm sanatsal yaratımların ideolojik mücadelenin temel taşları olarak görülmesi ve savunma sisteminin bu temelde örülmesi

gerekir. Karşıt olandan aşırı toplum dışılığı dek her çizginin demokratik sanat süzgecinden geçirilerek ele alınması gerekir. Sanatı kendi başına buyruk bir liberalizm yolculuğu şeklinde ele alanların kapitalizm ve soykırım gerçeği içinde erimiş oldukları söylenebilir. Elbette her farklı denemeyi fazla sorgulamadan hatta peşinen “bize ait değil” deyip reddetmek de tıkacı rol oynar. Bu sorun sanatın diğer dallarında da esaslı bir tartışma konusudur.

Coğrafyamızda kısmen yeşermiş ama henüz yeterince gelişmemiş olan bazı sanat alanları söz konusu olduğunda tartışmalar iyice sarpa sarmakta, ikna edici olmaktan uzak kalmaktadır. Örneğin toplumsal kültürümüzde dansın yeri bireysel değil kolektif şekildedir ve geleneksel giyimükuşam ve figürlere dayalıdır.

Geleneksel folklorik oyunlar bu şekildedir. Fakat teatral yönü öne çıkan ve modern dans olarak adlandırılan kişi veya grup danslarının veya pandomimin nasılı ve nereye kadarının kabul edileceği tartışmalıdır. Sorun bireysel olmasıdır denilemez çünkü bireysel olanının yanında kolektif olanı daha ön plandadır. Özüne dair bir savunma yapılacaksa M. Kagan’ın ifadesiyle “dansın ya da pandomimin kullandığı “dil” (Oyuncunun yüz kaslarını oynatışı, el ve vücut hareketlerindeki plastiklik) sözle doğru dürüst anlatılamayacak ruhsal, duygusal ayrıntıları verebilme gücüne sahiptir.” denilebilir. İçerik ve biçim önemlidir. Örneğin soykırımı iyi anlatan bir dans gösterisi devrimci bir rol oynayabilir. Toplumsal değerlerimize hizmet etmeyi ve bu anlamda toplumsal bilinci geliştirmeyi hedefleyen bir oyun çok etkili olabilir. Fakat sırf birey olarak kendini ifade etmek için dans edeceğini, oyun oynayacağını başka bir derdinin olmadığını iddia eden herhangi birinin de mücadele değerleri üzerinde kendini yaşatmasına fırsat sunulamaz. Bu da tamamen toplum dışı bir anlayıştır ki soykırımla mücadele eden bir halk gerçekliği karşısında en büyük saygısızlıktır.

Yine bilgisayar teknolojisinden yararlanmada, özellikle animasyon tekniğinin kullanılması ve geliştirilmesinde sığılıklar ve amatörlükler yaşanmaktadır. Alana giriş yapılmış olsa da yeterli derecede ilgi gösterildiğı ve olanak sunulduğı söylenemez. Öz güçle bu sorunları aşmak temel hedef olmalıdır.

Heykel yapımı konusunda da bazı tartışmalar yapılmaktadır. Ulus-devlet zihniyeti bugüne dek o kadar çok diktatör heykeli yaptırdı ki bu alanda insan heykeli yapmak neredeyse çağdaş putçuluk gibi algılanmaya başlandı. Bu nedenle insan heykelinden ziyade sembolik heykellerin yapılması daha genel kabul görmektedir.

Bu gibi teknik ve sanat alanlarına öz-biçim tartışmasıyla güç vermek yerine kökten ret tutumunu takınmak geliştirici olmadığı gibi diğer sanat alanları üzerinde de negatif etkide bulunur. Ölçsüz yaklaşım liberal kabullere düşmek ise sanatın kendisini de ortadan kaldırır.

Hangi beğeni ölçüsüyle yaklaşılacak? Doğrusunu yanlısını kim belirleyecek? Açık ki sanatın özgür ruhuyla hem toplumsal geleneklerden hem de devrimci idealden kaynaklı bu tür soru ve sorunlar çatışma halindedir.

Zamanında algılanmasında sorun olan sanat tarzlarının toplumsal özgürlüğe hizmet kabiliyetini göstermeleri ve bunda ısrarcı olmaları yol açıcı olabilir. Zor ve pratiki bir yöntem olsa da yeniliklerin değeri genellikle bu şekilde kabul görüyor. Bu zorluğu köklüce aşmak için ise mutlaka zihniyet çalışmasını esas almak gerekiyor.

Nasıl ki yaşam tarzımızı demokratik modernitenin gereklerine göre yeniden yapılandırmamız gerekiyorsa kültür ve sanata yaklaşımımızı da bu kapsamda gözden geçirmemiz gerekiyor. Yaşam tarzımızı en çok değiştirecek olan ve toplumsal dönüşümde esas rolü oynayacak olan kültür-sanatı ne gelenekten bağımsız ele alabiliriz ne de geleneğe hapsedebiliriz. Cemal Süreyya'nın gençlik yazılarından birinde belirttiğı gibi aslında

“Folklor şiire düşman” değildir fakat folklor-gelenek özgürlüğe nerede engel çıkarıyorsa orada “kanat çırpırmaya yetecek kadar geniş bir hava” bir ortam oluşturmamız şarttır. Havayı bozan temel yaklaşımlar kaynağını liberalizmden almaktadır.

Liberalizmin ideolojik versiyonları olan cinsiyetçilik, milliyetçilik, dincilik ve bilimcilik insanlığın evrensel kültürü karşısında en başta gelen anti-kültür hareketleri olmaktadır.

Cinsiyetçilik, tek cinsi öne çıkaran ve diğerini ötekileştiren, özellikle de kadın karşısında erkek egemen kültürünü anlatmaktadır. Tüm egemenlik sistemlerinin kökeninde cinsiyetçilik vardır. Cinsiyete göre konum almak ve rol tanımları yapmak toplumu sınıflardan çok daha köklü temelde parçalamış, her iki cins açısından da en derin köleliğin yolunu açmıştır. Cinsiyetçiliğin damgasını vurduğu kültürler en çok bastırılmış, en fazla yabancılaşmaya uğratılmış kültürlerdir. Anti-kültürcülükte birinci sırayı cinsiyetçilik almaktadır. Kültürün en başta gelen taşıyıcı ögesi kadındır. Kadına yaklaşım topluma ve tarihe yaklaşımdır. Bu anlamda cinsiyetçilik hem kültür hem toplum hem de tarih karşıtlığıdır.

Milliyetçilik, ulus-devlet kurmanın meşrulaştırıcı aracıdır. Emperyalizm döneminde çok rahatlıkla ırkçılık düzeyine varmıştır. Emperyalizmin fetih araçlarının başında gelen ırk teorileri, insanları ten rengine ve fiziki şekline göre sınıflandırıp üstünlük sağlama amacını güden bir ideolojidir. Milliyetçilik kendisini hep yalan bir tarihle çok eski köklere bağlar. Hannah Arendt’in çok isabetli tanımıyla: “ırk insanlığın başlangıcı değil sonudur; halkların kaynağı değil çöküşüdür, insanın doğuştan sahip olduğu doğal bir nitelik değil, insanın doğal olmayan ölümüdür... Köksüzlük bütün ırk örgütlenmelerinin temelidir” Milliyetçiliği de kapsayan ırkçılık, kültürlerin en büyük düşmanı olagelmıştır.

Dincilik, dini, dinsel inançları ve din kültürünü egemenlik aracı olarak kullanmayı ifade etmektedir. Dine bu şekilde yak-

laşım toplumun geleneklerini ve vicdan ilkesini kölelik aracı haline getirmek anlamına geliyor. Oysa din kültürü insanlığın ve toplumların ahlakını-vicdanını anlatıyor. Dincilik ise manevi yaşamın yüceliği karşısında baskıyı, şiddeti, fanatizmi, kör inancı ve özellikle de iktidara-güce tapınmayı ifade etmektedir. Tamamen kültür karşıtlığını ifade etmektedir.

Bilimcilik ise kaynağını Avrupa pozitivist düşünüş tarzından alan bilgi ve bilimi iktidarın, sermayenin hizmetine koyan kültür düşmanlığını okul düzenlerinde bir sisteme kavuşturan ideolojinin adıdır. Amacı aydınlatmak değil daha fazla karartmak; ruh, zihin ve beden üzerinde iktidar kurmaktır. Hepsinin toplamı kültür karşıtı olan kaba bir maddiyatçılığa yol açmakta, sermayeciliğe ve endüstriyalizme hizmet etmektedir.

“Neolitige çakılıp kalan” bir halk olmaktan çıkmamız gerektiği ama yenilik adına özümüzden de kopmamamız gerektiği genel bir doğrultu olarak kabul görebilir. Bu yaklaşımın doğru ve gerekli olduğu uzunca anlatılıp kanıtlanabilir. Buna karşılık dogmatik ve çok fazla ben-merkezci olan yaklaşımlar da sadece yeteneklerin sönmesine yol açar. Demokratik ulus ilkesine göre “herkes hem kendi toplumsallığını yaşamak hem de evrensel olmak zorundadır!” Yenilik kaçınılmazdır fakat indirgeme söz konusu olunca nasıl olacağına dair sorular tam cevabını bulmamakta, biraz ürkekçe bir yürüyüş görülmektedir; bu yönlü cevaplar ve zaman, biraz da sanatçının sergileyeceği hünerle ve toplumca benimsenme düzeyiyle şekillenecek gibi görünüyor.

Elbette bu böyledir diye sanat alanında her şey pratiğe ve zamana bırakılamaz; akademik kuramsal çalışmalar da mutlaka ön açıcı olacak, kanat çırpmaya olanak sağlayacaktır.

Son yıllarda bu konudaki akademik çalışmalar öz kültürümüz adına daha fazla umut verici olmaktadır. Sesten, ritimden, terminolojiden, eğitim sisteminden kaynaklı sorunların tartışılıyor olması önemlidir. Bunaların akademik düzeyde ele alınması ve okulunun kurulması gerekir.

Bir okul sisteminin nasıl olması gerektiği de tartışılabilir fakat resmi devlet sistemlerindeki gibi olamayacağını hemen belirtmek gerekir. Okul sistemi sadece yetkin hocalarla kurlamaz. Elbette deneyimli sanatçılar başta olmak üzere akademik yetkinliği olan birçok öğretmenin sanat alanında konumlandırılması gereklidir. Fakat temel anlayış demokratik katılım ve tartışma biçiminde olmalıdır. “Herkesin hem öğretmen hem öğrenci olabildiği” katılımcı bir eğitim sistemi toplumsal karakterimize, doğamıza ve demokrasiye en uygun sistemdir. Amacı sadece sanatçı yetiştirmek olmamalıdır. Neyin özlü olduğunu neyin korunması neyin değiştirilmesi gerektiği bu okulun akademik çalışmaları arasında olmalıdır. Daha da önemlisi salt teknik yaklaşımların aşılıp felsefik bir düzeyin açığa çıkarılmasıdır. Devletçi eğitim sisteminden farklı olarak demokratik toplumcu eğitim sistemi bu temelde geliştirilebilir. Aksi halde rekabetçi, iktidarcı, düz, dogmatik ve sekter anlayışlar çok iddialı şekilde kendisini dayatacak ama ne denli iddialı olsalar da devletçi kafayı aşamadıkları için katkıdan çok zarar vereceklerdir.

Devletçi mantık çok renkliliği ve yeniliği kabul etmez. Yeniliklere açık olunmalıdır. Yeterki öz kültürün bozulmaya uğratılmasın! “Batı” etkisi yüzünden sanatımız bozuluyorsa bunu irdelemek gerekir fakat bir zenginlik katıyorsa bunu niye reddedelim ki? Taklit düzeyine varan etkilerin hiç kuşkusuz sorgulanması gerekir. Burada bilinç ögesi devreye giriyor. Elbette çok bilinçsizce yapılan, bir taklitten öteye geçmeyen müzik, ses, hal-hareket, giyim-kuşam ve genel olarak bakış, duruş ve icra karşısında sorgulayıcı olmak, daha da önemlisi düzeltici olmak gerekiyor. Bunu yaparken sadece eskinin dar kalıplarına takılıp kalmamak önemlidir. Bilimsellik adına belli kalıpların peşine düşüp bir duygu inkarcısı haline gelinmemelidir. Sanat tarzları ve uygulamalarının duyguda, düşüncede, toplumsal kültürde yarattığı etkiler iyi irdelenmeli; estetik ve felsefik analizleri yapılarak buna göre karar verilmelidir.

Etik ve estetik ölçülerimiz kapsamında sınırsız, zengin çeşitlilikte gelişebilecek bir alan olarak değerlendirmek yerine dar kalıplarla yaklaşmak kültür-sanatın donmasına yol açar. Bu da ruhun donması demektir. Başkalarının kasıtlı çarpıtmaları yeniliklere aşırı şüpheyle bakmaya sebep olmamalı, daha cesaretli adımlar atılmalıdır.

Kürdistan’da yürütülen direniş savaşı başlı başına bir sanat değerinde olmuş ve sanata her boyutta yer açmıştır. Bu anlamda eskinin canlanması, geleneğin korunması kadar yeniliklerin olması kaçınılmazdır.

Yenilik bizden gelmeyince başkaları çok daha rahat bir şekilde öz değerlerimizi meta haline getirip kendilerine “pazar” oluşturabilmektedir. Üstelik dizi filmler, sinema, şarkı klipleri vb. hep özel savaş kapsamında kullanılıyor. Bu alanda bolca örnek bulunuyor. Hırsızlık ve çarpıtma diz boyu! Büyük bir mücadeleye alanıyla karşı karşıyayız. Buna göre de büyük ve etkili projelerin geliştirilmesi için zaman çoktan geldi de geçiyor bile.

Arabesk ve Melankoli

Yaptığı tarih araştırmalarıyla kültür-sanat alanına önemli katkılar sunan araştırmacı-yazar Mehmet Bayrak Arap müziğine Türkçe söz eklenmesiyle “Arabesk” müziğin oluşturulduğunu; Kürtçe müziğe Türkçe söz yazılmasıyla da “Kürdibesk” in oluşturulduğunu belirtir. Burada onun kavramlaştırmasını değil ama dikkat çektiği anlayışı esas alabiliriz. Çünkü “Kürdibesk” kavramını kullanmak normalleşmesine yol açabilir. Gerçekte böyle bir kategori yoktur. Dolayısıyla verdiği anlamın üzerinde durmak daha iyi olur.

Sayın Bayrak’ın dikkat çektiği bu “ekleme” işine Arapça’da da rastlamak mümkündür. İstisna da olsa bazı Türk müziklerine Arapça söz yazılmış ve söylenmiştir. Buna da herhalde “Türki-besk” denilecektir. Fakat işin özü arabesk denilen olgunun anlamındadır, buna bakmak gerekir.

Bir şarkının farklı dillerde seslendirilmesi o şarkı için büyük şanstır, zenginliktir, harika bir imkandır. Fakat kaynağına bağlı kalınmadan, hele ki kaynak belirtilmeden yapıldığında işin özü değişmekte, sıkıntılar bu andan itibaren başlamaktadır.

Arabesk müzik sadece Arap müziğine Türkçe söz eklenmesi olayı değildir. Kaldı ki Arap müziğindeki derin hissiyatı, heyecanı, coşkuyu, acıyı bir arada başka müziklerde bulmak o kadar kolay değildir. Çekiciliği olan bir müziktir. Müzik tarzıyla birlikte esasen sözlerindeki kaderci öğelerden dolayı belli bir müziğin arabesk olarak tanımlandığı Türkiye’de 12 Eylül 1980 darbesi ardından arabesk yasaklanmıştı. Tek bir televizyon kanalı vardı, bu da Türk devletinin resmi kanalı olan TRT idi ve arabeske kapatılmıştı. Mesela Bülent Ersoy’un Kenan Evren’e tepkili olmasının nedeni buydu. Bülent Ersoy yasaklanmıştı!

TRT kapılarının arabeske yeniden açılması “yumuşak” bir geçiş yapmak adına Hakkı Bulut’un “Kıskanıyorum” adlı şarkısıyla olmuştur. Oysa Hakkı Bulut kendisini arabeskin yaratıcısı olarak tanımlar. İlgi ve algıların basın üzerinden yönetilmesinde iktidar sahiplerinin ustalaştığı döneme giriliyordu. Yasak ilgiyi artırmış, 12 Eylül’ün toplumdaki en büyük olumsuz etkisi yarattığı “arabesk kişilik” olmuştur.

“Arabesk” sadece bir “müzik” değildir. İçerikten yoksun, salt biçime önem veren, geçişin perdelenmesinde kullanılabilen, nihilist, fanatikçe ve ağır melankoli kokan adeta yas konumundaki her tutum, üslup ve tarz arabesktir. Bu anlamda arabeski sadece Doğu’da değil belki de en fazla “modern, uygar” denilen fakat anlam dünyasından kopmuş, maddiyatın önde olduğu, nihilizmin zirve yaptığı Batı’da aramak gerekir. Nietzsche’nin önce hayranlık duyduğu sonra yerden yere vurduğu Richard Wagner hakkında söylediği bir cümle pek fazla akla gelmeyen bir gerçeği açığa çıkarmıştır: Bu ünlü bale bestecisi aslında arabesk yapmıştır! Çünkü Nietzsche O’nun için diyor ki “Müziğimizin en büyük melankoliğidir... Hipnotizma ustasıdır!”

Melankolik yaklaşımdan kastedilen sadece acı veya hüzn değildir. Hipnotize edecek kadar uyuşturuyorsa, sorgulatmıyorsa bu tanım yapılabilir. Nietzsche sürekli olarak yaşadığı çağın çürümüşlüğüne ve çökmekte olan kültürüne vurgu yaparken Wagner'in müziğinin bu çürümüşlüğü ve çöküşü gizleme, örtme işlevini gördüğünü iddia etmiştir. Mesele sadece hüzn değildir. Hüznlendiren, hatta ağlatan bir müzik bile sırf bu nedenle arabesk olarak tanımlanamaz. Wagner'i müziğin melankoliği olmakla eleştiren Nietzsche bile müzikle gözyaşı arasında bir ayrım yapmaz. Ayırt edici bir özellik olarak, arabeskte egemen düzene bağlayıcı bir karakter aramak yanlış değildir.

Öte yandan arabesk denilip dışlanmak istenen ama aslında otantik kültür değerlerini taşıyan bir "kategori" vardır ki bu yanlış yaklaşım da oryantalist bakış başta olmak üzere çeşitli yanılgılardan kaynağını almaktadır.

Kürt müziğinin sistematik olarak Türkçeleştirilmesi olayı ise Kürt kültürünün asimilasyonu kapsamında değerlendirilmelidir. Bu durum fazla görülmek istenmez. Oysa binlerce Kürtçe şarkı kaynak belirtilmeden bir asimilasyon tekniği olarak bilinçli-planlı tarzda farklı sözlerle Türkçeleştirilmiştir.

Mehmet Bayrak'ın tespitine şunu eklemek mümkündür: Bugün Türkçenin hemen her dalındaki müzikte hem Ermeni hem Arap hem de Kürt müziği hatta son dönemlerde Fars ve Yunan müziği değiştirilerek -bilmeden yapanlar haricinde- asimilasyon veya ticaret amacıyla kullanılmakta ve tek bir kaynak bile belirtilmemektedir.

Kürdün, Arabin veya başka halkların müziğini çalmak kimseyi sanatçı yapmaz ama egemenlik "hakkı" ve iddiası sayesinde Türkiye'de hırsızlık marifet haline gelmiştir. Kültürel paylaşım yerine hırsızlık yapmanın nasıl bir şey olduğunu tüm Orta-doğu kadim tarihinin inkâr edilmesinden anlamak mümkündür.

İnsanlığın karşılaştığı tüm felaketlerin bu inkârcılıkla bağı vardır.

Sanatını Arayan Halk

Kürt halkını, sanatı çalınmış bir halk olarak tanımlamak mümkündür. Kavgamız bu yüzden serttir! Ne sanatsız ne de kavgasız yaşayabiliriz. Sanatımızı kavgamıza işlemişiz. Kavgamızı da sanatımıza! Yazıp çizdiğimizde çalınmış, bu yüzden de kimselerin ulaşamaması için çoğunlukla gönlümüze ve dilimize işlemişiz.

Kavranması zor çelişkilerle kuşatılan dünyayı anlamayalım diye nice icatlar geliştirilmiştir. Yalancı uygarlığın büyük icadı olan “yazı” sayesinde “unutmak” baki hale getirilmiştir! Yazılı olanlar kalmış yazılı olmayanlar unutulmuş, yok sayılmıştır! Yazı öncesi tarih yani insanlığın gerçek tarihi “yazının icadı” sayesinde yok sayılmadı mı? Bunları unutmamakla beraber yazı bulunduktan sonra da ezilen halkların bunu kullanmaması için her şeyin yapıldığı belirtilebilir.

Sömürgecilik ve ondan kaynaklı gasp, talan, baskı yüzünden yazılı edebiyat diğer halklarda olduğu kadar gelişmemiştir. Bir de Mehmet Bayrak’ın tespit ettiği gibi bu eserlerin çoğu “yazmak için değil söylemek içindir.” Durum böyle olunca günümüze kalmış, kurtarılabilen eser sayısı pek az olmuştur.

Kürt müziğinde olduğu gibi edebiyatında da doğa, aşk, kahramanlık ana temalardır. MÖ 300’lü yıllarda yazılmış, bilinen en eski Kürt şiirinde bile bu özellikler göze çarpmaktadır. Selim Temo’nun İngiliz müze araştırmalarından aktardığı bu şiir Hewraman bölgesindeki eski bir mezara yazılmış olup şairi Bo-razboz’dur:

“Birlikte geçen günleri özlüyorum
Birlikte söyledik türkülerimizi
Ben o dağların ruhundan öğrenmiştim
Ta yürekten, candan, içli söylemeyi
Hem dağlarda hem kırlarda hem sahalarda
El aman, medet aşkın elinden yani
İkimiz tam da tek bir gönül olmuşken
Sonbahar gelip böyle ayırdı bizi
Ancak birlikte olunca küflenmez aşk
Ya bağır bir ses ver ya da uyu hadi”

Eski tabletlerde ve kitaplarda pek çok Kürt aydınının izine rastlanmaktadır. Yazılı gelenekte bile pek çoğu bilinmemekte veya başka halklara addedilmektedir. Ancak daha net olarak bilindiği gibi Baba Tahiré Uryan, Caferquli, Ehmedé Xani, Ali Hariri, Feqiyé Teyran, Melayé Cıziri, Melayé Baté, Mele Perişan, Siyahpoş, Mela Xelil, Mele Abdurrahim Mevlevi, Cigerxwin, Tirej, Osman Sabri, Şérko Békes, Mahmud Baksi, Mehmed Uzun, Musa Anter gibi şair, ozan ve yazarlar Kürt felsefesi ve edebiyatına önemli katkılar sunmuşlardır.

Dağın yüreğinden kopan bir edebiyatın gücüne hiçbir şey ulaşmasa da belirttiğimiz gibi asimilasyon politikaları ve yasaklamalar yazılı edebiyatın az sayıda olmasına, daha çok sözlü geleneğin öne çıkmasına yol açmıştır. Özellikle direnişler destana dönüşmüş, günümüzde yetkin tarzda tiyatroya, sinemaya aktarılmayı bekleyen Rüstémé Zal, Dervişé Evdi gibi destanlar sözlü anlatım geleneğinin başköşesine oturmuştur.

Masalcıların ve dengbéjlerin öte ucunda ise köy tiyatrocuları bulunur. Deyim yerindeyse her Kürt hem bir oyuncu hem de bir izleyicidir. Köy meydanında olduğu kadar medrese kültüründe de tiyatronun yeri olmuştur. Divanxane’lerde mesel anlatımı bir nevi tiyatro rolünü oynamıştır.

Günümüzde dünyanın birçok yerinde tiyatro adeta can çekişirken buna devrimci tiyatroyla karşılık verilmesi anlamlı olmaktadır. Takım işinin, ortak ruhun canlı tutulmasını sağladığı gibi seyirciyi içine alır. Toplumla doğrudan bağlar sayesinde dönüştürücü gücü diğer sanat alanlarına göre daha fazladır. Bir de bu sanatın özü gereği beden, ruh ve düşünce oyun anında birleştiğinden tüm parçalanmalara karşı birleştirici bir cevaptır. Hakikatin parçalanmasına karşı en anlamlı sanatsal duruştur devrimci tiyatro.

Büyük ozan Egidé Cımo “tiyatron varsa devletin var!” diyor. Bunca zulmün kaynağı olan devletli dünyada bir devlete ihtiyacımız yok ama devletten daha kıymetli olan tiyatromuz var çok şükür.

Dünya bir tiyatro sahnesidir. Kapitalist modernite hep kendisi perdeyi açıp kapayan olmak istemektedir. O perde herkese açılmaz ve aslında perdenin arkasında olup bitenlerdir onların tiyatrosu! Devrimci tiyatro perdeyi tüm insanlığa açar. Zihinleri aydınlatır, ruhu kanatlandırır...

Yeni yeni gelişmekte olan sinema alanında ise, Yılmaz Güney’in Yol ve Sürü filmleri, dilleri Kürtçe olmasa da Kürt kültürünü yansıtmaları nedeniyle Kürt sinemasının başlangıcı sayılırlar. Günümüzde de sinemada çarpıtarak ele almak isteseler bile Kürt toplumsallığı ve otantik kültürünün işlenmesi en büyük ilgiyi çekmektedir. Belki de en esaslı çıkışların sinema alanında gerçekleşmesi sürpriz olmayacaktır. Birikim var, arayış var, istek ve çaba var; daha da önemlisi yansıtılması gereken nice tarihsel ve güncel direniş var ve bir de toplumun yoğun beklentisi var. Üstelik hiç tüketilmemiş bir alanımızdır. Bütün bunlar sinemada büyük başarıyı koşullamaktadır. Fakat her başarı gibi sinema alanı da örgütlü hareket etmeyi gerektiriyor. “Soykırım Kıskaçında” bir halkın sineması hele ki devrimci sineması en büyük örgütlenmeleri gerektirmektedir. Sinemanın cinsiyetçi yaklaşımlardan arındırılması, toplumcu karakter ka-

zanması, salt yönetmen eksenli olmaktan çıkarılıp kolektif emeğin ürünü olarak hakkının teslim edilmesi gibi konuların tartışılması ve okulunun geliştirilmesi örgütlü çalışmalarla mümkündür. Toplumsal kültür zemininde sadece sinema alanına dair değil her alana dair bu örgütlülük ihtiyacı başarılabılır.

Örgütlü toplum gerçekliği Kürt halkı için hayati önemdedir. Örgütlü olmadan ne sanat ne de yaşam mümkündür.

Tarıma geçiş sürecinde, ürün toplama bayramlarıyla başlayan gelenekleri Kürtleri bir bayram halkına dönüştürmüştür, ta ki sömürgeci güçlerle karşılaşana dek. Bu aşamadan sonra artık bir savaş halkına dönüşecek ama en ciddi savaş durumlarında bile espri yeteneğini kaybetmeyecek, ölümü bayram coşkusuy-la karşılamayı öğrenecektir. Özgür yaşam uğruna bu gelenek gelişecektir.

Halk oyunlarında bile, kartallar, kurtlar kavgaya tutuşmuş- tur; oynamazlar, adeta savaşır. Dans etmesini bilmeyen Kürt yoktur. Kadın-erkek birlikteliğine dayalı, doğaya göre şekillen- miş, çoğunluğu halay tarzında olan folklorik dans ya da halk oyunları Kürt toplumsallığının iyi bir ifadesidir.

Davul-zurna eşliğinde kadın-erkek el ele tutuşur, topluluk kültürünün yansıması olarak en zarif danslarını icra ederlerken, tempo arttıkça eller birbirinden ayrılır ve adeta savaş düzenine geçerler. Fakat yine de bireysel değil topluluk dansıdır icra edi- len ve burada yansır o vaz geçilmez hakikat sembolü bütünsel- lik ruhu.

Ressamın tablosunda bütün renkler bir aradadır; uyum kaygısı yoktur, çünkü renkler doğaya aittir ve doğanın kendi- sinden daha üstün bir renk koordinatörü yoktur. Kürt giysile- rindeki -özellikle kadın giysilerindeki- renk cümbüşü doğal ahengin ve doğayla kaynaşmanın yansımasıdır. Kırmızı renk ise olmazsa olmazıdır. Yine, çömleğe, kilime, halıya işlediği motif- lere, kullandığı renklere bakılırsa Kürt kadını en büyük ressam- dır. Buradan da anlaşılıyor ki resim ve diğer tüm sanatlar, tek-

nik bir mesele değil, bir dünya görüşü, bir yaşam tarzı, bir inanış biçimidir.

Dini inançları bile bir sanat tarzında yaşayan halktır Kürt halkı. Din ve sanat birbiriyle yakından alakalıdır; iktidardan uzak durdukları müddetçe birbirlerini besleyen karakterde olmuşlardır. Dinsel ritüellerin biçimsellikle sınırlı kalmadığı aşamalarda her hareket adeta sanatsal bir ifade ve anlam taşımıştır. Dinsel anlam dünyasındaki derinlik mistik özellikler taşıdığından sanata da bu mistisizm yansımıştır. Maneviyatın gizeminde, görünen dünyanın ötesi aranmış ve hakikat yolu sanatsal bir incelikle döşenmiştir.

Kürtlerin ilk toplumsal ve dinsel şekillenmesi korkutucu tanrılar yerine doğacı, sevecen, koruyan-kollayan tanrı ve tanrıça inanışlarıyla başlamıştır. Bu nedenle Kürdün Aryenik inancı-ndan dinsel ritüellerine dek özde ve biçimde hep ince bir sanatsal ifade olmuştur. Bu tarzın tüm çağlardaki baskılara rağmen çok farklı şekillere rağmen özde kendini yaşatma durumu vardır. Günümüzde de Kürt halkının dini inanışları çok çeşitlidir ama hepsinin üstündeki şekil kaldırıldığında o doğal öz açığa çıkar. Egemenlerin oyunları dışında tüm inançlar karşılıklı saygı temelinde bir arada yaşamayı bilmektedir.

Kütlerin renklerle dostluğu, doğacı inançlarından günlere yükledikleri anlamlara dek yaşamın her alanına yansımış, kadim kültüründe günleri bile renklerle betimleyebilmiştir: Pazar günü kırmızı, Pazartesi siyah, Salı beyaz, Çarşamba mavi, Perşembe mor ya da menekşe rengi, Cuma yeşil ve Cumartesi sarı renklidir.

Sanatı Örgütlemek Hayatı Örgütlemektir

Ali Doğan Yıldırım'la Başlayan Sanat Yolculuğu

Özgürlük tarihimizin ilk şehidi ve ilk sanatçısı ALİ DOĞAN YILDIRIM'dır. O dönemin tanıklarından Cemal Şerik, Ali Doğan'ın sanatçı ve militan kimliğini anıları içinden şöyle anlatmaktadır:

Aslen Dersim Pülümür'lü bir aileden olup mücadelenin henüz ilk adımlarının atıldığı yıllarda Ankara-Tuzluca'yır'da oturmaktadırlar.

12 Mart darbesi sonrası gençlik içinde "Cepheciler" ve "Orducular"ın sempatizanları vardı. Deniz gezmiş'ler THKO öncülüğünde Ordular, Mahir Çayan'lar ise THKPC öncülüğünde cepheciler olarak tanınmaktaydı. Ali Doğan İbrahim Kaypakka-ya'ya da sempati duymakla birlikte "orducudur!"

12 Mart döneminde İrfan Uçar ve Hüseyin İnan'ın Tuzluca'yır'da kalmış olmasının halk ve özellikle gençlik üzerinde büyük bir etkisi olmuştur.

Tuzluca'yır gençliği sol sempatizanıdır; Ali Doğan da o gençlik içinde öne çıkmıştır.

Tuzluca'yır'ın aşağı tarafındaki Mamak'ta ve yukarı tarafındaki Kartaltepe ve Abidinpaşa'da da faşistler örgütlüdür. Tuzluca'yır'da ise daha çok Aleviler yerleşmiştir. Sivas, Çorum, Yozgat, Kayseri gibi yerlerden gelmiş Kürt-Türk hep Alevi'dir. Alevilik ve emekçilik ortak harçtır. Etrafları faşistlerce çevrilidir ve onlarla çatışılıyor, yani başından beri radikal bir özelliği vardır. İlk kez 1974'te korsan bir gösteriye müdahale eden polislerle mahalle içinde çatışılmıştır.

Tandoğan'da Ecevit mitinginde halklara özgürlük sloganını atanlara Ecevit'in işaretiyle polis saldırmıştır ve yaralananlardan biri de Ali Doğan'dır. Apocularla ilişkisini belli bir dönem gizlemiştir.

Militan ve girişken bir tutumu vardır. Bazı eylemlerden dolayı polisçe aranıyor. Tıp fakültesi tarafından gelen yolda otobüs bekliyorken sivil aracıyla oradan geçen sivil bir polis onu tanıyor ve yakalayıp arabasına alıyor. Fakat o an Ali Doğan araba içinde atik davranıp polisi rehin alıyor ve kent dışına dek çıkarıyor. Cezalandırmıyor ama kendisini polisten kurtarıyor.

Ailesi içe kapanıktır. O dönem çocuklarının aktif mücadelede yer almasını istemiyor. Aile ile gerginlik yaşayınca diğer aileler içinde kalıyor. Saz çalıp türküler söylüyor. Besteleri, şiirleri vardır. Alevi türkülerini çok severek dillendiriyor. Özellikle “Huma Kuşu” şarkısını çok seviyor. Sesi güzeldir ve dinletiyor. Hatta istekle kaset bile doldurmuştur. Böyle iki tane kaseti vardır. Ayrıca şiirleri vardır. Bu şiirlerden biri şöyledir:

“Tükenmedi umut bizde
Gün oldu katledildik
Ağrı eteklerinde
Kerkük boylarında
Suriye merkezine varanda
Ve yaman estiğinde
Munzurda rüzgar
38 Dersim’de 40 bin ölü
Çocuklar daha doğmamıştı
O gün
Yuvarlak karınlarda çocuklar
Bir isyanın ardından
Göçüp gittiler
Seni kime demeli tutsak mitralyöz
Nasıl demeli bizi bize
Umuda ser verdik ki
Umuda kavga verdik ki
Yeni doğan bebe
Uğramasın sömürüye

Şafaktan loy şafaktan
Gelir sesimiz Ortadoğu'dan
Nurhak'tan
Gelir sesimiz
Kürdistan'dan
Şafaktan... (3.7.1976)"

Sanatımızın ilk mayası Ali Doğan Yıldırım 1976 Temmuz ayında silah kazasıyla şehit düşmüştür. İlk yaralıdır fakat tıp fakültesinde polisin müdahalesiyle tedavi etmiyorlar, Numune Hastanesine, orada da müdahale etmediklerinde Hacattepeye ve yine polisin engellemesi yüzünden tekrar Numune Hastanesine götürüyorlar. En son Hacattepede okuyan Apocuların devreye girmesiyle gece vakti müdahale yapılıyor ama çok geç kalınmıştır ki sabaha doğru şehit düşüyor.

Bir gösteri yapılıyor ve cenazesi Dersime götürülüyor. Sonra Önderlik oraya geliyor. "Mahkumé lé vay!" şarkısını seslendirdiği kaseti dinleyince "bizim için büyük bir kayıp" diyor.

O dönemde İsmail Cem'in çıkardığı "Politika" gazetesi tuzluçayırı dizi yazısı yapmış ve Ali Doğan'ın şehadetine yer vermiştir. Gazetenin attığı manşet dikkat çekicidir: "Tuzluçayırda şıvan var!" Yani yas...

Tuzluçayır'da örgütlenen sanat yeni bir hayatın örgütlenmesinin ilk adımları oluyordu. Orada atılan özgürlük tohumu her yerde yeşerirken sanat alanının da örgütlenmesine vesile olacaktı.

TEV-ÇAND

Ali Doğan Yıldırım, Delil Doğan, Ozan Mizgin, Ali Temel, Sefkan, Serhat, Zerdeşt, Hogır, Hévi, Yekta, Delila, Welat ve daha birçok şehidin emeğiyle şekillenmiş olan Kürt kültür-sanat çalışmaları bugün TEV-ÇAND bünyesinde toparlanmıştır. Gerilla alanları başta olmak üzere, kültür-sanat çalışmalarına öncülük

yapan ve ayrıca Özgürlük Hareketi eksenindeki tüm Kürt Kültür-sanat çalışmalarının genel merkezi rolünü oynayan TEV-ÇAND ve bünyesindeki tiyatro, sinema, müzik gibi birimler yeni kültürün inşasında büyük mesafeler kat etmiştir.

Avazé Çiya müzik gurubunun, Dağ Tiyatrosunun (ŞANOYA ÇİYA) ve Halil Dağ Sinema Biriminin (SİNE ÇİYA) eserlerine baktığında nasıl bir fark yaratıldığı görülecektir. Adı üstünde, bunlar dağ guruplarıdır! Dağlı olmanın efsununu taşıyorlar. Kuşkusuz eleştirilecek birçok yönü bulunmakta ve eleştirildikçe de gelişmektedir. Tiyatronun sokaklara, köylere inmesi; alternatif sinemanın geliştirilmesi; müziğin cinsiyetçi, milliyetçi, taklitçi yaklaşımlardan arındırılması gibi bir çok teorik-pratik konu bu alanın akademik tartışmaları arasındadır. Dağın sanatı sadece sahne sanatı değildir. Bu alanda bir devrimin öncülüğü yürütülürken devrimci sanatın sorunları da akademik tartışmalara konu olmaktadır.

Dağın sanatı, tarih, felsefe ve politikayla birleşip toplumsal amaca hizmet eder. Yokluk içinden veya küllerinden doğan yaratıcı ruha örnek verilecekse TEV-ÇAND önemli bir modeldir. Perspektifine dair bir tanım yapılacak olursa, insanlığın ana yurdundan tüm evrene dek başkaldıran kültürün öz kaynağıdır denilebilir. Direnişin sanatında yeni bir soluktur. Gerilla yaşamının kendisi bir sanattır ve her türlü yüceltmeyi hak etse de hiç abartsız yaşayan efsanedir. Sıradanlığı kabul etmez. Çünkü halk mücadelesinin öncülüğünü ve büyük değerlerini temsil etmektedir. Sadece sanatsal eserleriyle değil akademik kuramsal çalışmalarıyla da yeni Kürt sanatının öncülüğünü yürütmektedir.

TEV-ÇAND tüm çağlar boyunca Kürtlere ve diğer halklara uygulanan soykırımların yok etmeye çalıştığı kültürü geri getirmenin ve çağla buluşturmanın adresidir. Kanıtlanmış kültürel kurtuluş rehberidir TEV-ÇAND. Can suyudur, ruhtur; Kürdün kabul edilmiş duasıdır. Devlet sahibi olmaktan kırk kez daha

hayırlı sonuçlar doğuran anamızdır TEV-ÇAND. Onun eleştirilerle beslenmesi, sürekli olarak büyütülmesi, azla yetinmemesi, sıradanlığa, vasatlığa, yüzeyselliğe ve bozulmalara karşı sürekli direniş içinde olması ve daha da önemlisi hep alternatif olmayı bilmesi, bunu görünür kılması sağlanmalıdır. Ancak kendini sürekli üretir ve geliştirir konumda tutan bir TEV-ÇAND kültür ve sanat alanında öncülük rolünü layıkıyla yerine getirebilir.

KEVANA ZÊRİN

En son olarak özgür kadın sanatı adına tarihi bir adım atılmış ve 2016 yılında kadının özgün kültür-sanat örgütlenmesi olan KEVANA ZÊRİN kurulmuştur. Altın Hilal toplumuna, onların kadınlarına ve çocuklarına sunulmuş müjdedir Kevana Zêrin. Kürdistan şahsında Ortadoğu'nun özgürce kanatlanmış ruhudur! Önderliğin "Keşke bütün kızlarımızı sanat ile eğitebilseydik!" sözünün hayat bulmasıdır...

Sadece merkezdeki müzik grubu değildir Kevana Zêrin. O grubun adı Koma Amara'dır ve gerçekten de özgürlüğün sesidir. Fakat Kevana Zêrin kadın adına tüm kültür-sanat alanını kapsamaktadır. Ozan Tekoşin Cudi "Biz her yerdeyiz!" diyor. "İnsanlığın yaratılışının gerçekleştiği toprakların üçgeninde ilk tohumuyla, ilk üretimiyle, bütün sadeliğiyle toplumsallaşmanın kapısını açan ve günümüze kadar kesintisiz bir mücadele şeklinde bütün iktidar zihniyetlerine karşı yeşeren, direnen ve var olan kadın bugün kültür sanat diliyle bu tarihi sürdürüyor, bu nedenle Kevana Zêrin olarak her yerdeyiz!"

İdeolojik çalışmalar ve özellikle de kültür-sanat çalışmalarına sunduğu katkı ve emeğiyle tanıdığımız Rojin Héja şu şekilde tanımlıyor Kevana Zêrin'i:

"Kadın zamanında Kevana Zêrin bünyesinde kültür sanat çalışmalarını yürütmek:

Mezopotamya topraklarında yaşamın ilk adımlarını atan, kültürün gelişimini sağlayan kadın olmuştur. Böylelikle kadim kültürlerin yeşermesine de damgasını vurmuştur. Komünal yaşam kültürüne öncülük eden kadın, sanatın da yaratıcısı ve taşıyıcısı olmuş ve günümüze kadar da bu özelliklerini korumuştur. Kürt kadını doğal toplumdan günümüze kadar, temelini komünal ahlaki yaşamdan alan, adaleti, paylaşımı, özgürlüğü temsil etmiştir. Maddi ve manevi yaşam değerlerini hep kendi şahsında şekillendirmiş ve toplum karştı olana her zaman karşı durmuştur. Onun için erkek egemenlikli sistemi ifade eden yalana, zalime, zora, mal ve mülkleştirmeye kendi yaşamında hiçbir zaman yer vermediği gibi kutsallarına saldırı olarak algılamış, karşısında durmuş ve mücadele etmiştir. Direngen kadınlar günümüze kadar da toplumun kahramanlık destanlarını, acılarını sevinçlerini, denbêjleri, çiroklarıyla, helbestleri, ve awazlarıyla stranlaştırmış, tarihten günümüze kadar kültürel birikimlere, edebiyat ve sanatsal üretilere damgasını vurmuş ve öncülüğünü yapmışlardır. İşte bundan dolayı tarihte kadın eliyle toplumsal yaşam kültürünün boy verdiği Zağros Toros silsilesini yani Kürdistan topraklarını Kevana Zêrin veya Verimli Hilal olarak tanımlıyoruz.

Evet bizler de **Tevgera Çanda Jinên Kevana Zêrîn**, bileşenleri endamları olarak, kültür sanat örgütlülüğümüzü, tanımladığımız bu coğrafya gerçekliğine dayandırarak belirledik ve adlandırdık. Bu adlandırma, bir kimikleşmedir aynı zamanda ve günümüzde kadının kültür sanat alanında kendi kök değerlerini yeniden canlandırması, kadın eliyle oluşturulan maddi manevi tüm kültürel değerleri günümüze taşıyarak yaşamsallaştırması ve sahiplenişidir de aynı zamanda. Mezopotamya topraklarında bin yıllar Kürtler, Araplar, Ermeniler, Süryaniler, Keldaniler, Asuriler, Türkmenler ve daha birçok halk, bir arada yaşıyorlardı. Yani tam bir kültürler mozaigi yaşanmaktaydı. Tüm bu halklar kendi dil ve kültürleri, gelenekleri ile yaşamları-

nı sürdürdükleri gibi, yan yana yaşayan bu kültürler birbiri ile bir etkileşim içerisine giriyordu. Etkileşim en fazla da Kadınların öncülüğünde gelişmiştir. Birbirini inkâr etme, ötekileştirme ve yok etme temelinde değil de son derece komünal, adil, özgür bir yaşam temelinde yaşamlarını sürdürmüşlerdir. Halende tüm inkâr ve asimilasyon politikalarına rağmen halklar kardeşçe bir arada yaşamaktan geri durmazlar. Bizler de bugün özgürlük hareketi olarak kadın özgürlükçü paradigma ile demokratik ulusların bir arada yaşaması, inkâr edilen kültürleri yeniden canlandırmak, temelinde ana tanrıçalar diyarında binlerce yıl sonra ama aynı ruhla ve aynı coğrafya da kültür sanat alanında çalışmalarımızı yürütmekteyiz. Bu aynı zamanda bizler için yeni bir doğuşu anlamına da gelmektedir.

Bu doğuş Beş bin yıllık merkezi uygarlığın geliştirdiği iktidarcı-cinsiyetçi yapılanmaların tüm kültürel kısımlarına karşı Ana Tanrıça kültürü, doğal toplumun ahlaki ve politik değerlerinin büyük bir direnişle bugüne taşınmasını ve süreklileştirilmesini ifade etmektedir. Yine tarihten günümüze kadar insanlığın başına bela olmuş kapitalist modernitenin üç mahşer atlısını kapitalizm, endüstriyalizm ve Ulus devletine, en temelinde de kapitalizimin, Ulus devletin—lerin sanat, seks ve spor üzerinden kendisini yaşamsallaştırmak ve kalıcılaştırmak istediği ve her türlü inkâr imha ve asimilasyon politikalarını sürdürdüğü inkâr edilemez bir gerçek. Önderliğimizin de belirttiği gibi “Kapitalist modernitede yaşanan tarih adına tarihsizlik, kültür adına kültürsüzlük olamaktadır” Dayatılan bu kültürel yozlaşmaya inkâr ve imha politikaların karşı özgür kadın bilinci ve örgütlülüğünü geliştirerek mücadele etmeyi esas almaktayız. Kapitalist moderniteye karşı, Demokratik modernite kuramına dayalı alternatif kültür sanat alanını kadın eli, yüreği, rengi ve bakış açısı ile inşa etmeyi, tarihine ve kültürüne sahip çıkmayı en temel görev olarak görmekteyiz. Yine Kültürel soykırım gerçeği ile yüz yüze kalmış halkların ruhunu, duygularını ve estetik öl-

çülerini yeniden ve özgür temelde geliştirmek ve yükseltmekte kadın öncülüğünde kültür sanat çalışmaları ile olur. Kadının hapsedilmemiş, yok edilmemiş, kalıplaştırılmamış özgür ve akışkan enerjisi ile evrenin ve doğanın özgür enerjisi, akışı ve ahengini sanat yaratıcılığı ile çalışmaları geliştirme ve derinlik yakalamak önemli olmaktadır. Sanat çalışmasının temeline estetik etik ilişkisini de alarak jineolojik bir bakış açısı ile özgür yaşam ölçüleri temelinde, başta kadının düşünce, duygu güzelliğinden tutulım ruhsal yenilenme ve aydınlanmasına kadar, yaşamın tüm alanların da sanatın rengi, ahengi ve inceliği ile estetize etme kolektif güzelliği ve yaratıcılığı geliştirme kültür ve sanat çalışmalarının temeli olmaktadır.

Kültür ve sanatın tarihsel gelişiminde ve günümüzde de kadının başat rolde olduğunu çokça değerlendiririz. Tabi hepimiz de biliyoruz ki, erkek egemenlikli sistem bunu hep yok saymaktadır. Günümüzde Kapitalist modernist sistem içerisinde kadın bir meta olarak ele alınmakta ve her yönüyle kadının kimliği ve kişiliğine saldırı yapılmaktadır. Ortadoğu ve Kürdistan da sürmekte olan 3. Dünya savaşı da özünde kültürel kırım, kadın kırımı ve toplum kırımı olmaktadır. Kürdistanın leheng ve çeleng erkekleri, kadınları olarak özgürlük mücadelesi vererek kültürel soykırıma, özünde de toplum kırımına karşı bir direniş ve savaşım içerisindeyiz. Tüm bu saldırılara karşı mücadele ve direnişimiz varlığını koruma ve özgürlüğünü sağlama temelinde sürmektedir. Şiir ve destanlar yazdıran direniş geleneği ve elde edilen başarılar ile kadın öncülüğünde yeniden bir kültür devrimi yaşanmaktadır.

Mezopotamyanın tüm kültürel zenginliklerinin yaşaması için eşsiz bir mücadele yürüten aynı zamanda özgür yaşam kültürün yaratıcısı ve tarihin en büyük sanatçısı olan Rêber APO'nun felsefesinde özümüz ile buluşma temelinde yürüyor ve her alanda çalışmalarımızı geliştiriyor ve derinleştirmeye çalışıyoruz. Devrimin tüm değerlerine kahraman şehitleri ve

direnışçilerini, sanatsal ve kültürel çalışmaları ile cevap olmak amacı ve bilinci ile her bir arkadaşımız çalışmalara katılmaktadır. Özgürlük mücadelemiz 40. Yılında daha bir büyüdü yayıldı ve bugün Rojava devrimi kazanımları ile tüm insanlığa, özgürlük ve demokrasi arayışçılara ilham kaynağı oldu. Her bir anı destansı direnişlere tanıklık eden kürt halkının yurt bilinci ile donanmış, özgürlük ve hakikat arayışçıları olan insanlar, tüm Kürdistan’da ve dağlarda sanat yaparak mücadele değerlerine cevap olmak, özgür ve demokratik bir inşayı kültür sanat alanında gerçekleştirmek, bunun öncü gücü ve belirleyici rolünü üslenmek en kutsal görevi omuzlamak anlamına geliyor.

Özgürlük mücadelesinin daha ilk yıllarından günümüze on yıllardır kültür sanat alanında kadın çalışmaları, örgütlülüğü kesintisiz devam etti. Şehit Ozan Mizgin öncülüğünde başlayan sanat çalışmaları daha sonra, Rojava’da şehit Berçemler, Bakur alanında Şehit Baran ve Saryalar ile sürdü. Özgürlük mekanlarımız olan dağlarımızda yine Ozan Mizginlerden Delilalara Viyan Peymanlara kadar, kadın savaşçı ve sanatçıları hep dağların görkemli özgürlük direnişini ve Kürdistanın her parçasında büyüyen devrim değerlerini büyük bir heyecan ve coşku ile sanat ürünlerine dönüştürdüler. Şehit Mizgin ile başlayan ve Şehit Ferideler ile zirveleşen devrimci kültür sanat mücadelesi günümüzde de kadın yüreği ve rengi ile tarihten aldığımız mirasa dayanarak Kevana Zêrin bünyesinde Kürdistan’ın dört bir yanında ve yurtdışında Kültür-sanat faaliyetlerimizi yürütmekteyiz. Tevgera Çanda Jinên Kevana Zêrin, merkezi olmak üzere her alanda özgün-özerk örgütlenmemizi geliştirerek toplumsal zeminde sistemleşme ve bu amaçla yaygın kurumlaşmalara giderek Demokratik ulus çerçevesinde her alanda Komün ve meclisler dayalı örgütlenmelerimizi geliştirmektediriz.

Devrim alanı olan Rojava’da Kültür sanat çalışmaları Kevana Zêrin kurumları bünyesinde gelişmekte. Kadın devrimi olan Rojava devrimimiz ancak bir kültür sanat devrimi ile tümünden

başarıya ulaşır ve devrim kültürleşir kalıcılaşır. Diyebilirimki bizde bu perstektiften yola çıkarak kendi çalışmalarımızı, örgütlülüğümüzü başta Rojava, Bakur, Başurê Kürdistan, ve yurt dışında yine özgürlük dağlarında geliştirmeye çalışıyoruz. Demokratik ulus kültürü çerçevesinde demokratik ulus inşasında en temel ve öncü çalışma kültür çalışmasıdır demek abartılı olmaz tabiki. Tersine, bu yaklaşım ile çalışmalara yönelmeyi ve daha fazla katılım sağlama sorumluluğunu bizler yüklemektedir. Tüm alanlar da eğitim faaliyetleri kapsamında, kültürel soykırımın ruhları ve zihniyetleri körelten çürüten, yozlaştıran politikalarına karşı en temelinde de yeni ve özgür insanı yaratma, zihniyette ve ruhta yenilenme özgür kılma temelinde sanatsal ve kuramsal eğitimler geliştirilmektedir. Devrim değerlerini yaşamsallaştırma temelinde Kültür ve sanat çalışmalar da önemli adımlar atıldı. Mahalelerden başlayarak her köyde, her kasabada, her şehirde örgütlenmek perspektifi ile Devrimin helbestini, stranını, filmini, şanosunu wênesini yapma temelinde sanatın tüm disiplinlerinde çalışmaları geliştirerek cevap olunmaya çalışılmaktadır. Kültür ve Sanatın her dalında kurs ve atölye çalışmalarını yürüten kurumların yanı sıra, Festivaller, yine kültür haftaları temelinde çalışmalar sürmektedir.

Yine Kevana Zêrin olarak dağ merkezinde de kültür sanat birimlerini oluşturarak çalışmalarımızı yürütmekteyiz. Dağ merkezine bağlı olarak ta başta sinema birim çalışmalarımız bir gurup arkadaş ile çalışmalarına başladı. Sinema alanında senaristin, yönetmenin, kameremanın kadın olması sanat alanında özellikle de sinemada kadınlar olarak ulaşılan gelişme düzeyini gösteriyor. Rojava devrimini anlatan film, Rupelên Sor filmi çalışmasından sonra, yeni bazı çalışmalar da ekibin gündeminde veya planlamasında. Dağda Sinema çalışmalarının öncüsü Şehit Xelil Dağ'ın bıraktığı miras bugün bir çok birimleşme ile sürmekte ve devrimin, direnişin filmleri yapılmaya devam etmektedir.

Koma Amara, müzik gurubu olarak yıllardır çalışmalarını yürütmektedir. Devrimin ihtiyaçları temelinde dönem dönem gurup endamlarında değişim ve yenilenmeler olsa da bir kadın müzik gurubu olarak hep bir gelenek olarak kendisini sürdürmektedir. Kiliplerin yanı sıra koma Amara dağda yaptığı turneler ile yoldaşlarına ulaşıyor. Bazen Zağros, Zap bazen Haftanın, bazen Gar , Metina da. Dağların zirvesinde görkemli direnişin en yoğun olduğu sahalar olmasına rağmen gerilla kültür sanat faaliyetlerini aralıksız sürdürmektedir. Tabi komlarımız giderken bu alanlara gerilla gurubu olmanın anlamı, gururu daha bir derinleşiyor yüreklerde. Halka dönük yapılan festival veya etkinliklere de turneler düzenleyerek katılım sağlarken kendi üretimlerini böylece halkımız ile paylaşabiliyorlar.

zgrlk dağlarında halkının hem sanatçısı olmak hem de savaşçısı olmak en güzel ve kutsal görev olmaktadır. Güzel yürekli ve güzel sesli kadınlar, demokratik ve zgr bir ülkeye ulaşma mücadelesini verirken, öz savunma gereği bir kolunda Kleşi, sırtında veya diğer kolunda ise davulu, erbanesi, veya sazı ile sömürgeci soykırımcı güçlere karşıda kültürel sanatsal bir mücadele ve direniş içerisindeler. Daha bir anlamlı ve daha bir güzel. Halkın sanatçıları olma gururu ve onuru ile yürüyoruz bu dağlarda.

Kültürel soykırım kısılcında iken Kürt kadınları olarak kültür sanat çalışmalarını yürütmek en devrimci çalışmalardandır. Birde dağda sanat yapmak, devrimde ve direnişinden alınan ruh ile şano, müzik, resim, govend ve sinema ile uğraşmak, sözünü, senaryosunu, tekstini, bestisini kendisi yapması, bazen bu ağır savaş koşullarında yaşadıklarını ifade etmek ,bazende kahramanca direnen yoldaşlarının sesi, sözü, resmi olabilmek. Yani devrimin değerlerini yaşamsallaştırmaktan bahsediyorum. Kadınca, özgürce, ses olabilmek büyük gurur ve heyecan veriyor. Bu duyguyu bizler arkadaşlarımızı dinlerken veya izlerken

his ediyoruz. İnanıyorum ki onlarda bu onur ve gururla yürüyorlar ve yürümeye devam edecekler.

Son olarak diyebilirim ki kadın kültür sanat alanında yürütülen çalışmalar ile adım adım ama çok önemli gelişmeler de yaşanmaktadır. Kadın Kültür hareketi olarak iki yıllık pratiklerimizi ve gelişimimiz kadar yanlış yetmez yanlarımızı da değerlendirilmekteyiz. Özellikle de Kapitalist modernitesinin bir sonucu olan popüler kültür ile kültür sanat çalışmalarını yürütmek isteyen bir çok anlayış mevcut. Toplumun dışında Elit, paracı, kültür sanat çalışmalarını eğlence kültürüne dönüştüren, ‘sanat ürünleriyle’ kadını metalaştıran anlayışların yanı sıra, biliçli veya bilinçsiz sanat yapıyoruz adına kültürel soykırıma en fazla hizmet eden çevreler de bulunmaktadır. Tabi bu kesimler kendilerini sanatçı olarak adlandırırsa dahi halk hiçbir zaman onları kendi sanatçıları olarak görmez. Çünkü halkın sanatçısı olmak, halkın yanında acısını sevincini paylaşmak, kavgasında, direnişinde en önde olmak ve mücadele vermek demektir. Halk böyelerini sever ve bağrına basar. Tüm bu konular bizim için daha aktif mücadele etme ve kültürel direnişi yükseltme gereksesi olamaktadır.”

Örgütlendikçe Büyüyen ve Özgürleşen Sanat, Birey ve Toplum

Tüm soykırım saldırılarına rağmen kültür ve sanatın direngen varlığı, yaşamı anlamlı kılmıştır. Anlamı halen açığa çıkarılmayı bekleyen nice değer bulunmaktadır.

Kültür ve sanatın doğal kaynaklarının bulunduğu alanlardan biri de Doğu Kürdistan’dır. Rojhilatta büyük bir kültür hazinesi vardır, bunlar belli ölçüde açığa çıkmıştır. Fakat potansiyei çok daha güçlüdür adeta kültür-sanat devriminde patlama yapacak alan konumundadır. Şiir, resim, müzik ve tiyatro alanları başta

olmak üzere sanat ve edebiyatta dünya çapında gelişme yaratabilecek bir düzeye sahiptir. Meriwan şimdiden “DÜNYANIN TİYATRO BAŞKENTİ” olarak görülmektedir. 12-13 ayrı tiyatro grubu sürekli üretimde bulunmakta ve dünya çapında tiyatro günlerine de ev sahipliği yapmaktadır. Çeşitli folklorik, sanatsal ve yaşamsal festivalleriyle Meriwan’ın Kürdistan ve insanlığa sunacağı katkılar tartışmasız büyük olacaktır. Meriwan kentini de içine alan Siné eyaleti sanatın doğuş merkezi olarak tanınır. Halk arasında yaygınlık kazanan “Sanat Siné’de doğar, Süleymaniye’de büyür, Hewlér’de ölür” sözü bu gerçekliği anlatmaktadır. Her bir yerin ayrı bir zenginliği bulunmakta ve bu zenginliklerin korunup geliştirilmesi için çeşitli kurumların kurulması da umut vericidir.

Doğru Kürdistan’ın öncü gücü olan KODAR’ın sisteminde yer alan kültür kurumlaşmaları, Navenda Çand ü Hünere Béstun Rojhilatın hem otantik kültürünü hem de günümüzdeki mücadelesini geliştirme ve tanıtmada önemli bir misyon oynamıştır.

Avrupa’da Kürt müziğinin tartışmasız en büyük öncüsü olan KOMA BERXWEDAN gerçek anlamda tarihi bir rol oynamıştır. HÜNER KOM bünyesinde geliştirilen sanat çalışmaları gidilen her yeri adeta ülkeye çevirmiştir.

Bugün de yurtdışı sahalarında birçok merkezde kültür-sanat çalışmaları halkımızın en kıymetli çalışmaları olarak geliştirilmektedir. Fakat tarihine yaraşır direniş ruhunu ve süreçlerin gerektirdiği değişimleri temsil etmede yaşanan sorunlar sanatsal üretime de yansımış, toplumsal gelişmelere, çağa cevap olamayan duruşları ortaya çıkarmıştır. Bunun birçok sebebi olmakla birlikte demokratik modernite zihniyetine girmemek en başta geleni olmaktadır.

Rojava’da ise devrimle birlikte kültür ve sanat kurumlaşmaları çok daha fazla yaygınlık kazanmıştır. Rojava’nın neredeyse her kenti ve her kasabasında kültür-sanat örgütlenmesi geliştirilmiştir. Kısmen Derik bölgesi dışında köylerde örgütlenmemiş

olması bir eksiklik olarak durmaktadır. Fakat bu yönlü çabalar yoğunlaştığından köyler adına da umutla bakılabilir. Zaten kültür ve sanatın esas kaynağı köylerdir. Köylerde komün örütlenmesine paralel olarak kültür-sanat örgütlenmesi de geliştirilebilir.

Rojava ve Kuzey Suriye’de kültür-sanat çalışmalarının tümü komünlerde örgütlenmiştir. Komünal ruhunu koruyanlar derinlikli ve uzun soluklu olabiliyorlar. Komün ruhunda zayıflama oldu mu dağılmaya kadar gidebiliyor. Birçok grup bulunmakta fakat en güçlüleri gerçekten komün olmayı başaranlardır. Bakur’da bir dönem adından söz ettiren ve halen hatıralarıyla değer gören Koma Asmin örneği bunun çarpıcı bir kanıtı olmuştur. Kom ruhu zarar görmemiş olsa bugün ülkenin hatta tüm Ortadoğu’nun en prestijli grubu haline gelmiş olabilirdi fakat erkenden dağılması talihsizlik olmuştur. Rojava alanında da benzer deneyimler tekrarlanmaktadır. Tüm olumlu gelişmelerle birlikte maddiyatçı ve taklitçi yaklaşımlarla boğuşulan bir süreç yaşanmaktadır. Kültür-sanat çalışmalarının komünal birlik temelinde geliştirilmesi ne kadar doğruysa daha profesyonel yaklaşımla ele alınması da bir o kadar gereklidir.

Ülke ve devrim gerçekliği karşısında hiç mecburiyeti olmadığı halde gözünü Avrupa ve diğer yurtdışı sahalarına dikenler de olmuştur. Bu yaklaşım sahiplerinin sanat alanında özlü bir yaklaşım sergilemeleri beklenemez. Yine ülkede olduğu halde toplumsal değerlerimizi yansıtmak yerine kendi bireysel anlayış ve estetik ölçülerini dayatanlar gençlerimize kötü örnek olabilmektedirler.

Yoğun çabalara karşın mevcut potansiye de henüz tam açığa çıkarılamamıştır. Her yörenin kendine has özelliklerinin tüm boyutlarıyla açığa çıkarılması önemlidir. Sürekli saldırı tehditi altında olan devrimin değerleri ve kazanımlarını korumada her yerel alanın kültür-sanatına dayalı örgütlenme büyük bir rol oynayabilir.

Demokratik ulus perspektifi yeterince hayat bulursa Kürt, Arap, Süryani ve diğer halkların kendilerini kültür-sanat alanında yeterince ifade edebilecekleri zemini oluşturmak zor değildir. Fakat bu konuda da son dönemlerde önemli gelişmeler yaşanmış ve temel doğrultu açığa çıkarılmıştır denilebilir.

Sanat alanında ağırlıklı olarak müzik öne çıkmaktadır. Tiyatro grupları da belli düzeyde gelişmektedir. Sinemada atılım yapılmış, alt yapısı hazırlanmıştır. Resim ve diğer dallarda bireysel girişimler olsa da komünlerde geliştirilmesi önemlidir. Sözkonusu olan devrimin kültür ve sanatıdır. Devrim kendi başına bir kültür-sanat okuludur. Herkesi eğiten ve değiştiren bir özelliği vardır. Bunun üstüne eklenecek çabayla olağanüstü eserlerin ortaya çıkması sağlanabilir.

Kültür-sanat çalışmalarını akademi düzeninden icraat alanına dek her konuda bütünlüğü esas alan daha güçlü bir örgütlenmeyi hak ediyor. Hakkını vermek demek Amudé sinemasında yakılarak katledilen çocuklardan günümüzde direnenlere dek tüm hatıraları yaşatacak bir niteliğin geliştirilmesidir.

Rojava'nın kültür-sanat yolculuğunu TEV-ÇAND üyesi ve tiyatrocusu Ekin Roni'den dinleyelim:

“Tüm egemen devletlerde olduğu gibi Suriye’de de kültürel soykırım ve asimilasyon politikaları her zaman korunmuş ve uygulanmıştır. 26 yıllık Fransız işgali döneminde ekonomik sömürü devam etmiş, dini azınlıklara sunulan kültürel özerklik hakkı, Kürtlerin resmi talebi olduğu halde (1928’de) kabul edilmemiştir. İngiliz-Fransız çelişkileri ve Türkiye-Fransız ilişkileri etkisinde, Fransızların ikinci dünya paylaşım savaşı nedeniyle Suriye’yi terk etmesine kadar bu politika değişmemiştir.

Kürt kültürü ve sanatını yaşatmak isteyenlere ağır baskılar uygulanmış ve gelmiştir. Cegerxwin, Yusuf Berazi (Bêbuhar) ve M. Şexo'nun hayatları bu baskıları en iyi anlamamızı sağlayan bazı örneklerdir. Bu tutuklama ve gözaltılar ile birlikte Kürt sanatçılarına mültecilik dayatılıyordu. Kürt kültürünü özellikle müzik

ve şiirini yaşatanlar burada yaşatamazlardı. Ülkeyi terketme dayatılıyordu. Sanatta mültecilik geliştiriliyor, topraktan ve halktan koparma amaçlı yaklaşımlar sergileniyordu.

Sanatı kültürsüz yani yaşam tarzından ayrı düşünmek gerekir. Kürt yaşam tarzı, manevi yönü ağır bir toplumsal kültürdür. Müzik ve Şiirin bu denli gelişkin ve bitirilemez oluşu da bunun göstergesi olmuştur. Maddi araç-gereçlere bağlı sanat alanları fazla gelişmemiştir. Kültürü kalıcı kılan genel olarak müzik ve şiir olmuştur.

Kürt toprakları Arap kemeri politikaları çerçevesinde Araplara verildi, Kürt coğrafyasında ağaç dikmek yasaklandı, ülke ve toprak sevgisi hafızalardan silinmek istendi. Ülkeyi terketmek moda hale getirildi. Amûdê sineması ve Haseki zindan katliamında, Qamişlo Newrozunda görüldüğü gibi, öldürme, korkutma, yok etme de hiçbir zaman terkedilmeyen politikalar. Parça içinde 3 parçada ayrı ayrı politikalar uygulanıyordu. Êfrîn’de yumuşak eritme yöntemleri, Halep’te şehir yaşamına çekip asimile etme gerçekleştirilirken, toplumsal ahlak ve dil üzerinde büyük yıkım projeleri uygulanıyordu. Kobanê her zaman tehdit altındaydı. Serêkaniyê’de Kürt köyleri boşaltılırken, Dêrîk ve Koçeran koçerleri 1970 yıllar sonrasında Şam göç etmeyle Kürt kimliği yerine, Arap dili ve yaşam tarzına katılacak ve asimile olacaktı.

1979 yılında Önderliğin Kobanê ve sonrasında Suriye’ye geçişiyle Efrîn, Kobanê, Cizîr ve yine Suriye şehirlerinde yaşayan Kürtlerin kaderi değişmiştir. Rojava’nın ilk çalışmaları kültür ve sanat çalışmaları üzerinden yürüyen halk çalışmalarıdır. Kom çalışmaları, tüm sanat çalışmalarını kapsayan faaliyetler olarak ilk elden başlayan çalışmalardır. Kültür ve sanat çalışmaları o günden itibaren kültürel bir canlanma, kimlik ve ruh kazanma çalışmaları olmuştur. Yurtseverlik kültürü büyük bir hızla büyümüştür. Koma Ağirî, Koma Tolhildan, Koma Cudi, Koma Botan, Koma Engizek başta olmak üzere birçok Kom kurulmuş,

başta müzik, govend ve tiyatro olmak üzere birçok sanatsal alanda çalışma yürütülmüştür. Bu komlardan yüzlerce sanatçı devrim mücadelesine katılmış, gerilla mücadelesini büyötmüştür. Eskiden yasak olduğu için çok fazla gelişmeyen bu çalışmalar; Newrozların kırsal alanda kutlanması ile daha da gelişti. Yasaklamaların her zaman devam etmesinden kaynaklı çalışmalar daha çok amatör düzeyde kalmıştır.

Kürt kültürü ve özgün olarak da müzik ve govend her parçada olduğu gibi, Rojava’da da hiçbir zaman ortadan kaldırılmamıştır. Müzik alanında Efrîn’ de Cemil Horo, Reşidê Mam Çuçanê, Eli Tico, Hasnazi gibi isimler Kürt müziğini hep dillendirmişlerdir. Derweşê Evdî, Mem û Zîn destanları 3-4 saatlik versiyonlarıyla kaydedilmiştir. Kobanê de Baqî Xido, Hafizê Kor müzik ve dengbêjlik alanında Kürt kültürüne büyük hizmet eden insanlardır. Kılık, kıyafet konusunda da Kürt kültürü çok güçlü yaşatan Kobanê, güçlü aşiret yapısıyla her zaman direnişçi bir kültürel özellik taşımıştır.

Rojava Kürdistan’ı tarihinde edebiyat çalışmalarından da bahsetmek gerekir. Çünkü kültür ve sanat edebiyatsız düşünemez. Celadat Bedirxan, Kâmuran Bedirxan, Osman Sabri, Nureddin Zaza, Cegerxwin, Kadri Can gibi birçok aydın ve yazarı da tanımak önemlidir. 1932’de yayına başlayan Hawar ve sonrasında Ronahi ile devam eden Kürtçe dergi geleneği 1945’e kadar önemli bir çalışma olarak Kürt diline büyük katkılar sunmuştur. Zaten günümüzde de Hawar dergisinin ilk çıkış tarihi olan 15 Mayıs tarihi Kürt Dil Bayramı olarak kutlanmaktadır.

Hareketin Rojava’da gelişmesiyle kültürel anlamda yeniden bir diriliş yaşandığı gerçektir. Var olan sanat ve edebiyat çalışmaları oldukça örgütlü bir düzeye ulaşmış, 1990’lı yılların sonuna kadar da çok zor koşullarda hep devam etmiştir. Buradaki Kom geleneği Koma Berxwedan’ında altyapısına hem müaceleyi tanıtan önemli bestelerle hem de Rojavalı sanatçılarla Koma Berxwedan oldukça güçlenmiştir.

Newroz alışması uzun yıllar Rojava’da temel kùltürel çalışma olmuştur. Kom’lar zor koşullarda gizli ve gözden uzak yerlerde provalarını yapmış, akşam saatlerinde ‘sessiz’ bir şekilde müzik çalışmaları sürdürölmüş, bir direniş geleneğı bu şekilde kùltür ve sanatla beslenmiştir.

Rojava’da sanat çalışmalarından bahsederken önemle vurgulanması gereken bir insan da Dersîm’li Erdoğan Kahraman’dır. 2004 yılında Qamişlo ve Efrîn katliamları sonrası 27 Mart Dünya tiyatrolar gününde bedenini ateşe vererek yaşamını yitiren Yekta Herekol, eylemiyle Önderliğe ve halka yapılan saldırıları protesto ederken, tüm aydın ve sanatçıları da göreve çağırıyordu.

Uluslararası komplo sonrası, özellikle Hafız Esat’ın ölümünden sonra, devlet tarafından daha sert bir tutum ve yasaklama başlatılmıştı. Korkutma, sindirme, teslim alma temel politikaydı. Buna karşın; Rojava’da devrimle birlikte büyük bir uyanış ve toplumsal diriliş doğdu. Kırk yıllık özgürlük mücadelesi Ortadoğı üzerindeki Kürt ablukasını, Suriye topraklarında kırmış, Kobanê’den başlayan özgürlük dalgası, yayılarak tüm Kürt coğrafyasına yayılmış, siyasal ve askeri gelişmelerle birlikte toplumsal bir devrim yaşanmıştır. Yıllardır kùltür ve sanat alanında çalışma yürütenler ilk günden itibaren devrimin önemli bir gücü olmuşlardır. Birçok sanatçı bu süreçte YPG’ye katılmış ilk savaşta ve en ön saflarda yaşamını yitirmiştir. Şehit Merwan, Ş. Osman, Tev-Çand yönetim üyesi Şehit Welat bu değerli sanatçılardan bazılarıdır. 6 Nisan 2015’te Serêkaniyê savaşında yaşamını yitiren Şehit Viyan Peyman ve son olarak Bêrîtan filminden tanıdığımız büyük komutan Rubar Qamişlo kùltür hareketinde çalışma yürütmüş değerli devrim şehitlerimizdendirler.

Ortadoğı’da sömürgeci rejimlerin yüz yılda yarattığı kùltürel yıkımı ortadan kaldırma ve yeni demokratik, özgür birey ve topluma dayalı bir kùltür yaratma sürecinde olduğumuz ger-

çektir. Toplum eğitimsiz ve amatör olsa da oldukça değerli çalışmaların önü devrimle beraber sonuna kadar açılmıştır. Savaş gerçeği olsa da özgür demokratik bir ortamda sanat yapmanın kıvancını yaşamaktayız. Maddi alışkanlıkların aşılması, manevi-yatın yeniden inşası, devrim ruhunu tüm çalışmalar gibi kültür ve sanat alanında da büyük toplumsal bir örgütlülüğe kavuşturmak için 2011'den bu yana sonsuz bir çabayla kurumlaşma çalışmaları devam etmektedir. Amatör ruhtan kopmadan çalışmaların profesyonel bir zemine çekilmesi, sanat eğitmenleri ve kadrolarının yetiştirilmesi elzem bir konu olarak önümüzdedir.

2011 sonrası devrimin sıcaklığıyla müzik alanında çalışmalar yeniden ele alınarak güçlü bir üretimle başladı.

Özel savaş politikaları sonucunda kıymetsiz görme yaklaşımı ve yasaklamalarla zayıf bırakılan tiyatro çalışmalarına yeniden el atıldı. Diğer parçalardan gelen eğitmelerin büyük katkısıyla govend alanında önemli gelişmeler yaratıldı. Şimdi de sinema alanında çok köklü bir örgütlenmeye gidildi. Rojava Film Komünü kuruldu. Kısa ve uzun metrajlı birçok filme imza atıldı.

Rojava yakın dönemler açısından olduğu gibi, tarihsel olarakta büyük zenginlikler üzerine kurulu bir özerk coğrafya. Dağlar ve ovalar arasına çekilen sınırlarla yaşam tarzına büyük bir darbe vurulsa da bütün tarihi eserleri sınırı oluşturan tren yolundan Avrupa'ya çalınarak götürülse de; Orkêş ve Tel Xelef'ten diğer tarihi mekanlara kadar, Hurilerden, Mitanilere kadar zengin bir kültürle harmanlanmış, Önderliğin devrim mayasıyla yoğrulmuştur.

Bugün Rojava'da devrimci kültür gün be gün inşa edilirken kültür emekçileri ve sanatçılar gece gündüz ciddi bir faaliyet içerisinde. Yirmiye yakın merkezde kültür ve sanat kurumlaşmasına gidilirken, ihtiyaç dahilinde farklı birçok eyalette de çalışmalarına başlamıştır. Son yıllarda birçok yeni kurum da

açıldı. Ş. Welat kültür-eğitim akademisi, Hunergeh, Rojava Film Komünü bu kurumlardan bazılarıdır. Serêkaniyê, Dirbesîye, Amûdê, Til Temir, Hasekî, Qamişlo, Tirbespîye, Girkê Legê, Koçaran Dêrîk, Kobanê, Efrîn ve ilçelerindeki kültür-sanat kurumlarında her şehirde temel olarak müzik, tiyatro, govend, resim çalışmaları yürütülmektedir. Onlarca klip çalışmasından sonra, tiyatro ve govend festivalleri başarıyla sonuçlandırılmıştır. Ayrıca Rojava’da ‘Viyan’ isimli kültür dergisi yayın hayatına başladı. Bir yıllık sanatsal eğitimi öngören Şehit Yekta Herekol Sanat Akademisi ise çalışmalarını genişleterek sürdürmektedir. Kısacası Rojava’da özgür bir yaşam kültürünün inşası büyük bir hızla sürüyor.”

Rojava Kürdistanında yüzeysellikte kendini tekrar eden veya maddiyata bulaşan bazı eğilimler eleştiri konusu olmaktadır. Bir devrim sahasında bazı sorunların yaşanması anlaşılabilir fakat kültür-sanat alanını maddiyatla ifadelendirmek asla kabul edilemez. Bu durum bir devrimi bitirebilecek tehlikelerin başında gelmektedir. Çünkü bir devrim en fazla kültür-sanat yoluyla toplumsal karakter kazanır ve kalıcılıştır. Maddi yaklaşım ise tüketim anlamına gelmektedir ki bundan da kapitalizmin çeşitli yollarla kendisini yansıttığı ortaya çıkmaktadır.

Kuzey Kürdistan ve Türkiye’de ise tüm engelleme ve baskılara rağmen Mezopotamya Kültür Merkeziyle başlayan ve her bölgeye yayılan kültür-sanat örgütlenmesi devrimci-demokratik dönüşümde öncü bir rol oynamaktadır. Sinema, müzik, folklorik ve modern dans, tiyatro, heykel, resim gibi alanlarda atölye çalışmaları ve öğrenci yetiştirme sayesinde hem soykırım altındaki halk kültürümüz yaşatılmaya çalışılmakta, hem de dünya kültür mirasına katkı sunmak hedeflenmektedir, bu katkılar eleştirilerle birlikte giderek derinleşmektedir.

Özel savaş devleti Kürt kültür-sanat kurumlarına belli ölçüde fırsat verirken devrimci direnişin meşruiyet zeminini ortadan kaldırarak sistem içileşmeyi yaratmayı hedeflemektedir.

Meşruiyet sorunu olan devrimciler değil sömürgeci devlet olmasına rağmen özel savaş uygulamalarıyla algı yaratma ve gerçekleri çarpıtma konusunda uzmanlaşmışlardır. Buna karşın kültür-sanat çalışmalarının toplum üzerindeki özel savaş uygulamalarını ne kadar etkisiz kıldığı sorgulanmaya değerdir. Bu alanda yüzlerce devrimci çıkmıştır. Şehitleri vardır. Büyük bir emek verilmiş ve kurumlaşmıştır. Fakat özel savaşın ne kadar geriletmediği sorusuna halen gönül rahatlığıyla cevap veremiyoruz. Bir ısrar var, süreklilik var fakat bunlarla birlikte son yıllarda kendini tekrar eden ve giderek yaygınlaşan, giderilmemesi durumunda toplumsal kültüre zarar verecek ve bunca emekle elde edilen kazanımları ters yüz edecek kadar gerici olan anlayış ve dayatmalarla karşılaşmaktadır.

Bu alana bulaşan en büyük hastalık liberalizmdir. Örgütsüzlüğü, maddiyatçılığı, bencilliği dayatan bireysel eğilimler haddinden fazladır. Yaşadığımız dünya ve ülke gerçekliğinin sanatımızı doğuştan politik yapan özelliğini unutup sanatı toplumdan ve direnişçi karakterinden koparmaya çalışan tutumlar vardır. Yine buna tersi olarak milliyetçi etkiler belli ölçüde yaşam bulmakta ve mücadele alanımızı daraltmaktadır. Paradigmasız, yani omurgasız ve çizgisiz de yürüyebileceğini sananlar büyük çelişki içindedirler. Liberalizmin batağında kapitalist modernite paradigmasını gırtlığına kadar yaşarken ve kapitalizmin ideoloji olan liberalizmi sonuna dek yaşatırken ideolojiye karşı olduğunu iddia edenler nasıl bir yanılsamayla yaşadıklarını görmek durumundadırlar. Liberal ideolojiyi sınırsız yaşattığı halde “ideolojiyle işim yok” demenin ve sanata bu temelde yaklaşmanın tutarlı bir yanının olmadığı ortadadır. Bu yaklaşımlar hem kapitalist modernitenin hem de Türkiye’deki özel psikolojik savaş uygulamalarının ne denli etkili olduğunu göstermektedir.

Bireysel olarak sanat yapan şahsiyetlerin mücadele kurumlarıyla birlikte çalışma koşulları belli ilkelere dayanmaktadır.

Bunlar dışlanamaz. Her sanatçıya ve yarattığı değere saygı esastır. Fakat Kürdistan’da sanat yapan her birey hangi koşullarda sanat yaptığını bilmek zorundadır. Mücadelenin yarattığı ortam olmasa Kürdün adını anmak bile idam konusu yapıldı, yapılmıştır da. Sanatın mücadeleye sunduğu büyük katkılar olmuştur. Bunun hakkını vermek gerekir fakat her türlü siyasal mücadeleden bağımsız bir sanat mücadelesinden bahsetmek mümkün değildir. Siyaset yapandan sanat yapana dek herkes büyük bedellerle sürdürülen özgürlük mücadelesi sayesinde nefes alabilmekteyken her şeyi kendisiyle başlatıp kendisiyle bitiren yaklaşımların topluma sunacakları bir değer olamaz. İnkarcılık toplum karşıtı bir zihniyet hastalığıdır.

Bu anlamda “bağımsız” ya da “bireysel” çalışma isteğinde olanların bile gözardı etmemesi gereken bir husus varsa o da halkın mücadele değerlerine ve oluşturdukları kurumlara saygıdır. “Ben bu değerleri ve kurumları dikkate almam ama bunların olanaklarından yararlanmak isterim” denilirse bunun hak, hukuk, adaletle, vicdanla, toplumla bağdaşır bir yanının olmadığı ve kabul görmeyeceği de bilinmek durumundadır. Buna karşın ilke nedir denilirse en temel ilkenin soykırım altındaki halkın mücadelesine saygıdır; değerlerine karşıt olmamak ve zeminlerini kullanırken kurumlarını dikkate almaktır. Bu düzeydeki asgari bir örgütlü yaklaşım bile her türlü dayanışmaya kapıyı sonuna dek açar. Fakat salt faydacı, ben merkezci, maddiyatçı, pragmatist yaklaşımlar sonuna dek kendini dayatamaz, dayatsa bile karşılık bulamaz.

Soykırım altındaki bir halkın sanatçısı mücadelecilik özelliğini bir yana bırakıp sırf kendini ve maddiyatı esas aldığı anda ya da tamamen örgütsüz bir çalışmayı savunduğunda liberalizm tuzağına düşmekte ve toplum içindeki saygın yerini koruyamamaktadır. Daha da önemlisi soykırım rejimine alet olduğu halde her şeyden azade sanat yapmaya devam ettiği yanılgısını yaşamaktadır.

Sadece ülkemizde değil tüm dünyada geçerli bir ilke vardır: Sanatın metalaştırılması sanata en büyük ihanettir! Sanatla yan yana anılamayacak türden anlayışların sanatı da sanatçıyı da bitirdiği bilindiği halde bunların yapılması liberalizmin hakikati çarpıtmada ne denli tehlikeli bir rol oynadığını göstermektedir. Farkına varmamak temel bir sorundur. Toplum karşıtlığı bu şekilde gelişmekte ve halka hizmet etmesi gereken sanatçı bir anda düzen çarkları arasına karışarak soykırım sisteminin bir kullanım malzemesi haline düşebilmektedir. Bunlar alternatif sanat iddiaları karşısında normal görülemez. Öte yandan sanat-sanatçı komünleri gerçek bir çare olduğu halde bu konuda yeterli bir girişim bulunmamaktadır. Alternatifler geliştirilmeli ki hiçbir sanatçı maddiyatı dillendirmek zorunda kalmasın.

Toplumsal kültürün gücünden ve alternatif bir yaşamın inşasından uzaklaşınca aşırı bireyselleşen, sürekli şikayetçi olan, var olanla yetinen, hazırda konan asalakça bir yaşam normalleşiyor. Buradan ne sanat ne de sanatçı çıkar. Sanatçı ve direnişçi kimliği birbirinden kopunca geriye ikisinden de eser kalmaz. Liberalizmin böyle bir tüketici karakteri vardır. Oysa kolektif, dayanışmacı anlayışla demokratik modernite alternatifini geliştirmek tüm sanat ve sanatçı dünyasının sorunlarına en anlamlı yanıtları oluşturacaktır. Buradan doğacak enerji ve sinerji sayesinde sanat ve sanatçı dünyasının tüm temel sorunlarına anlamlı yanıtlar geliştirilebilir. Bu anlamda kurumsal çalışmaya katılmanın ilkeleri kadar dostluğun ilkeleri de belirgin olmak zorundadır.

Kurumsal, örgütsel katılım sağlayan herkes ölçüleri koruduğu sürece demokratik komünal toplum inşasında öncü rol oynayabileceği gibi dostluk esprisiyle birlikte yürüyenlerin de toplumsal kültüre sağladığı katkı devrimsel değerde olacaktır. Bireysel çabaların desteklenmesi kadar demokrasi potasında ortak projelerin geliştirilmesi her zaman imkân dahilindedir. Bu konuda kurumsal öncülerimize daha fazla rol düşmektedir.

Direnış karakterini koruyan tüm kültür-sanat kurumlaşmalarında (ki her kurum aynı zamanda bir sanat ve sanatçı kom n d r; sanat meclislerinin de geliştirilmesi gerekir) ve onların çevresinde toplumun tüm değerleri bir araya gelmektedir. Tüm sevinç ve h z nlerimiz, tüm toplumsal duygularımız bu kültür emekçilerinin öncülüğünde estetize olmakta, kültür ve sanat  ağlayanına dönüşmektedir. Elbette farklılıkların zenginlik olarak görülmesi temelinde daha fazla paylaşıma, tartışmaya, dayanışmaya ihtiyaç vardır.

Kültürel soykırımı boşa çıkarma amacını güden bir merkez olabilmek kuşkusuz kültürel alanda daha kapsamlı ve yaratıcı çalışmaları gerektirmektedir. Çok boyutlu olmayan çalışmalar ve aşırı kendine g relilikler kültür-sanatı daraltır. Bazı alanlarda karşılaşıldığı gibi, yaratıcılığa en fazla olanak sunan bir alanın şahsi tutumlar veya geri ölçülerle daraltılması kabul edilemez. Bu tutumlar insanlığın evrensel birikiminin ink arı anlamına gelir. Öte yandan kendini bulunmaz Hint kumaşı gibi sunan ve ukalalıkta sınır tanımayan bencil yaklaşımlara karşı devrimci kültür-sanatın vereceği taviz olamaz. Bu tür tutumlar özgürlük bilincinden değil basbayağı bencilikten kaynağını alır.

Maddi-manevi anlamda yitip gitmiş olanı canlandırmak, yok edilmek isteneni korumak, insanlığa taşırılması gerekeni tanıt-mak ve yaşatmak, yeni olanı açığa çıkarmak  zg r ruh ve yaratıcılık gerektirir; bu da  zg r-güzel bir yaşamın vazgeçilmezidir. Değerlerimizi koruyacak bir ulusal kültür-sanat ariv kurumuna da ihtiyaç vardır. Hafızamızın yitip gitmesine göz yumamayız. Arşiv çalışmasını özel bir kurumsal çalışma olarak geliştirmek zaruridir. Böyle bir çalışma aynı zamanda toplumun hizmetine açık olmalı ve insanlığı istediği kadar besleyebilmelidir.

Arşiv oluşturmak kadar bu arşivi iyi değerlendirecek çalışmalara da ihtiyaç vardır. Eğitim sayesinde arşivimiz yeterince değerlendirilebilir. Eğitim düzenimizi gözden geçirmeliyiz. Sadece bazı merkezlerde kurum oluşturmak toplumla buluşmaya

yetmiyor; her yerleşim alanında kurumlarımız olmalı ama kültür-sanat çalışmalarının toplumun içine taşırılması daha esaslı ve kapsamlı bir hedef olarak görülmelidir. Bunun bir yolu sanatı halkın içinde yapmak ve halkın olduğu her yerde bulunmaksa bir yolu da eğitim sisteminden geçmektedir. Bu anlamda yediden yetmişe herkesin, sadece sanatçıların değil tüm toplumun eğitim göreceği okullar sistemine ihtiyacımız vardır. Okullar sistemini yaygın hale getirdikçe öz kültür ve özgür yaşamı güvenceye alabiliriz. Sanat akademileri bu konuda belli bir gelişme yaratsa da istenilen niteliğe kavuşmuş değildir. Sanatımız nasıl toplumsallaşacak? Toplumsal karakter kazandığını iddia ettiğimiz sanatımız gerçekten toplumsal hale gelmiş mi? Bunun için neler yapılmalıdır? Sanata dair yeni ekoller tartışacak aşamaya gelebildik mi? Sanat ve düşünce paradigması arasında nasıl bir bağlantı vardır ve sanatımızda buna ne kadar önem veriyoruz? Böyle bazı esaslı soruların sorulması ve yanıtlarının aranması gerekir.

Ortaya yeni bir ekol çıkarmanın kolay olmadığı biliniyor fakat zengin tarihsel kültür mirasımız ile demokratik paradigmamız kendimizi üretken kılmak kadar yeni sanat ekollerine öncülük yapmamız için de gerekli potansiyeli fazlasıyla sunuyor.

Avrupa rönesansının bilimsel alandaki gelişmelerle paralel sanat alanındaki yeni ekollerle geliştiği biliniyor. Onlar rönesansla insana yöneldiler. Akı ve insanı yeniden keşfettiler. Bu süreçler tarihe damgasını vuran dahası tarihi değiştiren süreçlerdir. Bizim açımızdan da kaybedileni bulmak, direnenlerin kayıp tarihini açığa çıkarmak, insanlığın ilk moral kaynaklarını keşfetmek ve 40 yıllık mücadele değerlerimizle buluşturmak başlı başına bir sanat işidir. Kendi coğrafyamızda bu kadar iddialı olmamız kendi özgünlüğümüzün farkında olmamızla mümkündür. Sanatı tüketim malzemesi olmaktan çıkarmakla işe başlamak gerekiyor. Geriye yaratıcı emek ve üretim kalıyor.

Bunun önündeki engeller dogmatik zihniyetten alışkanlıklara dek geniş bir yelpazede seyretmektedir.

Kısa, orta ve uzun vadeli planlamalar yerine günü birlik rastgele çalışma tarzı da bu engellerden biridir. Bir okul nasıl olmalıdır; kuruluşundan yerine, bileşim ve müfredatına dek nasıl yaklaşılmalıdır? Hangi eğitim modeli esas alınmalıdır? Hangi branşlara öncelik verilmelidir? Bir orkestra oluşturmak ne kadar zaman ve planlama gerektirir? Bir oyuncu ekibinin hazırlanması ve süreklilik kazanması ne kadar planlama ve çalışma gerektirir vb. konularda neredeyse sorumluluk duyma ve karar alma hele ki aldığı kararları ısrarla takip etme yok denecek kadar azdır. Bu nedenle büyük eserlere imza atmak ve sürekliliği sağlamak mümkün olmamaktadır. Kültür-sanat alanında yer yer yaşanan krizli durumların tekrarlanması biraz da üretimsizlik nedeniyledir. Başarılı eserler ve çalışmalar ortaya çıktıkça yaşanan krizli durumlar da aşılabacaktır.

Bir alanda yaşanan tıkanmaları, krizleri nedenleriyle birlikte tespit edip gidermek mümkündür fakat bu sorun genel hal almışsa daha derin tartışmalara ve çarelere baş vurulması gerekir. Tarihsel ve sosyolojik yaklaşımı esas alan her sanat alanı ve sanatçı büyük çıkışlara vesile olabilir. Bununla birlikte ulusal çapta örgütlenmeler yaratılarak fikir zenginliği, tecrübe paylaşımı ve ortaklaşma sayesinde tarihimizin en büyük kültür-sanat hamlesini gerçekleştirebiliriz. Kürdistan genelinde kültür-sanat çalışmalarının bir çatısını oluşturmak günümüzde yaşanan sorunların da daha köklü çözümü için önemli bir adım olacaktır. Bunun için ulusal kültür-sanat kongresini hedeflemek ve bunun alt yapısını hazırlamak gerekir. Böyle bir çalışma hiç kuşkusuz ki toplumsal ve siyasal planda ulusal birliğe de hizmet edecektir.

Kültür-sanat alanında tüm halkların değerlerini ortaya çıkarmak, paylaşmak ve gelişimlerine katkı sunmak; katkıdan da öteye demoktarik ulus anlayışıyla halkların konfederal birliğini

sağlamak esas hedeftir. Fakat Kürt halkının birlik sorunu da en yakıcı şekilde karşımızda durmaktadır. Belki de sanat alanında ulusal birliğe tarihsel bir hizmet sunmanın zamanı gelmiştir. Ulusal kültür-sanat örgütlenmesi için her kesimle ilişkilirmek; gereksiz rekabetçi, dar, parçacı tutumları gidermek ve birliği mutlaka sağlamak gerekir.

Sanat her türlü toplumsal parçalanmaya karşı en büyük birleştirici güçtür.

Sanatın birleştirici etkisi sadece ulusal değil evrensel düzeyde bir değer ifade etmektedir. Bu konuda sanatçılarımız ve kültür-sanat kurumlarımız kendisine güvenebilir ve yapılacak planlamalarla tarihsel sonuçlar elde edilebilir.

Ulusal birliğin sağlanması halkımızın tarihsel bir özlemidir. Parçalanmışlık bir derin yaradır ve sürekli yeni yaralara yol açmaktadır.

Kürtler tarih boyunca halklarla kardeş olarak yaşamayı bilmiş, onlar üzerinde egemenlik kurma, devlet ve iktidar gücü olma peşinde koşmamıştır. Halkların diline, kültürüne saygıyı esas alması bundandır. Fakat egemenler halkımızı sürekli parçalamış ve birbirine kırdırtmıştır.

Kürt halkının tarihsel özgürlük eğilimini ve sürekli parçalanmaya maruz kalmasını Zaloğlu Rüstem destanı güzel yansıtır. Fakat çevrelerinde hep tac-taht sahipleri bulunmaktadır. Bunun zararını da sürekli görmüşlerdir. Destan'da Kürtlerin birbirine nasıl kırdırıldığı da anlatılır.

Kürtlerin aşiret çağını anlatan bu destanın Firdevsi eliyle yazıya dökülüp İran Şahına sunulması ve içeriğinin iktidara göre şekillendirilmesi yüzünden resmi literatürde Fars egemenliğine mal edilmiştir. Fakat gerçek değerini halkın sözlü anlatılarının verdiği belirtilebilir. Destandan aktaracağımız bölüm kardeşlerin, baba ve oğul şahsında halkların birbirine kırdırılmasını konu edinmektedir.

Rüstem ve Zoraw'ın Trajedisi

*Eski bir doğu şarkısıyım
Nakaratlarımda güller kanar
Güllerim narkırmızısı*

*Gecenin ayazında çoban ateşiyim
Ateşbaşı sohbetlerde yokluğun yanar
Yokluğun narkırmızısı*

*Ateş çemberinde akrep misali
Varmayın üstüne çatlar
Yüreğim narkırmızısı*

Zal ve oğlu Rüstem Kürtlerin aşiret çağında yaşamış destansı kahramanlardır. Kendi halklarını korudukları gibi, İran başta olmak üzere başı derde giren herkesin yardımına koşmuşlardır. Firdevsi'nin Şahname'de çarpıttığı gibi gözlerini tahta-taca dikmemiş, kendi topraklarında özgürce yaşamayı esas almışlardır. Fakat buna rağmen çevredeki krallıklar onların gücünden korkup çeşitli hilelerle alt etmeye çalışmışlardır. Bu oyunların birinde Rüstem kendi oğluyla karşı karşıya getirilmiştir.

Rüstem Turanilerin sınırlarına doğru ava çıktığı bir zamanda gelişen olayların ardından Semengan reisinin kızı olan Tehmine ile tanışır ve evlenirler. Fakat bir süre sonra savaş haberleri nedeniyle Rüstem'in kendi topraklarına geri dönmesi gerekir. Ayrılacağı sırada eşi doğum yapmak üzeredir. "Kızımız olursa saçına, oğlumuz olursa pazısına bağlasın" deyip pazı bendini hatıra olarak bırakır ve ayrıca günümüzde bile çocuk yetiştirmede örnek alınabilecek bir nasihatte bulunur: "Çocuğa babasının kim olduğunu anlatma, nam ve adımın gölgesinde kalır, kişilikli, güçlü yetişmez!"

Bu nasihate uyacağını söyleyen annenin bir oğlu olmuş, adını Zoraw koymuş ve yetişkin bir savaşçı olana dek babasının adını ona söylememiştir. Rüstem ise savaştan savaşa koşmuş, dönememiştir. Aradan 20 yıl geçmiş, oğlu da tıpkı babası gibi bir savaşçı, bir ateş parçası olmuştur. Fakat adını ve namını öğrendiği halde babasını tanımamaktadır. Bu durumdan haberdar olan Türk ve İran soyluları onları savaştırmanın bir yolunu bulurlar.

Turani olan Semengan ordusu başlarında Zoraw olmak üzere İran'a saldırırlar. İran her zamanki gibi Rüstem'den yardım ister.

Günü gelir, ordular karşı karşıya toplanır. Birazdan Zoraw savaşmak için meydana çıkacak ama savaşacağı kişinin babası Rüstem olduğunu bilmeden...

Dönemin savaş tarzında birbirlerini sonuna dek yok etme yoktur; savaşçı yiğitler çıkar meydana, yenilen taraf çekip gider.

Hiçbir savaşta yenilmemiş olan Rüstem her zamanki güveniyle adeta yeri titreterek meydana çıkar. Karşısına çıkarılan delikanlıdan dolayı, çevrede bulunan ağaçlardaki yaprakları döken bir haykırıyla: "Utanmıyormusunuz bu gencecik delikanlıyı karşıma çıkarmaya, şimdi tutup boynunu koparırım, yazık değil mi, aranızda yiğit yok mu karşıma çıksın?" der.

Zoraw bile bu haykırıştan etkilenir, karşısına çıkan yiğide hayranlıkla bakar ama kendine güveni sarsılmaz. Rüstem'in ihtişamını görünce anasının ona anlattığı tüm alametleri onda görür ve kim olduğunu sorar. Ama Rüstem tenezzül edip adını bile söylemez ve savaşa tutuşurlar. Böylece gün kararana dek savaştıkları halde yenilemezler.

Rüstem karşısındaki genci hafife almaması gerektiğini anlamışsa da kendine güvenini korumaktadır.

İkinci gün tekrar karşılaştıklarında Zoraw Rüstem’i yere serer. Rüstem hayatında ilk kez böyle yenilmektedir. Şok içindedir. Hançer boğazını kesti kesecek...

Rüstem “bizim adetlerimizde savaşıyı ilk kez yere serdiğinde öldürmek yoktur” deyip hile yoluna başvurur.

Zoraw da Rüstem’in yiğitliğine acır ve içinde uyanan sıcaklıkla “sen de benim gibi bir yiğide benziyorsun, seni öldürmek istemem” der ve üçüncü kez karşılaşma teklifini kabul eder. Bu arada savaştığı kişinin Rüstem olup olmadığını araştırır ama bilenler sırrı açık etmezler.

Rüstem de bu ejderha yavrusu kimdir diye sorup soruştursa da cevabını alamaz. Bilenler de kralların korkusuyla söylemez. Üçüncü gün yine meydana çıkarlar. Nice savaşlar görmüş tecrübeli Rüstem onun taktiklerini çözmüş, ağırlığını, hızını tartmış halde üstün gelir ve hançerini Zoraw’ın böğrüne saplar.

Yerle göğün bir olduğu andır o an...

Zoraw Rüstemin kollarına tutunarak yavaşça yere yığılırken son sözlerini söyler: “Öleceğime üzülmiyorum, yiğitlerin yolu budur ama benim gibi yiğit olan babamı göremedim buna üzülüyorum. Bir de senin haline yanarım. Beni öldürdüğünü düşünce babam seni param parça edecek!”

Rüstem’in başına kan sıçrar, babasının adını sorar ve “Rüstem” cevabını alınca hızla Zoraw’ın kollarını kaplayan giysiyi sıyrır ve hatıra pazı bendini görür. Delikanlıya anasının adını da sorup öğrenince göğü inletecek kadar bağırır. Kralların yaptığı oyunu o anda anlasa da iş işten geçmiştir. Gözyaşları içinde kendisinin Rüstem olduğunu söyler ama Zoraw kollarında can verir...

Giysilerini ve derisini tırnaklarıyla parçalarken feryadı göğü inletir. Onun intikam yemini tüm kanlı egemenlik oyunlarından bıkanlara miras kalmıştır. Çünkü o dünyayı titreten acı haykırışta kralları ortadan kaldıracığına and içer!

Rüstem'in öldürdüğü liderlerden biri günümüz faşist Türk-çülüğünün de öncü kabul ettiği, firdevsi'nin Efresiyab diye bahsettiği Alper Tunga'dır!

Yaşamı Özgür Kılan Farklar ve Ortak Değerler

*Ey güzel
Ey hayat veren peri
Sen güldükçe ölüm yoktur*

*Her hatıra ağlatabilir
Analar gülsün ister
En acı gününde bile
Oğulları ve kızları*

*Ey ecel
Bir değil bin defa gelsen
Sıcak tutar yürekleri
Toprak bile olsa
Toprak analar*

Zamanın eskitemediği, yıpratamadığı bazı değerler vardır. Bu değerlerin başında bizi biz yapan, köklerimize dair değerler gelmektedir.

Faşizmin ırk teorileriyle yaptığı çarpıtmalara son vermek için toplumsal kültür dışında bir kök ve köken yaklaşımının hakikat değeri taşımadığını belirtmek gerekiyor.

Öte yandan köksüzlüğü büyük bir icat ve marifet sayan liberalizmin yok etmeye çalıştığı değerlerin birçoğu gündelik yaşamın içindedir. Bu konuda gözden kaçan bazı ayrıntılar var ki, geleceğimizi de çok yakından ilgilendirmektedir. Örneğin analarımızın yemek tadı gibi!

Anaların yemek tadını unutturmanın kültürel soykırım rejiminin çok özel bir planlaması olduğu çoğu zaman fark edilmeyen bir gerçekliktir.

Çocukluğunuzu ve değiştirilen evleri hatırlamaya çalışırken bile gözlerinizin önüne ilk gelen şey evin kapısı, salonu, odaları filan değil; kapıyı açarak sizi karşılayan anneniz olur, şayet onu hatırlamayacak kadar çok erkenden yitirmemişseniz...

Ana yemeklerinde nasıl bir yerellik veya evrensellik vardır? Yerel mutfak kültürü ile ekonominin yaratıcısı kadının emek ve üretkenliği burada yerel ve evrensel değeri ifade etmektedir. Dahası renkler ve seslerin yaşatılmasını anlatmaktadır. Tıpkı yöresel kıyafetler ve müzik gibi.

Yerel değerkler unutulurak-unutturularak yabancılaşma gerçekleşir; tersinden aşırı yüceltilerek içe kapanmacı, milliyetçi duruma düşülebilir mi? Evet, bu tehlike liberalizm sayesinde vardır. Fakat yerel olanın evrenselle bağlantısı kurulduğunda orada yerel ve evrensel olan iç içe geçer; insanlık değeri haline gelir.

Öz kültüründen koparıldığı gibi insanlık kültüründen de uzaklaştırılan bir toplum ancak köle olarak adlandırılabilir. Köleleştiren de köle edilen kadar köledir. Özgürlük ise, farklılık ve özgür tercih temelinde karşılıklı kabulden doğar. Farklılığı ve tercihte bulunma iradesini ortadan kaldıran bir sistem tüm evreni kendi zihniyetinde öldüren bir sistemdir. Bunlara, evren katili veya evrensel cinayet şebekesi adı verilebilir.

Evrende iki grup oluşum vardır: Birinci grupta renkler ve sesler; ikinci grupta ise zıtlık ve birlik vardır, çelişki ve uyum da denilebilir. Renklerimiz ve sesimiz yasaklanmış, birlik ve uyum hayal haline getirilmişken geriye sadece zıtlık, çelişki, çatışma kalmıştır.

Bir insan veya toplum için, tüm evrenin çatışmadan ibaret olması nasıl bir duygudur? Yerelde çatışma, evrende çatışma, gece çatışma, gündüz çatışma, acı, keder, ıstırap, azap...

Böyle bir yaşam olamaz. Yaşamın sevinçleri, üzüntüleri, sızıları hep olacaktır fakat sadece acıdan ibaret olursa o yaşama yaşam denilemez. Bazı felsefelerde vardır; dünyayı salt acıdan ibaret görürler. Böyle bir dünya nasıl yaşanabilir ki? Tam da burada yaşamın parçalanmışlığına karşı insan iradesi girer devreye. İradeli olmak, dünyayı bir sanat atölyesi gibi ele almaktır. Yaşam o zaman yaşanabilir.

Yaşam bütün renkleriyle, sesleriyle, çelişki ve uyumuyla yaşadığında yaşamdır.

Öz yönetim direnişlerinin amacı da varlığımızın tek kanıtı olan kültürümüzü yaşatmak, soykırıma karşı durmak değil midir?

O kadınlar oldukça yaşam asla renk ve seslerden yoksun olmayacaktır!

Söz çarpıktı.

Sesin merakından kuyuları dinlerdim.

Mezarlıkları dinlerdim sesleri vardı.

Söz akortsuz ağızlarda burguluydu.

Ses düzgündü.

Melodikdi.

Dicle'den kum çekerti eşek kervanları.

Çıngırak sesleri notaya gelirdi.

Demirci ustaların hüneri

Kadınların şehriye kesmesiydi

Tırnak ucu kadar kesilen

Hamurun melodisi vardı.

Anılar içerisinde anaların yeri ilk sırada gelmektedir. Çünkü o bizi doğurmakla kalmamış, bize ruh, dil ve kültür kazandırmıştır. Anadilini unutturmanın asimilasyonun en etkili yöntemi olduğu bilinmektedir. Peki, hiç aklımıza gelir miydi ki anamızın

yaptığı yemeğin tadını bile hatırlamamız kültürel soykırım rejimi açısından tehlikeli görülecek!

1925 yılında başlatılan Kürt soykırımı için çıkarılmış olan ŞARK ISLAHAT PLANI ve bu ekseninde hazırlanan birçok raporda o kadar detaylı düşünülmüş ki, yurtlarından uzaklaştırılan Kürt çocuklarının hafızalarında geçmişe dair hiçbir şeyin kalmaması hesaplanmıştır. Kürt halkının adıyla, diliyle, kültürüyle tüm varlığının yok edilmesini hedefleyen bir soykırım belgesidir bu rapor.

Belgeler doğrudan yemekten bahsetmese de örf-adet ve geleneklerin unutturulması gerektiğinden özenle bahseder -ki mutfak kültürü bu geleneklerin içinde yer almaktadır- ve ayrıca yemeklerin de hedefte olduğunu, o denli uzaklara ve farklı kültür ortamlarına sürülen Kürt çocuklarının trajedisinden çıkarmak zor değildir. Anılarda ise yemek tadı sürekli konu olmuştur. Ayrıca soykırımı dair belgeler ise her geçen gün daha fazla açığa çıkmaktadır. (Bkz. “Türkiye’nin Asimilasyon ve Dikırım Politikaları-Beyaz Soykırım” Gülçiçek Günel Tekin)

Toplunun acı hatıraları arasında yer alan ama hiç değinilmeyen bir asimilasyon tarzı kültürün yemeklere varıncaya dek unutturulmasıdır. Yurdundan uzaklaştırılan çocuklar annelerinin yemek tadını unutmaya dek asimile olmuş sayılmazlar! Yitik ve sürgün çocukların trajedisi içerisinde ortaya çıkan detaylar soykırım rejiminin ne denli ince detaylar üzerinde çalıştığını göstermektedir.

Yemek tadında ne var ki bundan korkmuşlar ve Kürt çocuklarını memleketlerinden uzaklaştırıp anavatanlarından ve annelerinden koparıırken yemek tadını bile unutsunlar istemişler?

Her toplumun kendine özgü bir mutfak kültürü vardır. Mutfak kültürü ve yemek tadı üzerinden milliyetçilik ve ırkçılık yapılır mı? Şu yemekler Yunanlılara değil bize aittir, hatta şu yemek filan kente değil bize aittir diye atışmalara hiç tanık olunmadı mı? Daha da ileri giderek yemeğin patenti çıkarılıp milliyetçilik

yanında ekonomik kavgalara bolca malzeme yapıldığını günlük TV haberlerinde bile izlemekteyiz. Demek ki yemek tadı da neymiş deyip geçmemeliyiz. Bu detayın bize hatırlatacağı büyük acılar vardır. Araştırmacı-yazar rahmetli Cemşid Bender'in mutfak kültürü üzerine kitap yazmasını zamanında milliyetçilik olarak yorumlamak yerine asimilasyona karşı bir duruş olarak görmek belki birçok değer yitimini de önleyecekti.

Hani efsanelerde ölümsüzlük otu aranır ya Dilmun'da yani Basra bölgesinde fakat gelmiş olsalardı Munzur suyunda bulabilirdiler! Garé'deki Deşta Kafya bile olabilir Dilmun... Kale Babil oradadır Dicle-Fırat zaten hayat kaynağı olmuş asırlar boyu. Adı Ava Raz yani sırlı sudan gelen Aras kendinde toplamış tüm sırları. Serhadın güzelliği bundandır. Kars peyniri Fransa'yla yarışır. Bingöl dağlarının bitkileri, çiçekleri doğal dermandır. "Soğanı da vardı niye öldü ki?" sorusundaki espriyi de belki böyle anlamak gerekir. Zazalara mal edilir ama Mardin'de daha çok kuru soğan tüketilir. "Bulgur ve yanına da ayran eklenmiş-se!" diyerekten anlamlı zevkini ve yaşama bakışını yansıtan bilgeliğinden öğrenecek çok şey var. Urfalıyı acısız düşünemezsiniz. Sirikli peynir yemediği gün Botan'ının baş ağrısı tutar! Dünyanın neresine giderse gitsin bir Serhat'lı, Van'lı Keledoş'suz, Amedli Kelle Paçasız, ciğersiz yapamaz. Tadına bakmışsa eğer, Lice'nin pembe domatesinin dünyada bir numara olduğunu kim inkâr edebilir ki? Bitlis'i, Siirt'i Büryansız anmak doğru olur mu? Maraş ve Tarhana hiç ayrılabilir mi? Zazaların hamurla-torakla-tereyağıyla bağını kesmek ise onları adeta dinden imandan etmeye benzer. Bunlar olmazsa Zülfet nasıl yapılır ki?

Dersim genelinde olduğu gibi Amed, Elâzığ, Bingöl sınırlarının kesiştiği bölgenin orta yerindeki yaylaların yemek kültüründe un, torak, tereyağının özel bir yeri vardır. Kelaxsi, Kilebon, Ardurek, Ekrag, Zwexpa, Ğeydmem, Hatyek, Xeylan, Ziver

ve Murat nehrinin çevresine dizilmiş diğer köylerde bu kültürün en zevkli yanlarına tanık olunabilir.

Çımé Tahir'in karpuz çatlatan soğuk suyundan içtikten sonra SİVER yaylasında gün batımı serinliğinde eğersiz atlarla yarışan gençlerin en sonuncusunun aile çadırına konuk olurken Zerbet, Mastuva ya da Leül başta olmak üzere kendine has zengin sofranın hazır olduğunu hayretle görürsünüz. En sona kalan bilinçli kalmıştır ve zaten hangi çadır olursa fark etmez analar da hep birlikte hazırlamıştır hamurlu, toraklı, tereyağlı yemekleri...

Toplumsal kültürün doğal ve güzel ortamında paylaşılan bu anların çocuklar üzerindeki etkisi o güzel yemeklerin unutulmaz tadı kadar öz kültürünü içselleştirme, ne olursa olsun toplumsallıktan kopmama şeklinde olmaktadır.

Rojhılattan Rojava ve Başur'a dek Kürdistan'ın her yöresinde ayrı bir toplumsal zenginlik vardır fakat bunu bugün ne kadar yaşatabildiğimiz ve paylaşabildiğimiz maalesef tartışmalıdır. Bu zengin kültürün tüm ayrıntılarına bilinçli yaklaşmak zordur çünkü soykırım rejiminin de ayrıntılı hesapları vardır.

Yemek tarzı ve tadı üzerinde egemenlerin bölgesel ve küresel planlar yaptığı artık gizlenemiyor; bu da aslında söz konusu olan kültürel soykırım olunca insanı kendi toplumuna yabancılaştıracak her olgunun hesaba katıldığını göstermektedir. İsmi "Mc" ile başlayan ya da bu tarzın devamı olan yemek mağazalarının markalaşması ve dünya çapında bu kadar yaygınlaşması başka neyle açıklanabilir?

İşin özü şudur: Anasının yemek tadını unutmazsa toplumuyla bağları tümenden kopmaz, ruhsal ve düşünsel hafızasında geçmişine dair her şey silinmeden insan köleleştirilemez!

Efendiler böyle buyurmuş ve Kürt, anasının yemek tadını unutsun diye tedbirler almışlar. Mankurtlaştırmanın Türkçesi yeri geldiğinde Kürde anasının yemek tadını unutturmak olmuştur.

Günümüzdeki uygulamaların bir farkı var mıdır? Şiirde, resimde terör arayan zihniyetle yemek tadında terör arayan zihniyet aynı değil midir?

Peki, yanlış mı düşünüyorlar? Hayır, aslında ırkçı ve soykırımcı zihniyete göre söyledikleri doğrudur.

Ana yemeğinde ülke tadı vardır, anavatan tadı vardır, kendi toplumunun, kendisi olmanın ve özgürlüğün tadı vardır.

Anaların yemek tadı, daha genel olarak ana-kadın kültürüne bağlılık, kültürel soykırımı amaçlayanlar için en ciddi tehlikedir. Kürdün dilini unutmaması yetmez, geçmişine dair her şeyini unutmaması gerekir. Giyim kuşamını değiştirmeli, anasından utanır hale gelmeli hem yemeğiyle hem giymiyle dalga geçmeli, aşağılamalı...

Korkutmak yetmez, utandırmak, tiksindirmek, kendinden nefret eder hale getirmek gerekir. Kürtlükten ne kadar çok kaçarsa da o kadar ödüllendirmek gerekir. Üç renkli bayraklarına paçavra diyerek aşağılayacaksın, bolca film çevireceksin “kıro” olduklarını anlatmak için, yetmezse üstlerine bomba yağdıracaksın! Tarihin en vahşi rejimi olan Türk Özel Savaşı böylece kendisini kanıtlamıştır.

Söz konusu uygulamaların en kapsamlı ve uzun süreli Kürtlere yapılmıştır. Fakat sadece Kürtler değil herkes anasının dilini, dinini, yemek tadını, giyim-kuşamını unutmalıdır! Herkes kendinden, geçmişinden, anasından utanmalıdır...

Şimdilerde bu politika küresel hal almış; burgerler, kingburgerler, hamburgerler ana yemeklerini küresel çapta unutturma rolünü üstlenmiştir. Fakat Avrupa’da hemen her yıl o zorlu ve uzun özgürlük yürüyüşlerine katılanların heybelerinde acaba hamburgerler mi vardı, anaların yaptığı yemekleri mi? Hiç kuşku yok ki analarımız kültürel direnişin öncüleri olarak her konuda dikkatlidirler. Yani aslında küresel çapta direnen analara sahibiz.

Yemek tadında yerel kimlikler vardır.

Demek ki kültürel soykırım rejimi için yemek tadı tehlikeli olabiliyor.

Yöresel kıyafetler tehlikeli değil midir? Ya şiir? Ya resim?

Pikasso'nun Guernica'sı olmasa acaba tüm dünya o vahşi katliamı hatırlayabilecek miydi?

Ramazan Öztürk'ün çektiği Halepçe katliamının fotoğraflarından daha çarpıcı olarak o vahşeti neyle gözler önüne sermek mümkündür?

Şiir hakikati anlatan temel bir biçim değil midir? Ya da ozanlık geleneği?

Dinlediği bir şarkıyla kölece yaşama isyan edip özgür yaşama doğru adım atanları hiç duymadınız mı?

Gandi'nin direnişinde İngiliz kıyafetlerine karşı Hint kıyafetleri önemli bir yer tutmadı mı? Kendi tuzunu üretmeyeyenmesi büyük bir ekonomik atılım kadar kültürel direnişin sembolü değil midir?

Efendiler tehlikeyi sezmiş, fakat ne şiir ne resim ne şarkı ne puşi kefyeye, haftan, şal u şepik ne de analarımızın yemekleri korku nedir bilmiyor.

Şiirde, resimde, müzikte, kıyafette, analarımızın yemek ve emeklerinde sevgi vardır. Korku hiçbir zaman sevgiyi alt edememiş, edemeyecektir...

"Her çiçek kendi toprağında yeşerir!"

Yaşanan vahşetleri ve trajedileri anlamak için bazen tek bir ayrıntı bile yetmektedir. Analarımızın ısrarla bildikleri yemekleri yapmaya devam etmeleri, bunu çocuklarına da öğretmeleri bir iç sezginin ürünüdür. Kültürün yok edilmesine tepkidir, içsel bir tedbir duygusudur. Yurtdışında yaşamak zorunda kalanların yöresel yemek günleri düzenlemelerine eskiden fazla anlam verilmezdi ama analar ne yaptıklarını hep biliyorlardı.

Kürtçe konuşmak tehlikeliydi. Belki gizliden konuşurlardı. Fakat bildikleri yemekleri yapmalarına yasak getirilmemişti. Öyle biliniyordu. Meğerse bu da örtülü olarak yasaklanmış.

Şimdi örtülü yürütülen başka hangi kültürel soykırım türleri ve yöntemleri devrededir? Yaşamımızı soluksuz, renksiz, zevksiz bırakan her şeyi ayrıntılarıyla sorguladığımızda sorunun yanıtını bulabilir ve tavır alabiliriz.

Kürt halkının dili hatta adı bile yasaklanmışken, kendine ait her değeri detaylıca açığa çıkarmaya ve canı pahasına korumaya çalışması anlaşılmalıdır. Bu durum folklorik özelliklere yansımış; geçmişte utanır hale gelmişken bugün giyim-kuşamda kendine has stil ve çizgiler yaygınlık kazanmıştır. Fakat bu konuda da yasakçı ve soykırımcı zihniyet değişmemiştir. Geçmişte Kürtçe konuşana para cezası verenler bugün ulusal kıyafetler için para cezası veriyor.

Geçen yüz yıldan değil, bugünlerden bahsediyoruz. Evrensel Gazetesi (Temmuz 2016) yayınlamış: “Diyarbakır valisi, ‘Şal û Şepik’i yasakladı!”

“Sur’u gezen Diyarbakır Valisi Hüseyin Aksoy’un mağazalarda gördüğü Kürtlerin yöresel kıyafetlerinden rahatsız olması üzerine, tarihi Çarşıya Şewîti’ye giren özel harekât polislerinin, esnafı tek tek gezerek kıyafetlerin kaldırılmasını istediği öğrenildi.

Diyarbakır’ın Sur ilçesinde özel harekât polisleri tarihi Çarşıya Şewîti’de bulunan dükkânları gezerek Kürtlerin yüzyıllardan beri giydiği yöresel kıyafetler ‘şal û şepik’ ve ‘kiras û fîstan’ların yasak olduğunu belirterek tezgahlardan kaldırılması yönünde uyarı yaptı. Polisin, dükkânların fotoğrafını çekerek esnaflara, “Sizi bir kere uyarıyoruz ikinci defa geldiğimizde bu kıyafetleri burada görürsek 8 bin TL para cezası keseriz ve kıyafetleri toplarız” dediği öğrenildi.

Düğün, nişan gibi özel günlerde özellikle gençlerin sık sık giydiği ‘şal û şepik’ satan Ahmet Aslan, polislerin dükkâna gelerek reyonda bulunan kıyafetlerin fotoğrafını çektiğini söyleyerek, elbiselerin yasak olduğunu ve bir daha satmamaları uyarısında bulunduklarını aktardı. Aslan, polislerin; kıyafetlerin ge-

en hafta ilçeyi gezen Diyarbakır Valisi Huseyin Aksoy'un 'g-zne çarptığı' ve bütün kıyafetlerin toplatılması talimatı verdiğini söylediğini aktardı.

Yine arşıya Şewitî'de dükkânı bulunan kına ve düğün malzemeleri satan Şaban Taş adlı esnaf da, dükkânına gelen polislerin sarı, kırmızı, yeşil fularları alarak, "Bu paçavraları satmanızı kim söylüyor. Satmaya devam ederseniz 8 bin TL para cezası keseceğiz" dediğini aktardı. Polislerin Amed Spor'un taraftar flamasını bile sorun yaptığını söyleyen Taş, "Buradaki durum öyle bir hal aldı ki kültürel renklere bile tahammül kalmadı" diye belirtti.

Yıllardan beri çarşıya Şewitî'de yöresel kıyafetler satan Hüseyin Demirci ise dükkânında yaklaşık 50 bin TL değeriinde yöresel kıyafet olduğunu ve kendisine bir anlamda "Dkkânını kapat" mesajı verildiğini dile getirdi."

Çarşıya Şewitî benzeri arşılar Urfa, Van, Batman, Hewler, Süleymaniye ve daha birçok kentte bulunuyor. İstanbul'daki kapalı arşiyı bilenler buralarla benzerlik kurabilirler. İstanbul'da farklı halklara ait ulusal kıyafetler yapılır, satılır ve giyilirken Kürdistan'da Kürdün elbisesi yasaklanır.

Dili yasaklanan bir halkın diğeri her şeyi serbest olsa ne olur? Dili bile yasaklandıktan sonra o halka neler yapmazlar ki?

Aşğılayıcı her türlü asimilasyonist uygulamayı "medeniyet" adına yaparlarken din ve inanç gibi kutsal dokunulmazlara da hakarete sınır tanımamaktadırlar. Ermeni halkına uyguladıkları soykırımla beraber adlarını adeta küfür gibi kullanabilmişlerdir. Tüm insanlık ailesinin en acılı ve en onurlu mensuplarından olan Ermeni halkına yapılanlar bugün Kürtlere yapılıyor. Erdoğan'ın sıklıkla saldırdığı Zerdüştlük başta olmak üzere tüm Kürt inançlarına hakarete sınır tanımıyorlar.

Soykırım rejimi açısından diğeri din ve mezheplere "kullanım değeri" lsnde serbestlik tanınırken; esasen tek bir din ve tek bir mezhep ulus-devletin harcı olarak dayatılmıştır. Din-

sel inançlar üzerinde estirilen terör günümüzdeki kanlı mezhep çatışmalarının da temelini oluşturmuştur. Bu sürece gelinmesinde din istismarcılarının zihniyeti öncü rol oynamıştır.

Öte yandan dinsel inancın korkudan, bilinçsizlikten, cehaletten kaynaklandığını iddia eden batının pozitivist aklıyla dine yaklaşanlar Ortadoğu'daki kanlı mezhep çatışmalarını önlemek bir yana "ateşi benzinle söndürmeye çalışmak" konumuna düşmüşlerdir. Tüm bunlara karşı devrimci tutum, tüm inançların demokratik temelde sahiplenilmesi şeklinde olmalıdır.

İnancın insandaki zihniyet ve anlam gücüyle bağını gördükten sonra en temel kültürel değer olarak ele alınması imkân dâhiline girer ve doğru yaklaşım da bu kültürel değerlerin demokratik muhtevayla ele alınması ve sahiplenilmesinden geçer.

Din, dil, gelenek, örf-adet adına ne varsa tehdit altındayken ve detaylarına varıncaya dek tüm kültürel değerlerimiz elimizden alınmak istenirken insan olmaktan veya yaşamdan bahsedilemez. Damak tadına varıncaya dek yaşamın her alanında yabancılaşmayı dayatan sömürgeci soykırım rejimini aşmanın tek geçerli yolu komşulardan başlayıp tüm dünyayla kültürel paylaşımları geliştirmektir.

Faşizmin Karanlığında Gizli Kalan Mimari Kırım!

Serçe parmaklara yazılan duasın

Taşı taşa kavuşturan rüzgârın

Kendi sularına gömülüşün niye?

Katliamlar, işkenceler, tutuklamalar, tehditler ortamında mimariden bahsetmek ilk bakışta lüks ve gündem dışı görünüyor. Fakat faşizmin koyu karanlığında göz ardı edilen bazı hususlar uzun vadede telafisi imkânsız zararlara yol açabilir. Top-

lumsal direniş bir bütündür ve mimari alanda çalışanlar başta olmak üzere yerel yönetimler, bu direnişin bir parçası olaksa keşmekeşe pabuç bırakmadan gözden kaçan işlerinin hakkını vermek zorundadır.

Mimari konusu soykırım rejiminin ajandasında olan fakat gözden kaçtığı için büyük zararlara yol açacak konulardan biridir. Demokratik uluslaşma yolunda taşları yerli yerine oturtmak için uygun koşullar oluştuğunda, mimari anlayışımızı çok kapsamlı olarak gözden geçirmeliyiz. Şimdilik, ihmal edilmiş olan bu konuda bir şeylerin yapılması gerektiğini hissediyoruz ve konuya dikkat çekmek istiyoruz.

“Bu Taş Bir Şey Olmak İstiyor!”

En genel tanımıyla mimari, insanın yaşadığı çevreye müdahale ederek mekân ve yapı oluşturmak üzere geliştirdiği tasarım ve inşaa faaliyetleridir.

Edebi bir benzetmeyle ifade edilirse, ağacın, toprağın, taşın insan yaşamına katkısını sağlamak üzere onların ruhunu açığa çıkarmaktır mimari. Bir taş durduğu yerde öylece yararsız kalmak istemez. Taşlara ruh ve can vererek yararlı hale getirmek mimarinin işidir. Yararlılık kiminin elinde bir endüstriye dönüşür kimisi ise doğayla uyumun sanatına dönüştürür.

Çağlara, toplumlara, kültürlere, nüfus, coğrafya ve iklim şartlarına bağlı olarak mimari anlayış ve tarzları değişkenlik gösterir. Ancak tüm çağlarda mimariye damgasını vuran egemen bir anlayışın olduğu belirtilebilir. Mimari çoğu zaman egemen anlayışın sembolü olmuştur. Buna karşın, her alanda alternatif olma iddiasını taşıyan Demokratik Uygarlık güçlerinin mimari alanında da farkını yaratması gerekir.

Konumuz, İnsan ve toplum yaşamını etkilediği kadar diğer canlılar ve doğa üzerinde ciddi etkileri olan mimari konusunda demokratik-ekolojik yaklaşımın nasıl olabileceğine dair ilgi oluşturma amaçlı bir tartışma yürütmektir. Zahmetli, kapsamlı

ve detaylı araştırmalara ve yeni tasarıllara ön ayak olmak için bir kıvılcım diyelim!

Bir Şeyler Yanlış Gidiyor

İnsanlık tarihinde ilk mimarının ortaya çıkışı, en sade haliyle barınma ihtiyacından kaynaklanmıştır.

Bilinen en eski ve muazzam mimari örneği olan Göbeklitepe ve hemen ardından yerleşik yaşama geçen toplumların kurdukları köyler ilk örnekler olarak anılabilir. Ana kadın etrafında geliştirilen ortak yaşama dayalı köy mimarisi incelendiğinde toplumsal kültürün bire bir yansıması görülebilir. Kullanılan malzemeyi doğal koşullar belirlerken, yapı biçimini toplumsal yaşam anlayışı belirlemiştir.

Topraktan yapılan evlerin tümü birbirine bitişiktir ve iç geçitlerle birbirine bağlıdır. Ana kadının toplumsal ev düzenine karşı bir darbe sürecini geliştiren erkek şamanlar ilk kez bitişik ortak evlerden ayrı olarak kulübe düzenini geliştirmiştir. Daha önce de vurguladığımız gibi, köyün toplu yerleşim alanından ayrı olarak kurulan kulübe, adeta kadın düzenine karşı komplo ve darbe sürecinin hazırlığının yapıldığı merkez rolünü oynamıştır.

Artan nüfus, üretim ve toplumsal ihtiyaçlar temelinde kent kuruluşları gerçekleştiğinde mimariyi yine ihtiyaçlar belirlemiştir. Fakat sınıflaşma olgusuna bağlı olarak üst tabaka kendi mimarisini farklı kılmış ve zamanla egemenliğinin tesisi ve sembolü haline getirmiştir. Zigguratlar bunun en çarpıcı örneğidir. Günümüzün plazalarında anlayış kendini tekrarlamaktadır.

Toplumda artan sınıflaşmaya bağlı olarak mimariyi belirleyen temel unsur, barınma ihtiyacının ötesine taşmış; güvenlik, hâkimiyet, dini inanç, sembolizm, estetik, endüstri, kar ve nihayet aşırı lükse varan çeşitli unsurlar devreye girmiştir.

İnsan ve yaşadığı mesken arasındaki bağ sosyolojiden felsefeye, psikolojiden tıpa kadar çeşitli disiplinlerin araştırma sahasına girmiştir. İnsanlar yaşadıkları coğrafyaya benzerler. Dağ, çöl, nehir, deniz insanları için genelleme yapılabilecek kadar farklı karakteristik özellikler tarif edilmiştir. İklim'e göre tarifler sıcak, soğuk, ılıman, kurak ya da yağışlı bölgelere göre yapılmıştır. "Kulübede yaşayan insanla sarayda yaşayanın aynı şekilde düşünemeyeceği" sınıf tahlilleri ve felsefik tartışmaların konusu olmuştur. Köy, kent, metropol yaşamının insan ve toplum üzerindeki etkileri geçmişten güncel'e süregelen bir tartışmadır. Gündüz Vasaf "Cehenneme Övgü" kitabında yaşadığımız mekânların psikolojik etkilerine dikkat çekmiş. Masanın, sandalyenin durduğu yerden kapı-pencereye kadar her şey insan ruhunu karartabiliyor. Ev içindeki düzen dediğimiz şey hiç farkında olmadan esaret düzenine dönüşebiliyor. İç mimari tartışmaları devreye giriyor.

Tarım arazilerinin imara açılması veya sınırsız, ölçsüz şekilde kutu kutu üst üste konan evlere onay verilirken sağlık, güvenlik ve ekolojik kaygılar güdülmüş müdür? Trilyonlarca yatırımla yapılan bina projelerinin AVM tarzı binalardan bir farkı olmuş mudur? Kent merkezleri AVM'lerle doldurulurken esnafın neler yaşadığı düşünülmüş müdür? Belediyelerin mimari ve imar kriterleri nelerdir? Şu kadar yeşil alan ve şu kadar kat sınırı belirlemek yeterli midir? Ya tarih, ya kültür, ya estetik, doğa ve toplumsal yaşam kaygıları ne kadar devrededir?

Uzun savaş yıllarında sürgünler ve zorunlu göçlerle kentlerde yığılma yaşanmışken, coğrafyamız yakılıp yıkılmışken, kalanı da barajlar ve HES'lerle yok edilmek istenirken mimari tavrımız ve mimari ataklığımız nedir?

Güney'de federe hükümetin planlaması dillere destan olmuş: "Burayı Dubai'ye çevireceğiz" diyorlar. Dubai ile Kürdistan'ın ne alakası var? Bolca inşaat yapmak, gökdelenler dikmek hangi özgürlüğü güvenceye alır? Hangi kültüre hizmet eder?

Cizre, Sur İçi gibi kentler yıkılırken tarih ve kültür kıyımı yanında sömürge mimarisine de zemin açılmak istendiği yeterince açık hale gelmiştir.

Özgürlük ile mimarinin ilişkisi nedir? Özgür olmayanın mimarisi olur mu? Kapitalist-sömürgeci zincirlerden kurtulmuş, özgür bir mimari nasıl olmalıdır?

Mimari anlayışımız nedir? Yeni paradigmanın mimarisi üzerine kafa yorulmuş mudur? Bir Kürt mimarisi yok mudur? Bu mimari yeni paradigmayla yeniden yorumlanamaz mı? Paradigmasal olarak evrensel mimari kriterleri belirlenemez mi?

Soruların esaslı yanıtlarının mimarlar, sanat tarihçileri, diğer uzmanlar ve alan sorumlularından gelmesi gerekir. Bizim me-ramımız sadece bir şeylerin yanlış gittiğine ve bir ihtiyaca dikkat çekmektir.

Mimari Öldürülmüştür!

Öz-biçim, işlevsellik-biçimsellik ya da tarihsellik-sanatsallık tartışmaları karmaşıklaşan kent yaşamında mimarinin çoktan aştığı sorular olmuş; mimari anlayış lüks ve rahat yaşama endekslenen endüstriyalizme ve kar amacına bağlı hale getirilmiştir. Mimaride hâkim anlayış artık ne geçmişe özenen nostaljik ya da sanatsal kaygılar ne ekolojik kaygılar ne fikirler ne de hayallerdir. Varsa yoksa rahata düşkünlük ve ondan nemalanmaktır.

Roma'dan bahsetmeden mimariden bahsedilemez mi? Paradan bahsetmeden güzel ve kullanışlı olana ulaşamaz mı? Yaşayan değerler, ölen mimariyi canlandıramaz mı?

Palmira'yı o kadar güzel inşa etmişti ki Romalılarca yakılıp yıkılınca, kraliçe Zenubya, kendi elleriyle yarattığı "Palmira gibi bir güzellik olmadıktan sonra yaşamının anlamı kalmamıştır" diyerek Roma yollarında canına kıymıştır. Zenubya'dan sonra mimari ölmüştür. İslamiyet döneminde yeniden canlandırılma-

ya çalışılsa da camiler, kervansaraylar, çeşmelerle sınırlı kalmış, toplumsallaşmamıştır.

Orta çağın şatoları zigguratlarla gökdelen plazalar arasında bir ara kademedir. Görkemli camilere karşılık görkemli kiliseler yapılmıştır. Görkemli saraylar görkemli tiyatro-balo-konser salonlarıyla tamamlanmıştır. Görkemli parlamento binalarına karşılık görkemli askeri karargâhlar inşa edilmiştir. Egemenlik yarışlarında ölmüştür mimari.

Heybetli devasa binalar, salonlar karşısında minicik kalan insanlar!

Binalar yüceltilmiş insanlar böcekleştirilmiştir!

Mimarinin gerçek yaratıcısı kadın olduğu halde günümüz mimarisine eril bir üslup hâkim kılınmıştır.

Erkek egemenliğinin ve endüstriyalizmin elinde can vermiştir mimari.

Doğa ve toplumla birlikte mimari de katledilmiştir.

Şimdi tekrar sormak gerekiyor: Mimari anlayışımız nedir?

Demokratik komünal yaşamın gerektirdiği mimari anlayış, köy ve kent planlaması nasıl olmalıdır?

Demokratik-Ekolojik Mimari İçin Bir Deneme

Birey, toplum ve doğanın kopmazbağları ve optimal dengesi için esas alan bir anlayışla geliştirilecek mimarinin temel kıstasları şöyle sıralanabilir:

Mimari sanatı ve biliminin:

Sosyal bilimlerle ve özellikle jineolojiyle bağının kurulması

Odalar, Sendikalar, Belediyeler bünyesinde Mimar, Şehir planlamacısı, Tarihçi, Sanat Tarihçisi, Arkeolog gibi uzmanlardan müteşekkil birimlerce incelenmesi

Mimarinin yalıtık spesifik anlayıştan kurtarılması; bina yapımı ve çevre düzenlemesine mahkûm edilmemesi, tüm toplumsal bağlantıları içinde değerlendirilmesi,

Kültür, edebiyat, sanat, ibadet, eğitim, spor, sağlık vb. ihtiyaçların en yakın mesafede ve toplumsal bağları güçlendirecek şekilde karşılandığı kolektif imar planlarının mimarinin vazgeçilmez parçaları olarak görülmesi,

Ekolojik-ekonomik yaşam alanlarının oluşturulması; ayrılık ya da birliktelik için iş yeri, pazar, trafik, gürültü vb. unsurların dikkate alınması; betonlaşmaya, mekanikliğe, kaosa, kirliliğe ve güvensizlik unsurlarına karşı tedbir geliştirilmesi,

Tarihi-kültürel doku ile pratik ihtiyaçların; estetik ile işlevselliğin; yerel ile evrensel değerlerin buluşturulması,

Tüm mimari planlamaların toplumsal cinsiyetçilik yönünden sorgulanması, cinsiyetçi yaklaşımın aşılması

Topluma açık yapılarda engelli ihtiyaçlarının gözetim ve denetimin insiyatifinin engelli kurumlarında olmasının kent sözleşmelerinde güvenceye alınması

Değişime, yaratıcılığa açık, esnek planlanmış küçük ölçekli yaygın yerleşim planlarının esas alınması

Kır ve kent dengesini sağlamak üzere köy komünü planlamalarına teşvik ve öncelik verilmesi

Kentlerin tek merkezli halden çıkarılması bölge planlamalarına gidilerek çoklu merkez ya da yerel yaygınlık anlayışının hâkim kılınması

Her köyün, kasabanın ve kentin mimari kimliğinin çıkarılması; restorasyon ve yeni yapılanmalarda mimari kimliğe aykırı unsurlara geçit verilmemesi

Ulusal mimarimizin tarihinin açığa çıkarılması; öz, biçim ve dil düzeyinde tüm birikimin bir okulda toparlanıp eğitim konusunu yapılması

Güvenlik Barajları ve HES'ler

Dünyada Bir İlk: Resmen “Güvenlik Barajı”

Dünyanın başka bölgelerinde egemenlerin askeri mantıkla inşa ettikleri barajlar bulunsa da AKP Hükümeti bir ilke imza atmış, güvenlik barajları yaptığını resmî belgelerinde ilan etmiştir. DSİ (Devlet Su İşleri) 2007 FAALİYET RAPORU’NUN 142. Sayfasında: “2007 yılında yatırım programına etüt-proje kapsamında sınır güvenliği sebebiyle alınan Su Şişirme Bentleri adı altında 11 adet barajın kati proje yapımı ihale edilmiştir.” Deniliyor ve bunlar şu şekilde sıralanıyor:

1. Şırnak-Silopi Barajı Proje Yapımı
2. Şırnak Barajı Proje Yapımı
3. Şırnak-Uludere Barajı Proje Yapımı
4. Şırnak-Ballı Barajı Proje Yapımı
5. Şırnak-Kavşaktepe Barajı Proje Yapımı
6. Şırnak-Musatepe Barajı Proje Yapımı
7. Şırnak-Çetintepe Barajı Proje Yapımı
8. Şırnak-Çocuktepe Barajı Proje Yapımı
9. Hakkâri-Gölgeliyamaç Barajı Proje Yapımı
10. Hakkâri-Beyyurdu Barajı Proje Yapımı
11. Hakkâri-Aslandağı Barajı Proje Yapımı

Dikkat edilirse bu barajlar Türkiye-Irak sınırında Şırnak ve Hakkâri illeri dâhilinde planlanmıştır. Barajların proje aşaması 2009 yılında inşaat yapımına dönüşmüş, sonra yaşanan çatışmalardan dolayı baraj yapımına ara verilmiş fakat 2013 yılında PKK’nin yaptığı ateşkes ve gerillaların sınır dışına çekilmesini takiben bu askeri barajların yapımına hızla devam edilmiştir.

Doğayı, çevresinde yaşayan köyleri ve köylüleri nasıl bir zarara uğrattığı ayrı bir değerlendirme konusu olmakla birlikte bu barajlara karşı gelişen toplumsal tepkilerin ardından projeye elektrik üretimi eklenerek askeri mantığı gizlenmeye çalışılmış-

tır.

Toplum ve doğa katili AKP'nin dönem Bakanı Erdoğan Bayraktar'ın öncülüğünde ve istifa şovu sırasında öfkeyle ağzından kaçırdığı itirafıyla yine dönemin Başbakanı Erdoğan'ın talimatlarıyla AKP hükümeti imar adı altında affedilmez işlere girişmiştir. Bu suç ortaklığı güvenlik barajlarına gelince açığa çıkmış, dönemin birçok resmi sorumlusu ve kalemşörleri “terörle mücadele adına” soykırım aracı olan bu barajları sonuna dek savunmuştur.

Hasankeyf, Munzur... barışın vazgeçilmezleri!

Sadece güvenlik barajlarının değil bunlardan daha kapsamlı tahribatları olan Hasankeyf ve Munzur barajları COĞRAFYAYA BARIŞ GELEMEZ! Bu kadar açık olan bir konuda tüm ekoloji hareketlerinin ortaklaşarak BARIŞ İÇİN EKOLOJİ ÇERÇEVESİ oluşturmaları önerilebilir. Bu tür hareketlere, savaş koşullarında daha büyük ihtiyaç vardır çünkü böylesi zamanların yıkımı daha büyüktür.

Bu vesileyle bir dönem dünyanın gündemine girecek kadar duyarlı toplumsal tavırlara sebep olmuş ama sonrasında neredeyse kaderine terk edilen bu insanlık miraslarına sahip çıkılabilir.

HEVSEL: İnsanlığa ve Doğaya Sahip Çıkmanın Adıdır!

*Bazen kanlı prangalara
Bazen ıssız çöllere
Yoluma çıkan her çarmıha
En çok da eski şarkılara vurdum kendimi*

*Bazen Hevsel'in yeşili
Bazen Akdeniz'in mavisi
Hayyam'ın şişesinde narkırmızısı
En çok da sevgilinin göz rengi oldum*

Tehlikenin farkında olmayanlar 2013-2014 yıllarında Dicle vadisinde yaşananları sadece bazı ağaçların kesilmesi olayı olarak görmüşlerdi. Fakat farkında olanlar Hevsel’de çadırlarını kurmuş ve direnişe geçmişlerdi.

Hevsel Semboldür Hedef Dicle Vadisidir

Bakanlığın alan revize planının Hevsel’i kapsayıp kapsamadığı tartışılarak manüple ile Dicle vadisi üzerindeki hesaplar gizlenmiştir. Şu anda kesilen ağaçların Hevsel bahçelerinin merkezinde olup olmaması da o kadar önemli değildir. Dicle’nin her iki yakasında doğaya verilecek zararlara karşı duran halk, direnişini Hevsel Direnişi olarak adlandırmıştı. Yerinde bir adlandırmaydı çünkü Hevsel tüm bu alanları kapsayan bir bölgenin adıdır. Hesapta Dicle vadisi vardır ve Hevsel’den Hasankeyfe, hatta daha ilerisinde Botana dek uzanan tüm bölge tehdit altındadır.

Dicle nehri boyunca biyoçeşitliliğin korunması için küresel öneme sahip alanlar bulunmaktadır. Bu yönüyle sadece dünya insanlık mirası olmakla kalmamakta; birçok canlının yaşamı için ölüm-kalım anlamını taşımaktadır.

Dicle üniversitesi rektörlüğü ve hükümet halkı ikna edebilecek hiçbir açıklamada bulunmuş değildir. Açıklayamazlar çünkü Dicle vadisi üzerindeki hesaplardan vazgeçemedikleri gibi asıl dertlerini açıkladıklarında altından kalkamayacaklarını biliyorlar. Açık-gizli tüm hesaplarından vazgeçip Dicle Vadisinden ellerini çekmedikçe hiçbir açıklama ve gerekçelerinin en küçük bir inandırıcılığı olamaz. Dicle üzerinde oynanan oyunları açık etmek öncelikle kentin sivil toplum örgütlerine düşmektedir.

Hevsel’de Belli Olur Yurtseverlik ve Demokratlık!

Kürdistan eko-sistemi insanlık kültürünün ana kaynaklarından biridir. Yurtseverlik ancak bu ekolojiye sahip çıkmakla gerçek anlamına kavuşabilir. Toplumun genlerinde hep yaşayan ve her fırsatta gün yüzüne çıkan ekolojik zihniyet, özgürlük ahlağının temel yapı taşları arasındadır.

Toplumsallığının çok güçlü gelişmesine zemin oluşturan Kürdistan eko-sistemi halen tüm çekiciliğiyle zihinleri canlı tutmaktadır. Üzerinde yaşayan tüm canlıları, iklimi ve toplumsal kültürü birlikte ele aldığımızda bir yurdun eko-sistemi tarif edilebilir. Kürdistan ülkesinin, tarih boyunca insan-toplum üzerinde yarattığı şekillenme Kürt halkını ekolojik bir halk haline getirmiş; kapitalizmin yok ettiği duyarlılıklar bile, küllenmiş köz gibi, ilk rüzgârda tekrar harlanmaktadır.

Yurtseverlik ölmemişse kökeninde ekolojik bir yaşam kültürü ve bilinci yattığı içindir. Örneğin Dersim’de uygulanan tüm soykırım uygulamalarına rağmen ekolojik duyarlılığın yok edilememiş olması, yurtseverliğin özüyle ilgilidir.

Nerden bakarsak bakalım yurtseverlik ve demokratlık ekolojii, Hevsel’i savunmadan gerçek anlamına kavuşamaz. Gezi’nin direniş ruhu Hevsel’de alevlenirken bu direnişlerin bir sisteme ve kurumlaşmaya kavuşturulmaması her yerde tehdidin sürmesine sebep olmaktadır.

Topyekûn ekolojik kurtuluş için Hevsel güzide bir örnektir.

Üstelik;

İki nehir arası değil miydi insanlığın beşiği? Dicle-Fırat yalancı uygarlığın söylenceleriyle kan akmaya başlamadı mı? Ölümcül aşkların paradoksunu hangi diyalektik çözebilecek?

Dicle vadisi kurtlar vadisi olmayacak!

İnsanlığın beşiğinde tarih boyunca yaratılan değerlerin sahipsiz kalacağını uman kapitalist sömürgeci güçler karşısındaki halk direnişleri, neolitiğin anlam dolu şiirsel yaşamıyla evliyaların bilgeliğini, çağın demokratik ulus yurtseverliğiyle fedai çizgide seyreden kahramanlığını birleştirerek demokratik uygarlığın şafağında tüm insanlığa umut olmaktadır. Binlerce savaşla, talanla, vahşetle insanlığın beşiğini binlerce kez darmadağın ettiği halde fethedemeyen kapitalist uygarlığın son savaşı insanlığın bu büyük tarihine ve kültürüne karşı geliştirilmiştir.

Tarih ve kültür savaşı, meydan savaşlarına benzememektedir; Toplumun zihniyet, ahlak, öz yönetim ve estetik gücünü yok etmeyi amaçlayan bu savaşta felsefe, siyaset, dil, sanat ve tarihi coğrafya üzerinde oynanmaktadır. Bütün bu alanlarda yaşanan tahribatların her biri soykırım uygulamasıdır.

Gözlerden geçirilerek, gerekçelere, yasal kılıflara büründürülerek ve sonuna kadar maddiyat kullanılarak yürütülen bu savaşın coğrafyamızda yarattığı en acı sonuçlarından biri de Halfeti, Samsat, Zeugma gibi insanlık miraslarının sulara gömülmesidir. Şimdi aynı şey Munzur'un ve Hasankeyf'in başına getirilmek istenmektedir.

Munzur ve Hasankeyf kurtarılamaya çalışılırken onlar sınırlara güvenlik barajları dikmeye başladılar ve Sur içi'ne topyekûn saldırmadan önce hamlelerini Dicle Vadisinin göz bebeği olan Diyarbakır Hevsel bahçeleri ve çevresinde başlattılar.

Dicle Dereymiş, Hevsel ise Sadece Kavaklık!

Dicle Vadisi Projesi, Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi tarafından fikir düzeyinde 2006'da ekolojik anlayışla geliştirilmeye başlanmış ve düzenlenen yarışmayla "Bütüncül Yaklaşım, Koruma-Kullanım Dengesinin Kurulması, Doğa Onarımı, Erişilebilirlik" kriterlerine en uygun proje 2007 Newrozunda birinci seçilmiş; kentin billboardlarında tanıtımı yapılmıştır.

İşte ne olduysa ondan sonra oldu: Proje sayesinde yaşanacak canlanmayı fırsat bilenlerce, Dicle Vadisinden rant çıkarmaya çalışan çevreler eliyle oyunlar oynanmaya başlandı. Önce arsa spekülâtörleri devreye girdi ardından devlet bakanlıkları...

Efsanelere konu olmuş binlerce yıllık Dicle Nehri kurban edilmek için fazlaca büyük olunca "dere" muamelesi görmeye başladı.

Dereleri küçük görenler Dicle'yi de küçük gösterip gelişecek tepkilerin önünü almaya çalışıyor. Düşünün ki kentin ortasından geçen bir dere olan Anzele Suyunun üstünü bile betonladılar. Bugün bile Anzele'nin sadece bir kısmı açılabilmiştir. Dere-

lerin Kardeşliği sayesinde Anzele de Dicle de Munzur da kurtulabilir. Egemenler için dereden altın çıkmıyorsa yok edilmelidir. Onların gözünde her şey parasal getiriyle ölçülür.

Onların gözünde “Sur’lar taş yığınının başka bir şey değildir.” Dicle vadisi ise kentin son sömürü kaynağıdır. Hevsel ise sadece bir kavaklıktan ibarettir! Kesmeyip de ne yapacaksın!

Bakanlık Tasarrufu ve insafı ne hukuk ne adalet ne de ekoloji tanır.

“Çevre Ve Şehircilik Bakanlığı 6306 Sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkındaki Kanunun 2. Maddesi Birinci Fıkrasının (c) Bendi Kapsamında; 23.08.2013 tarih 5181 sayılı Bakanlık oluru ile Dicle Vadisi ve Çevresindeki mülkiyeti Hazineye ait toplamda 10.985.474,95 m2 (1098 he) alanı belirlemiştir.

Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi tarafından söz konusu alanın Rezerv Yapı Alanı olarak belirlenmesinin: yürürlükteki plan kararlarına, UNESCO Dünya Miras Listesine Başvuru Dosyası ve Alan Yönetim Planına aykırı olduğu gerekçesiyle Çevre ve Şehircilik Bakanlığına başvuruda bulunulup iptali için hukuki süreç başlatılmıştır.”

Bakanlığın programı uygulanırsa Dünya Miras Listesine uygunluk kriterleri ortadan kalkacaktır. Dicle savunmasız bırakılacak, insanlık mirası üç-beş mirasyediciye pay edilecektir.

Buna karşı hukuki süreçler elbette işletilmelidir fakat tek başına hukukla sonuç alınmayacağını herhalde Amed halkından daha iyi kimse bilemez.

Hevsel bahçelerinde ağaç kesimi gündeme gelince toplumun dikkatleri buraya yönelmiştir. Sanki sadece kavaklar kesiliyormuş gibi Hevsel katliamı rutin bir uygulama olarak sunulurken aslında şimdi kesilen ağaçların yerine neyin yapılacağı sorgulanmalıdır. Üstelik sınırlı da olsa gelişen tepkiler karşısında ağaçlar ateşe verilmiş, Hevsel yakılarak yok edilmektedir. Hevselin doğallığı bitiyor; ilk resmi balta ve çivinin ardından

kimse umut beklemesin, ortada gecikmeyi affetmeyecek bir soykırım uygulaması vardır.

Bir zamanlar kentin sıcaklığını surlara bağlayıp, kent rahat rüzgâr alsın diye surları yıkmayı planlayan “deli” padişahlar misali valiler de Diyarbakır’la uğraştı; bugün Çevre ve Şehircilik Bakanlığının da yaptığı farklı bir şey değildir.

Hevsel, Kırklardağı, Surlar, Hasankeyf ve Dünya Mirası

Dicle Vadisi UNESCO DÜNYA MİRASI LİSTESİNE girebilmek için gerekli şartları taşımaktadır. On binlerce yıllık tarihiyle, yaratıcı insan dehasını temsil eden yapılarıyla, istisnai estetiğiyle, dünyada bir benzeri bulunmayan doğal yer şekilleri ve oluşturduğu kanyonla, üzerinde yaşayan canlı çeşitliliği ve su kaynaklarıyla ibadet edercesine yaklaşmayı hak eden Dicle Vadi-sinde Ilısu barajıyla Hasankeyfi yok etmeye çalışmak neyse park, lokanta vb. adlar altında ticarethane merkezine dönüş-türmek de aynı anlama gelmektedir.

Devlet eliyle yapılmak istenenler açığa çıkarılmalı ve mutlaka önlenmeli... Belediye projesi ise, halkın ihtiyaçlarına göre lükse kaçan, yerel mimari değerleri yansıtmayan, ekolojik ölçüleri yeterince gözetmeyen tüm boyutlarıyla gözden geçirilmek ve buna göre denetlenip düzeltilmek zorundadır. Bu konuda kentin sivil toplum örgütlerine büyük bir sorumluluk düşmektedir. Bu kuruluşları dikkate almayan bir belediye zaten demokratik olma niteliğini yitirmiş demektir. Bu durumda halkı bilinçlendirip harekete geçirmekten başka çare kalmaz. İş işten geçtikten sonra kimseyi suçlamanın bir kıymeti ve telafi edici özelliği kalmaz.

Dicle kıyısında yetişen karpuzların eski tat ve büyüklüklerinden eser kalmadı çünkü Dicle çok incitildi; kum ocakları sayesinde nehir yatağı tanınmaz hale geldi ve gümüş suyun yerini koyu kahverengi bir renk almaya başladı. Şimdi Hevsel’in yeşiline dokunuluyor. Arazilerin tapusu kimde olursa olsun Hevsel halkındır. Devlet hazinesi veya Dicle Üniversitesi arazisi sayılan

bölgelere müdahale ediliyor denilerek bu katliam meşru gösterilemez. Bundan Üniversite yönetimi de sorumludur.

Mesire alanlarıyla, hayvan ve bitki çeşitliliğiyle, bahçelerinde yetişen lezzetli sebzeleriyle, her mevsim bahar kokan Hevsel bahçeleri Amed'in sadece akciğerleri değil ruhu ve kalbidir. Amed halkı ruhuna ve kalbine sahip çıkmalı, dünya çapında ses getirecek eylemiyle bu katliama dur demelidir.

Öte yandan son yıllarda Dicle kenarında ve Kırklardağı eteklerinde açılan "ticari amaçlı" çevreyle alakasız restoranlara ve restoran adı altında gizlenen uyuşturucu ve fuhuş faaliyetlerine karşı gerçek bir yurtseverlik savaşı açmanın zamanıdır.

Amed halkı farkına vardığı her konuda üzerine düşeni sınırsız bir fedakârlıkla yapmış ve yapmaya devam edecektir. Dicle kıyılarında olup bitenleri yakından takip ederek burayı kurtlar vadisi sananlardan arındırmak en büyük yurtseverlik görevidir. Sahipsiz sananlar karşılarında dağ gibi bir irade göreceklerdir! Dicle'nin sükûnetine dokunmanın halkın kutsallarına dokunmak ve karşılığının da korkunç bir lanetlenme olduğunu göreceklidir.

Hevsel, Kırklardağı, Surlar ve Hasankeyf bir bütünün parçalarıdır. Biri olmadan Dicle olmaz!

"Bir musibet bin nasihatten daha iyidir" derler fakat bazı musibetleri bin nasihat bile düzeltemez. Buna fırsat vermemek için eko-endüstriyi ve ekolojik ekonomiyi geliştirmek; özellikle de ekoloji direnişini kurumlaştırmak zaruridir. Devletin mahkemelerinden ekolojiyi korumasını beklemek saflık olur. Toplum kendi adaletini örgütlü ekolojik bilinçle sağlamak zorundadır.

Ekonomi Kültürü

Kürdistan'da tarihsel geçmişi binlerce yıla dayanan komünal ekonomi kurumlaşmaları varken bunlar soykırım rejimince yok edilmiş, geriye sadece izleri kalmıştır.

Pigari, hevkari, col, zıbare, novane, şırıgahi, paluteyi gibi kavramlarla tanımlanan ortak üretim yöntemleri oldukça yaygın uygulanmış ve ekonomi toplumsal bir karakter kazanarak kurumlaşmıştır. (1) Üstelik bunlar hiçbir şekilde devletle bağlantılı olmamış, merkezi yapı ve bürokrasiyi tanımamış, toplumun iç dinamikleriyle geliştirilmiş; doğayla uyumlu olduğu gibi, çalışma biçimleri ve süreleri de toplumsal ilişkileri koruyacak bir sistem karakterinde yaşanmıştır. Fakat zamanla baskı koşullarında kendini yenilemesine fırsat verilmemiş, kırsal bölgelerle sınırlı kalan uygulamalar bile aşınmaya uğramıştır. Öte yandan üst sınıfların kendi çıkarlarını dayatması ve güç ilişkileri nedeniyle, komünal ekonominin yanında sınıflı üretim güçleri de varlık gösterebilmiştir.

Ağalık sistemi ve egemen devletlerin politikaları sonucunda toprak başta olmak üzere tüm ekonomik kaynakların talanına-gaspına yönelik uygulamalar sürekli komünal ekonomi aleyhinde gelişim göstermiştir. Osmanlı ve ardından Türkiye, İran, Irak, Suriye ulus devlet anlayışları ve ekonomi üzerindeki engelleyici ve gaspçı yaklaşımları, Kürdistan'daki işbirlikçi kesimleri de destekler tarzda kapsamına alınca toplumsal ekonomi neredeyse yok olma noktasına gelmiştir. Yarıcılık, ortakçılık, kiracılık, maraba gibi uygulamalar; toprağın kişisel mülkiyete geçirilmesi, tarımın sermaye çıkarları temelinde modernize edilmesi, ailelere yardım adı altında maaş verip üretimden uzak tutma vb. politikalar sonuçta bir tür yeni kölelik ilişkisini doğurmuş, toplumu üretimsizliğe, açlığa, serfliğe, işçiliğe, işsizliğe mahkûm etmiştir.

Ekonomik soykırım sınırsız uygulanmış olduğundan komünal ekonomi kültürü yeniden inşa edildiğinde tüm saldırılar boşa çıkarılabilir.

Kurumsal yapılanma olmadan bir ülke ve tüm toplumun ekonomiyi kavuşmasından bahsedilemez. Bunun için demokratik komünal ekonominin kurumlaşmasını sağlamak gerekiyor.

Gerek Kürdistan’da gerekse uluslararası alandaki deneyimler ekonominin kurumsal yapılanması için yeterli deneyimi sunmaktadır. Zaman, mekân ve ekonomik-politik koşullar göz ardı edilmeden çok zengin, yaratıcı yöntemlerle kurumsal yapıların geliştirilebilmesi için kuramsal, kavramsal ve deneysel birikim vardır. Hem kırsal hem de kentsel uygulamalar açısından egemenlerden kaynaklı dezavantajlara rağmen önemli avantajlarımız da bulunmaktadır.

Devletsiz bir toplum olmamız, kâr amacı gütmeyen, ihtiyacı esas alan, topluluklar ekonomisine dayalı demokratik-komünal ekonominin kurumlaşması için en büyük avantajı oluşturmaktadır. Çünkü bu ekonomi anlayışı devletli bir sistemde hayat bulamaz. Devletsiz olmanın dezavantaj olduğunu düşünenler yanılıyor; toplumsal kültür en büyük avantajdır ve Kürdistan bu kültürü en derinden yaşayan ülkedir. Tarihsel deneyimlerin yeni koşullarda canlandırılması ve yaratıcı uygulamalar için gerekli olan toplumsal bilinç ve örgütlülük düzeyi de 40 yılı aşan mücadele sayesinde zemin bulmuş durumdadır.

Sovyet deneyiminde görülen devlete ait Sovhoz tarzının Kürdistan’da uygulanması mümkün değildir. Toplumun ortaklığına dayalı olan Kolhozlar ve ondan etkilenmeyle İsrail’de kurulan Kibutz’lar, Venezüella’daki komün ve koperatifler gibi örnekler incelenmeye değerdir. Fakat kendi koşullarımızda en uygun tarzın geliştirilmesi gerekir ki Kürdistan hem dört parçaya bölünmüş durumdadır hem de coğrafik yapı ve toplumsal kültür kendi özgün ekonomik kurumlaşmalarını oluşturmayı gerektirmektedir.

Akademi olmadan hiçbir çalışmanın başarı şansı yoktur. Ekonomi gibi en çok çarpıtmaya, talana, gaspa maruz kalmış bir alanda zihniyet çalışması yapmadan, akademi düzenini geliştirmeden alternatif oluşturulamaz.

Ayrıca ekonomi demokratik ve komünal olacaksa birey ve aileye dayalı girişim, mülkiyet ve kurumlaşmaları dışlamamakla

birlikte kendi sistemimiz daha çok komünlerde örgütlenmelidir. Komün, toplumsal örgütlenmede insanlık tarihi kadar eski olan ve insanlık var oldukça sürecek olan, toplumun var oluş tarzı gereği vazgeçilemeyecek toplumsal form ve yaşam tarzıdır. Ekonomi de ancak komün kurumlaşmasıyla toplumun öz faaliyeti haline gelebilir.

Köy ve sokak birliklerinden fabrika ve okul örgütlenmelerine, derneklerden belediyelere, sendikalardan koperatiflere her düzeydeki toplumsal örgütlenmeyi birer komün olarak yapılandırmak mümkündür. Bunun için özgür birey katılımı esastır. Komün olmadan özgür birey gelişmez. Özgür bireyler olmadan da komün devletlerin mahalledeki izdüşümü olan muhtarlıkların kopyası olmayı aşamaz.

Ortak karar alma ve ortak yaşam olarak tanımlanabilecek her komünün ekonomik bir içeriği vardır. Bununla birlikte ekonominin genel olarak ekonomik birimlerde, özel olarak da koperatiflerde örgütlendirilmesi temel yöntemidir.

“Koperatifleri sadece mevcut düzen içinde görülen tüketim, imar vb. koperatifler şeklinde algılamamak gerekir. Bunlar tek başına kapitalizmin dışına çıkma gücünde değillerdir. Koperatif sistemi, hırsızlığı, rantı, haksız rekabeti önleyen ve ortak yaşamı geliştiren bir sistem olarak ele alınmalıdır. Yeni bir zihniyet ve yeni bir toplumsallık içinde demokratik, ekolojik, ahlaki, politik nitelikleriyle birlikte düşünülürse ve diğer örgütlenme sahalarıyla koordineli olarak ele alınırsa koperatifler rolünü oynayabilir. Tekelciliğe karşı başarı şansı kanıtlanmış olan en temel alternatif örgütlenme modeli komün ve meclislere dayalı olan koperatiftir. Koperatif örgütlenmesini komünal bir bütünlük içinde değerlendirmek ve komünlerin yaygın örgütlenmesinde vazgeçilmez tamamlayıcı unsur olarak görmek gerekir.”
(2)

Bir tarım cenneti olan ülkemizde ekonominin yeniden kurumlaşmasında siyasal gereklilik özyönetim olgusuyken eko-

nomik gereklilik ise özerk ekonomi ve ekolojiyi, eko-endüstriyi ilke edinmiş, tüm ihtiyaçları gözeten yerel ve bölgesel dayanışmaya dayalı üretimdir. Bunun için kırsal alandan başlamak gerekir ki bu aynı zamanda kentler üzerinde de etkili olacaktır. “Tekrar toprağa, ormanlaştırmaya, kısacası ekolojik yaşama dönüş sadece işsizliği ortadan kaldırmaz; kanserojen kent toplumundan da kurtarır. Böylelikle kenti de kurtarır.” (3) Üretimin yaygın ve yoğun gerçekleşebilmesi için tarım yapılamayacak kadar parçalı durumda olan toprakların ve ürününü tek başına değerlendiremeyecek kadar küçük olan köy ve mezraların ekonomik temelde birleştirilmesi gerekir.

Kentin genel ekonomi politikalarının kent meclisinde kararlaştırılması toplumsal çıkarın gereğidir. Karar ve uygulama süreçlerinin birbirinden kopuk olmaması ve bürokrasiye yol açılmaması da topluluk ekonomisinin temel bir prensibidir. Bunun için kent meclislerinde üretici kesimlerin temsilini sağlamak da tedbirlerden biridir.

Standart, ihtiyaç, kaynak ve öncelik tespiti, bütçelendirme, planlama, denetleme gibi konularda kent meclisi kendi bünyesinde çalışma birimi oluşturabilir. Halkın ekonomi birimlerini kent düzeyinde koordine etmek ve denetlemek için ayrı bir kurumlaşmaya ihtiyaç olmayıp kent meclisi bünyesinde oluşturulabilir. Çünkü bu işlevi yerine getirecek olan bizzat halkın kendisidir. Aksi halde halka dayatılmış planlama ve kararlar ortaya çıkar ki bu da reel sosyalist ve devletçi uygulamalardan farklı olmaz.

Mahalle düzeyinde ise mahalle meclisi içinde ekonomik faaliyet birimi oluşturmak ve denetim görevini de meclise bırakmak daha yararlı olur. Üstten yaklaşımlar bürokrasi ve kolaycılığı doğurur. Aynı şekilde çeşitli birlikler ve kooperatif yönetimlerinin bir de denetleme kurulu olmalıdır ki işleyiş mekanizmaları demokratik bir niteliğe kavuşabilsin.

Ekonominin dar ve kapalı nitelikte olamayacağı düşünöldöğünde kentler arası ekonomi geliştirme birliklerinin oluşturulması kaynak paylaşımı, güç birliğı ve dayanışma açısından önemlidir.

Kürdistan koşullarında bölgesel ekonomi birimleri coğrafik temelli olabileceğı gibi ürün temelli de olabilir. Bunun yanında doğal kaynaklara dayalı birlikler oluşturulmalıdır ki bunlar uluslararası düzeye kadar taşırılabilir; su ve enerji birlikleri gibi.

Kadın başta olmak üzere çiftçi, zanaatçı ve esnaf ekonomiden dışlanmış olan temel kesimlerdir. Kapitalist merkezileşme karşısında bu kesimlerin ekonomik güvencesi ulusal çapta sağlanmak zorundadır. Bunun bir yönü yaygın olarak yerel üretimin örgütlenendirilmesi diğeri yönü de genel düzeyde finans kapital karşısında kontrol sağlayabilecek mekanizmaların geliştirilmesidir.

Tüm dışlanmış kesimlerin ve tüm toplumların yeniden ekonomik gücüne kavuşması, öncelikle kadın özgürlüğü ve kadının ekonomiye sahip çıkmasına bağlıdır. Kadının tüm toplumsal faaliyetlerini aynı zamanda bir ekonomik faaliyet olarak değerlendirecek bugün bunu kurumlaştırmak için birçok avantaja sahip olduğumuzu belirtebiliriz.

Kapitalizm ve erkek egemen kültür karşısında hem ekonominin gerçek anlamına kavuşması hem de kadın emeğinin karşılığını bulması için her yerelin kadın ekonomi biriminin olması gerekir.

Ekonominin yaratıcısı ve gerçek sahibi olarak kadın, ekonominin genel-özüün kurumsal yapılanmasında öncü güçtür. Kadın örgütlenmelerinin onayı olmadan hiçbir ekonomi politikası geçerli bir kararlaşmayı sağlayamaz. Bunu bir ilke düzeyinde her halk meclisinin sözleşmesine almak gerekir.

Her kurumlaşmada kadın bütçesinin oluşturulmasını yine sözleşmeyle güvenceye almak gerekir. Bununla birlikte doğrudan kadının öncölük edeceği ekonomi birimlerini oluşturmak

ve kadın girişimlerini yaygınlaştırmak için destek programlarına ihtiyaç vardır.

Ekonominin ulusal çapta örgütlenmesi konusuna gelince Kürdistan'ın parçalı konumu işleri daha fazla zorlaştırmaktadır. Ancak her alanda demokratik ulus perspektifini esas almak, bununla birlikte ulusal kongrenin gerçekleştirilmesi temelinde ortak ekonomi politikalarının belirlenmesini hedeflemek ve bu doğrultuda ekonominin geliştirilmesinin mücadelesini vermek gerekir.

Halk meclislerinde planlama ve denetim göreviyle ekonomi birimlerinin oluşturulması; ekonomik uygulamanın ise kooperatiflerde örgütlenmesi ve kooperatifler arası bir organizasyonun kurulması ulusal çapta ekonomi örgütlenmesinin temeli sayılır. Bununla birlikte dört parça Kürdistan'ın ortak iradesi olarak hedeflenen Ulusal Kongre'de ulusal ekonomi için bu aşamada prensip kararları alınabilir. Ancak ortak anlayışı taşıyan her parça örgütlenmesiyle (yurt dışı sahaları dâhil) ulusal ekonomi koordinasyonu oluşturulabilir. Parçaları, örgütleri ve genel olarak toplumu birbirine karşıt hale getirmeyecek, uluslararası tekel güçleri ve bunların sömürü ve bağımlılık ilişkisi yaratma temelindeki finansal akışına hizmet etmeyecek, ulusal ekonomi politikalarının belirlenmesi kadar tüm ulusun yararına olan ekonomik faaliyetlerin önünün açılması ulusal kongreye düşen en temel görev durumundadır.

Toplumu üretimden yoksun kılan her türlü politikaya karşı durulması ve Kürdistan'ın yer altı ve yer üstü zenginlik kaynaklarının tüm ulusa ait olduğunun kabul edilmesi, toplumun öz ekonomik örgütlenmelerine saygı duyulması ancak toplumsal örgütlenmenin güçlü olmasıyla sağlanabilir. Bunun için köylerden kasabalara mahallelerden kentlere dek kurumsal yapılanma temelinde ekonomik örgütlenmelerin geliştirilmesi gerekir.

Ulusal çapta örgütlenme ve koordinasyonların kurulması durumunda bile planlama ilkesi merkezi değil yerel olmak du-

rumundadır. Aksi halde devletçi sistemin taklidiyle zamanla bürokratik bir yapılanmaya düşülmesi kaçınılmaz olur. Demokratik komünal ekonomi kurumlaşması prensip olarak merkeziyetçiliğe değil yerele ve yerel birimlerin demokratik birliğine dayanır.

Demokratik uluslaşma toplumun tüm farklılıklarının demokratik birliğini anlatmaktadır. Buna göre farklı düzeylerdeki ekonomi güçlerine de demokratik temelde yaklaşmak esastır; temel ölçü yine tekelliliğe geçit vermemektir.

“Komünal ekonomi derken toplumsal farklılıkları yok sayan bir anlayışa düşülmemelidir. Tekelci sömürüye geçit vermek kaydıyla ekonomik faaliyetlerin tümünü sahiplenmek ve devlet sahası dışında örgütlemek gerekir. Örneğin toplumun önemli bir kesimini oluşturan orta sınıfların, devlet sahası dışına çıktığında güçlü bir dinamizmle topluma öncülük yapabilme kapasitesinde olduğunu hep göz önünde bulundurmak gerekir. Bilinç düzeyleri de buna yatkındır. İktidardan pay kapma hırsları nedeniyle devletin de en çok dayanmak ve kullanmak istediği kesimdir. Fakat kendi iş, meslek ve yetenek alanlarına göre örgütlendiklerinde devlete muhtaç olmayacakları gibi topluluk ekonomisini geliştirerek iktidar karşısında da en etkili güç durumuna gelebilir. Toplumun diğer farklı kesimleri için de aynı durum geçerlidir.” (4)

Herkesi bir kalıba sokan anlayış eşitlikçi değil totaliter bir anlayış olur. Evrensel karakterde olan sosyalist ilkeye göre “herkesin yeteneğine göre katılımı ve herkesin ihtiyacına göre paylaşımı” esastır.

Tekelci sermaye düzeni ve endüstriyalist anlayışa yer vermedikten sonra toplumun her kesimi, çeşitli ticaret ve sanayi güçleri dâhil demokratik komünal sistemde yerini bulabilir. Yeter ki demokratik ve ekolojik anlayış ve bilinç tüm kesimlere taşırılsın ve devlet kurumlarına alternatif oluşturularak birlikte örgütlenmeleri sağlansın.

Finans kapitalin saçlarını kesmek!

Finans kapitale karşı neler yapılabileceği üzerine yoğunlaşan, yazısına adını yazmamış, Koçgirili emekçi bir araştırmacı “kapitalizmin sonunun geldiğini ve çökeceğini” belirten stratejiler yanılıyor, ortada bir çöküş belirtisi yok, o halde finans kapitale karşı ne yapmak gerekiyor” derken öncelikle meşhur olan şu öyküyü anlatıyor:

“19. YY’a kadar satranç oyununda taş feda ederek kazanmak çok popüler idi. Avusturyalı Wilhelm Stenitz’e kadar.

Stenitz şu soruyu sordu: “NEDEN HEMEN HEMEN TÜM MAÇLARDA HÜCUM EDENLER KAZANIYOR?” Bu soruyu yıllarca cevaplamaya çalıştı, binlerce eski oyunu inceledi, savunma hatalarını keşfetti. Satrancın savunma sistematığını keşfetti ve dünya şampiyonu oldu. Eski yöntemi yerle bir etti.”

Evet, paradigmlar böyle değişir. Bu örnekten hareketle farklı bir bakış geliştirmek de olumludur. İncelemeye girişmek ve öneriler geliştirmek de elbette takdire şayan sorumlucu bir tutumdur

Fakat öncelikle kapitalizmin çöküş sürecinde olduğunu söylemek gerekir.

Finans kapitali sınırlandırmanın daha akıllıca bir yöntem olduğunu söylemek neye çare olacaktır? Bunu irdeleyelim.

1-Kapitalizm sadece son 400 yılın gasp sistemi değil 5 bin yıllık birikimin sonucudur.

2-Kapitalizm ne doğuş sürecinde ne ge gelişme aşamasındadır. Kendinden önceki sistemler gibi bu aşamaları geçmiştir; GERİLEME ve ÇÖKÜŞ aşamasındadır. Bu sürecin kaç yıl, kaç yüz yıl süreceğini kimse kestiremez; fakat önemli bir süre daha yaşayacağı, dünya durumuna bakılarak ön görülebilir. Gerileme-çöküş teorisi dar bir ana-kısa şimdiye indirgenmezse anlaşılır olur.

K. Marks'ın beklediği gibi devrimin Avrupa'da değil Rusya'da olması tüm teorilerinin yanlış olduğu anlamına gelmez. Önderlik değerlendirmelerinde dikkat çekici şekilde vurgulandığı gibi, kapitalizmi bir ekonomik sistem olarak tarif etmek en temel hata olmuştur. Sovyet kuruluşundaki temel hata ise devletle sosyalizmin kurulabileceğine inanmaktır. Kapitalizme karşı çıkarken endüstriyalizme ve ulus-devlete karşı net bir karşı çıkış görülmemiştir. Devlet kapitalizmine götüren sürecin taşları böyle örülmüştür. Sistemin çöküş nedeni de bunlardır. Dış müdahaleler ve içteki çürümeyi derinleştirmeleri sadece birer etkidir, belirleyici olan yanlış "devlet ve demokrasi" tahlilidir.

Gelelim günümüzde tekelliliğe karşı çıkan, eko-endüstriyi ve topluluklar ekonomisini esas alan, kâr amaçlı olmayan, kooperatif sistemini savunan alternatif arayışlarının yeterli olmadığını söyleyen teoriye. Bu teoriye göre iki sistem uzun süre bir arada yaşayacağına göre finans kapital tümünden önlenemez, "saçları uzadıkça kesilip kısaltılması" yani başka bir deyişle "türev değerinin sınırlandırılması" daha mümkündür. Bu da alternatif finans değerlendirme kuruluşlarının örgütlenmesini gerektiriyor.

Teori aslında yabana atılacak bir teori değildir. Önemli bir önermedir. Belki detaylarıyla ele alınırsa önemi daha iyi anlaşılabilir. Demokratik özerk sistemin kendi finans denetim ve değerlendirme kurumlaşmasına gitmek yararlı olabilir. Yararlı oldukça da sürdürülebilir. Fakat dikkat etmek gerekir "saçları sürekli belli bir mesafede kesmek" köklerin güçlenmesine de yol açabilir!

Şüphemizi sürdürebiliriz: Bu eğilim doğrudan kendi özerk ekonomik sistemimizi mi tarif ediyor yoksa sadece özerk ekonomik sistemin savunma sistemini oluşturmak anlamına mı geliyor?

Eğer finans sistemine gireceksek sistem finans üzerine kuruludur ki, finans kapitalden başka bir değer ya da daha doğru-su değersizlik doğurmaz. Yanıt ekonomik sistemi savunmak ise, o halde bu savunmanın açıkları olmayacak mı?

Finans kapitalle zorunlu uzlaşmayı koşullarken kendi özerk ekonomik sistemini kuracağına dair şüphe beslemek, finans kapitali sınırlamakla birlikte ona endeksli moderniteyi kabul etmeyi de beraberinde getirmez mi? Sadece kapitalizm eleştiri-si yapmak, onun modernitesini reddetmemek-hedeflememek finans kapitali güçlendirmez mi?

Çeşitli sorular sorulabilir, fakat bu alanda bütünsel bir ör-gütlenmeye adım atmadan ve kendi ekonomimizi hiç geliştir-mededen sadece kontrollü “yardımlara” mahkûm olmak gibi bir durumla karşı karşıya kalınır ki bu daha ciddi krizlere yol açar. Para kurları hafiften oynadığında bile halkı yoksulluğa mahkûm eder. Elbette her şeye rağmen görünmez açıkları anlamak adı-na tartışmayı sürdürmekte yarar vardır.

Savunma sistemini demokratik moderniteyle, eko-endüstriyle, kadın özgürlük çizgisiyle, demokratik uluslaşmayla birlikte bütünlüklü ele aldığımızda finans kapitali karşımıza almamız bizi açlığa, sefalet mi sürükler? Yoksa tam tersine, neoliberalizmin yarım asırdır uyguladığı gibi hastane, fabrika, hava limanı, rafineri gibi işlerin yapımında özerk ekonomik böl-gelere yardım edip kendine borçlandırdıktan sonra sonuna dek bağımlısı olmak mı toplumun asıl felaketi olur?

“Bir ekonomik tetikçinin itirafları”nda anlatıldığı gibi ger-çekten de borç, yardım veya başka türlü bağımlılık ilişkisini kesmeye kalktın mı suikastlar, komplolar daha da olmadı savaş devreye girer. Buna karşı ekonomide tam bağımsızlık anlayışı ya pratikte uygulanamaz ya da uygulanmaya kalkıldığında sis-temin devletçiliğe evrilmesini beraberinde getirir. O halde ekonomik özerkliğin kriterlerinin iyi belirlenmesi gerekir. İlke, kavram ve kurumların tanımını yetkince yapabilecek akademik

çalışmalara ihtiyaç vardır. Bu ihtiyaç Rojava devrimi ve yaşanan saldırılardan sonra çok daha acil duruma gelmiştir.

Savunma sistemimizdeki en temel açıklardan biri olan ekonomiden yüklenmek isteyeceklerdir. Bunun siyasi sonuçları olacaktır. Her savaşın ve yeni ekonomik girişimlerin bedelleri vardır. Finans kapitalin denetimde tutulması ve dengelenmesi bugünden sağlanmazsa içinden geçmekte olduğumuz savaşın sonunda bugnkden daha büyük bir ekonomik savaşla karşılaşacağız.

Toplumsal savunma sistemi bir bütünlük oluşturur. Steinitz'in teorisi satrançta ne denli sonuç alıcıysa toplumsal mücadelede de meşru savunma stratejisi o denli sonuç alıcıdır. Krizli durumlar sıklıkla tekrarlandığına göre, toplumsal alanda henüz yeterince kavranmayan hususun meşru savunma stratejisi olduğu anlaşılmaktadır.

Günümüz koşullarında kapitalizmin sahte teorilerinin öncülüğünü yapan kafalardan biri olan Keynes'in sulandırma amaçlı kavramlaştırdığı gibi değil de bir geçiş aşaması olarak iki sistemin bir arada yaşadığı şekliyle, ikili ekonomik sistem kaçınılmaz olarak gündemimize gelmektedir. O halde ekonominin meşru savunması günümüz itibariyle sadece koşulların gerektirdiği yerlerde devlet artı demokrasi formülünü esas almak zorundadır. Bunun anlamı, finans kapitali kabul etmek değildir. Devlet-iktidar eksenindeki çevreler kapitalizmi uygulamanın kavgasını verirken toplum kendi toplumsal ekonomisini oluşturmanın kavgasını verecektir. Koşullu uzlaşmanın geçici olduğu bilinmelidir. Kendi ekonomik sistemimizi kurduğa vurgun-soygun sistemine karşı tedbirler kalıcı hale gelir ve böylece finans kapitalle karşı köktenci-uygulanabilir politikalar üretilir.

Sonuç olarak, finans kapitali sınırlandıracak hiçbir uygulamaya itirazımız olamaz. Fakat finans kapitali sınırlandırmakla birlikte kendi toplumsal sistemimizi kurarak daha tutarlı bir yaklaşım geliştirebiliriz.

Kendi sistemimiz içinde finans kapitalin yeri olamaz. Elbette şunu da unutmamalıyız. Mevcut dünya gerçekliğinde devlet artı demokrasi formülü ve buna dayalı olarak yarı komünal yarı bireysel ekonomi sistemi geçici bir süre geçerli olabilir.

Finans kapital sanallık üzerine kurulmuş, borsa ve kâğıt oyunlarına dayalı bir vurgun-soygun sistemidir. Meseleye böyle bakınca kendi sistemimiz içine almamamız gerektiği ve bu anlamda sistemimiz içinde kökten reddetmenin önemi anlaşılır. Fakat dünya ile ilişkilerde karşımıza çıktığında onu denetimde tutmak, sınırlandırmak ancak kendi alternatif sistemimizi kurduğumuz ölçüde mümkün olabilecektir.

İster sanal ister gerçek olsun para konusu ise daha kapsamlı incelemeleri gerektirmektedir. Komünal bir sistemde para gibi bir kan emici aracıya ihtiyaç duyulamaz; fakat yine belirtmek gerekir ki devletli bir dünyada kullanılması anlaşılır olmaktadır.

ABD dolarının sadece yüzde üçlük bir bölümünün kâğıt para olması ve geri kalanının elektronik ortamda bulunması para konusunun kazandığı sanal karakteri göstermeye yetmektedir. Toplumsal sistemin bu tür sanallıklar ile işi olamaz. Esasen bireysel maaşlı sistem yerine komünal ekonomi ve yaşam prensipleri üzerine yoğunlaşmak gerekir. Bunların bir kısmı da teorik araştırma ve tartışma, akademik inceleme gerektirmektedir.

Teorik tartışmalara karşın pratik durum daha acil tedbirler gerektiriyor: Soykırım ve savaş saldırıları altında ekonomik direniş kolay değildir. Bu nedenle savaş zamanında savaş ekonomisini esas almak, toplumu buna göre örgütlemek kaçınılmazdır.

Savaşta değilmişiz gibi bir anlayışla yaklaşılsa ekonomi adına yapılanlar savaşların verdiği zararlardan daha büyüğünü verir. Savaş içinde ekonomi örgütlemek toplumun varlığını sürdürebileceği ve kendini savunabileceği tarzda üretimleri esas almayı ve öncelikleri buna göre belirlemeyi gerektirir.

KAYNAKLAR

- 1-Ahmet Pelda (Toprak, su, petrol)
- 2-Komün ve Meclisler (Broşür)
- 3-Abdullah Öcalan
(Kürt sorunu ve demokratik ulus çözümü)
- 4-Komün ve Meclisler (Broşür)

Toplumsal Adalet

“Anlamak, adalettir” (A. Öcalan)

Hak, hukuk ve adalet kavramlarının çokça tartışıldığı günümüz dünyasında adaleti sağlayacak mekanizmalar hakkında bin yıllardır alışılagelen düşünceler kökten değişmedikçe adaletin sağlanması bir hayal olarak kalacaktır. Fakat adaletin kaynaklarına inildiğinde ezberler bozulmuş olacak ve hayal gerçeğe dönüşebilecektir. İşte tam da bu noktada ezberleri bozan yaklaşım, adaletin hukukla değil ahlakla (Toplumun kolektif vicdanı) sağlanabileceği ortaya konulduğunda çıkmıştır.

Zihinlere öylesine köklü işlemiştir ki hukuk olmadan toplumsal yaşamın düzenlenebileceğine asla ihtimal verilmez, daha da önemlisi hukukun aslında toplumsal yaşamı tamamen devlet kontrolüne vererek toplumu iradesizleştirdiği hiç akla getirilmek istenmez.

Hukukun kaynakları üzerine ciltler dolusu kitaplar yazılırken bir meşrulaştırma teorisi olarak hukukun kaynağını toplumdan aldığı iddia edilir. Bunun için uydurulmuş en büyük tarihsel yalan ahlakın yetmediği aşamada hukukun devreye girmiş olduğudur. Oysa tarihte bilinen en eski hukuk metinleri olan Ur-namu veya Hammurabi kanunları topluma değil devlete aittirler. Bunlar devlete bir sınırlama getirmez aksine toplum karşısında devlet iktidarını güvenceye alır.

Son 400 yılın ulus-devlet sistemi ise hukukun devlete ait olduğunu, toplum üzerinde kurduğu eşsiz baskı ve sömürü sistemiyle kanıtlamıştır. Hobbes ve Grotius gibi hukuk teorisyen-

leri yeniçağın kapitalist devletini, ulus-devleti meşru kılmanın teorisyenleri olmaktan öteye bir rol oynamamışlardır. Yeni teori toplumun elinden tüm savunma araçlarını almış, devleti tam anlamıyla bir Leviathan (yedi başlı canavar) haline getirmiştir. Ne kadar çok ayrıntılı hukuk metinleri oluşturulmuşsa o kadar çok baskı ve sömürü düzeni kurulmuştur.

Toplumda hiyerarşik ve sınıfsal bölünmenin ortaya çıktığı ilk süreçlerle bağlantılı olarak toplumda ahlaki problem de ortaya çıkmıştır. Bu sorun karşısında siyasi iktidar elitinin yaklaşımı ahlakın yerine hukuku ikame etmek olmuştur. Oysa hukuk hiç-bir zaman ahlakın yerini tutamaz. Aksine ahlakı gerileterek varlığını devletin yaptırım ve zor gücüyle sağlar. Ahlaktaki gönüllülük hukukta bulunmaz. Bu anlamda devlet egemenliğinin hukuk düzeniyle kendini kurumlaştırması toplum ahlakına karşı büyük bir darbe olmuştur. Sonraki dönemlerde buz gibi çıkar hesaplarının tüm toplum üzerinde egemen kılınması vicdandan soyutlanmış olan kurallar anlayışına dayalı olan hukuk düzeni sayesinde olmuş; egemenliğin meşrulaştırıcı aracı olarak rolünü oynarken toplum iradesi hiçe sayılmıştır. Hukukun topluma dayandığı, kanunlar çıkarılırken toplumun ihtiyaçlarının gözetildiği ve toplumun onayına sunulduğu iddiaları ise birer ikna yöntemi olarak devreye konulmuş, topluma rağmen toplumculuk yapma gibi aldatici, hileli bir yol seçilmiştir. Zamanla diğer egemenlik araçlarıyla beslenerek toplum zihniyetine, hukuk olmadan yaşanamayacağı gibi bir fikir aşılanmıştır.

Toplumun kendi kendisini yönetemeyeceğini savunanlara göre “Hukuk olmadan olmaz, iş ahlaka-vicdana kalırsa herkes kendisine göre bir ölçü belirler ve ortaya kaos çıkar!” Bu düşünceye göre toplum, yönetilmesi gereken bir sürüdür! Zaten devletçi düşünce, toplumun kendi kendisini yönetebileceğini asla kabul etmez. Kabul etse devletin gereksizliği ortaya çıkar. Bu da kendi varlık gerekçesine aykırıdır. Egemenlik sistemi toplumun ahlakını aşındırarak büyük bir kaosa yol açarken devlet

bu kaos karşısında hukuka başvurmayı seçer. Bu, toplumun kaos yaşadığı ve devletin çözüm ürettiği anlamına gelmez. Aksine kaosu yaratanın kendisi devlet ve onun egemenlik sistemidir. Hukuk sadece bu egemenliği sürdürmenin aracı olarak kullanılır. Bu temelde günümüzde hukuk sistemine yaklaşıırken, gerçeklerin tersyüz edildiği bilinerek tutum belirlenmelidir.

Devletlerle ilişki bir hukuk ilişkisidir ve demokratik hukuka bu nedenle ihtiyaç duyulur. Toplumsal yaşamda ise detaylı olmamak kaydıyla genel prensipleri vurgulayan bir hukuki çerçeve kabul görebilir. Bunun ötesine geçmemek, toplumun esas karakteri olan ahlaki ilkenin bir gereği olmaktadır.

Demokratik Ulusun Yargı Sistemi

Günümüzün devletli dünya gerçeğini inkâr edemeyeceğimize göre, devletle toplumun ilişkisini neyin belirleyeceğini ve nasılını tespit etmek gerekir. Bunun adına, devletin hukukunu sınırlandırmak, devletin toplum üzerindeki baskısını kaldırmak diyebiliriz. Bu anlamda devlet hukukunun toplumun demokrasisine engel oluşturmayacak sınırlara çekilmesini sağlamak gerekir. Hukuk sadece bu açıdan, yani özerk olan toplumun devletlerle ilişkilerini düzenlemek adına kabul edilebilecek bir mekanizma olabilir.

Devletle et ve tırnak gibi iç içe geçmiş olan hukuk sistemi, tamamen halkların mücadelesi sonucunda bazı evrensel değerleri kabul etmek zorunda kalmıştır. Üç kuşak insan haklarının gelişimi bu çerçevede değerlendirilebilir. Dolayısıyla toplumların devletten kendi haklarını tanımasını istemesi ve bu anlamda bir hukuk mücadelesi vermesi tamamen meşrudur ve hatta bu hakkını savunmamak “ciğeri kediye teslim etmek” anlamına gelmektedir. Burada ikili bir yaklaşım ortaya çıkmaktadır. Toplum kendi içindeki işleri ahlaki kurallarla yürütürken devletle olan ilişkilerini de hukuk çerçevesinde belirler. Yani bu durumda devlet + demokrasi formülü geçerlidir. Merkezi uygarlık

sistemi kendini hâkim kıldığından beri tüm saldırılarına karşı toplum esasen ahlaki ilke temelinde kendini savunmak durumunda kalmış olup günümüzün de geçerli prensibidir.

Devletin biçimi nasıl olursa olsun onunla bir hukuk mücadelesi yürütmek toplumun demokratik iradesini kabul ettirmek için gereklidir. Bu da ancak toplumun örgütlü iradesi ve eylem gücü sayesinde karşılık bulabilir.

Bununla birlikte toplumda gerekli hallerde hukuk işletilecekse en az ve genel geçerliliği olan kanunlar esas alınır. Toplumun kendi içinde demokrasiyi ve adaleti sağlayacak mekanizmalar esasen hukukla değil ahlaki temele dayanan toplumsal sözleşmelerle sağlanabilir. Toplumsal sözleşmeler toplumsal yaşamın genel ilkelerini belirler ve bunlar da kaynağını toplumsal ahlaktan alır. Hukuka yer verilse bile çok sınırlı ve demokratik olmak zorundadır.

Günümüzde toplum formunun ulaştığı en ileri biçim demokratik ulus olup toplumsal sözleşmeler, demokratik ulus sözleşmelerinden tüm toplumsal birimlerin sözleşmelerine dek hep ahlaki ilkeyi esas alır.

Ulus-devlete alternatif olarak gelişme seyri içinde olan demokratik ulus sistemi hukuku esasen devletlerle olan ilişkide esas alır, diğer tüm toplumsal yaşamı ilgilendiren konularda ahlaki esas alır. Toplumun ahlaki niteliği kendisi hakkında kendisinin karar alabilmesinden ileri gelir. Özgürlüğün tanımı da zaten kendisi hakkında karar alabilmek, tercih yapabilmektir. Ahlakla özgürlük etle tırnak gibidir. Bu anlamda toplum aynı zamanda politik nitelik taşır. Kendisi hakkında karar alma iradesi olmayan bir toplumun ahlaki ve politik niteliği devlet tarafından baskılanmış veya geriletilmiştir. Demokratik ulus sistemi toplumun ahlaki ve politik özellikleri önündeki her türlü engelin kaldırıldığı bir sistemdir. Adalet ve yargı anlayışı da toplumun özgürlük ilkesine bağlı olarak bizzat toplum tarafından geliştirilir.

Demokratik ulus sisteminde toplum adına toplumun üstünde bir güç iş görmez. Bu nedenle yargı sistemini de tümüyle hukukla tanımlamayıp esasen ahlaki temele dayandırır. Adalet ve yargılama felsefesini belirleyen ilkeler, çok detaylı hukuki metinler değil ahlaki değerlerdir. Ulusların birbirleriyle ilişkilerinden tatalım ulusal ve hatta ulusu oluşturan en küçük birimlere dek her alanın kendine özgü evrensel ve yerel çapta ahlaki ilkeleri vardır. Bu nedenle yargı mekanizması her yerde profesyonel ve devletlerinkine benzeyen sabit mahkemeleri değil ihtiyaca göre toplanıp dağılılabilen adalet divanları, halk mahkemeleri, disiplin kurulları vb. esas alır.

Toplumun kendi yargı sistemini kurması, adalet mekanizmasının özünü açıklar. Toplumun kendisi yargılama sürecine bizzat katılarak hem kendini daha iyi tanır, anlam gücünü yükseltir, hem de en adil kararlara ulaşır. Bu şekilde toplumsal gelişme ve ilerlemede öz bilinç ve irade kazanılır.

Bununla birlikte, amaç toplumsal adaleti ve düzeni korumak olduğuna göre, adaletin esas alacağı temel ilke, olay veya suçun toplum ve tarihten bağımsız ele alınmamasıdır. Yani anda tarih, bireyde toplum yargılanır. Ayrıca toplum canlı bir organizma olduğuna göre hukukun sabit suç-ceza maddeleri buna aykırı düşer; dolayısıyla doğru olanı, toplumsal değişimlere göre yer ve zaman faktörüyle düşünmek ve kararlara gitmektir.

Toplumsal adalet anlayışı toplumu savunurken bireyin haklarını yok saymaz, bireyi yargılarken toplumdan bağımsız ele almaz.

Amaca bağlı olarak yargılamada caydırıcılık, kazanımcılık, eğitcilik ve sonuçlarının toplumsal bilince ve tecrübeye dönüştürülmesi esas alınır.

Bütünlüklü bakıldığında hiçbir hukuk sistemi bu özelliklerin hepsini birlikte taşıma karakterinde olamaz. Örneğin jandarmanın-polisin baş edemediği hırsızlık olayını toplumsal adalet sistemi rahatlıkla önleyebilir. Devlete ve onun hukukuna kafa

tutan hırsız, toplumun ahlaki karşısında teslim olur. Ahlak hırsızlığa geçit vermediği gibi onun zeminini de ortadan kaldırır. Marks Paris Komününü anlattığı “Fransa’da İç Savaş” kitabında şöyle der: “Artık cesetler morga taşınmıyor, gece saldırıları, hırsızlıklar olmuyordu; gerçekte 1848 Şubat günlerinden bu yana ilk kez olarak, Paris sokakları, hem de hiçbir tür polis olmaksızın, güvenilir idiler.” Bu örnekte olduğu gibi egemen kurumlardan kurtulmak, toplumsal yaşamın tüm alanlarında ahlaki ilkeyi esas almak temel çözüm gücüdür.

Önemli olan toplumda hukuk yerine ahlakın yeniden kurumlaştırılmasını sağlamaktır. Toplum ve doğaya karşı geliştirilen saldırı ve tehditler karşısında ahlaki ilke hukuktan önce öz savunmayı gerektirir. Devlete ve hukuka ihtiyaç duymadan toplum kendisini öz savunma ve direniş temelinde örgütleyerek her ihtiyacına yanıt verebilir. Toplumsal örgütlenme ve direniş sayesinde hukuk sistemi de demokrasiye duyarlı hale getirilebilir. Mevcut dünya koşullarında hukuka başvurulacaksa da aşırı detaylandırmadan ve demokratik olması kaydıyla kabul edilebilir. Toplum iradesi ve adalet ancak bu yolla tecelli edebilir.

Pir Hüseyin’in Vasiyeti

*“Ol Yezid’in fikri Dersim’i vura
Silahlar toplatıp çöllere süre
Zalimler, zannetme bu size kala
İnşallah bir Eroğlu meydana gele
Hak yolunda intikam ala...”* (Koçgirili Alişér)

Bazı olaylar vardır ki tekil görünse de özü itibariyle genel bir karakteri ifade ederler. Nasıl ki kültür hareketi öze dönüş hareketiye kişinin tüm yaşam serüveninde nereye giderse gitsin içinde, yüreğinin en ulaşılmaz yerinde başkaldıran kültür saye-

sinde öze, anaya, ana topraklarına dönüşü mümkündür. Bir sanatçının çok sade şekilde yaşadıklarını bu gerçeğe örnek olarak verebiliriz.

Canından çok sevdiği Dersim'i terk edip Avrupa'ya giderken, hayatını değiştirecek olan Piriyle vedalaşan genç sanatçı Baran anlatıyor. Uzunca bir sohbetten sonra ayrılık anında Pir Hüseyin'in ona söylediği son sözleri kulaklarındadır:

“Gidiyorsun ama unutma sorman gereken bir hesabın var, sen Dersimin dervişlerinden itikadını almışsın, musahipliğini, rayberliğini kazanmak için toprağına geri gelmen gerekiyor. Bu zulmü ortadan kaldırmak için kutsal dağlarına geri gelmen gerekiyor!”

Avrupa'ya ısınamamış, hasretini şarkılara yakmış; neredeyse her şarkısında “Zalım zulüm kerdo...” diye isyan ederken sahnelere çıkmaya başlamış. Köln, Stuttgart, Hamburg, Bremen ve Frankfurt konserlerinde Dersim Klamlarını dillendirmiş. “Ne yapsam içimdeki acı ve hüznü dinmiyordu. Pir'in sözü kulaklarımdaydı. Toprağımdan uzaktaydım ve her karışı gözümde tütüyordu.”

Hiçbir yere ait olmamakla övünen liberal köksüzlüğün sahte özgürlük anlayışına karşı Dersim bir hakikat sembolüdür. Nereye gidersen git, nasıl yaşarsan yaşa Dersim'den esen rüzgâr seni geri çağırır; bir gün küçücük bir işaret bile öze dönüş yürüyüşünü başlatır.

“Dersim'den uzak kalmanın nasıl bir acı olduğunu en çok sürgün hayatı yaşayanlar bilir” diyor. Sağ elinin üstündeki dövme dikkatimi çekiyor: “SÜRGÜN!”

İşte başka bir başkaldırı sebebi, sürgün!

Nice insanın oradan oraya savrulmasına sebep olan bir açgözlüler ordusu varken sürgün neredeyse hayatın diğer adı olmuş. Sürgün hayat olmayan hayattır. Sürgün ölü hayattır. Sürgün egemenlerin örtük soykırımıdır.

Sana Pir'in vasiyetini hatırlatan, seni yeniden ülkeye çeken neydi dediğimde "Hakikat savaşçılarının korkusuz direnişi" diye cevaplıyor.

Adeta yeniden doğmuş gibi hissediyor kendisini: "Ülkeye geldim ve gördüm ki hakikat savaşçıları Pir'in vasiyetini yerine getiriyor..."

Ve şimdiden hüzünlü sesiyle herkese, sanatçı Mikail Aslan' ait olan ve sözleri gerçekten doğa ve direniş kokan, Munzur ve Dersim kokan "Çemo Vano" başta olmak üzere Zazaca kamları sevdirmeyi başarmış.

Dersim'de Soykırım Üzerine Konferans Yapmak

Şarkılar susunca, anılar ve diller unutulunca, soykırımı hatırlayan ve direnen kimse kalmayınca soykırım amacına ulaşır.

Munzur'un ap-ak suları gibi temiz yüreği ve insana olan sonsuz inancıyla zalime baş eğmeyen Seyit Rıza tüm heybetiyle, soykırım'ın hesabını soran torunlarının yanı başında oturuyor.

Dersim'de soykırım konferansının yapılıp yapılmaması bir yana bunun karar altına alınması bile tek başına hesap sorma anlamına geliyor. Soykırım mutlak sessizlik isterken, soykırım bir daha Dersim adının anılmamasını isterken, Soykırım kendimizi inkâr etmemizi isterken şimdi Dersim'de tüm yitikler canlanmış, tüm değerlerimiz direnişe geçmiş ve soykırımdan hesap soruyor. Hem de sadece geçmişte yaşanan soykırımlardan değil günümüzde devam eden vahşetten hesap soruluyor.

Zaten Dersim soykırımının hesabını sormak bugünkü soykırımı başkaldırmaktan geçiyor. Dersim konferansının böyle bir anlamı vardır. Dersim'in intikamı öz güven, öz irade, öz kültür, öz yönetim direnişiyle gerçekleşiyor. İşte Dersim işte, işte intikam, işte başkaldıran kültür!

Barışı ve demokrasiyi inşa etmek bir başka intikam yolu oluyor. Gündüsel-ilkel öç duygularıyla değil insanlığın en yüce

erdemleriyle yaşamak dışında bir yaşamı kabul etmeyen Der-sim'in intikamı günümüzde her türlü gericiliğe karşı öze dönüş hareketini gerçekleştirmek ve birleşik mücadele cephesini oluşturmaktan geçiyor.

Farklılıkları ayrılık gerekçesi yapmamak, aksine bir düşünce ve kültür zenginliği olarak okumak birlik olmanın güvencesidir. Ortada yaşama kasteden bir soykırım rejimi var. Birlik olmanın başka gerekçesine gerek yok. Barıştan, kardeşlikten, ortak ya-şamdan, dostluktan, emekten, huzurdan yana olan herkesin mücadele birliğini esas alması ilkesel bir yaklaşımdır.

Çünkü barış, kardeşlik, birlikte yaşam ancak soykırım rejimini alaşağı edince mümkün olur.

Şimdi soykırım rejimini alaşağı etme zamanıdır. İşte şimdi bunun için Kürdistan'ın dört parçasında ve dünyanın dört bir köşesine yayılmış tüm Kürdistanlıların yüreğindeki özgürlük ateşi soykırım kiskacını parçalamak için gürleşiyor.

Gençler Pirlerinin vasiyetine sahip çıkıyor.

Dersim direniyor, Kürdistan direniyor...

Hepimiz Soykırımın Tanıklarıyız

Soykırımın, inancı, umudu ve her türlü insani değeri yok et-tiği ve bu nedenle felsefik anlamda geride hiç tanık bırakmayan bir rejim olduğu söylenir.

Soykırımı yaşayanlar, tüm dünyada insanlığın bittiğini sana-cak kadar derin bir umutsuzluğa sürüklenmek istenirler. Soykı-rıma tanıklık etmek bir yana kendi kendilerinin varlığına bile tanık olamayacak duruma gelirler. Kendi varlığından şüpheye düşmenin nasıl bir trajedi olduğunu Kürtlerden daha iyi kim bilebilir?

O şüphe soykırımın en büyük, en utanılası eseriydi.

Kürtler artık var mıyız-yok muyuz tartışmasını yapmıyor. Bu tartışmalara sebep olan soykırımdan hesap soruyor.

Soykırımı görmek istemeyenler de vardır. Onlar soykırımın çöplüğünde beslenenlerdir. Onlara hiçbir zaman huzur yoktur.

İnsanı insan yapan toplumsallığıdır. Toplumuyla özgürce yaşamayanların insanlığı araf işkencesindedir. Yaşadıklarını sanırlar ama nasıl öldüklerini bile bilmezler.

Soykırımdan önce yanılgılar insanı öldürür. “Abartma ve yalan öldürür!”

Dersim hakikat kapısıdır. Bu kapıdan geçmek isteyenler yalanlarından, maskelerinden, abartılarından ve tüm maddi ağırlıklarından arınmalıdır.

Bir Alevi annenin oğluna verdiği kutsal nasihatın kaynağıdır Dersim: “Zalime boyun eğersen sütümü helal etmem!”

Ana, oğluna yaktığı ağıtta yoldan sapmış olanlara bel bağlanmaması gerektiğini anlatır:

BEN KURBAN

Karlı dağlar duman olmuş
Mamko pusuda vurulmuş
Ben kurban
Memed Alim ben kurban

Demedim mi Mamko
Düşmanına fırsat verme
Demedim mi ben kurban

Cephanen mi bitti Mamko
Haberin mi gitti ben kurban
Demedim mi Mamko demedim mi
Sırtını puşta verme...

Dersim hainlerden hesap soruyor
Ali Şér ve Zarifeleri yaşatıyor

Dersim küllerinden yeniden dirilen ve yenilmeyen özgür ruhumuzdur.

Dersim hepimizin ortak acısı ve öfkesi olduğu kadar kutsal sevdamız ve geleceğimizdir.

Dersim hesap soruyor. Seyit Rıza'nın torunları hesap soruyor. "Sürgün" hesap soruyor...

Hep beraber her yerde hesap soralım!

Kürecikli Âşık Haydari

"Bir nehir kaynağını unutabilir mi?
Gün ışığı unutabilir mi güneşi?
Deniz yatağındaki çapa gemiyi, ya da
Bir yılanın kuyruğu önünde giden başı unutabilir mi?
Bugün dünü unutabilir mi?
Bir insan unutabilir mi babasını?"
(Bin bir gece masalları)

Papur Sevenler Derneği!

Şüpheli bir trafik kazasıyla hayata gözlerini yuman Abdullah Papur'un o muazzam sesiyle Kürtçe şarkılarını dinleyince "Papur sevenler derneği" kuracağımı söylüyorum. Hemen yanı başımda onlarca üye adayı beliriyor. Bunlardan biri çok güzel bir heyecanla öne atılıyor, babası Papur gibi bir ozanmış. Teybin düğmesine basınca "Zalım Berde" çalıyor. Heyecanlı arkadaş gözlerini kapayıp kafasını sallamaya başlıyor. Tanımak istiyorum. Biraz ketum da olsa içli içli anlatıyor.

Kayısı kokulu bir memleketi ve ozanını, oğlundan dinleyince Kürecik'te yaşayıp Kürecik'te ölesi geliyor insanın...

Malatya'dan daha kadim olan Akçadağ'ın en meşhur bucağıdır Kürecik.

2010 yılındaki NATO toplantısında alınan karar gereği “Füze Savunma Sisteminin” bir unsuru olan “Erken Uyarı Radarı’nın” Kürecik’te kurulması gündeme gelince adı daha fazla duyuldu. Oysa tüm devrimcilerin uzun zamandır bildiği bir yerdir Kürecik.

İbrahim Kaypakkaya’nın gittiği evlerde halen anıları anlatılır. Devrimcilerin ocağıdır Kürecik.

Dersim soykırımını yaşamış olan bir ozan geçmiştir Kürecikten: Ali Haydar Çiçek!

Baba Mansur Pirlerinden olan Ali Haydar Çiçek ya da daha çok Koçgiri taraflarında bilinen adıyla Âşık Haydari tüm devrimcilerin dostu olmuştur. Büyük Devrimci Önder Kaypakkaya, devlet güçlerince aranırken aylarca onunla olmuş ve istediği yerlere de sağ salım ulaştırmayı bilmiştir.

Âşık Haydari Kürt Özgürlük Hareketinin çıkışıyla beraber Kürt kimliğini daha fazla savunmuştu. Oğlu babasını “Önderliğin Hayranıydı” şeklinde tanımlıyor.

Âşık Haydari 1986 yılında İstanbul’da gözaltına alınır. 6 ay boyunca süren işkenceli sorgularda “ser verip sır vermeyen” geleneğin yılmaz takipçiliğini yapar ama serbest bırakıldığında bedeninde can kalmamış, kısa süre sonra şehitler kervanına katılmıştır.

Dersim’i Anlamak-Dersim’i Anlatmak

Onu ozanlaştıran Dersim’dir. Dersimin acılarını ömrünce taşıyanlardandır. Bazen dile getirilmez olanı nasıl anlatacağını bilemez insan. Ozan bunları saziyla sözüyle anlatırdı ama yine de anlatamadıkları vardı. Bunları da yedikleriyle anlatırdı. 1916 doğumlu Ozan Ali Haydar et yemeklerine asla yanaşmaz, evine de et sokmazdı.

Sebebini anlamak zor değil ama anlatmak da kolay değil. Dersim-Malatya arasındaki mağaralarda insanların diri diri yakılmasına tanık olmuştu. Daha ne olsun...

Orada olup biteni anlatmanın bile her şeyi anlatmak anlamına gelmediği yerdir Dersim. Belki de bundandır Ozanlık geleneğini en çok etkileyen yer olması.

Âşıklık geleneği Ali Haydar Hoca'nın dostluklarını da belirlemişti. Ozan Yoksuni ve Ozan Emekçi en yakın dostlarıydı. Onlarla beraber halkın sahnelerine çıkardı.

Payiz Yaprakları

Halktan yanaysan, Kürt ve üstelik Alevi'ysen "Pir Sultanlar Gibi" baş eğmeden yaşamayı bilmen gerekir. Çünkü zalimin zulmü hiç eksik olmaz.

Kürecik'te devlet baskısı çok fazla olduğundan göçler de çok fazla yaşanmıştır. Âşık Haydarî'nin ailesinin çoğu Avrupa ve İngiltere'ye göç ederken eşi toprağını terk etmemiş, halen Kürecik'te yaşamaktadır.

"Şimdi kayısı çiçekleri tozutup geçer / Şimdi şarap düşer canım kızgın bağlara / Şimdi sevdiğimi alıp giderler / Güz oturur gözlerime dağlar oy..."

Ozan Hasan Hüseyin Korkmazgil'in "Divriği Demiri" şiirindeki gibi acısını kayısı çiçeklerine yüklemiş bir anadır o. Bağ bozumu zamanında payiz yaprakları gibi dağılmıştır çocukları yaban ellere...

Acılarla dolu olan anneyi en iyi anlayan oğlu olmuştur; ülkede olan annesiyle gurur duyuyor. Anne yüreği ve anne dili kadim dinlere benzer; çok sevecen ve büyülüdür ancak onu anlamak ibadetlerin en büyüğüdür. Ve babasını da en iyi anlayanıdır, onunla da gurur duyuyor, haklı olarak...

Arkadaş 1991 yılında İstanbul'da gözaltına alınmış, işkencelerde el ve ayağından sakatlanmış, 8 yıl Ümraniye, Bayrampaşa, Kocaeli cezaevlerinde kalmış. Devleti yakından tanımıştır.

Çıktığında tedavi için Avrupa'daki kardeşlerinin yanına gitmiş ama babasının anılarını yaşatacak bir ortam görmeyince o da her nefesinde ülkeyi ve babasını yaşatacak bir yola girmiştir.

Babamın Şarkıları

Saçlarının beyazında saklamış babasının anılarını, anlatmaya çok istekli değil; şarkılarını söyleyecek olsa gözleri doluyor: “En iyisi Yoksuni’yi dinleyin, babamın birçok bestesini söylüyor.”

Türkiye’ye gidemiyor, artık yasaklılar arasında ama o zaten adı ve dili yasak bir halkın evladı, buna yabancı değil, yani Türkiye’ye sitemi yok!

Yolun hem acılı hem mutlu yolcusu arkadaşın şimdi bir tek sitemi var: “Neden siyasilerimiz Kürecik’e gidip çalışmıyor? O kadar değer ailesi var orada, o kadar anı var!”

Bir Yürek Yangını, Bir Hançer, Bir Şengal Delisi!

Soykırma karşı direnişin adı olan ve kadim kültürüyle tanınan Êzidi toplumunun bugün yaşadıklarından bir kesit, öze bağlılığı çarpıcı anlatmaktadır. Bu bir ermiş delinin sözleriyle öz kültürüne, toprağına bağlılığın hikayesidir.

Mam Seydo Şengal’de deli olarak biliniyor. Tüm saldırılara karşın Şengal’i terketmeyenlerden. Yani gerçekten de bir Şengal delisi...

Kemal buraları terk etmemesinin nedenini soruyor ve Mam ya da Xalo Seydo, Şengal’in meşhur incir ağaçlarını göstererek bilgece bir cevap veriyor: “Bu incirler başka yerde yetişmez!”

Göç, soykırımın açtığı büyük bir yaradır. Bir Şengal aşığı olan Mam Seydo deliliğın ermişliğiyle, “her çiçek kendi toprağında yetişir” düsturunu Şengal incirleriyle anlatıyor.

Rum kökenli Kemal anlatıyor. İstanbul’dan gelip Şengal birliklerine katılmış; DAİŞ’le savaşta yaralanmış, tedaviye gönderilmiş. Rum ama kısa sürede olmuş Guyi Kemal; bu üçüncü yaralanmasıymış...

Yaralarından daha çok KDP'ye kızgındır Kemal: "Bu halkı bırakıp kaçtılar, şimdi hangi yüzle konuşuyorlar? Şengal halkı onlara emanet edilemez?"

Halkın başına getirilen felaketi anlatıyor. Yapılan fedakârlıkları hatırlatıyor. Şengal'de ilk şehadet susuzluktan yaşandı diyor. Yanlarındaki su ve tüm erzakı halka verdiklerinden... Şengal sıcağı yaman, uzun bir görev yürüyüşünde ilk şehadet susuzluktan yaşanıyor...

Şengalde direnen üç köyden bahsediyor... Şengalin girişin-deler. Kadınları ve çocukları çıkarıyorlar ve sonuna dek direniyorlar. Bu köylerde DAİŞ tarafından en son esir alınanların akıbeti belli...

Kemal: "O köylerden birinde peşmerge kalesi olduğu halde bırakıp kaçmıştılar. Peşmerge bu olamaz dediğimizde "Emir yüksek yerden demişlerdi." diye anlatmaya devam ediyor.

İlk gittiklerinde annesinin kucağındaki bir bebek susuzluktan ölmek üzeredir. Yanlarındaki su şişesindeki suyu peçeteyle ıslatıp bebeğin dudaklarına değdirerek kurtarıyorlar. Bu olayı gören halk "Biliyorduk başımıza yeni bir ferman gelecek ve süvariler gelip bizi kurtaracaklar" diye bir efsane ileri sürmüş. Gelenlerin o süvariler olduğunu anlatmaya başlamışlar...

Şehit Mazlum oradaki Şeyh Şem Kubbesini kurtarmada savaşmış. Halka yaklaşımlarıyla gönüllerinde taht kurmuş. Kemal ilk kez Êzidi halkının Şehit Mazlum için gözyaşı döktüğüne tanık olduğunu anlatıyor.

"Şehit Canfeda ve Şehit Pir Doğan fedai eylem yaptılar... 150'den fazla DAİŞ saldırganını öldürmüşlerdi. İkisinin cenaze töreninde araç konvoyu çok uzundu. Peşmergeler konvoyun önünü kestiler. O an bizim müdahale etmemize gerek kalmadan Şengal halkı o peşmergeleri dövüp konvoyun önünü açtı..."

Onlar sadece savaşmıyor aynı zamanda DAİŞ'in ele geçirdiği köylere sızıp erzak kurtarıyor ve halka dağıtıyorken RUDAW

televizyonu yalan haberler yayınlayıp KDP kahramanlıklarını anlatıyordu.

“Bir peşmerge noktasında 10 kişi şehit düşmüştü. Bunlardan dokuzu yereldendi, biri resmi peşmergeydi. O’nu almış, diğer dokuzunun naaşını yerde bırakıp gitmişlerdi. Onları bulup nedenini sorduk. Aldığımız cevapla şoke olmuştuk. Onları kendilerinden saymamışlardı, onlar Êzidiydi!”

Êzidler Kürt halkının en kadim dinlerinden, en orijinal inancı ve kültürü günümüze taşıyan; 73 kez soykırım saldırısından geçtiği halde inancıyla, onuruyla dim dik ayakta olan ve sonuncu fermana karşı direnen bir halk. Kendini bilmez bazı kesimlerin tutumları ne tüm Kürtlere ne de tüm peşmergelere mal edilemez elbette; fakat bu tablo, bunca yaşanmışlığa rağmen Ortadoğu’nun milliyet, din ve mezhep savaşlarıyla nasıl kolaylıkla kırıldığının özeti oluyor.

-Hep Peşmerge’nin nasıl kaçtığını anlatıyorsun. Peşmerge de sonuçta emirle hareket ediyor. Hiç mi direnenler yok? Onlara bu kadar kızma diyorum Kemal’e.

“Savaşanlara da tanık oldum ama bırakıp gidenleri hangi gerekçeyle olursa olsun affedemiyorum. Yani öyle diyorsam düşmanlık yaptığım düşünülmesin; kaçmaya çalışan peşmergeleri halk linç etmek istediğinde yine onları linç olmaktan kurtaran bizdik” diyor ve son olarak bir TV kanalının haberlerinden hareketle başka bir örnek anlatıyor:

“RUDAW’IN yalan haberlerine gülüyorduk ama herkes yalan olduğunu biliyor mu acaba? Mesela Mam Seydo’nun köyünde çatışma olmuştu, halk da yanımızdaydı, orada da peşmergeler bırakıp kaçtı, halk da onların kaçtığına şahit oldu. Ama aynı televizyon kanalı tam tersi haber vermiş, bizim kaçtığımızı, peşmergenin savaştığını anlatmıştı. Nasıl kızmayayım. Gidip Mam Seydo’ya sorsunlar!”

Şengal’in taşı-toprağı ve acılı insanları nelere tanıklık etmedi ki? Onların acısı ve umudu dünya devrimlerine yol olmaz mı?

Orada yaşayan küçük Berivan'ın çağrısına kilitlenmiştir yüreğimiz: “Ay heval!” der yürek yakan sesiyle, ax, havar der:

“Ay heval, bizi bırakmayın heval! Ben bilmiyordum sizin böyle aslanlar, böyle kaplanlar gibi olduğunuzu, bizi bırakıp gitmeyin heval!” Öyle içli söylüyorken nasıl bırakılır, nasıl unutulur o umut, o tarihi beklenti? O havar, nasıl unutulur! Mümkün değildir Mam Seydo!

Elbette tarih herkesin hakkını verecek, hesap sorulacak olandan da hesabını soracak. Buna en çok Mam Seydo sevinecek. O'nun tanıklığı, toprağında boy veren incir ağaçlarına benzer.

Mam Seydo!

Şengal'in sevdalı delisi, sen çok yaşa!

Çocuklar Büyürken

Çocuklar kadar oyunlarını ciddiye alan yok
Karataşlı sokaklarda
Asrın maçlarını oynuyorlar Trabzon lastiklerle
Harabe evin bahçesinde ikiye bölünüyorlar
Yarısı Cınocu yarısı Yılocu savaşıyorlar
Burunları bile kanamıyor gülüyorlar
Az büyük yaşta olanı Arafat oluyor
Yüzü kapalı nerden duymuşsa

İlk sınıf çatışmasında küçelere bölünüyorlar
Ben u Sen mi yaman, Ali Paşa mı?
Xançepek mi yoksa Arbedaş mı? Ya Bağlar?
Nerden olursa olsun kolejli olmasın!

Küçeleri bölseler de ekmek-peynirlerini paylaşıyorlar

Paylaşmak en büyük eylem,
Paylaşmak kutsal bir ibadet oluyor
Meraklarını, dertlerini, kahkahalarını
Ve daha neleri varsa paylaşıyorlar

Cevizler Zazalardan
Eskimolar buzdolapları olanlardan
Gazoz kapağıyla
Kibrit kutusuyla başlıyor kumarlar

Kapıları çalıp kaçıyorlar
Yakalanan olmuyor sokakları tanıyorlar
Yağlı kırbaç gelse de faytonlara asılıyorlar

Karaborsadan eve tüp getirmeyi
Gaz kuyruğunda öne geçmeyi
Yazın karpuz kabuğu toplamayı
Kışın karkuşu tutmayı
Birdenbire büyümeyi öğreniyorlar
Enselerine doğrulmuş namluya aldırmadan

Kimse rolünden memnun değildi
Çocukların bakışları küskündü artık
Kızlar oyunlardan çekilmiş
Delikanlıların bıyıkları terlemişti
Kimseyi ısırın bir fantezileri yoktu
Isırıp kanına girdiler
Kurt oldu bazısı dolunay çıkınca:
Maskeli-maskesiz, kimlikli-kimiksiz, sakallı-sakalsız...

Bir laf yayıldı bir gün
Kapi, pencere, duvar çatlakları naylonla kapatıldı
Saddam'ın füzesinden değil havasızlıktan öldü bazısı

Hevsel bahçesine gidilemeyen
Küpeli havuzuna girilemeyen
Bayramlarda çörek yenilemeyen
Ağız dolusu gülünemeyen
Gecesi gündüzü kana bulan
Adını bile söylemeyip “ORA” denilen günlerdi
Evlerde kadınların şehriye kesmesi bitmiş
Demirciler çarşısı susmuş
Ciğerciye uğrama keyfi kalmamıştı

Sovyetlerin yıkıldığı
Ali dayının oğluna Kaddafi adını verdiği
Özgür Gündem gazetesi dağıtan çocukların vurulduğu
Sur’ların Zekiye Alkan’laştığı
Hapishanelerin dolduğu zamandı

Ölüm zılgıtları çınlarken hücrelerde
Şavşat’ın havasını anlatıyordu zindancı
Aynı gökyüzü müydü anlattığı
Başka yerde barut kokuyordu
Sebepsiz cinayetler işleniyordu kirletilmiş sokaklarda
Kuyucak’ta eski bir mahkûm
Sırtını hep duvara dayıyordu
Korku her yerde aynı korkuydu
Yalnız bizim orada hava daha erken kararıyordu

Rolünü uzatınca bir takipçi
Sedir adasında buluyorum kendimi
Bütün mavisikle Akdeniz berraklığı alıyor
Kleopatra’dan armağan boncuk boncuk kumlarıyla avutu-

yor

Film kesiliyor, sahne arkasında köyler yanıyor
Mahalleye dönüyorum
Kurtulanlar şehir çocuklarıyla tanışmış
Tamirci çırağı tenekeden zaman makinesi yapmış
Sokrates'i kandırmış oturmuş beştaş oynuyorlar
Birazdan saklambaç oynayacaklar kral Sezar'la
Kartaca kartalı Hannibal'ın yardımına da yetişirler belki
Bizim oralarda oluyor bunlar
Çocuklar teneke ustası
Daha ne filmler çevirecekler

Böbrek sancıları içinde
Bir dağ evinde buluyorum kendimi
Tören bu
Sabah töreni
Tabiat anaya şükranla karlı nehre giriyoruz
Bir soğuk, bir çığlık
İyileşiyorum

İskender'in gidemediği yollarda
Bizi korumak için çekip gidiyor
Karlı dağların kızı
Yakışan bir anı bırakıyor
İzleyip geçiyoruz

Romantizmin doruğunda
Şimşek gibi geliyor can dostum
Sahnenin dört yanı dağ
Dört yanı kar oluyor
Yedi yıldır sakladığım
Kırmızı tesbihini veriyorum
Sadakat nasıl tarif edilir
Seviniyorum işte

Bir daha gitsem
Germencik'te çingene olacağım sanki
Sevincim
Yeni çiçek açan dallar gibiydi inanki
Aydın girişindeki
Köşk'ün yeşili gibiydi
Kırkikindi yağmurlarıyla ıslanırken
Yüzümü dönüyorum
Uzaklar çağırıyor

Gittiği yer ülke olabilen
Herkesi inanıyorum
Bir kayalıkta ay çıkıyor karşıma
Biraz daha gitsem
Dokunacağım sanki
Kardan mı aydan mı bilmem gözlerim kamaşıyor

Akre'den incir getiriyorum, Mardin'den acur
Kimin kısmetine ne düşerse
Selçuk'ta deve güreşleri yapılıyor
Cizre'de tanklar yürüyor
Elazığ'dan bir tren geliyor
Eminönü vapuru sanıyor bir çocuk
Camdan simit atıyor
Martılar yok dilenci bir kadın geçiyor
Bir gazeteci soruyor:
Yeşilyurt köyü ne taraf?
Söylüyorum baksana her taraf!

Koma Berxwedan kasetleri dolaşıyor elden ele
Dağlar yankılanıyor
Notaları isyan eden

Tüm sanatçılar toplanıyor
Tenekeci çocukların yaptığı
Piyanonun tuşlarında
Bir Süryani'nin parmakları geziniyor
Keman çalan mavi gözlü kız ağlıyor
Keman ağlıyor
Tenekeci çocuklar şarkı söylüyor

Yirmisinden sonrası lütuf oluyor
Kime sorsan sebebini biliyor
Çocuklar erken büyüyor gazeteciye anlatıyor
Çocuk seslerine tank sesleri karışıyor
Amed direniyor
Amed muhteşem oluyor

Gazeteci soruyor
Kimisi sanatçı
Kimisi doktor olmak istiyor
Şavşat'a gezi yapmak
Akdeniz'de âşık olmak istiyor

Ama önce
Büyümeden önce
Çocuklar çocuk olmak istiyor...
(2006-Midyat Cezaevi)

Gerilla Güzel Güler, Gülüşü İntikam Olur

Hakiki savaşçıların sessiz olduğu söylenir! İki kadın gerilla, iki yürek yoldaşı: Türkan Yüksel-Nudem ve Şükran Kaçar-Hevi, sessizliğin hünerli perileri mutlak sessizliğin, Hamuş'un ortasında yıldızlara doğru yükseldiler. Nirvana'nın ötesindeki ses-

sizlik diyarındadır dünyada bulunmayan mutlak özgürlük. Oradalar şimdi, her kadının gülüşünde, her çocuğun umudunda, direnenlerin andında ve tüm insanlığın kalbinde...

Kayıp ülkenin kayıp bir çocuğu gibi sessizliğe bürünürken anlıyorum ki acı öğreticidir ama kin daha çok devrimcidir. Düşmanı olan insan kinsiz yaşayamaz. İntikam rengine batıyor akşam güneşi, doğarken size benziyor.

“Gazeteye yaz, televizyona anlat” dediler ama o kadar bağlandığı Gazi Şehidi Annesini bir kez olsun anlatmadı, anlatamadı. Acıydı, öfkeydi, özlemde, bir derin sessizlikte onunkisi, belki de büyü bozulmasın diyeydi... Bu yüzden ben de onu yazmak istemedim, uzun süre düşündüm, büyü bozulmasın diye; şimdi de öylece yazıp geçmeyeceğim zaten. Çünkü sadece yazmak, anlatmak değil yaşatmak gerektiğini de en çok ondan öğrendik.

O sussa da gözleri ve gülüşü anlatıyor ve diyor ki:

Şair söylemeden çok önceydi. Annem demişti ki, gülünce güneş açtırıyor gözlerin! Bahara varmadan, zaman korkakça bir saldırı anında ölüm yağıdırıyor Kato’ya; zaman üşüyor, zaman titriyor, zaman üstüme, arsızca üstüme geliyor. Üstüme yağsın yağmur, dolu, kar, kurşun, lav ne varsa zamanın eteğinde, ordu ordu yağsın isterse; bir tek kulaklarım açık olsun ki gülüşünü duyayım. Gülüşün ısıtır anne!

Biliyorum sen çabuk üşürdün ama gözlerin yine sıcak bakardı. Yoğun çalışmalar arasında yaşla dolduğu olur, yorgunluk değil yoğunluğun belirtisi olurdu. Ne açlık ne soğuk ne ölüm ne teslimiyet ne ihanet bir kez olsun kıramadı gözlerinde ışıldayan umudu. O an geldiğinde Hevi yoldaşla beraber duruşunuz Beritancaydı! Ağlamak değil gururlanmak gerekir ama üzüntümüzü gizleyemiyoruz.

Nicedir bıraktım ağlamayı. Bıraktım seninle kavga ettiğim anlara hayıflanmayı. Diyorduk ya, kavgasız geçen ömrün meyveleri dalında çürür. Her kavgadan sonra gülüşün yetti hayırlı

insan olmama. Ölsem de gam yemem dediğim gülüşün daha bir insan kıldı beni.

Çünkü sen tüm direnişlerin bayrağında yazan özgürlük anıydın.

Zalimlere meydan okuyan çağdaş Hürrem'din, tüm Hürremi'lerin kızıl anasıydın.

İstanbul'da ezilenlerin onurunu, Antalya'da Likyalıların direnişini, Ege'de Efelerin yiğitliğini canlandırandın. *"Zeybek yiğit oyunudur, erkek oyunu değil"* diyerekten meydanlara atıldın.

Karadeniz'in yağmur yürekli çocuğu Kazım Koyuncu en çok sende yaşardı, şarkıların notaya gelmeyen hüznü ezgiyidın sen.

Ankara'nın yüzüne vurulmuş Zülfikar'dın, mazlumların ahıydın.

Amed'in yoksul düğünlerinde halay başıydın, kekoların ablasıydın.

Van'da kır çiçeklerini açtıran bahar güneşiydin, baldaki öz, peynirdeki siyabo'ydun.

Ayak izlerin Hewler'de, Maxmur'da.

Jin sen, jiyan sen, azadi sen.

Hani "Ana" derler ya kültürümüzde "Elif Ana" gibi...

Hepimizin can Nudem'i, Sinemilli Nudem, Heval Karasu'nun dediği gibi Pir'imizdin sen!

Kadınların yürüyüşünde, çocukların gülüşünde, kelebek tutar gibi narince tuttuğun sincabın elinde ceviz yiyişinde; İncirde, aşurede, nar tanelerinde; kayalardan sekerken, patikalarda yürürken, şelalelerden geçerken, özgürlük derslerini anlatırken, siyasi parti meclisinde, toplumsal alanda, halkın içinde, ovada, dağda, gerillada...

Sevgi ve saygıyla örölüyken, kavgasına bile şimdi daha fazla anlam verilmez mi yoldaşlığının? Neden bu kadar çok ruhuna tutunduk? Neden bu kadar çok gülüşüne sarıldık? Ve neden şimdi herkesten çok sen olmak istiyoruz? Belli değil mi?

Şimdi senin gibi kavga vermeyi, senin gibi davranmayı, senin gibi yaşamayı öğreneceğim. Eziklik, suçluluk, borçluluk ne denilirse denilsin ben yoldaşlık diyeceğim bunun adına. Üzün-tüm erken gidişine... Üzüntüde bile sen olacağım. Yoldaşlıkta, kavgada, ilkede sen olacağım, konuşurken sen, gülerken sen...

Şimdi acaba ne desem anneme? Şimdi adımız dünyanın tüm dağlarında, tüm sokaklarında yankılanır. Kayıp ülkemize yol olur. Ama şimdi nasıl anlatsam öyle sessizce ve gülerek ef-sane olduğumuzu? Anneme ne desem tüm ülke ağlar. Ağlama-yın. Ülkeyi gül bahçesine çevirecek Güneşi getirmeye gidin!

Bir sözümüz de uygarlıkları çökmekte olan uygar katillere:

Malatya yolunda 180 km hızla giderken nasıl olduysa takla atan arabanın sürücüsü Nudem'di ve o araçtaki herkes sağ çıkmıştı. Savaş uçaklarınızın saldırısında gönderdiğiniz roketin tam üzerine geldiğini saliseler içinde gördüğü halde sadece küçük yaralarla atlatan yine o asi Nudem'di. Bu kez de Hevi yoldaşla birlikte karalı-havalı saldırılarınıza ve soğuk bir dünya-ya karşı sonuna dek direnerek yoldaşlarına adanmış bir Nudem Nurhak var karşınızda. Kahramanlık nutuklarınızın beyhude olduğunu bir kez daha kanıtladı. Bir de yetiştirdiği binlerce öğ-rencisi ve ardından özlemleri için yanan yüz binlerce yeminlisi var, varın gerisini siz düşünün...

Ey saraylı soytarılar! Saçının her teline destan yazıp sonra da öldüren bir centilmendir; bir yalandır, yalanlarınızla birlikte yıkılıp gidecek bir tiksintidir uygarlığınız.

Aynı uygarlıkta yaşamıyoruz çok şükür. Bizim uygarlığımız sokaktadır.

Bizim uygarlığımız Gazide Gezidedir; Kobanide Surdadır, Nusaybinde Cizrededir...

Annem dedi ki:

Benim uygarlığım sensin kızım!

...

Hevi yoldaş Nudem yoldaşla aynı yürekte bir can olmuştı gencecik ömrüyle. Sonuna dek direndi, sonsuza dek yaşayacak, hep genç kalacak. Ézidi kız çocuğu Berivan'ın umududur gülüşünüz! Faraşın gülüşünüzü korusun...

“Güzel gülüşlü yoldaş anısına:

Habur bu gece sakın,
Ay'ı örtmüş üstüne,
Derinden uyumakta.
Yeşilden kırmızıya dönmekte olan,
...bir şeftali ağacı,
Habur'a bakmakta,
O deli çayı hiç böyle görmemiş,
...elbet şaşırmakta.
Şen kahkahalar geceyi deliyor
...birden
Habur coşuyor yine,
Bir beyaz köpük.
Aydan kadınlar inmiş,
Şeftali ağacı kıpkırmızı.
Çoğalıyor köpükler,
Her yer köpük,
Öyle ki aşıyor Heftanın'ı,
Kentler boğuluyor köpükte,
Her yer Ay.
Her yer Kadın.
Kahkahalar yükseliyor kentlerden,
Şeftali ağacı gülümsüyor,
...sadece gülümsüyor.
Her yer kakhaha” (Amara Harun)

Tilili

*Hayatın kıyısı yok denizin kıyısı gibi
Yıldızlara bakıp pusulamızı bulacağız*

Cüret etmek! Dünyanın tüm zulmetine kafa tutmak! Çılgılık
çılgılığa direnişi, özgürlüğü haykırmak! Cesarettten öte bir yürek
sesi olan tilili ya da zılgıttan bahsetmek gerekiyor ki bu da kül-
türel direnişin önemli bir sembolüdür:

Bir ses vardır sırrına erişilmez yüreklerden kopar...

Bir ses ki notaya gelmez asidir...

Eşsizdir, başka seslere benzemez...

Cenazede düğünde; savaşta ve barışta hem darağacında
hem halayda; acıyla, öfkeyle, sevinçle, adı henüz konulmamış
duygularla gelir...

Bir ses vardır coşkun pınarlar gibi serinletir. Kızgın lavlar gi-
bi yakar...

O ses, bir başka zamandan, bir başka evrenden, başka baş-
ka anlamlarla gelir...

Ve yaşadığımız mekâna konuverir. Yüreklerimizin orta yeri-
ne, umutlarımızın kanatlarına konar.

O ses bize gelirken TİLİLİ adını alır.

Sessizliğin hünerli perileri Kürt Kadınları tilili çeker, yürek
durmaz kafesinde. Tüm sesler susar tilili konuşur. Susar susar
Kürt kadını tilili çeker. En iyi susuculardır en iyi tilili çekenler...

Tilili eski zamanlardan beri insana güç veren moral çılgılığıdır
tüm dillerde. Afrika'da, Amerika'da, Ortadoğu'da, Kürdis-
tan'da...

Bir eski zamanları bilenler, bir de acısı derin olanlar belki
hisseder bu seste saklı anlamları.

Bu ses yakılmış tarihin küller altından çıkan billur sesidir. Bu
ses yüreğin en derininin sesidir. Bütün sessizliklerin toplamıdır;

sessiz zamanların birikmiş haykırışıdır. Söze gerek duymadan yapılan direniş çağrısıdır. Bir yüreklendirme işaretidir. Bir işaret ki korku tanımaz. Bir meydan okumadır ama nara değildir; bir zarafeti, bir de tılsımı vardır. Bu ses kadının özgürlük çığlığıdır. Bu ses, her işittiğimde tüylerimi diken diken eden tilili sesidir. Özgürlüğümden önce beni var eden kutsal ananın gururlu sesidir...

Tilili!

Mezarlıkta-cenazede ölüme ve düşmana karşı gurur çığlığıdır. Bir murad almadır.

Toprağa uğurlarken sevdiğini, düğününü yapar gibidir...

Ölümün ve doğumun müjdesidir. Doğum gibi ölümü de gurur ve müjdeyle karşılayan kadının büyüklüğüdür tilili...

Düğünde sevincini dostlarla paylaşırken, murad alamayanları unutmamadır...

Anmadır...

Gurur duyduğunu nazardan korumadır...

Halayda coşkudur...

Kavgada direniştir dağ başlarında, zozanlarda, meydanlarda, zindanlarda...

Anılarda tilili yüreğin cesaretidir:

Saldırı anında öyle bir tilili çekti ki aslanlar gibi atıldık

Tilili sesini duyunca başardığımızı anladık

Tilili çekince herkes halaya katıldı

Tilili sesiyle bir şahadetin yaşandığını anladık

Tilili çekip yüreğimizi dağladı tabutun başındaki ana, ama cesaret verdi ağlamakta olan gözlerimize...

Tilili bir zafer andıdır dalga dalga Ada'ya yollanan...

Yolcu uğurlanırken bir dua olur tilili

Hasretlik son bulup kavuşulurken bir şükran olur tilili

Dil susup kelimeler yetmezken bir destan olur tilili

Yürekte birikmiş özlemdir tilili. En onulmaz acıları anlatan ağıttır tilili. Demlenmiş bir özgürlük çılgılığıdır tilili. Düşü gerçek kılanların gülüşüdür tilili. Evlatlarına selamıdır anaların...

Tililiiiiii...

Tüm barış analarına! Tililiiiiii...

6.BÖLÜM

DİPLOMASİ KÜLTÜRÜ

“Herkes kabul eder ki nefsin feda edilmesi diğer kişilerin feda edilmesinden daha takdire şayandır” (Gandi)

İnsanı doğadan, toplumu toplumdan uzaklaştıran ne varsa ona karşı direnişle demokratik uygarlığın kurulması yönünde dönüyor dünya. Kapitalist uygarlık bir anlamda zamana karşı savaş açmış ve dünyayı tersine döndürme uğraşı içindedir. Dünya tersine dönmeyebilir ama yara-bere içindeki haliyle daha ne kadar dayanma gücünde olabileceği meçhuldür.

Zamanın tümünden solduramadığı ama yara-bere-yıkımlar içinde uygarlıkların külleri altında kalmış tüm renklerin canlanışına tanık oluyoruz. Öte yandan yok edilemeyen renkleri bulanıklaştırmak, muğlâklaştırmak için zamanın dizginlerini ellerinde tutmak isteyen ilahların sihirbazca oyunları sahneleniyor. Dünya sahnesinde zamanı ele geçirme oyunları oynanıyor. Fakat zaman ele avuca sığmaz akışkanlığıyla herkesi zorluyor. Hangi rengi alacağına biraz da kendisi karar vermek ister gibi bir hali var.

Einstein “zaman herkese göre farklı işler” derken herkesin anlamakta zorlandığı izafiyet teorisinin özetini yapar gibidir. Ne tümüyle insanın elinde olan bir zaman ne de insan iradesinden tümüyle bağımsız bir zaman tanımı, insanı anlam gücünün sınırlarını zorlamaya yöneltiyor; insan zamanın ruhunu mu yakalamalı yoksa zamana kendi ruhunu mu vermeli?

Zaman ideolojiktir dediğimizde itirazla karşılaşırız, ideolojik olan insanın bakışıdır diye. Fakat insan bakışından soyut bir zaman ve zaman tanımı bulmak mümkün müdür? Pek fazla

olası görünmüyorsa zaman apaçık ideolojiktir diyebiliriz. O halde zamanın yalan ile hakikat arasındaki kavgayla şekilleneceğini iddia edebiliriz. Bu kavgada demokratik uygarlık güçlerinin birlik olabilmesi hakikatin yekpare olması kadar önemlidir. Burada diplomasiye düşen rol önem kazanıyor. Yalanın ilahları savaş öncesi hazırlık şeklinde diplomasiyi ele aladursun biz hakikat güçlerinin birlik çalışması olarak değerlendireceğiz.

Kimine göre ilaç, kimine göre tuzak, kimine göre acımasız, kimine göre cömert olan zamanı bir de diplomasi penceresinden anlamaya çalışmak, insan ve toplumları birbirine bağlayan kültürel değerlerin daha iyi anlaşılmasını ve bu bağları koparmakla meşgul olan devletli diplomasiyi çözümlemeyi kolaylaştırır.

Diplomasi için tanımlama yapmak kolaymış gibi görünür fakat uygarlık güçleri ve çarpıtmaları söz konusu olduğunda biline tanım ve yaklaşımlara şüpheyle bakmak gerekir.

DİPLOMASİ için çok genel, basit bir tanım yapılırsa zor bir işte, bir görüşmeyi yürütmede ya da bir sorunu çözmede gösterilen ustalık, incelik, beceriklilik denilebilir.

Güç ilişkileri açısından devlet ya da farklı güçleri ortak çıkarlar için bir araya getiren, karşılıklı yardımlaşma yükümlülükleri altına girdikleri, antlaşmayla kurulan güç birliği, ittifak ya da karşıt güçleri boşa çıkarma çalışmasıdır.

Devletler hukukuna göre, uluslararası ilişkileri düzenleme sanatıdır. Bir devletin dış siyasetini uluslararası alanda temsil etme ve sorunları barışçıl yollarla çözme sanatı ve eylemidir. İşte bu tanım kesinlikle yanıltıcıdır, gerçeklikle alakasızdır. Diplomasi'nin amacı, şiddet araçlarına dayanan çözüm yollarına başvurulmasını önlemek, anlaşmazlıkları barışçıl yollarla çözmek şeklinde tarif edilse de şiddet ve savaşın ön hazırlığı ve meşrulaştırıcı aracı olarak kullanılmaktan öte bir rol yüklenmediği ilk örnekleri incelendiğinde bile görülecektir.

Tekelci kapitalizm için tek geçerli kanun kardır. Bu anlamda diplomasi anlayışı kara endekslenmiştir. Onlar için diplomasi, söz ve yazıda dile getirdikleri gibi sorunları diyalogla çözme yöntemi değil “savaş öncesi hazırlık” anlamına gelmektedir. Çıkarları gerektiriyorsa diyaloga da başvururlar ama bu bile savaşın farklı bir hazırlığı olarak kullanılır.

Savunmalarda tekelci sistemin savaşız-soykırımsız yapamayacağı gerçeğinden hareketle diplomasiye dair “savaş öncesi hazırlık” tanımlaması yapılmıştır ki bir yanılsa düşmemek için demokratik ulus diplomasisinin bu prensibi her zaman göz önünde bulundurması gerekir.

Diplomasi dar anlamıyla dış siyaseti anlatsa da içe dönük olanı ve hatta halka dönük olanı göz önüne getirildiğinde diplomasi'nin gruplar arası siyasal ilişki sahasını da kapsadığı belirtilebilir.

DİPLOMAT, diplomasi faaliyetini resmi düzeyde temsil eden ve yürüten kişi olarak tanımlanır. Fakat sadece resmi elçiler ve bürokratik kurumlarla sınırlı dar bir alanda icra edilmeyen diplomasi faaliyetini diplomatla birlikte karar mekanizmaları, güç merkezleri, kültürel, siyasi, askeri olgular, halkın tutumu ve mesaj yüklü davranışlar-olaylar, hep birlikte yürütür.

Diplomaside rol oynayan faktörler sayılmadan sadece diplomat ile diplomasi'nin yürütüldüğünü savunmak bürokratik devlet aygıtının işidir. Oysa devletler için bile gerçeklik farklıdır. Diplomalara eski çağlarda MESAJ TAŞIYICILAR denilirdi. Hiroşima'ya atılan atom bombasının da bir mesaj taşıyıcı olduğunu inkâr edebilir miyiz? Binlerce insanın ve doğanın ölümü pahasına SSCB ve tüm insanlığa mesaj veren yok edici bir diplomat! Kendini fedai yapan bir Vietkong gerillası da Amerika'ya çok mesaj taşımıştı.

Misyonerlerin diplomatlığı meşhurdur. Din adamları, tüccarlar, sanatçılar, edebiyatçılar, sporcular, doktorlar, mühendisler, öğretmenler vs. hep dolaylı diplomatlık rolündedir. Kül-

tür diplomasisi diyebileceğimiz, uzmanlığı aşan esnek ve daha kalıcı etkilerde bulunan bir alan vardır ki tüm çağların gücünü aşma kudretinde olmuştur.

İletişim teknolojisi ve kolaylıkları sayesinde günümüzde diplomasi ve diplomatlığın bazı özellikleri değişmiş olsa da şekilden öteye olmayıp temel karakteri en eski çağlardan beri kendisini korumaktadır.

Esnek bir kişilik, güzel-etkili bir dil; bilgili, öngörülü, görevine sadık; vücut dilini iyi kullanan, davranış ve tutumlarıyla etkiileyici, iz bırakan, sonuç alan; hızlı ve doğru karar verme yeteneği olan...

Diplomaside güç olgusu uygarlık çağlarına damgasını vurmuştur. Kapitalizmin tek geçerli kanunu olan güç olgusu diplomasiinin de temel belirleyici faktörü olmuştur. Güç ilkesini gizlemeye yönelik en büyük yalan Avrupa'nın ilk büyük konferansı olan Vestfalya (1648) antlaşmasıyla hayat bulmuştur. Güya güçlü olanın güçsüzü yutmasının önüne geçilmiş, "güçler dengesi" inşa edilmiştir. Buna göre devletler güç dengesini gözeterek, ittifak değiştirir, koalisyon oluşturur, herhangi bir gücün herkesi egemenliği altına almasının önüne geçilir: Ulus-devlet garantisi! İşte bu antlaşmaydı 1.Dünya savaşına giden yolun taşlarını döşeyen...

Finans çağı gelince ulus-devlet garanticiliği yerini çok uluslu şirketlere ve küresel egemenlik gücü olan paranın garanticiliğine bırakır.

Para, çağın en sonuç alıcı diplomatı haline gelirken ulus-devlet sınırını tanımaz. Fakat bu sınırları hiçbir zaman tanınamış olan başka bir güç daha vardır ki o da demokratik uygarlık gücüdür.

Demokratik uygarlık zihniyet ve kurumlarıyla kendini görünürlü kıldıkça kapitalizmin aldatıcı olan diplomasi anlayışı ve tuzaklarından geçilebilir.

Güç ilkesine göre bazen güçsüz olan desteklenir ve büyük rakiplerin elinde bir koz olarak kullanılır. Bazen büyük güçler arasındaki dengeyi ustaca değerlendirenler güçlerini kabul ettirirler. Bazen özgüce dayanmadığı için tam kazandım derken kaybedişin en büyüğünü yaşayanlar olur. Tarih bunların sayısız örnekleriyle doludur. Eski Romalılar bir olayın nedenini anlamak istediklerinde “KİM KAZANIYOR?” sorusunu sorarlarmış. Bu soru pragmatizmin ve güç ilkesinin bir sorusu olsa da diplomasiinin derin sularında kaybolmamak için dikkatlerden kaçmamalıdır.

Diplomasinin konjonktürel olan ve dolaylı anlamlar taşıyan dilini çözebilmek yöneldiği amacı doğru tespit etmekle mümkündür. Egemenin dilinde barış bir ezme, teslim alma durumu, özgürlük ise kendi hâkimiyetini kabul ettirme halidir. Kimi zaman doğrudan diyaloga girmeden çatışmalı olan güçlerin birbirlerine karşılıklı jestler yaptığı görülür. Altında neyin yattığı sorgulanmak durumundadır. Bu bazen birbirini yoklama, deneme, uzlaşma arayışı, bazen de üçüncü güçlere karşı kullanmak için olur. Bazen jestler yerini tehdit, tahrik ve blöflere bırakır.

Diplomasi marka yaratmakta da ustadır. ABD’nin ilk Paris temsilcisi olan Benjamin Franklin ilkin alayla karşılanırken kısa süre sonra Fransızların gözdesi haline gelir. Franklinvari saç kesme, baston topuzlarına Franklin resmini basma, giydiği kıyafeti modalaştırma neyin nesiydi? Kuşkusuz ki İngilizlerle düşman olmaları bunda belirleyici rol oynuyordu. Hitler’e karşı savaşıırken Stalin’i Amerika ve İngilizlerin överek göklere çıkarması gibi! Stalin “ortakları” değildi, zaten egemenlik anlayışı Stalin ve Sovyetleri düşman ilan etmeleri için yeterli bir sebepti ki kısa süre sonra “soğuk savaş” dönemini başlatacaklardı.

Egemenlik anlayışının varlığı zirvelerde ortaklık tanınmaz; hegemon güçlerin dilinden düşmeyen “stratejik ortaklık” bile bir ortaklığı değil, kullanılma potansiyelini anlatmaktadır. N.

Chomsky'nin aktarımıyla, ABD-İsrail ilişkilerinden rahatsız olan bir İsraili mizah yazarı olan B. Michael şöyle der: "Efendim beni besler, ben de onun ısır dediklerini ısırırım. Buna da stratejik iş birliği denir."

Diplomasinin taşıdığı gizli anlam ve sonuçlar, olup bitenlerin kime ne kazandırdığını hemen fark etmeyi önleyebilir. Bazen geçici bir kazanım ileride en tehlikeli tuzağa dönüşür. Bazen kaybediş gibi görünen şey, gerçek bir zaferin başlangıcına dönüşür.

Tesadüflerin rolü kısmen olsa da fırsatların rolü çoğunlukla belirleyicidir; hangi fırsatın nasıl değerlendirileceğini bilmek öngörölü olmayı gerektirir. Bunun için diplomasinin ileriye gören bir sanat olduğu belirtilebilir.

2.Dünya savaşında Dünya birbirini boğazlarken en çok kazanan, savaşın en uzağında olan ABD olmuştu. Görünen buydu fakat özünde kaybeden faşizm kazanan ise demokrasi olmuştu. Ne Kapitalizm ne de ön temsilcisi ABD tarihsel olarak demokrasinin kazanımı kadar büyük bir kazanıma sahip olmamış; demokrasi kazanımı, insanlık ve demokratik uygarlık hanesine yazılmıştır.

Hz. İsa yalın ayak, çıplak yürekle çarmıha giderken kazanan kendi inancı olmuştu.

Hutularla Tutsiler birbirlerini kıyımdan geçirirken kazanan Fransız silah tüccarları oluyordu. Barış görüşmelerini yapan heyeti taşıyan helikopteri düşüren bir Fransız füzesiydi! İyi bir istihbarat ve etkili bir vuruş barışı önlemeye yetiyordu.

İSTİHBARAT olmadan ne savaş ne de diplomasi etkili olabilirdi. Bin yıl önce bile istihbarat diplomasinin başköşesinde yer alan bir araçtı. Nizamül Mülk Siyasetname'sinde casusluk faaliyetlerini diplomasinin en önemli işi olarak yansıtmıştır.

Diplomasinin casusluk örgütleri eliyle kanlı-eylemli hale gelmesi; hediye adı altında rüşvet dağıtılması, fitne yayılması, kadın eliyle kontrol sağlanması, çetelerin örgütlendirilmesi gibi

faaliyetler eşliğinde sürdürülmesi diplomasiyi en vurucu savaşlardan daha tehlikeli ve kirli bir araç haline getirmiştir.

Bileşenler:

Her çağda ekonomi ve güvenlik diplomasinin başta gelen bileşenleri olmuşlardır. Bununla birlikte tarih, kültür, coğrafya, dil, din, sınıf, bilgi, teknik gibi öğeler diplomasinin temel dayanakları ve gücünü oluşturmuştur.

Tarih genellikle en etkili meşrulaştırma aracı olarak kullanılmış, iddialara ve ufuklara kaynaklık etmiştir.

Kültür bileşeni diplomasinin rengini belli ederken sınır tanımaz bir nitelik katmıştır.

Coğrafya politik alanla bütünleştirilmiş, geçiş hatları, doğal zenginlik kaynakları, merkezi konumu, çevreyle bağlantıları ve deniz, çöl, dağ gibi doğal korunaklar diplomasinin vazgeçilmez unsurları halinde değerlendirilmiştir.

Dil birliği ya da aynı dili konuşan farklı toplulukların diplomatik dayanışma kolaylıkları olabilmektedir. Çıkarlar gerektirdiğinde çok etkili bir unsur olarak devrededir.

Din örneği daha çarpıcı halde savaş ve barışın konusu olurken diplomasida asla vazgeçilmeyen bir araç haline getirilmiştir. Örneğin Sümerlerde Nippur tapınağı, eski Yunanda Delphoi tapınağı, orta çağda Papalık gibi kurumlar çevre devletlerin ve krallıkların kutsanıp onandığı dini merkezler olmuşlardır. İslamın fetih savaşları, Batının Haçlı seferleri, Ortodoksların dayanışmaları vb. örnekler dinin diplomasideki yerini anlatmaya yetmektedir.

Sınıf olgusu ise hem fetih seferlerinde, işbirlikçi bulmada hem de sistem karşıtı mücadelede önemli bir öğe olmuştur. Ezilenlerin birliği veya ezilenlerin arasına nifak sokulması; tüm egemenlerin kendi aralarındaki çelişkileri bir yana bırakıp direnenleri ortak düşman ilan etmeleri vb. olaylarda sınıfsallığın önemi ortaya çıkmaktadır.

Bilgi diplomasi gücünün önemli bir kaynağı olarak değerlendirilirken buna reklam ve kültür endüstrisi eşlik eder, lobi faaliyetleri bazen her şeyden daha etkili olur, yönlendirme ve oyunlarla daha çok pazar ve sömürü imkânını doğurmayı amaçlar.

Teknik gelişme, iletişim, yol, ulaşım, silah, ordu gücü vb. etkenler diplomaside vazgeçilmez unsurlar olmuşlardır.

Halka, topluma yaklaşım açısından da diplomasi her yerde farklı karakter sergiler. En çarpıcı olanı da halkı araç olarak kullanan yaklaşımdır.

Şu önemli gerçeğe bir kez daha vurgu yapılırsa egemenlerin diplomasi anlayışında halkın yerinin ne olduğu açıkça görülür: Diplomasinin egemenlik dilindeki karşılığı hiçbir zaman sorunları barışçıl yöntemlerle çözmek olmamıştır. Savaşın ön hazırlığı ve uzantısı olarak kullanılan diplomasi halkı en tehlikeli araç olarak kullanmıştır.

Oysa diplomasinin en etkin bileşeni toplumun kendisidir. Toplum iradesine üstten dayatılan diplomasi, toplumu savaşlara sürülecek yığın olarak değerlendirmiştir.

Savaşların yol açtığı doğa yıkımları ve ahlaki çöküntü bir yana, insan kayıpları bile tek başına diplomasinin savaş aracı olarak kullanılmaktan başka şekilde ele alınmadığını göstermektedir.

Sadece iki dünya savaşında 88 milyon insan ölmüştür. 20. yüzyıldaki savaşlarda toplam 250 milyon insan hayatını kaybetmiştir. Diplomasi, ölüm ve yaşam tahterevallisinin ölüm koltuğuna oturtulurken yaşam koltuğu boş bırakılmış, ölüm diplomasisi başat hale getirilmiştir. Savaşlardan yorgun çıkan insanlık demokrasi dersleriyle dolup taşarken kapitalist modernitenin tezgâhında yeni ölüm makineleri icat edilmiş; diplomasi ölümün ve ölüm sayıcıların elinden kurtarılamamıştır. Bunun en başta gelen sebebi, reel olmak adına vicdan ilkesini yok sayan iktidarcı diplomasi anlayışıdır. Bunun karşısında de-

mokratik diplomasi toplumları ve toplumlar arası ilişkileri esas alır.

Bugün demokratik uygarlık güçlerinin birlik olabilmesi, hakikatin yekpare olması kadar önemlidir. Burada diplomasiye düşen rol demokratik ulus zihniyeti sayesinde büyük önem kazanıyor. Yalanın ilahları savaş öncesi hazırlık şeklinde diplomasiyi ele aladursun biz hakikat güçlerinin birlik çalışması olarak değerlendireceğiz.

Bugün Kürt, Türk, Süryani, Ermeni ve Arap halkı başta olmak üzere bölge halklarıyla yakalanan demokratik ittifak düzeyi tüm yetmezliklerine rağmen bölge adına umut vericidir. Yaşanan deneyimler de göstermiştir ki, demokratik ulus diplomasisi tüm halkların direniş ve devrim birlikteliğini yaratmaya adaydır.

Bununla birlikte Kürt halkı gibi parçalanmış bir toplumun ulusal çapta birlik yaratmasının öncelikli hedef olması anlaşılmalıdır. Ulusal kongre çatısı altında toplanmak demokratik ulus diplomasisinin en fazla ağırlık vermesi gereken çalışma olmaktadır. Güncel ekonomik ve siyasi çıkarlar dar grup anlayışlarını öne çıkarırken, Kürt ve Kürdistan'ın ortak düşmanları bu geri realite üzerinde oynamaktadır. Kürdistan her kesimin bir diğerrine karşı yaklaşımını belirleyen ölçü halka ve kürdistan'a bağlılıktan kaynağını alan "sorumluluk" olmalıdır. Karşılıklı hassasiyetlerin ve ortak ulusal çıkarların gözetilmesinin yolu ulusal kongreden geçmektedir. İlkesel yaklaşım, maddi güç, sayı vb. değil farklılıklara demokratik yaklaşımdır, her kesimin kendisini ifade edebilmesi ve birlik içinde yer alabilmesidir. Aynı anlayış dünya genelinde demokratik güçler, halklar, kültürler, toplumlar arası birliği de ilkesel saymaktadır.

Demokratik uygarlık güçlerinin ve tüm sistem karşıtı hareketlerin birlik zeminini yaratmak için diplomasiye her zamankinden daha fazla rol düşmektedir. Bunun olanakları da artmıştır. İki kutuplu dünyanın kalıpları aşıldığından ilkesel olarak

kapitalist-tekelci güçler dışında kalan tüm kesimler demokratik ittifak gücüdür.

Bunun için her yerde diplomasi çalışması yürütebilecek akademik kadroya da ihtiyaç olduğu açıktır.

Dünya genelinde diplomasi okulları başlangıcı yanlış yaptığı için sonucu da yanlış yere bağlayıp diplomasiyi Batı dünyasının akıl üstünlüğüyle açıklamaya çalışır.

Toplumsal gücü, demokratik ulus anlayışını, demokratik modernite zihniyetini, hepsinin toplamı olarak hakikatin gücünü arkasına almış olan bir diplomasi anlayışı, kapitalist modernite ve sömürgecilik karşısına başarıyla çıkma gücündedir. Bunu temsil edecek olan kadronun yetişeceği okul, resmi üniversite düzenleri değil, demokratik siyaset akademileri ve pratik sahadır.

Bu kapsamda enternasyonal düzeyde ortak eğitimlerin geliştirilmesi küresel demokrasi ve ekoloji hareketinin zihniyet temeli için en önemli görevlerden biri olmaktadır.

Evrensel doğrultu:

Demokratik ulus paradigmasına göre, zamanın diplomasi anlayışı tüm sistem karşıtı güçlerin birlikteliğini esas alır. Kapitalizmin her yönüyle krizde olduğu ve çöküş sürecini yaşadığı; insanlığın yeni arayışlara yöneldiği bu zamanda küresel örgütlenme ihtiyacı acil bir konu olmaktadır. Bunun için dünya çapında küresel demokrasi kongresi veya demokratik uluslar konfederasyonu gibi adlarla işlevsel küresel bir örgütlenmenin kurulması temel bir hedeftir.

Demokratik ulus mücadelesinin başarısı için diplomasi anlayışımız toplumsal kültüre dayalı olarak sadece kendi çıkarını değil tüm toplumların ortak çıkarını esas alır. Bunun için tarihsel- toplumsal tüm evrensel ve yerel değerleri savunmayı baş ilke sayar.

Küresel kapitalizm ve soykırım rejimi karşısında ancak toplumsal kültürden alınan güçle öz güvene dayalı, ilişki-çelişki

halinde, öngörölü, girişken, kapsayıcı ve sonuç alıcı bir diplomasi çalışması yürütülebilir.

Kendini dar sınırlara hapseden, mezhepleştiren, hatta mezhep içinde bile gruplaştıran, zıtlaştıran, kutuplaştıran bir anlayış diplomasiye iktidarcılığın dayatılması ve boşa çıkarılması anlamına gelir. Bu durum aslında devletçiliğin taklit edilmesinden kaynaklanmaktadır.

Siyasal, sosyal, kültürel, eğitsel, dinsel, sanatsal, sportif; ekonomi, ekoloji, kadın, gençlik vd. tüm alanlarda küresel çapta organizasyon, tanıtım, paylaşım, örgütlenme, birlik arayışı, demokratik ulus diplomasisinin vazgeçilmez gereğidir.

Devletlerle ilişki ve diplomasi ise ikinci plandadır. İkinci planda olması devletlerle yürütülecek diplomasinin önemsiz olduğu anlamına gelmez. Daha iyi anlaşılması için öncelikle aralarındaki farkı vurgulamakta yarar vardır.

Devlet diplomasisi karşısında demokratik ulusun diplomasisi demokratik, siyasi ve kültürel diplomasıdır, topluluklar arası ilişkiyi esas alır.

Topluluklar arası diplomasi ile devletlerle olan diplomasi bazen iç içe geçmiş gibi görünse bile özde köklü farklılıklar gösterir. Devletlerle ilişki taktik diplomasinin alanıdır. İlişkiler her an değişkenlik gösterir. Halkların çıkarını savunmak adına ilkeli uzlaşmaların, ilişki ve çelişkilerin gerçekleşeceği sahadır. Devletlerle ilişkilerde de iki kutuplu dünyanın kalıplarıyla yaklaşılsa baştan kaybedilmiş bir diplomasi anlayışına düşülmüş olunur. İlişkilerin düzeyini belirleyen olgu güncel askeri-siyasi-ekonomik gelişmeler olmaktadır. Bununla birlikte demokrasiye duyarlı devletlere küresel demokrasi örgütlenmesi içinde yer alabilecek güçler olarak yaklaşılabılır. Sadece devletsiz toplumlar veya devlet dışı kesimler değil devletlerin de içinde yer alabileceği birlik anlayışı kutuplaştırmacı siyasetin önüne geçebilir. İlişki düzeyleri nasıl olursa olsun hiçbir halkın aleyhine olacak

bir ilişki içerisinde girilemez. Bu da demokratik ulus diplomasisinin tartışmasız bir ilkesidir.

Ulusal ve uluslararası alanda topluluklarla, halklarla diplomasi anlayışı ilkesel olduğu gibi stratejik ittifak ve birlik anlayışına dayanır. Demokratik ulus diplomasisini esas almayıp “az olsun benim olsun” anlayışıyla hareket etmek, kurum ve kurumları işgal edip buraları kendi dar iktidar sahası haline getirmek anlamına gelir ki bu anlayışla mücadele edilmeden diplomasiye yeni bir ruh, can ve ivme kazandırılmaz.

Öte yandan diplomasiyi sadece kültür turizmine indirgeyen yaklaşımlar benmerkezci bir iktisadi hayatın tezahürüdür. Demokratik diplomasisinin anlamı, sadece kültürel tanıtım ve paylaşım değil diplomatik ilişkide kültür karşıtı olan popülist, pragmatist-iktidarcı ve endüstriyalist yaklaşımı da red etmek; tüm insanlığın, sistem karşıtı tüm güçlerin çıkarlarını gözetmek ve tüm bu ilerici insanlığı kendi özgün kimlikleriyle, farklılıkların kabulüne dayalı olarak siyasal ve kültürel zeminde birleştirmektir.

Küresel kapitalizm ve onun versiyonu olan zulüm düzenleri karşısında büyük insanlığı konfederal sorumluluk ve esneklik anlayışıyla birleştirmek gerekiyor. Kapitalizm küresel hal almışken demokrasinin küresel örgütlenmesi her zamankinden daha fazla önem kazanmış durumdadır. Toplumun, insanlığın karşı karşıya olduğu tehdidi bertaraf edecek entelektüel, örgütsel ve eylemsel çalışmaların dünya çapında genişletilmesi için gerekli teknik, iletişim ve fikir düzeyi açısından da tüm çağlardan daha avantajlı bir zamanda yaşıyoruz.

Kapitalizm çılgınlığı yüzünden 21. Yüzyıl insanlığının karşı karşıya olduğu tehlike, kendini ve kendisiyle birlikte doğayı bitirme düzeyindedir.

Evreni tehdit eden gelişmelerin baş mimarı kapitalizmdir.

Kapitalizmle büyük insanlık arasındaki savaş tüm kıtalarda sürmektedir. Kıtalararasında ve dünya çapında mücadele birliği oluşturmaya her zamankinden daha acil ihtiyaç vardır.

Avrupa merkezli “sosyalist enternasyonal” gibi oluşumlar, kurumsal, yapısal, işlevsel ve özellikle de ideolojik olarak donmuş, tıkanmış durumdadır. Bu haliyle, büyük insanlığın mücadele ortaklığını yaratmaya aday olamayacakları açıktır. Yeni bölgesel, kıtasal ve küresel birlik örgütlenmelerine ihtiyaç vardır. Küresel Demokrasi örgütlenmesi çağımıza cevap verebilecek, işlevsel yeni bir enternasyonal rolünü oynayabilir.

Büyük insanlığın ortak düşmanı kapitalizmdir. Teorik yaklaşım ve yöntem farkları, öncelikler, inanç, kültür vb. farklılıklar toplumun doğal karakteri olarak görülmeli, ayrılık konusu yapılmamalıdır. Dünyanın tüo sol potansiyelini biraraya getirme arayışları, kapitalizme karşıt olan dünyanın geri kalanını yok saymak anlamına gelir. Buna karşın kendini sol dışında herhangi bir toplumsal kimlikle ifade eden kesimlerin de soldan uzak durarak kendine has bir yol arayışı yerine toplumsal çatıyı esa almaları birlik anlayışını kolaylaştırır. Dünya sağ ve soldan ibaret değildir. Toplumun bu tarzda bölünmesi insanlığa fayda getirmemiştir. Toplum olgusu sağ-sol tanımlama ve kalıpları pratikte işlevsiz bırakan kültürel zenginliğiyle kendini kanıtlamıştır. Toplum bölünmemelidir. Toplumun üstünde, topluma saldıran, egemenlik kuran güç kapitalist tekelciliktir.

Dar sınıf tahlillerinin aşılması ile yetinmeyen Halklar Önderliği kapitalist olmayan toplum tanımını feodalizmle vs. açıklamaz: “Orta boy sanayici, tüccar ve tarımcıyı kapitalist saymıyorum. Sermaye tarafından çok yönlü kısıtlanarak da bunlar büyük ölçüde gerçek ekonomik ihtiyaçlar için üretim yapmaya çalışan toplumsal kesimlerdir. Ayrıca pazardaki küçük meta alışverişini ve bu metaları küçük işletmelerinde üretenleri de kapitalist saymıyorum. Çeşitli meslek sahipleri haliyle kapitalist sayılmaz. Tavizci kesim dışındaki tüm işçiler, köylüler, öğrenci-

ler, memurlar, zanaatkârlar, çocuklar, kadınlar toplumun bel kemiğini oluşturur. Kapitalist olmayan toplum olarak bu tanımı geliştirmeye çalışıyorum.”

Kapitalist olmayan tüm toplum demokratik temelde birlik kurma potansiyeline sahiptir. Teorik sistemini bu temelde kuran insanlık demokratik örgütlenmesini de kurabilir.

Anti-kapitalist, anti-tekelci olan tüm insanlığı bir çatı altında toplayacak güç ve kurumlaşma potansiyeli son yıllarda Kürtler öncülüğünde Avrupa’da gerçekleştirilen ve “Network For an Alternative Quest (Hg.)” adıyla bir ağa sahip olan konferanslarda belirmektedir. “Kapitalist modeniteye karşı alternatif konseptler ve Kürtlerin arayışı” adı altında gerçekleştirilen konferanslar dünya çapında en nitelikli entelektüel tartışmalara sahne olmuştur.

Ayrıca Öndriğin savunmalarına önsöz yazan aydınların yaklaşımı küresel demokrasi hareketi adına önemli bir entelektüel birikim, moral ve güç yaratmıştır.

Şahsen veya mektupla katılım sağlamış olan herkesin katkısıyla yürütülen tartışmalarda, birçok farklı yaklaşıma karşın büyük insanlığı birleştirecek politik ve ahlaki tercih arayışlarının ne kadar güçlü olduğu görülmüştür. Entelektüel tartışmaların siyasi strateji, örgüt ve eylem gücünü de açığa çıkarması beklenmektedir.

Entelektüel başarının “örgütlenme” hamlesine dönüştürülmesi insanlığı yeni bir çağa taşıyabilir. Kaldı ki bu tür birlik girişimleri forumlar, koordinasyonlar şeklinde hem de eylemli halde dünyanın birçok bölgesinde gelişmiştir. Büyük insanlığın mücadele birliğini oluşturacak siyasi-örgütsel stratejiyi belirlemek üzere tüm kıtalardan katılımı yeni çalışmalar yapmak ve sürekliliğini sağlamak önem kazanmıştır.

Ön açıcı ve birleştirici olma iddiamızı tüm kıtalara yayma zamanıdır. Küresel çapta kadın ve gençlik örgütlenmesini gerçekleştirmek büyük insanlığın birlik çalışmalarının da zeminini

sağlamlaştırır. Öncülük görevi özgür kadın ve gençliğe düşmektedir.

İddiamız insanca yaşama tutkumuzdan gelmektedir. Küresel demokrasi gücünün örgütlenmesi artık hayal değildir. Dünya çapında örgütlenme hamlesine girişmek tutkuların en özgürleştirici olanını, yani anlam ve eylem birlikteliğini yaratacaktır.

Anlam ve eylem birlikteliği, insanlığı parçalanmışlıktan kurtaracak yegâne formüldür.

Yöntemi ise, bilgece ama çok sade şekilde ifade edilmiştir: “Düşünürken yürümek, yürürken düşünmek!”

Küçük müdahalelerin büyük sonuçlar doğurma gücünde olduğu kaos aralığından çıkışta örgütlü olanlar kazanacaktır.

Büyük insanlığı örgütleme yolunda atılan her adım, söylenen her söz insanlık onurundan pay almak ve tarihin emrine göre yaşamak anlamına gelmektedir. Direnen insanlığın tarihi birikimleri, aklımızın ve gönlümüzün rehberidir. İnsanlığı birleştirecek olan da bu şaşmaz rehberdir.

Tarihin bu aşamasında evrensel-toplumsal aklın hızı ışıık hızındadır. On yıllara sığdırılacak gelişmeler birkaç yıla sığdırılabilir.

Bunun için her türlü bencilliği-dar sınırları (bireysel, ailesel, grupsal, bölgesel ve milliyet temelindeki tüm darlıkları) aşır büyük insanlık için kültürel diplomasi ekseninde çalışmak gerekiyor.

7.BÖLÜM

SÜREKLİ DİRENİŞ

Hasankeyf Yalnız Kalmasın!

Ortadoğudaki savaşların sunduğu fırsatla TBMM sessiz sedasız Hasankeyf'in ölüm fermanını onayladı.

"Hasankeyf'i Yaşatma Girişimi" ve belki duyarlı bazı kişiler dışında Hasankeyf'i kurtarmaya çalışan yokmuş gibi görünse de tüm direnişler birbiriyle bağlantılıdır diyerek umutlanıyoruz.

Hasankeyf'in imhasına TBMM kendi Anayasasını çiğneyerek onay verdi. Bu kararın normalde Anayasa Mahkemesinden dönmesi gerekirdi. Çünkü bu karar mevcut gerici Anayasa'ya bile aykırıdır. Ayrıca uluslararası kültürel sözleşmelere de aykırıdır. Fakat Sur'da, Silopi'de, Cizre'de katliam yapmak, binaları yaralıların üstüne yıkmak, insanları yakmak da Anayasa'ya ve uluslararası sözleşmelere aykırıdır. Ama yapılıyor. Yani Hasankeyf'in kaderi devletin elindeki hukuka ve faşizmin insafına asla bırakılamaz.

Hasankeyf'i kurtarmak önemlidir çünkü Hasankeyf direnen ekolojinin sembolüdür!

"Savaşlarda köyler, kentler yıkılır, her şey yıkılır!" Normal midir yani? Ortada kabul edilmiş bir savaş yok, savaş hukuku da yok. Olsa bile Hasankeyf'in tarihsel dokunulmazlığı vardır. Hasankeyf'i faşizmin karanlığında yok etmek istiyorlar.

"İnsanlar topluca katledilirken Hasankeyf'i kim düşünür? Sur'da, Cizre'de katliamlar yaşanırken tarihi-kültürel mekânların imhası kimin umurunda olur?" Böyle düşünenler vardır. Çok

haksız da sayılmazlar fakat savaşa karşı direnişin sebebi de zaten tarih ve kültürün korunması değil midir?

Her şeyi taş yığını olarak görenlerin gözünde insanın da bir önemi yoktur ki Hasankeyf'in önemi olsun!

Hep söylendiği gibi 12 bin yıllık bir insanlık mirası olan Hasankeyf için büyük savaşları göze almaya değer. Bunun için sayısız sebep vardır.

Görünürde Türkiye'nin mevcut enerji kapasitesine %3'lük bir ekleme yapmak adına Hasankeyf yok ediliyor. Ardındaki kültürel soykırım mantığı iyi anlaşılmalı, Dicle nehri boyunca düşürülecek domino taşlarının ilki gibi görülmeli ve tüm ekolojik hedefler adına korunmalıdır.

TBMM'nin Hasankeyf kararı, öz yönetimin hayati önemini bir kez daha ortaya koymuştur. Hasankeyf'i de kurtaracak olan öz yönetim direnişidir.

Sur-Cizre Teslim Alınamaz

*Durmaksızın böbürlenen zulmet kuşatmasında
Korkumuz yoktu büyüdükçe küçülenlerden*

Tarihin bazı sayfaları ve o sayfalar içinde de bazı anlar hafızalara kazınır. Bunun yakın örneklerinden biri Sur ve Cizre'de yaşandı. Kentler tanklarla vurulurken, binalar yıkılırken, her gün onlarca insan katledilirken TOKİ akbabalar misali iş başına geçti!

2015-2016 yılını topyekûn faşist saldırılarla tam bir soykırım yılına çevirmek isteyen fakat büyük bir direnişle, başeğmeyen muhteşem bir iradeyle karşılaşan sömürgecilik ülke ve halk üzerindeki siyasal ve kültürel tüm etkisini yitirdi. Sömürgeci mantık gereği faşizan yıkımların ardından rant kapıları oluştu ve "yeniden inşacı" oldu.

“Hükümet kentleri yeniden inşa edecek!” diye açıklama yaparlarken kendi yıkımlarını ve çöküşlerini gizlemek istiyorlardı.

Önce yık sonra inşa et! Fırsatını bulurlarsa kentin tarihsel-kültürel kimliğini tümüyle yok edecek, toplumsal psikolojiyi-her türlü dayanışma ruhunu çökertecek imar ve mimari planlarını da hayata geçirirler; içine de Kürt olmayan veya işbirlikçi öğeleri yerleştirirler. Asıl hedefleri budur.

Halkı yanıltarak “uzlaşma” yoluyla başaramayınca savaş yoluyla TOKİ evlerine arazi açıyorlar.

TOKİ adı fazla deşifre olunca Sit Alanı veya başka meşru adlarla saldırı gerçekleştiriyorlar. İktidara geldiklerinden beri hep yeni bir anayasa yapmaktan bahsediyorlardı. Yeni Anayasayı nasıl yapacakları anlaşıldı. Bazen Mecliste uzlaşma komisyonu kurmaları göstermelidir; Anayasa TOKİ mimarlarına yaptırılıyor, tanklar eşliğinde! Amed Mimarlar Odası Başkanının verdiği örneğe benziyor: Bir Roma İmparatoru emir vermiş “Mimarları toplayın Anayasa yapacağız!” demiş. Görkemli devasa binalar ve diktatörlük. İşte Anayasa! Bugünkü bin kapılı sarayla bağlantısı anlaşılmaz değildir. Ve elbette halkın öz mekânlarının yıkılması da diktatörlüğün gereğidir.

Zenubya bunu erkenden anlamıştı. Kendi güzelliğiyle özdeşleşen kenti Palmira yakılıp yıkılınca diğer bazı kraliçeler gibi Roma’da onursuzca yaşamayı değil yaşamına son vermeyi tercih etmişti.

Romanınkinden geri kalmayan bir vahşetle kentlerimize saldırıyorlar. Kürdün, Ermeninin, Süryaninin, Êzidinin tüm soykırımları aşıp gelen neleri kalmışsa yok edilmelidir; Hasankeyf gibi, Sur gibi, Cizre gibi...

DAİŞ Kobani’ye girdi ama kalamadı. Kentin önemli bir bölümü yıkılsa da insanlık onuru korundu. Sur, Cizre, Silopi veya diğer Kürt kentlerinin kaderinde de yenilgi yoktur. Soykırıma karşı direnen bir halkın kaderini direniş ruhu belirler. Savaşın saldırganlık düzeyi değil. Bunu anlamayan rejimin Şırnak’ta

yaptığı gibi tüm kentlerimizi uçaklarla vurması an meselesidir. Ama saldırı büyüdükçe direniş de büyüyecektir. Saldırı büyüdükçe saflar daha çok netleşecek, faşizmin çıplak gerçekliği karşısında onu yenecek büyük toplumsal cephe oluşacaktır.

Amed demek Sur demektir! Sur Amed'in kalbidir. Tarihi ve kültürel olarak Amed'in yaşadığı yer Sur İç'i'dir. Devletin bu kadar yoğun saldırması, helikopter, tank, top kullanmasının bir sebebi de tarihi tüm yapıları imha etmektir ve bunu da önemli oranda yaptı. Dünyada eşi benzeri olmayan yapılar dünyanın gözleri önünde yok edildi. Sayıları ne onlarca ne yüzlerceydi; kentin tümü adeta bir açık hava müzesi gibiydi; şimdi savaş müzesine dönüştü. Katledilen insan sayısı ise halen tam bilinmemektedir. Tarihin asla affetmeyeceği bir soykırım yaşandı Sur'da. Ve tarihin her zaman onurla anacağı muhteşem bir direniş yaşandı.

Yine hiçbir zaman unutulmayacak ki Tahir Elçi Dört Ayaklı Minarenin önünde bu tarihi, bu kültürü korumak için direnirken vuruldu. Ve Cizre' liydi!

Karşısında nasıl bir özel savaş sistemi olduğunu bilseydi belki daha tedbirli hareket edecekti ama bu vahşi sistem bir Baro Başkanını, tanınan bir demokrat insanı sokak ortasında, kameraların önünde komployu tarzda katletti. O bir hukuk insanıydı ve Kürt halkının hukukta yerinin olmadığını biliyordu.

Önderliğin çok çarpıcı şekilde belirttiği gibi hayvanların bile bir statüsü varken, yasalarda hakları ve yeri varken Kürt halkına dayatılan statüsüzlük, hukuksuzluk, adının, varlığının yasalarda asla kabul görmemesi herhalde büyük ve haklı bir direnişe yol açacaktı.

Sur'un ve Toplumun Öz savunma Gücü Péxas'lardı, Şimdi YPS Gibi İdeolojik Donanımlı Sivil Bir Öz Savunma Gücüdür:

“Bir varmış bir yokmuş/Yılan yokmuş, akrep yokmuş/Sırtlan yokmuş, çakal yokmuş/Ne yabani köpek varmış ne de kurt/Ne korku varmış, ne de dehşet/İnsanın rakibi yokmuş...”

Sur’da bir zamanlar zulüm yoktu, karakol yoktu, devlet yoktu. Toplumun güvenliği öz evlatlarına emanetti, yani péxaslara:

Onlar örgütlüydü ve ortak ilkeleri vardı. Mahalleyi yukarıdan gören damlarda oturur, güvercin besler, olaylara müdahale haricinde kimseye dokunmaz, kimse de onlara dokunamazdı. Kentin koruyucu tanrıçası Star’a inanır, her sene kenarları yıldız şeklinde oyulmuş karpuz içinde mum yakıp Dicle nehrine bırakarak tanrıçaya bağlılıklarını ifade eder, şükranlarını sunarlardı.

Sur’u fethetmek için Péxas gücünü dağıttılar. Ama başaramadılar. Oraya genelev kurdular olmadı; Kontraları, arazi mafyasını, fuhuşu, uyuşturucuyu soktular olmadı; kendilerine bağlı Romenleri getirdiler olmadı, kentin bitişik nizamı ve dar sokakları komşuluk kültürünü, ortak yaşamı canlı tuttuğu gibi savunmayı da kolaylaştırdı. Son çare olarak TOKİ’ye başvurdular. Mesele sadece evleri, sokakları değiştirmek değildi; bir tarihe, bir yaşam kültürüne saldırıydı söz konusu olan. Kürt halkı kendini yönetmesin, kendi kültürüne sahip çıkmasın diyeydi bütün bu saldırılar. Daha önce alicengiz oyunları nedeniyle iki mahalle TOKİ’ye kaptırıldıysa da emeğin ve komünal yaşamın sembolü olan güleryüzlü Sur insanı yine direnmeyi sürdürdü.

Saldırıları sınır tanımaz hale gelince YPS devreye girdi. Demokratik özgürlükçü felsefesi, politik donanımı ve savunma gücüyle YPS ve kadın gücü olan YPS-JIN halkın bağrından çıkmış sivil öz savunma gücüdür. Başarısı da buradan gelmektedir. O bir ruhtur, bir bilinçtir. Her koşulda direnen, teslim olmayan, başeğmeyen, özgür yaşam duruşudur.

Onlar özgür yaşam felsefesiyle büyümüş; ölüme değil yaşama, intihara değil zafere yürüyorlar. Evlerin, binaların yıkılması, direnenlerin vurulması sonucu belirlemez; tüm soykırım-

lar tarihi de göstermiştir ki sonucu direnenlerin taşıdığı özgürlük ruhu belirler.

12 Eylül faşizmine karşı zinden direnişinde ağır bedeller verildi ama kazanan özgürlük oldu. Teslimiyet, ihanet ve faşizm kaybetti.

Sur direnişi tıpkı Amed zindanında 14 Temmuz direnişiyle başarıları gerçekleştirmiş, sonuna dek direnerek faşizmi yenmiş ve yenilmezlik ruhunu tüm insanlığa armağan etmiştir.

Yarın adları değişse de özgürlük ruhları asla değişmeyecek. Zafer andında Komutan Çiyager'in sözleri yankılanacaktır...

Cizre'nin Çocukları Gibisi Dünyada Yoktur!

"Zaman zaman bu dünyada bir adam kalkar şişinerek, işte buradayım der. Kısa bir düş boyunca sürer zaferi. Ölüm gelmiştir bile ve işte buradayım der!" (Ö. Hayyam)

Hayyam'ın sözünün bu sıralar en çok kime uyduğunu herkes biliyor. Cizre'nin çocukları ne Erdoğan'ı ne de ölümü dinliyor.

Ölüme bile neşeyle kafa tutan çocuklardır onlar. Ölüm onlardan uzak olsun!

Yaşam sevinçleriyle ele avuca sığmayan Cizre'nin çocukları adeta genetik olarak özgürlüğe kodlanmışlar.

Cizre denilince nebi Nuh, Mem u Zin, Birca Belek ve daha birçok tarihi-kültürel değer akla gelir. Fakat Cizrelilere sorulsa en büyük fark Cizre'nin çocuklarıdır derler. Cizre kadim bir kültür kentidir; ruhunu Cudi'den alan bir direniş ve sanat kentidir. Çocukları da direnişin ve sanatın çocuklarıdır, bu yüzden yenilmezler.

Yeni nesil özgürlüğü müjdeliyor; bu yüzden soykırım rejimi bu savaşı baştan kaybetmiş durumdadır. Onlar devlete, AKP'ye umut bağlamayan, kendi kaderini kendisi çizenlerdir.

Mahkeme Cizre’de panzerin ezerek katlettiği Yahya Menekşe’yi suçlu buldu: “Kendini panzerin önüne atmasaydı!” 1994 yılında Buca cezaevinde 80 kişiye işkence yapılmış ve doktor raporlarıyla kanıtlanmıştı. Mahkeme işkencecileri değil tutsakları suçlu bulmuştu: “Kendilerini duvarlara vurarak yaraladıkları anlaşılmıştır!” Mahkemelerde değişen bir şey yok. Ferman bellidir. Devlette ve hükümette de değişen bir şey yok: “sivil-yaralı fark etmez, Cizre’de olmasalardı!” Öz yönetim direnişi işte bu yüzden ölümüne sürdürülüyor.

“Çöktürme” Planı DAİŞ Saldırılarıyla Başlatıldı, Özgür Ruhlu Halkın Direnişiyle Kırılacaktır.

AKP-MHP destekli DAİŞ adıyla uygulanan vahşet internet üzerinden tüm dünyada gösterime sunulurken amaçları insanlığı ruhen çökertmekti. AKP-MHP şimdi Kuzey Kürdistan halkına karşı aynı “çöktürme” planını devreye koymuş bulunuyor. Planda uçakların kullanımı da var. Savaş simülasyonu dedikleri belgede uçak bombardımanı da var; zaten gelişmeler doğrulamıştır ki AKP-MHP halka karşı savaş uçaklarını kullanmaktan da çekinmemiştir.

Geçmişte köyler boşaltıldı AKP-MHP şehirleri boşaltmaya başladı; milyonları bulan kitlesel göçleri hedefliyorlar. Bunun için tıpkı DAİŞ gibi dehşet stratejilerini uyguluyorlar.

Direnış ruhunu sindirmeye güçleri yetmiyor. Bu nedenle ellerindeki tüm olanakları kullanıyorlar. Katliamları ve kentlerdeki yıkımları tıpkı DAİŞ gibi bir şekilde basına yansıtıyorlar. Korku salmak istiyorlar. Çünkü tüm kentler, direnen tüm Kürtler ve insanlık hedeftedir. Yaptıkları zulmü yansıtmadan “dehşet mesajı” veremeyecekler. Bu nedenle katliamlarını gizlerken bile dehşetin saçılmasına özen gösteriyorlar.

Fakat hesaplamadıkları şey Miloseviç gibi bir gün yargılanmalarıdır. Tüm diktatörler kendilerini yenilmez sanır! Tarih diktatörlerin değil halkların yenilmezliğinin kanıtlarıyla doludur.

Direngen ve yenilmez halk duruşunun büyük sembolleri Mehmet Tunç ve Asya Yüksel'in hep gururla anılacak aziz anılarına saygıyla...

Unutulmamalı ki gururla anmak, onların mücadele bayrağını devralmaktır!

Köpekleri Salmışlar Ama Taşları Bağlayamazlar!

*Bir şiir gün solumuş
Bir de gonca gül adarım
Bir yürek yarasına
Meydan okumasına
Bir kıyamet
Bir tilili
Bir yanık ses olurum
Gidenleri anarım
Ne gülerim
Ne ağlarım
Taş yoldaşım olur
Başımı yaslarım*

Taş!

Mimarının veya süs eşyalarının nesnesi değildir.

Taş devrimcidir!

Ortadoğu insanının, halklarının nasıl çaresiz bırakılmak istediklerini anlatan bir halk deyimi vardır: “Köpekleri salmışlar taşları bağlamışlar!” Sözün kaynağındaki öykü şöyledir:

Gezgin bir müzisyenler ve gösteri topluluğunun yolu farkında olmadan bir gün hırsızlar köyüne düşer. Köyde gösterilerini sunarlar ve sıra emeklerinin karşılığını istemeye gelince hırsızlar üzerlerine çulllanır, üstlerindeki elbiselere de el koyup koyarlar. Mevsim kıştır ve hava soğuktur. “Bari giysilerimizi verin

gidelim” derler. Bunun üzerine hırsızlar köyün bağlı olan köpeklerini üzerlerine salarlar. Topluluk can havliyle köpeklerden korunmak için yerden taş almak ister ama taşlar buz tutmuş yerden sökülmezler. Bunun üzerine topluluktaki yaşlı biri köye döner ve sitemkâr şekilde şöyle der: “Bu nasıl adalettir, nasıl vicdandır, köpekleri salmışlar, taşları bağlamışlar!”

Ortadoğu devlet gelenekleri halk direnişlerini bastırma deneyimleriyle doludur denilir. Bir yanıla doğru fakat tarihsel gerçeklik tam öyle değildir. Doğrusu şudur: Ortadoğu tarihi baştanbaşa halkların, kültürlerin direnişleriyle doludur! Son iki yüz yılda kapitalist modernitenin işgaliyle direnişler daha kanlı şekilde bastırılıp ulus-devletler inşa edildi. Taşlar bağlandı!

Fakat Özgürlük Hareketi taşları yerinden sökmeyi başardı.

Ortadoğu’da taşlar yerinden oynamışsa bu direniş sayesinde. Önderliğin halen İmralı hapisliğinde tutulmasının en büyük sebebi de budur. Bazı yorumlarda dile geldiği gibi aslında çağdaş Selahattin Eyyübi’den intikam almak istiyorlar. Fakat Önderlik geliştirdiği direniş çizgisiyle tüm Ortadoğu halklarının ufkunu açmış, zafere gidecek bir süreci başlatmıştır.

Önder Öcalan’ın özgürlüğü sağlanmadan, herkesle özgürce konuşacağı koşullara kavuşmadan asgari müştereklerde bir uzlaşma imkânı yoktur. Kürdistan halkının özerkliğı tanınmadan sağlanabilecek bir “barış” ise teslimiyettir!

Barış isteyenler bu gerçekliğin üzerinde durmalıdır. Silahların konuşmadığı yıllarda Önder Öcalan’a özgür hareket edebileceği koşullar sağlanmadığı için bu sürecin bir tekrarının yaşanması mümkün değildir. Özgür olduğu koşullarda hakiki bir barış imkân dâhiline girebilir.

Gelinen aşamada taşları bağlamaları da bir daha mümkün olmayacaktır. Halkın öz savunma duruşundan taviz vermesi varlığını inkâr etmesi ya da “ciğeri kediye teslim etmesi” anlamına gelir. Uyanan halk bilinci, özgürlüğe dek direnecektir.

Bu direniş sürecinin karşılıklı bedellerinin az olması, barış yolunun açılması Önder Öcalan'ın özgürlüğüne-özgürce hareket edeceği koşullara kavuşmasına bağlıdır.

Bir yandan İmralı'da en büyük savaş yürütülüyor diğer yandan ise dışarıda! Elbette bizim açımızdan İmralı'daki savaşın yükünü kendi omuzlarımıza almak esastır. Bu açıdan halk mücadelesi sürecin karakterini belirleyecek, dışarıdaki zıندانlar yıkıldıkça İmralı duvarları yıkılacaktır.

...

Taş atan çocuklara önce 18 yıl ceza veriyorlardı şimdi keskin nişancıların eliyle vuruyorlar. Taşın devrimci olduğunu biliyorlar da ondan! Taşın gücünden korkuyorlar, on yaşındaki çocukların bakışlarından korkuyorlar. Barikatlardan, hendeklerden korkuyorlar. Korkularının üzerine gitmeye, barikatları, hendekleri büyütmeye devam!

Tarihin eski çağlarında, insanın eline bir taş almasıyla başladı büyük insanlık serüveni, bugün o taş bilinçle, kültürle, siyasetle yoğrulmuş haldedir. O artık bir sanattır, bir kitaptır, bir televizyon-radyodur, bir akademidir; bilimdir, ekonomidir, kültürdür, dildir, diplomasidir, siyasettir. Bunlarla beraber bugün olduğu gibi yeri geldiğinde barikattır, hendektir!

Kürtleri kaba direniş ve savaş gücü olarak görenler yanılıyorlar. Mimarlar iyi bilirler, ahşaba, cama ve hele ki betona karşı tarih taşın üstünlüğünü yazmıştır, yazacaktır... Onlar der ki betonun ömrü 60-100 yıl arasındadır; ahşabın ömrü 350 yıldır; ama taşın ömrü en az 12 bin yıldır! Hele ki yerel kaynak-tansa çok daha dayanıklıdır!

Babek'in Ruhü

Sonsuz acılara son verecek direniş ruhu, iki örnekle, Hürrem ve Babek ile anlatılabilir. Böylece onların halen yaşadığı ve tarihin nasıl canlı olduğu da daha iyi görülebilir.

Dım Dım kalesinde son ferdine dek direnen Bradost'ların destanı...

Antalya'da 500 yıl arayla Pers ve Roma karşısında direnen Likya'lıların başkenti Ksantos halkından tek birinin bile sağ ele geçirilememesinin destanı...

Tarihten öğrenmeye devam ediyoruz:

Cizre'de, Sur'da ve diğer öz yönetim alanlarında direnen ve ölümsüzleşen büyük özgürlük fedailerini, Babek Hürremi'nin ruhunu taşıyanlardır. Bu yüzden Babek'i bir kez daha anmak ve dikkatle okumak gerekir.

Başkadıran kültürü anlatır Babek ve direnişi!

Babek, mücadele stratejisini, kurtarılmış alanlar oluşturma ve gerilla tarzını iç içe kullanma üzerine kurduğunda başarılı askeri hamleler geliştirmişti.

Abbasilerin başındaki Halife Memun'un ilk dönemlerde kardeşi Emin'e karşı iktidar savaşında yanında tutmak istediği ama iktidar olunca yok etmek istediği Hürremiler direnişe geçmişlerdi. Hüremileri bitirme görevi verdiği Ermeniye ve Azerbaycan valisi Yahha İbn-Maaz'ı Babek 820'de yenilgiye uğratır. Bu Babek'in ilk büyük başarısıdır.

Ardından gelen vali İsa İbn-Muhammed'de bir yıl sonra yenilince Ali İbn-Sadaka bu görevi üstlenir. Fakat onun da sonu farklı olmaz.

O da yenilince Memun bu kez Ahmet İbn-Cüneyt'i gönderir. Fakat Babek bu valiyi yenilgiye uğrattığı gibi esir alınca korkudan bu bölgeye kimse vali olmak istemez.

Halife rüşvet olarak Musul'u da vererek 826 yılında Muhammed İbn-Tusi'yi Babek'le savaşıma ikna edebilmiştir. Ancak Muhammed İbn-Tusi'nin sonu da farklı olmamış, hatta savaş meydanında canından olmuştur.

Ondan sonra gelen Ali İbn-Hişam ise Babek'le savaşmayı göze alamayınca Halife ondan şüphelenmiş, Hürremilere katılabileceği korkusuyla 833'te Hişam'ı öldürtmüştür.

Bu arada Memun ölür ve yerine Mutesim geçer.

Halifenin görevlendirdiği valiler Hürremilerle savaşta kaynaklarını kendileri bulmak zorundaydı ve bu nedenle de valisi oldukları bölge halkını vergilerle eziyor, talan seferleriyle, katliamlarla halkı canından bezdiriyorlardı. Halk üzerindeki baskı arttıkça Babek'in saflarına katılım da artmıştır. Bölgede ezilen birçok halk bu isyana katılmış ve Halifeliği ciddi olarak sarsmıştır. Babek genellikle Bezz karargâhından savaşları yönetse de birçok savaşa bizzat katılmıştır.

Mücadeleyi yürüttüğü coğrafyanın niteliği ve kayıtlara düşen savaş sahnelerinden anlaşılmaktadır ki, özellikle dağlık araziyi iyi kullanarak pusu, sızma, baskın gibi gerilla tarzları ile başarılar elde etmiştir.

Abbasi zulmünden bıkan Kürtler, Türkmenler, Farslar, Be-deviler, Ermeniler ve Gürcüler tarafından desteklenen Babek bölge genelinde ortakçı bir yaşam kurarak, halkların mücadelesini birleştirmiş, esas gücünü de buradan alarak savaşların galibi olmayı başarmıştır.

Mutesim iktidara geldikten sonra 835'te Babek'e karşı sarayındaki devşirme Türk komutan Afşin'i hazırlar. Afşin Mısır'daki bir halk ayaklanmasını bastırmıştır. Halife öncekilerden farklı olarak her türlü maddi ihtiyacını ve sürekli takviyelerle asker desteğini karşılayıp Bezz üzerine gönderir.

Savaş birçok cephede üç yıl boyunca sürer ve Afşin defalarca yenilir. Bu sırada Ermeni direniş geleneğiyle hiç ilgisi olmayan ama bir Ermeni beyi olarak geçinen Sehl İbn-Sumbat, Ba-

bek'in başarılarını kutlamak gerekçesiyle davet gönderir. Bu davete katılan Babek'in birçok komutanı komployla zehirlenir ve baygın halde Abbasi askerlerine teslim edilir.

Babek'in komutanlarının uğradığı komplodan sonra Babek Bezz kalesinde kuşatma altında kalır. Bu durum karşısında Babek'in oğlu zayıflık gösterip de komutanların esir düştüğünü, kuşatmaya alındıklarını, daha fazla direnemeyeceklerini anlatınca Babek "Kırk yıl köle yaşamaktansa bir gün özgür yaşamak yeğdir" cevabını verir.

Kuşatma karşısında Babek kent halkının savaş bölgesi dışına çıkması için anlaşma önerir. Afşin bunu reddedip üstelik Halifeden bir af belgesi isteyip ardından teslim olursa ancak o zaman bağışlanacağını söyler. Babek'in yanıtı kimsenin affına ihtiyacının olmadığı şeklinde olur ve bir yarma hareketiyle kuşatmayı aşıp çıksa da yaralı olarak ele geçirilir. Babek'in komutanlarıyla birlikte Ermeni beyinin yaptığı komploda ele geçtiği de iddia edilmektedir.

Said Nefisi Babek'i anlattığı kitabında son anları şöyle hicveder:

"Babek, Mutesim'in yanına geldiğinde, Mutesim ona şöyle demiş: Ey Babek, sen öyle bir şey yaptın ki, hiç kimse böyle bir şey yapmamıştır. Şimdi de hiç kimsenin tahammül edemeyeceği kadar tahammül etmelisin. Babek de 'yakında benim tahammülümü görürsün' demiş. Mutesim: 'Bunun iki elini benim gözümün önünde kesin' diye emir verdi."

"Mutesim onun ellerinin ve ayaklarının kesilmesini emretti. Onun bir elini kestiklerinde, öteki elini kana batırıp yüzüne sürdü ve yüzünü gözünü kanlı kıpkırmızı yaptı. Mutesim, 'ey it bu ne iştir?' diye sordu. Babek şöyle dedi: '... İnsanların yüzü, bedenlerindeki kan nedeniyle kırmızı oluyor. Kan bedenden akıp gittiğinde, yüz sararır. Bedenimden kan akıp gittiği zaman halk, 'yüzünün rengi korkudan sararmıştır' demesin diye yüzümü kana boyadım."

"Ona acı çektirmek amacıyla Mutesim, cellada, kılıcı onun iki alt kaburgasının arasından yüreğine sokmasını emretti. Bunu yaptıktan sonra, Mutesim'in emri üzerine onun dilini kesti-ler, onun vücudunu darağacına astılar. Başını Bağdat'a götürüp, köprü üzerinde bir ağaca taktılar. Sonra aynı başı, Hira-san'ın kent ve kasabalarında dolaştırdılar. Nedeni ise şuydu ki; o, halkın yüreğinde kök salmış büyük bir nüfuza sahipti."

Babek'in Son Sözleri:

"... Bütün müstebidler (zalim hükümdarlar) gibi sen de yanı-lıyorsun. Çünkü benim destanım öyle bir destandır ki ne Ba-bek'le başlamıştır ne de Babek'le bitecektir. Ey zavallılar, siz hiçbir zaman özgürlük yangısının ne demek olduğunu anlama-yacaksınız. O dehşetli yangı ki, yüreği yakıp küle çeviriyor. Öz-gürlük, o ister tatlı olsun, isterse acı; yalnız oydu benim sec-degâhım! Ve müstebid ki beni öldürüyor, o da hiçbir zaman anlamayacak ki, ölümü ile özgürlük fedaisi büsbütün yok olmu-yor..."

Soykırıma Karşı Çağdaş Hürremiler!

Tarihte kadın adı, çizgisi ve öncülüğüyle geliştirilen en uzun süreli direniş olan Hürremizm ve kaynağındaki kadın kahraman Hürrem hakkında kaynaklar çok az bulunmaktadır. Birçoğu karartılmıştır ya da egemenlerce çarpıtılmıştır.

Tarihin hakikatleri adına en fazla açığa çıkarılması, tanıtıl-ması, öğrenilmesi gereken isimdir Hürrem ve Hürremizm.

Başkaldıran kültürün en soylu isimlerinden olan Hürrem ta-nınmadan Ortadoğu ve kadın direniş tarihi hep eksik kalacaktır.

Ortadoğu halk direnişlerinin yüzlerce yılına damgasını vu-ran Hürremi inanç, aynı zamanda tarihte bir kadın adına gelişti-rilmiş olan ilk ve tek dindir.

Ortadoğu kadın direnişinde adından en az söz edilen ama hakikati açığa çıkarılırsa hem kadın direnişi adına hem de halk-

lar adına ıgır açacak, olağanüstü bir kimlik, saklı bir hazinedir Hürrem!

Hürrem adının ve direnişinin kapsamlı bir araştırma, edebiyat ve sanat konusu yapılması gerekir; burada sadece O’nun özünden ve günümüzün zulüm düzenlerine karşı ruhunun kimlerde nasıl yaşadığından bahsedeceğiz.

“Mutlu, neşeli, hoş, iyi, güzel” anlamlarına gelen Hürrem adının kaynaklarına baktığımızda:

1-Hürrem adı ilk kez, Kürdistan’lı direniş önderi Mazdek’in eşi ve yoldaşı olarak karşımıza çıkar.

2-Hürrem’in takipçilerinin kurduğu Hürremdin veya Hürremiye denilen bir dini inanış vardır.

3-Hürrem adında kent ve kasabalar bulunmaktadır.

Her üç kaynak birbiriyle bağlantılı olup Nizamülmülkün “Hürrem Binti Qade” diye bahsettiğı Hürrem adının 838’de katledilen Babek’e “Babek Hürremi” denilmesiyle de anıldığını görürüz. Babek, o dönemin Hürremilerinin lideridir. İsmaili, Karmati, Bedreddini direnişlerde de Hürremizm adı ve çizgisi sürdürülmüştür.

Hürremizmin Anadolu ve Kürdistan Aleviliğıyle, özellikle de yarsanilikle bağlantısı da araştırmaya değerdir. Hürrem ve yoldaşlarına, hatta onların ardıllarına “Kızılar” veya “Kızıl giyinenler” adı da verilmiştir.

Hürrem sadece bir simge değil tarihi bir karakter ve mücadele çizgisidir. Çünkü bu düşünceler kadın iradesi ve mücadelesi olmadan kendiliğinden ortaya çıkabilecek düşünceler değildir.

Dönem, kadının toplum içerisindeki belirleyici gücünü yitirdiğı bir dönemdir. Ataerkillik hükmünü icra etmektedir. Kadın gölgede, yitik ve kimliksiz kalmaya mahkûm edilmek istenirken buna karşı derinden bir başkaldırı dalgası gelişmektedir. Yani kadın, iradesini tümünden yitirmemiştir. Eşitlik ve özgürlük arayışı ve mücadelesi sürmektedir.

Burada kadının yöntemi Hürrem döneminde doğrudan direnişin öncülüğünü yapmak şeklindeyken İslamiyetin yayılması ardından dönemin koşulları gereği, açıkça kadın kimliğiyle ortaya çıkıp öncülük yapmak yerine dolaylı olarak derinden bir isyanı örmektir. Bu durum özellikle Babek direnişinde belirgin hal almıştır. Cavidan'ın ve Babek'in yanındaki kadın duruşu toplum açısından güven ve onay duruşudur. Ana tanrıça özelliğinin karakteristiği burada kendisini dolaylı olarak yansıtmaktadır. Toplum kadının duruşuna ve tercihine bakarak direnişi ve öncülerini onaylıyor. Bu çok önemli bir husustur. İslam devletlerinin kayıtlarından hareket edilse bile “Mazdek'ten sonra karısı Hürrem düşüncelerini yaymaya devam etti” ve yine “Cavidan öldürülünce karısı taraftarlarına Cavidan'ın ruhu Babek'te yaşıyor diyerek Babek'in öncülüğünü kabul ettirdi” diye düşülen notlar kadının konumunu göstermeye yetmektedir.

Nizamülmülk ise Siyasetname adlı kitabında hadiseyi şöyle nakletmiştir:

“Mazdek öldürüldükten sonra karısı Hürrem Binti Qade, iki adamıyla birlikte Medayin'den kaçtı. Rey kasabasına giderek halkı kocasının yoluna çağırdı. Peşine takılanlara Hürrem Din adı verildi...

Hürremdinliler her yana dağıldılar ve her kentte başka bir ad aldılar ve her yerde de sürekli olarak başkaldırdılar. Bâtınîler onlarla beraber oldu, çünkü her iki mezhebin aslı birdir.”

Hürrem günümüzde en fazla kadın öncülüklü direnişlerde yaşamaktadır. Babek destanını yazan Tuğrul Keskin'in şu anlamlı mısraları Hürrem ve Hürremi direnişlere yakıştırılabilir:

“Ta hazarda aradım seni
Saçların kara mıdır hala
Ve döver mi dizlerini
Ey isyanın anası
Anlatabilir mi seni yalnız

Bir payızın savrulan yaprakları”

Hürrem!

Başkaldıran kültürün teslim olmayan kadın kimliği!

Hürrem!

Kültürel direnişin, özgürlüğün ve İsyanın kutsal anası!

O şimdi özgürlük için çarpan tüm yüreklerde yaşıyor.

O şimdi kadınların rengârenk ve muhteşem direnişinde,

O şimdi Yarsani ve Alevilerin acılardan başı dik geçerek oluşturduğu insanlık erdemi ve büyük ahlakta,

O şimdi Êzidi, Süryani, Kürt tüm mazlumların özgürlük direnişinde; O şimdi demokratik Ortadoğu mücadelesinde yaşıyor.

Ve Hürrem şimdi faşizmin tek bir anlam yüklediği, iktidarla şiddetle özdeşleştirdiği saptırılmış din anlayışına karşı, İslam’ın barışçıl ve adil özünü temsil ediyor.

Öyle bir kimliktir ki açığa çıkmaması için özel harp daireleri devreye giriyor, sinema alanı bile kullanılıyor. Yazık ki şimdi Türkiye toplumunun çoğunluğu yurdundan zorla koparılmış ve sonra Osmanlı haremine götürülmüş Süleyman’ın Hürrem’ini tanıyor. Fakat güneş balçıkla sıvanmaz! Bu kimlik en özgür haliyle toplumların ruhuna sinmiştir; açığa çıkmasını da engellemezler.

Hürrem ve inancı, İslam adına uygun bir barış dini şeklinde, mutluluğu ve erdemliliğiyle tüm samimi Müslümanların mücadelesinde de yaşıyor.

Hürrem, İslamiyet öncesinde yaşamışsa da İslamiyet döneminde de zorba hükümdarlara karşı isyanın anası ve ilham kaynağı; hatta Hürremiler adıyla örgütlenen bölge halklarının ortak mücadele çizgisi olmaya devam etmiştir.

Çünkü Hürremizm felsefesi:

-Mal ve servetlerin toplumca eşit paylaşılmasını

-Kadın-erkek arasında eşitliği

-İnsanlar üzerinde iktidar ve tahakküm kurulamayacağını

-Din adamlarının ayrıcalıklarının ve ağır dini yükümlülüklerin ortadan kaldırılmasını

-Tüm kötülüklerin ve günahların kaynağı olan özel mülkiyet, şiddet, haset, öfke ve açgözlülüğün insandan uzak tutularak toplumun bir sevgi ve aşk toplumu haline getirilmesi gerektiğini savunmuştur.

Bunlar Ortadoğulu kimliğimizi ve kültürümüzü anlatan ilkelere dir. Kutsallıklar arkasına sığınıp her türlü vahşi saldırıyı meşru kılmaya çalışanlara ve her katliamdan sonra sahte zafer namaları atanlara karşı en büyük moral ve direniş kaynağıdır.

Köklerini binlerce yıllık özgür yaşam geleneğinden alan ve son 1500 yılın somut direniş çizgisi olan Hürremizmin bayrağı bugün Kürdistan başta olmak üzere tüm Ortadoğu'da dalgalanmakta; zalimlere karşı direnmekte, savaşmaktadır.

Kendisine en güzel sesleri ve danslarıyla turnalar eşlik etmektedir ki Kızılbaş Alevi Semah kültüründeki figürlere de turna dansları kaynaklık etmektedir!

Son bir not: Mazdek reform yanlısıydı ama hunharca katledildi; Hürremi hareketler bu yüzden silahlandı, gerillalaştı, savaştı...

Şehrin Süvarileri

Onlar güvercinlerin dilini bilen eski zaman şehir çocuklarının emaneti olan onuru kanlarıyla kara taşlarına yazdılar...

Bu nasıl bir şehirdir / Bilebilmezem
Eski zaman yollarını / Gidebilmezem...

Bu nasıl bir ülkedir / Varabilmezem
Eski zaman günlerini / Görebilmezem...

Bu nasıl bir dünyadır / Sezebilmezem
Eski zaman sırlarını / Çözebilmezem...

Dört ayaklı minare
Selam söyle o yâre
Şehir kalbinden vurulmuş
Kar üstüne kan dökülmüş / Türlü türlü acıları / Yazabilme-
zem... Yazabilmezem...

Uygarlık oldu serap / Ne Şam kaldı ne Halep

Süleymaniye bir gözüm Hewlerdir diğer gözüm
Bana misafir diyenin nerededir iki gözü

Gül üstüne gül / Söz üstüne söz olmuyor
Ferman üstüne ferman / Sayıp saymakla bitmiyor
Mardin kapı şen olmuyor
Şengal Dervişsiz olmuyor
Buralarda yar sevenin başı belasız olmuyor

Yiğit dediğin renginden değil cenginden, cenginden
Şeref dediğin soyundan değil Şengalden geçer, Şengalden...

Bacılarım kafeslerde taşınır / Köle diye pazarlarda satılır /
Saraylarda meze diye anılır / Kavga vakti yar ne diye darılır / Bu
nasıl bir yaradır / Sarabilmezem... Sarabilmezem...

Kapı kapıya bakar / Dicle Cizreye akar / Şehir yanar Mem
yanar / Her yürekte Zin yanar / Bu nasıl bir yangındır / Söne-
bilmezem... Sönebilmezem...

Taş üstünde taş kalmasın / Baş üstünde baş demiş / Saray-
dan ferman vermiş / Yetmiş iki millete / Tek sözüyle kul demiş
/ Bu nasıl bir fanidir / Haşa ben ona he / Diyebilmezem...

Ben dertli bir kemanım / Kerkük için ağlarım
Baba Gur Gur deyince / Yoluna can adarım

Türkmen Arabım Kürdüm
Bin yerinden yaralanmış Kerküküm
Bin kez ölsem uğruna
Kardeşliğe billahi doyabilmezem...

Ben Axin'im: Şehrin genç süvarisiyim / Güneş vurmuş selvi-
siyim / Kavganın en delisiyim...

Şahlandırmış süvariler zamanı / Vermez artık zalimlere
amanı / Ya Ali ya Muhammed eksik etme imanı...

Canım uğruna gürzdür / Rahşın yokuşu düzdür / Adı başı-
mızda tacdır / Rüstemdir süvarisi...

Mahabaddır zafer andımdır
Sinedir Rojhılatı aydınlatan yanımdır
Hewramandır evrenin anlamıdır
Ferzattır öğretmenimdir
Şirindir idam sehparında gülümseyendir

Buluttan ata binmişler
Yiğitlerin şehristanına sürmüşler
Yedi kapısında yedi gül olmuşlar / Güllerim kan içinde / De-
rebilmezem... Derebilmezem...

Karakışta ekilmiş sarmaşıktır Çiyager. Zamanın yelesine tutunmuş kasırgadır. Yeşil bakar dünyaya. Dicle onunla yeşil akar. Hevsel yeşil. Atlar neşeli koşar. Süvariler neşeli...

Bitmeyen bir destandır bu

Kobanédén Sura

Cizreden Şengale

Gelen bahar gibi

Sonu

MUHTEŞEM OLACAK!

8.BÖLÜM

TARİHTE ŞEHİR DİRENİŞLERİ

“Hiç kimse ve hiçbir şey unutulmadı”
(Stalingrad direniş anıtı)

“1916’da Dublin’de ayaklanmayı başlatan İrlandalı ulusal kurtuluş lideri Connoly, öğrencisi Brien’a “katledilmeye gidiyoruz” der. “Başarma şansımız hiç yok mu?” sorusuna ise “hayır” diye cevap verir, “kesinlikle yok!” Connoly, çıkışlarının başlangıcının ilk adımını oluşturduğunu ve bu adımın katliamla karşılanacağını bilincindedir. Ne var ki bu ilk adım kendinden sonraki adımların da koşullayıcısıdır. İkincisinin olabilmesi için ilk adımın tetikleyiciliğine ihtiyaç vardır ve o bunun farkındadır.” (A. ÖCALAN)

“Zaferi kazanan komutan savaş öncesi en çok hesaplamayı yapandır. Savaşı yitiren komutan ise savaş öncesi mutlaka yeterince plan yapmamıştır. Bu nedenle savaşa girmeden önce mutlaka zafer hesabını yapın. Ancak, bu arada her ihtimale karşı, yenilgi hesabını ve stratejisini yapmayı da unutmayın. Plan yapmaya verdiğiniz önem zafer ya da yenilginin belirleyici faktörü olacaktır.” (Sun Tzu)

Savaş-Barış İşlerini Görüşen İlk Şehir Meclisleri

Sümer kentlerinde savaş ve barış işlerini görüşmek üzere bir tür meclis kurulmuştur. Bu meclis bir yürütme meclisi olmaktan ziyade danışma meclisi görevini görmüştür. Kramer bu meclisin tabletlerdeki anlatımından şöyle bahsetmektedir:

“Yazılı insanlık tarihindeki ilk siyasi “meclis” İÖ. Yaklaşık 3.000’de ciddi bir oturumda bir araya geldi. Bizim meclislerimiz gibi iki “ev”den oluşuyordu: Biri “senato” ya da ihtiyarlar meclisi ve “alt ev” ya da devletin eli silah tutan yurttaşlarından oluşan meclis. Bu bir “savaş meclisi”ydi. Savaş ve barış gibi çok önemli bir konuda görüş birliğine varmak için toplanmıştı: “Ne pahasına olursa olsun barış” ya da savaş ve bağımsızlık diye tanımlayabileceklerimiz arasında bir seçim yapmak zorundaydı. Tutucu ihtiyarlardan oluşan “senato” neye mal olursa olsun barıştan yanaydı, ancak kararları, sorunu “alt ev” ile görüşen kral tarafından “veto” edildi. Bu gurup savaş ve bağımsızlıktan yanaydı ve kral onlarla hemfikirdi. Bu devlet Uruk’tu ve Kiş’in savaş tehdidine karşı toplanmıştı.

Kiş’in başında hükümdar Agga, Uruk’un başında ise Gilgamiş vardır... Agga Uruk’u kuşatır ama Gilgamiş bir şekilde Agga’nın dostluğunu kazanmakta başarılı olup kuşatmayı kaldırmış gibi görünüyor.”

İlk Surlar Ve İlk Seferler

Sümer kentleri savunma amaçlı olarak çevrelerine surlar inşa etmişlerdir. Uruk kentinin çevresi yaklaşık 10 km. Uzunluğunda çifte bir surla kapatılmıştır. Çin seddinden sonra dünyanın en uzun surlarının Amed kentinde bulunduğu bunun da 5 km. Olduğu düşünülürse Sümer kentlerinin 10 km. Yi aşan surlarının savunmada başrolü oynadığı belirtilebilir. Bu güvenlik önlemi sayesinde Sümer kralları uzun zaman alan seferlere çıkabilmişlerdir.

Uruk kentinde hüküm sürmüş krallardan biri olan Meskiaggaşer tabletlerde şöyle tarif edilir: “denizlere açılan, dağlara tırmanan!” Bu dönemde kralların kişisel kahramanlıklar temelinde uzak bölgelere seferler düzenlediği bilinmektedir. Meskiaggaşer’in taşıdığı unvandan da anlaşılıyor ki, bu dönemin kral-

ları güneyde Basra körfezi, kuzeyde ise Zagros dağlarına seferler düzenlemişlerdir.

Akadların Saldırı Savaşları

Sümerlerin kuzeyinde yaşayan Akadlar, kentlerin yoğun çatışmalı olduğu bir dönemde saldırıya geçerek MÖ. 2350-40 civarlarında Sümer kentleri üzerinde hâkimiyetlerini kurarlar.

Kral Sargon Uruk'u ele geçirip kralını dinsel kent Nippur'da astıktan sonra Akad ismine kökenlik eden Agade isminde yeni bir kent kurarak burayı başkent yapar. Peş peşe diğer kentleri de ele geçirir ve sağladığı zaferle Mezopotamya'nın ve tarihin ilk birleşik krallığını, ilk imparatorluğunu kurar.

Sargon tam bir yayılma siyaseti izleyerek kölecî emperyalizmin ilk örneğini ortaya çıkarmıştır. Bunun için askerlikten anlayan 5.400 kişilik bir birlik yanında toprak milisleri ve dönemine göre ağır silahlardan oluşan profesyonel bir ordu kurmuştur. Tunçtan yapılma silahların kullanılması yayılmalarını alabildiğine kolaylaştırmıştır. Sargon, ordusunda başrolü okçulara vermiştir. Bunun yanında atılabilen mızrakları ilk kez devreye koymaları -ki bunlar adeta günümüzün füzelerinin yerini tutar- onlara askeri teknik ve taktikte üstünlük sağlamıştır. Bu silahlar ve sınırsız yıkım anlayışıyla rakiplerinin hareketsiz mızrak ve kalkanlarını alt edebilmişlerdir.

Akad hanedanlığının 4. Hükümdarı, Sargon'un torunu Naram-sin döneminde Akadlar güçlerinin zirvesine ulaşırlar. Öyle ki Naram-sin "dünyanın dört bölgesinin kralı" unvanını almıştır. Ancak Akadlar kendilerini yenilmez, ebedi ve dünyanın tek hâkimi saymaya başladıkları an, düşüşlerinin de başladığı an olmuştur.

Dini merkez olan Nippur'un yakılıp yıkılması halkın öfkesini kabarttığı gibi çıkarları sarsılmış olan soylular sınıfının dış güçlerle iş birliği yapması için bulunmaz bir gerekçe olur. Akad yönetiminde askeri ve idari aristokrasinin büyümesi diğer soylu

sınıf kesimlerini korkutmuş ve onların yönettiği büyük bir ayaklanma patlak vermiştir. Diğer yandan fethedilen yerlerdeki ağır baskılar karşısında da ayaklanmalar baş göstermiştir. Naramsin ayaklanmaları bastırsa da kendisinden sonra gelenler Akad'ın dağılma sürecine girmesini önleyememiştir.

Egemenlerin saldırıları karşısında halkların direnişi tarih boyunca eksik olmamıştır. Dağlarda yaşayan Gutiler kendilerine yönelen saldırıları tümünden kırabilmek için savunma konumundan çıkıp sömürgeci kent merkezlerini hedeflediklerinde sonuç almışlardır.

İç ayaklanmalar kadar dıştan gelen saldırılar Akadların dağılma sürecini başlatmıştır. Özellikle Zagros dağ halkından olan Lulubelerin eylemleri Akad'ın yıpratılmasında önemli rol oynamıştır. Daha sonra ise aynı dağ halkından, günümüzde egemenlerin “terörist, eşkıya” dediği Kürtlerin ataları olan ve Sümerlerin “dağların ejderhaları”, “dağların cinleri”, “çekirge sürüleri” gibi adlarla küçümseme ve korku objesi haline getirdikleri Gutiler Sümer kentleriyle ittifak yaparak saldırıya geçmiş, MÖ. 2250’lerde başkent Agade’yi ele geçirerek tarihin ilk kanlı imparatorluğuna son vermişlerdir.

Akadlar gibi daha sonra bölgeye egemen olan Babil ve Asur imparatorluğuna son veren yine bölge halklarının direnişi olmuştur.

Yunan Şehirleri Arasındaki Savaşlarda

Kader Tayin Eden İttifaklar ve Kuşatmalar

Eski Yunan şehir devletleri arasında Atina ve Sparta başı çekmiş ve birbirine rakip olmuşlardır. Onlar etrafında birçok konfederasyon ve savaş ittifakı kurulmuştur.

Çeşitli ittifaklarla yürütülen savaşların sonunda, özellikle de savaş tarihinde önemli bir yeri olan, “Peloponez Savaşları” olarak adlandırılan savaşların sonunda (MÖ 431-404) Atina yenilgi almıştır. Savaş ve savaş etrafında ittifakların oluşmasına yol

açan gelişme Atina'nın bölgedeki dengeleri ortadan kaldıracak kadar güçlenmesi olsa da askeri karakterli Sparta'nın fetih hevesi belirleyici etken olmuştur.

Yenilgiye yol açan askeri duruma bakıldığında ise, nefes alamaz tarzda kuşatma altında kalmak esas sebep olmuştur. Sparta her yıl hasat mevsiminde Atina topraklarına saldırıyor, üzüm bağlarını, zeytin ve meyve ağaçlarını keserek yiyeceksiz bırakmaya çalışırken Atina ise karada Sparta ile çatışmayı riskli bulduğundan surların arkasına çekilmeyi ve deniz seferleriyle Sparta'yı darbelemeyi esas almıştır.

Bu nedenle Atina savaşın bir aşamasından sonra kent surları arkasına çekilmişken veba salgını ile karşılaşmış ve nüfusunun dörtte birini yitirmiştir. Yenilgiye giden süreç böyle başlamıştır. Yiyecek ikmali de kesilince Atina teslim olmak zorunda kalmıştır.

Savaşçı bir toplum olan Sparta mitolojide Savaş Tanrısı Ares ile anılırken demokrasi yurdu olan Atina ise Zekâ, Sanat, Strateji, İlham ve Barış Tanrıçası olan Athena ile özdeşleştirilmiştir. Yunan mitolojisinde Athena'nın, kaba güç kullanan Ares'i her seferinde yenmesi boşuna değildir. Nitekin Peloponez savaşlarında Atina yenilmiş olduğu halde çok geçmeden Atina filozofları ve siyasetçileri sayesinde Sparta etkisi kırılmış Atinalı yaşam tarzı kentte hâkim olmuştur.

Şehir Direnişlerine İlham Olan Hendek Savaşı

627 yılında Hz. Muhammed'in öncülüğünde yaşanan savaşın adı olan Hendek Savaşı şehir savunması açısından önemli bir örnektir.

İslamiyet'in gelişip güçlenmesinden rahatsız olan kesimlerin öncülüğünde yeni bir savaş cephesi oluşmuştur. Yahudi ve Arap kabilelerinin toplam askeri gücünün on bin, Müslümanların ise üç bin dolaylarında olduğu kayıtlara geçmiştir.

Düşmanlarının hazırlıklarını öğrenen Hz. Muhammed, savaş meclisini toplamış ve kendi hazırlıklarını başlatmıştır. Meclisin çoğunluğu Medine'nin içerden savunulabileceği görüşünde birleşmiştir. Bunun üzerine Selman-ı Farisi şehrin üstün kuvvetlerle kuşatılması karşısında etrafına hendeklerin kazılarak gerekli savunmanın sağlanacağını ileri sürmüş ve peygamber tarafından da onaylanıp derhal hayata geçirilmesi için çalışmalar başlatılmıştır.

Hız. Muhammed hendek kazılacak yerlerin keşfini bizzat yapmış, Medine'deki tüm araç-gereç toplanarak ve tüm halkın katılımıyla kış mevsiminin zorluklarına rağmen hendekler kazılmış, çıkarılan topraklarla ise iç tarafa yığılarak siperler oluşturulmuştur.

Savaş gelip çatığında saldırganlar Medine üzerine yürümüş fakat hendekleri görünce şaşır kalmışlardır. Böyle bir savunma taktiğini bilmedikleri gibi nasıl aşacaklarından da habersizdirler. Böylece hendek gerisinde kalıp ok vb silahlarla etkili olmayan saldırılar düzenlemişlerdir.

Müslümanlar ise hendekler arkasında siperlerde nöbet tutmuş, gece devriye çıkarmış, şehir içinde ve savunma hattında sızmalara karşı tedbir geliştirmişlerdir. Fakat hem soğuklar, hem de dışarıyla bağların kesilmesiyle ortaya çıkan erzak sorununu inancı zayıf olanlarda huzursuzluklara ve moral bozukluğuna yol açmıştır. Meydan savaşlarına alışmışken hendek arkasında beklemek sıkıcı ve yıpratıcı olmuştur. Hz. Muhammed'in düşman güçleri bölmek adına giriştiği diplomatik çabalar da sonuçsuz kalınca hendek ve siperlerde direnmekten başka yapacak bir şey kalmamıştır. Bu zor durum Kur'an'da "işte müminler orda sınandı ve sarsıldılar" biçiminde ifade edilmiştir.

Düşman güçler de hendeği aşmayı kafaya koymuş ve neticede savaşçılığıyla ün salmış olan Amr b. Abdved komutasındaki bir birlik bunu başarmıştır. Ebu Süfyan ve Halid Bin Velid de bu sırada düşman saflarında Müslümanlara karşı savaşmak-

ta olup Amr'ın ardından ilerlemektedirler. Hendekleri geçen Amr kendisiyle savaşacak bir savaşçı çağrısında bulunarak Müslümanlara meydan okumuştur. Namını duymuş olan Müslümanlardan kimse bu meydan okuyuşa cevap vermeyince Hz. Ali peygamberden savaşmak için izin istemiş, ancak ikinci ısrarında onay almıştır.

Amr Ali'nin genç oluşu ve babasıyla dostluğunu gerekçe gösterip onunla savaşmak istememiş ama Hz. Ali "kendisinin savaşa çıkanların üç teklifinden birini kabul ettiğini duyduğunu; eğer öyleyse, üç teklifi olduğunu söyledi. Ya Müslüman olmasını ya savaşı bırakıp gitmesini ya da kendisiyle dövüşmesini teklif etti. İlk ikisini reddeden Amr dövüşmeyi seçti."

Bu teke tek dövüşte Hz. Ali'nin kalkanı parçalanıp başından yaralansa da Amr ölmüştür. Amr ile beraber hendekleri geçen Dırar ve Hübeyre ise kaçmıştır. Bu durum Müslümanlara moral kazandırmış, siperlerde ok ve taşlarla çarpışmaya devam etmişlerdir.

Bu sırada savaşın kaderini değiştirecek bir gelişme yaşanmış, saldırgan güçlerden bazıları Müslümanlığı seçmeye karar vermiştir. Hz. Muhammed düşman safları arasında olup da Müslümanlığı seçen Nuaym sayesinde düşman güçlerini birbirine düşürmeyi ve bazı kabilelerin bırakıp gitmesini sağlamış, böylece savaş eski şiddetini kaybetmiştir. Kısa süre sonra da tozu toprağı birbirine katan dondurucu bir rüzgâr başlamış ve düşmanın geri çekilmesine yol açmıştır.

Bu sabırlı direniş üzerine Müslümanlar hendeklerden çıkmış, düşman güçlerin elindeki erzağı elde etmeyi başarmış ve karşı saldırı hamlesini başlatmışlardır. Hendek zaferi Müslümanlara gerekli morali kazandırdığı gibi kesin zafere vesile olacak Mekke yolunu da açmıştır.

Ortadoğu'nun Radikal Şehir Komüncüleri Karmatiler

Karmati hareketi 870'lerden başlayarak 1070'lere kadar, 200 yıla varan bir dönem içerisinde Ortadoğu'nun bütününe yayılmış olan en büyük toplumsal harekettir. Karmati ismi hakkında en yaygın kabul Karmati hareketin kurucusu olan Hamdan b. Eş'as El-Karmat'ın lakabı olan Karmat'tan geldiğidir. Hareket mensuplarının birbirlerine Arapçada yoldaş, arkadaş anlamına gelen 'Refiq' hitabıyla seslenmeleri hareketin karakterine dair önemli bir veridir. Bu yoldaşlar arasında üç ismin her zaman anılması gerekir ki bunlar Abdan, Cenabi ve Dendani'dir.

Hamdan Karmat Küfe bölgesinin Baş da'isi olarak atandktan sonra bölgede kendi öğretisini yaymak amacıyla bir yardımcıları ekibi kurar. Bunlardan üçü hareketin ideolojik, askeri ve mrgütsel temsilcileri halinde anılırlar. İlki hareketin "filozofu ve beyni" olarak tanınan Abdan olup nasıl bir düzen kurmak istediklerini anlatan Belagat-ül Safa (Kardeşliğin Hitabeti) adındaki yedi ciltten oluşan bir kitabı kaleme almıştır. Ekip içerisindeki ikinci isim olan El-Cenabi hareketin Hamdan Karmat'tan sonra gelen ikinci önderi düzeyindedir. Hareketin bir numaralı örgütleyicisi ve eylem adamı olarak tanınır. Tüm tarihçiler tarafından komünal toplum projesini hayata geçiren en cesur Karmati komutanı olarak tanıtılır. Üçüncüsü ise Hamdan Karmat'ın öğrencisi olan Zikreveyh El-Dendani'dir. Bir propaganda ustasıdır. Daha çok İran topraklarında hareketi tanıtmak ve yaymak için görevlendirilmiş ve bu alanlarda çalışma yürütmüş bir öncüdür.

Irak'tan Yemen, Mısır, Şam ve Afrika'daki halklara kadar Ortadoğu baştanbaşa bu komünal halk örgütlenmesi etrafında şekillenmiştir. Karmatiler muazzam toplumsal örgütlenmelerine dayanarak birçok kenti özgürleştirmişlerdir. İlk önce Bahreyn'in başkenti Hajr ve Arabistan'ın Lahsa şehirlerini fethetmişlerdir.

Bahreyn'e hâkim olup orada "Mümini'yye" şehrini inşa etmişler, Basra'da kısmen etkili olmuşlar, Bağdat'ın deniz yolunu kapatmışlar, etkilerini daha geniş alanlara yayıp Şam'a dek dayanmışlardır.

Karmatilerin başarısı devletçilikten ziyade toplumculuğu esas almalarından ileri geliyordu. İsmaililiğin bir diğer kolu olan Fatımiler Mısır'da devlet kurunca onlara karşı kesin bir tavır almış ve kendi yollarını çizmişlerdir. Bu arada Fatımilerin üst kesimi devletleşirken toplumsal tabaka komünal yaşamda ısrar etmiştir.

Karmatilerin en çarpıcı özelliği şehir örgütlenmelerinde komün evlerini ve eğitimi esas almalarıdır. Örgütlenme ve eğitim sistemleri iç içe olup 9 aşamada kadrolarını yetiştirirler. İlk halk toplantısında gündem oluşturmada sadece halkı dinlerler. İkinci toplantıda halkın gündem oluşturmada sağlarlar. Üçüncüsünde öncü kadronun kendisi de gündem oluşturur. Böylece topluluğu tanıma fırsatını bulduğu için sonraki aşamalarda taraftar, milis ve kadro olabilecekleri tespit ederek farklı eğitim evlerine gönderirler. Son aşama derin felsefik tartışmalarla öncü kadronun yetiştirdiği aşamadır.

Karmati Hareketi büyük bir gizlilik içinde üçlü komiteler şeklinde örgütlenmiştir. Arapça Cifr denilen rakamlarla şifreli yazışma, birden çok kod isim kullanma, sıkça yer değiştirme gibi yöntemlere başvurarak Abbasi yönelimlerine karşı tedbirler geliştirmişlerdir.

Kadrolarını sıkı bir disiplin içinde tutan harekette ortak yaşam ve ahlaki ilkeler her şeyden üstün tutulur. İnşa edilen toplumsallıkta kadın ve erkek eşittir, kadınların toplum içerisindeki etki düzeyleri hissedilir derecede artmıştır. Kadınlar her türlü toplumsal faaliyet içerisinde erkeklerle eşit düzeyde yer almış; çocukların eğitime de özel önem verilmiştir.

Bu sistemde herkes gücü ve yeteneği oranında ekonomik çalışmaya katılır ve yine kazancı oranında ortak işlerin yürütülmesi için bir nevi vergi katkısında bulunurdu.

Karmatilerin demokratik uygarlık tarihine bıraktıkları en önemli miras da demokratik komünalite sistemi olmuştur. Bu sistem katı otoriter tarzda değil halkın demokratik katılımını esas alan meclis ve komün sistemiyle hayat bulduğu için ege-menlerin saldırılarına karşı halkın katıldığı direnişleri geliştirebilmiştir. Bu nedenle Karmati kentleri “özgürlük kentleri” olarak anılmayı hak etmiştir.

Avrupa’da Kent Direnişleri Ve Paris Komünü

Orta çağ sürecine gelinceye kadar Avrupa’da site devletleri hâkimiyetini sürdürürken, özellikle ticaretin gelişmesiyle birlikte kentlere göç artacak ve antik çağ sitelerinin yerine komün yönetimlerinin şekillendirdiği kent ve kasabalar öne çıkacaktır.

Komünlerin çıkışında birçok etken sayılabilse de, en belirgin olanı ticaretin gelişmesi ve özgür alan arayanların kentlerde birikmesidir. Ticaret yapanlar ve zanaatçılar güvenli kalelere yerleşirlerken, zamanla loncalarda örgütlenecek ve komünleri oluşturacaklardır.

Kral, kilise ve yeni orta sınıfın yer yer çatıştığı, yer yer uzlaştığı bir döneme girilmiştir artık. Bu mücadelede kentler birer özgürlük alanı haline geleceklerdir. Bunu da sağlayan komün örgütlenmesi olacaktır.

Kent sınırları içinde feodal kölelik kaldırıldığı gibi insanlar arasındaki farklara karşın herkes eşit sayılmıştır. Doğal yurttaşlık anlayışı burada temellerini atmıştır. Kent komünleri, yurttaşlar arasındaki eşitliği bir nevi kent sözleşmesi olan “KENT BARIŞI” ile güvenceye almıştır. Kent içinde yaşayan herkesin kabul ettiği ve herkese uygulanan bu sözleşme sayesinde kentin birliği sağlanmıştır. Bu birliği de bir kurul yönetmiştir. Yönetim Kurulu bir nevi yargıçlar kurulu görevini de görmüştür. Kimi

komünlerde kentin önde geleni komünün belediye başkanı olmuş ve bir meclisle beraber belediyeyi yönetmiştir.

Kent komününün ilk ortak harcaması kentin etrafına güvenlik duvarlarının örülmesinde yapılmış; herkesten gücüne göre, maddi imkânları ölçüsünde bir pay alınmıştır. Toplumun ortak faydası için toplanan bu parayı ödemeyi red edenler kente alınmamıştır. Kent komünleri böylece toplumsal zeminini güçlendirmiş, tüm toplumun faydasına çalışan bir sistem kurarak ittifakını geliştirmiş ve bu sayede de kraliyetler karşısında özerk kalabilmiştir.

Kent özerkliği konusunda İtalyan kentleri tarihteki en önemli örneklerdendir. Venedik, Cenova, Florensa, Pisa gibi kentler yerel özgürlüklerini uzun süre korumuşlardır. İtalya'da kent özgürlüğünün güvencesi, kasabalarda yaşayan yurttaşların birbirine bağlılığının belgesi olan sadakat yemini. Conjuratio yani konsül adı verilen bu resmi sadakat belgesini kabul edenler komün oluşturmuş olurlar ve bu komünün yönetimi de komün üyelerince seçilip aynı adla -konsül- anılırlar. Bütün konsüller bir araya gelip Genel Meclisi oluştururlar.

İtalya komününün temeli böylece kasabalarda atılmış olur. Komşu kasabaların komünleri konfederal tarzda bir araya gelip Kent Komününü oluştururlar. Savaş ve barış işleri gibi önemli konularda tartışır ve karar vermeden önce halk meclisinin görüşünü alırlar. Daha sonraları diktatörlüğün hâkimiyetine girse de bu ilk uygulamalar kent adına önemli demokrasi uygulamalarıdır ve ileri düzeydedir.

Yerel inisiyatif ve komün deneyiminde İspanya da önemli bir örnek teşkil etmiştir. İspanya 1500'lerin Avrupa'sında katı mutlakiyetçi krallıkların öncüleri arasındadır. 1520'den itibaren İspanyol merkeziyetçiliğine karşı kent ayaklanmaları yaşanır ve komünler kurulur. Kimi kentler vergileri kendileri toplayıp yurttaşlardan milis savunma güçleri oluşturacak duruma gelirler.

Aynı şekilde Almanya tarihinde de yüzlerce yıl boyunca kent konfederasyonları hâkim olmuşlardır. Alman köylülüğünün bunda büyük bir rolü olmuş, soyluların şiddetinin olmadığı bölgelerde komünal bir yaşam sürerlerken saldırıların olduğu alanlarda ise direnişleriyle kendilerini yönetecek duruma gelmişlerdir. Kentlere de yansıyacak olan bu özgürlük eğilimi sayesinde, diğer ülkelerde kentler saldırıya uğrayıp özerkliklerini yitirirken Almanya kentleri daha uzun süre bağımsız var olmuşlardır.

Avrupa kent özerklikleri monarşik krallıkların saldırılarına uğrayıp zayıflasa da, esas yenilgiyi endüstriyalizm karşısında alacaklardır. Sanayi devrimi kar hırsında sınır tanımayan burjuvazinin elinde kırık, kenti ve kent komünlerini yutan bir canavara dönüşecektir.

Kapitalizm karşısında alternatif olarak sosyalizm düşüncesi gelişmeye başlarken direnenler adına ilk başarı Paris'te elde edilir.

Paris Komünü, hem şehir savaşı hem de doğrudan demokrasi uygulamasında çok öğretici tarihsel bir örnek teşkil etmiştir.

Daha 1790'lı yıllarda, yani Fransız Devriminin hemen akabinde mahalle ve kent meclislerine dayalı yönetim modeliyle tüm Fransa konfederasyon haline getirilmek istenmiştir. Halk hareketi burjuvazinin eline geçince komünler halk adına kalıcı sonuçlar doğurmamıştır. Fakat bir halk özgürlük eğilimi olarak hep varlığını korumuştur. Nitekim 1871 Paris komünü tüm kentlerdeki komünleri konfederasyon çatısı altında birleşmeye çağırmıştır. Paris Komünü Fransa-Prusya arasındaki savaş koşullarında temelini atmıştır. 19 Temmuz 1870'te Fransa Prusya'ya savaş açmış ve bu savaşta yenilmiş, 2 Eylül 1870'te Prusya ordusuna teslim olmuşlardır. Fransa kralı da esir alınmış, Paris kuşatılmış fakat halk direnmiştir.

Ulusal Savunma Hükümeti kurulmuş olsa da Prusya karşısında direnmemiş ve 28 Ocak 1871’de teslimiyet anlaşması imzalamıştır. Bunun üzerine Ulusal Muhafız içerisinde 215 taburun delegeleri toplanıp direniş kararı almış ve “Ulusal Muhafız Federasyonu Tüzüğü” kabul etmişlerdir. Bu direniş gücünün başına seçilen 20 kişilik Merkez Komite, Komün devriminin yönetimini üstleneceklerdir.

Hükümet Paris halkını silahsızlandırmaya kalkınca 18 Mart 1871 günü halk direnişe geçmiş, iki generali teslim almış ve kurşuna dizmişlerdir. Bugün Paris Komününün kuruluş günü olarak anılır. Artık Fransa’da iki hükümet vardır. Biri Paris Komününün hükümeti, diğeri de Versailles’e kaçmış olan burjuvaların hükümeti. Hemen ertesi gün Merkez Komite bir bildiri yayınlayıp halkı komün seçimlerine çağırmış, sıkıyönetim kaldırılmış, siyasi tutsaklar serbest bırakılmıştır. Komite 23 Martta ise Komün Programını açıklamıştır. Buna göre: “Emekçiye emeğinin tam değerini sağlamak, yani kapitalist karı ortadan kaldırmak için kredinin, ticaretin ve ortaklaşmanın örgütlenmesi; herkes için parasız, laik ve tam eğitim; toplantı, dernek kurma ve basın özgürlükleri; polisin ve ordunun komünal düzeyde örgütlenmesi. Tüm toplumu yönetmesi gereken ilke, bir grup ya da derneği örgütleyen ilkeydi. Bu ilkeye göre dışarıdan hiçbir otorite kabul edilmiyor ve ister bir yöneticinin, ister belediye başkanı ya da valinin olsun, tüm seçilenlerin seçenler tarafından sürekli denetimi isteniyordu.”

26 Mart’ta komün seçimleri yapılmış, Paris’in ilçe veya ilçe belediye dairelerinin yöneticileri belirlenmiş; Merkez Komite de yetkilerini resmen Komün yönetimine devretmiştir. Komün yönetiminde işçiler, memurlar, öğretmenler, ressam, yazarlar, gazeteciler ve iş adamları yer almış; Komün bünyesinde tüm Paris halkının katılımını sağlayabilen sendikalar, kooperatifler, kulüpler, komisyonlar, kurullar tarzında örgütlenmeler gerçekleştirilmiştir. İaşe, darphane, basımevi, sağlık, posta gibi

hizmet alanları ile eğitim, yargı, maliye gibi konularda komisyonlar kurulmuştur. Ayrıca Kadınlar Birliği örgütlenmiştir. Komün yerel yönetim özerkliğini, en ücra köşelere kadar tabandan örgütlemeyi esas alsada kendisini çevreye, yerellere yayamamış, sistem Paris’le sınırlı kalmıştır.

Öte yandan Ulusal Muhafız Merkez Komitesi, yetkilerini Komüne devrettiğini açıklamasına rağmen toplantılarını yapmaya devam etmiş, askeri işleri doğrudan yönetmek istemiştir. Dolayısıyla Komün Yönetiminin yanında ikinci bir iktidar gibi kalmıştır. Askeri işlerde Komün iradesini hiçe sayabilmiştir.

Komünün muazzam bir hızla örgütlenme çabalarına rağmen kendi içinde tam demokratik bir düzeyi tutturduğundan söz edilemez. Bu yüzden kişisel rekabetler, çekişmeler, sık sık görev değiştirmeler yaşanabilmiş; disiplin tam sağlanamamıştır. Bu zafiyetler Komünün zayıf düşmesine yol açmış olsa da halk direnişten yana olmuştur.

12 Mayıs’ta Almanların da desteklediği burjuva orduları Paris’e girmiş ve kıran kırana bir direniş yaşanmıştır. 28 Mayıs’a gelindiğinde halkın kahramanca direnişlerine rağmen, Paris direnişleri kırılmış, toplu kurşuna dizmeler başlamıştır. Yaklaşık 30 bin insan katledilmiş, 38 bini esir alınmış ve Paris düşmüştür.

70 günlük direniş sürecine birçok şey sığdırmış olan Paris Komünü, toplumsal mücadeleler tarihinde önemli bir dönemeç olmuştur. Komünal direnişler adına büyük bir esin kaynağı olmakla birlikte ileriki tarihlerde “proleterya diktatörlüğü” tezlerine de temellik etmiştir. Burjuvazinin üzerine yeterince sert gidilmediği, kenti terk edip yeni bir karargâhta güç toplamalarına fırsat verildiği; bankalarındaki paraya bile dokunulmadığı ve neticede fırsat kollayan burjuvazinin gücünü toplayıp saldırıya geçtiği değerlendirilmiştir. Bundan çıkarılan sonuç ise proleterya diktatörlüğünün mutlak gerekli olduğudur.

Şehir Kuşatmasına Karşı En Uzun Süreli, En Trajik Ve En Direngen Örnek: Leningrad

“Tanya Savicheva, 11 yaşında bir kız. Günlüğündeki notlar, ölümcül bir açlıktan ve ölümlerden söz ediyor. Önce büyükannesi, ardından amcası, sonra annesi ve kardeşi! Günlükteki son not: ‘Sadece Tanya kaldı’. Tanya, kuşatmadan kısa bir süre sonra ileri derecede beslenme bozukluğundan (açlıktan) öldü.”

Bir çocuğun günlüğüne de yansıyan açlık nedeniyle bazen bir gün içinde on bin insanın öldüğü Leningrad Kuşatması 2. Dünya savaşı sırasında 8 Eylül 1941 tarihinden 27 Ocak 1944 tarihine dek 872 gün süren ve çok ağır kayıplar ve yıkımlara yol açan Hitler Ordusu ve ortaklarının kuşatmasıdır.

Düşman güçler Barbarossa Harekâtı adını verdikleri taarruzla Sovyetler Birliğinin birçok alanını işgal etmiş, Moskova, Stalingrad, Sivastopol, Rostov gibi önemli kentleri kuşatmışlardır. Bu kentlerden biri de Leningrad’dır.

Leningrad’ın hedef seçilmiş olmasının nedeni, Ekim Devriminin sembolik başkenti olması, Sovyet Baltık Filosunun ana üssünün orada olması ve birçok silah fabrikasının bulunmasıdır.

Kuşatma sırasında kentin ihtiyaçları üç kış boyunca Ladoga Gölü üzerinden sağlanmış ve bu yol halk arasında “Yaşam Yolu” olarak adlandırılmıştır. ABD’nin devreye girmesiyle belli düzeyde sivilin tahliyesi de gerçekleşmiş ve bir süreliğine de olsa lojistik destek temin edilebilmiştir. Göl tarafındaki bu yol kapandığı zaman ise adını “ölüm yolu” olarak değiştirmişlerdir.

Kentteki tarihi yapılar ve alt yapı sistemi Hitler’in emriyle tank-top atışlarıyla yıkılmıştır.

Kuşatma altında açlık ve soğuk halkın büyük düşmanı haline gelmiştir.

Leningrad Şehir Yönetimi adına Temsilciler Konseyi, henüz kuşatma başlamadan önce sivil halktan “ilk tepki grupları” adı

altında sivil savunma birlikleri oluşturmuş; hemen ardından bir milyon insanı savunma mevzilerini oluşturmak üzere görevlendirmiştir.

Bu savunma hattında toplamda 190 km. kereste barikat, 635 km. dikenli tel örgülü engel, 700 km. tank hendeği, beş bin beton takviyeli toprak ve kereste mevzii ve çok uzun mesafeleri kapsayan boy siperleri kurulmuştur.

Hem kentteki halk direnişi hem de Kızıl Ordu'nun hamleleri düşman güçlerin Leningrad'a girmelerini önlemiştir. En son olarak Sovyet güçlerinin "İskra" (Kıvılcım) adını verdikleri büyük bir taarruzla Leningrad kuşatması kırılmıştır.

Asker ve sivil toplam 1,5 milyondan fazla insan bu kuşatma altında yaşamını yitirmiştir. Derin bir yurtseverlik olmadan bir kent halkının bu kadar uzun süre topyekûn bir direnişe geçmesi ve sonuna dek dayanması mümkün olamazdı. Leningrad'da bir soykırım uygulanmış ama direniş sayesinde kaybeden faşizm olmuştur.

Sokakların, Evlerin, İradenin Ve Aklın Savaşı: Stalingrad

2. Dünya Savaşında Hitler, henüz ABD savaşa girmeden Sovyet gücünü kırmak ve Kafkas petrollerine ulaşmak için tüm gücünü Sovyetler Birliğine yönlendirmiştir. Bu saldırıların en büyüklerinden biri Stalingrad şehrine yapılmıştır. Ulaşım, sanayi ve tarım kapasitesiyle stratejik önemi olan şehirde 23 Ağustos 1942 ve 2 Şubat 1943 tarihleri arasında kader tayin edici nitelikte bir savaş yaşanmıştır.

Hitler, kentin adından dolayı burayı almayı en büyük politik hedef olarak görmüş ve bu nedenle en güçlü ordusu olan 6. Orduyu buraya göndermiştir. 200 gün kadar süren savaşın sonunda bir milyondan fazla Kızıl Ordu askeri ve 800 bine yakın Alman askeri ölmüş; Hitler Ordusunun Komutanı Mareşal Paulus Sovyet Ordusuna teslim olmuştur.

Stalingrad sadece kuşatma altında direnen bir kent değil sokak sokak, ev ev çatışmaların yaşandığı bir kahramanlık destanıdır. Sovyet General Vasili Çuykov (Chuikov) ve savaş stratejisini belirleyen Stalin bu kahramanlığın öncüleri olmuştur. Bu savaşta Kruşçev ise Stalin'i temsilen siyasi komiserlik görevini üstlenmiştir.

Yeterli hazırlığın yapılmadığı gerekçesiyle komutanlarının karşı çıkışlarına rağmen Hitler alelacele saldırı emrini vermiştir. Sivil halk tahliye edilmeden başlatılan saldırı faşizmin sınırsız imha hedefine işaret ederken Stalin bu durumu: “Ordumuz canlı bir şehri, terk edilmiş bir şehre göre daha iyi savunur” şeklinde ele almıştır. Nitekim Almanya hava saldırısına başladığında 77 Sovyet uçağı ve 41 tankı imha olmuş, bine yakın sivil ölmüş ve hemen ardından siviller Volga nehrinin doğusuna tahliye edilmeye başlamışken Stalin müdahale etmiş, sivillerin şehir savunmasına katılmasının önemini vurgulayıp geçişleri durdurmuştur.

Hava saldırılarında şehir adeta yerle bir edilmiş ve ardından sokaklarda çatışmalar başlamıştır. Ülke genelindeki savaşta Sovyet ordusu %59'unu kaybettiği halde her imkân devreye konularak savaşılmıştır. Evlerin yıkıntıları birer kaleye çevrilmiş, traktör fabrikaları tank imalatına dönüştürülmüştür. Keskin nişancıların da önemli bir rolü olmuş, özellikle Mosin-Nagant denilen keskin nişancı tüfeğiyle etkili sonuçlar alınmıştır. Kentte 75 bin kadın doğrudan savaş cephelerinde yer almış; keskin nişancı, tankçı, sağlıkçı vb. her türlü görevi üstlenmiştir.

Savaşın kent içinde yoğunlaşması kanatlardaki düşman güçlerinin püskürtülmesi ardından olmuştur. Çünkü kanatları tutmuş olan nispeten zayıf Romen ve Macar orduları yenilince Alman ordusu kentin içine sıkışıp kalmıştır. Sovyet generali Çuykov “KUCAKLAMA” dediği taktiği devreye koymuş “Alman askerlerine mümkün olduğunca yaklaşılması” emrini vermişti.

Aynı talimatında askerlerine “evi birlikte dağıtın: Siz ve el bombalarınız!” diyordu.

Kent içinde muazzam hareketli bir savaş geliştirilmiştir. Örneğın tren istasyonu bir gün içinde defalarca el değışirmiştir. Bir tahıl ambarı aynı gün içinde birkaç kez el değışirmiş; böyle-si iki katlı yerlerde aynı gün içinde bazen Alman askerleri alt katta olmuş, bazen Sovyet askerleri. Bu derecede yakın savaşta Alman Hava Kuvvetleri ve tankçı atışları etkisiz kılınıyordu, vururlarsa kendi askerlerini de gözden çıkarmaları gerekecekti. Alman piyadeleri yakın savaş eğitimi almış, yanaşma, havaya uğurma, engelleri kaldırma vb. taktikleri biliyordu ama Stalingrad sokaklarında direnenler kendi ülkelerini-kentlerini savunurken daha direngen ve daha yaratıcıydı. Böylece Stalingrad sokakları Almanlara mezar olmuştur. Bu yüzden Stalingrad’ı savaş tarihçileri “Nazizme insan zekâsıyla örölmüş bir mezar taşı” olarak adlandırmıştır.

“Pavlov’un Evi” olarak adlandırılan 4 katlı bir binada aylarca geliştirilen direniş bu savaşın kahramanlık sembolü haline gelmiştir.

Anti-tank silahları, mayınlar, tel örgüler, keskin nişancılar eşliğinde halk sokaklarda kahramanca çarpışırken kentin her yerinden hoparlörlerle kafiyeli olarak “Her altı saniyede bir Alman ölüyor. Stalingrad mezar şehir” anonsları yapılıp Alman askerlerinin morali bozulmuştur. Bazen, askerleriyle birlikte Alman tanklarının depolarındaki benzini donduran -40 dereceye varan hava koşulları ise Sovyetlerin en büyük müttefiki olmuştur. ABD hükümeti ise askeri malzeme yardımında bulunmuştur.

Bu sert doğa koşullarında Sovyetler adına “Uranüs Operasyonu” dedikleri sonuç alıcı bir taarruz başlatmışlardır. 750 binlik bir ordu ve Japon tehdidine karşı hazırda bekletilen “Sibiryalılar” adlı kayaklı askerlerden oluşan özel birlik ve yeni uçak filoları devreye konulunca Stalingrad’ın kaderi değışmiş, Alman

ordusu kuşatılıp imha edilmiş, başlarındaki mareşal dâhil 22 generalleri teslim alınmıştır.

Savaşı Mamajev tepesinde karargâha çevirdiği bir barikat-tan yöneten Çuykov daha sonra anılarını anlatırken şöyle diyecektir: “Birliklerimizin bütün çalışma yöntemlerini sıralamak mümkün değildir. Volga’daki çok ağır savaş günlerinde biz, hepimiz, basit birer askerden komutanlara kadar büyüdük, öğrendik, yetkinleştik.”

Çuykov vasiyeti üzerine Mamajev tepesine bakan başka bir tepede, savaş sırasındaki sığınağına yakın bir yerde yatmaktadır. Buradaki anıt mezarıda savaşta hayatını feda eden binlerce Sovyet askerinin adı ve en üstünde de şu sözler yazılıdır: “Hiç kimse ve hiçbir şey unutulmadı”

Vietnam Stratejisi Halk Savaşı-Taktiği Taarruz Savaşı

Şehirler sömürgeci işgal güçlerinin kaleleri haline getirildiklerinde halk için güneşin battığı, karanlık günler başlamış demektir. Buna karşı direnenler hep güneşle, aydınlıkla kendilerini tanımlamışlardır.

Vietnam direnişinin öncüsü Ho Chi Minh (Halkın deyimiyle Ho Amca) 1930’lu yıllarda Fransız sömürgeciliğine karşı gizlilik koşullarında direnişi örgütlerken sıklıkla ad değiştirmiş ve en son olarak “aydınlatan” anlamına gelen Ho Chi Minh adını almıştı. Onun ilk işlerinden biri gerilla savaşı üzerine kitaplar yazmak olmuştur.

Vietnam 2. Dünya savaşı sırasında Japonya işgalinden kurtarılmış ama İngilizler devreye girip Fransızların önünü açmıştır. Bu nedenle tekrar Fransızlar devreye girip sömürge yönetimi kursalar da onlara karşı 8 yıl süren direniş 1954 yılında Dien Bien Phu eylemiyle zafer kazanmıştır.

Zafer yolunda Giap’ın son hamlesi, Dien Bien Phu kentini işgal eden ve bir savunma merkezi kuran Fransız ordusunun ikmal yollarını kesmek ve ardından 40 bin savaşçısıyla (Bu sayı-

nın 70 bin olduğu iddiası da varır) kenti kuşatıp Fransız ordusunu dağıtmak olmuştur. Çin'in verdiği uçaksavarlar ve toplar bu savaşta Giap'ın elini bir hayli güçlendirmiştir. Top atışlarıyla Fransızların kullandığı pist kullanılamaz hale getirilmiş, havadan atılan yardım paketleri de çok yüksekten atıldığı için Vietnamlıların eline geçmiş, sayı üstünlüğü iyi kullanılmış ve neticede Fransızlar 2.000 ölü, 5.600 yaralı ve 6.500 esir verdikten sonra tüm Vietnam'dan çekildiklerini açıklamışlardır.

Fakat ülke Cenevre anlaşmasıyla ikiye bölünmüş, Güney'de işbirlikçi bir hükümet kurulmuştur. 1963 yılına gelindiğinde ise ABD devreye girmiş, 58 bin askerini kaybedip geri çekildiğı 1973 yılına dek milyonlarca sivil insan hayatını kaybetmiştir. Savaş işbirlikçi Güney hükümetine karşı devam etmiş ve 1975'te Saygon (şimdiki adı Ho Chi Minh) kentinin alınması ve Vietnam'ın birleştirilmesiyle son bulmuştur.

Vietnam gerilla savaşında kır ve kent birlikte değerlendirilmiş, tünellere dayalı yer altı sistemi çok yaygın geliştirilmiş, müttefiklerden askeri teknik elde edilmesine, tüm sosyalist ve tarafsız ülkelerde temsilcilik açılmasına özel önem verilmiş, en önemlisi de tüm halk direnişe seferber edilmiştir.

Vietnam savaşının çok boyutlu dersleri olmuştur. Bunlar savaşa damgasını vuran stratejik, taktik birçok temel özellik şeklinde dile getirilebilir. Fakat en temel kavramları direnişin komutanı ifade etmiştir. Gerilla savaşlarında tüm halklara en fazla ilham olan Vietnam direnişinin savaş komutanı Giap, devrimci savaşı birbirini tamamlayan iki kavramla tanımlamıştır: birincisi stratejiyi ifade eden "halk savaşı", ikincisi ise taktiğı tanımlayan "taarruz savaşı."

Savaş komutanlığı, inanç, fedakârlık ve gerilla yaratıcılığı yanında halk savaşı ve taarruz savaşının geliştirilmesinde Vietnam'ın bazı avantajları vardı. Deniz aşırı işgal girişimine karşı direnilmesi, yurtseverlik geleneğı, Kuzey Vietnam'da kendilerinin hâkim olması (Viet Minh Hükümeti) ve emperyalist saldırı-

lara karşı zorunlu askerlik uygulamasını gerçekleştirebilmeleri halkın katılımını üst düzeye çıkarmıştır. Saldırı hamlelerinde ise sosyalist kamptan temin edilen askeri teknik ve siyasi destek ek avantajlar olmuş, ABD kamuoyunun protestoları da devreye girince bu eşitsiz savaş Vietnam zaferiyle sonuçlanmıştır.

İspanya İç Savaşında Uluslararası Dayanışmanın

Tarihi Örneği: Uluslararası Tugaylar

İki dünya savaşı arasındaki en önemli savaşlardan biri İspanya İç savaşı olmuştur. Krallıkla yönetilen İspanya’da 1902-1923 yılları arasında 33 kez kabine değişikliği yaşanmış; 1923’te ordu darbe yapmış, general Rivera başbakan olarak diktatörlüğünü tesis etmiştir. Bu gelişmeyle birlikte ülkede sağ-sol kamplaşması daha katı şekilde gelişmiş ve sürekli bir kaos ortamı doğmuştur. Rivera 1930’da istifa etmek zorunda kalmış ve bunu izleyen 6 yıl boyunca solcular hükümete gelince sağcılar hapse tıkmış, sağcılar iktidarı alınca solcuları tasfiyeye girişmiştir.

1936 yılında Cumhuriyetçi hükümete karşı ordu içinden bir ayaklanma patlamış, faşist General Franko bu ayaklanmanın başına geçmiş; karşısında ise solcular (Cumhuriyetçiler), işçiler, köylüler, anarşistler bir safta toplanmıştır. Böylece İspanya iç savaşı başlamıştır.

Savaş başlar başlamaz Hitler ve Musolloni uçak filosunu Franko’nun yardımına göndermiştir. Cumhuriyetçiler ise Sovyetler Birliğinin desteğini aldığı gibi daha da önemlisi 53 ülkeden gönüllülerin katıldığı Uluslararası Tugayların kurulmasıdır.

Uluslararası Tugayların oluşturulma süreci öncelikle İtalya ve Fransa Komünist Partilerinin girişimiyle başlamıştır. Fransız Komünist Partisi savaşçıların üniformalarını dikmeyi de üstlenmiştir.

İlk büyük başarı Madrid Savunması olmuştur. Her yerde siperlerde çatışmalar devam ederken faşistler Madrid’e doğru-

dan saldırmak yerine kuşatma kararı almışlardır. Madrid ve birçok kentte-kasabada kıran kırana çatışmalar yaşanmıştır. Hitler uçakları Picasso'nun resmine konu olan Guernica kentini bombalamışlardır. Faşistlerin Madrid'i almalarıyla savaş sona ermiştir. Savaşta ölen insan sayısının 500 bin civarında olduğu tahmin edilmektedir. Böylece 1975 yılına dek sürecek olan Franko'nun diktatörlük süreci başlamıştır.

Fakat direnişin anıları İspanya toplumunda geri dönülmez bir demokratik uyanışa yol açmış, Franko'nun ölümünden sonra çok geçmeden faşizmin elinde şekillenmiş olan İspanya Anayasası değiştirilmiş; özerk bölgelere dayalı bugünkü sistem kabul edilmiştir.

Savaş sırasında uluslararası dayanışmanın en güzel örnekleri yaşanmış, gönüllüler sıkı bir disiplin içinde eğitimlerini görmüş ve her cephede savaşmış ve moral kaynağı olmuşlardır. Fakat faşistlerin diğer devletlerden aldığı desteği kırmak adına 1938 Eylül'ünde Cumhuriyetçi hükümet on bin kadar yabancı gönüllünün bulunduğu Uluslararası Tugayları dağıtma kararı almış ve bunu da Milletler Cemiyetinde açıklamıştır. Gönüllülerin bir kısmı faşistlerin iktidarda olduğu ülkelerden geldiği için geri dönüşleri riskliydi. Bu nedenle İspanyol vatandaşı yapılmış ve halk ordusuna katılmışlardır.

Şehir Gerillacılığında RAF

Şehir gerillacılığının teorisi ve pratik başlangıcı açısından dünyada farklı bölgelerde birçok girişim ve deneyim yaşanmıştır. Bugün birçok çevre tarafından, İrlanda Cumhuriyet Ordusu komutanı Michael Collins "kentsel gerilla savaşı"nın teorik kurucusu olarak kabul edilmektedir. 1919 yılında Dublin'de İngiliz ajanlarına karşı "Oniki Havariler" adıyla bir suikast birimi kurmuştur. Bu birim ilk şehir gerilla birliği olarak tanımlansa da 1960'lı yıllara dek şehir gerillacılığının sınırları tam anlamıyla tanımlanamamıştır.

Latin Amerika, Küba, Vietnam gibi deneyimler şehir gerillacılığı açısından birçok farklı tartışmaya yol açmıştır. Küçük gruplarla halkı harekete geçirip devrim yapmak; bunun için kırdan kente doğru harekete geçmek temel prensip olsa da 1960'lı yıllar, kentlerde birçok gerilla hareketinin gelişmesine tanıklık etmiştir.

Gerilla savaşıyla devrim yapmayı temel strateji olarak belirlemek Fokoculuk olarak adlandırılmış ve Fransız entelektüel Regis Debray tarafından tanımlanmış, Che Guevara tarafından da teorik ve pratik olarak geliştirilip Marksist literatüre kazandırılmıştır. Buna rağmen o yıllarda gerilla savaşı ve sınırları üzerine tartışmalar bitmemiştir.

Bunun üzerine Brezilya'lı devrimci lider Carlos Marighella, Uruguay devrimcilerine yol gösteren Abraham Guillén'in "Şehir gerillasının Stratejisi" adlı kitabından esinlenerek Fokoculuğu eleştirmiş ve "Kent Gerillasının Mini El kitabı" eserini yazarak bu tartışmalara yanıt vermiştir. Ona göre gerillacılık genel stratejik ve taktik bir planın tamamlayıcı bir bölümüydü; bürokrasinin panzehiri gerilla savaşıydı ve ayrıca şehir gerillacılığı da ülkedeki en sanayileşmiş bölgelerde yürütülebilirdi.

1970'li yıllara gelindiğinde şehir gerillacılığı açısından Almanya'da RAF şahsında yeni bir örnek doğmuştur.

Andreas Baader ve Ulrike Marie Meinhof öncülüğünde kurulan Kızıl Ordu Fraksiyonu (Rote Armee Fraktion) şehir gerillacılığını pratikte geliştiren devrimci bir guruptur.

RAF köken olarak 1960'lı yılların öğrenci protestoları içinden doğan ve gelişen bir harekettir.

1968 gençlik hareketleri döneminde sol grupların mücadele yöntemlerini pasif bulan Ulrike, bir alış-veriş mağazasını kundaklamaktan tutuklu bulunan Andreas'ın hapisneden kaçırılmasına katılmış ve bu olay ardından RAF kurulmuştur.

Firardan sonra Andreas 20 kadar arkadaşıyla birlikte Filistin Kamplarında eğitim görmüş ve dönüşlerinde şehir merkezle-

rinde kapitalizmi ve hükümeti hedefleyen eylemler gerçekleş-tirmişlerdir. ABD üslerinin bombalanması, banka soygunları, sabotajlar, kundaklamalar, şoför ve korumaların vurulması, diplomatların ve sermayedarların rehin alınması ve vurulması gibi birçok eylemle Almanya ve dünya gündemine giren guru-bun öncülerinden Ulrike ve Andreas başta olmak üzere birçoğu 1972 yılında yakalanmıştır.

Ulrike ve Andreas sırasıyla 1976 ve 1977 yıllarında hücrele-rinde ölü bulunmuşlar; kendilerini öldürdükleri iddia edilse de Ulrike'nin kendini astığı iddia edilen ipin beden ağırlığını taşı-yamayacak bir battaniye ipi olması, Andreas'ın ise ensesinden kurşunla vurulmuş olması Alman devletince katledildiklerinin kanıtı olmuştur.

Kapitalizmin kendini örgütleme düzeyine karşılık Alman devrimcilerin toplumu yeterince örgütlememiş olmaları sert saldırılar karşısında varlığını sürdürememelerine yol açmıştır. Fakat hem zindan direnişleri hem de şehir savaşı açısından, halk örgütlenmeleri eksik olsa da geliştirdikleri şehir gerillacılığı pratiğiyle tarihin önemli derslerini kaydetmiş ve radikal dire-nişçi bir miras bırakmışlardır.

Sonuç: Savaşan Halkın Zaferi

“Bir tanrı buyruğu gibi sarılmak gerek
Şimdi
Narin kabzasına tüfeğin
Bırakmamak asla bırakmamak gerek
Zulmün sarayı yer ile yeksan oluncaya değin...”
(Ali Haydar Kaytan)

Arap-İsrail savaşlarından Güney Afrika'ya, Balkanlardan Kafkaslara, Bask ve İrlanda'dan Zapatistalara, Che Guevera gerillacılığından Mahir Çayanlara daha birçok örnek incelenebi-

lir. Ömer Muhtar'ın İtalyanlara karşı örgütlediği direniş, çöl gerillacılığı açısından öğreticidir. Cezayir bağımsızlık savaşında 470 binlik Fransız güçlerine karşı 30 binlik devrimci halk gücüyle direnilmiş; 960 bin Cezayirli hayatını kaybettiği halde zafer elde edilmiştir. Her birinden alınacak büyük dersler vardır. En son Kobani direnişi adeta tarihin tüm şehir savaşlarının derslerini kendinde toplamıştır.

Sur, Cizre, Nusaybin gibi Bakur kentlerindeki öz yönetim direnişleri ise en eşitsiz güç koşullarında faşizmin topyekûn saldırılarına karşı muazzam direnmenin örneği olarak Kürdistan tarihinde bir ilk olmuştur. Hatalı tarz ve yanlışlardan çıkarılacak sonuçlar elbette olacaktır. Halkın büyük ölçüde korunmaya çalışıldığı bu direnişlerde kent binaları ve alt yapısı ağır hasar görse de bunun siyasi ve askeri okunması farklıdır. Hitler orduları gibi saldırı yapanlar beklemedikleri bir dirençle karşılaşp büyük kayıplar verince adeta yenilgilerini gizlemek için bunu yapmış ve işi insanları yakmaya dek vardırarak psikolojik savaş yöntemlerini devreye koymuştur. Bu uygulamalar halkın kinini artırmaktan başka sonuç vermediği gibi nasıl bir devrimin zeminini döşemiş olduğunu da yakın tarih gösterecektir.

Günümüzdeki savaşların sonuçlarına bakıldığında sivil kayıpların geçmişle kıyaslanamayacak kadar arttığı, yani eski savaş tarzlarının aşıldığı görülmektedir.

Birinci dünya savaşında sivil kaybı %5, ikinci dünya savaşında %48 iken 1990'lardan günümüze devam eden savaşlarda ise %95'tir. Bu istatistik bile -savaşlara katılsın veya katılmasın- şehirlerin ve sivil halkın hedef haline geldiğini göstermektedir. O halde halkın savaş için örgütlenmesi bir zorunluluk olmaktadır.

Şehir savaşlarının diğer önemli bir sonucu göç olgusudur. Özellikle iç savaşa dönüşen savaşların ağır sonuçlarından biri de kapsamlı göçlerdir. Hannah Arendt bu yeni durumu Emperyalizm kitabında şöyle tanımlamıştır: "1920'lerden sonraki iç

savaşlar... hiçbir yere kabul edilmeyen ve hiçbir yerde asimile olamayan göçmen guruplar yarattı. Anayurtlarından ayrıldıklarında artık yurtsuzdular; devletlerini bıraktıklarında artık devletsizdiler; insan haklarından yoksun bırakıldıklarında artık haksızdılar, yeryüzünün posasıydılar.”

Göçmenler devletlerarası ilişkilerde diplomasinin önemli bir bileşeni durumuna gelirken egemenlerin tek derdi onlardan kurtulmak veya siyasi-ekonomik şantaj aracı haline getirmek olmuştur.

Şehir savaşlarının düşman askeri üzerindeki psikolojik etkilerine ise günümüz teknolojisi bile çare olamamıştır. Çağdaş savaşların tanımı çerçevesinde nükleer güce ve teknik hava gücüne dayalı olarak askeri psikolojisinin rahatladığı iddiasının direnişçiler tarafından tersine çevrilmesidir. “Çağdaş savaşların aseptik olması gerekmektedir. Öyle ki Amerikan askerleri birkaç saatlik bir uçuşla Afganistan’a bombaları bıraktıktan sonra evlerine dönüp televizyondaki futbol maçını izleyebilmektedir.” (Renata Salecl)

Emperyal güçler virüs, mikrop, hastalık kapmayan, sendroma girmeyen askerler döneminin başladığını iddia ederken belli ki şehir içindeki savaşları, hele ki son dönemde yaşananları -her yerde yayılan ölümcül virüsleri, kasten kullanılan biyolojik silahların yayılma alanı ve hızını, yakın alan çatışmalarını, psikolojik yıkıntıları- göz önünde bulundurmamışlar veya propaganda gereği öne çıkarmamışlardır.

Geçmişin şehir savaşlarında istisnalar dışında genellikle “kuşatma” ve buna karşı direniş söz konusuyken günümüzde sokaklarda, evlerde, barikatlarda çatışma durumu başat hale gelmiştir. Yeni neslin televizyonlarda Kudüs, Saray-Bosna, Bağdat, Şam, Kobani, Cizre, Sur, Nusaybin, Şırnak sokaklarında gördüğü çatışma manzaraları şehir savaşlarının ne denli “yakın alan” savaşına dönüştüğünü anlatmaya yetmektedir. Bu durumun derin psikolojik sonuçlarının olması da kaçınılmazdır. “Nu-

saybin Sendromu” yaşanan son büyük örnek olarak adeta tüm psikolojik savaş teorilerini alt etmiş, Vietnam sendromunun bir benzerini JÖH-PÖH ve bunların emrindeki diğer çete guruplarına yaşatmıştır.

Şehirlerde uzun süren savaşın iki yönü keskin kılıç gibi etkilerinin olduğu da yadsınamaz. Halkın direngenliğine karşın “zaman” faktörü ve ideolojik-psikolojik mücadele doğru değerlendirilmediğinde, yetkince yürütülmediğinde ve özellikle de “son hamle insiyatifi” yaratılmadığında tahribatlar daha fazla olabilmektedir. Bu koşullarda düşman güçlerin hedefi en büyük yıkımlarla ve psikolojik harp yöntemleriyle zamana yayılan saldırılarını tamamen toplum kırıma dönüştürebilmektedir.

Kentlerdeki doğal ve tarihi dokunun tahrip edilmesi ise bazen hem moral hem de kültürel açıdan onarılması güç sonuçlar doğurabilmektedir. Buna karşın özgürlüğün bedelinin hiçbir şeyle ölçülemeyeceği ve direnişin moral değerlerinin ancak psikolojik savaş boşa çıkarıldığında büyütüleceği ve kalıcı olacağı açıktır. Dolayısıyla böylesi süreçlerde direnişi tartıştırmak halkta kafa karışıklığı yaratmak isteyen yaklaşımlarla mücadele etmek ve halkın özgürlükten taviz vermediğini göstermek gerekiyor. Tarihi değerler ve yaşam alanı yıkılır veya yağmalanırken devreye kapitalist inşaat şirketlerini koymaları da direnen halk açısından sonucu değiştirmez. Tarihin tüm direnişlerinin öğrettiği en büyük ders kalıcı zaferlerin sadece savaş meydanında kazanılan zaferler olmadığı; savaş meydanında kaybetmemek kadar toplumsal inşa ve kültürel direnişin kalıcı sonuçlar doğurduğudur.

Her savaş gibi şehirleri de kapsayan günümüzdeki savaşlar da çağın damgasını taşımaktadır. Askeri sonuçların kalıcı hale gelmesi siyasi sonuçlarla bağlantılıdır. Zamanın ruhunu yansıtan siyasi atmosfer sonuçları etkilediği gibi savaşların kaderine de yön verir. Bu anlamda bir dönem içindeki kayıplara veya kazanımlara aşırı bağımlı hale gelinmemesi gerekiyor.

Bazen bir kentin, bir bölgenin düşmesi karşısında tavizler dayatılır. Fakat savaşla geri alınacak zamanları örgütleyecek olan halk güçlerinin kalıcı temelde verecek tavizleri yoktur. Kendilerini iyice donatıp ince taktiklerle yetkinleştirdiklerinde halk güçlerinin kaybedecekleri savaşları da olmaz. Bununla birlikte özgür yaşam için diplomasinin tüm olanakları sonuna dek kullanılmalı ve bu kanallar her zaman açık tutulmalıdır. Diplomasiyi her şey yerine koyan yaklaşım gaflete ve teslimiyete kapıyı aralarken tam tersinden ele alıp diplomasiyi önemsemeyen her yaklaşım ise tüm enerjiyi “meydan savaşlarında” tüketip nefessiz kalmaya yol açar. Şehir savaşlarında diplomasiye yer yoktur denilemez. Paris Komünü deneyiminden çıkarılan temel derslerden biri de direnenlerin “müzakerecilerinin olmaması” şeklindedir. Marks’ın bu tespiti İmralı Adasındaki tartışmalar sayesinde gün yüzüne çıkmıştır. Gerekli dersleri çıkarıp yaratıcı bir uygulamaya dönüştürmek için nice önemli tecrübe yaşanmıştır.

Belki şehir savaşları diğer savaşlara göre yeni olduğu için tüm taraflar taktiksel açıdan bir anlamda öğrenme sürecini yaşamaktadır. Düşman bu savaşlarda tecrübe kazanmış ama halklar adına direnenler de tecrübe kazanmıştır. Örneğin Almanlar ilk Sovyet kentlerine saldırdığında “blok blok ve paralel ilerleme kollarının oluşturulması” dersini çıkarmış ve diğer kentlere saldırırken uygulamıştır. Başlangıçta zorlukla ancak iki hafta direnebilen Sovyetler ise edindikleri tecrübe sayesinde aylarca direnmeyi ve zafer kazanmayı öğrenmişlerdir.

Şehir savaşları ister aylarca isterse sadece günlerce alan tutma şeklinde sürsün ya da alan tutma taktiği yerine vur-kaç taktiğiyle sürekliliğini sağlasın, neticede kırdan desteklenen, sömürgeci soykırım rejiminin halk üzerindeki siyasi, sosyal, kültürel etkilerinin önemli ölçüde kırıldığı savaşlar olmaktadır. Bu anlamda safların netleştiği ve şayet yeterince örgütlendirilmiş ve bilinçlendirilmişse halkın daha güçlü katıldığı, detaylı

planlama ve ince taktiklerle yürütülen, kader tayin edici savaşlar niteliğindedir. Savaşın düşman devletin metropollerine taşırılması ise artık zafere doğru son darbelerin vurulması anlamına gelmektedir. Tarihteki örnekler her türlü taktik zenginliğe ilham olsa da asıl zafer stratejisi, halkın savaş koşullarına göre örgütlenmesi olmaktadır.

Halkın tümünü hedefleyen düşman saldırıları karşısında çöl, ova, dağ ve kentlerde yaşayan tüm halkın koşullara göre örgütlendirilip direnişe geçirilmesi, egemenlerin kirli savaşlarına karşı tek çare olmaktadır. Güney Afrika gibi örneklerden de anlaşıldığı gibi diyalog ve müzakere süreçleri bile direnişlerin gücüne bağlı şekillenmiştir.

Günümüz dünyasında bunca acımasız olan ve %95 sivil halkın katledildiği savaşlara karşı zafer kazandıracak stratejik direniş halsiz düşünülemez; düşman tekniğine karşın halkı örgütleyecek kadronun ölçülerinin yükseltilmesi, halkı katabilecek savaş komutanının yeteneklerinin geliştirilmesi ve tüm dünyayla siyasi kanalların açık tutulması gibi duyarlılıklar mücadelenin başarısında vazgeçilmez sayılmaktadır. Çünkü işin sırrı Önderliğin ısrarla vurguladığı tek cümlede saklıdır: “Savaşan halk gerçekliğine ulaşmak!”

BÖLÜM KAYNAKLARI

Tarih Sümer’de başlar (Samuel Noah Kramer)

İlk kaynaklarından 20 YY’a komünalizm tarihi (Kenneth Rexroth)

Şehir savaşları-Makale (Tanju Akad-NTV)

Komün ve meclisler (Abdullah Öcalan Sosyal Bilimler Akademisi)

İslam tarihi ansiklopedisi

Emperyalizm-Totalitarizmin kaynakları 2 (Hannah Arendt)

Kayı Üzerine (Renata Salecl)

SON SÖZ YERİNE XIYAXAT-TANRIÇA YOLU

*Sessizliğı surlardan öğrendim
Dört yılda bir yaşıma girerken
Nasıl da yaşlandım herkese çatacak kadar
Ekmeğini bölüşen çocuklardık oysa
Hiçbir kadının bedduası olmayan*

İnsanlığın geleceğine dair en büyük öngörü, geleceği bugünkü demokratik toplumsal kültür zemininde yeşeren demokratik zihniyetin yaratacağıdır.

Kapitalizm, mitolojilerdeki insan beyniyle beslenen yılanlar öyküsünde olduğu gibi zihniyet çarpıtmalarıyla büyümüştür. Zihniyet silahı elinden alınırsa kapitalizm bir gün bile ayakta kalamaz. Buna karşın toplumsal direnişin başarısı da zihniyette sağlanan başarı kadardır.

Bir tek doğrunun sahibi olmak zihniyet savaşını kazanmaya yeterdir. O bir tek doğru bile soykırım rejiminden kopmayı sağlayabilir.

“Kafaya bir doğru girmedikten sonra on filozof girse de bir şey değişmez” sözünde olduğu gibi yaşamın yanlışlarının toplamından tek bir doğru çıkmayacağını biliyoruz. Bu da bizi yaşamın en doğrusunu temsil eden ana-kadın kültürüne yöneltiyor.

Anaların dualarıyla açılmış bir yol üzerindeyiz. Zorlukları çok fazla olsa bile yolda olmak iyidir.

Ne kadar keskin ve sert olursa olsun bu kutlu yol ve yöntemler hakikate ulaşmak içindir. Bu acımasız dünya karşısında başka türlü dayanmak da mümkün değildir.

Yolunu kaybetmiş insanlık için yeni başlangıçlar yapmak kolay olmasa da çok mecaliz ve çaresiz durumlarda karanlıkta kalmış olsa da bu insanlık yine de kendine yol ve ışık olabilecek potansiyele sahiptir. İnsandaki potansiyel gücün en büyüğü zihin gücüdür. Zihnin doğru ya da yanlış kullanılması ise zihniyet durumuna bağlıdır.

İnsanlığın engin deneyimleri ve günümüzün teknik düzeyi her türlü toplumsal sorunun çözümünü olanaklı kılmaktadır. Fakat tekeli egemenlik sistemi sürekli çözümsüzlük sistemi olarak insanlığın önünde en büyük engel olarak durmaktadır. Her türlü egemenliğe karşı mücadele eden toplumların esas aldığı zihniyet ve dünya görüşüne bağlı olarak geliştirdikleri yöntem, sonucu da belirlemektedir. Yol ve yöntem aslında siyasetin kendisidir. Siyasetten uzak olmak, yolsuz-yöntemsiz kalmak demektir.

Yol ve yöntemin sonuç alıcılığı yani siyasetin sonuç alıcılığı ise yine kavramın tanımına ve özüne ulaşmakta yatıyor. İnsanın iş yapmak için eline aldığı ilk taşla siyaset de başlıyorsa işlerin nasıl yapılacağını belirleyen ahlak da o zamandan itibaren şekillenmeye başlamış demektir. Siyaset hem iş yapma gücünü hem de yöntem ve ahlakı barındırıyor.

Egemenler karşısında siyaset yapan toplumların özgürlüğü, yöntem ve ahlak bakımından egemenlerden kendilerini her yönüyle ayırmalarından, onlara asla benzeşmemelerinden geçiyor. Bu da sadece bir niyet meselesi değildir. Amaç, araç, zihniyet, yöntem, dil, teknik konularında egemenlerin sistemlerine karşı toplumların öz sisteminin geliştirilmesi niyeti çok aşan bir bilinç, irade ve hakikat rejimi meselesidir.

İnsanlık hakikati kültürel olarak ele alındığında iktidarcı zihniyet ve kavramlar karşısında farkını ortaya koyabilir. İktidar-

devlet isteyen egemenlik istiyordur, sömürü istiyordur. Direnenlerin istemi bu olamaz.

Sözün özü, insanlığın direnişinin devlet-iktidar gibi toplum ve özgürlük inkârcısı kurumların ve bunlara ait her türlü zihniyet kalıbının aşılması sayesinde istenen sonuca ulaşabileceğidir. Bunun adı kültürel direniştir. Her çağda insanlığın sürekli olan ve insanlığı her zaman yaşatan direnişidir.

Siyasete yaklaşırken devletçi-iktidarcı paradigmadan uzak durmak ve toplumun öz yönetim gerçeğine kavuşmasını sağlamak esas olmalıdır. Zihniyetle beraber araçlar ve yöntemler meselesi de önemlidir. Kapitalizme göre “sonuç araçları meşru kılar” ama demokraside “araçlar da amaç kadar temiz olmalıdır.”

Demokratik modernite zihniyeti hiçbir konuda “her yol mübahtır” demez; demeye kalkarsa o yolların sonunda yine kölelikle karşılaşılır.

Toplumsal ahlak ve ideallere uygun davranmak ilkeseldir. Bu anlamda hem toplumsal özgürlük hem de küçük bir mutluluk için bile her insan kendindeki aşırılıkları, boyun eğmeleri, ezilen ve bastırdığı yönleri, istek veya isteksizlikleri, düzen ve düzensizlikleri, ilişki sistematüğini, kötü alışkanlıklarını, dil ve davranış kalıplarını bu pencereden bir kez daha gözden geçirmelidir. Bu şekilde güçlenen insan, kendisini küçük görmeye alışmış maddi dünyanın karşısına çıkıp “bu kadar böbürleniyorsunuz ama başkasını ezmeden yaşayamıyorsunuz, felsefeniz nedir?” diyerek yargılayabilir, onlara hakiki insan olmadıklarını gösterebilir.

Egemenlikçi özelliklerden arındıkça insanlaşma sürecimizdeki yabancılaşma ve sapmalardan kurtulup toplum, doğa ve kendimiz için hakiki insanlar haline gelebiliriz. Özgürlükçü bir sistemin temelleri bu şekilde oluşturulabilir: Özgür bireylerden oluşan komünal sistem! Özgür bireyin ortamı demokratik komün ortamıdır. Burada kilit kavram demokrasidir. Reel sosya-

lizmin komün anlayışında demokrasi olmadığından birey de yok olmuştur. Birey ve toplum dengesi iktidar kalıpları dışında mümkündür. Kültürel direnişin böyle bir anlamı vardır. Bu bilinçle siyaseti demokratikleştirecek zihniyet ve onu güvenceye alacak kurumlaşmalar geliştirilebilir.

Her türlü saldırıyı karşılayabilecek öz savunma anlayışı, demokratik ulusa dayalı demokratik özerk siyasi irade ve kültürel direniş sayesinde insanlığımızı koruyabiliriz. Direnişin karakterini ve rengini ne belirliyorsa sonucu da o belirleyecektir. İnsanlık kültürü engindir: “Üstüne ne ekleyebilirsek oyuz!”

Siyasetin rengini belirleyen, yeniden, doğuş kaynağı olursa ancak o zaman gerçek işlevine kavuşup her türlü sorunun çözüm anahtarı haline getirilebilir.

Êzidi halkının dilinde “Siyasiti” halini alan ve her kadının 40 kadını örgütleyip-eğiterek oluşturduğu efsanevi kadın ordusu SİTİYA NİSRA’dan adını alan siyaseti gerçek anlamına kavuşturmak gerekiyor.

Başka bir yorum da Avrupa’da uçurumun kıyısındaiken Kürtçe kelimelerin peşine düşüp kanatlanmaya çalışan Vartolu şair-yazar Ferit Han’dan gelmiştir: “Siyaset tanrıça yolu demektir.” Ne güzel bir yorum.

Xıya: Tanrıça, Xat: Yol demektir. Siyasetin kökeni Xıyaxat’tan gelir. Yani “TANRIÇA YOLU”ndan.

Buna göre ihanet’in (xıyanet) ise tanrıçanın reddi, inkârı anlamına geldiğini belirtebiliriz. Bu tanımlamalar, bilimsel ya da değil, kabul edilsin-edilmesin, sadece edebi bir benzetme bile olsa tarihsel gerçekliğe uygundur.

Tarihte ilk iktidar kadın köleliği üzerine kurulmuş olduğuna göre siyasetin tanrıça yolu olarak yorumlanması, ihanetin ise tanrıçanın inkârıyla özdeşleşmesi gayet mantıklıdır.

Bilindiği gibi Babil yaradılış destanında erkek tanrı Mar-duk’un iktidar olmasının yolu, anası olan tanrıça Tiamat’ı öldürmesiyle açılır. O gün bugündür tanrıça yolundan yürümeye

devam edenler çileli bir yaşam bedeliyle siyaset yapmakta, diğerleri ise ezilenlerin emeği ve kanıyla bezeli Marduk yolunda ihanetini sürdürmektedir.

...

Kültürün ana kaynağı olan kadını ve kadın özgürlüğünü esas almayan her kişi ve oluşumun varacağı son durak topluma karşı ihanet anlamına gelen iktidardır. Evrensel düzeyde ihanet, siyasetin inkârıdır; nihayetinde iktidarın kendisidir.

Evrensel birliğin yolu her türlü iktidarı ve dolaylı-dolaysız kaynaklarını hatta türevlerini reddeden öz kültürden geçer. Maddi dünyanın ölçülerine göre “kültürlü” olmanın anlamını “kitap yüklü eşek” benzetmesi yeterince açıklamaktadır. Buna kültürsüzlük demek yerinde olabilir. Kültürsüzlük veya öz kültürden yoksunluk, evrenin parçası olmaktan kopmak ve yaprak gibi savrulmak anlamına gelir.

Savrulmanın nedenleri kapitalist modernitenin etkilerinde arandığında ondan kopuş iradesi de oluşabilir. Kopuş, hatasız olmak değil hataları tekrarlamamak üzere sürekli canlı, akışkan ve yenilenme halinde olmaktır.

Hatalarından ders çıkaranlar erdemli hale gelirler. Soykırım rejiminden ders çıkaranlar ise yeni bir tarih yazarlar. Bunun için sevgi, bilinç ve özgürlük kaynağımızı doğru anlamaya ve uygulamaya ihtiyacımız vardır.

*Yedi ceddine bozgun avareyi oynarken hayat
Soru cümleleri boynumuza ilmek olur
Ya heykeli dikilecek deli oluruz
Ya da peygamber*

Kültür ülkesinde yaşamak hem gurur hem acı kaynağı...

Henüz yüzleşilmemiş sorular var yüreğimizi kanatan. Yüzleşmek özgürleşmenin ilk adımıdır. Sonraki adım cevaplara

vardırır. Cevapları yoksa sorular boynumuza ilmek olur. Sorular cesaretsiz, cevaplar anlamsız olursa hayat düğümленir.

Ya çözersin ya çözölürsün demiş ustalar

Çözemezsen yanarsın!

Soğuk, çok soğuk bir bilmece...

...

Ne denli soğuk olursa olsun soruların üzerine yürüyoruz; yürüdüğümüz içindir ki hem ısınıyoruz hem de bu dünyanın adaletsizliklerine karşı direnenlerin kahramanlığı sayesinde her zamankinden daha fazla gurur duyuyoruz. Gurur kaynaklarımız, erkek zihniyetinin sebep olduğu utançlarımızla daha cesaretli yüzleşmemize vesile oluyor.

Demokratik modernitenin zihnimizdeki çiçekleri dikenleriyle birlikte açıyor. Kanattıkça yaralarımızı sağaltıyor.

Beş bin yıllık erkek egemen zihniyetle yüzleşmek ve hesaplaşmak kolay değil. Tüm dehşet stratejilerinin ve uygulamalarının sahibi olan egemen erkek zihniyetini sorgulamak ateşle yıkanmaya, alevler içinde arınmaya benzer. Bunu fiziki olarak yapanların yani doğrudan bedenini yakanların yaşadığı çaresizlik duygusunu aştıracak bir direniş süreci yaşanıyor ülkemizin her bir parçasında.

En çok kadın kendini yakmıştır. Halen erkek baskısına karşı kendini yakan, intihar eden kadınların sayısı az değildir. Fakat direniş gerçekliği dünyanın tüm kadınlarına umut ve çare yolunu gösteriyor.

Direniş, erkeğin de kendisini sorgulamasına vesile olduğu gibi yanmanın fiziki değil zihniyette olması gerektiğini de öğretiyor; çünkü mücadele edilmesi gereken bir dehşet dünyası var. Bu dünyadan kaçılmaz, bu dünyaya boyun da eğilemez. O halde direnerek ve değişerek yaşamak temel bir ilke olmalıdır.

Her muhalif sistem direnmeyi öğütler. Fakat nasıl bir direniş? Özeleştirici gerektiren bir konudur direnişin nasıl olması gerektiği konusu. Tekil modernite, devlet ve iktidar paradigma-

larından ayrı bir hatta oluşturulacak alternatif sistem, elbette zihniyet alanında özeleştiriyile başlar. Derin farklılık da bu şekilde sağlanır.

Özeleştirisi, bedeninin değil yanlış zihniyetin, yanlış anlayışların yakılması şeklinde olursa direnişe güç katabilir. Egemen, iktidarcı, kapitalist ve nihayetinde erkek zihniyetiyle hesaplaştıktan sonra bedeninin bir kıymeti kalmıyor.

Erkek zihniyetinde ruh bedenden önce ölmüştür zaten. Erkek zihniyetiyle hesaplaşmak ölmüş ruhun canlanmasını sağlar. Yaşam tarzımız bu noktadan itibaren değişir.

Ruhunu, vicdanını yitirmiş dünya karşısında en büyük eylem erkek zihniyete vurulan darbedir. İçimizdeki canavarın bir tek darbeyle ölecek kadar zayıf olmadığını biliyoruz. Her fırsatta hortlayacak bir egemenlik canavardır erkeklik ideolojisi. Gemlemek-sınırlandırmak başka “öldürmek” başkadır.

Eski zihniyetin terkedilmesi yetmez yeni zihniyetin inşa edilmesi esas meseledir. Bu nedenle o canavarla mücadele sürekli ve bilinçli olmak zorundadır. Yaşamı özgür kılacak kadar başarı sağlandığında özeleştirisi bir anlam ifade edebilir. Aksi halde yaşanacak durumu “kendi kendini yiyen canavar” benzetmesi anlatabilir.

Alevler içinde arınanların anılarına da saygının gereği, zihniyet ve yaşam tarzına özgürlük ilkelerini kazımak; tüm acılara, tüm çaresizliklere karşı çözüm yolunu gösterebilmektir.

Üzerimizde emeği olan ana gerçekliği başta olmak üzere la-yık olmaya çalıştığımız kadın özgürlük ideolojisinin tüm öncülerine vereceğimiz en güzel karşılık, jineolojik bir bakışla yenilenmek, erkek egemen zihniyetinden arınmak, dehşet stratejisini yerle bir edecek zafer ruhuna kavuşmak olabilir.

Direnerek yaşamak, direnerek anlamak, direnerek çözmek; “erkeği öldürmek” çözümlemesi böylece yol göstermektedir: “Yaşamı heba etmemek için öncelikle kadınla yaşamın doğru, ahlaklı ve estetik (güzelce olan) biçimlerini gerçekleştirmek

şarttır. Tüm kölelik biçimlerinin kişiliğinde denendiği ve özümsetildiği kadın kimliğini çözümlmek, özgürlük ve eşitlik davasının yoldaşı ve yaşamdaşı yapmak doğru, ahlaklı ve güzel erkek olmanın da temel koşuludur... Bunun için sorumluluktan pay alan her erkek ve kadının, özellikle kadının güçlenmesi, özgürleşmesi ve tüm toplumsal alanlarda denk bir seviye kazanması için bilimsel, felsefik, etik ve estetik yaklaşım ve pratikleri sürrekli geliştirmesi ve örgütlemesi, demokratik ulusun zihniyet ve kurumlarında yaşamsallaştırması gerekir.”

Demokratik modernite sistemi erkeklik ideolojisinin çözülmesini temel yapıp her türlü köleleştirici bağdan arınmayı sağlayacak demokratik toplumcu zihniyeti geliştirir ve bu temel üzerinden onun toplumsal inşasını gerçekleştirir.

Demokratik modernite kültürü, öz suyunu insanlığın ana vatanından almakla birlikte şimdi koca bir evrensel nehre dönüşmüş bulunmaktadır. Binlerce yıllık egemenlik sisteminin ve kapitalizmin tüm kirlerinden arınmak için bu insanlık nehrine girmek gerekiyor. Tüm insanlık için bunun anlamı açıktır: İnsanlığın ana yurdu olan kültür ülkesini savunmadan ve özgürleştirmeden hiç kimse özgür değildir.

Kültürel direniş tüm insanlığı hakikatte buluşturacak zihniyet haritasıdır! Kayıp hakikat, insanlığın kendine yabancılaşmasının anahtarıdır. O anahtarla kapı kapatılmış ve anahtar yok edilmiştir. İnsanlığın üstüne çöken karanlığın sebebi budur. Tüm insanlık hapisaneye tıkmıştır. Işık adına yansıyanlar ise toplumu denetime almak için kullanılan projektörlerdir. Tıpkı hapisane etrafındaki projektörler gibi...

Bu sahte ışığın köreltici etkisi yüzünden karanlık oluşmuştur.

Kültürel direniş tüm karanlık zamanların çözüm adresidir, hakikat anahtarıdır, yaşam iksiridir, xıyaxat'tır: Siyaset, felsefe, özgürlük, aşk ve hakikat ocağıdır!

Kültürel direniş, her an yeni başlangıçlar yapmaktır, yeni yaşam çağrısıdır.

En güçlü, en yeni ve en eski çağrıdır

Çünkü:

En yeni olan, en eskiye kadar gidebilendir!

Demokratik modernite zihniyeti insanlığın ilk toplumsal kökenleri kadar eski olduğu gibi günümüzün çözüm dilidir; inşacıdır, yapıcıdır, sürekli üreten ve yenilenendir. Yenilenmeyi bilmeyenler eskiyi de yaşatamazlar.

En eski kültürden en yeni kültüre kurulan ateşten köprünün altında inanılmaz şaşırtıcı labirentler ve tuzaklar vardı. Bunlar nasıl aşıldı? Hiç kuşku yok ki, yenilgi tarihini tersine çeviren, özgürlük ve zafer ruhunun sanatını temsil eden bir “Önderlik Gerçekliği” olmadan bu “makûs talih” değişmezdi. Bu önderlik gerçekliği felsefik anlamda tüm insanlığın önderliği olurken pratik sahada Ortadoğu’nun demokratik çizgi ve halk önderliğidir.

Zerdüş, Mani, Mazdek, Hürremiler, Ebu Müslim, Babek, Karmatiler ve diğer Ortadoğu komünal hareketleri hiç tek bir halkın kurtuluş hareketi olmadılar, tüm Ortadoğu halklarının kurtuluş rehberiydiler. Bugün bu öncülük Kürt halkına düşmüş; direniş gerçekliği, hem şovenist özelliklerden uzak olan Kürt toplumsal kültürü hem de çağdaş Önderlik Çizgisi sayesinde yeni ve özgür bir yaşam anlayışına dönüşmüş, insanlığa umut ışığı olmuştur. O’nun yoldaşları ve öğrencilerinin de Ortadoğu devrimcileri olarak misyonlarına uygun şekilde demokratik ulus kimliğini onurla taşıdığı belirtilebilir.

Eski ve yeni arasındaki ateşten köprünün mimarı olan Demokratik Ortadoğu Konfederasyonu ve halkların özgürlük Önderi Abdullah Öcalan’ın destansı mücadelesinin nelere yol açtığı insanlığın gözleri önündedir ama bütün bunları nasıl başardığını anlamak ve anlatmak ise yazılmayı bekleyen en büyük destanın konusudur.

Hakiki savaşçılarının sessizliğindeki büyük onura bağlılıkla ve insanlığın direngen ve yenilmez kùltùrüyle dũnyanın her yerinde dũnyayı güzelleştirmek için direnenlere saygıyla, öz kùltürümüze dönelim, kapitalist modernitenin ulaşamayacağı düzeyde yaşam tarzımızı değiştirelim!

Dũnyanın her yerinde, her koşulda mücadele edenlere hürmetle

MAYIS 2017
KÜRDİSTAN DAĞLARI

**"Hiç kendine beyaz diyen bir beyaz derili insan gördünüz mü?
Neden beyazlar kendine beyaz demez?"**

Beyazlar kendine beyaz demez ama dünyanın ötekilerine isimler takarak kendisini farklı kılar, dünyanın efendisi ilan eder.

Bu çok önemli değildir.

Asıl önemli olan 'ötekilerin' kendini öteki görmeye başlaması, kendini 'beyazların' gözüyle görmesidir.

En büyük soykırım budur işte:

Zihniyet kırımı; öz bilinç, öz irade, öz güven kırımı!